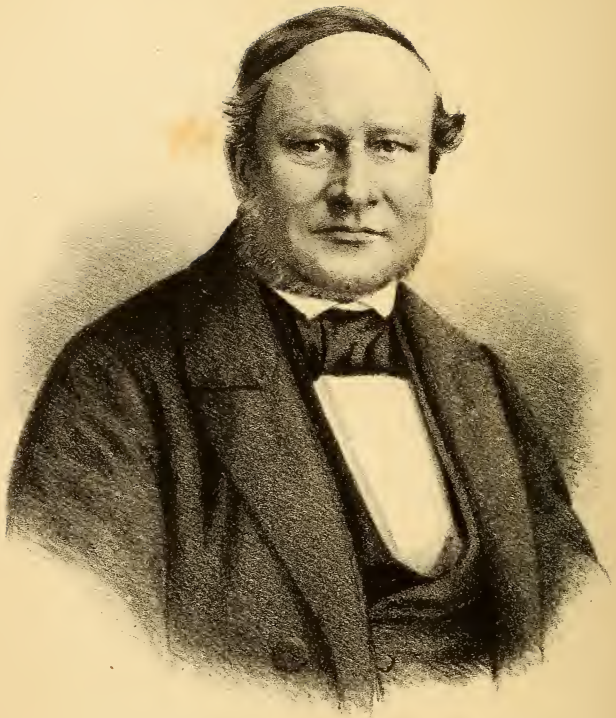

Class DL 460

Book H 4

Huitfeldt-Kaas Collection

Dr. Hermann O. von ...

H. Heijser.

Norges Historie

af

R. Keyser.

Første Bind.

Med Forfatterens Portræt og et Kart over Norge i Middelalderen.

Udgivet af Selskabet for Folkeoplysningens Fremme.

Kristiania.

P. T. Mallings Bogtrykkeri.

1866.

IL960
.K4

117774

'08.

Ed. 15 Bet 41

Udgiverens Forord.

Det Arbejde, som her fremtræder under Titel af **Norges Historie af N. Keyser**, er det Haandskrift, som den afdøde Forfatter udarbejdede til de Forelæsninger over Fædrelandets Historie, hvormed han i Aaret 1828 begyndte sin Virksomhed som Universitetslærer, og som han senere flere Gange gjentog. Da han sidste Gang foredrog disse Forelæsninger fuldstændigt, fortsatte han Fremstillingen til Kong Olaf Haakonssøns Død (1387); men det Haandskrift, som forefandtes efter hans Død, standses allerede ved 1340.

Den største Del af dette Haandskrift er ikke bleven væsentlig forandret af Forfatteren, siden han første Gang holdt disse Forelæsninger (1828—1832). Af de Stykker, som dette Bind indeholder, er kun Indledningen (S. 1—64) fuldstændig omarbejdet, dog allerede temmelig tidlig, for mindst 20 Aar siden. Af det første Lidsrum (Sagnhistorien) fandtes ved Siden af den her udgivne Bearbejdelse en anden nyere og meget kortere, paa nogle faa Blade, som Forfatteren benyttede de sidste Gange, han foredrog Norges Historie, og hvortil han havde knyttet en temmelig udførlig Fremstilling af de nordgermaniske Folks Vikingetog udenfor Norden, som i den

første Bearbejdelse vare forbigaaede. Ellers er kun hist og her Stoffets Ordning noget forandret og enkelte Tillæg og Rettelser tilføiede. Saaledes har Olaf Tryggvesøns Historie først ved en senere Overarbejdelse faaet den Ordning, hvori den nu fremtræder, og hvorved de Stykker, som vedkomme Island, Færøerne og Grønland, ere samlede til en sammenhængende Fremstilling; oprindelig havde Forfatteren indordnet disse i Norges Historie efter de Aar, hvortil de hørte.

Forfatteren tænkte i de sidste Aar af sit Liv, efter Opfordring af det Selskab, som nu besørger Skriftets Trykning, paa at udgive dette Haandskrift, og han vilde da uden tvivl have foretaget en gennemgribende Omarbejdelse. Dertil levedes ham ikke Tid og Kræfter; han har kun naaet at overarbejde nogle faa Afsnit, det andet og tredie af Indledningen („Nordmændenes Herkomst, Folkeslægtskab og Udbredelse over Norden“ og „Nordmændenes hedenfke Religionsbegreber“) samt det om Vikingetogene; af dem har især det førstnævnte i mange Stykker faaet en ny Skikkelse.

Ved Udgivelsen har jeg saavidt muligt bestræbt mig for at give Skriftet i den Skikkelse, hvori det forelaa fra Forfatterens Haand, med alle de Forbedringer, det til forskjellige Tider har modtaget. For Sagnhistoriens Vedkommende har jeg dog troet at burde holde mig til den ældre, udførligere Bearbejdelse, ikke til den nyere, da Forfatteren i denne ikke fortæller Sagnene, men kun beskæftiger sig med at bestemme det historiske Udbytte, som kan udtrages af dem. Jeg har saaledes her lagt den ældre Bearbejdelse til Grund, men taget Indledningen af den nyere og, saavidt det lod sig gjøre, indflettet den i denne givne Kritik af Sagnene fra historisk Synspunkt; i en An-

mærkning (S. 76—78) har jeg desuden meddelt, hvad den nyere Bearbejdelse indeholdt om et Par i den ældre forbigaaede Sagn. Endvidere har jeg medtaget Stykket om Vikingetogene udenfor Norden (S. 165—187), uagtet dette ikke saa ganske passede ind i den Plan, hvorefter det hele Lidsrum i den til Grund lagte Bearbejdelse var fremstillet. Rettelser fandtes nødvendige hist og her; men jeg har været meget varsom med at foretage saadanne og gjort mig det til Regel, ikke at rette, uden hvor jeg vidste, baade at Forfatteren selv vilde have rettet, og hvorledes han vilde have rettet, om han selv havde udgivet Værket. Forandringer, som kunde medføre Omarbejdelse, om end kun af et ganske lidet Stykke, har jeg saaledes ikke anseet mig berettiget til at gjøre.

Forfatteren har især i den første Halvdel af Værket i Haandskriftet tilføjet mange tildels meget udførlige Anmærkninger. At han ved Udgivelsen vilde have udeladt en stor Del af disse, er aabenbart; paa enkelte Steder har han ved senere Forandringer i Texten optaget det væsentlige af Anmærkningen, uden dog at udlette denne; paa andre Steder synes selve Anmærkningens Indhold at vise, at han ikke kunde have villet tage den med. Jeg har derfor her maattet gjøre et Udvalg efter bedste Skjøn, men har dog hellere villet tage for meget end for lidet med. De Anmærkninger, jeg selv har tilføjet, ere betegnede med Mærket [].

Den kyndige Læser maa saaledes stadig have for Øie, at Skriftets allerstørste Del, saaledes som det nu foreligger trykt, maa betragtes som i det væsentlige affluttet fra Forfatterens Haand allerede for 20—30 Aar siden.

Citaterne ere overalt efterseede og rettede efter de nyeste

og nu mest brugelige Udgaver. Retskrivningen har jeg forandret efter den Skrivebrug, Forfatteren selv fulgte i sine sidste Aar.

Det medfølgende Kart over Norge i Middelalderen er hovedsagelig bestemt til at anskueliggjøre Landets Hovedinddelinger i den Tid, Fremstillingen omfatter. Af Navne paa historisk mærkelige Steder, som omtales i Skriftet, ere de vigtigste anførte, forsaavidt der var Plads til dem paa Kartet. Til yderligere Oplysning har jeg tilføiet en kort Oversigt over Norges vigtigste og i historiske Skrifter hyppigst forekommende Inddelinger i Middelalderen (S. 571—579), udarbejdet hovedsagelig efter Munchs „Historisk-geographisk Beskrivelse over Kongeriget Norge i Middelalderen.“

Christiania i Juni 1866.

D. Nygh.

I n d h o l d.

	Side
Indledning	1—64
1. Kilderne til Norges Historie	1
2. Nordmændenes Herkomst, Folkeslægtskab og Udbredelse over Norden	19
3. Nordmændenes hedenske Religionsbegreber	53
Første Tidrum. Sagnhistorien	65—195
Frodes Fred	68
Hjadningernes Strid	70
Bølund	71
Helge Hjørvarðsøn	74
Bølsunger og Gjukunger. Bølsungernes Oprindelse	77
Helge Hundingsbane	80
Sinfjetles og Sigmunds Død	81
Sigurd Fafnersbane	83
Sigurd Fafnersbanes Egteskab og Død	86
Gjukungernes Udryddelse	88
Gudruns senere Skjebne	90
Bemærkninger ved Sagnene om Bølsunger og Gjukunger	92
Fridthjof den frøkne	100
Bifar	112
Hjorleif den kvindeskjære	121
Half og hans Kjemper	123
Unglingeætten i Upsal	129
Leidrakongerne Helge og Rolf Krake	137
De sidste Unglinger i Upsal	145
Svar Vidfadme, Braavallaslaget og Ragnar Lodbrok	148
Vikingetogene udenfor Norden	165

	Side
Ynglingerne i Norge	187
Sagnhistoriens Chronologi	190
Andet Tidrum. Norges Historie 860—1035.	196—430
Halfdan Svarte	198
Harald Haarfager	203
Grif Blodøxe	230
Haakon den gode, Adalsteinsfostre	233
Harald Graafeld	250
Haakon Jarl	263
Olaf Tryggvesøen	294
Jarlerne Grif og Svein Haakonsøenner	330
Olaf Haraldsøen den hellige	347
Svein Knutsøen	415
Tredie Tidrum. Norges Historie 1035—1130.	431—570
Magnus Olafsøen den gode	431
Harald Sigurdsøen Haardraade	460
Magnus og Olaf Kyrre Haraldsøenner	494
Magnus Olafsøen Barfod og Haakon Magnussøen	502
Gystein, Sigurd Jorsalafarer og Olaf, Magnus Barfods Sønner	526

Indledning.

1. Kilderne til Norges Historie.

Blandt Kilderne til Norges eller rettere Nordmændenes Historie maa foruden skriftlige historiske Optegnelser ogsaa henregnes Sprog og Mindesmerker af Oldtidens Kunstfærdighed. De tvende sidstnævnte Klasser blive især af Bigtighed, hvor det gjælder at oplyse Folkets Oprindelse, Folkeslægtskab og ældste Vandringer, før dets Nedsættelse i de Egne, som nu danne dets Hjem, — dets Bevægelser i en Tidsalder, der ligger foran dets egentlige Historie, til hvilken Tidsalder dets egne historiske Optegnelser aldeles ikke naa, og i hvilken fremmede dannede Folkefærd i det Høieste kun havde en dunkel Anelse om dets Tilværelse.

De skriftlige Optegnelser, der angaa Nordmændenes Historie, ere enten udenlandske eller indenlandske. De første skrive sig fra Folkefærd, med hvilke Nordmændene have staaet i større eller mindre Berørelse, og ere af stort Verd især for det Tidsrum, da Nordmændene selv stode paa et for lavt Dannelsesstrin til at kunne bearbejde sin Historie, medens de derimod ofte stødte sammen med og ikke sjældn endog kraftig indvirkede paa mere dannede Nationer, for hvem de saaledes fik historisk Betydning, og i hvis historiske Optegnelser de følgelig maatte erholde

en Plads. Allerede hos græske og romerske Skribenter fra det første og andet Aarhundrede efter Kristus finder man Bink om vort Norden og dets Befolkning.¹⁾ Hyppigere og betydningsfuldere blive disse Bink hos de samme Nationers Historieskrivere fra den store Folkevandrings Tider, fra det 5te og 6te Aarhundrede.²⁾ Under denne store Omvæltning deelttes det vestlige romerske Rige mellem mange Folkesærd af tydsk Herkomst, og flere af disse tilegnede sig hastigen saa meget af den romerske Dannelse, at ogsaa blandt dem Historieskrivere fremstode, der vel benyttede det romerske Sprog, men dog skreve i sit Folks Aand og med stadigt Hensyn til dets nationale Folkesagn. For disse Historieskrivere maatte naturligviis Nordmændene og Nordens Lande være mindre fremmede end for de græske og romerske, deels paa Grund af det nære Folkeslægtsskab mellem Nordmænd og Tydskere, deels paa Grund af den megen Berørelse, der i ældre Tider havde fundet Sted mellem begge Folkesam-

1) De for Nordens Historie vigtigste af disse Aarhundreders Forfattere ere Grækeren Strabo (død omkring 17 e. Chr.), Forfatter til en udførlig geographisk og ethnographisk Beskrivelse af den da bekjendte Deel af Verden; Romeren Pomponius Mela (ved Midten af 1ste Aarh. e. Chr.), af hvem man har en kort Geographi; Romeren Plinius den ældre (død 79 e. Chr.), som i sin saakaldte Naturhistorie (*historia naturalis*) blandt mange andre Gjenstande ogsaa omhandler Geographien og især i 4de Bøg taler adskilligt om Norden; Romeren Cornelius Tacitus (ved 100 e. Chr.), i hans forskjellige historiske Skrifter, og især i hans *Germania*, en kort, men indholdsrig Beskrivelse af Tydskland og dets Folk paa hans Tid; Grækeren Claudius Ptolemæus (ved Midten af andet Aarh. e. Chr.), som har efterladt et stort geographisk Verk.

2) Historikerne Ammianus Marcellinus (fra Slutningen af 4de Aarh.) og Procopius (Midten af 6te Aarhundrede), af hvilke den første i den til vor Tid bevarede Deel af sit paa Latin skrevne Verk behandlede det romerske Riges Historie fra 353 til 378, den sidste paa Græsk fortalte Romernes Krige med Bandalerne og med Goterne i Keiser Justinians Tid.

mer. Hos gotiske, frankiske og langobardiske Historieforfattere fra 6te til 8de Aarhundrede finder man derfor flere ikke uvigtige Bidrag til Oplysning af Forholdene i Norden baade paa deres egen Tid og i den nærmest foregaaende.¹⁾ Endnu vigtigere blive imidlertid de Bidrag, som engelske, franske og tyske Historieforfattere fra det 9de og 10de Aarhundrede levere. I dette Tidsrum var det nemlig, at Nordmændenes frigeriske Skarer uafsladelig hemsøgte England, Frankrige og Tydskland, og i de tvende førstnævnte Lande endog nedsatte sig og stiftede Stater, der for en Tid vare selvstændige. Disse Landes Historieforfattere havde saaledes Leilighed til umiddelbart at kjende Nordmændene i deres Færd udenfor Fædrenelandet, og middelbart, gennem deres egne Beretninger, at erholde Kundskab om deres Stilling og Bedrifter i Hjemmet. Ogsaa efter det 10de Aarhundrede vedbleve Nordmændene og det norske Rige at staa i manglehaande Berørelser baade med Nabofolkene i Norden og med andre europæiske Folkfærd, og saaledes at være Gjenstand for Omtale i disse Folkfærds Historie. — Men fra denne Tid af blive dog gennem et Tidsrum af over 300 Aar de udenlandske Efterretninger ikkun af underordnet Verd for Norges Historie, idet nemlig de indenlandske Kilder nu frembyde et rigere og brugbarere Stof for Historiegranskeren.

Blandt de indenlandske skriftlige Kilder for Norges Historie indtage Sagaerne den første Plads. Sagaerne kunne inddeles i tre Klasser: de mythisk-heroiske, de historiske og de romantiske, imellem hvilke Klasser der imidlertid ikke lader sig drage nogen aldeles skarp Grændse. De historiske Sagaer ere naturligviis de, paa hvilke vi her fortrinlig maa fæste vor Op-

¹⁾ Goteren Jornandes (ved Midten af 6te Aarh.) og Langobarderen Paulus Diaconus (fra Slutningen af 8de Aarh.), som begge paa Latin skreve sit Folks Historie.

merksomhed. De mythiske-heroiske have dog ogsaa stort Verd for Historikeren, idet de deels gjennem Fremstillingen af Nordmændenes hedenske Religionsbegreber lade ham kaste et Blik ind i Folkets aandelige Liv i en Oldtid, da selve Historien endnu tier, — deels gjennem de gamle Folkesagn, de bevare, sætte ham istand til at danne sig et tro Billede af hiin Oldtids ydre Folkeliv i dets Heelhed, om de end sjælden lede til historisk Visshed, i dette Udtryk's strengere Betydning, med Hensyn til de enkelte Begivenheder. De romantiske Sagaer derimod, hvis Stof heelt igjennem eller for største Delen er opdigtet, have kun Verd for Historikeren, forsaavidt som de ofte indeholde Træk til Oplysning af Folkets Seder og Skikke, og i det Hele give Begreb om Folkets aandelige Standpunkt paa den Tid, da disse Sagaer bleve til.

De historiske Sagaer udgif fra Folkesagnet og vedligeholdt stedse meget af dettes Charakter. Til korte historiske Digte, der baade paa Grund af deres Indhold og Form let kunde ved mundtlig Forplantelse overleveres usforvanskede fra Slægt til Slægt, knyttede sig det mere udførlige Sagn. Dette afrundedes og fuldstændiggjordes under Foredraget og antog saaledes selv efterhaanden en fast Form, i hvilken nu den ene Fortæller modtog det fra den anden. Medens Nordmændenes Stamme var splittet i en Mængde af smaa Statssamfund, hvis indbyrdes Forhold idelig vexlede, manglede naturligviis det historiske Sagn et Middepunkt, hvorom det kunde dreie sig. At forfølge de mange smaa Stater i deres Udvikling og Skjebne var ikke Folkesagnet's Sag; det greb kun de mest udmerkede Begivenheder og Personligheder, opfattede dem med et poetisk Blik og udhævede det Store, Skjønne og Frygtelige i dem, hvad der kunde dybt ryste den udannede Tidsalder og vække dens Beundring eller Afsky, — ubekymret forresten om den strenge historiske Forbindelse og om en bestemt Tidsregning.

De historiske Sagn fra dette Tidsrum dannede sig saaledes efterhaanden til visse i sig selv afrundede Sagnkredse, hvilke som oftest vare ganske uafhængige af hinanden indbyrdes, eller i alle Fald heftede til hinanden med de løseste Baand, — og i denne Form overleveredes de til Eftertiden.

Underledes blev det, da Norge mod Slutningen af det 9de Aarhundrede samledes til et Heelt, til et Rige med en Enkonge i sin Spidse. Sagnet fandt nu i denne Konges Person det Middelpunkt, som det før havde savnet. Til ham og hans Bedrifter knyttede det sig nu fastere og udviklede sig saaledes efterhaanden til en Konge- eller Rigs-historie. Der fremstod nemlig først Sagaer eller mundtlig foredragne, i en bestemt Form afrundede Fortællinger om enkelte af de mest udmerkede Konger. Disse Kongesagaer fattedes igjen i Forbindelse med hinanden indbyrdes ved Beretninger om de mellemliggende Begivenheder og kom saaledes til at danne en sammenhængende Række. Fortællinger om andre merkverdige Personer og Slægter, om deres Virken og de dermed forbundne Hændelser gik oprindelig ved Siden af Kongesagaerne, men indtoges efterhaanden i disse enten som selvstændige Episoder, eller omdannede i en passende Form for at fuldstændiggjøre den samtidige Konges Historie. Grundlaget for Kongesagaerne dannedes deels af de Kvad, der digtedes af Skaldene i Kongens Hird, deels af Dievidners Frasagn. Mænd, der havde Gaver til at fortælle, samlede dette Stof, formede det til et Heelt og foredrog det derpaa i Folkets store Forsamlinger, paa Thingene, i Hovdingernes Gjestebude, ofte endog for den Konge selv, som Beretningen angik. Tilhørerne gjorde sine Bemærkninger ved det Fortalte, og de kyndigste af dem meddeelte nye Oplysninger, hvilket alt Sagamanden eller Fortælleren benyttede til at fuldstændiggjøre sin Beretning for det næste Foredrag. Naar nu Dievidnerne og de første Fortællere vare bortdøde, saa gik Sagaen i

den mere eller mindre fuldstændige Form, den havde erholdt, over til den nye Slægt gennem yngre Fortællere, som havde lært den af hine, og hvis Hovedsag det var uforfalsket og Ord til andet at gjengive de ældre med Begivenhederne samtidige Sagamænds Frasagn.

Mere end to Aarhundreder hengik fra det norske Riges Opkomst, inden man begyndte at tænke paa ved skriftlig Optegnelse at sikke den mundtlig forplantede Saga fra at gaa under i Forglemmelse. Vel kjendte Nordmændene allerede i den fjærneste Hedenold Skrivekunsten og havde egne Skriftegn, nemlig Runerne. De benyttede imidlertid ikke disse til Optegnelser af større Omfang, deels fordi de ikke kjendte noget bekvemmere Material at skrive paa end Steen eller Træ, deels og vel fornemmelig, fordi det mundtlige Foredrag og den mundtlige Overleverelse egnede sig bedre for det Dannelsesstrin, paa hvilket Folket stod, end en majsommelig Opskrivning, ved hvilken især de historiske Sagn maatte befrygtes at tabe det Liv, der gjorde dem saa tiltrækkende for Folket. Ved Christendommens Indførelse lærte Nordmændene at kjende bekvemmere baade Skriftegn og Skrivematerialier; men alligevel varede det endnu henimod et Aarhundrede, før man benyttede Skrivekunsten til Historiens Bedste.

Dette skede, saavidt man veed, først hos Nordmændene paa Island, hvilke udmerkede sig ved Sands for Historien og for Bevaringen af de historiske Minder. Sæmund Sigfusson (født 1054, død 1133) og Are Thorgilsson (født 1067, død 1148), tvende Islændinger af fornem norstt Æt, begge hædrede med Tilnavnet: „hiin „frode“ d. e. „den kyndige“ eller „den lærde,“ ere de første, som man med Sikkerhed veed have behandlet Norges Historie skriftlig. Deres Verker herover ere nu vel tabte, idetmindste kjender man dem ikke i den oprindelige Form; men Maaden, hvorpaa de omtales i senere Tiders skrevne Sagaer, lader slutte, at de have været forfattede og nær-

mest beregnede paa at bringe Chronologisk Orden i de mange dengang i Omlob værende historiske Fragtagn, og saaledes danne paa en Maade en Kjerne, hvorum det allerede sterkt opvoksende historiske Stof for Fremtiden kunde fæste sig. Det norske Rigets Tilblivelse og den Begivenhed, som hermed stod i den nærmeste Forbindelse, Islands Bebyggelse, laa ikke fjærnere fra Sæmunds og Ares Levetid, end at selv de fjærneste af de mellemliggende vigtige Begivenheder endnu maatte være i nogenlunde friskt Minde. Om Are er det udtryffeligt berettet, at han for en stor Deel øste sin Kundskab om de ældste af hine Begivenheder paa anden Haand af Fragtagn af en viis Thronder, Thorgeir Afraadskoll, der var bosat paa Gaarden Midarnes, hvor senere Midaros By blev anlagt, da Haakon Jarl blev fældet 995, og altsaa maa antages at have levet sammen med Mænd, hvis Fædre havde været Harald Haarfagers og dennes Søners Samtidige. Baade Are og Sæmund vare derhos bereiste Mænd, der, saavidt det i hine Tider var muligt, havde gjort sig fortrolige med Udlandets historiske Literatur, og især med den i samme anvendte Tidsregning. De vare saaledes det Arbeide, de foretog, fuldkommen vorne, og disse tvende Mænd har Norge upaatvivlelig for en stor Deel at takke for, baade at Rigets Historie i de to første Aarhundreder af dets Tilværelse er bleven nogenlunde ordnet optegnet for Eftertiden, og at der paa Island dannede sig et Slags historisk Skole, der fortsatte det af hine Lærde paaabegyndte Verk.

Fra Midten af det 12te Aarh. blev nemlig skriftlige historiske Optegnelser meer og meer almindelige baade i Norge og paa Island, og hvad den ældre Tid angik, bleve hine to Islændinger de senere Historiegranskere og Sagamænds stadige Veiledere. Men idet der nu opstod en Kappen om at bringe det hidtil i mundtlig Tradition opbevarede historiske Stof paa Pergamentet, deelte denne Virk-

somhed sig for det første i tvende temmelig forskellige Retninger. Nogle, der nærmest traadte i Sæmunds og Ures Fodspor, ansaa Tidsregningens Ordning for det Bæsentligste, overladende den udførligere Beretning nu som forhen til det mundtlige Foredrag; Andre derimod grebe Sagnet i dets fulde Omfang og førte det i Pennen ordret, som det flød fra Fortællerens Mund. Saaledes fremstod ved Siden af hinanden tørre, men for Tidsregningens Bestemmelse yderst vigtige Annaler, og livfuldt skrevne Sagaer, der samvittighedsfuldt gjengav den mundtlige Sagas Aand og Tone. Det første Slags Arbejder er Frugten af et strengere historisk Studium; det sidste derimod har sin Kilde i en friere Udstrømning af Almeenaanden og af Folkets dybe historiske Sands.

Bed begge disse Slags historiske Optegnelser benyttedes saagodtsom udelukkende Modersmaalet, det gammelnorske (norrøne) Sprog. At dette især maatte være Tilfælde med Sagaerne, var en Følge af deres folkelige Natur. Forgjæves var det, at nogle Klostermænd — i Norge Munkene Theodorik i Slutningen af det 12te Aarh. og paa Island Munkene Gunnlaug og Odd til samme Tid — forsøgte paa at indføre Brugen af Latinen. Den førstes kortsattede Kongekronike, som endnu er til, synes kun at have været lidet kjendt af Samtid og Eftertid, og de tvende Islændingers historiske Arbejder skyldes kun deres tidlige Overførelse i Modersmaalet, at de, dog uden Tvivl i en meget forandret Form, have holdt sig til vore Dage. Modersmaalet vandt en afgjørende Seier, og efter hine Mænds Tid kjendes, saalænge som Sagaskrivningen blomstrede, ikke et eneste Forsøg paa heri at anvende Latinen.

En anden og nyttigere Bestræbelse kronedes derimod med større Held, og det var den, at bringe Sagaen i en mere annalistisk Form, uden dog derfor at betage den dens Udførlighed og Livlighed, — altsaa paa en Maade

at sammensmelte Sagaen og Annalen i den skriftlige Behandling. Denne Fremgangsmaade anvendtes først ved den skriftlige Optegnelse af aldeles samtidige Begivenheder i Norges Historie, idet man ordnede disse under Kongernes Regjeringsaar; senere udstræktes den ogsaa til forudgaaende Tider. Fra Slutningen af det 12te Aarhundrede, nemlig fra Sverrers Optræden (1177), og indtil Sagaen i Slutningen af det næste Aarhundrede forstummer, finder man denne Behandlingsmaade strengt anvendt paa Norges Historie, der, hvad dette Tidsrum angaar, maa betragtes som samtidig nedskreven. Bauskeligere blev dens Anvendelse paa et fjærnere Tidsrum, og lykkedes her kun, forsaavidt som ældre noiagtige annalistiske Optegnelser vare forhaanden.

Da Sagaernes skriftlige Optegnelse først var bleven almindelig, maatte naturligviis med Hensyn til Norges Historie det Ønske opstaa, at see denne behandlet som et sammenhængende Heelt. De første egentlige Sagasrivere optegnede, som allerede ovenfor er yttret, de historiske Sagn ganske i den Form, hvori de hørte dem fortælle. Men det historiske Stof, som herved frembragtes, maatte naturligviis, som et Heelt betragtet, paa den ene Side blive saare vidtløftigt, og paa den anden Side meget ujævnt, alt eftersom Sagnet med større eller mindre Forkjærlighed havde behandlet sit Emne. Hertil kom, at de fra forskjellige Kilder øste og ad forskjellige Veie forplantede Beretninger om samme Gjenstand ofte indeholdt Uoverensstemmelser. Hvad der altsaa udfordredes for at bringe Genhed i Stoffet og forme dette til et nogenlunde afrundet Heelt, var især et fornuftigt Udvalg af det forhaanden værende Material. De første Forsøg paa at foretage et saadant Udvalg, der kunde give en lettere Oversigt over Norges Historie lige fra Rigets Oprindelse, synes at være gjorte i den senere Halvdeel af det 12te Aarhundrede, og ere os identviol levnedene i tvende i Norge optegnede Kongesagaer. Den ældste

af disse besidde vi i en meget mangelfuld Tilstand; den synes at have endt med Harald Gille's Sønners Regjering eller omtrent ved 1160. Den anden, som bærer Overskriften: „Ættartal Noregs konunga“ d. e. de norske Kongers Slægtlinie, og ellers ogsaa er bekjendt under Navnet: „Fagrskinna,“ naar til Aar 1177. Begge begynde sin Beretning med Halfdan Svartes Regjering. De udmerke sig ved et alderdomsagtigt Sprog; men Foredraget lider endnu især i den første af alle de Mangler, som man maatte vente sig ved det første Forsøg i denne Retning af Sagaskrivningen. Et ulige heldigere Udfald havde derimod et senere Foretagende af samme Art, hvilket er os levet i den Samling af norske Kongesagaer, som man almindelig og uidentivl med god Grund tillægger Islændingen Snorre Sturlasson (født 1178, død 1241), og som efter Begyndelsesordene mindre passende er bleven benævnt „Heimskringla.“ Dette Verk omfatter den norske Kongeæt, Ynglinge-Ættens, Historie, lige fra dens mythiske Oprindelse indtil Aaret 1177, da Sverrer optraadte i Birkebenernes Spidse. Dets Foredrag er ganske i den ældre Sagas Aand; men der er anvendt en Kritik i Valget og en Smag i Ordningen af det foreliggende Material, der hjemler det ikke alene den første Plads blandt Norges Kongesagaer, men ogsaa en udmerket Rang blandt den europæiske Middelalders historiske Skrifter. At Forfatteren slutter ved Sverrers Optraeden, har uden Tvivl sin Grund deri, at han forefandt denne Konges Historie allerede bearbejdet og saaledes ansaa det uforfødt at udføre sit Verk videre.

Fra den Tid, da Snorres Verk slutter, har man, som allerede forhen bemærket, samtidig skrevne Sagaer om de norske Konger indtil Magnus Haakonssøn Lagabøter (død 1280). Sverrers og Haakon Haakonssøns Sagaer ere behandlede med størst Omhyggelighed; af Magnus Lagabøters Saga ere kun Brudstykker os levnede. Som Forfatter

til Haakons og Magnus's Sagaer nævnes Islændingen Sturla Thordssøn, Snorres Brodersøn og opfostret i hans Huus (født 1214, død 1284).

De norske Kongers Sagaer vare imidlertid ikke de eneste, som bleve optegnede; de mythisk=historiske Digte og Sagn fra Tidsrummet før det norske Riges Opkomst bleve i det 12te og 13de Aarhundrede med Omhu samlede og førte i Pennen, og det samme var Tilfælde med de islandske Familiesagaer. Af denne sidste Klasse besidde vi mange høist fortrinlige, der ikke alene for Islands Historie ere af største Bigtighed, men ogsaa for Norges. Thi de fornemme Islændinger, hvis Bedrifter udgjøre disse Sagaers Emne, kom næsten altid i meer eller mindre Berørelse med Norge, og levede ikke sjælden her i længere Tid i stor Anseelse baade hos Kongerne og andre af Landets Høvdinger.

Saaledes fremvorte i Lobet af det 12te og 13de Aarhundrede paa Island og i Norge en rig Sagaliteratur af uberegneligt Verd for dette Riges og dets Udfløtningsslandes Historie. I Forhold til denne Rigdom ere imidlertid kun yderst faa Forfatteres Navne komne til Eftertidens Kundskab. Men dette er i sig selv ganske naturligt. Sagaen havde i de allerfleste Tilfælde allerede i det mundtlige Foredrag erholdt sin Form og Afrunding. Den, der først førte den i Pennen, gjengav kun en ældre Fortællers Ord eller Sagnet, som det levede i Folkemunde; hans Fortjeneste var i Grunden kun Afskriverens, og det kunde saaledes ligesaalidt falde ham selv ind at betegne sig med Forfatterens navn, som hans Samtidige at tildele ham et saadant. Sagaernes historiske Troverdighed staar naturligviis under disse Omstændigheder lige urokket, skjønt de ei bære sine Forfatteres Navne paa Titelbladet.

Sagaen stod i den noieste Forbindelse med det gamle norske Folkeliv, og øste heraf sin hele Eiendommelighed.

Historiske Beretninger af det Slags, som Sagaerne frembyde, kunde ikkun blive til under en Samsundsorden, i hvilken Landsstyrerne vare paa det nøieste bundne til Folket, i hvilken ethvert offentligt Skridt af disse blev Gjenstand for Folkets Bedømmelse, for dets frie Bifald eller Dadel, i hvilken overhovedet Landsstyrelsens Virksomhed ikke kunde holdes skjult for Almeenhedens Øine, men maatte laane sin hele Kraft af dennes Bistand. Men denne gamle Tingenes Orden veg efterhaanden for en nyere, fremkaldt ved den norske Stats politiske Udvikling under Indflydelse af den almindelige europæiske Tidsaand. Den styrende Myndighed sammentrængtes meer og meer i Kongedømmet, og de offentlige Anliggender unddroges i samme Forhold Folkets Deeltagelse og Kundskab; Statskunsten blev indviklet og hemmelighedsfuld, Folkelivet tabte sin gamle Bevægelighed, og Folkraften blev meer og meer et villieløst Redskab for Herskermagten. Under saadanne Forholde, der ved Udgangen af det 13de Aarhundrede efterhaanden indtraadte ikke alene i Norge, men og paa Island, efterat denne D havde underkastet sig det norske Kongedømme, kunde Sagaen i sin gamle Form ikke længere trives. Hvad Folket nu formaaede, var i det Høieste at bevare de gamle Minder; til at frembringe nye, livfulde Skildringer af de samtidige Begivenheder og saaledes fortsætte Forfædrenes Verk, — dertil var det ikke mere istand, da baade Udgangen til at lære dem at kjende i deres rette Sammenhæng var spærret for Almeenheden, og Interessen for dem var fjølnet med Folkets aftagende Indflydelse paa deres Gang. Magnus Lagaboters Saga slutter Rækken af norske Kongesagaer, og et Par islandske Biskopsagaer fra Slutningen af det 13de og Begyndelsen af det 14de Aarhundrede ere det sidste svage Glimt af den gamle, hele Folket gjennemtrængende historiske Aand.

Norges Tilstand i det paafølgende Tidsrum var ikke

heller af den Bestaaffenhed, at den kunde begeistre en Historie=skriver. Fra Kong Magnus Erikssons Regjeringstiltraedelse 1319 begyndte nemlig Riget at dale baade i Magt og Velstand, og under den i Slutningen af det 14de Aarhundrede indtraedende Forening med Danmark vedblev det at synke dybere og dybere, indtil endelig dets Selvstaendighed ikkun bestod i Navnet.

Annalerne fortsattes vel paa Island endnu en Stund, efterat Sagaen var sluttet; men ogsaa de annalistiske Op=tegnelser angaaende Norge blive i Lobet af det 14de Aarhundrede stedse meer og meer ufuldstaendige, og ved Aarhundredets Udgang ophore de saa godt som ganske.

Imod Slutningen af det Tidsrum, da Sagaerne op=hore, fremvaelder imidlertid en ny Kilde for Norges Historie i de offentlige Brevskaber eller Diplomerne. Disse indeholde deels Forhandlinger og Bestemmelser angaaende Rigets indre Forholde, deels Overenskomster og Under=handlinger med fremmede Stater og kaste saaledes et betydeligt Lys over Landets indre og ydre Historie. For Midten af det 13de Aarhundrede forekomme saadanne Brevskaber vedkommende Norge kun i meget ringe Antal; efter denne Tid derimod hyppigere og isar for Tidsrummet 1280—1400 i en betydelig Maengde. De ere, forsaavidt de angaa Rigets indre Anliggender, naesten altid affattede i det gammelnorske Sprog, forsaavidt de angaa Udlandet, stedse paa Latin. For Chronologien og Genealogien ere de af overordentlig Vigtighed og frembyde i disse Henseender en Sikkerhed, der overgaar den, som baade Sagaerne og Annalerne afgive; ligeledes oplyse de fortrinligen en eller anden vigtig Begivenhed i dens Enkeltheder; men det er dog naesten altid kun Begivenhedens ydre Side, som de fremstille, medens de sjaelden tillade Historiegranskeren at skue ind i de Handlendes Charakteer, eller opdage de egentlige Drivfjedre for deres Handlemaade.

Endelig maa blandt de skriftlige Kilder til Norges Historie endnu nævnes Landets gamle Love. Af disse har Tiden levnet os en temmelig fuldstændig Række, alle affattede i Landets Sprog. De kaste meget Lys over Norges ældre Statsforfatning og Nordmændenes offentlige Liv, og kunne saaledes i mangfoldige Tilfælde tjene til at opklare Sagaerne, hvor disse med Hensyn til Retstilstand og offentlige Indretninger kun levere os en ufuldstændig Skildring.

Hvad hidtil er sagt, angaar de skriftlige Kilder for Norges Historie i Rigets ældre Selvstændigheds-Periode, for Foreningen med Danmark i 1387. Igjennem den største Deel af denne Forenings-Periode hviler derimod det tykkeste Mørke over Rigets Historie. Brevstaber og Love ere her næsten de eneste fuldkommen paalidelige Kilder, men dog utilstrækkelige til deraf at forme nogen vel sammenhængende historisk Skildring. Norge selv havde i de tre første Aarhundreder af dette Tidrum ingen Historieforfattere, og de danske omtale Norges Anliggender ifkun i Forbigaaende, forsaavidt som de stode i nogen indgribende Forbindelse med deres eget Fædrelands Skjebne, og derhos saare ofte under Indvirkning af nationale og politiske Anstuelser, der ikke begunstige Fremstillingens Sandhed. Fra Slutningen af det 17de Aarhundrede fandt vel atter Norges Historie sine særskilte Bearbejdere, men disse opholde sig kun ved det Tidrum, der gaar forud for Unionen, og lade selv med Hensyn til dette meget tilbage at ønske. — I Spidsen for disse nyere Bearbejdere af Norges Historie staar Islændingen Thormod Torfeson (Thormodus Torfæus), født 1636, død 1719. Han skrev en vidtløftig og paa et omfattende Kildestudium grundet Norges Historie paa Latin fra de ældste Tider indtil 1387 og blev i dette Foretagende meget understøttet af sin lærde og kritiske Landsmand Arne Magnússon. I Torfæi Fodspor traadte

i den anden Halvdeel af det 18de Aarhundrede Nordmanden Gerhard Schøning, der foretog sig at skrive en Norges Historie i Modersmaalet, med hvilken han dog ikke naaede længere end til Haakon Jarls Død 995. Omtrent samtidig med Schøning bearbejdede P. F. Suhm Norges Historie i Forbindelse med Danmarks og naaede i dette sit meget vidtloftige Verk indtil Aar 1400. Til samme Tid skrev ogsaa Tydskeren Gebhardi en mere fortsattat Norges Historie indtil Unionen, som ikke er uden Verd. Fra Formens og Fremstillingsmaadens Side overgaaes imidlertid alle disse Verker langt af Nordmanden C. M. Falsens Norges Historie, fra Haldan Svarte til Kong Haakon Magnussons Død 1319, hvilken er den nyeste Bearbejdelse af noget Omfang.¹⁾

Den seneste Tids Omhu for at drage allehaande historiske Kildekrifter i de tre nordiske Riger for Dagens Lys samt kritisk behandle dem har imidlertid aabnet Udgang til et langt fuldstændigere Material, end som nogen af de ovennævnte Bearbejdere af Norges Historie har kjendt. Kilderne ere langt fra endnu ikke udtømte, og ved deres kritiske Benyttelse er det især, at den norske Historiekrivning skal arbejde sig frem til et høiere Standpunkt, end det, paa hvilket den nu staar.

¹⁾ [Thormodi Torfæi Historia rerum Norvegicarum. Kjøbenhavn 1711. 4 B. Fol. Gerhard Schøning, Norges Riges Historie. Sorø 1771—1781. 3 Dele 4. P. F. Suhm, Historie af Danmark, Kjøbenhavn 1782—1828. 14 B. 4. E. A. Gebhardi, Geschichte der Königreiche Dänemark u. Norwegen. Halle 1770. 2 B. 4. C. M. Falsen, Norges Historie. Christiania 1823—1824. 4 B. 8. — Længe efterat Forf. havde nedskrevet denne Oversigt over de betydeligste nyere Bearbejdelse af Norges Historie, udkom P. A. Munchs: Det norske Folks Historie. Christiania 1852—1863. 6 Dele i 8 Bind (til 1397), der i Fuldstændighed og skarpsindig kritisk Behandling af det historiske Stof langt overgaaer de ældre Bearbejdelse og nu er Hovedverket over Norges ældre Historie.]

Norges Historie fra de ældste Tider og indtil Rigets Gjenfødsel til sin gamle Selvstændighed i 1814 kan bekvemt ordnes under 7 Tidrum.

Det første Tidrum omfatter Nordmændenes Sagnhistorie før de tre nordiske Rigers Opkomst, fra de ældste Tider og indtil omtrent Aar 860. Vi finde her Nordmændenes Stamme splittet i en Mængde smaa Stater uden noget politisk Foreningspunkt, i bestandig Strid med fremmede Folkstammer, over hvis Lande den stræber at udbrede sig, og i en bestandig indre Gjæring, bevirket ved en uophørlig Kamp mellem dens Høvdinge indbyrdes. I dette Tidrum er de tre nordiske Rigers Historie sammenblandet og maa behandles under Et. Man merker vistnok allerede de tre Grene af Stammen stræbende hver i sin Retning, dog uden at man endnu kan drage noget bestemt Grændsefjæl mellem dem.

Det andet Tidrum naar fra Harald Haarfager indtil Magnus den Godes Regjeringsstiltrædelse, fra 860 til 1035, og omfatter 175 Aar. Norge, Sverige og Danmark danne sig som særskilte Riger, og Norges Historie kan fra nu af behandles affondret for sig. Under voldsomme indre Kystelser, under en idelig Kamp mellem Genhed og Opløsning, skrider Norges Rige frem til en større Fasthed, til indre og ydre Selvstændighed. Kampen mellem Hedenstæb og Christendom, der mod Slutningen af Tidrummet opstaar, ender med Christendommens fuldkomne Seier. Ved at gjøre denne til enegjældende Statsreligion, og ved at give Kongedømmet en hidtil ukjendt Genhed og Kraft, grundlægger tilsidst Kong Olaf den Hellige en ny Tingenes Orden, der bliver af den mest indgribende Indflydelse paa Norges Fremtid.

Det tredie Tidrum gaar fra Magnus den Godes Regjeringsstiltrædelse indtil Kong Sigurd Jorsalfarers Død, fra 1035—1130, og omfatter 95 Aar. Riget frem-

træder nu som fuldkommen grundfæstet og udvikler baade i sine indre og ydre Forholde en høi Grad af Kraft. Under en kun sjælden afbrudt indre Rolighed er Landets Velstand i idelig Stigende. Dets Lovgivning og Statsindretninger udvikle sig, og Folkets aandelige og politiske Dannelselse gjør merkkelige Fremskridt. Tidrummet er overhovedet et af de mest glimrende i Norges Historie.

Det fjerde Tidrum gaar fra Sigurd Jorsalfars indtil Haakon Haakonsøns Død, fra 1130 til 1263, og omfatter 133 Aar. Vi finde atter Riget indviklet i de voldsomste indre Uroligheder, vakte ved en ubestemt Rigsarvesfølge og opdannede ved Tvistigheder mellem Staten og Kirken. Ved Aarhundredernes Skifte havde disse Uroligheder naaet sit høieste Punkt. Haakon Haakonsøns lange og heldbringende Regjering forsoner efterhaanden de kjæmpende Partier, tilveiebringer atter indvortes Ro og hæver Riget til det høieste Trin af ydre Anseelse, paa hvilket det nogensinde har staaet. Imidlertid havde de indvortes Krige voldsomt rystet Statens indre Forholde og bragt den gamle Samsundsorden til at vakle. Den ældre Lovgivning og de ældre Statsindretninger gjorde ikke mere Fyldest. Den nye Tidsaand, som havde udviklet sig i det øvrige Europa, naaede ogsaa Norge og gjorde her som andensteds sine Fordringer gjældende. Kongedømmet og Hierarchiet vare i Stigen, medens Folkevældet, som hidtil saa djærvt havde udtalt sig i Norge, dalede. Staten beredte sig til i sin videre Udvikling at tage en ny Retning.

Det femte Tidrum naar fra Magnus Lagaboters Regjeringstiltrædelse indtil Kong Olaf Haakonsøns Død, fra 1263 til 1387, og omfatter 124 Aar. Norge staaer i den første Halvdeel af dette Tidrum omtrent paa samme Trin af Magt og Anseelse som under Haakon Haakonsøn. Kongerne arbeide med utrættelig Virksomhed paa at opbygge Landet og forbedre Folkets Tilstand ved gode Love,

paa at ordne Kirkens og Statens indbyrdes Forhold, og paa at give Statsstyrelsen Kraft og Genhed ved Udvidelse af Kongedømmets Myndighed. Men Folkelivet taber meer og meer af sin Friskhed, og de frie Statsindretninger nedsynke meer og meer til døde Former. Statens hele Virksomhed sammentrænger sig i Kongedømmet, og dens Selvstændighed bliver meer og meer beroende paa Kongens Person alene. Disse Omstændigheder forberede Rigets stadige Valen i Tidrummets anden Halvdeel under dets oftere afbrudte og altid kun ydre Forening med Naboriget Sverige. Uagtet idelige gjensidige Fiendtligheder nærme de tre nordiske Riger sig dog meer og meer til hinanden, og Statsklogt, hjulpen af gunstige Omstændigheder, istandbringer omsider ved Tidrummets Slutning deres Forening under een Konge.

Det sjette Tidrum naar fra Kong Olafs Død til Christian den 3dies Erkjendelse som Norges Konge og Rigets Selvstændigheds Undergang, fra 1387 til 1537, og omfatter 150 Aar. Rigets Valen fremskyndes meer og meer under den uheldige Forening med Danmark og Sverige. Uagtet Norge endnu i Navnet er selvstændigt, see vi dog den danske Indflydelse paa dets indre og ydre Forholde stedse at tiltage. En kraftig Almeenaand spores kun sjælden. Folkets Interesser ere splittede og Regjeringen uden Kraft. Statsbygningen gaar med langsomme, men stadige Skridt sit Fald imøde.

Det syvende Tidrum gaar fra 1537 til 1814, omfattende 277 Aar, der vise os Riget i den dybeste politiske Fornedrelsesstand. Uden særskilt Regjering maa det som et næsten villieløst Redskab lyde først det danske Aristokratis og siden den danske Gnevoldskonges Magtbud, — i Navnet kun et Rige, i Virkeligheden en Provinds. I Tidrummets anden Halvdeel stiger imidlertid Folkets Velvære, og den længe slumrende Almeenaand kommer atter

tilsyne, først kun ved enkelte Leiligheder, siden som en stadigere virkende Kraft, der med Selvbevidsthed stræber mod Selvstændighedens Gjenfødelse, hvilket Maal den ogsaa endeligen naar.

2. Nordmændenes Herkomst, Folkeslægtskab og Udbredelse over Norden.

Hovedbefolkningen af de Lande, som nu udgjøre de tre Riger Norge, Sverige og Danmark, dannes nu af de tre Folk, Nordmænd, Svenske og Danske, hvilke tilsammen udgjøre en egen Folkestamme og under de ældre Navne Nordmenn, Svíar, Danir med saa Indskrænkninger have havt disse samme Bopæle inde, saa langt tilbage i Tiden som deres egne ikke alene historiske Efterretninger, men ogsaa nogenlunde troverdige Folkesagn naa. Det er ogsaa aabenbart, at de tre nævnte Folk alt i hine ældgamle Tider have følt sig selv som egen Folkestamme, skjønt man vistnok ikke med fuldkommen Sikkerhed kan paapege noget Navn, som Stammen gav sig selv for at udtrykke Følelsen af denne Stammeenhed. Navnet Nordmenn eller norroenir menn, som hyppigt forekommer i de gamle norske Efterretninger og som egentlig udtrykker Begrebet: Nordens Mænd, kunde vel synes at være Fællesnavnet; det har ogsaa maaskee, ja som jeg forestiller mig efter al Sandsynlighed, i en fjærn Fortid været det. Men i den virkelige historiske Tid anvendtes det paa ganske enkelt Undtagelse nær i en mere indskrænket Betydning, nemlig om den ene af Stammens Grene, om Indbyggerne i Norge og Udflytningsmændene fra dette Land; og det brugtes saaledes ikke alene af Nordmændene selv, men ogsaa af de Svenske og Danske.

Navnet Danir og de dermed forbundne Benævnelser have ogsaa i en vis og det unegtelig en mere historisk Tid

været nyttet som et almindeligt Stammenavn. Det har ogsaa været anvendt saa, og det paa meer end eet Sted, af Nordmændene eller de Norske selv i deres gamle Skrifter. Men Brugen er dog unegtelig fra først af udvillet hos Fremmede, og har ikke været almindelig optagen hos Folkestammen selv i alle dennes Grene (ikke hos Svearne, neppe hos Danerne selv); den maa forklares af det danske Navns Kundbarhed hos Udlændingen i et ganske kort Tidsrum især omkring Aar 1000, og bliver endelig, ligesom det tidligere omtalte Almeennavn, forvildende, da Navnet senere, i den historiske Tid, anvendes udelukkende paa den ene bestemte Green af Stammen, nemlig Indbyggerne af Danmark.

Vi trænge imidlertid til et fælles Stammenavn og tro dertil hensigtsmæssigst at kunne vælge enten skandinaviske, med Hensyn til Navnet Skandinavien, hvorunder man i nyere Tider er bleven enig om at indbefatte netop de Lande, som allerede ere nævnte som Folkestammens ældre og nyere Hjem, — eller maaskee endnu bedre nordgermaniske med Hensyn til den Udstrækning, de gamle Romere gave Navnet Germania, og vor Folkestammes unegtelige Slægtskabsforhold til Tydskerne, Germanernes Hovedstamme.

Vor Folkestamme ansaa sig nemlig i Oldtiden ikke for oprunden i de allerede betegnede Lande eller med andre Ord for at være Autochthoner eller Aboriginer. Deres gamle Sagn eller vel rettere udtrykt deres Folkefølelse pegede hen paa en Indvandring fra ældre Bopæle i fjærne østlige Egne. Sagnene herom — de Sagn nemlig, som muligen ligge til Grund for Beretningen i det gamle Skrift om Norges Bebyggelse og i Indledningen til Ynglingasaga — fremstille sig vel for os i en saa forvansket Form, at man liden eller ingen Tillid kan sætte til deres Indhold, hvad dettes Enkeltheder angaar. Men hvad vi af Sprog-

forholdene — der i denne Sag ere den ubedrageligste Veileder — med Sikkerhed kunne slutte, er at vor Folkestamme er paa det nærmeste beslægtet og sidsordnet med den tydske og i Forening med denne danner en stor Folkeklasse, som vi ledede af de gamle romerske Udsagn med et fælles Navn ville benævne: den Germaniske. Af denne germaniske Folkeklasse bliver der altsaa tvende hinanden sidsordnede Folkestammer, nævnte efter Strøget, hvori hver rørte sig, og disse Strøgs gjensidige Beliggenhed: den større sydgermaniske Stamme, omfattende Tydskerne, og den mindre nordgermaniske, omfattende Nordmænd, Danske og Svenske. Den sidste er da den, hvorpaa vi her nærmest skulle fæste vor Opmerksomhed.

Vi kunne blot i korte Hovedtræk her forsøge Stamforholdet, Folkeslægtskabet hoiere op. Vi kunne blot loseligen bemærke, at denne germaniske Folkeklasse igjen er en Afdeling af den vidtudstrakte Menneskerace eller Folkeæt, som nu danner Befolkningen i den aller største Deel af Europa og tillige i en betydelig Deel af Asien.

Vi maa tilføie, at angaaende Benævnelsen af denne Race eller Folkeæt ere de nyere Sprog- og Historiegranskere ikke ganske enige, skjønt der med Hensyn til dens Bestanddele nu for Tiden neppe hersker mere end een Mening. Nogle have paa Grund af den ældre, men senere almindelig forkastede Mening, at de kaukasiske Bjerglande vare dens egentlige Bugge, benævnt den: den Kaukasiske. Andre have med nærmere Hensyn til Grændserne for dens nuværende Bopæle benævnt den: den Indo-Europæiske eller ogsaa, dog mindre passende: den Indo-Germaniske. Rask har — uden tvivl allermindst passende — benævnt den: den Sarmatiske. Tager man Hensyn til, hvad senere Tidens Undersøgelser have oplyst om dens egentlige Stammeland eller det Middelpunkt, hvorfra den til forskjellige Sider har udbredt sig, at dette nemlig er

det Persisk-Indiske Høiland, som i gamle Tider kaldtes Iran (Grækerne og Romerne's Aria) — saa synes Benævnelsen: den Iraniske at være den mest fyldestgørende, og denne ville vi derfor her benytte.

Af de til den iraniske Æt hørende Folkeklasser henføres af Rask trende til Asien, blandt hvilke vi udhæve den, der i Oldtiden nyttede det bekjendte Sprog Sanskrit, og den, der talte Zendsproget. — Fire derimod tilhøre Europa: 1) den Keltiske (Gælisk og Kymrisk) 2) den Thrakiske (Græsk, Latin m. fl.) 3) den Slaviske (Polsk, Russisk m. fl.), til hvilken nu almindelig henføres den af nogle for en egen særskilt Folkeklasse regnede Lettiske, staaende paa en Maade mellem den Thrakiske og den Slaviske 4) den Germaniske (mindre rigtig af Rask og flere danske Lærde benævnt: den Gotiske).

Den germaniske Folkeklasse omfatter altsaa de tvende Folkestammer: den Tydske eller Sydgermaniske og den Skandinaviske eller Nordgermaniske, af hvilke den sydgermaniske atter deler sig i tre Grene: den Gotiske, den Overtydske og den Nedertydske, hver indbefattende flere Folk; — den nordgermaniske Stamme derimod omfatter de tre Grene eller Folkesæd: Nordmænd (Nordmenn), Svenske (Sviar) og Danske (Danir).

Som underordnet den iraniske Folkeæt maa altsaa den nordgermaniske Folkestamme udlede sin Oprindelse fra hiin Folkeæts ældste Hjemsteder, nemlig — som allerede ovenfor er yttret — fra det gamle Iran eller Høilandene omkring Hindukosch. Herfra synes nemlig den iraniske Folkeæt i flere tildeels over hinanden løbende Folkestrømme at have udbredt sig mod Vesten og besat de Dele af Europa, som den endnu behersker.

Den iraniske Folkeæt dannede imidlertid efter al Sandsynlighed ikke Europas Urbefolkning. Denne tilhorte en anden Folkeæt, som ogsaa maa antages at have

havt sit Udspring fra Siasien og at have udviklet sig jævnsides med den iraniske paa dennes nordlige Side og under et oftest fiendtligt Forhold til den. Det er den Folkeæt, som man nu almindelig benævner den turaniske, hvilken man anseer som et Slags Modsatning af den iraniske, og som man tænker sig nærmest repræsenteret ved de saakaldte mongolske Folkeslag.

Uf Kampe mellem disse to Folkeætter og vel ogsaa indvortes i hver enkelt af dem udgik, som det lader, de store Folkerørelser, der efterhaanden gave Europa dets Befolkning. Først synes turaniske Folkesæd at have spredt sig over Europa, nemlig over dets sydlige Dele Iberer og over dets nordlige Finlapper eller med Lapperne nær beslægtede Folkesæd. Begge disse Folkeklasser, dog især den sidste, have uden Tvivl staaet paa det allerlaveste Kulturtrin. — Nærmest efter dem fulgte en iranisk Folkestrøm, den keltiske, hvilken i stor Masse synes at have udgydet sig over det Midterste af Europa og engang at have strakt sig lige fra Atlanterhavet indtil Floden Don (Tanais). Den overgik sine turaniske Førgjængere i Kultur og fortrængte dem efterhaanden meer og meer mod vor Verdensdeels Udkanter, mod Sydvest og mod Norden. Uf Ibererne udgjøre udentvivl de væstfiske Folk omkring Pyrenæerne en ringe Bevægelse; og Lapperne ere nu Beboere af Europas Polaregne.

Maaske noget sildigere end Kelterne og muligen med en langsommere Gang udbredte en anden Afdeling af den iraniske Uf sig over det sydlige Europa, nemlig den thraakiske Folkeklasse, Grækernes og Romernes Førfædre, — Folkesæd, der i Tidens Løb ved den sig hos dem udviklende overlegne Dannelse hævede sig til en Magt, for hvilken baade Iberer og Kelter i det sydlige og vestlige Europa maatte bukke under.

Disse ældre Folkebevægelser, der egentlig tilhøre Euro-

paa forhistoriske Tider, fulgtes af en ny, paa hvilken Historien kaster sit første svage Lys. Skytherne af turanisk Art optraadte paa Europas østlige Grændse. De trængte over Donfloden, overvældede den paa Nordsiden af det sorte Hav boende Green af den feltiske Folkeklasse, Kimmerierne, og tvang disse til at søge sig nye Bopæle i Vesten og Norden, deels mellem feltiske Brødre, deels i Egne, til hvilke Kelternes Herredømme ei forud havde naaet. Skytherne bleve nu det herskende Folk i Landene nord for det sorte Hav mellem Don paa den ene Side, Donau og de karpathiske Bjerge paa den anden og ubestemte Grændser mod Norden; i denne Stilling viser Historien os dem mellem 700 og 400 f. Chr.

Men i Skythernes Spor fulgte atter tvende iraniske Folkestrømme. Den ene af disse fulgte en sydligere Retning og besatte Dons Østside. Det var Sarmaterne, et Folk, som udentvivl har omfattet Stamsfædrene for de fleste af de Folkestammer, som man senere gjenkender under den slaviske Folkeklasse. Herodot, som levede i det 5te Aarh. f. Chr., kjender allerede disse Sarmater som Skythernes østlige Naboer. Den anden Folkestrøm derimod udbredte sig paa Skythernes Nordgrændser gennem det Midterste af det nuværende Rusland. I denne sidste maa vi søge den germaniske Folkeklasse i dens første Oprindelse. Flere af de Folkefærd, hvilke Herodot omtaler under Navnene Androphager, Melanchlæner og Budiner som Skythernes daværende nordlige og nordøstlige Naboer, uden dog at inddrage dem under Skythernes Navn, ere maaffte Germaner i deres ældste Bosteder paa europæisk Grund eller paa Overgangen til denne Verdensdeel fra Asien.

Sarmater og Germaner berørte saaledes allerede i det 5te Aarh. f. Chr. Skytherne mod Østen og Norden som Naboer, dog uden endnu, som det lader, at overskride deres egentlige Grænser. Men et nyt Tryk fra Østen

maa senere have forrykket disse Forholde, og dette Tryk udgik ganske vist fra Turan, idet nye Skarer, maaflæ turaniske Alaner, trængte frem derfra i Ryggen paa Skyther og Germaner. Denne Bevægelse synes at have fundet Sted omtrent et hundrede Aar efter Herodots Levetid, i det 4de Aarh. f. Chr. De germaniske Folkeskærd vege mod Vesten og Norden, og Sarmaterne nødtes til at overstride Don.

Følgen heraf var store Omvæltninger i Landene i Nord for det sorte Hav. Skythernes Herredomme i disse Egne blev efter en langvarig Kamp omstyrtet af de indvandrende Sarmater. Sarmatiske Folkeskærd bleve nu her de herskende. Skythernes Levninger maa antages at have draget sig mod Norden og besat Landene i Øst for Østersøen, hvor vi endnu uden Tvivl finde deres Efterkommere i de der boende saakaldte tschudiske Folkeskærd, Ester, Finlændere o. fl., hvilke allerede paa Tacitus's Tid (omtr. 100 e. Chr.), findes at have havt hine Lande inde som faste, agerdyrkende Beboere. — Ved samme Leilighed, ved samme turaniske Indstrømning fra Østen, maa ogsaa den germaniske Folkekasse antages at have splittet sig i de tvende Stammer, i hvilke vi senere finde den deelt, nemlig, som allerede sagt, i den sydgermaniske og nordgermaniske. Mellemkommende flygtende Skyther have muligens medvirket til at fjærne den ene fra den anden, og til at give hver enkelt af dem i deres senere Udbredelse en noget forskjellig Retning. Den sydgermaniske Stamme trængtes mod Nordvest til de Østersøen omgivende Lande, hvorfra den efterhaanden udbredte sig videre baade mod Norden og Syden. Den undertvang eller fortrængte til vestligere Egne en ældre keltisk Befolkning.

Den nordgermaniske Stamme derimod synes i sin Undvigelse for den turaniske Strøm at have fulgt en endnu

nordligere Retning og saaledes nordenfor Sydgermanerne og nordenom de ved Østersøens østlige Ende sig udbredende skythiske Folkefærd, over og tildeels endogsaa nordenom den nuværende botniske Vik at være kommen til den skandinaviske Halvø's nordlige Egne, det nordlige Sverige og Norge. Derfra har den igjen efterhaanden udbredt sig længer mod Syden.

En Green af den nordgermaniske Stamme blev imidlertid tilbage i Østen, hvor den synes at være traadt i nærmere Forbindelse med sarmatiske Folkefærd og som oftest at have deelt Skjebne med disse. Det er den Green, som nævntes Rogolaner, uden Tvivl med et skythisk Navn (det nyere tschudiske Ruokolane eller Ruokolaine, hvormed endnu Ester og Finlandere betegne de Svenske). Disse Rogolaner havde senere sine Bopæle i Dnieper-Egnene og findes her ikke alene i det første Aarhundrede før Kristus, men ogsaa gjennem hele den tidligere Middelalder, snart inden snevrere, snart inden mere udstrakte Grændser. Fra den skriver sig udentvivl det russiske Folknavn. Rogolanerne maa nemlig antages at have sluttet sig nær til de langt senere fra hiin Side Østersøen, fra de skandinaviske Lande i Rusland indvandrede Nordgermaner eller Baræger, som i det 9de Aarh. grundlagde det russiske Rige. Dette kom saaledes til at bære de nordgermaniske Rusfers (de ældre Rogolaners) Navn, skjønt Rigets nordgermaniske Grundbestanddele tidlig forsvandt i de sarmatiske eller slaviske, en naturlig Følge af disse's langt overlegne Mæsse.

Efter det skythiske Herredømmes Undergang blev de sarmatiske Folkefærd d. e. den slaviske Folkeklasse den herskende ikke alene i de sydlige og midterste Dele af det nuværende Rusland, men ogsaa i vestligere Egne, lige til Floden Weichsel, Romernes Vistula. De store Omvæltninger, som Hunernes og med dem beslægtede turaniske Folkefærds

Fremtrængen fra Osten i det 4de og 5te Aarh. e. Chr. forarsagede, ligesaavel som den omtrent samtidige Bevægelse af flere sydgermaniske Folkeskæder fra nordligere Egne imod Syden var ikke uden betydelig Indflydelse paa hine slaviske Folkeskæders Stilling. Alligevel beholdt de sit engang vundne Fodfæste i ovennævnte Egne, udbredte sig endog videre mod Vesten og udgjøre endnu Hoved- og Grundbefolkningen i alle hine Streg.

Dette er et kort Overblik over de Folkebevægelser, der have givet Europa dets Befolkning; — et Overblik, der er nødvendigt ogsaa for at tydeliggjøre sig de ældste Forholde i vort Norden. Derhen vende vi nu atter tilbage for at betragte de dunkle Spor af de skandinaviske Landes ældste paa hinanden følgende Befolkninger, som Sprogforholde, Oldtidslevninger og historiske Efterretninger lade os opdage.

Norge, Sverige og Danmark ere som bekjendt rigere end største Delen af det øvrige nordlige Europa paa jordfundne Oldtidslevninger, døde Minder fra undergangne Slægter. Disse Oldtidslevninger dele sig i tre indbyrdes forskellige og temmelig skarpt betegnede Klasser.

Den første skriver sig fra en Tidsalder, da endnu Brugen af de haardere Metaller til de nødvendige Redskaber var ukjendt, men Steen, Been og Træ maatte udfylde Metallens Plads, da Brugen af Sølv og Guld til Prydelser og som Bytningsmiddel i Handelen heller ikke fandt Sted, da Nordens Beboere som Jægere og Fiskere endnu stode paa det laveste Trin af Dannelsen, det paa hvilket nu kun enkelte Folkeskæder i Amerika og paa Sydhavsoerne befinde sig. Man kalder denne Kulturtidsalder: Steenalderen.

Den anden Klasse af Oldtidslevninger tilhøre en Tidsalder, da Brugen af Jærnet til Vaaben og Redskaber endnu var ukjendt, men Kobberet derimod indtog dets

Plads, hvilket Metal man forstod at hærde ved Tilsætning af Tin (Bronce) og i det Hele at behandle med en betydelig Grad af Kunstfærdighed. Nordens Beboere have i denne Tidsalder levet af Kvægavl og Ugerbrug, kjendt Guldet og vidst at arbejde det til Smykker og nytte det til Vytningsemiddel i sin Handelsrørelse; de maa overhovedet allerede have staaet paa et ulige høiere Dannelsesstrin med Hensyn til det huuslige og uden Tvivl ogsaa til det borgerlige Liv end den foregaaende Slægt. Man kalder den her nævnte Tidsalder: Kobber- eller Bronzealderen.

Den tredie Klasse endelig viser os Jærnet i fuld Brug og Kunstfærdigheden, om end i det Enkelte ikke fuldkomnere, saa dog i det Hele mere mangesidig og for Livets Behov mere fyldestgjørende; — den peger ligesom ogsaa den foregaaende Klasse hen paa en Befolkning, der har været jorddyrkende, frigerisk og pragtelskende, som har vidst at skaffe sig ædle Metaller, og som har nyttet dem ikke alene til Smykker, men og til Betalingsmiddel, — som altsaa ikke blot er skreden langt ud over de Billedes Dannelsesstrin, men allerede er stegen vidt frem paa Kulturens Bane. Denne Tidsalder kalder man Jærnalderen.

Man kan betragte disse tre Klasser af Oldtidslevninger fra forskjellige Synspunkter: — enten som Minder fra een og samme Folketamme paa forskjellige Trin af Uddannelse; — eller som Minder fra flere Folketammer, der efter hinanden have dannet Nordens Befolkning, og af hvilke den mere kultiverede har fortrængt, udryddet eller maaskee tildeels undertvunget og i en Sammensmeltning tilintetgjort den raaere. At den sidste af de to Anskuelsesmaader er den rigtigere, synes de nyere Tidens Undersøgelser fuldkommen at godtgjøre.

I den første af disse Tidsaldere, Steenalderen, finder man nemlig, at det har været almindelig Brug at begrave

de Døde ubrændte i en Art af Familiebegravelser, i temmelig store Gravkammere, dannede af svære ubearbejdede Stene og med mange Lig i hvert saadant Gravkammer. Ved at aabne disse har man truffet paa temmelig vel bevarede Skeletter og især ganske hele Hovedskaller. Naturkyndige have underkastet disse sidste en nøiagtig Undersøgelse og udfundet, at de ei kunne tilhøre nogen anden nulevende europæisk Folkeklasse end den lappiske. Man maa altsaa slutte, at Oldlevningerne fra Steenalderen tilhøre lappiske eller med Lapperne paa det Nærmeste beslægtede Urbeboere i de Lande, hvor de findes, og at disse raa Urbeboere ere blevne fortrængte eller udryddede af en sterkere og mere dannet, senere indvandret Befolkning eller ved Sammensmeltning ere som levende Folkfærd sporløst forsvundne i denne.

Hvad de tvende yngre Klasser af Oldtidslevninger angaar, da synes disse ikke mindre at henpege paa tvende baade indbyrdes og fra hine Urbeboere forskjellige Folkfærd. Om den tredie Klasse, der tilhører Jernalderen, vide vi med Bestemthed, at den har sin Oprindelse fra den germaniske Folkeklasse, og at den endog naar ned til vort Nordens historiske Tider. Men den Bearbejdesmaade, Form og Kunstsmag, som i disse Oldtidslevninger lader sig tilsyne, er saa forskjellig fra den, som viser sig i Oldsagerne af den anden Klasse, nemlig fra Kobberalderen, at Forskjellen vanskelig lader sig forklare af en gradviis Udvikling af Kultur og Kunstfærdighed hos eet og samme Folk i samme Bopæle. Overgangen fra den ene Klasse til den anden er dertil altfor pludselig, altfor blottet for de nødvendige Mellemlid. Nu kommer hertil, at Oldsagerne fra Kobberalderen, især Vaabnene, have den mest paafaldende Lighed med dem, der findes i Lande, som endnu i en historisk Tid eller endog i vore Dage have været eller ere beboede af keltiske Folkfærd; — og at disse ifølge

paalidelige historiske Efterretninger vides at have vedligeholdt Brugen af Kobbervaaben, længe efterat Kobberet saaledes anvendt eller anvendt til Redskaber, som kræve haardere Emne, hos de omboende Folkeslag havde maattet vige for Jærnet. Af alt dette maa vi slutte, at vort Nordens Oldtidslevninger fra Kobberalderen tilhøre en fra den germaniske forskjellig Folkeklasse, og at denne Folkeklasse, der har dannet Nordens Befolkning mellem den lappiske og germaniske, har været den keltiske.

Af Nordens jordfundne Oldtidslevninger lærer man altsaa at kjende en tredobbelt paa hinanden følgende Befolkning i Nordens Lande: en lappisk som den ældste, dernæst en keltisk og endelig en germanisk.

De lappiske Oldtidslevningers egentlige Hjem i Norden er de danske Lande og det sydlige af Sverige, nemlig Skaane og Gotaland. Allerhyppigst have de hidtil været fundne paa de danske Der, i Skaane og Vester-Gotland. I disse Lande er det, hvor de ovennævnte Gravsteder af store utilhugne Stene findes, og her træffer man ikke sjælden i Jorden paa eet og samme Sted Redskaber af Flint i hundredevis. I disse Egne maa vi altsaa antage, at den lappiske Urbefolkning i en fjærn Tid har havt sit Hovedsæde, været bosat gennem en lang Tid og i betydeligt Antal, ja endogsaa naaet en vis Magt, skjønt den dog sikkerligen ikke har hævet sig høiere end til det første Trin af menneskelig Dannelse, det nemlig som indtages af de Wilde, der leve af Jagt og Fiskeri. I Nord for de store svenske Lande og i Norge findes de omhandlede Oldtidslevninger langt sjældnere og de for Steenalderen egne Gravsteder, saavidt hidtil vides, aldeles ikke. Man maa heraf slutte, at hiin Urbefolkning ikke dengang har strakt sine stadige Bopæle, ikke opholdt sig i noget stort Antal eller sammenhobet i sterke Mæsser, saa langt mod Nord, men at de Steenredskaber, som man finder hist og her, spredte i sam-

menligningsviis ringe Mængde over hele Norge lige nord til Helgeland, og maaskee endnu nordligere, ere Levninger fra den lappiske Befolkning i dens Undvigelsesperiode. Enkelte svage Flokke af den, som havde undgaaet Udryddelsen eller Undertvingelsen i deres Hovedhjem, have tyet mod Norden og i det midtre Sverige og Norge vanket ustadigen om, vidt adspredte, indtil de endelig ogsaa herfra ere blevne fortrængte af sterkere indvandrende Folkesærd til den skandinaviske Halvøs nordligste Ørkener og Nordiishavets Kyster, eller maaskee, dog vistnok i ethvert Fald i meget ringe Tal, ere smeltede sammen med dem og have tabt sig.

Den keltiske Befolkning, som fulgte efter den lappiske, maa antages at være indvandret i Norden fra Tydskland over den jydsk Halvø. De gamle Beretninger om Kimbrerne som denne Halvøs Beboere antyde, at den keltiske Befolkning i Norden har tilhørt den kimbriske eller kimmeriske Stamme af den keltiske Folkelasse, hvilken Stamme, ved Skythernes Indfald fordreven fra sine ældre Bopæle ved det sorte Hav omtrent 700 Aar f. Chr., tog sin Tilflugt mod Nordvest. En anden Stamme af samme Folkelasse, nemlig den galliske, var dengang allerede forlængst i Besiddelse af vidtstrakte Lande i det vestlige Europa, men det er ubekjendt, om den har udstrakt sig til det skandinaviske Norden. I andre Egne veed man derimod med Sikkerhed, at den ældre Stamme af Kelterne, nemlig den galliske, er bleven fortrængt eller undertvunget af den senere indvandrede kimbriske, som til Exempel i den nordøstlige Deel af det gamle Gallien og det sydlige Britannien, paa hvilket sidste Sted Briterne, hvis Levninger i Wales endnu kalde sig Kymrer, maa antages at have tilhørt den kimbriske Stamme og at have fortrængt de ældre galliske Indbyggere til Irland og Skotland, hvor deres Efterkommere endnu udgjøre en vigtig Deel af Befolkningen.

Men hvad enten nu den keltiske Indvandring er foregaaet i to paa hinanden følgende Folkestrømme, en ældre gallisk og en yngre kimbrisk, eller den sidste fulgte umiddelbart efter den lappiske Urbefolkning, saa er det rimeligt, at denne kun har gjort de legemlig sterkere og derhos langt mere dannede og vaabenvante Indvandrede en svag Modstand, og at den ved dem for største Delen er bleven udryddet.

De keltisk-kimbriske Oldtidslevninger findes omtrent paa det samme Strog som de lappiske. I Danmark og Skaane træffes de hyppigst; i Nord for de svenske Søer og i Norge derimod yderst sjælden, ja endog sjældnere end de lappiske. I Norge er hidtil, saavidt vides, kun opdaget ganske faa Grave fra Kobberalderen, een i det Throndhjemste, de øvrige paa Norges Vestkyst søndenfor Bergen. — De Vaaben og Redskaber fra denne Tidsalder, som forresten hist og her i Norge findes i Jorden, forekomme ikke oftere, end at man meget godt kan forklare sig deres Tilværelse fra enkelte Kelters midlertidige Ophold paa Norges Kyster eller Reiser gjennem Norge, uden at antage nogen stadig keltisk Befolkning, hvilken upaatvivlelig maatte have efterladt sig langt talrigere Minder. Der er altsaa al Grund til at antage, at den keltiske Befolkning i Norden ei har strakt sig videre imod Nord end den tidligere lappiske, og at den ved de germaniske Folkfærdes senere Indvandring ikke har thyet længer mod Nord, men over Havet mod Vesten til de der boende Stamforvandre.

De ældste dunkle Efterretninger om de nordiske Lande, som ere os levnede, skrive sig rimeligviis fra den Tidsalder, da endnu de keltiske Kimbrer her vare det herskende Folk. Det er nemlig de Efterretninger, som Grækeren Pytheas af Massilia har meddeelt og som ere opbevarede, vistnok i en saare ufuldstændig Form, i Strabos og Plinius's Skrifter. Henved 300 Aar f. Chr. beseilede Pytheas Nordens Farvande. Han kom fra Britannien til Norge, hvis Kyster

han befor temmelig langt imod Nord og som han benævnte Thule, rimeligviis et keltisk Navn, hvilket han havde hørt af de i Britannien boende Kelter. Siden paa en anden Reise besøgte han Landene ved Østersøen. Han har omtalt Thule som beboet, dog kan man af de nu tilværende Østerretninger ikke slutte, hvad Folkeslag der har dannet Befolkningen. Fra Landene ved Østersøen har han derimod efterladt os flere Stedsnavne, hvilke for største Deelen aabenbare ere keltiske, og hvilke han selv har angivet at have hørt af Kimbrerne. Dette synes at antyde, at keltiske Kimbrer paa hans Tid endnu have været Beboere af det nuværende Danmark. Men han har derhos ogsaa omtalt Guttoner som Beboere af Tydsklands Nordkyst og Ostiæer ved Østersøens østligere Kyster. Ved det første Navn betegnes rimeligviis den gotiske Green af den sydgermaniske Folkestamme, ved det andet, Ostiæerne, rimeligviis de tschudiske eller skythiske Øster. Følgelig har allerede den sydgermaniske Folkestamme ved Aar 300 f. Chr. besat en Deel af Nordtydskland, og tschudiske Folkesfærd Østersøens østlige Kyster, medens Danmark og uidentvivel ogsaa det sydlige Sverige endnu har været beboet af keltiske Folkeslag.

Men ligesom den sydgermaniske Folkestamme ved sin Indvandring i Nordtydskland fortrængte mod Westen de ældre keltiske Beboere, saaledes maa snart det Samme være blevet Tilfælde i de danske og sydsvenske Lande. Ved Begyndelsen af vor Tidsregning maa man antage, at den ældre keltiske Befolkning har været ganske fordreven eller udryddet fra disse Egne, og at sydgermaniske Folkesfærd, rimeligviis især gotiske, ere traadte istedet. Alle de Folke- og Stedsnavne, som Mela, Plinius og Tacitus paa disse Kanter anføre fra sin egen Tid, ere aabenbar sydgermaniske, og de store Bevægelser, som i de nærmest foregaaende Aarhundreder yttre sig mellem Kelterne i det

vestligere Europa, antyde Omvæltninger, som udentvivl ere forarsagede derved, at de fra Tydskland og det skandinaviske Norden uddrevne Kimbrer have væltet sig ind over den ældre galliske Befolkning i Gallien og Britannien.

Til samme Tid opdages ogsaa de første Spor af den nordgermaniske Folkestamme paa den skandinaviske Halvø. Plinius's *Perigon*, hvis Navnet er i Haandskrifterne rigtig anført, efter hans Udsagn den største af alle Der i det nordlige Ocean, tyder vel hen paa Norge eller en Deel af dette Land, og Navnet synes at maatte være en Fordreining af det gammelnoriske Navn *Noregr*, *Norvegr* eller i en ældre Form *Nordrvegr* (det nordlige Strøg eller Land), hvormed den nordgermaniske Stamme nævnte sine Bopæle i Modsætning til den sydgermaniske Folkestammes Bopæle, hvilke den kaldte *Sudrvegr* d. e. det sydlige Landstrøg; — Landsnavne, der udtrykke det samme Forhold, som Folkenavnene *Nordmenn* eller *norroenir menn*, modsat *Sudrmenn* eller *sudroenir menn*. Ikke mindre kjendeligt er det hos Tacitus forekommende Folkenavn *Sviones*, der aabenbar er det samme som det gammelnoriske Navn *Sviar*, betegnende den østlige Green af den nordgermaniske Stamme. Og dette Navn har den Merkelighed ved sig, at det netop er den nordgermaniske Form, da derimod den sydgermaniske maa have indeholdt et *d* eller *th*, som *Svethans* hos *Goteren* *Jornandes* og det nuværende tydske *Schweden*. Den nordgermaniske Folkestamme har altsaa ved Begyndelsen af vor Tidsregning dannet Befolkningen i Norge og det nordlige Sverige og maa allerede være stødt sammen med den sydgermaniske Folkestamme, eftersom den havde antaget og var bekjendt under et Navn, der ikkun kan udledes af dens Sammenstød med sydgermaniske Folkefærd som disses nordlige *Naboer*. — Videre omtaler Plinius en stor i Oceanet ved *Germania* liggende *D*, *Scandinavia*. Dette Navn er

aabenbare germanisk og i en sydgermanisk Form; avi er i det gotiske Sprog svarende til ey i det gammelnorske og betyder D; Navnet i det Hele merker altsaa: Den Skandin og er blot i Endelsen latiniseret. En Sammen-
dragning af det er den senere gammelnorske Form Skáni eller Skáney. Det er upaatvibelig det Sydlige af det nuværende Sverige, som Plinius tænker sig under hiint Navn; han maa have hørt det af sydgermaniske Folk, der med sine indskrænkede geographiske Kundskaber have gjort Landet til en stor D i Oceanet, en Anskuelse, som Plinius med Væghed gif ind paa. Som Beboere af en Deel af denne store D Scandinavia nævner Plinius et Folk Hille-
viones (Hillevionum gens), der kaldte sit Land en anden Verden (alterum orbem terrarum). Dette minder os om de gamle Nordmænds Udtryk: Mannheimr (Menneskenes Hjem), hvorved de betegnede baade Jorden i Almindelighed og især den Deel af Jorden, de selv beboede, deres eget Hjem (heimr), som de altsaa paa en Maade ansaa for en egen Verden. Endogsaa Navnet Hilleviones (maaske rettere Elviones) tilhører uden Tvivl Nordgermanerne og betegner det Fylke eller den mindre Afdeling af Stammen, der endnu i den historiske Tid boede nærmest i Nord for Gautelven (Göta Elv) og efter sine Bopæle mellem denne og Raum-Elv, nuværende Glommen, benævntes Elfbúar (Elvboere) eller Alfer. Tænke vi os ved Gautelven det daværende Sammenstøds-
punkt mellem den nordgermaniske og den sydgermaniske Stamme, saa komme jo netop Hillevionerne eller Elvboerne, Alferne, til at udgjøre det første Folk, fra Syden af, fra Sydgermanernes Side regnet, i det nordgermaniske Mannheim d. e. Nordgermanernes Verden eller Hjem. Folket her kunde med Sandhed sige, at med deres Land begyndte en ny nordligere Verden.

Der er saaledes efter min Formening en høi Grad af Sandsynlighed for, at de tre nordiske Rigers Lande ved

Begyndelsen af vor Tidsregning have været beboede af de tvende Stammer af den germaniske Folkklasse, saaledes at den sydgermaniske Stamme har havt inde det nuværende Danmark og det sydlige Sverige indtil Gautelven og de store svenske Indsøer, medens den nordgermaniske Stamme derimod udgjorde Befolkningen i Norge og de nordligere Dele af Sverige. De ældre keltiske Beboere have da allerede været fortrængte fra det skandinaviske Norden eller der undertvungne af de herskende germaniske Folkfærd, overhovedet som egen Nationalitet forsvundne.

At det fortrinlig har været den gotiske Green af den sydgermaniske Stamme, der har dannet Befolkningen i de førstnævnte Egne af Norden, derom synes baade de ældre allerede omtalte Landsnavne og de endnu tilværende at vidne. Endnu benævnes jo den sydlige Deel af Sverige Gotaland, i ældre Tider Gautland; ifølge de gamle Sagn benævntes de danske Der Eygotland eller Dgotland, før det danske Navn der indfortes, og Navnet Jylland peger hen til samme Folk. Dog findes paa den jydsk Halvø ogsaa Spor af andre sydgermaniske Folkfærd udenfor den gotiske Folkgreen. Man finder endog Spor til, at et overtydsk Folk, nemlig Vinilerne, de senere Langobarder, engang have havt Boliger i Nord-Jylland ved Limfjorden, hvorfra de dog, som det lader, allerede paa Tacitus's Tid (før 100 e. Chr.) vare vandrede til det nordvestlige Tydskland.

Det er vistnok en gammel Mening, der endnu hyldes af mange lærde Historikere, at Goterne ikke alene vare Hovedfolket i hine Egne, i det nuværende Danmark og i det sydlige Sverige, men at de vare Hovedfolket i det hele skandinaviske Norden, og at Nordmændene og Svearne ifkun vare Grene af Goterne's Stamme, eller rettere sagt, at alle Folkfærd, hvilke vi have betegnet som nordgermaniske, bør inddrages under Goterne. Men i vore egne gamle

historiske Kildeskrifter finder denne Mening ingen Bestyrkelse. Her forekomme nemlig aldrig Goterne omtalte som noget Hovedfolk i Norden, eller som Nordmændenes og Svearnes Stamfædre, og ikke heller bruges her nogensinde Goternes eller Gauternes Navn som omfattende de tre nordiske Rigers Beboere; tvertimod, i de gamle Eddadigte, der upaatvivlelig skrive sig fra Hedenstidens Tider, henføres Goterne overalt hvor de omtales til den sudrone d. e. den sydgermaniske Folkestamme. Rigesaalidet finder den anførte Mening nogen Støtte i Sprogforholdene. Alt hvad der er os levnet af det gamle gotiske Sprog, viser nemlig paa det Bestemteste, at dette har været en sydgermanisk eller tydsk Sproggreen og folgelig ikke kan være Kilden for de nordgermaniske Sprog, der udgjøre en egen, den sydgermaniske eller tydske sideordnet Sprogstamme. Endelig gaar det heller ikke godt an, hvad Mange have villet, at antage tvende Grene af Goterne, af hvilke den ene skulde tilhøre Norden og danne Stammen for Nordens Beboere, den anden tilhøre Tydskland og være Stammen for de i Syden berømte Goter; thi netop disse sidste Goter stammede ifølge deres egne Sagn fra Scandinavia eller Scanzia, hvorfra de i det første eller Begyndelsen af det andet Aarhundrede efter Chr. vare udvandrede. Alle Omstændigheder tale saaledes for, at de Goter, som i Danmark og det sydlige Sverige engang dannede Befolkningen, nemlig nærmest efter Kelterne, hørte til den sydgermaniske Folkestamme og altsaa ei vare de nordgermaniske Folkeslægts, Nordmænds, Svears og Daners Stamfædre.

Af de anførte Forholde synes det at fremgaa som en naturlig Følge, at den nordgermaniske Folkestamme maa — hvad ovenfor er antaget — være indvandret paa den skandinaviske Halvø deels over og deels nordenom den botniske Bif og fra Halvøens nordligere Egne siden have udbredt sig mod Syden. Under Indvandringen har den

rimeligviis deelt sig i tvende Grene, af hvilke den ene, Svearne (Sviar), har gaaet over Bugten og nedsat sig i Egnene om Mælaren, det gamle Svihjöd, den anden har gaaet deels rimeligviis til Lands, deels til Bands nord om Bugten og først fundet et stadigt Hjem i det nordlige Norge i det gamle Haalogaland (det hellige Land) og Throndheim. Hersfra har den siden, deels til Søs langs Kysterne, deels til Lands efterhaanden besat det øvrige Norge. De to nordgermaniske Grene, Nordmænd og Sviar, skiltes igjennem mange Aarhundreder fra hinanden ved ubeibare Fjelde og uhyre vidtløftige øde Skovstrækninger, der laa mellem deres ældste Bopæle i Norden, og kom først atter, som det lader, i stadig Forbindelse, da de begge nærmede sig eller trængte ind paa de sydgermaniske Folkefærds og navnlig den Goternes Enemærker.

Den nordgermaniske Stammes Indvandring paa den skandinaviske Halvø maa efter al Rimelighed være foregaaet i Løbet af de tre nærmeste Aarhundreder f. Chr. Ved Begyndelsen af vor Tidsregning har den rimeligviis — hvis vor ovenfor fremsatte Gissning om Hillevionerne eller Elvionerne er rigtig — allerede udstrakt sig over hele Norge lige til Gautelven. Hvor forresten Nordgermanerne og Sydgermanerne først have stødt sammen i Norge, hvor vidt Sydgermanerne have trængt frem i det nuværende Norge, før Nordgermanerne besatte dette Land, eller om Sydgermanerne muligen aldrig — idetmindste ikke i nogen større Mængde — have overstredet Gautelven, men Nordgermanerne som Norges Beboere muligen have fulgt umiddelbart paa Finlapperne — dette er noget, som ikke lader sig afgjøre. Ligesom Kelterne, efter hvad der i det Foregaaende er udviklet, ikke synes at have strakt sine stadige Bopæle længere Nord end til Gautelven, saaledes er der ogsaa kanskee nogen Rimelighed for, at det Samme har været Tilfælde med de sydgermaniske Gøter. Vel kunne vi

her ikke domme efter jordsfundne Oldtidslevninger; thi efter al Sandsynlighed har den sydgermaniske og den nordgermaniske Stamme med Hensyn til Vaaben, Redskaber, Begravellesmaade og i det Hele Seder og Skikke staaet hinanden saa nær, at Stammeforskjellen ei merkkelig kan fremtræde i saadanne Oldtidsminder. Men andre Omstændigheder kunne veilede os. Midt over det nuværende Sverige strækker sig som bekjendt et Belte af store Indsøer og Skove, der deler Landet i tvende Hoveddele. Disse Skovstrækninger ere endnu temmelig betydelige, men vare dog i Middelalderen langt større og dannede da et bredt Bildnis, der kun paa enkelte Steder kunde gjenneføres. Heraf Landets dengang almindelige Inddeling i Landet Nordanskogss og Landet Sunnanskogss. I det Tidrum, vi her omhandle, vare disse Skove efter alle Kjendemerker endnu mere vidtstrakte og uveibare. Netop ved denne naturlige Grændse ophøre Minderne af det gotiske Navn. Der er saaledes al Rimelighed for, at her ogsaa har været Nordgrændsen for den gotiske Befolkning, og at Gautelvens Munding har været det Punkt, hvor de tvende Stammer af den germaniske Folkklasse efter en længere Splittelse atter have stødt sammen. Dette for Sveriges Vedkommende. Hvad Norge angaar, kunne jo vistnok Goterne være komne derhen hovedsageligen over den yderste Ende af Gautelven og maaskee over Havet. Enkelte Indskrifter i Steen med gotiske Skriftegn og i gotisk Sprog, hvilke have været fundne i det sydlige Norge, kunne maaskee ansees for at pege derhen. Men disse Indskrifter kunne dog have sin Oprindelse fra enkelte gotiske Indflytninger eller fra blot Samfærsel mellem begge Stammer.

Er den Gisning rigtig, at sydgermaniske Folkfærd ikkun i lidet Tal eller slet ikke have overskredet den antydede Grændse mod Norden — hvilket forekommer mig sandsynligst —, saa maa man antage, at den nordgermaniske

Stamme ved sin Indvandring paa den skandinaviske Halvø har forefundet Landet saagodtsom uden nogen fast bosat Befolkning; hverken af Kelter eller af sydgermaniske Goter kan i ethvert Fald efter al Sandsynlighed Mængden have været stor. Landet har kun været gjennemstreift af spredte Flokke af vilde Finlapper, der overalt have veget for de Indvandrende eller af dem ere blevne udryddede. Landet er taget i Besiddelse uden nogen egentlig Erobring, uden nogen Undertvingelse af ældre bosatte Indbyggere. Af en saadan Besiddelsestagen lader ogsaa Folkets senere Stilling i Norge og Svealand sig lettest forklare. Først ved Sammenstødet med sydgermaniske Goter ved Norges sydligste Grændse har den nordgermaniske Folkestamme modt en alvorlig Hindring i sin videre Udbredelse mod Syden. Og denne Stilling indtoges af begge Folkestammer, den nordgermaniske og den sydgermaniske, ved Begyndelsen af vor Tidsregning eller i det første Aarhundrede efter Chr.

Denne Hindring blev imidlertid ikke af Varighed. Snart begyndte den nordgermaniske Stamme at vælde sig ind over Goternes Enemsker. Det er høist rimeligt, at den Dvælske i Søfarten, som Nordmændene ved sin Udbredelse langs Norges Kyst maa antages at have erhvervet, har givet dem betydelige Fordele i Kampen mod de ellers tappre, haardsøre og stridvante Goter. Allerede Tacitus omtaler Svionerne eller Svearne som meget søvante; og i høiere Grad maa dette ganske vist have været Tilfælde med den vestligere Green af Stammen i Norge, hvor Landets naturlige Beskaffenhed mere end i nogen anden Egn i Norden opfordrede til Søfart. Gotalands og Danmarks aabne Sletter gave kun lidet naturligt Vern mod driftige Vikinger, og saaledes er det let begribeligt, at Nordgermanerne snart kunde falde Goterne høist besværlige ved sine Indfald.

Omtrent 100 Aar e. Chr. maa man antage, at Goterne's store Udvandring fra Scanzia d. e. fra Skaane eller det sydlige Sverige har begyndt. Lægges man Merke til Gangen i de store Folkevandringer overhovedet, saa vil man stedse finde Spor til et ydre Tryk, der har foraarsaget enhver Folkeslytning eller idetmindste givet det første Stød til den. Var dette Stød først givet og Strommens Retning derved paa en Maade bestemt, saa gik den fort i stadigt Løb, indtil uoverstigelige Hindringer mødte. Hvad Goterne angaar, da er intet rimeligere end at Trykket kom fra Norden ved den nordgermaniske Stammes Fremtrængen. Goterne, i det Hele sydgermaniske Folkesfærd, vare bosatte paa begge Sider af Østersøen, paa sidste Sted tildeels som slaviske Folkesfærds Herrer. De fra Skandinavien Udvandrede tyede over dette Hav til sine Brodre paa Weichselens vestlige Side og fik Bolig hos dem. Snart oversyldtes imidlertid disse Egne. De Udvandrede, der engang havde givet Slip paa sine faste Bopale i Norden og vare komne i Nørelse, reve sine Stamsforvandrede med sig, og fra Slutningen af det 2det Aarh. viser Historien os denne sydgermaniske eller gotiske Folkestrøm i en bestandig Bevægelse mod Syden, mod det romerske Riges Grændser. I det 3die Aarh. finder man, at den har udbredt sig lige til det sorte Hav, og i det 4de Aarh. dannede Goterne det herskende Folk i Landene mellem Østersøen og det sorte Hav, fra Donfloden i Østen og lige til ind i det nuværende Tydskland i Vesten. Deres Masse i disse Egne har uden Tvivl i al denne Tid modtaget Tilvæxt af nye Udvandrede fra Norden, hvor folgelig Goternes Magt maa være aftaget i samme Forhold som den tiltog i Syden. Ældre slaviske Beboere af de Lande, som Goterne væltede sig ind over, have været gjorte til deres Livegne og have vedblevet at dyrke den Jord, som de tidligere havde havt inde

— nu til Goternes Nytte, medens disse næsten udelukkende offrede sig til Krigen.

I Tidsrummet mellem 100 og 400 e. Chr. har altsaa Nordgermanernes Stamme efterhaanden udbredt sig over de sydlige Dele af den skandinaviske Halvø og de danske Der. Overalt have de fortrængt eller undertvunget eller paa sine Steder optaget i sig ved Sammensmeltning de ældre sydgermaniske Beboere. I de førstnævnte Egne paa det skandinaviske Fastland vedblev det ældre Navn paa Landet, nemlig Gautland eller Götland, og de Nordgermaner, som der nedsatte sig, bleve efter Landet og dets ældre Indbyggere benævnte Gauter. Paa de gotiske Der bleve de derimod bekjendte under et nyt Folkenavn: Daner. Dette Folkenavns oprindelige Betydning kjendes ikke med Sikkerhed. Dog har det nogen Sandsynlighed for sig, at det egentlig maa udledes af den sydgermaniske Sprogstamme og der har betegnet: Herrer, og at det maaskee først er blevet Nordgermanerne tillagt af de undertvungne sydgermaniske Beboere, over hvilke de ved Erobring havde erhvervet sig en Herskabsret, idet nemlig Nordgermanerne vare Landets Herrer og Eiermænd, den tilbageblevne sydgermaniske Befolkning deres Bornede eller Livegne. I det 5te Aarhundrede maa dette Navn allerede have været almindeligt, da det ved Begyndelsen af det 6te findes at være benyttet af Frankerne til at betegne de nordgermaniske Vikinger, som dengang først hjemsøgte det frankiske Riges Kyster.

Længst opretholdt den sydgermaniske Befolkning sig paa den jydsk Halvø. Her boede Juter i den nordlige Deel og Angler i den sydlige. De første henhørte, som det lader, til den gotiske Green af den sydgermaniske Stamme, de sidste til den nedertydske. Anglerne grændsede mod Syden til de ligeledes nedertydske Sager, som havde sine Bopæle i de nedre Elbegne og i Nord strakte

sig henimod Eideren. Nær beslægtede med begge vare de ligeledes nedertydske Friser, som boede ved Nordøens Kyster. Da Nordgermanerne, eller som de nu paa de fordum gotiske Der kaldtes, Danerne, først vare blevne Herrer i disse Vlande, blev Jylland Hovedmaalet for deres Angreb, og de her boende sydgermaniske Folkfærd maatte under Trykket af de fra Østen fremtrængende Nordgermaner kaste sine Dine til den modsatte Side for at udfinde nye, roligere Bopæle. Allerede fra ældre Tider havde de sydgermaniske Folk paa den jydsk Halvø havt Forbindelser med Britannien. Som Vikinger havde de hjemstøgt baade Britannien og det ligeoverfor liggende Galliens Kyster og uroet Romernes Herredomme paa begge Steder. Til Britannien vendte de nu sine Dine, da Trykket af de fremtrængende Daner blev dem for haardt. Mindre Flokke af Guter var det, som først tyede til Britannien og der satte sig fast i Landets sydøstligste Deel. De oprettede der et lidet Rige, Kent. Dette var i Midten af det 5te Aarh. Sterkere Hobe af Saxer fulgte snart deres Exempel. Disse Saxer fra de nedre Elbegne, tildeels fra det nuværende Holsteen, trykkes neppe saameget af de nordgermaniske Daner, men maaskee mere af de slaviske Bender. De slaviske Folkfærd nemlig paa Østersøens Sydside, der længe havde lydet under sydgermaniske Herrer, følte sig nu, da Sydgermanerne meer og meer flokkede sig mod Syden og dannede mægtige Riger i Sydeuropa paa det vestlige romerske Riges Ruiner, lettede fra dette Tryk, hævede sig meer og meer til Selvstændighed i sine gamle Hjemsteder, hvor de længe havde dyrket Jorden som Germanernes Livegne, og uroede og trængte sine fordums Herrer. For hine slaviske Bender laa Saxerne nærmest for Haanden, og for Bendersnes Tryk maatte Saxerne paa mange Steder i de nedre Elbegne vige sine Bosteder og søgte ligesom Guterne nye Bopæle i Britannien, som kort

iforveien det vestromerske Rige ganske havde maattet opgive og overlade til dets egne keltiske Beboere. Sagerne vandt sig med Baaben nye Bopæle i Britanniens sydligste Egne. Endelig forlode ogsaa Anglerne mellem 500 og 560 i store Mængder sine Boliger i det sydlige Sønderjylland og oversvømmede og undertvang den nordlige og mellemste Deel af Britannien. De vare talrigere end deres forudgangne Brødre. De tog den større Deel af England, og Landet blev siden opkaldt efter dem. Anglernes Udvandring var saa almindelig, at deres gamle Hjem endnu længe efter siges at have ligget saa godt som øde. Ligesom Nordgermanerne ved sine Angreb havde givet Stødet til denne Juternes og Anglernes Udvandring, saaledes benyttede de nu denne til at sætte sig fast ogsaa paa den jydskke Halvø, hvis Erobring lige til Eideren de rimeligviis have fuldført i Lobet af det 6te og 7de Aarhundrede. Ved Eideren mødte de deels slaviske Bønder, deels Sagernes Levninger og Friserne; der fandt de Grændsen for sin Udbredelse mod Syden, og ved Eideren blev fra nu af gjen nem mange Aarhundreder, ja lige til vore Dage, det egentlige Grændsefjæl mellem den nordgermaniske og den sydgermaniske Stamme.

Vi have saaledes fulgt den nordgermaniske Folkestamme i dens Udbredelse over de Lande i Norden, som nu udgjøre dens Bopæle. Dens merkverdige Bedrifter i Europas vestligere, sydligere og østligere Lande tilhøre den senere Historie. Vi skulle kun endnu under nærværende Afsnit kaste et Blik paa den nordgermaniske Folkestammes indre Forholde under dens Udbredelse. Vi kunne vistnok her ligesaalidet som i det Foregaaende beraabe os paa bestemte historiske Udsagn; men de sildigere Forholde i den historiske Tidsalder lade os dog i mange Tilfælde slutte til de ældre og saaledes ogsaa til Forholdene under selve Indvandringen og Udbredelsen.

Den nordgermaniske Stamme er vistnok ikke i nogen stor tætsluttet Masse indvandret paa den skandinaviske Halvø. Dette kan i det Hele kun sjældnere tænkes at have hørt til Folkevandringernes Charakter. I mindre paa hinanden følgende Afdelinger, der under sin videre Udbredelse have spredt sig til forskjellige Sider, maa den tænkes at være foregaaet. Disse Afdelinger benævntes Folk (fólk) eller Fylke (fylki). En større Green af Folkestammen, omfattende flere saadanne Folk eller Fylker, benævntes þjóð d. e. Folketærd, Nation. Hvert af disse Folk eller Fylker havde sit særegne Navn og udgjorde et lidet selvstændigt Statssamfund under et Slags patriarchalsk Styrelse. Folket bestod nemlig af flere mindre Høbe, der benævnes Hære (herr) eller undertiden Hundreder (hundari), rimeligviis fordi hver oprindelig har været dannet af 100 Familier. Hver Hær havde sin arvelige Høvding, kaldet Herser (hersir), der var dens Anfører i Krig og i Fred Religionens og Rettergangens Forstander, i hvilken Egenskab han benævntes Gode (godi). Herseren i Forening med Hærens samtlige Familiefædre styrede denne mindre Kredses særegne Anliggender. Folkets almindelige Anliggender derimod afgjordes i større Forsamlinger af alle de til Folket hørende Hæres Hersere og Familiefædre. Hvad der gav Fylket større Samhold, synes at have været en for alle Fylkesmænd fælles Helligdom (vé), der forestodes af een af Herserne, hvilken i denne Egenskab da uden tvivl havde en Forrang for de øvrige. I Krig havde vistnok ogsaa Folket almindelig en fælles Anfører, og oftest betroedes vel denne Verdighed til den samme Herser, som forestod Fylkeshelligdommen. I Egenskab af Fylkets Anfører benævntes han da, som det lader, Fylker (fylkir, fólkvaldi). Som Fører af en væbnet Magt, der frivillig havde givet sig i hans Tjeneste og sluttet sig om ham som Overmand, nævntes han ogsaa dróttinn og hans Kri-

gerfølge drótt (af drjúga). Mellem Folkene eller Fylkerne indbyrdes fandtes oprindelig, som det lader, intet politisk Baaend; ikkun fælles Religion og fælles Sprog lod dem føle sig som Bestanddele af et større Heelt, af et Folkescærd eller Thjod.

Saalænge Stammen uden at støde paa nogen kraftig Modstand af ældre fast bosatte Indbyggere kunde tage Landet i Besiddelse som en herreløs Ting og i de nye Bopæle indrette sig efter eget Lykke, — var der ingen Grund for den til at forandre den Samfundsorten, under hvilken den paa Vandringen fra det ældre Hjem havde levet. De indvandrende Fylker fandt for det første i den skandinaviske Halvø nordligere Egne ubebygget Land nok til at tage under Opdyrkning. Under sine Herseres Veiledning deelte Familiefædrene de vidtløftige Landstrækninger mellem sig og bleve Huusbønder eller Odelsbønder, idet hver enkelt af dem tilegnede sig sin Jordlod med fuld og umiddelbar Eiendomsret uden paa den ene Side at erkjende nogen høiere Eier over sig og uden paa den anden Side at indtræde i noget Herflabsforhold til ældre undertvungne Jordeiere. Thi vel førte Nordgermanerne med sig fra ældre Hjemsteder Træle, men disse — for det meste uidentvivel Krigsfanger — vare i sin Trælestand, saalænge Eierne ikke frigave dem, at sætte i Klasse med Huusdyr. De vare uden personlig Ret; Eieren raadete for Trælens Liv og solgte ham som Kvæg. Saadanne Huustræle maa vel skjælnes fra livegne Bønder. Fandt en Familiefader sin Odal for vidtløftig til at han selv kunde bestyre dens Brug, saa overlod han Stykker af den til det frie Lyende eller til sine frigivne Træle, hvilke da betragtedes som Jordens Leiere (Leilændinger) og betalte Afgift eller Leie af den til Odelsbonden. Hver Hær og hvert Fylke fandt lettelig, især i det af Baaend og Fjelde stærkt sonderkaarne Norge, et af Naturen begrændset Strøg,

over hvilket man kunde udbrede sig. Det Landskab, som en Hær tog i Besiddelse, blev i Norge benævnt: Hered (herað), hos Svearne i Svithiod: Hundred (hundari); det større Strøg, som et heelt Folk besatte, Fylke eller Folkland (fólkland). I Spidsen for Heredet stod fremdeles Herseren, der tillige var Gode eller Forstander for Heredstemplet (heraðshof). Den høieste Magt hvilede imidlertid hos de paa Heredstthinget (heraðsping) samlede Heredsbønder. Samtlige Hereder havde igjen i Fylkestthinget (fylkisping) eller Forsamlingen af alle Fylkets Bønder (ogsaa kaldet allsherjarping) sit Foreningspunkt, ligesom Fylkestemplet (fylkishof) blev deres fælles Helligdom, og den Herser, som var dettes Forstander (allsherjargodi), blev Fylkets øverste Hovding eller Fylker. Overensstemmelse i Religions- og Retsføvaner i Forbindelse med ydre Omstændigheder kunde afstedkomme en større indbyrdes Tilnærmelse mellem visse Fylker, og disse dannede da et videre Statsforbund, hvis Foreningspunkt i saa Fald var et for disse Fylker fælles Thing, overordnet Fylkestthinget. Dette Thing erholdt da udmerkelsesviis Navnet Allsherjarthing — en Benævnelse, som ellers, hvor intet saadant Fylkesforbund fandt Sted, med Rette tilkom Fylkestthinget.

Dette er den ældste simple Samfundsorden, der maa antages at have gjældet hos Nordgermanerne ved deres Indvandring paa den skandinaviske Halvø og længe at have vedligeholdt sig i Norge og i Svithjod eller det egentlige Svealand. Det er denne Samfundsorden, paa hvilken Norges og Sveriges Rigsforfatninger senere bleve opførte; den skinner endnu i den historiske Tid tydelig igjennem baade den norske og den svenske Rigsforfatnings kunstigere Former, og Islands Forfatning i dens Frihedstid kan betragtes som en Afghands af den.

De Forholde, der fremkaldte og nærede denne Sam-

fundsorden, forandrede sig ved den nordgermaniske Stammes Optræden som erobrende paa en anden fast bosat Folkestammes Gennemfer. Det gjaldt nu ikke længer om at tage Landet i Besiddelse ved den blotte Bosætning og Opdyrkning; Landet maatte her vindes ved Vaaben og ved den ældre Befolknings Undertvingelse. De erobrende Skarer dannedes her af Krigere, der stode i et ganske andet Forhold til sine Hærførere end de i de nordligere Egne indvandrede Familiefædre til sine patriarchalske Overhoveder, Herserne; og i de erobrede Lande gjorde man ikke alene Jorden, men ogsaa dens Beboere til sin Eiendom. De erobrende Hobe maa antages for største Delen at have dannet sig af de yngre Sonner af Familierne, der foretrak Udsigten til Hæder og Bytte for en ringe Andeel i den fædrene Arvelod eller Od. De flokkede sig frivillig om en eller anden stridvant og helst tillige hoibyrdig d. e. hersbaaren Mand, som de da antog til sin Hovding, og til hvis Skjebne de bandt sin egen. Saadan en Krigersflokk var det vel, som egentlig kaldtes med det ovenfor berørte Navn drótt, og hvis Hovding kaldtes dróttinn. Naar nu Lykken var en saadan Krigersflokk god, og den havde fæstet Fod i et fremmed Land, saa deelte den dette imellem sig tilligemed dets ældre Beboere. Disse beholdt idetmindste for en Deel sine Jordlodder, men ikke længer som fri Eiendom. Den sande Eiendomsret gik over til Erobrerne, og de ældre Jordeiere bleve disses Bornede eller Livegne. Erobrerne, skjønt deres Tal ofte kun var ringe mod de Undertvungnes, dannede alene den raadende og fuldkommen frie Deel af Befolkningen. Men paa den anden Side vedblev ogsaa det engang stiftede Forhold mellem dem og deres Hovding. Denne fik ikke alene en forholdsvis større Deel af det vundne Land som sin umiddelbare Eiendom, men han blev ogsaa fremdeles erkjendt som Erobrernes Overhoved og Styreer, og denne hans Verdighed blev ifølge

de fra Hjemmet medbragte Begreber tilkjendt ham og hans mandlige Æt som arvelig. Af disse Forholde udviklede sig først, som det synes, Kongedømmet og det samme underordnede Jarledømme. Denne Udvikling af den nordgermaniske Stammes Samfundsborden stilles os klart for Die i det gamle og høist merkelige Eddadigt Rigmål. Her fremstilles Rig (Rigr), en Inkarnation af en af Æserne (Heimdall), under sin Vandring paa Jorden at blive Stamfader til de forskjellige Samfundsklasser: først gennem Sonnen Træl til Trælene (præla ættir), dernæst gennem Sonnen Karl til de frie Bønder (karla ættir), endelig avlede han en Søn, der blev kaldet Jarl; fra ham kom Jarlernes Æt (jarla kyn). Rig erkjender Jarl for sin udkaarede Søn; ham giver han sit eget Navn og oplærer ham i Runer og Vaabenovelses, og ham anviser han at erhverve sig ved Sverdet Odelsvolde, gamle Bygder (óðalvöllu, aldnar bygðir) d. e. Landstrækninger, hvilke allerede forlængst vare bebyggede, men som Jarl skulde gjøre til sin Odel. Han gifter Jarl med en Hersers Datter, og fra dem stammer en Æt af Krigere, af Hærførere og af Herskere i erobrede Lande. Udentviwl har Ordet jarl oprindeligt betegnet en Krieger; denne Betydning har aabenbar Navnet endnu i det gamle angelsaxiske Digt om Beowulf i sin angelsaxiske Form eorl, Fleert. eorlas og udentviwl ogsaa i Eddadigtet Harbardsliod paa det Sted (Str. 24), hvor det heder: „Ddin eier de Jarler, som i Bal falde.“ Derfra skriver sig maaskee ogsaa ved Fordreining og Misforstaaelse Folknavnet Heruler. Siden fik Jarlenavnet en engere Betydning, idet det blot tillagdes de overordnede Hærførere. Men den øverste Anfører for en omsværmende eller erobrende Krigersflokk tillagde man Hædersnavnet konungr d. e. Konge, hvilket egentlig intet andet betegner end en høibyrdig Mand, en Mand af berømt Æt (af kyn eller kon, Slægt), hvilket

Ravn gik over til at blive et stadigt Verdighedsnavn for hans mandlige Efterkommere. Den Krigerklasse, som Jarle- navnet oprindelig betegnede, tænktes, som Rigsmaal viser, at staa under Afernes, under Odins særdeles Beskyttelse, og fremfor alt tænktes dens øverste Anførere, Kongerne, at være paa en Maade Gudernes udkaarne Sønner eller at stamme fra dem. Var en saadan Høvding udmerket ved Krigerdaad og Krigerlykke, saa troede man heri efter Tids- alderens almindelige Begreber at see Spor af Gudernes mere umiddelbare Beskyttelse over deres Vtling, og denne Tro befæstede Tilliden og Vrefrygten for ham og hans Vt som gudebaaren (godborinn). Vandt Hærkongen ud- strakte Lande, saa bleve hans mest betroede Krigere under- ordnede Landsstyrere, og ved dem heftede nu Jarle- navnet i mere indskrænket Bemærkelse. Ikke blot Kongens, men endogsaa Jarlens Magt og Omraade i de erobrede Lande blev snart større end Hersernes i Hjemmet, og den Glands, som omgav det nye Konge- og Jarledømme, for- dunklede efterhaanden den ældre, men bestednere Herfer- verdighed.

Den nordgermaniske Folkestammes Udbredelse som erobrende over de gotiske Lande i det sydlige Sverige og i Danmark maa saaledes antages at have bevirket hos den Green af Stammen, som her nedsatte sig, en dobbelt Afændring i dens ældre Samsundsorden. Den første be- stod deri, at Nordgermanerne her kom til at ud- gjøre en Adels eller en Stand af Herremænd i Forhold til Landenes ældre tilbageblevne Beboere, et For- hold, som maaskee Navnet Daner, der siden blev et Folke- navn for den sydligste Green af Nordgermanernes Stamme, oprindelig har betegnet. Den ældre Befolkning blev nemlig ikke gjort til fuldkomne Træle (thi Trælene, hvilke fandtes hos Nordgermanerne som hos alle andre Oldtidens Folke- færd, vare med sin hele Person sine Herrers fuldkomne

(Eiendom), men den blev dog berøvet sin fuldstændige Frihed og paa en Maade bunden til Jorden, hvilken den maatte dyrke ikke som sin egen, men som den herskende Klasse's, Danernes, Eiendom. Den anden Afændring yttrede sig deri, at Nordmændene i de erobrede Lande dannede større Riger, i hvilke det gamle patriarchalske Forhold mellem Stamme og Stammehøvdinge, som udgjørende tilsammen en videre Familiefreds, traadte i Skygge for det nye Forhold mellem Hærføreren og hans tjenstpligtige Krigere, mellem Drottinen og hans Drott. Dette sidste Forhold udgjorde virkelig Kongedømmets ældste Charakter blandt Nordgermanerne, og dets Oprindelse henføres af de gamle norske Sagn netop til de danske Lande.

Men disse Afændringer i Nordgermanernes oprindelige Samsfundsorden, som udviklede sig under deres Udbredelse udenfor deres første egentlige Hjem i Norden, virkede ogsaa tilbage paa dette. Vel kunde ikke her nogen virkelig Herrestand opstaa, da det nødvendige Grundlag for en saadan, nemlig en undertvungen bosat Befolkning, manglede; men derimod indtrængte efterhaanden Kongedømmet sig i flere af Norges Fylker, ligesom og meget tidlig i Svithjod. Paa dette sidste Sted bandt det sig ved Overgøden, eller som han ogsaa der kaldtes Drottinen, i Upsal og frembragte, som det synes, for det første ikkun en Forandring i den øverste Folkestyrers Verdighedsnavn uden nogen Forøgelse i hans virkelige, allerede tilforn betydelige Myndighed. I Norge derimod viser Kongedømmet sig i den ældste Tid tydeligen som en for den oprindelige Samsfundsorden fremmed Indretning, der maa antages længe at have staaet temmelig afsondret. Vel finde vi nemlig i de ældste historiske Sagn om Norge omtalt norske Fylkeskonger; men deels ere disse Fortællinger ofte aabenbare Anachronismer, deels viser Fylkeskongens Magt sig kun at have

bestaaet deri, at han var Fylkesmændenes øverste Anfører til Landets Forsvar, medens Herferne i alle andre Anliggender vedbleve at være Folkets naturlige Høvdinger. Kongens egentlige Magt støttede sig til hans haandgangne eller tjenstbundne Mænd, til den Krigersflo, som omgav ham; Herferens derimod til den frie Bondealmue, hvis Villie han udtalte og hvis Ret han djærvt forsvarede, naar Kongedømmet deri vilde gjøre Indgreb. De ældste norske Konger vare identvøl alle Hærkonger, der, efter at have sværmet om paa Krigstøge med sine Krigere og erhvervet sig Hæder og Rigdomme, toge Sæde paa sin Odelsjord i Fædrelandet og ved sin Anseelse og de dem omgivende Krigerskarer vandt Indflydelse paa Fylkets Anliggender uden dog derfor at erholde nogen egentlig løbbestemt styrende Myndighed. Hærkongens Sønner arvede Faderens Verdighedsnavn og opretholdt sin Anseelse paa samme Maade som han, ved Vikingetøge. Gik nu Kongens Krigerdygtighed i Arv gjennem flere Slægtled, og vedblev hans Efterkommere at betragte sin Fædreneodel i Fylket som sit Hjem, saa var det naturligt, at deres Indflydelse paa Fylkets indre Forholde maatte efterhaanden tiltage og deres Verdighed paa en Maade knytte sig til Fylket. — Jarledømmet gik, som det lader, i Norge Haand i Haand med Kongedømmet. Navnet Jarl toges her i mere indskrænket Betydning som et Hædersnavn, hvilket Kongen meddeelte dem af sine Mænd, hvem han betroede Udøvelsen af en Deel af sit Hverv under sin egen Overhøied.

I mange norske Fylker synes imidlertid hverken Kongedømmet eller Jarledømmet at have fundet Indgang førend ved Fylkernes Forening til et samlet Rige. Ved denne Begivenhed kan Kongedømmet i det Hele taget for Norges Bedkommende først ansees for at være fremtraadt som almeen erkjendt Statsmagt, som et væsentligt, efter Statsforfatningen uundværligt Led i Samfundsordenen; og Jarle-

dømmet blev nu en Embedsstilling under Kongedømmet, dannende et Slags Mellemed i den hos dette hvilende Landsstyrelse.

3. Nordmændenes hedenske Religionsbegreber.

Vi have i det Foregaaende betragtet Nordmændenes ydre Liv under Folkestammens Udbredelse over Norden; vi skulle nu ogsaa kaste et Blik ind i deres indre, aandelige Liv, og see, hvorledes dette aabenbarer sig i deres religiøse Begreber.

Den Religion, som i Hedendommens Tid hylledes af den nordgermaniske Stamme, var Asatroen, saaledes kaldet efter Aserne, Navnet paa de guddommelige Væsener, hvilke den fremstiller som Gjenstand for Menneskenes Dyrkelse. Asatroen var fælles for hele den germaniske Folkklasse, og maa saaledes være oprunden i dennes ældre Hjemsteder i Osten, før Folkklassen deelte sig i sine tvende Hovedstammer. Man maa imidlertid antage, at den i sin videre Udvikling har taget en særegen Retning hos hver af Stammerne. Hvorledes den i det Enkelte har formet sig hos den sydgermaniske Stamme, vide vi ikke med Bestemthed, da Tiden ifkun har levnet os ganske faa Brudstykker af de sydgermaniske Folkes Troessystemer. Desto bedre kjende vi derimod Asatroen i dens nordiske Form. Vi have nemlig her til vor Veiledning ikke alene flere religiøse Kvad, digtede i selve Hedendommens Tider, men ogsaa et heelt Troessystem, rigtignok først optegnet i den christelige Tidsalder, men dog, efter alle Kjendetegn, uden at de christelige Begreber have haft Indflydelse paa eller forvansket Fremstillingen.

Kvadene findes i den Samling, som er bekjendt under Navnet: den ældre Edda eller Sæmunds Edda, hvil-

ket sidste Navn er blevet den tillagt, fordi man har anseet den lærde Islænding Sæmund hiin Frode for Samleren. Systemet findes i den yngre Edda, eller som den ogsaa kaldes Snorres Edda, efter den formodede Forfatter Snorre Sturlasøn. Begge Kilder ere af stort Verd, idet den ene fuldstændiggjør den anden, og af dem begge er den Fremstilling af Asatroens Hovedlærdomme øst, hvilken her meddeles.

I Tidens Ophav var der tvende Verdener: i Syden var Muspell, lys og luende; for den raader Surt, som med sit Flammesverd sidder ved dens yderste Grændse; i Norden var Niflheim, kold og mørk, med Brønden Hvergelmer i sin Midte, hvor Dragen Nidhugger bor. Mellem disse Verdener var Ginungagab (det svælgende Dyb), stille som den vindløse Luft. Fra Hvergelmer udstømmede iiskolde Edderaaer, Elivaagerne. Rimet af dem mødte i Ginungagab Muspells Gnister; da belivedes Rimdraaberne „ved dens Kraft, som udsendte Heden,“ og Jotunen Ymer blev til, der igjen af sig selv avlede en Slægt af onde Jotner, Rimthurser eller Bergriser.

Med Ymer blev ogsaa Koen Audhumbla til, af hvis Melk han næredes. Men da Koen slikkede de salte Rimklumper, fremkom Bure, et stort, skjont og mægtigt Væsen. Hans Son var Bør og dennes Sonner Odin, Vile og Ve. Odin blev Fader til de skjonne og lyse Aser, Himlens og Jordens styrende Guder; derfor kaldes han Alfader.

Børs Sonner dræbte Ymer, og i hans Blod druknede hele Rimthursernes Æt paa eet Par nær, som undkom, og fra hvem nye Jotunætter stammede. Børs Sonner førte den fældede Ymer midt ud i Ginungagab; de dannede Jorden af hans Krop, Soen af hans Blod, Bjergene af

hans Been og Træerne af hans Haar; af hans Hovedskalle skabte de Himlen, som de hvælvede høit over Jorden og prydede med Gnister fra Muspell, men Hjernen spredte de i Luften, og af den bleve de tungsindige Skyer. Rundt om Jordens Skive lode de det dybe Hav strømme, og ved dets Strande toge de undkomne Jotner Boliger i Jotunheim og Utgaard. Til Bern mod dem dannede de blide, skabende Magter af Ymers Dienbryn et Hegn om den indre Jord, en Borg kaldet Midgaard; men fra Himlen til Jorden lagde de Broen Bifrost eller Regnbuen.

Den sorte og dunkle Nat, der stammede fra Jotnerne, blev ved Afsonnen Delling (Morgenrøden) Moder til Dag, der var skjøn som sin Fader. Ddin satte Moder og Søn paa Himlen og bød dem kjøre hvert Døgn over Jorden. Nat kjører foran med Hesten Rimfaxe, som hver Morgen dugger Jorden med Skummet af sit Bidsel. Dag følger efter med Hesten Skinfaxe, hvis Manke spreder Lys over Luft og Jord.

Aserne skabte Sol og Maane af Gnister fra Muspell, men satte Mundilfares Børn til at kjøre deres Bogne over Himlen. Datteren kjører Solens Bogn, Sønnen Maanens. De ile skyndsomt afsted, thi tvende Jotner i Ulveham forfølge Sol og Maane for at sluge dem.

Dverge vare livnede som Madiker i Ymers Kjød. Paa Guderens Bud fik de Menneskeforstand og Menneskeudseende; men deres Bolig var i Jorden og Stenene. Fire Dverge ere af Guderne satte til at bære Himlen. Ved Himlens nordlige Ende sidder Jotunen Hræsvelger i Drneham; hans Vingeflag volde Stormen.

Endnu var der ei Mennesker paa Jorden. Engang gif de tre Aser Ddin, Høner og Loder ved Søens Bred. De fandt her tvende Træer og skabte af dem de første Mennesker: Manden Ask og Kvinden Embla. Ddin gav dem Aand, Høner Forstand og Loder Blod og fager Farve.

Det nyskabte Par fik af Aserne Midgaard til Bopæl, og fra dem stammer den hele Menneffeslægt.

Afken Yggdrasil er det herligste af alle Træer; dets stedse grønne Grene omfatte al Verden. Yggdrasil spirer fra tre Rodder. Den ene er i Brønden Hvergelmer i Niflheim; paa denne Rod gnaver Dragen Nidhugger. Dets anden Rod er i Jotunheim, over den vise Jotun Mimers Brønd; her gjemmes Odins ene Die, som han pantsatte for en Drik af Brønden, og hver Morgen drikker Mimer af sit glimrende Horn den Mjød, som strømmer over Odins Pant. Aftens tredje Rod er hos Aserne i Himlen; under den er den hellige Urdarbrønd. Her have de tre store Korner sit Sæde: Urd (Fortid), Verdande (Nutid) og Skuld (Fremtid). De pleie Træet ved at overøse dets Stamme med Brøndens rensende Vand. De uddele Livet og raade for Skjebnen. Deres Udsendinger, snart gode, snart onde, ledsage Menneffet fra dets Fødsel til dets Død og skabe ham Held og Uheld. Intet kan røkke Kornerens Dom. I Aftens Top sidder en meget vidende Orn; i dens Grene løbe fire Hjorte, der bide dens Løv; op og ned ad dens Stamme farer Ekhornen Ratatosk, der bringer Avindsord mellem Ornen og Nidhugger.

I Himlen er Asernes Bolig, Asgaard. I dens Midte er Idavold, Gudernes Samlingssted, og Odins Høisæde Vidskjalf, hvorfra han skuer ud over alle Verden. Men over Asernes Himmel strække sig høiere Himle, og i den øverste af alle, hvor Lysalfer bo, der staar den uforgjængelige guldtækkede Gal, Gimle, klarere end Solen.

Odin eller Alfader er den høieste og ældste af Aserne; hans Hustru er Frigg; fra dem nedstammer Asernes Æt. Odins Hal er den store Valhal. Spyd danne

dens Loft, med Skjolde er den tækket, og med Brynjer ere dens Bænke prydede. Did og til Vingolf, Gudindernes Hal, indbyder Odin alle vaabenbidte Mænd, alle i Strid faldne; derfor kaldes han Valfader d. e. de Faldnes Fader, og de af ham indbudte kaldes Einherjer. Deres Skjemt er det hver Dag at stride og sælde hinanden; men de livne om Aftenen op igjen og ride forligte hjem til Valhal, hvor de mættes med Flest af Galten Sørimmer, og hvor Valkyrjer række dem Mjød. Ved Odins Side staa tvende Ulve, Gere og Freke; paa hans Skuldre sidde to Ravne, Hugin og Munin (Tanke og Huskommelse), hvilke jævnlig flyve ud og vende tilbage med Tidender fra den hele Verden. Hans Hest er den graa, ottefodede Sleipner. Odins Ravne ere mangfoldige; thi aldrig kaldte han sig med samme Navn, naar han for iblandt Folkene.

Thor er den anden af Aserne, en Son af Odin og af dennes egen Datter Jord. Han er den sterkeste af Guderne, hans Bolig er Thrudvang eller Thrudheim, hans Hal det uhyre store Bilskirner. Til ham komme Trælene efter Døden. Thor kjører i en Kjerre, der drages af to Gjedebukke, og kaldes derfor Dkuthor eller Age-Thor; han kaldes ogsaa Glorride eller Ildkjører. Fjeldene bæve og revne og Jorden brænder under hans Bogn. Styrkebeltet, Megingjard, fordobler hans Afskraft. Stedse strider han mod Jotnerne, der skjælve for hans Hammer, Mjølner, smedet af kunstfærdige Dverge. Hans Hustru er Sif, der har Guldhaar. Drengen Thjalfe og Pigen Roskva, to Sødsfænde, ledsage ham paa hans Reiser.

Balder er en Son af Odin og Frigg. Han er saa skjøn, at Alt lyser af ham; han er elsket af Alle og en Trøster for de Ulykkelige. Hans Hustru er Nanna, og hans Bolig Breidablik, hvor intet Ureent findes.

Njord fødtes i Vanahheim blandt de vise Vaner,

men optoges blandt Aserne, da Vanerne ved sit Forlig med disse gave ham som Gidsel og fik Høner i Stedet. Njord raader for Bindens Gang, stiller So og Ild og uddeler Rigdom blandt Menneftene. Ham skal man paakalde til Sofart og Fiskefangst. Hans Hustru er Skade, Jotunen Thjassés Datter. Men Njord og Skade enes ei sammen. Njord bor i Noatun ved Soen; Skade holder til i sin Faders Bopæl, Thrymheim, hvor hun farer om paa Ski i Fjeldene og skyder Dyr med sin Bue.

Frey er Njords Søn og raader for Regn og Solskin og Jordens Frugtbarhed. Ham skal man paakalde til gode Aaringer, Fred og Rigdom. Han er blid og god; ei volder han Noget Sorg, men løser de Bundne af deres Lænker. Hans Bolig er Alfheim. Han kjører med Galten Gullinburste eller seiler paa det herlige Skib Skidbladner, et Verk af Dvergene. For at faa Jotundatteren Gerd, som han elskede, bortgav han sit gode Sverd, og derfor er han vaabenløs i Asernes sidste Kamp.

Tyr, den eenhaandede, er den djærveste blandt Aserne; ham skulle tappre Mænd paakaide.

Brage, den sidstjeggede, er Skaldekunstens Gud; hans Kone er Idun, der gjemmer de Æbler, af hvilke Guderne bide for aldrig at ældes.

Heimdall, den hvide As med de gyldne Tænder, er Gudernes Vogter og bor paa Himinbjørg, der, hvor Broen Bifrost naar Himlen. Han er aarvaagnere end Fuglen og seer hundrede Mile fra sig. Naar han blæser i sin Luur Gjallarhorn, da gjenlyde alle Verdener.

De øvrige Aser ere: den blinde, kraftfulde Hod, Odins Søn. Vidar med Jærnstoen, Odins Søn med Jotunkvinden Grid, kaldes den tause As. Han er næst Thor den stærkeste og bor i det øde Landvide. Ale eller Bale, den sikkre Skytte, er en Søn af Odin og Rind, født i de vestlige Sale. Ull, Thors Stifson, er Jagtens

og Skilobningens As, paakaldes for Held i Ivekamp og har sin Bolig i Ydal. Forsete, Balders Son, jævner alle Trætter mellem Guder og Mennesker; han bor i Glitner, hvis Solvtag hviler paa gyldne Stotter.

Af Afsynjerne eller Gudinderne er Frigg, Fjorgyns Datter, Odins Hustru, den høieste; hendes Bolig er Fensal.

Næst hende er Freya, Njords Datter og Freys Søster, Kjærlighedens Gudinde. Tvende Ratte drage hendes Bogn. Hendes Bolig er Folkvang, hendes Sal Sessrymner. Naar hun rider til Strid, da eier hun Hælften af de Faldne med Odin. Hendes Mand, Od, for langt bort; Freya græder gyldne Taarer af Vængsel efter ham. Hun kaldes Vanadis d. e. Vanegudinden, og nævnes ellers med mange Navne, som hun fik, da hun for blandt ukjendte Folkesærd for at søge sin Od.

Saga bor i det store Søkkvabel under kjolige Bolger; der drikker hun og Odin hver Dag af gyldne Kar.

Der er foruden disse flere Gudinder af ringere Berdighed, deels i Friggs, deels i Freyas Tjeneste.

Valkyrjerne udsendes af Odin til hver Kamp for at kaare Gjester til Balhal og stifte Seiren. Omgivne af Lynghands ride de i blodige Brynjer med straalende Spyd gennem Luft og over Hav. Naar deres Heste ryste Manterne, falder Dug i de dybe Dale, Hagl i de høie Skove.

Havets Hersker er Dger, ogsaa kaldet Gymer og Hler. Han er en Jotun, men dog Usernes Ven. Naar disse besøge ham, da oplyses hans Hal med skinnende Guld. Hans Hustru er Ran; hun eier et Net, hvormed hun opfanger de Søfarende. Dgers og Rans Døtre ere Bolgerne; de ere de Seilende fiendste og stræbe at vælte Skibene.

I Verdens første Tilværelse var der en herlig Fredens Tid blandt Guder og blandt Mennesker. Men Jotun-

kvinder kom til Usgaard, og Aserne forbandt sig med dem; da spildtes Lyksaligheden, Luften forgiftedes af Svig, og Strid begyndte i Himlen og paa Jorden for at vedvare til begges Undergang. Jotnerne angribe Aserne snart med Magt, snart med List; ikkun Thors Kraft formaar at tvinge dem.

Anstifteren af de største Ulykker, som have rammet Guder og Mennesker, er Loke eller Lopt. Han er af Jotunæt, men optagen blandt Aserne og allerede i Tidens Morgen Dins Fostbroder. Han er fager af Udsyn, men ond i Sind. Han kaldes Asernes Bagtaler, seldst Lumskheds Ophav, en Skjændsel blandt Guder og Mennesker. Han ledsager Aserne, og disse benytte ofte hans Kraft og List. Men endnu oftere virker han i Ledtog med Jotnerne til Asernes Fordærvelse.

Loke avlede med Jotunkvinden Angerbode i Jotunheim tre Børn: Fenrisulven, Midgaardormen og Hel eller Døden. Aserne vidste, at disse Lokes Børn skulde volde dem stor Ulykke. Derfor bandt de Ulven paa en øde Holme, og satte et Sverd i dens opspærrede Gab. Midgaardormen kastede de i det dybe Hav, hvor den omflunger hele Jorden og bider sig i sin Hale. Men Hel nedstyrtes i Niflheim, og Alfader bød, at Alle, der døde af Sot og Alderdom, skulde fare til hende. Hendes Bolig, Helheim, er stor, men skrækelig. Selv er hun halv blaa-bleg og halv hvid, alvorlig og grum af Udseende.

Den største Sorg voldte dog Loke den hele Verden, da han ved sin Svig fældede Balder hiin Gode. Aserne vidste, at Fare truede Balder, og Frigg, hans Moder, tog Ed af den hele Natur, at Intet skulde skade ham. Men hun forglemte en spæd Kvist, kaldet Mistelteen. Denne oprykker Loke, og overtaler den blinde Hod til at kaste den paa sin Broder Balder, som for Spøg. Loke styrer selv Hod's Haand, og Balder fældes. Aserne forstumme af Sorg

og Rædsel. Endelig ſender Frigg Odins Svend, Hermod, til Hel for at udloſe Balder af Helheim, og Hel lover at frigive ham, hvis hele Naturen begræder ham. Det gjør den ogſaa: Menneſker, Dyr, Jorden, ja ſelv de haarde Stene græde. Kun en gammel Jotunkvinde vilde ikke græde, og Hel beholdt ſit Bytte. Men denne Jotunkvinde var Loke, der har afſtedkommet meſt Ondt blandt Aſerne. Balders Huſtru Ranna døde af Sorg og blev brandt paa Balders Vigbaal; men Odins Søn Vale, ſkjønt kun een Nat gammel, hevnedede Balder ved at dræbe Hod, hans Banemand.

Forfulgt af Aſerne flygtede nu Loke op paa et Fjeld, hvorfra han kunde ſee til alle Verdenſkanter, og naar han ſaa Aſerne nærme ſig for at ſøge ham, ſkabte han ſig i en Rages Lignelſe og ſkjulte ſig i en Fos. Men Odin ſaa ham fra Vidſkjalf, og Aſerne fangede ham. De bandt ham nu med hans egen Søn, Nares, Tarme over tre ſkarpe Steenheller i en mørk Hule, og Skade fæſtede en Edderorm over hans Hoved, hvis Gift ſtedſe ſkulde dryppe ned paa hans Anſigt. Sighn, hans tro Huſtru, ſtaar hos ham og holder et Bækken under Edderdraaberne; men naar det er fuldt, og hun gaar bort for at tømme det, da drypper Edderet ned i hans Anſigt, og da vrider han ſig, ſaa hele Jorden bæver. Deraf kommer Jordſkjælv. Der ſkal Loke ligge i Baand til Verdens Undergang.

Engang ſkal nemlig Verden forſtyrres og Aſerne gaa under i Ragnarøk eller Gudernes Mørke. Vøgende Fordærvelfe og Strid i Verden forkynder denne ſtore Begivenheds Nærmelſe. Vintrene raſe uden mellemkommende Sommer med vilde Storme, Snefog og Mørke. Sol og Maane ſluges af de forfølgende Jotunulve, og Himmelen beſprænges med Blod. De klare Stjerner forſvinde, Jorden bæver og Fjeldene ſtørte ſammen med Bragen. Da ſlides alle Baand

og Lænker, og Fenrisulven vorder løs. Midgaardssormen vridder sig i Jotunraferi og søger til Land over de oprørte Bølger. Skibet Naglfar flyder og bærer over Havet Rimthursernes Hær, anført af Jotunen Hrym. Den løste Løke kommer ogsaa i Spidsen for Hels Skarer. Fenrisulven farer frem med opspærret Gab, der fylder Rummet mellem Himmel og Jord; Midgaardssormen ved dens Side fnyser Edder over Luft og Hav. Ved dette Gny revner Himlen, og gjennem Abningen fremride Muspells Søner i straalende Fylking. I Spidsen er Surt, omgivet af Luer; hans Flammesverd skinner klarere end Solen. Alle søge de frem til Kamppladsen, den uhyre Slette Vigrid.

Nu reiser Heimdall sig og blæser sterkt i Gjallarhornet, og alle Guder samle sig til Thinge. Yggdrasil's Aft skjælver, og Alt i Himlen og paa Jorden er opfyldt med Rædsel. Aser og Einherjer væbne sig og drage til Kampen. Odin rider i deres Spidse og møder Fenrisulven; Thor kjæmper ved hans Side med Midgaardssormen. Frey strider mod Surt, men falder, da han intet Sverd har. Løke og Heimdall fælde hinanden. Thor dræber Midgaardssormen, men kvæles i dens Edder. Fenrisulven sluger Odin, men falder selv for den sterke Vidar, der splitter dens Gab. Endelig udslynger Surt sin Jld over Verden. Røg hvirvler om det aluændende Træ, de høie Luer lege mod Himlen, og den forbrændte Jord synker i Havet.

Det guldtækkede Gimle, der straalte klarere end Solen, forgaar ei i den store Verdensbrand. Did skulle efter Ragnarøk alle Gode samles for at nyde Glæde evindelig. De Døde derimod skulle nedstyrtes til Naastrønd, Vigstranden, der omgiver Hvergelmer. Der skulle de vade i tunge Edderstrømme og pines af Dragen Nidhugger.

Verden er heller ikke for stedse tilintetgjort i Ragnarøk. En ny Jord, evig grøn og fager, skal opskyde af Havet.

Med Vidar og Bale, der have overlevet Branden og Bandfloden, forene sig Thors Søner Mode og Magne, som have sin Faders Hammer; ogsaa Valder og Hød vende tilbage fra Høls Boliger. Alle tilsammen indtage Gudernes gamle Sæde paa Idavold. Solen har, før den slugtes, født en Datter, der, lige saa skøn som den selv, vandrer sin Moders Bane i den fornyede Verden. Lif og Lifthrafer have skjult sig under Branden og havt Morgenduggen til Føde; fra dem skal nedstamme en ny Mennekeslæggt. Alt Ondt skal ophøre, og ingen Sorg eller Møie mere herske paa den gjenfødte Jord.

Da kommer den Mægtige fra oven, han som raader for Alt, hvis Navn man ei tør nævne; han kommer i sin Bælde til den store Dom, neddysfer alle Trætter og stifter en hellig Fred, som skal vare evig. Men den skumle Drage, den edderspraglede Nidhugger, bortflyver over Sletten, bærende Lif paa sine Vinger.

Saaledes lyder de hedenske Nordmænds Troeslære i dens Hovedtræk. En Fortolkning af den i det Enkelte vil stedse blive mislig, medens dens Hovedidee er let at opfatte.

Af Hedens og Kuldens gjensidige Paavirkning fremgaar den chaotiske Verdensmaterie, personificeret i Jotunen eller Kjempen Ymer (den Brusende). Aserne eller Guderne ere denne Materies bedre Kræfter, der affondre sig fra det grovere Stof, beseire det ved sin Gudemagt, og danne deraf den ordnede Verden, skabe Jorden og dens Beboere.

Verdens Styrelse hviler hos disse ophoiiede Vasener, der dog selv paa en Maade ere underordnede Tidens og Skjebnens mægtige Gudinder, Kornerne. Alt, hvad Naturen frembyder af Skjont, Godt og Behageligt, er Asernes Verk; men i alt det Onde, Ublide og Forstyrrende fremtræder Jotnerne's Magt, der vel er indskrænket og

bunden af Aserne, men ikke tilintetgjort. Verdenslivet er en bestandig Kamp mellem disse Magter; Aserne forsvare sit vundne Herredømme, hvilket Jotnerne stedse stræbe at røkke og omstyrte.

Men Aserne ville benytte Jotnernes Styrke til at hæve sig selv, og svække derved sin egen Gudekraft. Det lumste Jotunvæsen, Loke, som de have optaget i sin Midte, sviger og forraader dem. Jotnernes Magt voxer og truer stedse meer og meer Aserne og Verden.

Striden afgjøres ved den sidste store Kamp i Ragnarok, da Aser og Jotner gjensidig fælde hinanden, og Menneskenes Verden opsluges af den samme Urverdens Luer, fra hvilken dens første Livsgniister udgik. Men Verden gaar kun under for at gjenfødes herligere. Først nu er det Godes Seier afgjort. Alle Gudekræfter samles i det høieste gode Væsen, som man dunkelt anede, men ei vovede at nævne, og det onde Væsen, som har svævet over Jorden, synker, med Døden i Folge, til sit Hjem i Afgrunden, for aldrig mere derfra at hæve sig.

Dette er den Verdensbetragtning, som fremtræder i Afsalæren, og overeensstemmende med den opfattede Asernes Dyrkere sit Livs Formaal. Livet og Livets Goder erkjendte de for en Gave af Aserne, en Frugt af disses stedsevarende Kamp mod de forstyrrende Magter; men derfor skulde de og i det jordiske Liv danne sig til at blive efter Døden ikke alene ved Retfærd og Dyd verdige Gjester i Asernes herlige Boliger, men og ved Tapperhed og Mod verdige Medkæmpere for Asernes Sag. Af denne Anskuelse udviklede sig den krigeriske Aand, som bejælede Asadyrkerne, som bragte dem til at agte Tapperhed for den høieste Dyd, og som gjorde dem uimodstaaelige for deres Fiender.

Første Tidsrum.

Sagnhistorien.

Den nordgermaniske Stammes Indvandring i Norge maa antages at være foregaaet før Begyndelsen af vor Tidsregning. Ved Christi Fødsel var den allerede udbredt over hele Norge lige til dets sydligste Grændse. Men at følge Folkestammens Udbredelse op lige til dette Tidspunkt lader sig ikke gjøre. Først ved de merkelige Omvæltninger, der frembragte de tre nordiske Riger, Norge, Sverige og Danmark, kan dens virkelige Historie siges at tage sin Begyndelse. Men dette var først ved Midten af det 9de Aarhundrede. Et Aartusinde ligger altsaa imellem den nordgermaniske Folkestammes sandsynlige Indvandring i vort Norden og den Tidsalder, da dettes paa navngivne og nogenlunde troverdige Kilder grundede Historie fremtræder.

Men derfor er ikke dette lange Tidsrum i Nordgermanernes Folkeliv os ganske ukjendt. Vi have mere at holde os til end den Række af Gisninger og historiske Kombinationer, hvorved vi i det Foregaaende have stræbt at vinde Indsigt i og Overblik over Folkestammens Udbredelse og ældste Samfundorden; — vi have en Række af heroiske Oldsagn, der, om de end ofte streife mere ind paa Mythens end paa Historiens Enemerker, om de end ere udsmykkede med mangen poetisk Tilfætning, alligevel lade

os kaste et Blik ind i Folkets Oldtidsliv og ane dettes eiendommelige og storartede Hørelser.

Nordgermanerne og navnlig Nordmændene have sin heroiske Sagnhistorie, der danner den dunkle Baggrund i Skildringen af deres Folkeliv. Men denne Sagnhistorie maa ikke mistydes. Dens Verd ligger ikke deri, at man af den skulde kunne skabe en virkelig Historie, sikre Styrelser Kongerækker eller en i det Enkelte nøiagtig Tidsregning for Begivenheder og Personer. Der var en Tid, da Historiegranskerne anvendte en uendelig Flid og Møie herpaa, men uden at opnaa Resultater, der kunne fyldestgjøre deres Eftersølgere. Det er ikke det heroiske Sagns Natur at agte paa Tidsregning, eller at forfølge Slægtrækkerne med Nøiagtighed gjennem mange Aarhundreder, eller med rolig Bevidsthed at fremstille Samfundsordenens Udvikling paa dens forskjellige Trin. De heroiske Sagns Verd ligger i deres paa en poetisk Opfatning grundede Skildring af enkelte fremragende Personligheder og af enkelte til disse knyttede storartede Begivenheder, der ved sin poetiske Interesse langt mere end ved sin politiske Betydning have vaakt Samtidens og Eftertidens Opmerksomhed og Beundring. Disse Skildringer ere oftest heelt igjennem indflettede med det Overnaturlige og saaledes indflettede dermed, at, hvis man borttager dette, have de tabt baade sin indre Sammenhæng og sin rette Betydning. De maa betragtes som et Billede af Tidsalderens Anskuelse, Tænkemaade og Leveviis, hvilket maa opfattes i sin Heelhed og ikke sonderlemmes, hvilket vel maa behandles med et kritisk Overblik, men ikke i sine Enkeltheder underkastes en streng og smaalig historisk Udtydning. Man maa altid erindre, at det egentlig er Folkepoesiens Foster, man her har for sig, og at den poetiske Indklædning er saaledes smeltet sammen med det historiske Emne, at en streng Afsondring mellem begge umulig lader sig istandbringe.

Det bliver her ikke Norge alene og de til dette Land knyttede Oldsagn, paa hvilke vi skulle heste Opmerksomheden; det bliver paa den nordgermaniske Folkestammes Oldsagn i det Hele i deres norske Form. Vi maa nemlig erindre os, at her handles om et Tidsrum, da endnu ikke de tre nordiske Riger vare opstaaede, da ikke engang nogen Grændse mellem Folkestammens tre Grene var dragen. Vi maa ogsaa erindre os, at Folkestammens Opræden som erobrende paa den sydgermaniske Folkestammes ældre Ene-merker var den Begivenhed, som fremkaldte de store Foretagender og de udmerkede Personligheder, der fæstede sig i Sagnet, og at det netop derfor er Tilfældet, at de heroiske Oldsagn mest dreie sig om Helte, der have færdets udenfor Norge og den nordgermaniske Folkestammes første Hjemsteder i Skandinavien, i de gotiske Lande, i Danmark, ja endog i fjærnere Egne, hvor den nordgermaniske Stamme ikke vandt noget stadigt Herredømme.

Historiegranskerne betragtede længe, med Snorres Ynglingasaga til Hjemmel, en odinsk Indvandring som Udgangspunktet for de nordiske Folks Sagnhistorie. Men de nyeste Tiders Kritik har tilstrækkelig oplyst, at Odin som historisk Personlighed, som jordisk Høvding, har været Hedendommen ubekjendt og er et blot og bart Foster af den tidligere kristelige Middelalders lærde Kombinationer og Mythefortolkninger. Med Odins historiske Personlighed svinder ogsaa den hele Theori om den odinske Indvandring i Norden og den derpaa grundede Tidsregning. Det historiske Grundlag for denne Fortælling er sikkert kun en dunkelt opfattet, i Sagnet forplantet Bevidsthed om den nordgermaniske Folkestammes og med den den odinske Religions, Usatroens, Indflytning til Skandinavien Lande fra fjærne Egne i Østen. — Paa lignende Maade forholder det sig med Nors Indvandring i Norge, som den gamle Fortælling om Norges Bebyggelse (Fundinn

Noregr) fremstiller. Ei heller den har spillet nogen Rolle i Hedendommens Sagn; først i christelige Tider er den opstillet, idetviol for at skaffe en Støtte for visse, tildeels maaskee ældre, lærde Meninger, ja vel ogsaa ældgamle forvirrede Sagn om Retningen af den nordgermaniske Befolknings Udbredelse over Norge, og om de norske Konge- og Hovdingeætters Oprindelse. Ingen af disse tvende Indvandringsberetninger kan nu længer hevde sin Plads i den egentlige Sagnhistorie, uden i alle Fald som dunkle Fingerringe paa en ældgammel Folkemening.

Vi stille i Spidsen for Nordmændenes Sagnhistorie et Sagn, der synes at tilhøre den fjærneste Oldtid, og som maaskee er reent mythisk, et Sagn, der skildrer os Undergangen af den lykkelige Fredens Tidsalder, som ansaaes for at ligge i den fjærneste Baggrund af Menneskenes ligesom af Gudernes Tilværelse. Dette er Sagnet om

Frodes Fred.

Denne Fred herskede, da den mægtige Kong Frode, Søn af Fridleif, der igjen var Søn af Skjold, der kaldtes Odins Søn, sad paa Leidra Kongestol i Danmark. I hans Tid fandtes ingen Tyv og ingen Ransmand; en Guldring kunde ligge paa den aabne Hede uden at blive bortstjaalen; da fornærmede Ingen sin Næste; selv Blodhevnene blev ei udøvet, og Ingen dræbte sin Faders eller Broders Bane- mand, om han end fandt ham bunden for sig. Kong Frode kjøbte to Trælkvinder af Jotunæt og af uhyre Styrke; dem satte han til at drage en Kvern, som ingen Anden formaade at dreie. Den Egenstøb fulgte Kvernen, at den malede Alt, hvad den Malende bød. Frode lod Jotunkvinderne male sig Guld og Fred og Lykke, og gav dem ei længere Hvile, end medens de kunde kvæde en Sang. De sang da den saakaldte Grottesang d. e.

Kvernsfangen, og dyskede Frode og alle hans Mænd i Søvn; derpaa malede de en Fiendehær paa ham om Natten. En Søfonge overfaldt og dræbte ham, og nu endtes Frodes Fred.

Dette Sagn, der støtter sig til det ældgamle dunkle Digt, som kaldes Grottesfangen, og som endnu er til, synes at ville fremstille Krigens og Forbrydelsernes Opkomst i Verden som en Følge af den menneskelige Begjærlighed efter Guld og et Overmaal af alle Livets Goder. Den samme Idee forekommer her, som er saa gennemgribende i hele den gamle nordiske Gudelære, at Jotunvæsener vare Ursagen til alt det Onde i Verden. De fremstilles paa andre Steder som svækkende Gudernes Kraft, da disse forbandt sig med dem for at styrke sin egen Magt; her volde de den lykkelige Frodes Undergang, da han vil benytte sig af deres Kræfter for at forøge sin Lykke og Rigdom.

At spørge om Tidsalderen er ved dette Sagn forgjæves. At de gamle islandske Historiegranskere have gjort Frode til Christi Samtidige paa Grund af den almindelige Fred, som skulde have fundet Sted over hele Verden, da Kristus fødtes, er naturligtvis blot en Gissning, som falder med sin Grundvold. Den maa imidlertid berøres, fordi den har havt en umiskjendelig Indflydelse paa Bestemmelsen af Odins Tidsalder, da man i den christelige Middelalder begyndte at drage dette Bæsen, der upaatvivlelig ene tilhører Gudelæren og Gudeverdenen, ind paa Historiens Enemerker. Som Frodes Farsfaders Fader maatte han have levet omtrent 100 Aar før Kristus, og denne Antagelse blev snart en Troessætning for de gamle Sagamænd, og, hvad der er mere underligt, ogsaa for de nyere Historiegranskere, som her uden Betænkning traadte i Sagamændenes Fodspor. — Sagnet har desuden neppe været eiendommeligt for Nordgermanerne alene; ogsaa hos den sydgermaniske Stamme synes det at have levet. Det er saaledes udentviol et almindelig germanisk Sagn, en historisk Mythe, tilhørende den hele

germaniske Folkeklasse; ogsaa dets Fæstelse ved et bestemt Sted, Leidra, og en vis Kongeæt, Skjoldungernes, bliver saaledes høist tvivlsom.

Sagnet om Frodes Fred maa formeentlig betragtes som et Udgangspunkt for de hedenste Nordmænds Historie. Den oprindelige Fred forvandler sig her til Strid — og om Strid er det, deres hele Sagnhistorie dreier sig.

Vi ville derfor ogsaa sætte nærmest efter dette Fredens Sagn et andet, ligesaa ubestemt med Hensyn til Tiden, men som handler om en Kamp, som skulde vare til Ragnarok, til Verdens Undergang — det er Sagnet om

Hjadningernes Strid.

En Konge i Norge, som hed Høgne, havde en Datter Hild. Engang, da han var dragen i Kongestevne, angreb en anden Konge, Hedin, hans Rige og bortrøvede hans Datter. Da Høgne hørte dette, forfulgte han Røveren og indhentede ham ved Haa-D, en af Drknoerne. Hild drog til sin Fader og bød ham et Smykke i Forlig paa Hedins Begne, men sagde tillige, at denne var rede til Strid, og da maatte Høgne ingen Skaansel vente. Høgne svarer sin Datter med haarde Ord. Hun vender tilbage til Hedin og siger ham, at Høgne ei vilde forliges, han maatte berede sig til Kamp. Begge gaa nu i Land paa Den og fylke sine Mænd. Hedin kaldte paa Høgne og bød ham end engang Forlig og meget Guld i Boder, men Høgne svarer: „For silde byder du dette; nu har jeg draget mit Sverd, som Dvergene smedede, og som skal være en Mands Bane, hver Gang det blottes; aldrig svigter det i Hugget, ei heller gror det Saar, som det gjør.“ „Du praler af Sverdet,“ svarer Hedin, „men ei af Seieren; det Sverd kalder jeg godt, som er sin Herre huld.“ Nu begyndte de den Strid, som er kaldet Hjadningernes (d. e. Hedins Mænds) Strid, og sloges den hele Dag;

mod Kvelden fore de til Skibene, men om Natten gif Hild til Valen og vakte med sin Trolddom alle de Døde. Næste Dag fornyedes Kampen, og Alt gif som den forrige. Hver Nat bleve de Faldne og deres Vaaben til Steen; men i Dagningen reiste de sig, deres Vaaben bleve brugbare, og de kjæmpede paa ny. Det siges i de gamle Kvad, at Hjadningernes Strid saaledes skal vare til Ragnarok.

Ogsaa i dette Sagn er det Mythiske sterkt fremstikende, og rimeligviis er det af Hedningerne anseet som en Modsætning til Sagnet om Frodes Fred; det skulde antyde den evige, uforsonlige Strid, som efter dens Dphør udbrød i Verden og skulde vedvare til dens Undergang. Ogsaa til dette Sagn finder man tydelige Spor hos den sydgermaniske Folkestamme; ogsaa dette har man Grund til at betragte som almindelig germanisk, uagtet det af Nordmændene er blevet fæstet ved Norge.

Vi gaa over til et tredie Sagn, ligesaa mythisk og ligesaa almindeligt i sin Charakter som de tvende foregaaende, men dog af et meget forskjelligt Indhold.

Vølund.

Der var tre Kongesønner af Alfernes Folk, ved Navn Egil, Slagfinn og Vølund; de løb ofte paa Ski og jagede vilde Dyr. Engang fandt disse Brødre ved Stranden tre Piger, der spandt Viin; det var Valkyrjer, Kongedøttre fra Syden, som paa Svanevinger vare komne flyvende og her havde sat sig til Hvile. Den ene hed Dlr un, den anden Svanhvit, den tredie Alvit. Brødrene toge hver sin til Egte: Egil Dlr un, Slagfinn Svanhvit og Vølund den unge Alvit. I syv Vintre boede de sammen; men paa den ottende begyndte Kvinderne at længes efter Strid; thi før havde de paa Valkyrjers Viis svævet om, hvor Slag holdtes, havde skiftet Seieren og kaaret Kjæmper til Odin. Den niende Vinter fløi de bort. Brødrene

kom hjem fra Jagten og fandt sit Huus tomt; da drog Slagfinn mod Syden efter Esvanhvit, Egil mod Osten efter Urun, men Volund sad ene tilbage i Ulvdalene, smedede Guldringe og ventede, at hans skjonne Hustru skulde komme tilbage. Nidud, Njarernes Konge, hørte tale om hans Rigdomme, og higede efter at komme i Besiddelse af dem. I en maaneklar Nat drog han med væbnede Mænd til Volunds Opholdssted; han fandt ikke Kunstneren hjemme, men saa en Mængde Ringe, borttog en af dem og skjulte sig med sine Mænd. Volund kom hjem fra Jagten, tændte Ild paa Urnen for at stege sit Bjørnekjød og talte ved dens Skin sine Ringe. Han savnede een og troede nu, at Alvitur var kommen tilbage; han sovnedede uden at ane noget Ondt; men da han vaagnede, fandt han sig bunden og omringet af Niduds Mænd. Kongen lod ham føre hjem med sig; selv bar han Volunds gode Sverd, og sin Datter Bødvild gav han Ringen, som han havde ranet. Paa sin Dronnings Bøn overførte han Senerne paa Volunds Fodder og satte ham i et Fængsel til at smede sig alle Slags Kunstværker. Volund grundede Dag og Nat paa Hevn, og dertil fik han snart Leilighed. Niduds unge Sønner løb til Fængselet og fandt Behag i at bese alle de Klenodier, som Volund havde smedet; han bad dem komme igjen næste Dag, saa at Ingen i deres Faders Gaard vidste om det, da skulde han vise dem noget endnu skjønnere. Drengene kom; men Volund dræbte dem og skjulte deres Legemer under Fængselets Jordgulv; derpaa beslog han deres Hovedskaller med Solv og sendte dem som Drifkekar til Kongen; deres Dine indfattede han i Guld til Smykker for Dronningen, og af Lænderne gjorde han Halsbaand til Bødvild, Kongens Datter. Nidud savnede sine Sønner; men ingen kunde sige ham, hvor de vare; dog var ikke hermed Volunds Hevn fuldendt. Bødvild sønderbrød den Ring, hendes Fader havde skjenket hende, og af Frygt

for hans Brede gif hun ene til Völunds Fængsel for at faa den istandsat. Han gav hende en søvndybsfende Drik og frænkede hende. Paa kunstige Binger svang han sig derpaa i Luften, fortalte den sorgfulde Konge sin Hevn og fløi bort med Latter.

Saaledes fortælles dette Oldsagn i det skjønne Digt Völundarkvida i den ældre Edda; her er det bevaret i sin største Reenhed, men gjenfindes ogsaa mere eller mindre forvansket hos flere af den sydgermaniske Folkestammes Grene. I den prosaiske Indledning til dette Digt kaldes Völund Finnekongens Søn; men denne Benævnelse forekommer ikke i Sangen selv; her kaldes han derimod paa to Steder en Alf. ¹⁾ Alfheim kaldtes i gamle Dage Landet mellem Gautelf og Raumelf (Gotaelven og Glommen), der siden regnedes til Norge. Dette Lands Indbyggere er det uden Tvivl, Sagnet mener med de Alf, til hvis Folk Völund hørte. ²⁾

Forresten er det vist yderst vanskeligt at sige, hvorvidt den historiske Fortolkning med Hensyn til dette Sagn bør gaa. Det skildrer aabenbart den menneskelige Kunsts og Klogskabs Overlegenhed og Seier over Ondskaben og Misundelsen. Navnet Völundr, en ældre Form for vélandi, betegner den, der arbejder med Kunst eller virker med List, og Nidudr, en ældre Form for nidandi, betegner den, der virker med Ondskab. Den samme Idee udtaler sig her, som i den græske Mythe om Dædalus, — og det historiske er i begge Myther lige vanskeligt at gribe, om ellers virkeligt nogen historisk Begivenhed danner Grundlaget.

I de tre Oldsagn, vi hidtil have betragtet, var det mythiske Grundstof det forherstende. Et mere historisk Præg har det Sagn, som nu skal fortælles.

¹⁾ Str. 10 Álfa ljóði d. e. Alfernes Landsmand, og Str. 13 visi Álfa d. e. Alfernes Konge.

²⁾ See ovenfor S. 35.

Helge Hjørwardsøn.

Hjørvard, en Konge i Norge, havde gjort det Løfte, at han vilde have den skønneste Kvinde til Egte; han havde tre Koner og Sønner med dem alle. En Dag stod Atle, Søn af Kongens Jarl, i en Lund og talte med sine Mænd; de roste Hjørwards Koners Skjønhed og sagde, at deres Lige fandtes ikke. Da hørte Atle en Fugl oppe i Træet sige, at ingen af Kongens Hustruer kunde i Skjønhed maale sig med Sigrlinn, Kong Svafners Datter. Da Hjørvard fik dette at vide, sendte han Atle til Svafner for at beile for sig til Sigrlinn; men Jarlen Franmar, som havde opfostret hende, var Aarsag i, at han fik Afslag og maatte drage hjem igjen med usorrettet Sag. Kongen drog da selv med Atle, og da de kom paa et Fjeld, hvorfra de kunde see ud over Svafners Land, var Alt her opfyldt med Røg. De droge ned af Fjeldet til en Elv og her dvælede Kongen om Ratten; men Atle holdt Vagt, og gik over Elven. Han stødte paa et Huus, hvor en stor Fugl sad paa Taget og var falden i Sovn; Atle gjennemstak den med et Spyd, gik ind i Huset og fandt her Sigrlinn og Alaf, Jarlen Franmars Datter. Han fik vide, at en Konge, Rodmar, Sigrlinns Veiler, havde dræbt Kong Svafner og brændt og herjet i hans Land, men Franmar Jarl havde i en Døds Skikkelse ved Trolddom forsvaret Pigerne. Atle førte dem nu begge bort med sig; han selv egtede Alaf, men Kongen Sigrlinn. Hjørvard og Sigrlinn avlede en Søn, der var stor og skøn, men taus, og intet Navn fæstedes ved ham. Engang sad denne paa en Høi og saa ni Valkyrjer komme ridende; een af dem var herligere end alle de andre; hun hed Svafsa, Kong Gylimes Datter; hun red gjennem Luften og over Havet. Hun hilsede Ynglingen med Navnet Helge, opmuntrede ham til Heltedaad, sagde ham, hvor han skulde finde et herligt

Sverd, lovede ham sin Kjærlighed og beffjærmede ham siden i Kamp. Helge gif nu til sin Fader og eggede ham til at hevne Svafners Død paa Rodmar, og bemægtige sig det Rige, som Sigrlinn var Arving til. Hjørvard gav ham en Hær, og tilligemed Atle angreb han Rodmar og fældede ham. Siden udførte Helge mangan Heltedaa og dræbte blandt andet Totunen Hate. Han kom til Kong Gylime og fik Svaafa til Egte, men vedblev at sværme om i Veding. Hans Stifbroder Hedin var hjemme hos sin Fader, Kong Hjørvard, i Norge. En Juleaften, da Hedin drog ene gjennem en Skov, mødte han en Troldkvinde, der red paa en Ulv og havde Orme til Bidsel. Hun bød ham sin Kjærlighed, men han afflog den. Da sagde hun, at han skulde undgjælde dette ved Bragehornet. Hedin kom hjem, og om Aftenen blev Sonegalten fremledet; paa den lagde Mændene sine Hænder og gjorde Løfter ved Bragebægeret. Hedin gjorde det Løfte at ville faa Svaafa, Gylimes Datter, sin Broders Elskede, til Hustru. Men strax, da Løftet var gjort, angrede han det inderligen; han for bort mod Syden og vidste ei selv, hvorhen han drog; endelig fandt han Helge. Forundret spurgte denne, hvi han ene var dragen bort fra sin Faders Land. Hedin fortalte ham sit ulykkelige Løfte og sin Anger. „Trøst dig, min Broder!“ svarer Helge, „kanstee kan dit Løfte opfyldes. Alf, Kong Rodmars Søn, har stevnet mig til Kamp om tre Dage, og jeg tvivler om, at jeg kommer tilbage med Livet: Alt kan endnu blive godt, hvis det er Skjebnens Villie.“ Da udbrod Hedin: „Du troer mig verdig til dit Benskab, Helge! — heller skulde du farve dit Sverd i mit Blod, end give dine Fiender Fred.“ Det gif, som Helge havde forudsagt; han blev dødelig saaret i Striden og sendte et Tilbud til Svaafa, at hun skulde komme til ham, før han døde. Svaafa kom og hilfede den døende Helge. Han bad hende

stjente Hedin sin Kjærlighed, men hun svarede, at hun havde lovet, aldrig at elste nogen Konge efter Helges Død. Da bad Hedin Svaafa om et Kys og lovede aldrig at vende tilbage til sit Fødeland, før han havde hevet Helge Hjørwardsøn, den bedste Konge paa Jorden.

Dette Sagn, som her er fortalt efter det gamle Kvad om Helge Hjørwardsøn i den ældre Edda, tilhører uden al Tvivl en fjærn Fortid og peger hen paa det ældste Tidsrum af den nordgermaniske Stammes Udbredelse udenfor dens oprindelige Bopæle paa den skandinaviske Halvø. Men det er altfor enestaaende, til at man kan drage nogen Slutning om, hvilken Tidsalder dets historiske Stof kan tilhøre.¹⁾

- 1) Den Sagnkreds, der handler om Hervør og Kong Heidrek, hviler maaskee ogsaa paa en historisk Grundvold. Men Spørgsmaalet er her, om man har for sig et ublandet nordgermanisk Sagn, eller om det ikke snarere i sine Hovedbestanddele er et paa nordgermanisk Grund overført sydgermanisk-gotisk, der kun i ganske enkelte Punkter er Nordmændenes Historie vedkommende. Det synes at føre os op i en Tidsalder, da endnu sydgermaniske og især gotiske Folketærd vare de herskende paa begge Sider af Østersøen, og den nordgermaniske Stammes Indflydelse i disse Egne endnu var mindre isønefaldende og virksom. Begivenhederne, som det omhandler, hvis de forøvrigt ere historiske, maa uden tvivl henføres til et af de første Aarhundreder af vor Tidsregning.

Sagnet om Rig, der først bar Kongenavn, om hans Søn Danp og Sønnesøn Dan hiin stolte eller pragtfulde (mikillati), efter hvem Danmark fik Navn, staar i den næsteste Forbindelse med det allerede ovenfor berørte i Eddadigtet Rigemaal indeholdte Sagn om de forskjellige Samfundsklassers og fortrinnsvis Jarlernes eller Krigernes Oprindelse fra en Infarnation af Heimdall, en af Aserne, under Navnet Rig. Sagnet tyder utvivlsomt hen paa, at Danerne egentlig falde sammen med denne blandt Nordgermanerne fremstaaende Kriegerklasse, som tænktes at staa under Odins og Aernes særlige Beskyttelse, som efterhaanden underlagde sig det efter den opkaldte Danmark, og blandt hvilken først Kongenavnet indførtes. Dan maa vistnok

De norske Oldsagn, vi hidtil have betragtet, staa eenslige. Intet Baand sammenknytter dem indbyrdes og intet hester dem til nogen vidtloftigere Sagnkreds. Anderledes forholder det sig med de Oldsagn, paa hvilke vi nu ville henvende vor Opmerksomhed, nemlig Sagnene om

Volsunger og Gjufunger.

Intet af Nordmændenes Oldsagn synes at have været mere udbredt i Folkemunde og oftere Gjenstand for Skaldenes Kvad. Disse Sagn have derfor ogsaa tidlig i Traditionen formet sig til en sluttet Sagnkreds, til en afrundet Heltehistorie, omfattende flere Episoder, der rimeligviis, hvad de virkelige Begivenheder angaar, have staaet hinanden fjærnere, end Sagnet fremstiller dem. Vi ville gjengive Indholdet af denne merkelige Sagnkreds saaledes, som de gamle i Hedenskabet digtede Kvad fremstille det, og saaledes som den paa disse Digte grundede Tradition har sammenfjedet og formet det.

Volsungernes Oprindelse.

Der var en Mand ved Navn Sige, der stammede fra Guderne og kaldtes Odins Søn; denne var for et

ansees som et Slags Personifikation af hvin Krigerklasse, hvilken optraadte som erobrende og stiftende Riger paa de sydgermaniske, især gotiske Folkfærdes ældre Gnomerker, og fra hvilken den danske Green af den nordgermaniske Folkestamme egentlig udsprang. De gamle norsk-islandske Historiegranskere have, efter Slægtregistrene at dømme, tænkt sig Dan som historisk Person at have levet i det 3die Aarh. efter Chr. Dette falder besynderlig nok sammen med det Eidsrum, i hvilket man af andre ovenfor berørte Grunde maa formode, at Nordmændenes Optraeden som Erobrere paa sydgermanisk Grund er bleven almindelig og har virket hine store Bevægelser blandt den gotiske Green af den sydgermaniske Folkestamme, der spille en saa vigtig Rolle i den store germaniske Folkevandring. Naastor er dette en Tilfældighed, men det bør dog ikke lades ganske upaaagtet.

Mord bleven fredløs. Ddin ledsagede ham til fjærne Lande; her fik han Krigsskibe og blev endelig Konge i Hunaland.¹⁾ Som Uding blev Sige dræbt af sin Kones Frænder. Hans Søn, Herer, var dengang fraværende; men da han hørte Faderens Skjebne, hevnedede han hans Død og tog hans Rige i Besiddelse. Herer var en mægtig Konge, men havde ingen Børn. Han og hans Dronning bade Guderne inderlig om en Arving, og Ddin hørte deres Bøn. Han bød Jotunen Rimners Datter bringe Kongen et Uble, og kort efterat han havde spist af dette, blev Dronningen frugtsummelig, men kunde ikke føde. Imidlertid var Herer dragen i Leding, og snart rygtedes det, at han var hengangen til Ddin. Men Dronningen maatte lade Jostret skjære ud af sit Liv. Det var en stor Dreng, der fik Navnet Bølsung og kysfede Moderen, for hun døde.

Bølsung voksede til og blev en tapper Helt og Stamfader for den Æt, der efter ham kaldtes Bølsunger. Han egtede Jotunen Rimners Datter og avlede med hende ti Sønner og een Datter. Af alle disse Børn vare de to ældste de herligste, Tvillingerne Sigmund og Signy. Signy blev gift med Siggeir, Konge i Gautland. Midt i Hallen, hvor Bryllupsgjæstebudet stod, var en stor Eg, hvis Rødder gik under Gulvet, og hvis Krone naaede op over Taget. Om Kvelden kom en gammel eensøiet Mand, indhyllet i en Kappe og med en rød Hat paa Hovedet, ind blandt Gjæsterne; han huggede et Sverd fast i Egens Stamme, som en Gave for den, der mægtede at tage det ud; og derpaa forsvandt han. Det var Ddin, der vilde faare sin Yndling blandt Bølsungs Sønner. Ingen i Hallen kunde rokke Sverdet uden Sigmund, og han beholdt det. Men

¹⁾ En ubestemt Benævnelse i vore ældste Udsagn, hvorved, som det synes, betegnes ethvert sydligere Land, beboet af Folketærd, der ei hørte til den nordgermaniske Stamme.

herved vakte han sin Svoger Siggeirs Misundelse, og denne beslutter Volsungs og hans Søners Undergang. Ved sin Bortreise fra Brylluppet indbyder Siggeir Volsung til at gæste sig i Gautland, og Volsung modtager Indbydelsen. Han kom paa den aftalte Tid med alle sine Sønner til Siggeirs Rige. Signy advarede ham mod sin Mand's Svig; men Volsung vilde ikke lytte til hendes Advarsler. Han blev overfalden af Siggeir med en langt overlegen Hær. Volsung faldt i Kampen efter den tappreste Modstand; men alle hans Sønner bleve fangne.

Siggeir lod dem med bundne Hænder fæste med Fødderne til et stort Træ i Skoven, og hver Nat kom en Ulv og fortærede en af dem. Til sidst var kun Sigmund, Signys Dvillingbroder, tilbage. Ham vilde nu Signy forsøge at redde; hun lod hans Ansigt oversmøre med Honning og noget af den lægge i hans Mund. Da Ulven kom, slikkede den Honningen og stak Tungen ind i hans Mund. Sigmund bed til; Ulven sparkede nu saa sterkt imod Træet, at Boilen, som holdt Sigmunds Fødder, sprang; han kom løs og flygtede til en Hule i Skoven. Signy sendte ham her to af sine Sønner, den ene efter den anden, for at de skulde staa ham bi; men da han fandt, at de manglede Mod, dræbte han dem begge efter hendes Raad. Nu skiftede Signy selv Skikkelse med en Troldkvinde, var hos sin Broder i Hulen tre Nætter og fødte derpaa en Søn, som blev kaldet Sinfjotle. Da denne var ti Aar gammel, sendte hun ham til Sigmund, der først prøvede Drengens Mod, og siden vankede om med ham som Røver for at hærde ham. Endelig gif Sigmund og Sinfjotle til Siggeirs Gaard; men de bleve her røbede og overvældede. Siggeir lod dem nu kaste i en Grav for der at sulte ihjel. I det Dieblik, da Graven skulde lukkes, kom Signy til, og kastede ned til dem Sigmunds Sverd, skjult i et Halmknippe. Ved Hjælp af Sverdet arbejdede de sig

om Ratten op af Graven og satte Jld paa Siggeirs Gaard, medens han og alle hans Mænd sov. Da Signy hørte, hvad der var paa Færde, gif hun ud, kysede sin Broder og sin Søn til Afsted, gif derpaa ind igjen i Luerne og sagde, at hun nu var glad ved at dø med den Mand, med hvem hun nødigen havde levet.¹⁾

Helge Hundingsbane.

Sigmund egtede siden Borghild af Braalund og avlede med hende Sønnen Helge. I den Nat, da han fødtes, spandt Nørnerne hans Skjebne, medens Stormen brusede om Braalunds Gaard, og de forkyndte, at han skulde blive en tapper og mægtig Konge, hvis Minde stedse skulde leve i Norden. Tidlig udmerkede Helge sig ved store Bedrifter, og hans Halvbroder Sinfjotle ledsagede ham paa hans Sotoge. Han fældede en Konge Hunding, og da dennes Sønner vilde hevne Faderens Død, dræbte han ogsaa dem i et blodigt Slag, og erhvervede sig herved Tilnavnet Hundingsbane. Da han efter denne Kamp, træt af Striden, sad under et Fjeld, kom en Skare af Piger ridende med blodige Brynjer og straalende Spyd. En af dem hilfede Helge og bad ham om Beskyttelse; hun hed Sigrun og var Datter af en Konge Høgne; hun var en Valkyrje og red gjennem Luften og over Havet. Paa et Kongestevne havde Faderen bortlovet hende til Hødbrodd, en Søn af Kong Granmar, der boede paa Svarinshaug. Men Sigrun vilde ikke egte ham; derfor var hun kommen til Helge. Helge lovede at hjælpe hende. Fra alle Kanter kom Skibe for at følge ham. Paa Veien fik Helge en stærk Storm, men istedetfor at minke Seilene bød han at heise dem høiere. Da viste Sigrun sig i Luften, og Stormen lagde sig; de landede ved Frekastein (Ulvens Klippe).

¹⁾ Volsunga Saga. Kap. 1—8.

Graumars Søner saa fra en Klippe Skibene nærme sig og rustede sig til Strid. Mange Konger kom for at hjælpe dem og blandt disse Høgne, Sigruns Fader, med sine to Søner Prage og Dag. En blodig Kamp begyndte: Grammars Søner og alle de Høvdinge, som fulgte dem, faldt i Striden, undtagen Dag Hogneson, som fik Fred af Helge og maatte sverge Bølsungerne Troskab. Helge egtede Sigrun, men levede ei længe med hende. Dag Hogneson, Sigruns Broder, offrede til Odin, at denne skulde lade ham saa hevet sin Fader, og Odin laante Dag sit Spyd. Han mødte Helge og gjennemborede ham med Spydet. Derpaa red han til sin Søster, Sigrun, sagde hende, hvad der var hændet, og bød hende Bøder for sin Gjerning; men hun forbandede sin Broder og vilde ingen Bøder modtage. Helge blev lagt i Haug, og da han kom til Balhal, bød Odin ham raade for Alt med sig. Om Aftenen gif Sigruns Tjenestefvinde forbi Helges Gravhaug og saa ham med mange Mænd ride til Haugen. Pigen gif hjem og sagde Sigrun, hvad hun havde seet; strax gif denne til Haugen, redte et Leie for sig og Helge og var hos ham, til Morgen gryede. Da tog Helge Afsted med Sigrun og red bort paa sin blege Hest; thi han skulde være i Balhal, før Hanen vakte Einherjerne. Sigrun levede kun kort; Sorg og Længsel endte snart hendes Dage.¹⁾

Sinfjotles og Sigmunds Død.

Efter Helges Død sværmede hans Halvbroder Sinfjotle om paa Sotoge. Han og Gunnar, hans Stifmoder Borghilds Broder, beilede begge til samme Kvinde. Heraf reiste sig Uenighed mellem dem, og Sinfjotle dræbte

¹⁾ Helgakviða Hundingsbana I. II. i den ældre Edda.

N. Kevser. Norges Historie.

Gunnar. Da Borghild hørte dette, bød hun Einffjotle at drage bort; men Sigmund bød hende Broders Død, og heri maatte hun finde sig. Men ved Gravollet, da Borghild bar Drik om til Gjesterne, rakte hun Einffjotle et stort Horn fyldt med Gift. Han saa paa Drifken, forstod, hvad det var, og sagde til Sigmund: „Gjæret er Dlet.“ Da tog Sigmund Hornet og tømte det. Det gamle Sagn siger, at Sigmund var saa haardsør, at ingen Gift skadede ham hverken udvortes eller indvortes; alle hans Søner kunde ogsaa taale Gift, men kun udvortes. Anden Gang rakte Borghild Einffjotle Hornet; men det gik som forhen. Da rakte hun ham det tredje Gang og foiede Bebreidelser til. Endnu sagde Einffjotle det Samme til sin Fader; men denne svarede: „Lad Skjegget sie Drifken.“ Einffjotle drak og døde strax. Sigmund bar ham et langt Stykke Bei i sin Favn. Endelig kom han til en smal Fjord, hvor der laa en Mand i en liden Baad. Manden tilbød sig at føre Liget over; men strax som han havde faaet det ombord, forsvandt han med Baaden. Det var Odin, som hentede sin udkaarede Yndlings Søn. I Brede forlod nu Sigmund Borghild og egtede Hjordis, Kong Gylimes Datter. Kort efter blev han overfalden af L yngve, Hundings Søn. Sigmund kjæmpede længe tappert mod Overmagten, indtil en eensiet Mand traadte imod ham med en sid Hat paa Hovedet og i en blaa Rappe; denne Mand holdt sit Spyd mod Kongens Sverd; Sverdet brast isønder, og den gamle Sigmund faldt med det meste af sin Hær. Om Natten kom Hjordis til Valpladsen; hun fandt Sigmund endnu i Live og spurgte, om han kunde læges? Han svarede, at han ei vilde det; thi Lykken var vegen fra ham, siden Odin havde brudt hans Sverd. Men han bød Hjordis samle dets Brudstykker og give det til den Søn, som hun bar under sit

Hjerte; thi denne skulde blive den navnkundigste af Volsungernes *Æt*.¹⁾

Sigurd Fafnersbane.

Hjordi's, Sigmunds Enke, blev bortført af en Flok Vikinger, som landede ved Valpladsen; deres Anfører var Alf, en Son af Kong Hjalprek, der førte hende hjem til sin Faders Rige, og i Hjalpreks Gaard fødte hun en Son, der blev kaldet Sigurd. Sigurd blev opfostret hos Smeden Regin, Reidmars Son. Denne listige Mand eggede ham til at forlange af Kong Hjalprek sin Faders Skat. Men Sigurd forlangte kun en Hest af Hjalprek, og Kongen tillod ham selv at udvælge sig den. Ddin, i Skikkelse af en gammel stjegget Mand, hjalp ham nu til at finde Hesten Grane, der var af Sleipners *Æt*; den Hest eiede Sigurd, saalange han levede. Regin opmuntrede nu Sigurd til at søge Fafners Skat, og fortalte ham derfor, hvorledes det forholdt sig med denne.

De tre Aser Ddin, Loke og Høner vandrede engang omkring paa Jorden. De saa ved en Fos en Dter, som sad med lukkede Dine og fortærede en Dax. Loke kastede en Steen efter den, og var saa heldig at dræbe den. Aserne syntes, det var godt truffet, flaaede Dteren og gik til den nærmeste Gaard for at faa Rattely. Bonden der hed Reidmar og var en tryllekyndig Mand. Da han hørte Aserne fortælle om deres Fangst, kaldte han paa sine Sønner, Fafner og Regin, og sagde dem, at deres Broder Dtr var dræbt, og bad dem hjælpe sig at hevne ham. De fangede nu Aserne, og sagde dem, at de havde dræbt Reidmars Son Dtr, som havde paataget sig en Dters

¹⁾ Fortællingen om Sigmunds og Sinfjötles Endeligt er for en Deel taget af Volsungasaga, for en Deel af det prosaiske Stykke i den ældre Edda, som bærer Navnet Sinfjötlaok d. e. Sinfjötles Endeligt.

Stikkelse; nu skulde de ei slippe, før de havde fyldt Dter=skindet og derpaa ganske tildækket det med puurt Guld; og dette maatte de love med Ed. Lofe blev derpaa sendt afsted for at bringe Guldet tilveie. Han laante Havgudinden Rans Net, og ved Hjælp af dette fangede han Dvergen Andvare, som opholdt sig i en Fos i en Gjeddes Lignelse. Dvergen maatte give Lofe alt sit Guld; kun en Ring stræbte han at skjule; men ogsaa den fratog Lofe ham. Da lagde Dvergen sin Forbandelse paa Guldet, og sagde, at det skulde volde Høvdingers Strid og Kongers Bane, og forsvandt derpaa i Klippen. Men Lofe bragte Guldet til Reidmars Gaard; Dterbelgen blev fyldt og dækket, og Reidmar traadte nu til for at see, om Alt var rigtig gjort. Et af Veidehaarene ved Munden var endnu synligt, og for at dække dette fordrede han Andvares Ring, som Aserne endnu havde i Behold. Odin gav ham den, og nu vare de løste; men da Odin havde taget sit Spyd og Lofe sine Sko, hvormed han vandrede over Havet og gjennem Luften, og de vare iforte sin Usakraft og ei længer behøvede at frygte, da gjentog Lofe Andvares Forbandelse og sagde, at dette Guld og denne Ring altid skulde volde Gierens Død. Derpaa fore Aserne bort; men Forbandelsen, der var lagt paa Guldet, viiste snart sin Kraft.

Reidmar tog alt Guldet i Bøder for sin Son Dtrs Død, men vilde Intet give hans Brødre Regin og Fafner. Disse lagde da Raad op og dræbte sin Fader. Dien da Regin nu bad Fafner om at dele Guldet, afflog denne det og truede Broderen med Reidmars Skjebne. Da flygtede Regin; men Fafner før med Guldet op paa Gnitheden, paatog sig der en Orms Lignelse og rugede over det.

Allt dette fortalte Regin Sigurd og eggede ham til at dræbe Fafner og vinde Skatten; han smedede ham dertil Sverdet Gram¹⁾ af Stykkerne af Sigmunds Sverd,

¹⁾ Om dette Sverd sige de gamle Sagn, at Sigurd med det sløvede Regins Ambolt, og naar han holdt det i rindende Vand og en

Odins Gave. Men Sigurd vilde først hevne sin Faders Død, og hertil understøttede Kong Hjalprek ham med Skibe og Folk. Da han tumlede om i en rasende Storm, aabenbarede Odin sig for ham i en gammel Mands Lignelse, stillede Stormen og gav ham mange Lærdomme. Sigurd holdt siden et stort Slag med sin Faders Bane-mand, Lyngve Hundingsøn, og dennes Brødre; han vandt Seier og fældede dem.

Derpaa fulgte Sigurd med Regin op paa Gnitaheden, hvor Fafner rugede over Skatten. Sigurd skjulte sig paa Regins Raad ved den Sti, paa hvilken Fafner krøb, naar han skulde drikke, og da Fafner i Drmelignelse kom skridende, snusende Edder, jog Sigurd Sverdet Gram i hans Hjerte; men døende advarede Fafner Sigurd om ikke at røre hans Guld; thi det vilde vorde hans Bane. Regin havde ligget i Skjul, medens Kampen varede; men da Fafner var død, traadte han til, udskar hans Hjerte og bød Sigurd stege det for sig, medens han selv lagde sig til at sove. Sigurd gjorde, som han bad. Da Hjertet begyndte at fraade paa Spiddet, berørte han det med Fingeren for at føle, om det var fuldstegt, men brændte sig og stak Fingeren i Munden; da Saften kom paa Tungen, forstod han Fuglenes Røst. Svalerne, som sad i Løvet, advarede ham mod Regin og sagde, at denne laa og tænkte paa, hvorledes han kunde svige Sigurd. Denne vilde handle klogt, hvis han kom Regin i Forkjøbet og dræbte ham; da blev han ene Herre over alt Fafners Guld. Sigurd gik da hen til Regin og afhug hans Hoved; siden fulgte han Drmeporet til Fafners Leie, tog Skatten og førte den bort med sig paa Granes Ryg.¹⁾

Uldtot drev ned med Strømmen mod dets Eg, blev den over-
skaaret.

¹⁾ Disse Sagn findes baade i den ældre Edda (Sigurdarkvida II og Fafnismål), i den yngre Edda (Skálda c. 39. 40) og i Völ-

Sigurd Fafnersbanes Egteskab og Dod.

Sigurd red nu mod Sýden; men paa Veien saa han et sterkt Lys og et Skin som af en brændende Jld. Da han nærmede sig, saa han et sovende Menneske i fuld Rustning, rundt omgivet af blinkende Skjolde som af en Skjoldborg. Sigurd tog Hjælmen af den Sovendes Hoved og saa, at det var en Kvinde. Hendes Brynse sad saa fast, som om den var voget sammen med Legemet; men han skar den isonder med Sverdet Gram. Da vaagnede Pigen af sin Tryllesøvn. Hun nævnte sig Sigdrifa og var en Valkyrje. Hun sagde, at to Konger havde Strid med hinanden; den ene hed Hjalmgunnar, en gammel Helt, hvem Odin havde lovet Seier; den anden hed Agnar, og ham vilde ingen Guddom beskytte. Sigdrifa fældede Hjalmgunnar i Kampen, men paadrog sig herved Odins Brede; derfor havde han forkyndt hende, at hun ei oftere som Valkyrje skulde uddele Seier i Striden, men vorde gift. Hun svarede med det Løfte aldrig at egte nogen Mand, der kjendte Frygt. Odin stak hende med en Søvtorn, der voldte den Tryllesøvn, af hvilken Sigurd havde vækket hende. Sigurd bad hende lære ham Viisdom, „hvis hun vidste Tidender af alle Verdener,“ og hun underviiste ham om de forffjellige Slags Runer og deres hemmelighedsfulde Kræfter og gav ham mange vise Raad.¹⁾

ungasaga (Cap. 21—28). Afvigelsen mellem de forffjellige Fortællinger er høist ubetydelig.

¹⁾ Kvadet Sigdrifumál i den ældre Edda. — I den yngre Edda, Skalda Kap. 41, sammenblandes Sigdrifa med Brynhild, Budles Datter; ligesaa i Volsungasaga Kap. 20 fgg. Efter den sidste har desuden Sigurd, før han kommer til Gjufe, truffet Brynhild hos hendes Fosterfader Heimer, vundet hendes Kjærlighed og svoret, at han ingen skal eie uden hende; men, da han er kommen til Gjufe, giver den tryllefyndige Grimhild ham en Glemselsdrik,

Siden kom Sigurd til en Konge, som hed Gjufe, hvis Rige laa ved Rhinen. Gjufe havde med sin Hustru Grimhild to Sønner, Gunnar og Høgne, og en Datter, Gudrun. Denne Slægt kaldtes Gjufunger eller Niflunger. Sigurd beilede til Gudrun Gjufesdatter, fik hende til Egte og svor sig i Føstbrødrelag med hendes Brødre. Siden før Gunnar Gjufesøn, ledsaget af Høgne og Sigurd, for at beile til Brynhild, Kong Budles Datter. Hun sad paa Hindarfjeld, og hendes Sal var omgivet med en brændende Ild; hun havde gjort det Løfte, kun at ville egte den Mand, som turde ride gennem Luen. Da Gunnar kom til Ilden, vilde hans Hest ikke løbe gennem den. Sigurd bad ham da sætte sig op paa Grane; men heller ikke denne vilde gaa ind i Luerne, da den merkede, at det ei var Sigurd, som red den. Da skiftede Gunnar og Sigurd Udseende og Vaaben; i Gunnars Skikkelse red Sigurd gennem Ilden, og Brynhild egtede ham. Men om Brudenatten lagde han Sverdet Gram mellem sig og hende, og om Morgenens gav han hende i Morgengave Guldringen, som Loke fordum havde taget fra Andvare, og fik en anden af hende til Gjengjæld. Derpaa red han bort til sine Staldbrodre, skiftede igjen Skikkelse med Gunnar, og denne førte nu Brynhild som sin Hustru hjem til Gjufes Gaard.¹⁾

Engang gif Brynhild og Gudrun til Rhinen for at vaske sit Haar. Brynhild vadede længer ud i Elven end Gudrun og sagde, at hun ei vilde have det Vand i sit Hoved, som randt af Gudruns Haar; thi hun holdt sig for

faa at han ei længere mindes sit Løfte. Denne Udvidelse af Sagnet kjendes ikke i de ældste og oprindeligste af den ældre Eddas Kvad.

¹⁾ Den ældre Edda, Sigurdarkv. Fafnisb. I, 33 fgg. Sigurdarkv. III, 1 fgg. Udsørligere i den yngre Edda, Skalda Kap. 41. Volsungasaga Kap. 25—27.

at være gift med en tappere Mand end Gudrun. Da sagde Gudrun, at ingen Mand i Verden havde øvet større Daad end Sigurd, der dræbte Fafner og Regin. „Større Daad var det,“ svarede Brynhild, „at Gunnar red gennem Flammen; det turde ei Sigurd.“ Da lo Gudrun og sagde: „Den Mand, tror jeg, hvilede ved din Side, der gav mig denne Ring; men den Ring, som du bærer, og som du fik i Morgengave, det er Andvares Ring; den hentede ei Gunnar paa Gnitaheden.“¹⁾

Brynhild saa, at hun var bedraget; Sigurd var den, hun havde svoret at egte; men han var Gudruns Mand. Hellere vilde hun nu see ham død, end i Gudruns Favn. Hun eggede Gunnar til at tage ham af Dage, men hverken han eller Høgne, hans Broder, vilde begaa saa stort Modingsverk, at dræbe deres svorne Fostbroder. Dphidsede af Brynhild overtalte de endelig sin Halvbroder Guthorm til at udføre denne Udaad. Han gjennemborede Sigurd, da han sov ved Gudruns Side, og Gudrun vaagnede svømmende i sin Mand's Blod.

Brynhild havde nu udført sin Hevn og vilde ei længer leve. Hun lod Sigurd lægge paa et herligt Baal og bød, at man skulde brænde hende ved hans Side og lægge Sverdet Gram mellem dem paa Baalet, ligesom det havde ligget paa deres Brudsfeng. Hun iførte sig derpaa sin Guldbrynje, gjennemborede sig med sit Sverd, og blev brændt paa Sigurds Vigbaal.²⁾

Gjukungernes Udryddelse.

Gjukungerne bemægtigede sig nu Fafners uheldbringende Guld. Men Gudrun, trostesløs over Sigurds Død,

1) Skalda Kap. 41. Volsungasaga Kap. 28. Fortællingen findes ikke i noget af de Eddakvad, vi have tilbage.

2) Den ældre Edda, Sigurdarkv. III, Brot af Brynhildarkv., Gudrúnarkv. I og II.

flygtede bort fra sin Faders Gaard og vankede længe for-
tvivlet om, indtil hun fandt Ophold hos Kong Halk i
Danmark. Imidlertid sendte Hunernes Konge Atle, Bud-
les Son, Brynhilds Broder, Bud til Gjufungerne for at
beile til deres Søster. Grimhild fik vide, hvor Gudrun
var, og drog til hende i Følge med mange Fyrster og med
store Gaver. Grimhild isfjenkte for sin Datter en Glem-
selsdrik og overtalte hende derpaa til at følge sig tilbage
og blive Atles Brud.

Kong Atle fik Intet af Fafners Skat, og dette nagede
hans Hjerte. Han besluttede med Sviq at tage Gjufun-
gerne af Dage og bemægtige sig Skatten. Atle indbød
Gunnar og Høgne til at besøge sig. Forgjæves søgte
Gudrun at advare dem, idet hun sendte dem en Ring med
et indflettet Ulvehaar; Gjufungerne agtede ei paa sin Sø-
sters Vink, men droge afsted efter først at have skjult Faf-
ners Skat i Rhinen. Da de kom til Atles Gaard, bleve
de overfaldne af Bevæbnede og begge fangne. Atle vilde
tvinge Gunnar til at sige, hvor Guldet var; men han svarede,
at han før skulde see sin Broders blodige Hjerte. Da
lod Atle dræbe en Træl og bar hans Hjerte for Gunnar;
men da denne saa det, sagde han: „Dette er ei Høgenes
Hjerte; det er en Uslings Hjerte; det skjælver nu, det lig-
ger paa Fadet; dog skjælv det end mere, da det laa i
hans Bryst.“ Atle lod nu skjære Hjertet ud af Høgne,
medens han endnu levede, og han taalte det leende. Da
det blev bragt for Gunnar, udbrød denne: „Her kjender
jeg den tappre Høgenes Hjerte; det skjælver ikke, og det
skjælv endnu mindre i hans Bryst. Nu veed jeg ene, hvor
Guldet er, og før skal Rhinen raade for det, end mine
Fiender bære det paa sine Arme.“ Gunnar blev paa Atles
Bud kastet i en Ormegaard. Men Gudrun sendte ham løn-
ligen en Harpe, og den slog han, saa alle Ormene sovned

ved Lyden undtagen een, som aad sig ind i hans Bryst og dræbte ham.

Overmodig af sin Seier spottede Atle Gudrun; dog søgte han siden at forsone hende. Hun gjorde ham tryk ved forstilt Blidhed. Hun lod anstille et prægtigt Gravøl til de Faldnes Minde; men under Driffelagets Lunnel dræbte hun to Sønner, som hun havde med Atle, blandede deres Blod i hans Viin og gav ham deres stegte Hjerter at spise. Da han i Gjestebudet spurgte efter sine Sønner, fortalte hun ham sin Hevn og tilføiede haarde Bebreidelser. Alt Folket var beruset; hun gjennemborede Atle, lagde derpaa Ild om Hallen og opbrændte ham og alle hans Mand.¹⁾

Gudruns senere Skjebne.

Efter Atles Drab ilede Gudrun til Stranden og vilde gjøre Ende paa sit Liv ved at styrte sig i Havet. Men hoie Volger hævdede hende og førte hende til den mægtige Kong Jonaks Land. Han tog hende til Egte og avlede med hende to Sønner, Sørle og Hamder; de havde ravnsort Haar, som den hele Niflungeslægt.

Hos Gudrun opvoxede tillige Euanhild, hendes og Sigurd Fafnersbanes Datter; hun overgik alle Kvinder i Skjønhed. Den mægtige gotiske Konge Jormunrek horte hendes Deilighed berømme og sendte sin Søn Randver for at beile til hende paa sine Begne. Euanhild fulgte Kongesønnen. Paa Veien sagde Bikke, Jormunreks Raadgiver, der havde fulgt Randver, at den unge Euanhild passede sig bedre for ham, som selv var ung, end for den gamle Jormunrek. Det unge Par syntes godt om hans Raad. Men da de vare komne hjem til Jormunrek, for-

¹⁾ Den ældre Edda: Dráp Niflunga, Guðrúnarkviða II, Atlakviða og Atlamál. I den foregaaende Fremstilling har jeg af de to sidste Kvad nærmest fulgt Atlakviða.

talte Biffe denne, at Esvanhild var Randvers Frille. Forbittret bød Kongen, at hans Søn skulde hænges. Da Randver blev ført til Galgen, plukkede han Hjedrene af sin Falk og sendte den til sin Fader; derpaa blev han dræbt. Jormunref fattede strax Betydningen af sin Sønns Gave: thi ligesom Høgen var uden Hjedre og ude af Stand til at flyve, saaledes var han, som gammel og sønneløs, ei istand til at styre sit Rige. Han vendte efter Biffes Raad sin Hevn imod Esvanhild. En Dag, som Kongen red fra Jagten med sin Hird, saa han Dronning Esvanhild sidde og vaske sit skjonne gule Haar. Han bød at trampe hende under Hestenes Fodder. Men da hun kastede sit skarpe Blik, som hun havde arvet efter sin Fader, paa Dyrene, vovede de ei at nærme sig hende. Biffe kastede et Klæde over hendes Hoved, og nu blev hun ihjeltraadt.

Gudrun udbrod i de bittreste Klager over sin Datters Død. Hun spurgte Sørle og Hamder, sine Sønner, hvor længe de vilde bortsove Livet, og om de aldrig vilde ligne hendes heltemodige Brødre og tage Hevn for Esvanhilds Drab. Sønnerne mindede hende om alle de Ulykker, hun havde lidt, og advarede hende om ikke ogsaa at volde deres Undergang. Dog vilde de opfylde hendes Bøn og forlangte Baaben. Hun gav dem Hjelme og Brynjer, saa sterke, at intet Staal bed paa dem. Ved Afskeden forudsagde Hamder hende, at hun ei meer vilde faa dem at see. Paa Veien mødte de sin Stisbroder Grp; de spurgte, hvad Hjælp han vilde yde dem, naar de kom til Kong Jormunref? Han svarede spøgende: „Den samme Hjælp, som Haanden yder Foden.“ De syntes, at dette var det Samme som ingen, ansaa hans Ord for Spot og dræbte ham i sin Hidsighed. Kort efter gled Sørle med den ene Fod og støttede sig med Haanden; da mindedes han Broderens Ord og udbrod: „Nu hjalp Haanden Foden; bedre var det nu, om Grp levede.“ De kom om Natten til Jormunrefs Hal og angreb ham; de afbug

hans Hænder og Fødder, men da kom Hirdmændene til paa Kongens Raab. „Nu havde Hovedet været af“ — sagde Hamder — „hvis Gry havde levet.“ Man angreb dem fra alle Sider med Baaben, men det nyttede ikke; da bød Jormunref at stene dem. Det blev gjort, og Brødrene faldt.

Da Gudrun havde sagt sine Sønner Farvel, overlod hun sig til Fortvivlelse; hun gjenkaldte alle sit Livs Baneheld, og sølte nu, at hun var ganske ene i Verden. Hun bød at opstable et Egebaal; Luen — trostede hun sig med — vilde smelte Sorgen, der knugede hendes Hjerte, og fortære hendes smertefyldte Barm¹).

Bemærkninger ved Sagnene om Volsunger og Gjukunger.

Sagnene om Volsunger og Gjukunger fremstille for vore Dine en Skildring i Kjømpetræk af Nordgermanernes Oldtidsliv, af Folkecharacteren i dens Høihed, men ogsaa i dens Frygtelighed. Vi see her ligesom idealiseret det høie Mod og den uovervindelige Kraft, men ogsaa den dybe Lidenskabelighed, den vilde Grumhed og Foragt for Menneskeliv, den umættelige Uergjerrighed og den ubetvingelige Hævnhyst, som vi gjennem den hele Oldhistorie finde characteristisk for denne Folkestamme. Som et saadant Maleri har allerede Sagnkredsen sit historiske Verd, om end dens Personer og Begivenheder ei skulde være virkelig historiske. Dog — der er ingen Grund til at negte dette; tværtimod taler Meget for, at den hele Sagnkreds hviler paa en historisk Grundvold, hvor sterkt end det Mythiske fremtræder i den.

¹) Den ældre Edda, Guðrúnarhvöt og Hamdismál, sml. med Skalda Kap. 42 og Volsungasaga Kap. 39—42. I Fremstillingen af Euanhilds Giftermaal med Jormunref og Raadvors og hendes Død er nærmest Skalda fulgt; i Eddakvadene omtales kun i al Korthed Euanhilds Endeligt (Guðrúnarhv. 16. Hamdism. 3.). Gudruns Død er fortalt efter den Antydning, som indeholdes i Guðrúnarhv. 20.; i Skalda og Volsungasaga omtales den ikke.

Oldsagnene om Volsunger og Gjufunger maa især søges paa tre Steder: i de gamle Eddadigte og de dertil hørende profaiske Sagn, i Volsungasaga og i Skalda, der udgjør en Deel af den yngre Edda. Den første Kilde er baade den ældste og den reneeste. Eddadigtene have ogsaa for største Delen udgjort Grundvolden for de to andre Skrifteres Beretninger, kun at vi nu ei have dem saa fuldstændige, som de vare, da Volsungasaga eller Skalda bleve sammensatte. Disses Udsagn bliver derfor af største Vigtighed baade til at forstaa Digtene og til at udfylde, hvad vi i dem mangle. Af disse Kilder er den forhen givne Fremstilling af Sagnkredsen øst, saaledes at altid Digtene's Udsagn nærmest er fulgt.

Betragter man Sagnkredsen i det Hele, seer man lettelig, at den bestaar af flere hvert for sig temmelig afsluttede Hovedstykker. Det første afhandler Volsungeættens Oprindelse. Her ere Volsung og hans tvende Børn, Twillingsøffendene Sigmund og Signy, Hovedpersonerne, Volsungs Død og Sigmunds og Signys Faderhevn Hovedbegivenhederne. Det andet Hovedstykke dreier sig om Sigmunds Søn, Helge Hundingsbanes, glimrende Bedrifter, om hans Kjærlighed til Valkyrjen Sigrun og om hans Fald for hendes Broders Haand. Det tredie Hovedstykke staar i nær Forbindelse med det første og omhandler Sigmunds og hans ældre Søn, Sinfjotles, Skjebne og Død; det danner tillige paa en Maade Baandet mellem det første og det fjerde Hovedstykke, hvilket sidste kan ansees som Sagnkredsens Middelpunkt, idet det omhandler Hovedhelten i det Hele, nemlig Sigurd Fafnersbane, Sigmunds yngste Son, født efter Faderens Død. Sagnet om ham knytter sig igjen paa det Nærmeste til det femte Hovedstykke, der fortæller Gjufungernes eller Niflungernes Undergang. Det sjette Hovedstykke, i hvilket Sigurds Enke Gudrun og

hans Datter Euanhild samt Gudrun's og Jonaf's Sønner og Goterkongen Formunrek ere Hovedpersonerne, udgjør Sagnkredsens Slutning. I de tre første Hovedstykker daner Odins Beskyttelse af Volsungeflægten paa en Maade det mythiske Baand, der sammenholder det Hele. Odin, Ottens Stamfader, udkaarer sig sine Yndlinger af den, leder dem til Seier og glimrende Krigsbedrifter og henter dem saa selv til Balhal, naar deres Seiersbane er fuldendt. Det fjerde og femte Hovedstykke om Sigurd Fafnersbane og Gjufungerne har ogsaa sit mythiske Baand i Fafners Skat, paa hvilken Dverges, Gunders og Menneskers Forbandelse hviler, og som stedse volder sin Giers Fordærvelse og Undergang. — Slutningen staar mere eenslig, her forsvinde Aserne, og den skjebnesvangre Skat virker ikke mere; men Gudrun Gjufesdatters Klager over sit Livs Lidelser, da hun, efterat have forfeilet Hevnen over sin dræbte Datter og efter forgjæves at have opoffret sine Sønner for sin Hevnlyst, staar ene tilbage, — disse Klager lyde som en rystende Efterklang af den hele tragiske Sagnrække.

Spørge vi nu først om Skuepladsen for disse Begivenheder, da maa vi fortrinlig holde os til Eddadigtene. Men disse ere sparsomme med at nævne Folkescærd og Lande. Man kan imidlertid i deres Fremstilling klart skjelne mellem to Hovedfolk eller rettere Folkestammer: den ene den, hos hvem Sagnene og Digtene have hjemme, hvem deres Hovedhelte tilhøre, men som ei udtryffeligt nævnes ved Navn; — den anden derimod den Folkestamme, inden hvis Enemerker Begivenhederne for største Delen foregaa, og denne benævnes med et almindeligt Navn: den sudrøne og dens Lande Suderveg (Sudrvegr). Under denne Benævnelse indbefattes igjen tvende Folkename: Huner og Goter.

At den ubenævnte Folkestamme er den nordgermaniske, kan ei betvivles; thi baade betegnes dens Enemer-

ker ved Navnet Nordrvegr, det gamle Navn for den nordgermaniske Stammes Hjem i Norden, og selve Modsetningen til Benævnelsen Sudron viser det paa det Tydeligste. Visesaalidet kan man betvivle, at ved Folknavnet Sudron og Landsnavnet Suderveg betegnes den sydgermaniske Folkestamme og de Lande, som denne havde inde.

Vi finde altsaa heri den vigtige Oplysning, at Sagnene om Volsungerne og Gjufungerne angaa Begivenheder af den nordgermaniske Folkestammes Historie under dens Fremtrængen og Udbredelse paa den sydgermaniske Folkestammes Eumarker. Volsungerne ere en nordgermanisk Hovdingeæt, der vinder sit Rige og sætter sig fast i sydgermaniske Lande og der finder et nyt Hjem. Det er i Hunaland, der indbefattes under Suderveg, hvor Sige opkaster sig til Konge, og hvor Volsung efter ham hersker. Det er i nordligere Egne, i det egentlige Norderveg, at Helge Hundingsbane udfører sine Bedrifter; men derimod i sydligere Lande, hvor Sigurd Fafnersbane træffer sammen med Gjufungerne eller Nislungerne, hvor han faar sit Giftermaal og finder sin Død. Derfor fremtræder ogsaa den nordgermaniske Charakter baade i Religionsbegreber og Seder kraftigst i Digterne om Helge. Det er, som om man i disse Kvad seer Stammen færdes inden sine egne Eumarker, medens i de følgende om Sigurd Fafnersbane Begivenhedernes Skueplads tydeligen er paa en fremmed Grund, skjønt man endnu erkjender Hovedhelten som en Volsung, beskyttet af de nordiske Guder. I Atles og Jormunreks Riger i Hunernes og Goternes Land er Alt mere fremmed, og de nordiske Guder forlade ligesom sin udkaarne Slægt meer og meer, alt eftersom den fjærner sig længere fra sit Fædreneland.

De nærmere Bestemmelser af det Lokale ved Begivenhederne, som findes deels i de profaiske Tillæg til Eddasangene, deels i Volsungasaga og Skalda, synes ikkun at

være senere Historiegranskeres Forklaring af det, som de i Sangene forefandt. Naar saaledes Gjufungernes Rige lægges sønden for Rhinen i Frakkland (Frankernes Land)¹⁾, saa er det uden Tvivl et Udtryk i et af Digtene om Sigurd Fafnersbane, som giver Anledning hertil. Paa dette Sted siges nemlig Sigurd at være drabt sønden for Rhin²⁾; og i disse Egne vidste det 12te og 13de Aarhundredes Sagamænd, at Frankerne fra en fjærn Oldtid havde boet. Man kan altsaa ikke heraf slutte, at Gjufungerne netop have været en frankisk Kongeæt, men vel, at de have herstet i Lande, hvor Franker i den senere historiske Tid boede.

At Gjufungerne imidlertid virkelig have boet i Lande, som henhøre til det nuværende Tydskland, bliver rimeligt ved den Omstændighed, at Sagn og Sange om denne Kongestammes Skjebne fra gammel Tid have været i Omløb ogsaa blandt Tydskerne. Det er det berømte tydske Digt Niebelungenlied, som besynger Gjufungernes Skjebne. Digtet er ikke ældre end fra Begyndelsen af det 13de Aarhundrede og bærer heelt igjennem Spor af Midaldalderens romantiske Aand. Det grunder sig imidlertid uden al Tvivl paa ældre Sagn og Kvad, men som nu ere tabte. Det tydske Sagn, saaledes som det i Niebelungenlied fremstiller sig, mangler heelt igjennem det mythiske Præg, som udmerker det norske; det kjender intet hverken til Sagnene om Volsungeslægstens Oprindelse eller til dem om Helge Hundingsbane. Det er her kun Sigurd, Niebelungenlieds Sigfrid, der af denne Slægt fremtræder. Derimod gjenfindes tydeligen Brynhild, Gudrun, som i de tydske Sagn kaldes Grimhild, hendes Broder Gunnar, der Gunter, som gjøres til Burgundernes Konge, og Atle, som der kaldes Gzel; og de Begivenheder, som i Niebelungenlied knytte sig til

1) Volsungasaga Kap. 20.

2) Brot af Brynhildarkviðu 11.

disse Navne, minde uvilkaarlig om Fortællingen i de norske Sagn. Om Svanhild og Jormunrek derimod tales der ikke. Det er saaledes kun den Deel af Sagnene, som behandles i de tydske Digte, hvor de gamle norske sætte Begivenhederne udenfor sit eget Folks Fædreland længer mod Syden, i Omegnen af Rhinen. De tydske Digtes Emne er altsaa de Begivenheder, som de norske Sagn henføre til Tydskland. Men just denne Omstændighed synes kraftigen at tale for, at Sagnet her hviler paa en historisk Grund; thi hvorfra skulde ellers denne Dvereensstemmelse mellem de tydske og norske Sagn være at udlede?

I den ældre tydske Historie kunde man altsaa vente muligen at finde Spor til Begivenhederne, forsaavidt den Deel af Sagnkredsen angaar, der handler om Sigurd, Gjukungerne og Atle. Man har virkelig ogsaa troet at gjenkjende i Sagnenes Atle eller Ezel den berømte Huner-konge Attila fra Midten af det 5te Aarhundrede. Denne skal have dræbt en burgundisk Konge Gundikar og døde pludseligen, efter Manges Formodning dræbt af en ung Kvinde, hvem han nyligen havde egtet. Flere have paa Grund heraf antaget Sigurd Fafnersbane, Niebelungenlieds Sigfrid, for en frisisk Konge, Gunnar for Burgundernes Konge Gundikar og Atle for den berømte Attila, og have ifølge heraf hensat disse Begivenheder til det 5te Aarhundredes første Halvdeel. Men ved en nøiere Betragtning synes dog Dvereensstemmelsen mellem Sagnene og Historien her kun at være meget ringe og næsten at indskrænke sig til de anførte Navneligheder, der rimeligviis ere ganske tilfældige.

En langt større og mere væsentlig Dvereensstemmelse med en bekjendt historisk Begivenhed har derimod det sidste Hovedstykke af den norske Sagnkreds, der forresten er ubekjendt for de tydske Sagn — nemlig Sagnet om Svanhild og Kong Jormunrek; her synes det, som om den vir-

kelige historiske Grundvold lader sig med Bestemthed udfinde. Den mægtige Kong Jormunrek, som efter Eddadigtene herskede over Goternes Folk, er ingen anden end Goterkongen Hermanrik, der mod Enden af 4de Aarhundrede beherskede de fleste Folkeslag mellem det sorte Hav og Østersøen, mellem Weichsel og Don. Jornandes beretter nemlig om denne, „at han lod en Kvinde ved Navn Sanielh, af Rogolanernes Folk, sønderlide af vilde Heste, fordi hendes Mand forræderisk havde forladt Kongen. Men af Forbittrelse herover angrebe hendes to Brødre, Sarus og Ammius, den gamle Konge og saarede ham farlig. Han lavede sig just dengang til at modstaa Hunerne, som fra Østen af trængte ind i hans Rige, og døde nu kort efter denne Begivenhed, deels af Bekymring over sine Fjenders Indfald og deels af sine haarde Saar.“ Man seer, at Jornandes's Beretning er utydelig; han har kun havt en dunkel Tradition for sig; alligevel er Dvereensstemmelsen mellem den og Eddasangene altfor stor og isinesaldende til kun at være tilfældig.

Antager man altsaa Eddadigtene's Jormunrek for at være den berømte Hermanrik, som blev dræbt omtrent 375, saa har man et nogenledes sikkert Grundlag for Tidsbestemmelsen, nemlig Midten af 4de Aarhundrede: et Tidspunkt, da endnu Tydsklands Historie er indhyllet i et uigjennemtrængeligt Mørke. Om Hunerkongen Attila og om Burgunderkongen Gundifar kan der ikke blive nogen Tale, efterdi begge disse vare næsten et heelt Aarhundrede yngre end Hermanrik.

Jornandes's Beretning giver ogsaa Underretning om, hvor Gudruns sidste Mand, Kong Jonakrs Rige maa søges; thi Brødrene Ammius og Sarus (Hamder og Sørle), der dræbte Hermanrik, siges i den at have været af Rogolanernes Folk. Men Rogolanerne vare, som forhen er viist, en Green af den nordgermaniske Folkestamme, som

blev tilbage i det nuværende Rusland, da Hovedstammen drog mod Norden. Rogolanerne vare paa disse Lider, som det synes, bosatte i de nordligste Dnieperregne og have maaskee endog saa strakt sig længer mod Nord, saaledes at de over Østersøen kunde have Forbindelse med sine Stamforvandre i de skandinaviske Lande, som dengang allerede vare udbredte over Gotland og over de danske Der.

Man maa saaledes antage, at Volsungeslægten har havt hjemme hos den nordgermaniske Stamme, som allerede dengang, i det 4de Aarhundrede, har havt en stor Deel af det nuværende Danmark under sit Herredømme. En Green af denne Art har sat sig fast i fjærnere og sydligere Lande, i Hunaland, hvis Beliggenhed man forresten ei nærmere kan bestemme. Af denne Green har Sigurd Fafnersbane været. Det Folk, over hvilket Gjufungernes eller Niflungernes Stamme herskede, benævnes paa et Par Steder i Eddadigtene Goter, henføres til den sudrone Folkestamme, og deres Rige henlægges ved Rhinen. At en Deel af de tydske Goter i det 4de Aarhundrede, i denne Gjæringsperiode for de tydske Folkeskærd, kan have været midlertidig bosat ved Rhinen, er ei urimeligt. I andre norske Oldsagn¹⁾ omtales Gjufungerne som en nordgermanisk Kongeæt; hvis heri er noget rigtigt, da maa man antage, at Witten med Baabenmagt har vundet sit Kongedømme over hiin Afdeling af Goterne. De Huner, over hvilke Atle raadede, boede efter Eddadigtene i Nord for Gjufungernes Rige — maaskee paa den jydskke Halvø. At de have været henregnede til den tydske Folkestamme, er klart af Eddadigtene, men at bestemme nærmere, til hvilken Green af denne de have hørt, er umuligt. I alle Tilfælde kan man ved dem ei tænke paa de mongolske Huner, som senere spillede en saa vigtig Rolle i Folkevandringens Historie.

¹⁾ Hyndluljóð Str. 26.

Af alt det Anførte tilsammentaget maa vi udlede den Slutning, at Sagnkredsen om Volsunger og Gjukunger hviler paa en historisk Grund, at de Begivenheder, der skildres, tilhøre det 4de Aarhundrede e. Chr. og ere Træk af den nordgermaniske Stammes Historie under dens Fremtrængen over de tydsk-gotiske Folkfærd's Lande i Norden. Sagnene vise os saa tydeligt, som man af saadanne Efterretninger kan vente, de senere danske Lande endnu for en stor Deel eller for største Delen besatte og beherskede af sydgermaniske Folkfærd. Nordgermanerne ere skredne ind paa disse Sydgermaners Enemarker; nordgermaniske Krigerflokke have spredt sig vidt omkring der, vundet Herredømmet i visse Egne over og blandt Sydgermanerne og oprettet Riger iblandt dem, men have alligevel ikke tilegnet sig en saadan Overmagt, at Landet kunde kaldes deres, eller Befolkningen i videre Udstrækning siges at være bleven nordgermanisk eller endog blot underkastet nordgermaniske Hærkongers Overhøighed. Vi see endnu Nordgermaner og Sydgermaner i disse senere danske Egne bevæge sig mellem hinanden i en vild Uorden; det er egentlig blot ganske enkelte Hovdinge, vi gjenkjende som nordgermaniske, medens Mængden af de optrædende Sagnhelte aabenbare ere af sydgermanisk (sudrøn) Herkomst, og Folkfærdene, blandt hvilke Begivenhederne foregaa, sydgermaniske. De Forholde, som her vise sig for os, ere ganske saadanne, som Historien lærer os dem at kjende paa andre Steder, i sydligere Lande, under den Forvirrings- og bestandige Omvæltningstilstand, som de sydgermaniske Folkevandringer frembragte. — Ved Digte og Folkesagn ere Begivenhederne holdte i Minde, men ogsaa iflødte den mythiske og æventyrlige Dragt, i hvilken de fremstille sig for os.

Naar man betragter denne Sagnkreds saaledes, bliver det let begribeligt, hvorledes de nordiske Folk have kunnet sætte Priis paa Opbevarelsen af alle Sagnene som angaaende

Herskerstammer, som vare udgangne fra dem, medens sydgermaniske Folk kun mindedes dem, forsaavidt som de vedkom deres eget Folk og de Lande, som de selv beboede.

Vi forlade nu disse mythiske Sagn og vende os igjen til Norge for at behandle de mere historiske, som der frembyde sig for os.

Fridthjof den frøkne.

Over Sogn i Norge herskede en Konge Bele; Gaarden Syrstrand paa den nordlige Side af Sognefjorden var hans Sæde. Ved Stranden laa det store Hof eller Tempel Baldershage; blandt mange Guder var der Balder mest dyrket. Det var et helligt Fredens Sted; ei maatte man der tilføie Mennesker og ei Kvæg nogen Skade, og Karle maatte der ei have Dmgang med Kvinder. Kong Bele havde tre Børn, Sønerne Helge og Halfdan og Datteren Ingebjørg den fagre. Paa Gaarden Framnes¹⁾, paa Sognefjordens søndre Side, ligeoverfor Syrstrand, boede Kong Beles bedste Ven, Thorstein Vikingsøn; han var Herser og havde en Søn, Fridthjof, der allerede tidligen udmerkede sig fremfor alle sine Jævnaldrende i Styrke og Baabensfærdighed og derfor fik Tilnavnet den frøkne (d. e. den modige). Han og Kongedatteren Ingebjørg bleve opfostrede sammen hos en gjæv Bonde, Hilding, og fattede tidlig Kjærlighed til hinanden.

Da Kong Bele merkede, at Døden nærmede sig, formanede han sine Søner til at holde fast ved hans gamle Venner, Thorstein og Fridthjof. Derpaa hensov han og blev lagt i Haug. Thorstein overlevede ham ei længe; døende

¹⁾ [Syrstrand er det nuværende Sustrand i Lefangers Hovedsogn paa Sognefjordens Nordside; ved Framnes synes man at have tænkt sig Bangsnes, fraas overfor Sustrand paa den anden Side.]

bad han Fridthjof hædres Kong-Beles Sønner; han bød ham begrave sig ved Stranden ligeoverfor Beles Haug. „Vi kunne da raabe til hinanden“ — sagde han — „naar noget Stort forestaar.“

Helge og Halfdan arvede nu Kong Beles Rige. Helge var en ivrig Blotmand; men hverken han eller Broderen var vens el. Fridthjof fik efter sin Fader en herlig Guldring og det berømte Skib Ellide, som sagdes at forstaa Mand  Tale. Det havde høie, krumme Stavne og var omgivet med en J rnrand. Dets Aarer vare 13 Alen lange; men saa sterk var Fridthjof, at han ene i Forstavnen paa Ellide roede med to Aarer, medens der ellers var to Mand om hver. Fridthjofs bedste Venner vare hans Fostbrødre Bjørn og Asmund; han var elsket af Alle og saa berømt for sit Mod og sin Gævmildhed, at de Fleste sagde, at ei gav han Kongerne efter i Noget uden i Navnet. Herover bleve Beles Sønner misundelige. En Dag kom Fridthjof til dem, som de sadde paa sin Faders Haug, og bad om Ingebjørg til Egte. De affloge hans Bøn og sagde, at de ei vilde gifte hende uden med en Konge eller Jarl. Da forlod Fridthjof dem i Brede og truede med aldrig at ville hjælpe dem, i hvor megen N d de end kom. Kongerne spottede kun over hans Trusler.

Paa den Tid herskede over Ringerike den vise og mægtige Olding Ring. Han hørte om Uenigheden mellem Beles Sønner og Fridthjof og sendte Helge og Halfdan Bud, at de skulde underkaste sig ham og betale ham Skat. Kongerne svarede, at de ei i sin Ungdom vilde lære, hvad der kom til at skj nde deres Alderdom, at tjene en anden Konge. De samlede Folk, men følte sig dog svage. De sendte Hilding til Fridthjof for at forlange hans Hjælp. Fridthjof spillede Tavl med sin Fostbroder Bjørn og reiste sig ikke engang fra Spillet for at svare paa Kongernes Budskab. Hilding maatte med uforrettet

Sag vende tilbage og advarede Brødrene om at passe vel paa Ingebjørg. De bragte hende derfor til Baldershage; Stedets Helligdom skulde beskytte hende. Selv droge de syd til Jæderen for at møde Kong Ring.

Da Kongerne vare dragne bort, roede Fridthjof til Baldershage og gif ind i Ingebjørgs Hal. Hun gif ham imøde og sagde: „Hvi er du saa djærv, Fridthjof, at komme hid uden mine Brødres Billie og vække Gudernes Brede?“ „Hvordan det end gaar mig,“ svarede Fridthjof, „saa agter jeg din Kjærlighed høiere end Gudernes Yndest.“ Han skjenkede Ingebjørg den herlige Ring, han havde arvet efter sin Fader, og bad hende aldrig give den bort, men sende sig den tilbage, hvis hun ei mere vilde eie den. Ingebjørg gav ham en Ring til Gjengjæld, og de lovede hinanden indbyrdes Kjærlighed. Siden kom Fridthjof ofte til Baldershage.

Imidlertid mødte Beles Sønner Kong Ring i Sofnarsund¹⁾. Før havde de spottet ham og sagt, at det tyktes dem Skam at stride med en Ulding, saa svag, at han behøvede Hjælp for at komme paa Hesten. Men nu saa de, at han var dem overlegen. De bøde Fred. Ring forlangte Ingebjørg og en Trediedeel af deres Eiendom, og heri maatte de finde sig. Ring skulde komme til Sogn for at hente sin Fæstemø. Bestjæmmede droge Brødrene hjem.

Da Fridthjof fik vide, at Kongerne vare i Bente, tog han Afsted med Ingebjørg og bad hende advare ham om hendes Brødres Hjemkomst ved at spænde hvide Lagener over Taget paa Disarsalen, der var det høieste Huus i Baldershage. Om Morgenen efter saa han allerede fra Framnes over Fjorden det aftalte Tegn og samlede strax alle sine Benner om sig. Kongerne bleve forbittrede, da de

¹⁾ [Sundet mellem Nerne Sofn og Bru strax nordensfor Stavanger.]

hørte, hvad der var skeet, og Helge undrede sig over, at Balder ei hevnedes slig Bessjæmmelse; men de turde ei angribe Fridthjof. De sendte Hilding til ham og bød ham til Forsoning at kræve den Skat af Orknøerne, som ei var betalt, siden Bele døde. Fridthjof sagde, at for deres afdøde Faders Skyld vilde han gjøre det, hvis alle hans Giendomme bleve urørte i hans Fraværelse; dette blev ham lovet under Ed, og strax stak Fridthjof i Søen selv attende paa Ellide, uden først at drage til Helge eller afbede Balders Brede. Men aldrig saasnart var han borte, før Kongerne brændte Framnes og ranede hans Gods. De betalte to Seidkvinder¹⁾, for at vække en Storm, hvori Fridthjof og hans Mænd kunde omkomme paa Havet.

Da Fridthjof var kommen ud af Sognefjorden, reiste der sig et frygteligt Uveir med Storm og Snefog; Bølgerne hævede sig som Fjelde og styrtede i brusende Fosse henover Skibet, saa det knagede i hver Plank. Men midt under Stormen kvad Fridthjof om Ingebjørg. En uhyre Bølge slog over Skibet og rev fire Mand overbord. „Snart tror jeg,“ sagde Fridthjof, „at nogle af os komme til at gæste Ran; men fattige ville vi ei komme til hende.“ Han sønderhug Ingebjørgs Ring og uddeelte Guldet blandt sine Mænd. Skibet skred frem med en rasende Fart; men Mørke, Sødrev og Snefog omgav dem paa alle Sider, saa de knapt kunde see fra Stavn til Stavn. Fridthjof steg op i Masten, og da han kom ned, sagde han: „Denne Storm er Kong Helges Berk; en stor Hval saa jeg svømme rundt om Skibet, og to Kvinder sadde paa dens Ryg. Men prøve skulle vi, hvad der har størst Magt, vor Lykke eller Kong Helges Trolddom.“ Han stillede sig i Forstav-

¹⁾ Saaledes kaldtes de Kvinder, som befattede sig med den Trolddom, som kaldtes Seid. De, der øvede den, pleiede, medens de vare beffestigebede dermed, at sidde eller staa paa en Forhøjning, kaldet Seidhjallen.

nen med en Fork i Haanden og tilsalte Ellide. Skibet for paa hans Bud hen over Hvalen og knuste Ryggen i den ene Troldkvinde, medens Fridthjof dræbte den anden. Nu øste de Skibet; snart klarnede Veiret, og de saa, at de vare komne nær Land. De lagde ind i Efsjasund paa Orknøerne, men vare ganske udmattede. I Norge skede det i samme Stund, at Troldkvinderne, da de øvede Seiden, styrtede ned af Forhøiningen, hvorpaa de sadde, og Ryggen var sonderbrudt i dem begge.

Orknøernes Jarl, Angantyr, var i Efsja og modtog Fridthjof vel; thi gammelt Venstskab havde der været mellem ham og Thorstein Vikingsøn. „Jeg kan vide,“ sagde han, „at du er sendt fra Kong Helge for at kræve Skat; men ingen Skat vil jeg give ham. Dig giver jeg saa meget Guld, som du forlanger; du kan kalde det Skat, om du vil.“ Fridthjof takkede ham, modtog Guldet og blev hos Angantyr om Vinteren.

Den samme Høst kom Kong Ring til Sogn og holdt Bryllup med Ingebjørg. Han saa den herlige Ring paa hendes Arm og spurgte, hvorfra hun havde faaet den? „Den var min Faders Gave,“ svarede hun. „Nei,“ sagde Kongen, „det er Fridthjofs Gave; giv den fra dig; naar du kommer i mit Rige, skal du ikke mangle Guld.“ Hun gav Helges Kone Ringen og bad hende give Fridthjof den, naar han kom tilbage. Ingebjørg drog hjem med Kong Ring, og han elskede hende høit.

Om Baaren seilede Fridthjof til Norge; han fandt Framnes i Aflø: „Sort er her blevet,“ udbrød han, „ei seer jeg Spor efter Venner.“ Han roede over Fjorden til Syrstrand og hørte, at Kongerne vare ved Disabløt i Baldersbage. Did gik han med Bjørn, men bød Asmund og andre af sine Mænd at bryde Huller i alle de Skibe, som fandtes i Nærheden. Da han kom til Hofet, lod han Bjørn passe paa Døren; selv traadte han ind i Disarsalen.

Kongerne drak; paa Gulvet brændte Ilden, og ved den sad Dronningerne med Gudebillederne i Skjødet; de smurte dem, varmede dem ved Ilden og tørrede dem med Duge. Saa Folk vare tilstede. Fridthjof gik for Kong Helge. „Vil du nu modtage Skatten?“ sagde han, svang Pungen, hvori Sølvet var, og slog den saa haardt i Kongens Ansigt, at han knuste to Tænder i hans Mund; Helge faldt i Usmagt i sit Høisæde, og Kong Halfdan maatte holde paa ham, for at han ei skulde styrte i Ilden. Idet Fridthjof vilde gaa ud, saa han sin Ring paa Armen af Helges Kone. Han vilde tage den; men Ringen sad fast. Dronningen blev slæbt hen ad Gulvet og tabte Baldersbilledet i Ilden. Halfdans Kone vilde hjælpe hende; ogsaa hendes Gudebilleder faldt i Ilden. Flammen af de fede Billeder greb i Taget; hele Salen stod i Lue. Men Fridthjof havde faaet sin Ring og ilede med Bjørn til Stranden.

Imidlertid kom Helge til sig selv, samlede sine Mænd og forfulgte Fridthjof; Halfdan blev tilbage med en Skare for om muligt at slukke Ilden. Helge kom til Stranden; Fridthjof var alt ombord paa Ellide. Kongens Mænd vilde sætte Skibene i Søen, men Vandet strømmede fra alle Kanter ind i dem. Da rasede Kong Helge; han lagde en Piil paa sin Bue og spændte den saa haardt, at begge Buehalsene brast. Fridthjof saa det, greb to Aarer og drog dem saa fast, at de begge brødes. Vinden var gunstig; de heisede Seil og fore ud efter Sognefjorden. Kongerne stevnede Ihing og gjorde Fridthjof fredløs; hans Eiendomme underlagde de sig. Halfdan opbyggede Framnes og tog der sit Sæde; Helge blev paa Strystrand. Det afbrændte Baldershage blev paany opbygget.

I Sogn kunde ei Fridthjof dvæle længer. Han lagde sig da i Viking, sværmede om Sommeren vide omkring og dræbte Røvere, men skaanede Bønder og Kjøbmænd. Om Vinteren var han hos Jarlen Angantyr paa Orknøerne.

I fire Aar havde han nu faret om og var bleven rig og berømt; da kom han en Høst til Viken. Her sagde han til sine Mænd, at han agtede sig til Opplandene til Kong Ring; han bød Bjørn føre sit Skib i Biking og komme tilbage næste Sommer for at hente ham. Bjørn raadede ham derfra; men det nyttede ikke. Forklædt som en gammel Mand, i en lodden Hettekappe med Skjul for Ansigtet og Stav i begge Hænder kom Fridthjof til Kong Rings Gaard, Streituland¹⁾. Han gav sig ud for en gammel Saltbrænder og traadte ind i Hallen. Det var Aften. Kongen sad ved Bordet og Ingebjørg ved hans Side. Ring saa den store Mand og sendte en Svend hen for at spørge, hvo han var? „Jeg heder Thjof²⁾,” svarede den Fremmede, „hos Ulv var jeg i Nat; i Anger³⁾ blev jeg opfødt.“ Da Kongen hørte dette Svar, undredes han over Manden. „Du har stor Lyst,” sagde Dronningen, „til at tale med alle Tiggere, som komme hid; hvad merkeligt er der nu ved denne?“ „Det veed jeg bedre end du,” svarede Kongen, „jeg seer, at han lader Dinene løbe allesteds omkring; han tænker meer, end han taler.“ Kongen bad ham træde nærmere; den Fremmede kom frum og vakkende og hilfede ham med lav Stemme. Kongen spurgte ham, hvad han hed? Den Fremmede svarede i en Bise, at han hed Fridthjof, da han var blandt Bifinger, Herthjof, naar han voldte Kvinderne Taarer, Geirthjof, naar han slyngede Spydene, Gunnthjof, naar han fylkede Hære, Gythjof, naar han ranede Udskjer, Helthjof, naar han spiddede Smaabørn, Valthjof, naar han vandt Seier: „Men længe har jeg nu fattig vandret om blandt Saltkarle,

1) [Skal efter et Sagn være den Gaard, som nu kaldes Helland, tidligere Helgeland, i Hole Prestegjeld paa Ringerike.]

2) Thy.

3) Ordet kan i det gamle norske Sprog betyde baade Sorg og en Fjord.

indtil jeg kom hid¹⁾." „Hvor var du i Nat," spurgte Kongen videre, „eller hvor er dit Hjem? hvor er du opfodt, og hvad bragte dig hid?" Den Fremmede svarede: „I Anger blev jeg opfodt; hos Ulv var jeg i Nat; min Hu drev mig hid — intet Hjem har jeg." „Kanskee," sagde Kongen, „har du en Stund været opfodt i Sorg; det kan og være, du er født i en Fjord. I Skoven har du været i Nat; thi her bor ingen Bonde i Nærheden, som heder Ulv; og Hjemmet agter du kanskee lidet mod den Hu, som driver dig hid." Dronningen bad den Fremmede søge sig Herberge et andet Sted eller og gaa til Gjestefalen; men Kongen sagde: „Jeg er nu gammel nok til at anvise mine Gjester Plads; kast Rappen af dig, Fremmede! og sæt dig her ved min anden Side." „Dronningen har Ret," sagde den Fremmede, „jeg er meer vant til at brænde Salt, end at sidde ved Hovdingers Side." Men Kongen vilde have sin Billie frem; den Fremmede maatte kaste Rappen og stod nu i en mørkeblaa Kjortel, med Guldringen om sin Arm; i et tykt Sølvelte hang en Pung fuld af Sølvpenge; han havde Sverd ved Siden og paa Hovedet en stor Skindhue, der skyggede over hans Dine. „Nu seer du bedre ud," sagde Kongen, „bring ham nu en god Rappe, Dronning!" Hun svarede, at hun ei syntes om denne Thjof, men bragte Rappen. Da kjendte hun Guldringen paa den Fremmedes Arm; hun blev blodrød i sit Ansigt og satte sig taus i Høisædet hos Kongen. Men Ring var munter; han saa ogsaa paa Ringen og sagde: „Du maa længe have brændt Salt, før du fik dig sliq en Ring." Den Fremmede svarede, at den var Fædrearv. „Du eier

¹⁾ Fridthjof d. e. Fredthj; Herthjof Hærthj; Geirthjof Grydthj; Gunnthjof Ramptj; Gythjof Dthj; Helthjof Dedstj; Balthjof de Faldnes Thj. Det var en af Vikingernes grusomme Skikke at kaste smaa Børn op i Luften og opfange dem paa Spyddodderne.

nok meer end den," sagde Kongen, „jeg tror, at faa Saltbrændere ere dine Eige, hvis ei Alderdommen døver altfor meget mit Syn.“ Thjof blev der om Vinteren og var afholdt af Alle; Kongen spøgede gjerne med ham, Dronningen derimod tiltalte ham sjælden.

Engang om Vinteren reiste Kongen og Dronningen til Gjestebuds, og Thjof var med. De kjørte over en Iis; den brast under dem, men Thjof ilede til og trak Slæden, hvori Kongen og Dronningen sad, tilligemed Hesten op af Bandet. „Det var godt gjort," sagde Ring; „ei tror jeg, at Fridthjof den frøkne havde taget bedre i, om han havde været her.“

Nu kom Vaaren, Veiret blev bedre, og Skoven grønnes. En Dag red Kongen ud med sin Hird for at fornøie sig. Snart spredtes hans Mænd, og Thjof ene var hos ham. Kongen klagede over Søvnighed. Thjof bad ham reise hjem; men han lagde sig til Hvile i Skoven. Snart sovned han fast. Thjof sad nær ved ham; han drog sit Sverd og kastede det langt bort fra sig. Kort efter reiste Kongen sig og sagde: „Var det ikke saa, Fridthjof, at mangt kom dig nu i Sinde? Dog valgte du det Rette; følg mig nu hjem, og vær hædret hos mig. Jeg kjendte dig samme Kveld, som du først kom i min Hal.“ Ring aabenbarede nu for Alle, at hans Vintergjest var Fridthjof den frøkne.

En Morgen tidlig traadte Fridthjof ind i Hallen, hvor Kongen og Dronningen sov. Han vilde tage Afsted med dem; thi nu var han reisefærdig. Han gav Ingebjørg Ringen og bad hende eie den til Minde om deres Kjærlighed; han vilde aldrig glemme hende, saalænge han levede. Kongen smilede og sagde: „Hun fik dog bedre Tak for Vinteropholdet end jeg, skjønt hun ikke har været venligere mod dig.“ Han bød nu hente Mad og Drikke og bad Dronningen staa op og være munter. Hun svarede, at

hun ei kunde spise saa tidlig. Men Kongen vilde, at de alle skulde spise tilsammen, og saaledes blev det. Snart bad Kongen Fridthjof forblive hos sig: han selv var nu gammel, hans Sønner Børn; han trængte til en Mand, der kunde forestaa Riget. Fridthjof svarede, at han strax maatte afsted; thi hans Folk ventede ham. Da tilbød Kong Ring at skjenke ham alt, hvad han eiede, selv sin Dronning. „Jeg føler Døden nærme sig,“ sagde han, „og dig under jeg Ingebjørg; thi din Lige findes ei i Norge.“ Dette Tilbud modtog Fridthjof med Glæde, men afflog Kongenavnet, som Ring ogsaa vilde give ham. Med Jarlsnavn skulde han da raade for Rings Rige, indtil dennes Sønner bleve voksne. Kort efter døde Kong Ring og blev begravet over hele sit Rige; han blev lagt i Haug med store Rigdomme. Derpaa egtede Fridthjof Ingebjørg.

Kongerne i Sogn bleve forbittrede, da de hørte om Fridthjofs Lykke, og at Hersersønnen havde vovet at egte deres Søster. De rustede en stor Hær mod ham. Fridthjof forenede sig med Bjørn, som var vendt tilbage fra Viking, og mødte Beles Sønner. Et Slag begyndte, og Fridthjof var altid blandt de første; han stødte paa Helge i Kampen, skiftede Hug med ham og fældede ham. Da lod han løfte det hvide Fredskjold, og Striden standsede. Halfdan bad om Fred og fik den; han maatte give sig og sit Rige i Fridthjofs Bold, og han fik Sogn at bestyre med Hersersnavn mod at betale Fridthjof Skat, medens denne herskede paa Ringerike. Da Rings Søn blev voksen, overgav Fridthjof ham Faderens Rige. Selv tog han Kongenavn over Sogn og underlagde sig siden Hordeland. Han havde to Sønner med Ingebjørg, Gunnthjof og Hunthjof, som begge bleve berømte Mænd.

Fortællingen om Fridthjof findes i den Saga, som bærer Navn efter ham, Fridthjofs Saga, hvilken i

den Form, hvori vi nu besidde den, synes at være fra det 13de Aarhundredes Begyndelse, men som aabenbare støtter sig til ældgamle Sagn og Digte.

Fridthjofs Navn staar ellers temmelig eensligt i Historien. Naar undtages, at hans Søn Hunthjof og dennes tre Sønner nævnes i et andet Sagn, som vi siden skulle omtale, saa berøres hverken Fridthjof selv eller hans Afkom i de øvrige gamle Sagaer. At han imidlertid er en historisk Person, og at den Fortælling om ham, som vi nu have gjengivet, i alle sine Hovedtræk er historisk sand, er der ingen Grund til at betvivle. Fridthjofs Saga er altfor simpel, altfor sand i sine Skildringer af Oldtidens Liv til at være en Opdigtelse fra det 13de Aarhundrede, med hvilken Tidsalders romantiske Fortællinger den Intet har tilfælles. Digtene i den have et oldtidsagtigt Præg, og Skildringerne af Hedendommens Skikke og Overtro ere høist karakteristiske og uden Spor af at Christendommen eller christelige Begreber paa dem have haft nogen Indflydelse.

Vien om man saaledes ei kan betvivle, at Sagnet om Fridthjof er historisk, saa bliver det dog høist vanskeligt at bestemme Fridthjofs Tidsalder, da hverken Sagnet selv i saa Henseende giver noget Bink, og der heller ikke findes nogen Slægtrække fra Fridthjof, der naar til den historiske Tidsalder. Meget taler imidlertid for, at Begivenhederne tilhøre en fjærn Oldtid. Kongedømmet synes her at fremtræde som endnu kun lidet befæstet i Norge, og kun med ringe virkelige Fortrin fremfor Herserverdigheden; og Fortællingen om Fridthjofs vidunderlige Skib, der dog ikke havde større Besætning end 18 Mand, vidner om, at Søfarten og Skibsbyggeriet endnu var i sin Barndom. Da nu hertil kommer, at Fridthjofs Sønneson HERTHJOF ifølge et andet Sagn var samtidig med en Konge Vikar, om hvilken vi strax skulle tale, og som maa antages at have

levet i det 6te Aarhundrede, saa bliver det sandsynligt, at Fridthjofs Levetid var omkring 500 e. Chr. eller maaskee noget tidligere.

Sagnet skildrer os med friske Farver det offentlige og private Liv hjemme i de norske Fylker og tillige Biskningens Liv paa hans Gotoge. Vi see Kongedømmet i Norge endnu i sin Barndom, kun lidet hævet over den ved Siden staaende Herserverdighed, svagt og vaklende, naar det ei var støttet paa Krigsmagt og frigerst Dygtighed hos dets Jndehaver.

Vikar.

Vi ere nu rykkede frem med de norske historiske Oldsagn til et Tidspunkt, da det ikke længer er nogen Umulighed at bestemme Tiden for Begivenhederne, vel ei paa Aaret, men dog paa Aarhundredet. Sagnene staa nu ikke eenslige, men gribe hyppig ind i hinanden, saa at den ene Fortælling kan hjælpe til at udfinde den andens Tid, medens de paa den anden Side ved Slægtlinier knytte sig til den historiske Tidsalder og saaledes gennem Slægtledenes Antal lade os slutte til deres Hovedpersoners og Hovedbegivenheders Afstand i Tiden fra Personer og Begivenheder, hvis Tidsalder ingen Tvivl er underkastet. Vel foraarsager netop hiin Sagnenes Jndgriben i hinanden mangen Banskkelighed med Hensyn til Enkelthederne, som det fast er en Umulighed at løse; men herpaa kommer det ei heller an i en Sagnhistorie. Det er de store karakteristiske Træk af Tidsalderens Aand, man her søger; og disse Træk forstyrres ikke ved den Forvirring, man hist og her støder paa i Enkelthederne.

Saaledes forholder det sig netop med de Sagn, paa hvilke vi nu skulle henvende vor Opmerksomhed, nemlig Sagnene om Kong Vikar. De findes opbevarede i tvende Sagaer, nemlig i Hals's Saga og i Gautreks

Saga, men lode saa forskjellig i disse to Fremstillinger, at det bliver tvivlsomt, om de skulle henføres til een og samme Mand eller til to forskjellige norske Konger, der have baaet Navnet Vikar. Jeg vil først fortælle Sagnet om Vikar, saaledes som det findes i Hals's Saga.

Kong Ulrek raadede over Hordeland og boede paa Gaarden Ulrekstad; han var gift med Signy, en Kongedatter fra Bors. Ved en af sine Hirdmænd blev Ulrek gjort opmærksom paa den skjenne Geirhild, Drifs Datter, og tog ogsaa hende til Egte. Odin havde forud i en vis Høtt's Skikkelse aabenbaret sig for Geirhild, engang hun blegede sit Lerred, og havde lovet hende, at hun skulde blive Dronning, hvis hun stedse vilde paakalde ham; og dette Løfte blev nu opfyldt ved hendes Giftermaal med Kong Ulrek. Signy og Geirhild kunde imidlertid ikke forliges sammen. Kong Ulrek lovede da, at han vilde beholde den af sine Koner, som havde brygget ham det bedste Ol, naar han kom hjem fra Leding, men stille sig fra den anden. Da Kongen var faren bort, gave Dronningerne sig i Færd med Olbrygningen. Signy paakaldte Freya, men Geirhild Høtt. Odin kom nu atter til Geirhild i Høtt's Skikkelse og gav hende sit Spyt til Gjær, men betingede sig til Løn det, som var mellem hende og Bryggerkarret. Dermed meente han det Barn, hvormed Dronningen var frugtommelig. Kongen kom hjem, og Geirhilds Ol var det bedste; men han anede, hvorledes det var tilgaaet, og forudsagde, at hans Søn engang vilde vorde hængt og givet til Odin. Vikar blev den Søn kaldet, som Geirhild fødte ham.

I Kong Ulrek's Tid herskede paa Rogaland en Konge Dgvald, der boede paa Røge paa Jesurheid mellem Rogaland og Thelemarken. Han faldt i Strid mod Vikingen Hækling og blev høilagt paa Dgvaldsnes paa Den Kormt (Karmsøen). Efter ham kom hans Søn

Josur. Denne kom i Uenighed med Kong Alrek og overfaldt ham engang i Gravdalsvaag og fældede ham. Derpaa bemægtigede han sig den sydligste Deel af hans Rige, Hordeland. Vikar, Alreks Søn, var ei dengang tilstede; men flere Aar efter hevnedes han Faderens Dod, overfaldt Josur, da han var i det Land, han havde fra- taget Alrek, og fældede ham tilligemed alle Bønder i Heredet. Deraf fik det Navnet Kvinnaherað (Kvindhered), fordi ifkun Kvinder boede der tilbage. Josurs Søn Hjør blev Rogalands Konge efter Faderen; mellem ham og Vikar var der en langvarig Krig, som dog endelig sluttedes ved et Forlig. Vikars Søn hed Vatnar og dennes Sønner Snjall og Hjall.

Videre omtales ei Vikar i denne Saga. Om hans Endeligt, der naturligtviis af Sagnet maa være fremstillet i Dvereensstemmelse med Spaadommen ved hans Fødsel, findes her Intet. I Gautreks Saga derimod findes en anden Beretning om Vikar, der, uden at omtale hiin Spaadom ved hans Fødsel, dog giver os Oplysningen af den ved Fortællingen om Vikars Dod. Sagnet i Gautreks Saga, der i det Hele er langt udførligere end det i Hals Saga, lyder saaledes:

Over Ugder raadede en mægtig Konge ved Navn Harald; hans Landvernsmænd var Storvirk, en Søn af Totunen Starkad, kaldet Uludreng. Denne Starkad havde borttrovet Alfild, en Datter af en Konge Alf i Alfheim. Faderen paakaldte Thor, og denne dræbte Starkad og førte Alfild tilbage. Hun var da frugtsommelig og fødte siden Storvirk. Denne var sorthaaret, stor og sterk og en djærv Viking. Kong Harald yndede ham meget og gav ham Den Thruma ved Ugder¹). Storvirk bortførte Unn, en Datter af en Freke Jarl paa Haaloga- land, og avlede med hende Sønnen Starkad. Men Freke

¹) Thromoen nær ved Arendal.

Jarls Søner hevne de denne Voldsøgning. En Nat overfaldt de pludselig Stovirk og tændte Ild paa hans Gaard. Deres Søster var derinde; men de turde ei aabne Døren for hende, at ei Stovirk skulde komme ud; saaledes indebrændte de hende med ham. Da de seilede hjem igjen, overfaldtes de af en Storm ved Stat og tilfattede alle Livet. Starkad, Stovirks Søn, blev ei indebrændt med Faderen; han var dengang kun et Barn og blev siden opfostret i Kong Haralds Gaard tilligemed dennes Søn Bikar.

Kong Hunthjof af Hordeland, Søn af Fridthjof den frøkne og Ingebjørg den fagre, var paa denne Tid død og havde efterladt tre Søner, Hørthjof, der blev Konge paa Hordeland, Geirthjof, der blev Konge paa Dplandene, og Fridthjof, Konge i Thelemarken; alle vare de mægtige Konger, dog var Hørthjof den første baade i Tapperhed og Wiisdom. Han sværmede længe om i Viking og blev meget berømt. Engang overfaldt han uforsømmelig Kong Harald af Agder og dræbte ham. Hørthjof underlagde sig hans Rige og bortførte med sig baade den unge Bikar og flere af de bedste Mænds Søner for at være sikker paa Egdernes Trost. Blandt disse Gisle var og den treaarige Starkad Stovirks søn; han blev opfostret hos en af Kong Hørthjofs Hirdmænd, Grane, kaldet Hrosshaarsgrane (Hestehaarsgrane) paa Gaarden Afl paa Den Fenhring¹⁾ ved Hordeland.

Kong Hørthjof var idelig i Leding; ofte hjemsogetes og hans Land af Fiender. Derfor lod han Barden reise paa Fjeldene og satte Folk til at vogte dem og antænde dem, naar de merkede Fienders Nærmelse. Barden paa Fenhring var den yderste, som først skulde tændes, og den var Bikar sat til at vogte. Han tænkte nu paa at hevne sin Fader. En Morgen gif han til Afl for at be-

¹⁾ Afløen ved Bergen.

søge sin gamle Fostbroder. Han fandt Starkad liggende ved Jlden; skjönt han kun var tolv Aar gammel, var han bleven over al Maade stor; han havde sort Haar som sin Fader og var meget styg. Vikar fik ham til at staa op, væbne sig og følge ham. De skaffede sig et Skib, forlod Afl og fik ti andre sterke Kjemper med sig. Nu vovede de at angribe Herthjof. Denne boede paa en stor Gaard, forsynet med sterke Gjerder og Porte; han havde om sig 70 vaabendygtige Mænd foruden Tjenere og Arbejdsfolk. Vikar angreb pludseligen og med Hidsighed. Dørene bleve sprængte. Herthjof og hans Mænd gjorde tapper Modstand; men Vikar og Starkad trængte ind paa ham og fældede ham. Vikar tog strax den faldne Konges Skibe, og med alt det Folk, han kunde faa, ilede han til Agder. Der samlede alle hans Faders Venner sig om ham, og han blev antagen til Konge. Siden vendte han igjen tilbage til Hordeland og underlagde sig ogsaa dette.

Imidlertid samlede Kong Geirthjof paa Dplandene en Hær for at hevne sin Broder. Vikar drog ham imøde, og efter sytten Dages Kamp tilsatte Geirthjof Livet. Vikar underlagde sig nu Dplandene og desuden Thelemarken; thi Fridthjof, de faldne Kongers Broder, som var Konge her, var dengang fraværende. Men da han kom tilbage, indtog han baade Dplandene og Thelemarken og sendte Vikar Bud, at han skulde betale Skat, eller ogsaa vilde han fare med Hærskjold over hans Rige. Vikar stevnede Thing, og man var enig om at gjøre Modstand. Med en stor Hær begyndte nu Fridthjof at herje hans Rige, men Olaf Skygne (den skarpsynede), en Konge fra Svithjod, kom Vikar til Hjælp. De mødte Fridthjof, og en skarp Strid begyndte. Starkad var den djærveste af Vikars Kjemper; brynjeløs brød han gennem Fiendernes Fylking og hug til begge Sider. Da saa Fridthjof sit Folk fly og bad om Fred. Den fik han; baade Dplandene og Thelemarken maatte han

overgive til Bifar og selv forlade Landet. Bifar skal have sat sine Sønner til at beherske disse Lande, Harald med Kongenavn over Thelemarken, men Neri som Jarl over Dp-landene.

Nu var Bifar bleven en mægtig Konge; han var en tapper Krieger og var omgivet af herlige Kjemper. Men ingen af disse var ham saa kjær som Starkad. Han var Bifars Landvernsmand og Raadgiver; han sad i Høisædet ligeoverfor Kongen og fik herlige Gaver af ham. Det hændte sig en Sommer, da Kongen skulde seile fra Agder til Hordeland, at han længe laa ved nogle Holmer for Modvind. Man fældede Blotspaan, for at faa vide, hvad der voldte dette; Svaret blev, at Odin fordrede en Mand af Hæren. Lod blev nu kastet, og Kong Bifars Lod kom op. Alle bleve forfærdede, og Ingen vidste at give noget Raad. Man blev enig om Dagen efter nærmere at overlægge dette. Ved Midnatstid vakte Hrosshaarsgrane Starkad, sin Fosterson, og bød ham at følge sig. De roede paa en liden Baad over til en skovbevoget D; der gik de ind i Skoven og kom snart til en aaben Plads. Mange vare der forsamlede, og et Thing var sat; elleve Mænd havde taget Sæde i en Ring; det tolvte Sæde var tomt. Hrosshaarsgrane satte sig i det tomme Sæde, og alle hilfede ham som Odin. Han bød Dommerne domme Starkads Skjebne. Da tog Thor til Orde: „Alfhild, Starkads Farmor, kaarede en Totun til Fader for sin Søn og ei Asathor; derfor paalægger jeg Starkad den Skjebne, at han hverken skal eie Søn eller Datter, men ende sin Æt.“ Da gav Odin ham Liv i tre Mennekealdre; Thor sagde, at han i hver af dem skulde øve et Ridingsverk. Odin sagde, at han skulde eie Guld og herlige Vaaben; Thor, at han aldrig skulde tykkes sig at eie nok og aldrig faa Gaard eller Grund. Odin gav ham Seier i hver Strid; Thor bød, at han stedse skulde faa haarde Saar. Odin

gav ham Skaldekunst; Thor sagde, at han skulde glemme, hvad han selv digtede. Odin bød ham vorde en Ven af alle Høvdinger; Thor sagde, at han skulde være forhadet af Almuen. Dommerne dømte nu Starkads Skjebne, og Thinget hævedes. Før Hrosshaarsgrane skiltes fra Starkad, bad han ham lonne sig for den udviiste Hjælp ved at sende ham Vikar. Starkad lovede det. Grane gav ham sit Spyd; men det saa kun ud til at være en Rørstengel. Om Morgenen efter samledes Kong Vikars Raadgivere og bleve efter Starkads Raad enige om at offere Kongen paa Ekremt. Et stort Furutræ stod i Nærheden, og ved dets Side en høi Træstub. Starkad steg op paa Stubben, beiede den tyndeste Kvist ned og knyttede en svag Tarmestreg ved den. „Nu er Galgen rede til dig,“ sagde han til Kongen, „og ei er den farlig; træd hid, og jeg skal knytte Snoren om din Hals.“ Vikar steg op, og Starkad knyttede ham Snoren om Halsen, traadte derpaa ned, berørte ham med Røret og sagde: „Jeg giver dig til Odin.“ I samme Dieblif styrtede Træstubben om under Kongens Fødder, Kvisten hævede sig i Veiret, Tarmstrengen blev et stærkt Reb og Røret et Spyd, som gjennemborede Vikar. Stedet, hvor dette foregik, kaldtes siden Vikarsholm. For denne Gjerning blev Starkad forhadet af Almuen; angerfuld og nedslagen forlod han som en Landsflygtig sit Fædreland for aldrig mere at vende tilbage. Han kom til Svithjod til Upsalakongerne og blev høit hædret hos dem, men kunde dog ei glemme det Midingsverk, han havde øvet mod sin Fostbroder.

Man seer strax, hvor stor Uoverensstemmelse der er mellem begge de her anførte Sagn; baade er Navnet paa Vikars Fader og dennes Banemand forskjelligt, og desuden lader det første Sagn Vikars Fædrenerige være Hørde-land, medens det sidste lader det være Ugder, hvortil Hørde-land kun kommer ved Grobring. Vikars Forbindelse

med Starkad og hans Død omtales aldeles ikke i det første Sagn, ligesom det andet ei nævner hans Krige med Kong Jofur. Det første Sagn giver ham en Søn Batnar, det sidste veed Intet om denne, men nævner derimod to andre, Harald og Neri. Paa Grund heraf har Schoning antaget to Konger af Navnet Bikar, en ældre, Søn af Kong Harald paa Ugder, Hertjofs Banemand, dræbt af Starkad, og en yngre, Alreks Søn.

Andre Grunde tale imidlertid mod denne Mening. Det første Sagns Beretning om Bikar som offret til Odin allerede fra Fødselen af passer paa det allernøieste til Fortællingen om hans Død i det andet. At en udmerket Helt kunde være istand til at dræbe sin egen Konge og bedste Ven, der var opfostreret med ham fra den spædste Barndom, var et saa afskyeligt Nidingsværk, at Oldtiden ei kunde forestille sig det øvet aldeles af fri Villie, men heller som en Virkning af Gudernes urandsagelige Raad, i hvis Haand Starkad kun var et Redskab. Denne Forestilling har uden tvivl frembragt Sagnet baade om det Vidunderlige ved Bikars Fødsel og om det Vidunderlige ved hans Død, hvilket umulig kan adskilles og overføres paa to Personer. Kun i Forbindelse med hinanden saa begge Beretninger sin Betydning.

Det er aabenbart, at Forholdet mellem Bikar og Starkad egentlig er Hovedmomentet i Sagnet og det, der har bragt Bikars Navn til Efterverdenen. Af dette Forhold er den mythiske Traad udsprungen, der sammenbinder det Hele. Bikar er alt fra Moders Liv udkaaret til Odins Indling, og han falder for Odins eget Spyd, da Tidens Fylde er kommen; — dette er et egte kraftigt Træk af Afatroen. Starkad, som her er det næsten villieløse Redskab i Odins Haand, bukker under for en Forbandelse, som Thor, alle Jotners Dodsfiende, har lagt paa ham formeldst hans Redstammelse fra en Jotun, en Forbandelse, som

Odin formaar at lette, men ikke at hæve. Dommen, der fældes i Gudernes Raad, hvorved Starkads Skjebne bestemmes, synes ellers at være Udgangspunktet for en større Sagnkreds, der har omfattet Starkads Bedrifter og merkelige Levetstløb, af hvilket Vikars Drab udgjorde saa at sige det første tragiske Optrin. Sagnene om Starkads følgende Liv ere os kun levede i den danske Historiefriker Sags forvanskede Fremstilling, der knytter dem til Historien om et Par af de danske Konger i Leire. Man seer imidlertid heraf, at Folkesagnet har tillagt ham et ualmindelig langt Liv, at det har ladet ham begaa tvende andre Riddingsverker, Sideslykker til Vikars Drab, og forresten har ladet ham optræde i flere af Nordens store Begivenheder, der dog ligge saa fjærnt fra hinanden, at det har været umuligt, at een og samme Mand kan have deeltaget i dem alle. Vi ville her ikke videre berøre Sagnene om Starkad, der mere synes at tilhøre Poesien end Historien. Hvad der er sagt om Vikar, godtgjør formeentlig, at man ikke bør tænke sig Sagnene om ham fordeelte paa tvende Konger af dette Navn. I Hals's Saga danner Vikar ingen Hovedperson; han berøres kun der, forsaavidt som han og hans Fader leve i Strid med Rogalands Konger, om hvilke Hals's Saga egentlig dreier sig. I Sagnet, saaledes som det findes indskudt i Gautref's Saga, ere derimod Vikars Bedrifter og især hans Forhold til Starkad Hovedsagen; der er saaledes al Rimelighed for, at dette Sagn ogsaa med Hensyn til Biomstændighederne i Vikars Levetstløb er det mere nøiagtige, om det end maa fuldstændiggjøres af Hals's Saga med den mythiske Beretning om hans Fødsel. Vi antage altsaa Vikar for at have været en Søn af den ægste Konge Harald, og at Hals's Sags Beretninger om Alrek og hans Hustruer bør overføres paa denne samme Harald. Forøvrigt maa vi af andre med dette forbundne

Sagn og af Slægtlinier slutte, at Vikars Tidsalder har faldet i Begyndelsen af det 6te Aarhundrede e. Chr.

Hjørleif den kvindekjære.

Kong Hjør, Jofurs Son, Rogalands Konge, der forhen er nævnt som Vikars Samtidige, var berømt baade for Magt og Wiisdom; han dode Straadød. Hjørleif, hans Son, blev Konge efter ham og fik foruden sit Fædrenelige ogsaa Hordeland. Han var gift med Ufa den lyse, en Datter af Gystein Jarl af Valdres. Hjørleif var meget gavmild; derved bortødslede han sine Skatte; for at vinde Guld og Hæder rustede han nu et Skib med 90 Mand for at fare til Bjarmeland¹⁾, hvor de norske Vikinger i Oldtiden ofte gjorde rigt Bytte. Paa Veien didhen kom han til Njardey²⁾ og blev her vel modtagen af Høgne den rige. Han blev indtagen i dennes Datter, Hild den smekke, egtede hende, og hun og hendes Broder Solve fulgte ham paa Bjarmelandsfærden. De landede ved Binaa (Dvina) og gjorde rigt Bytte. Paa Tilbageveien laa Kongen en Nat ved Kysten af Finmarken. Hans Mænd havde gjort Ild ved en Klippe og vilde hente Vand fra en Bæk, som styrtede ned over Fjeldet; men et Trold hindrede dem. Kongen lod sig ei skræmme; han gjorde et Spyd gloende i Ilden og kastede det i Diet paa Troldet, som til Gjengjæld spaaede Kongen Ulykke af hans Giftermaal og forsvandt i Fjeldet. Mod Høgenes Raad tog Kongen Hild og Solve hjem med sig og blev her modtagen med Glæde af Alle undtagen Ufa.

¹⁾ Bjarmerne (de nuværende Permier) boede i Fortiden ved det hvide Hav (Gandviken). I den tidligere Middelalder gik en Handelsvei fra Orienten gennem Rusland til disse Egne, der vare af Bigtighed for Handelen ved sit Felsværk; deraf forklares Bjarmernes Rigdomme.

²⁾ Nærøen udenfor Namdalen.

En Stund efter drog Hjørleif til Konghelle og traf her Reidar, Sjælands Konge, og Here, hans Son. Han blev Heres Ven og blev buden hjem til Reidars Rige. Her saa han Ringja, sin Berts Datter, og syntes saa vel om hende, at han beilede til hende og fik hende efter Heres Raad. Men da han med denne sin tredie Kone vilde drage hjem til sit Rige, hændte det sig en Morgen ved Solens Udgang, da han laa for Havblif i Nordsøen, at en Havmand steg op ved hans Skib og spaaede Ringja Døden og Kongen Fangenskab. Strax efter følte ogsaa Dronningen sig syg og døde hastigen. Hendes Lig blev skudt overbord. Here fandt det drevet i Land ved sin Faders Røst og troede, at Hjørleif havde myrdet hende.

Imidlertid var Hjørleif kommen hjem til sit Rige og sad der i Rolighed. Nogle Fiskere havde om Høsten fanget en Havmand; denne blev opfodt i Kongens Gaard, men var stedse taus. En Aftendag hændte det sig, at Ewendene brodes i Hallen og slukkede Lyene; i Forvirringen slog Hild et Horn ud over Ufas Kappe. Kongen blev vred og slog Hild; men hun skjød Skylden paa Hjørleifs Hund, Floke. Da han nu slog Hunden, lo Havmanden. Kongen spurgte om Aarsagen, og han svarede: „Daabelig handler du; disse to skulle redde dit Liv.“ Kongen lovede ham Frihed, hvis han vilde sige ham, hvad der forestod; da forkyndte Havmanden ham i et Kvad, at den danske Konge ilede over Havet for at hevne sin Datter. Hjørleif holdt sit Ord og lod Havmanden slippe i Søen; derpaa sendte han Budstikke ud for at samle Folk.

Men endnu den samme Nat gjsøede Floke; Kongen vaagnede og vidste, at dens Gjæst tydede Fare. Reidar var ogsaa kommen med en Hær og havde omringet Gaarden. Hjørleif gjorde et Spring over sine Fienders Hoveder, og idet han kom ned, skjød han et Spyd bag sig og hørte det Raab, at Here var dræbt. Han flygtede til Skoven

og saa herfra sin Gaard fortæres af Luerne og Tienden seile bort med hans Hustruer og meget Bytte. Samme Høst drog Hjørleif med eet Skib til Kong Reidars Gaard; han gif ene i Vand og kom til Hallen, hvor Jungen var tilstede uden Wsa. Han aabenbarede sig for hende og bad hende hjælpe sig at faa Hevn over Reidar. Hun lovede at skjule ham og lukkede ham i sin Klædefiste. Derpaa gif hun til Reidar og forraadte denne Alt. Nu blev Hjørleif fangen og paa Wsas Raad ophængt i sine egne Skotvinger mellem to Ild, der brændte paa Hallens Gulv. Kongen og al Hirden sad omkring ham, drak og glædede sig; men Hild heldte ubemerket Ol i Ilden for at dæmpe den. Snart saa hun, at Alle vare sovne; da greb hun et Sverd og overfær Kongens Baand. Hjørleif gif nu hen til Høisædet, hvor Reidar var falden i Sovn med Wsa paa sit Skjød, og gjennemboede ham; derpaa ilede han til Skibet og hentede sine Mænd. Reidars Hirdmænd kom ikke til sig selv, førend de vare bundne; dog stjenkede Hjørleif dem Livet. Han underlagde sig nu Reidars Rige og satte Solve Høgnessøn til at herske derover; selv vendte han tilbage til Norge med sine Hustruer. Da han kom hjem, stævne han Thing og fortalte Folket, hvad Wsa havde gjort. Man dømte hende til at druknes i en Myr; men Kongen lod hende beholde Livet og sendte hende hjem til hendes Fader med det Gods, hun havde faaet i Medgift. Hjørleif vedblev at sværme om i Viking og faldt i Strid¹⁾.

Half og hans Kjemper.

Kong Hjørleif havde med Hild to Sønner; den ældre hed Hjørolf, den yngre Half. De bleve opfostrede hos en Konge Asmund, der egtede Hild. Da Hjørolf var atten Aar gammel, rustede han sig til at fare paa Sotog;

¹⁾ Halfs Saga Kap. 5—8.

han samlede alle de Skibe, han kunde faa, gamle og nye, smaa og store. Ligesaa lidet udvalgt var hans Hær: den bestod af Frie og Træle, og de Fleste havde ei andre Baa-ben end Stænger og Klubber. Da han stødte paa Vikinger, stode han paa sine Mænds Mængde og lagde til Strid, men blev slagen og maatte flygte. Overvunden kom han om Høsten hjem til sit Fædreland og blev siden ringeagtet, saalænge han levede; ja, det blev endog et Ordsprog at falde alt flodjet og uheldigt Hjørøls-Færd.

Underledes gik det med Broderen Hålf. Om Vaaren efter Hjørøls Hjemkomst havde han fyldt sit tolvte Aar, men overgik Alle i Storrelse og Styrke. Det tolvte Aar var i gamle Dage blandt Nordmændene den Alder, i hvilken Kongesønnerne skulde begynde at vannes til Krigen. De gjorde da gjerne sit første Tog under Opsyn af en Fostefader eller en anden ældre Mand af prøvet Klogskab og Tapperhed. Hålf vilde nu ogsaa betrede Krigen's Bane; men advaret ved sin Broders Exempel valgte han en ganske anden Fremgangsmaade, end denne havde gjort. Hålf rustede kun eet Skib; men det var nyt og velbygget, og kun de Faa, som havde Styrke til at løfte en stor Steen, som laa i Kongsgaarden, bleve agtede verdige til at være hans Ledfagere. Ingen af hans Mænd maatte klage eller skifte Miner ved Saar, og Ingen skulde være yngre end atten eller ældre end sexti Aar. Bide omkring blev der søgt efter Kjæmper, som kunde udholde Proven, og omsider samlede 22. Blandt disse var to Brødre, der begge hed Hrok, den ene kaldet den hvide, den anden den sorte, Sønner af Hersen Haamund. Den yngste af Hålf's Ledfagere var den attenaarige Stein, Son af Jarlen i Hordeland, Alf den gamle, og af Gunnlod, Haamund Herses Søster. Denne Stein var Kongens kjæreste Ven og Raadgiver. Hans yngre Broder, der ogsaa hed Stein, fik ei Lov at være med i Hålf's Følge, da han endnu kun var

tolv Aar gammel. Selv 23de staa nu Hals i Søen. Den første Kveld, da de i et heftigt Uveir lagde i Havn, vilde Stein, at de skulde tjælde¹⁾ over Skibet; men Hals spurgte spottende, om han vilde have det som hjemme i Stuen. Siden blev han kaldet Jnnstein. Om Morgenen efter roede de i en sterk Storm forbi et Udnes. En Mand raabte til dem fra Nesket og bad dem tage sig ombord. Hals tillod det, hvis han vilde staa paa een Plet ved Styret indtil Aftenen. „Det er et godt Tilbud,“ sagde Manden, „saa er jeg Kongen nærmest.“ Kongens Plads som Anfører var nemlig ved Styret. Manden var den yngre Stein, som før var bortviist formedelst sin Ungdom. Han blev nu tagen ombord, udførte, hvad der var blevet ham paalagt, og blev optagen blandt Hals's Mænd. Han blev fra den Tid af kaldet Utstein til Forskjel fra sin Broder. Denne Flok blev kaldet Hals'srekkerne eller Hals's Kjømper. De havde mange Love, som viiste deres Djærvedhed. Ingen skulde have Sverd længere end en Alen, des nærmere maatte de da gaa sine Fiender; og Saxsverd skulde det være, at Huggene kunde blive des større²⁾. Ingen skulde forbinde sine Saar før efter et Døgn's Forløb. Hver maatte have tolv Mands Styrke. Ei maatte de rane eller fange Kvinder og Børn. Naar de søgte Land, skulde de ei vælge den sikke Havn, men ligge ved Udnes. De maatte aldrig tjælde over sit Skib og aldrig reve Seil i Storm. Deres Antal skulde ei overstige 60.

Atten Somre før Hals i Hærfærd og vandt stedse Seier; nu vilde han endelig drage hjem til sit Fædreland. Paa Hjemfærden reiste sig en heftig Storm, saa at de ei kunde øse Skibet, og det var nær ved at synke. Der

1) Naar Skibene laa i Havn, brugte man at udspænde et Telt (tjald) af Badmæl over dem til Ly for Skibsfolket.

2) Sax kaldtes af de gamle Nordmænd Sverd med enkelt Eg, som ofte brugtes korte og brede.

skulde da fastes Lod om, hvo der skulde fare overbord for at lette Skibet. Men dette behøvedes ei; thi Alle vare vilige. De kappedes om at springe i Havet og raabte spøgende til hinanden: „Straaløst er nu foran Stokkene!“¹⁾ Ved denne Selvopoffrelse af Kjæmperne blev Skibet lettet, og Half landede ved Hordeland. Åsmund, hans Stiffader, kom ham imøde, svor ham Trostøb og indbød ham til et Gjestebud med Halvdelen af hans Folk. Om Morgenen efter lavede Half sig til at drage fra Skibene. Innstein advarede ham mod Åsmund og raadede ham til at drage op med alt sit Folk og brænde hans Gaard; thi han havde Svig i Sinde mod ham. Men Half bebreidede Innstein hans Mistro. „Åsmund har svoret mig Trostøb,” sagde han, „og skulde vel en Konge bryde sit Ord eller svige sin Ven?“ Da fortalte Innstein sine ildevarslende Drømme: „Jeg syntes at see Ild lege om vore Mænd,” sagde han, „og ei kunde de komme ud af den.“ „Det tyder Guld og blanke Brynjer,” svarede Kongen, „som skal skjenkes mine Kjæmper og skinne som en Lue paa deres Skuldre.“ Innstein sagde ham flere Drømme, men Kongen kaldte det Daarstøb at agte paa Sligt. Da bad Innstein begge Hroferne og Utstein sin Broder ei at agte Kongens Bud, men følge ham med alt Folket istedetfor med Halvdelen; de svarede, at Kongen skulde raade for sine Mænd. „Ofte før,” udbrod da Innstein, „har Kongen lyttet til mit Raad; men nu vil Ingen høre mig!“ Alle Advarsler vare forgjæves. Half drog med Halvdelen af sit Folk til Åsmunds Gaard og blev modtagen med et prægtigt Gjestebud; der

¹⁾ d. e. Bænkene. Der sigtes til den Skif hos vore Forfædre at strø med Halm eller Straa paa Gulvet foran Bænkene. Halskjæmperne spøgede med Forfjellen mellem den Stilling, i hvilken de nu vare paa det vilde Hav, og Gjesternes i den fredelige Hal, hvor Straa var bredt for deres Fødder, naar de forlode sine Sæder.

blev druffet sterkt, og Hals's Kjemper sovnedede fast. Da gik det, som Jnnstein havde forudsagt. Usmund og hans Mænd lagde Ild om Hallen. En af Kjemperne vaagnede, merkede Røgen, men sagde kun: „Nu ryger det om Kjemperne,“ og sovnedede atter. En anden vaagnede og saa Hallen brænde: „Nu drypper Børet af vore Sverd!“¹⁾ sagde han, og sov ind. Da vaagnede Hals selv, reiste sig og bød sine Mænd gribe til Vaaben. De løbe saa heftig mod Hallens Bæg, at den styrtede ud. Jnnstein opmuntrede i et Kvad sine Staldbrodre til at trænge frem gjennem Querne, tappert følge Kongen og hevne sig paa Usmund. „For Døden,“ sagde han, „maa ei Helten frygte; Jngen kan dog leve evig.“ Da Hals og hans Kjemper havde brudt sig ud af den brændende Gaard, begyndte en blodig Strid, men de bleve overmandede af Usmunds overlegne Hær. Kong Hals faldt og døde leende; Jnnstein fortsatte Kampen med det Folk, som kom til Hjælp fra Skibet. Vige til Aftenen strede de; da vare alle Kjemperne nedlagte, og Jnnstein selv faldt ved sin Konges Hoved.

Om Natten for Gunnlød, begge Steinernes Moder, til Valen for at søge sine Sønner. Hun fandt Jnnstein død, men Utstein farlig saaret; dette samme var og Tilfældet med to andre af Kjemperne, Baard og Bjørn. Hun kjørte dem hjem til sin Gaard og lægede dem hemmeligen. Baard og Bjørn droge da til Kong Sølve i Sjælland, Hals's Morbroder; men Utstein drog til en anden dansk Konge ved Navn Gystein, der var hans Frænde. Dennes første Raadgiver var Ulf den røde, som havde otte Sønner, sterke og trættekjære. De kunde ei lide Utstein og fornærmede ham ideligen. Da æskede han dem alle otte til Kamp og fældede dem, traadte siden i Hallen

¹⁾ Man skulde heraf formode, at det har været Skik i gamle Dage at overdrage Sverdene med Bøx, muligens for bedre at bevare dem for Røst paa Søen.

for Gystein og Ulf og spurgte, om Flere havde lyst til at prøve sig med ham — hvis det kom derpaa an, var han ei bange for hele Kongens Hird. Men Gystein sagde, at Sligt forbød sig selv; alle saa nu Halskæmpernes Mod, og at Utstein ei havde sin Lige.

Dgsaa Hrof den sorte undkom fra det Slag, i hvilket Hals faldt. Han havde faaet mange og haarde Saar; dog forlod han Balen om Natten og kom til en fattig Skovbonde, der forbandt ham og førte ham til Sogn til hans Farbroder, Geirmund Herfer. Hos ham blev Hrof læget og opholdt sig der hemmeligen, indtil han om Høsten drog over Dplandene til Gautland og kom til Kong Hafe i Skaane, hos hvem han forblev om Vinteren. Hafe havde en Datter, som hed Brynhild; til hende havde en Konge beilet, som hed Svein og blev kaldet den seierssøle; men han havde faaet Affslag. Da gjorde Svein det Løfte, at blive dens Banemand, som egtede Brynhild, og tillige hendes Faders. Ingen ved Hafes Hird kjendte Hrof, derfor blev han kun lidet hædret. Men en Dag, da Kongens Mænd vare redne paa Jagt, og Kvinderne vare gangne i Røddeskoven for at fornøie sig, saa Brynhild en Mand staa ved en Eg og hørte ham i en Sang opregne Hals og hans Kjemperes Bedrifter; hun merkede, at han selv var en af dem, og at han holdt sig verdig til hendes Kjærlighed. Brynhild sagde sin Fader, hvad hun havde hørt. Hafe ledede da strax Hrof til det andet Høisæde og gav ham Brynhild til Egte. Om Vaaren modte Hrof Kong Svein den seierssøle og fældede ham. Men om Sommeren forenede Hafe og Hrof sig med Kong Sølve og med Kong Gystein, hvem Utstein fulgte. Alle droge de sammen til Norge, fældede Kong Asmund og satte Hals Søn, Hjør, til Konge i Faderens Rige. Derpaa sværmede Hrof og Utstein længe om i Viking og bleve meget

berømte. Men Solve Hognessson vandt senere Svithjods Rige¹⁾.

Halfs Utlinger synes, som deres Stamsfader, at have gjort Havet til sit sande Rige og kun lidet at have agtet sine Lande i Norge. De fulgte i saa Maade de mange norffe Hovdingers Viis, som paa den Tid bedækkede Nordsjøen med sine Skibe og med sine krigerffe Skarer, som bare Kongenavn uden som oftest at eie mere end et Nes eller en Gaard, hvor de kunde have Sæde om Vinteren. Ja mangen en Gang eiede de ikke engang saameget paa Landjorden, men havde hvad de kaldte Fredland og Vinterfæde hos en eller anden Konge eller Jarl, der havde Landbesiddelser, og med hvem de stode i venflabelig Forbindelse, medens de forresten sværmede om paa Sotoge og derfor med Rette kaldtes Søkonger. Der gaves endog de Konger, som satte en Vre i slet intet andet Hjem at eie end sin Snekke paa Havet. „Det var den egte Søkonger,“ heder det i de gamle Sagn, „som aldrig sov under fodet Bjelke og aldrig drak Vl ved Arnens Jld.“ For saadanne Søkonger var især det sydvestlige Norge at ansee som en Planteskole, hvorfra de spredte sig over Nordens Have. Beretningen om Half og hans Kjemper maa betragtes som en tro Skildring af disse Søkongers vilde, urolige Liv, af deres Trods mod Menneffekraft og mod selve Naturens Rædsler, af deres Higen efter Kamp og Krigerære og deres Foragt for Døden, som i deres Tro kun aabnede dem Døren til Valhal og dets Glæder.

Vi ville nu forlade denne urolige Slægt for at vende vor Opmerksomhed hen paa en Kongeæt, der engang i Tiden ffulde vinde et varigt Herredømme i Norge, nemlig

Unglingeætten i Upsal.

En Green af den nordgermaniffte Stamme havde, som

¹⁾ Halfs Saga Kap. 9—16.

før sagt, sit Sæde i Ost ved Malaren i det nuværende Sverige; Landet, den beboede, kaldtes Svithjod, Folket Svear eller Svensker. Her var det, at Ynglingerne herskede, en Slægt, hvis Oprindelse, som saamange andre Oldtidens Kongætters, taber sig i Gudeverdenen. Den skal efter de gamle Sagn have stammet fra en Yngve, hvem nogle Sagn gjøre til Get med Guden Frey, og Wittens Sæde var Upsal, hvor et Hovedtempel var bygget. Hver af Slægten, heder det, kaldte sig efter Stamfaderen Yngvi eller Ynguni¹⁾. Den norske Skald Thjodolf af Hvin, Harald Haarfagers Samtidige, har i sit Digt Ynglingatal bevaret Navnene paa en Række af Ynglinger tilligemed enkelte Træk af deres Liv. Gamle Sagn have knyttet sig til Thjodolfs Vers, og disse fremstiller Ynglingasaga.

Fjølner er den første Konge af denne St, som Ynglingatal nævner; Oldsagnet kalder ham Freys Søn og sætter hans Herredømme nærmest Gudernes i den lykkelige Tid, da Frodes Fred herskede, og Strid og Nød ei kjendtes. Der var Venkskab mellem Fjølner og Fred-Frode i Leidra, og Kongerne besøgte hinanden ofte. Ved et af disse Besøg faldt Fjølner usforvarende i et stort Mjødkar i Frodes Gaard og druknede.

Svegder, hans Søn, vilde opsoge Odin og sit Folks gamle Hjem. Han drog derfor langt mod Osten, blev af en Dverg loffet ind i en Klippe og saaes aldrig siden²⁾.

1) Yngl. Saga Kap. 20.

2) Fortællingen om Svegder i Ynglingasaga bærer et meget fabelagtigt Præg. Verset i Ynglingatal, hvorpaa den grunder sig, siger kun, at „en Dverg loffede Kongen ind i en Klippe, og Klippen slugte ham.“ Naar derimod Sagaens profaiske Fortælling siger os, at „Svegder havde lovet at opsoge Godheim (Gudernes Hjem) og den gamle Odin, at han derfor med tolv Mænd vandrede vide om Verden, kom til Tyrkland og det store Svithjod og der fandt mange Frænder; at han fik sig en Kone, Bana af

Banlande, Svegders Søn, var en vældig Kriger; paa et af sine Toge kom han til en Finnekonge Snjo og egtede dennes Datter Drif, men forlod hende siden. Hun havde født ham en Søn, Bisbur; denne sendte hun til Faderen i Svithjod og fik derpaa en Troldkvinde, Huld, til at paatrylle Banlande Ulykke. Ved Troldkvindens Seid vafftes hos ham en sterk Lust til at drage til Finland; han modstod den efter sine Benneres Raad. Men da han var falden i Søvn, blev han kvælt af Maren.

Bisbur blev hans Efterfølger. Han egtede en rig Mands Datter og fik tre store Gaarde og et Guldhalsbaand med hende i Hjemmegave. Han avlede to Sønner med hende og forskjød hende derpaa. Da hendes Sønner vare tolv Aar gamle, sendte hun dem til Faderen for at fordrø hendes Hjemmegave og det herlige Guldhalsbaand; men Bisbur negtede dem dette. Da lagde deres Moder en Forbandelse paa Halsbaandet og hentede derpaa Seidkvinden Huld, der paatryllede Ynglingeætten den Skjebne, at idelige Frændedrab i den skulde øves. Kort efter samlede de forstødte Sønner Folk, overfaldt sin Fader om Natten og brændte ham inde.

Domalde, Bisburs Søn af et andet Egtekab, fulgte Faderen. I hans Tid var Hungersnød i Svithjod; forgjæves offrede Folket i Upsal Dyne til Guderne; forgjæves offrede de Mennesker; da enedes de om at offere Kongen;

Banahelm, og vendte hjem til Svithjod, drog atter ud for at søge Godheim og stødte paa en Steen, saa stor som et Huus, og blev af en Dverg lokket derind en Aften, da han var drucken, og forsvandt;" saa synes alt dette at være et fuldkomment Sides stykke til de tvungne historiske Forklaringer af de gamle norske Myther, som de 13 første Kapitler af Ynglingasaga indeholde. Sønnens Navn Banlande gav uden Tvivl Anledning til at lade ham paa Modrene være af Banernes Slægt, som da efter de af Forfatteren antagne Hypotheser blev en jordisk Stamme.

thi han maatte være Skyld i denne Nød. De dræbte ham og stænkede Ultrene med hans Blod.

Domar, hans Søn, herskede længe i Fred og Lykke; han døde Straadød i Upsal, og paa Fyrisvold blev hans Lig brændt.

Sønnen Dyggve skal først have baaret Kongenavn i Svithjod; før hans Tid kaldtes Herskerne Drottner. Han døde Straadød som Faderen.

Hans Søn Dag var saa viis, at han forstod Fuglenes Røst. Han eiede en Spurv, der fløi gjennem mange Lande og bragte sin Herre Tidender. Men i Gotland blev Fuglen dræbt. Dag adspurgte Guderne, hvi den ei kom tilbage. Da han horte dens Skjebne, for han med en Hær til Gotland for at hevne den. Han herjede vide omkring, men blev dræbt af en Bonde, der fastede ham en Høtyv i Hovedet.

Hans Søn Agne blev nu Konge. Han elskede Kri-gen. Han herjede i Finland, dræbte Kong Froste og bortførte hans Datter Skjalf med meget Folk. Da han kom til Stoksfund, hvor Stokholm siden blev bygget, bad Skjalf ham gjøre Gravøl over hendes Fader. Han bød mange Gjester sammen, der blev drukket sterkt, og Kongen lagde sig bekkjenket til at sove i et Telt, der var opslaaet under et stort Træ. Den Guldkjede, som Bisbur fordem havde eiet, og paa hvilken Forbandelsen hvilede, havde han knyttet fast om sin Hals. Om Natten fastede Skjalf et Reb i Halskjeden og fastede siden Rebet over en Green af Træet. Hendes Mænd droge Kongen i Beiret, og han blev hængende der og kvalt; men Skjalf flygtede bort.

Agnes Sonner Alrek og Grif herskede efter ham; de vare tappre, elskede Heste og kappedes ideligen i Riden. Engang vare de redne ud uden Følge og kom ei tilbage. Deres Mænd søgte dem og fandt dem døde. Deres Hoveder

vare knuste; derfor troede man, de havde slaaet hinanden ihjel med Bidslerne.

Efter dem kom Yngve og Alf, Alreks Sønner. Yngve var skjøn, sterk, tapper og seiersæl; derfor var han elsket af alle. Alf var streng og ublid og sad hjemme, medens Broderen for i Leding. Hans Dronning var den skjønne Bera. En Høst kom Yngve til Upsal; han talede jævnlig med Bera om Kvelden, naar Alf var gaaet til Sengs, og Dronningen sagde ofte, at den Kone var lykkelig, som eiede Yngve. Herover vrededes Alf. En Aften sad Yngve i Høisædet med et Sverd paa sine Knæ; Bera sad hos ham, og de talede sammen; men Yngves Mænd vare drukne og lagde ei Merke til, at Kong Alf kom ind i Hallen. Alf gif til Høisædet, tog et Sverd frem under Kappen og stødte det i Yngve; men denne sprang op og gjennemborede Alf. Begge Brødrene faldt døde paa Gulvet¹⁾.

Hugleik, Alfs Søn, blev nu Svearnes Konge; thi Yngves Sønner vare Børn. Hugleik var ingen Kriger, rig, men gjerrig; hans Hird var opfyldt med Seidmænd, Gjøglere og Spillemand. I hans Tid levede de to navnkundige norske Sofonger, Brødrene Hake og Hagbard, der stundom fulgte hinanden i Biking, stundom fore hver for sig. Hagbard er bleven bekjendt for sin ulykkelige Kjærlighed til Signy, Datter af en Kong Sigar af Siflingernes St. Engang, da Hake herjede i fjærne Lande, traf Hagbard sammen med Sigars Sønner, Alf

¹⁾ Fortællingen om Agnes Død og hans nærmeste Efterfølgeres tragiske Skjebne staar væsensfuld i den næsteste Forbindelse med Fortællingen om Bisbur og den Forbandelse, der var lagt paa hans Halskjede. Alt tilsammen synes at udgjøre et poetisk Heelt og har uidentvivel været Gjenstanden for ældre Digte, som Thjodolf har benyttet. Fremstillingen af store Ulykker som Følge af en Udaad og en derpaa følgende Forbandelse er fuldkommen i Oldtidens Aand.

og Alger; de kjæmpede længe, men sluttede endelig Forlig og Føstbroderskab, og Hagbard fulgte Brødrene hjem til deres Faders Gaard. Her saa han Signy og vandt hendes Kjærlighed. Men Sigars Raadgiver, Bølvise, satte Splid mellem Hagbard og Sigars Sønner. Det kom til Strid mellem dem, og Hagbard fældede sine Føstbrødre. Han vidste nu, at Døden var ham vis, dersom han faldt i Sigars Hænder. Dog vovede han sig i Kvindeklæder til hans Gaard for at gjensee Signy; men han blev robet og dømt til at hænges. Da han blev ført til Døden, vilde han prøve, hvor høit Signy elskede ham, og bad Sigars Mænd fæste hans røde Kappe i Galgen, idet han sagde, at han havde Lyst til at see sig selv hænge. Signy havde allerede besluttet at følge Hagbard i Døden, og hendes Piger vilde ei skilles fra hende. Da hun saa den røde Kappe i Galgen, troede hun, det var Hagbard selv. Pigerne antændte paa hendes Bud Huset, og derpaa hængte de sig i Hallen. Hagbard saa Luen, vidste, at Signy var ham tro, og gif glad til Døden.

Da Hake kom hjem fra sit Ledingsstog, hevnedes han Hagbards Død og fældede Kong Sigar. Siden kom han paa sine Sotoge til Svithjod; Kong Hagleik samlede en Hær mod ham, og de mødtes paa Fyrisvold. Evensterne kunde ei modstaa Hake og hans tolv Kjæmper. Hagleiks Skjoldborg brodes, og han selv faldt med sine to Sønner. Hake blev nu Konge i Upsal og sad tre Aar i Rolighed i sine Lande; da forlode hans Kjæmper ham og droge i Biking for at vinde Rigdom.

Imidlertid vare Forund og Erik, Kong Yngves Sønner, ude paa Tog. De havde en Sommer i Danmark truffet paa Gudlaug, Konge paa Haalogaland, havde seiret over ham, fanget og hængt ham. Ved denne Seier bleve de berømte. Da de hørte, at Kong Hake var forladt af sine Kjæmper, droge de til Svithjod, og her strøm-

mede Svearne til dem i Mængde. De lagde op i Vøgren (Mælaren) og stevnede imod Upsal. Paa Fyrisvold mødte Hake dem, han gif djærvt frem, og Ingen kunde modstaa ham; Grik faldt, og Ynglingernes Merke blev nedhugget. Jorund flygtede til sine Skibe. Men Hake havde faaet saa mange og store Saar, at han folte, det vilde blive hans Død. Han lod sin Snekke lade med Sig og Baaben, den blev sat i Søen, Styret lagt til Rette, og Seilet heiset; derpaa lod han den antænde og sig selv halvdød lægge paa Baalet. En rask Vind stod fra Land, Skibet for luende ud paa Havet, og Hakes Helte-død blev vide berømt¹⁾.

Nu blev Jorund Yngvesøn Konge i Upsal. Han for ofte i Leding. Engang, da han laa ved Jylland, blev han overfalden af Gylaug, Gudlaugs Søn, fra Haaloga-land og overvunden; han styrtede sig i Havet for at undkomme ved Svømmen, men blev greben og hængt til Hevn for Kong Gudlaugs Død.

Alane, Jorunds Søn, var viis, fredelig og en ivrig Blotmand. Paa hans Tid herskede i Leidra paa Sjælland Brødrene Halsdan og Fridleif. Halsdan angreb Alane, fordrev ham af hans Rige og blev selv Konge i Svithjod. Men da Halsdan var død Straadød i Upsal, kom Alane tilbage. Dog blev han end engang fordreven af Alale den frøkne, Fridleifs Søn; efter denne Drab blev han Konge paany. Han var dengang allerede meget gammel;

¹⁾ Ligesom Fortællingen om Ynglingerne fra Visbur og til Alfes Sønners Død synes at udgjøre et Heelt for sig, saa synes igjen de nu fortalte Begivenheder at være hentede fra en tabt Saga-fortælling, der har havt Hakes Bedrifter til Gjenstand, og uden tvivl ogsaa har indbefattet Fortællingen om Broderen Hagbarðs Kjarlighed og Død. Den sidste findes nu kun hos den danske Historiefriver Særo (7de Bog S. 338—347 i Müllers Udg.) og i Kjømpeviser.

dog ønskede han et endnu længere Liv og skal have offret Odin ni af sine Sønner og for hver af dem vundet ti Mars Levealder. Da var han saa gammel, at han blev baaren og drag af Smalenden paa Hornet som et Svøbebarn. Dog vilde han endnu offre Odin sin sidste Søn; men Svenskerne forhindrede det, og Aane døde.

Hans Søn Egil blev Konge efter ham. Egil fik en farlig Fiende i Tunne, der havde været Aanes Træl og Fehirde (Skatmester). Han havde stjult mange af sin Herres Rigdomme, og da Egil ei gjorde meer af ham end af enhver anden af sine Træle, løb Tunne bort og vandt sig ved det bortgjemte Guld mange Tilhængere, mest Træle og Ransmænd. Egil vilde udrydde denne urolige Flok, men blev oftere overvunden og maatte endelig flygte til Frode den frøkne, der herskede i Leidra. Han fik Folk af denne mod Løfte om Skat af Svithjod, og overvandt nu og fældede Tunne. Sit Løfte holdt han ei; dog vedligeholdtes Freden mellem ham og Frode de tre Aar, som Egil levede efter sin Tilbagekomst. Han blev stanget ihjel af en vild Tyr, der mødte Kongen, engang han var reden fra sine Mænd paa Jagten.

Ottar, Egils Søn, var ikke Kong Frodes Ven; denne sendte ham Bud, at han skulde betale den Skat, som Faderen havde lovet, men Ottar negtede det. Da drog Frode til Svithjod, brændte og plyndrede og vendte med stort Bytte tilbage til Danmark. Men en Sommer, da han var faren i Veding mod Osten, overfaldt Ottar hans Lande og herjede Jylland. Her kom Frodes Jarler uforvarende over ham. Ottar faldt og hans Lig blev henflængt paa en Haug som Bytte for Ravne og Krager.

Adils, Ottars Søn, blev nu Konge i Upsal.

Med Hensyn til alle disse hidtil opregnede Ynglingesonger i Upsal have vi fulgt Ynglingasaga¹⁾, der, som

¹⁾ Kap. 14—31.

før er sagt, støtter sig til det gamle Ynglingatal af Skalden Thjodolf af Hvin. Kong Ottar er ifølge Sagaen det 14de Led fra Fjølner, den først nævnte af Witten. Ottars Tidsalder synes, ifølge senere Slægtled og hans Samtidighed med Leirekongen Frode, om hvilken vi strax efter skulle tale, at falde i den første Halvdeel af det 6te Aarhundrede. Forudsat, at Slægtrækken op fra ham til Fjølner er rigtig, saa maatte denne sidste antages at have levet i det 1ste Aarhundrede e. Chr. Men her hviler naturligvis Tidsregningen paa en altfor svag Grundvold til at kunne fremsættes med noget Sikkerhed. Først med Ottar og hans Søn Adils bliver Ynglingernes Historie, med Hensyn til Tidsregningen, noget sikkrere. Men før vi gaa over til at fortsætte den, maa vi kaste et Blik paa de Sagn, som angaa Kongerne i Leire i det 6te Aarhundrede, hvilke Sagn danne en egen Kreds, hvis Hovedpunkt er Rolf Krakes Bedrifter og Skjebne.

Leidrakongerne Helge og Rolf Krake.

I Leidra eller Leire paa Sjælland havde ifølge de gamle Sagn Skjoldungernes Kongeæt sit Sæde. Det hed, at den stammede fra Skjold, der kaldtes Odins Søn, gjennem den berømte Fred-Frode, der forhen i Sagnhistorien er omtalt. Denne Kongeæt synes snart at have øvet en større, snart en ringere Indflydelse i de Lande, som senere udgjorde det danske Rige; men Sagnene give dog ingen gyldig Grund til at antage, at Kongerne i Leidra have været stadige Overkonger i hine Lande. Ved det Tidspunkt, til hvilket vi nu ere komne, i det 6te Aarhundrede, synes Leidrakongerne at have hævet sig til en høj Grad af Magt og Anseelse, hvilket endog Upsalakongerne, som nys er viist, maatte føle¹⁾.

¹⁾ Hovedfilberne til Sagnene om de i det Følgende omtalte Leidrakonger ere Rolf Krakes Saga og Saxos Fortælling i 2den

Ottars Samtidige blandt Leidrakongerne, Frode, var en urolig og herskesyg Konge. Først havde han styret Riget i Fællesskab med sin Broder, den blide og fredelige Halfdan. Men han taalte ei denne længe ved sin Side, overfaldt ham usforvarende, tændte Ild paa hans Gaard og dræbte ham, da han vilde forsvare sig. Halfdan efterlod to Sønner Roar og Helge, der endnu vare Børn og opfostrede hos en Mand ved Navn Regin. Denne frygtede Frodes Efterstræbelser og sendte Drengene til en viis og tryllekundig Olding ved Navn Virfil, der havde været Halfdans Ven og boede paa en D nær Kongsgaarden. Regin maatte siden, som de fleste andre Hovdinge, sverge Frode Troskab. Kong Frode frygtede Hevn af Halfdans Sønner og ønskede at faa dem i sin Magt. Ved Seidmænd fik han Nys om, at de vare paa Virfils D; men hans Sendebud kunde aldrig finde dem, naar de randsagede Den; thi Virfil skjulte dem i et Jordhuus i Skoven. Da drog Kongen did selv og kom saa pludselig, at han fik grebet Virfil, før denne kunde advare Drengene. Oldingen havde imidlertid frygtet for, at dette engang kunde skee, og havde aftalt med dem, at naar han raabte paa sine Hunde Hop og Ho, skulde dette være dem et Tegn til at skjule sig i Jordhuset. Da han nu blev greben af Frodes Mænd, lod han, som om han frygtede for, at Ulvene skulde angribe hans Hjord, og raabte paa Hundene, at de skulde verge den. Drengene bleve advarede og løb i sit Skjul; men Frode maatte drage bort med usor-

Bog (S. 82 fgg.). Rolf Krakes Saga bærer Præget af at være sammensat i det 14de Aarh. af forskjellige mere og mindre egne Oldsagn; den maa altsaa regnes for en af de yngre Sagaer, og man finder ogsaa meget i dens Fortælling, som minder om det Aarhundrede, i hvilket den er bleven til. Den er alligevel af stor Bigtighed, og paa de fleste Steder er det ikke saa vanskeligt at adskille de egne Oldsagn fra den senere Tids Eventyr.

rettet Sag. Virfil turde nu ei længer beholde Drengene hos sig, men sendte dem til Jarlen Sæfar, der var gift med deres Søster Signy. Noar var da tolv, Helge ti Aar gammel. I usle Klæder med Huer, som rakte dem ned i Dinene, kom de til Jarlens Gaard og vare der en Stund, uden at Noget kjendte dem. Frode havde imidlertid Mistanke om, at Sæfar skjulte Drengene, og indbød ham til et Gjestebud for at udforske ham. Brødrene løb med i Jarlens Følge mod hans Villie og anstillede sig som halvgale. I Gjestebudet røbede en Spaakvinde dem; Frode vilde lade dem gribe, men Regin, deres fordums Fosterfader, hjalp dem bort under Tummelen, som havde reist sig i Hallen. De skjulte sig i Skoven til Natten; da vendte de tilbage til Kongsgaarden, indebrændte sin Farbroder ved Regins og Sæfar Jarls Hjælp og bemægtigede sig sit fædrene Rige¹).

Noar omtales ei meget i de gamle Sagn; berømtere blev Helge. Paa et af sine mange Sotoge kom han til en Dronning Malof i Sagland og vilde have hende til Egte; men hun afviste ham med bestjæmmende Haan. Han hev nede sig ved at voldtage hende, og hun fødte efter Helges Bortførd en Datter, Yrsa. Malof holdt hendes Fødsel hemmelig og lod hende vogte Kvæg, som om hun var Fattigfolks Barn. Engang kom Kong Adils fra Upsal til Kysten, hvor Pigen var med Hjorden; han blev indtagen af hendes Skjønhed, førte hende bort med sig og egtede hende. Siden angreb Helge Kong Adils's Rige, fordrev ham og bortførte Yrsa. Han anede ei, hvo hun var, egtede hende og avlede med hende en Søn, Rolf. Men

¹) Sagnet om Noar og Helge findes udførlig fortalt i Rolf Krafte's Saga i dens første Afsnit, den saakaldte Fróða-Páttir (Kap. 1—5), og styrkes ved det, Saxo i 7de Bog (S. 320 fgg.) fortæller om en Konge Frode, som rigtignok efter hans Ordning af Begivenhederne er meget yngre end Rolf Krafte.

tre Aar efter kom Dronning Alaf til Danmark og aabenbarede Yrfa's Fødsel. Hun forlod da Helge og drog tilbage til Kong Adils i Svithjod. Denne Hændelse gif Helge nær til Hjerte; i Krigen vilde han adsprede sin Sorg og faldt paa et af sine Toge¹⁾.

Helges otteaarige Søn, Rolf, blev nu Konge i Leidra, og da han voksede til, blev han berømt for Gavnildhed, Tapperhed og Medlidenhed. Engang kom en fattig Dreng, ved Navn Bøgg, i Hallen til den unge Konge, som endnu var spæd af Bæxt. Han gif hen til Kongen og saa op paa ham. „Hvad har du paa Hjerte, Svend,“ siger Rolf, „fiden du seer saa paa mig?“ „Da jeg var hjemme,“ svarede Bøgg, „hørte jeg sagt, at Kong Rolf i Leidra var den største Mand i Norden; nu seer jeg en liden Krake²⁾ sidde i Høisædet, og ham kalder man Konge.“ Da sagde Kongen: „Du har givet mig Navn, Dreng; men Skif er, at Gave skal følge Navnfæste. Jeg seer, du har Intet at give mig, som er verd at eie; den faar da give, som Noget har.“ Han gav ham en Guldring. „Giv du lykkeligt af alle Konger,“ siger Bøgg, „jeg lover, at jeg skal worde den Mands Bane, som dræber dig.“ Da sagde Kongen: „Bed Lidet bliver Bøgg glad.“ Fra den Tid bar Rolf Tilnavnet Krake³⁾.

Mange gjæve Kjemper samlede sig om Rolf; men den berømteste af dem alle var Bødvar Bjarke, en Kongesøn fra Norge. Denne traf i Kongens Gaard en usfel

1) I Fortællingen om Helge, Alaf og Yrfa har jeg nærmest fulgt Ynglingasaga Kap. 32. 33. Rolf Krakas Saga Kap. 6—17 er meget udførligere og giver en noget afvigende Fremstilling.

2) en Stang.

3) Dette Sagn er fortalt efter Skalda Kap. 44, hvor det findes i den simpleste Form. Saxo fortæller det omtrent ligedan; efter Rolf Krakas Saga (Kap. 42) er Bøgg en Svenker, og Tildragelsen indtræffer langt senere, under Rolfs nedenfor fortalte Tog til Svithjod.

Bonedreng ved Navn Høtt; han var til Spot for Hirdmændene, der fandt sin Glæde i at fæste de aspillede Been paa ham fra Bordet. Drengen laa i en Krog af Hallen, begravet i en Dynge af Knokler, som han kaldte sin Skjoldborg. Bjarke drog ham frem, beskyttede ham mod Kjæmpernes Spot og tvang ham siden til at følge sig i Kamp mod et Uhyre. Bjarke fædede dette og lod Høtt drikke af dets Blod og æde af dets Hjerte; derved blev han sterk og modig, og ingen af Kjæmperne turde nu længere forurette ham. Rolf gav ham Navnet Hjalte; han blev kaldet den hugprude d. e. den modige, og var næst Bjarke den tappreste af Kongens Kjæmper¹).

Mellem Kong Adils i Upsal og Kong Ale paa Oplandene i Norge var der Strid, og de havde sat hinanden Stevne paa den tilfrosne Bænersø. Adils sendte Bud til sin Stifson Rolf og bad ham komme sig til Hjælp; han lovede at lønne hans Mænd og give ham selv tre Klenodier, som han maatte vælge blandt hans Skatte. Rolf kunde ei selv komme for Krig med Sagerne, men sine tolv Berserker sendte han; blandt disse var Bjarke og Hjalte. Ved deres Hjælp seirede Adils, og Ale faldt i Striden. Rolfs Kjæmper fordrede nu hver tre Pund Guld i Lon, desuden for sin Konge Hjelmen Hildegalt, som Ale havde eiet, en herlig Brynje, kaldet Finnsleif, og Guldringen Sviagriis, hvilken Adils's Forfædre havde eiet. Adils negtede dem Alt, og Berserkerne droge bort i Brede. Da Rolf fik dette at vide, drog han selv uden Leide med dem til Upsal. Orsa, hans Moder, modtog ham vel og

¹) Den vidtløftige Fortælling om Bødvar Bjarke, som findes i Rolf Krafes Saga Kap. 24—32, viser sig aabenbare at være et Eventyr fra Middelalderen. Langt tilforladeligere er, hvad der senere i Sagaen (Kap. 33—36) fortælles om Bødvars Ankomst til Rolfs Gaard. Dette bestrykes ogsaa ved Saxos Fortælling og bærer i det Hele Oldtidens Præg.

førte ham til et Herberge, adskilt fra Kongehallen. Her blev der givet dem *Ol* at drikke og *Jld* optændt paa Gulvet. Da *Rolf* og hans *Mænd* vare komne i sine *Sæder*, traadte *Udils's* *Mænd* ind i Hallen og lagde *Bed* til *Jlden*; lidt efter lidt forøgede de den saaledes, at *Klæderne* brændte af *Rolf* og hans *Kjæmper*. „Er det sandt,“ sagde de, „at *Kong Rolf* og hans *Berserker* fly hverken *Jld* eller *Jærn*?“ Da sprang *Rolf* op og raabte til sine *Mænd*: „*Rader* os *Jlden* øge i *Udils's* *Huus*!“ Han kastede *Skjoldet* paa *Jlden* og løb over, medens det brændte, og sagde: „*Den* flyr ei *Jlden*, som over den løber!“ Saa gjorde og hans *Mænd*, grebe dem, der havde lagt *Bed* til *Jlden*, og kastede dem selv i den. *Yrsa* kom nu til og gav *Rolf* et *Dyrehorn* fuldt af *Guld* og dermed *Ringen* *Sviagriis* og bad ham skynde sig bort. De svang sig paa *Hestene* og rede ned ad *Fyrisvold*. Da saa de *Udils* forfølge sig med en stor *Hær*. *Rolf* saaede *Guldet* ud over *Veien*; men *Svenskerne* sprang af *Hestene* for at samle det. *Udils* bad dem ile, og selv red han alt, hvad han kunde, paa sin raske *Hest* *Slungner*. Da *Rolf* merkede, at han var kommen ganske nær, kastede han *Sviagriis* til ham og bad ham modtage den som *Gave*. *Udils* standsede, greb den paa *Spydsodden* og lod den løbe ned paa *Skafket*. Da *Rolf* saa ham bøie sig, udraabte han: „*Sviinboiet* har jeg nu den ypperste blandt *Svenskerne*!“ og red bort. Denne *Rolfs* *Færd* blev saa beromt, at *Skaldene* siden kaldte *Guldet* *Fyrisvolds* *Sæd*¹⁾.

Rolf havde en *Søster* *Skuld*, en grim *Kvinde*. Det

1) *Rolfs* *Tog* til *Sverige* er den Deel af *Sagnet* om ham, som er bedst begrundet; det fortælles i *Ynglingasaga* Kap. 33, hos *Saxo*, i *Rolf* *Krakes* *Saga* og endelig i *Skalda* Kap. 44. Jeg har ganske fulgt *Skaldas* *Fortælling*, som viensynlig er den ældste og den mindst udsmykkede.

hed, at Kong Helge havde avlet hende med en Alfhone¹⁾. Hun var gift med Hjørvard, Rolf's Skattekonge, og op-
hidsede denne mod sin Broder. En Juul kom de til Leidra
med meget Folk, som om de vilde bringe Rolf den Skat,
de skyldte ham, og bleve modtagne med et herligt Gjeste-
bud. Men om Natten overfaldt de ham. Rolf og hans
Kjæmper vaagnede ved Stridsbuldret og forsvarede sig
tappert; omsider faldt de dog for Overmagten. Kun Bogg
var end i Live, og han hevnedes sin Konge ved at dræbe
Hjørvard²⁾.

Denne Sagnfreds hensætter os i en Tid, da den
nordgermaniske Stammes Herredømme ikke alene i de syd-
ligere Egne af den skandinaviske Halvø, men ogsaa i den
største Deel af Danmark var nogenlunde grundfæstet. Daner-
nes Navn var allerede almindelig bekjendt, og de danske Kon-
ger i Leidra havde vundet en varigere Anseelse. Konge-
navnet var allerede blevet almindeligt baade for de Høv-
dinger, der styrede mere udstrakte Riger, og for de Hær-
førere, der slakkede om til Søs og til Lands i Spidsen
for nordgermaniske Kriegerflokte. De gamle Kongerækker,
paa hvilke man dog ikke i en fjærnere Tidsalder maa bygge
med altfor stor Tryghed, synes at berettigede os til at hen-
føre Rolf's Tidsalder til det 6te Aarhundrede. Den-

1) Det uidentvisl gamle Sagn om Skulds Fødsel fortælles i Rolf
Krafs Saga Kap. 15.

2) Fortællingen om Rolf's Død er meget udførlig baade i Rolf Kra-
fes Saga og hos Saxo og grunder sig, som det lader, hos begge
paa det gamle Kvad Bjarkemaal, men er hos begge udspæk-
ket med mange urimelige Vventyr. Med Hensyn til Bogg's
Hevn afvige de; Saxo lader ham gaa i Hjørwards Tjeneste og
dræbe denne, idet han rækker ham sit Sverd for paa dette at
sverige ham Huldskab; Sagaen derimod lader Bogg udføre Hev-
nen ved Yrsas og Bødvars Brødras Hjælp. Saxos Beretning
turde her maaskee være den ældste.

gang var allerede den sydgermaniske Udvandring til Britannia saa godt som tilendebragt og derved Herredømmet over den jydse Halvø indtil Eideren aabnet for den nordgermaniske Folkestamme. Man finder nu Danerne som det virkelig herskende Folk i de Lande, som senere beholdt Navnet efter dem. Høist sandsynligt er det imidlertid, at denne Green af den nordgermaniske Stamme, der i sin Oprindelse egentlig kun bestod af forskjellige Kriegerflokke, har ved Egteskaber forbundet sig med de Overvundne og optaget i sig en Mængde sydgermaniske Bestanddele, gotiske i de østligere Egne, nedertydske i de vestligere, — at den sydgermaniske Befolkning endnu, skjønt under nordgermaniske Styrere, har spillet en ikke ubetydelig Rolle i denne Deel af Norden, og at sydgermanisk Sprog og sydgermanisk Folkarakter endnu her i mange Henseender have gjort sig gjældende.

De sidste Hinglinger i Upsal.

Kong Adils i Upsal var en rig og mægtig Konge og herskede længe over Svithjod. Han døde, medens Rolf Krake endnu levede. Engang, da han var til Disablott og red omkring i Disarsalen, snublede Hesten, Kongen styrtede frem over den og stødte sit Hoved saa fast mod en Steen, at Hjernefalken brast. Han blev lagt i Haug ved Upsal.

Adils's Søn Gystein blev nu Konge; i hans Dage faldt Kong Rolf i Leidra. Mange Søkonger fra Norge og Danmark herjede paa denne Tid i Svithjod; mange af dem havde intet Land og havde gjort sig det til Lov aldrig at sove under fodet Bjelle eller drikke af Horn ved Arnen. Blandt disse Søkonger var og Sølve, Høgues Søn, fra Njardey i Norge; han er ovenfor nævnt som den berømte Halfs Morbroder og Hevner. Sølve havde et lidet Rige i Danmark og drog ofte i Viking i Østersøen. Paa

et af sine Toge kom han ogsaa til Svithjod, overfaldt pludseligen Kong Gystein, da han var til Gjestebud i Heredet Lofund, og brændte ham inde.

Derpaa drog Solve til Sigtun og forlangte Kongedømmet over Svithjod; men Svenskerne samlede en Hær mod ham. Det kom til et heftigt Slag, der skal have været i elleve Dage; da seirede endelig Solve, blev Svithjods Konge og herskede der længe. Omfider blev han forraadt og dræbt af Svenskerne.

Efter hans Drab blev Yngvar, Gysteins Søn, Konge i sit fædrene Rige. Han var en tapper Kriger, men havde ogsaa nok at gjøre med at verge Landet for Vikinger baade fra Vesten og Østen. Han faldt paa et Tog til Estland.

Hans Søn og Efterfølger, Dnund, gjorde et Tog til Estland for at hevne sin Faders Død og vendte hjem med Seier og meget Bytte. Siden herskede han i Fred og var elsket af sit Folk. Han opryddede Skove, lod Myrer dyrke og befordrede saaledes Landets Frugtbarhed. Han byggede ogsaa Kongsgaarde i Herederne og anlagde Beie for des lettere at kunne reise om i sit Rige. Deraf fik han Navnet Braut=Dnund d. e. Bei=Dnund. En Høst, som han var mellem sine Gaarde og var kommen i en trang Dal, styrtede et Sneffred fra de høie Fjelde og begrov ham og hans Mænd.

Kong Dnund efterlod sig en Søn Yngjald, der i sin Barndom havde været opfostret hos Svipdag den blinde. Mange Heredskonger vare paa den Tid i Svithjod eller Landene omkring Mælaren; dog ansaaes Upsalakongerne, som raadede for den Deel af Upland, der kaldtes Tiundaland, for Overkonger. I Upsal holdtes ogsaa store Dffringer, og did søgte hver Midvinter mange Konger og en stor Mennekesværn. Engang, medens Dnund endnu levede, kom Kong Yngvar af Fjadrundaland,

den vestligste Deel af Upland, til Dffringerne med sine to Sønner Alf og Agnar. Ingjald var ogsaa tilstede; han og Alf, der begge vare sex Aar gamle, legede med hinanden, men Alf var altid den sterkeste. Grædende flagede Ingjald sin Nød for sin Fosterfader, og denne gav ham Hjerttet af en Ulv at æde. Herved blev han modig og sterk, men tillige grum og ondskabsfuld. Da han var bleven voksen, skaffede Kong Onund ham til Egte Gauthild, Datter af en Konge Algaut i Vester-gautland.

Da Onund var død, beredte Ingjald et stort Gravøl for at tage Arv efter ham og indbød hertil Konger, Jarler og Høvdinger over alt Svithjod og de nærmest liggende Lande. Han havde ladet bygge og indrede en ny Sal, ei mindre end selve Upsalen eller Kongesalen. Den blev kaldet Svykongesalen; thi der vare syv Høisæder beredte for de syv Konger, som Ingjald ventede til Gjestebudet. Af disse kom ogsaa Kong Algaut af Vester-gautland, Ingjalds Svigerfader, Kong Ingvar af Fjadrundaland med begge sine Sønner, Alf og Agnar, Kong Spor snjall af Nærrike og Kong Sighvat af Mattundaland¹⁾; den syvende, Kong Granmar af Sudermannland, kom ikke. De sex Konger med deres Mænd bleve da beverte i den nye Sal; Ingjald derimod med sin Hird var i Upsalen. Det var Skik i Arveøl efter Konger, at Arvingen sad paa Skammelen foran Høisædet, indtil Bragehornet blev indbaaret; da skulde han reise sig og gjøre et Løfte, før han tømte det; derpaa blev han sat i sin Faders Høisæde og var nu Herre over sin Fødrenearv. Da Bragehornet blev baaret for Ingjald, reiste han sig og gjorde det Løfte at udvide sit Rige til det Dobbelte i alle Retninger, eller og vilde han dø. Han lovede ei heller længe med sit Løstes Opfyldelse; thi samme Avel, da alle Gjesterne vare drukne, bød Ingjald sine Fostbrødre, Folkvid og Hylvid, Svipdags Sønner, at

¹⁾ Var ligesom Tiundaland og Fjadrundaland en Deel af Upland.

væbne sig og sine Mænd. De omringede den nye Sal, antændte den og opbrændte de sex Konger med alt deres Folk. Derpaa underlagde Ingjald sig deres Riger.

Kong Granmar af Sudermannland saa nu, hvad Skjebne der havde været ham tiltænkt og hvad han havde at frygte. Denne samme Sommer kom en berømt Søkong, Hjørvard af Ylfingernes St, til Granmars Rige, blev indbudet af ham til Gjæstebud og sad i Højsædet ligeover for Granmar. Det var ofte Skik i de Tider, at i Gjæstebude hos Konger, der holdt til i sine Lande og ikke sværmede om paa Havet, drak Gjæsterne to og to med hinanden, een Mand og een Kvinde. Søkonger og Bifinger derimod pleiede stedse at drikke alle tilhobe. Om Aftenen gif Granmars skønne Datter, Hildegunn, ind i Hallen for at skjenke for sin Faders Gjæster. Med en fyldt Solvkalk i sin Haand traadte hun hen for Kong Hjørvard og sagde: „Hil alle Ylfinger! Rolf Krakes Minde!“ Hun drak Halvdelen og rakte derpaa Hjørvard Bægeret. Han greb baade Bægeret og Pigen's Haand, satte hende ved sin Side og drak og taledede med hende om Kvelden uden at agte Bifingernes Skik. Dagen efter begjærede han hende til Egte. Den sønnelose Granmar saa, at Hjørvard vilde blive ham en Støtte mod Ingjald, og gav ham Pigen, imod at han skulde blive hos ham og hjælpe ham at verge Riget.

Om Høsten angreb Ingjald Granmar og Hjørvard med en stor Hær af alle sine Riger; Kong Høgne af Østergautland, Granmars Svigerfader, og Hilder, hans Søn, kom dem til Hjælp. I et stort Slag forlodes Ingjald af alle Høvdinge fra Fjadrundaland, Mattundaland, Nærike og Væstergautland; hans Fosterfader Svipdag blinde og dennes Sønner faldt, og Kongen selv undkom med Nød haardt saaret til sine Skibe og flygtede til Upsal. Længe fortsattes Striden med Granmar og Hjørvard, omsider blev en Fred besvoren, der skulde vare, saalænge som nogen af

de tre Konger levede. Men allerede om Høsten efter overrumplede Ingjald begge sine Fiender om Natten, da de vare til Gjestebud paa Den Sile, og indebrændte dem.

Han underlagde sig nu ogsaa Granmars Rige, Sudermannland; men mod Høgne og Hilder i Østergautland kunde han intet udrette, hvor ofte han end angreb dem. Han skal ellers have myrdet tolv Konger paa en lumst Maade; herved blev han vel Herster over en stor Deel af det senere svenske Rige, men fik og Tilnavnet Jldraade d. e. den Onde. Ingjald havde med sin Kone Gauthild to Børn, en Søn Olaf, der blev opfostret i Væstergautland, og en ældre Datter Asa, der lignede Faderen i Sindelag. Hun egtede Gudrød, Konge i Skaane, eggede først denne til at dræbe Halfdan, hans Broder, myrdede derpaa ham selv og flygtede til sin Fader Ingjald. Halfdans Søn Ivar kom til Skaane efter Gudrøds Død, samlede en Hær og drog til Svithjod. Ingjald og Asa vare i Gjestebud paa Ræninge, en Ø i Mælaren, da de spurgte, at Ivar nærmede sig. Ei havde de Folk nok til at gjøre Modstand, og Flugten var dem farlig; thi vel vidste de, at de vilde støde paa Fiender, hvor de kom. Da toge de en Beslutning, der blev vide berømt. De drak alle sine Mænd drukne, tændte Jld paa Hallen og indebrændte dem tillige med sig selv.

Ingjald var den sidste af Ynglingeætten, der sad paa Upsals Kongestol. Efter hans Død bleve hans Benner og Frænder fordrevne, og Ivar, hans Fiende, underlagde sig hans Rige¹⁾.

Ivar Vidfadme, Braavallaflaget og Ragnar Lodbrok.

Ivars Herredømme var nu vidt udstrakt²⁾; derfor blev han kaldet Vidfadme d. e. den, der favner vidt; han var

1) Ynglingasaga Kap. 33—45.

2) Efter Ynglingasaga Kap. 45 underlagde Ivar sig foruden hele

tapper og feiersæl, men tillige lumst og ondskabsfuld. Paa denne Tid herskede i Leidra Brodrene Helge og Rørek. Helge var en modig Krieger og blev derfor kaldet den hvassse; Rørek var mindre berømt; thi han sad rolig i sit Rige. Engang kom Helge til Ivar og beilede til hans Datter Aud; men hemmeligen tilskyndet af Ivar gav hun ham Afslag, skjønt hun elskede ham. Noget efter kom Helge atter til Svithjod og beilede til hende for sin Broder; efter Ivars Billie fulgte hun ham til Danmark, egtede Kong Rørek og fødte ham siden en Søn, der blev kaldet Harald. En Stund efter kom Ivar paa et Sotog med sin Flaade forbi Sjælland. Han lagde i Land, kaldte Rørek til en Samtale og vakte Mistanke hos ham til Helge, at denne havde havt ulovlig Dmgang med Aud, og at Harald var hans Søn. Herved opfyldtes Rørek af Had til sin Broder og dræbte ham, da han kom hjem af Leding. Alle bleve bedrøvede og forbittede over denne Gjerning; men Aud sagde, at hun heri saa sin Faders lumste Raad, og forlod strax Rørek med sin Søn. Imidlertid vendte Ivar tilbage fra sit Tog, landede atter ved Sjælland og hørte, hvad der var foregaaet. Han lod, som han var forbittret over Helges Drab, og forestillede sine Mænd, at Rørek havde begaaet et Riddersverk, som maatte hevnes. Rørek ventede sig intet ondt og drog til Skibene; men han blev overfalden af Ivars Mænd og fældet efter et tappert Forsvar. Aud havde imidlertid samlet en stor Hær og ilede med den sin Fader imøde. Ivar saa, at han ei for Tiden var mandsterk nok til at vove noget mod Danerne og drog derfor til Svithjod. Men Aud vilde ei oppebie hans

Sverige (Sviavelde) og Danmark tillige en stor Del af Sarland, alle Landene ved den østlige Side af Østersøen (Austriki) og den femte Part af England. Ved England har Sagnet her uidentivl oprindelig meent Anglernes gamle Hjem før deres Udvandring til Britannia, de sydligere Dele af den jydste Halvø.

Tilbagekomst; med store Rigdomme og meget Følge flygtede hun med Harald til Gardarike, til en Konge Radbard, som herskede der, og egtede ham. Ivar vilde forfølge hende, men omkom paa Veien¹⁾.

Efter Ivars Død kom den unge Harald tilbage til Danmark og blev Konge i Leidra. Han herskede længe og var en vældig Krieger; derfor fik han Navnet Hildetand (Krigens Tand), og det hed om ham, at han var Odin hellegiget og af ham hærdet mod Vaaben. Derfor gif han ofte i Striden frem i Spidsen for sine Mænd uden Hjælm og uden Brynje. Da Harald efter et langvarigt Kongedømme var bleven gammel, svag og blind, bleve Danerne kjede af hans Herredømme, og nogle af hans Mænd vilde kvæle ham i et Bad; men Harald bød dem lade sig komme ud; thi kongeligen vilde han ende sit Liv. Han havde sat sin Brodersøn Sigurd Ring, Søn af Randver, Sønesøn af Aud og Radbard, til Underkonge over Svithjod, og denne havde unddraget sig hans Herredømme. Til ham sendte han nu Bud og stevnede ham til Strid paa Braavallasletten i Østergautland. Efter lang Rustning indfandt begge Konger sig til det aftalte Stevne. Begge havde de store Hære og Nordens berømteste Hjæmper i sit Følge. Harald fulgte Danerne og mange Helte fra Sægen og Friisland; i Sigurds Hær vare de tappreste Nordmænd og Svensker. Den blinde Harald overlod sin Stridshovding Brune at ordne Hæren i Svinfylking eller Kileform, hvilken Slagorden Odin selv skulde have lært Kongen. En Skjoldmø, Bisma, bar hans Merke. Da Hæren var fylket, vistes den gamle Konge sig paa sin Bogn under Fanen og

¹⁾ Sagnene om Ivar Vidfadme findes fortalte i det Sagabrudstykke, som er bekendt under Navnet Sögubrot. Denne Saga er vel i den Form, hvori vi nu have den, fra en seent Tid, fra Slutningen af 13de Aarhundrede, men grunder sig udentvivl paa gamle Folkesagn og Digte.

opmuntrede sine Mænd til Tapperhed. Det Samme gjorde paa sin Side Sigurd Ring. Derpaa lode Eune og Slaget begyndte. Først heldede Seiren til Haralds Side, og Friseren Ubbe, en af hans Kjemper, havde alt gjennembrudt Fjendernes Fylking, da han blev fældet af de thelemarkiske Bueskytter i Sigurds Hær. Derpaa anrettede de og Thrønderne med sine Pile et stort Niederlag blandt Danerne. Harald merkede Forvirringen og spurgte Brune, der styrede hans Bogn, hvorledes Sigurd Ring havde fyldt sin Hær? Brune svarede, at han havde stillet den i Svinfylking. „Underligt!“ sagde Harald, „jeg troede, at Odin havde lært mig ene dette!“ Han bad nu til Odin, at han, som stedse havde beskyttet ham, ei vilde forlade ham i denne hans sidste Strid. Derpaa lod han Bognen styre ind i Fjendernes tætteste Skarer; selv reiste han sig paa sine Knæ og udslyngede Spyd med begge Hænder. Men det var Odin selv, som havde paataget sig Brunens Skikkelse for at hente sin Yndling. Han styrkede Harald fra Bognen og knuste hans Hoved med en Kulle. Sigurd Ring saa snart Bognen tom; han formodede, at Kongen var falden, og lod Striden standse. Derpaa søgte man Haralds Lig, og det fandtes i en Dynge af faldne Fjender. Sigurd Ring lod det lægge paa Bognen, og den bedste Hest prægtigen smykket spænde for den; det blev alt bragt op paa det opstablede Baal tilligemed Kongens Skib. Derpaa blev Baalet antændt; Sigurd bød Harald fare til Valhal i Spidsen for den faldne Kjempeflare, og Danerne kastede Guld og Smykker i Flammerne for at hædre den faldne Konge¹⁾.

¹⁾ Sagnene om Harald Hildetand findes fortalte baade i Sögubrot og hos Saxo i Slutningen af hans 7de og Begyndelsen af hans 8de Bog, og paa begge Steder udgjør igjen Beretningen om Braavallaflaget Fortællingens Hoveddeel. I Skildringen af dette i Oldtiden saa overordentlig berømte Slag er saa stor Overeens-

Sagnene om Ivar Vidfadme og Harald Hildetand tyde uidentviol paa Omvæltninger i det sydlige Sverige og i Danmark, hvorved den nordgermaniske Stammes Overmagt og den sydgermaniskes Undertrykkelse i disse Egne fuldendtes. Sagnet lader Harald efter sin Morfader komme i Besiddelse af hele dennes vidtstrakte Herredømme; dog synes han især at have fæstet sig ved Danmark og ved dets endnu kun halv nordgermaniske Befolkning. Hans Broderson Sigurd Ring, der reiser sig mod ham paa hans gamle Dage, stammer fra Konger i Gardarike, som uidentviol have hersket over de der boende Rogolaner eller Russer, og altsaa været af nordgermanisk Art. Sigurd samler om sig hele Svithjods og Norges Krigerstyrke. Krigere fulgte ham lige fra Thronhjem og Norges nordligste Fylker. Om den gamle Harald samler sig derimod den hele krigeriske Magt af det endnu halv sydgermaniske Danmark og tildeels af det svenske Gautland, og sydgermaniske Folk og Hærførere nævnes udtrykkelig at have været indblandede i hans Hær, ja synes endog at have udgjort dens Hovedstyrke. Man

stemmelse mellem Sögubrot og Saxo, at begge maa have fulgt eet og samme Oldsagn. Saxo synes bedre at have bevaret det Mythiske i Sagnet, og hans Fortælling om dette Slag er en af de mest karakteristiske i hans ældre Historie og den, i hvilken den nordiske Aand er mindst forvansket. Det er ham, som fremstiller Haralds Krigerheld som Følge af Odins Bistand, som lader Odin selv paatage sig Brunes Skikkelse for først at sætte Splid mellem Harald og Sigurd Ring og derpaa tage Harald selv af Dage i Striden. Og dette er uidentviol saaledes, som Sagnet fra Hedenold har fremstillet Begivenheden, medens det derimod var aldeles mod Saxos Aand og hans Tidsalders Anskuelsesmaade at opdigte Slegt. Sögubrot har udeladt dette. Saa vel som Sögubrot og Saxo stemme med hinanden i Beskrivelsen af Braavallaslaget, saa store Uoverensstemmelser findes mellem dem med Hensyn paa Haralds Slægtskab og Forfædre. Her staar Sögubrot mere til at tro, da den stemmer med de øvrige Sagaer og de til dem knyttede Kongerækker; derimod er Saxos hele Kongerække aldeles forvirret og utilforladelig.

feiler derfor sikkerlig ikke meget, naar man antager, at i Sagnet om det store Braavallaflag er levnet os en Beretning om den rene nordgermaniske Stammes endelig afgjørende Seier over den ældre sydgermaniske Befolkning i de skandinaviske Lande, hvilken Seier havde denne Befolknings fuldkomne Undertvingelse til Følge. Den ublandede nordgermaniske Stamme var nu den eneherkende i alle Nordens Lande indtil Eideren, og den sydgermaniske Befolkning her havde ganske tabt sin Selvstændighed.

Denne store Folkedamp synes at have staaet i Begyndelsen af det 8de Aarhundrede, omtrent ved Aar 720.

Seieren paa Braavalla Slette havde gjort Sigurd til en mægtig Konge; om hans sildigere Bedrifter tie de gamle Sagn. Hans Son, Ragnar, fik Riget efter ham. Ragnar udmerkede sig tidlig ved Skjønhed, Styrke og Mod. En Jarl Herraud i Østergautland havde en Datter Thora, kaldet Borgarhjort. Engang gav han hende en liden Drm, som hun opfødte i en Kiste, men siden voksede den saameget, at den omgav hendes Hal og maatte hver Dag have en Dyr til Føde. Den lod Ingen komme til Hallen uden en Tjener, som bragte den Mad. For at befries fra denne Plage lovede Herraud den Mand sin Datters Haand, der blev Drmens Bane. Rygtet herom kom for den unge Ragnar. Han iførte sig en lodden Klædning, der var kogt i Beg, for derved at beskytte sig mod Drmens Edder, gik ene i Kamp mod den og fældede den. Heraf fik han Tilnavnet Lodbrok og egtede Thora. Men snart mistede han hende, efterat hun havde født ham to Sønner, Erik og Agnar. For at adspredde sin Sorg drog Ragnar i Viding og kom med sine Skibe til Spangereid nær Lindesnes i Norge. Han laa her for Anker om Natten og sendte om Morgenens nogle Mænd i Land for at bage Brød. De fandt paa den nærmeste Gaard en gammel hæslig Kone,

der hed Grima, og bad hende hjælpe sig; hun undskyldte sig med sin Alderdom, men sagde, at snart kom hendes Datter Kraaka hjem, og hun kunde hjælpe dem. Kort efter kom en deilig Pige med guldgult Haar, saa langt, at det rakte hende til Anklerne. Ragnars Mænd agtede mere paa hende end paa sit Arbeide og kom til Skibene med brændt Brød. Da Kongen hørte Aarsagen, fik han Lyst til at see Pigen og sendte hende Bud, at hun næste Dag skulde komme til ham; hun skulde hverken være flådt eller nøgen, hverken have spist eller være fastende, hverken komme ene eller med nogen Følgesvend. Kraaka kom, indhyllet i et Fiskernet og sit lange Haar; hun havde bidt i en Løg, og en Hund fulgte hende. Ragnar blev saa indtagen i hendes Skjønhed og Vid, at han strax vilde egte hende; men hun afflog Tilbudet. Var han ligedan findet, naar han vendte hjem fra sin Vikingesfærd, da vilde hun egte ham. Ragnar kom virkelig tilbage til Spangereid, og nu fulgte hun ham til hans Rige, og han holdt Bryllup med hende. Hun fødte ham siden mange Sønner. Ivar hed den ældste og blev kaldet Beenløs, fordi han havde Brusk i sit Legeme istedetfor Been og derfor altid blev baaren; de andre vare Bjørn Jærnside, Hvitserk den hvassse og Rognvald. Alle Ragnars Børn vare tappre og sterke; tidlig droge de i Biking og udførte store Bedrifter. Paa et af disse Toge faldt Rognvald, den yngste af Brødrene, inden han endnu havde naaet Mand's Alder.

Paa denne Tid herskede i Upsal en Konge Gystein; han var Ragnars Ven, og de pleiede vechselviis at besøge hinanden hver Sommer. Engang Ragnar var i Upsal, bar Ingebjørg, Gysteins Datter, Mjød om til sin Faders Gjester. Da sagde Ragnars Mænd, at sliig en Kvinde burde deres Konge eie heller end Bondedatteren Kraaka. Ragnar lyttede til deres Raad; Ingebjørg blev hans Fæstemø,

og paa fastsat Tid skulde han komme tilbage for at egte hende. Da han drog bort, forbød han strengeligen sine Mænd at sige Kraaka noget om det, der var foregaaet. Ved Hjemkomsten blev han modtagen med et prægtigt Gjæstebud, og aldrig havde Kraaka viist sig blidere mod ham end nu. Om Kvelden bad hun Ragnar fortælle, hvad merkeligt der var hændt paa hans Færd? Han undskyldte sig med Træthed. „Vil du Intet fortælle mig,“ siger Kraaka, „da skal jeg sige dig Noget; er det ikke merkeligt, at du har fæstet dig en Kone, da du dog har en i Forveien?“ Forundret spurgte Ragnar, hvo der havde bragt hende denne Tidende? Hun svarede, at hendes Fugle havde gjort det, og bad ham ikke foragte sig; thi hun var ikke den ringe Pige, man ansaa hende for, men stammede fra Sigurd Fafnersbane, og hendes rette Navn var Aслаug. Derpaa fortalte hun ham sin Barndoms Skjebne. Hendes Fosterfader Heimer¹⁾ var flygtet med hende fra hendes Fædreneland, da hun endnu var et spædt Barn, og havde skjult hende i en Harpe tilligemed mange Kostbarheder. Siden vandrede han vide omkring; naar Barnet græd, spillede han paa Harpen og bragte det derved til at tie. Endelig kom han til Spangereid i Norge; her boede en Bonde Aake og hans Hustru Grima, fattige Folk, der intet Tjenesttyende havde. Manden var paa Jagt, Konen modtog den Fremmede. Først troede hun, at han var en Tigger; men siden saa hun ved Skinnets af Ilden paa Arnen, at nogle prægtige Fyndser stak ud af Harpen; hun blev og var en Guldring paa den Fremmedes Arm under Pjalterne. Hun førte ham til en Lade for der at sove om Natten. Men da Aake kom hjem, eggede hun ham til at dræbe den rige Fremmede; de kunde da med Gæt komme ud af al sin Armod og Nød. Vel indvendte Manden, at det var Ridingsverk at svige sin Gjest; men hendes Forestillin-

¹⁾ See ovenfor S. 86 Anm. 1.

ger seirede og Drabet udførtes. Derpaa sønderflog de Harpen og fandt nu til sin Forundring inden i det spæde Pigebarn. De spurgte hende, hvo hun var; men Barnet taug til alle deres Spørgsmaal. De enedes om at give hende ud for sin egen Datter og kalde hende Kraaka. Hun vogtede deres Hjord og vogede saaledes op under en streng Behandling, indtil Ragnars Komme til Kysten havde forandret hendes Skjebne. Til Bestyrkelse for denne Fortælling forkyndte hun Ragnar, at hun snart skulde føde en Søn, der til Tegn paa hendes Herkomst skulde have en Ring ligesom en Orm omkring sine Diestene. Det skede, som hun sagde; Drengen blev kaldet Sigurd Orm i Die, Ragnar troede Uslaug's Ord og brød Trolovelsen med Gysteins Datter¹⁾.

- ¹⁾ Fortællingen om Uslaug's Fødsel og Slægtskab er en af de største Knuder i den gamle Chronologi. Hun siges nemlig at være en Datter af Sigurd Fafnersbane, der, som vi i det Foregaaende have seet, maa have levet i det 4de Aarhundrede, men blev gift med Ragnar Lodbrok, der, som i det Følgende skal vises, ei kan sættes høiere op i Tiden end i sidste Halvdeel af 8de Aarhundrede. Vanskeligheden forekommer mig lettest at høves ved nøie at betragte Fortællingen selv. Som spædt Barn skulde Uslaug være bortført fra sit Fødreland; Ingen vidste noget om hendes Æt uden hendes Fosterfader, og han blev dræbt, da man endnu ikke kan antage Barnet for at have været mere end et Par Aar gammelt. Hvorledes skulde hun saaledes med Visshed kunne vide Noget om sin Slægt; herom kunde blot de dunkleste Minder være tilbage hos hende. Men Naaden, hvorpaa hun var kommen til Spangereid, kunde overtyde hende om, at hun ei var af ringe Herkomst. Og at hun selv, der i det Hele skildres som den kloge og modigste Kvinde, da det gjaldt om at forsvare sin Plads som Dronning, gav denne det mest glimrende Udseende, var naturligt; maaskee har hun sagt, at hun stammede fra Volsungernes berømte Slægt, eller, hvad der er endnu rimeligere, det underlige Ormetegn i Sonnens Dine har givet Æstertiden Anledning til at antage hendes Nedstammelse fra den berømte Dragebræber, medens Sagaen mere poetisk fremstiller det som en Bekræftelse

Herover opstod Fiendskab mellem begge Kongerne, og Ragnars Sønner med Thora, Erik og Agnar, herjede i Svithjod. Kong Gystein mødte dem og vandt Seier ved Hjælp af en Troldko, Sibylja (den stedse brøglende), der gif foran hans Hær og indjog Fienderne Skræk ved sit Brøl. Agnar faldt, men Erik blev tagen tilfange. Gystein tilbød ham Livet, ja sin Datter til Egte; men som overvunden vilde Erik ei modtage disse Tilbud. Han bad kun selv at maatte vælge sin Dødsmaade. Det blev ham tilstaaet, og han lod sig kaste paa Odderne af Spyd, der vare fæstede i Jorden; han drog en Ring af sin Haand og bad, at den maatte blive bragt til Dronning Aslaug, kvad derpaa en Sang og døde.

Ragnar var fraværende, da Budskabet om hans Sønners Død kom til Danmark. Da Sendemændene, der bragte det, traadte ind i Kongehallen, sad Aslaug med et Liinklæde bundet om sine Knæ og kjæmmede sit lange Haar. Hun hørte rolig paa Fortællingen og spurgte noie efter hver Omstændighed; men da de rakte hende Ringen, styrtede Taarerne som Haglkorn ned over hendes Kinder, og aldrig saa man hende græde hverken før eller siden. Hun eggede sine Sønner til Hevn; selv klædte hun sig i Brynje og fulgte dem til Svithjod. Gystein drog dem imøde, og hans Ko indjog nu som før Fienderne Rædsel. Da lod Jvar Beenløs sig løfte i Beiret og kaste paa dens Ryg og fældede den. Svenskernes Hær blev splittet, Kong Gystein faldt, og Ragnars Son Bjørn, kaldet Jærnside, blev Konge i Svithjod.

paa hendes foregaaende Udsagn. En Nedstammelse fra Sigurd Fafnersbane er i Tidens Løb bleven forandret dertil, at hun var hans Datter, og da nu Sagnene nævnte hans Børn med Gudrun Gjufesdatter, gjorde man Aslaug til en Frugt af Sigurds og Brynhilds Kjærlighed, tvertimod de gamle Eddasanges Udsagn. Saaledes forekommer det mig, at al Modsigelse lettest og mest overeensstemmende med Sagnet's egen Natur hæves.

Siden sværmede Ragnars Søner vide omkring i Vesten og Syden og vandt mange Seire. Da Rytet om deres Bedrifter naaede til Norden, vilde Ragnar ei staa tilbage for sine Søner. Han rustede to uhyre store Forselskibe for paa dem at drage over til England. Uslaug dadlede Toget og sagde, at disse store Skibe ei vare passende til at lande ved Englands Kyst, der var fuld af Brændinger og Sandgrunde. Men hendes Raad vare for-gjæves. Ved Afstedden skjenkede hun Ragnar en Skjorte, der var vævet med saa megen Trolddom, at hverken Hug eller Stik formaaede at bide paa den. Han drog afsted, men led Skibbrud ved Englands Kyst; dog kom han i Land med sine Mænd. Han blev angreben af en Konge Ella, overmandet og fangen. Han vilde ei sige, hvo han var, og blev kastet i en Drmegaard; men først, da Skjorten, som Uslaug havde skjenket ham, var trukken af ham, vilde Drmene bide ham. Da han merkede Døden nærme sig, udbrød han: „Grynne vilde Grisene, hvis de vidste, hvad Galten lider!“ Han kvad en Sang og døde leende.

Ragnars sidste Ord lode Ella slutte, at den Dræbte efterlod Søner, af hvilke han maatte frygte Hevn. Da han fik Visshed om, hvo den dræbte Konge var, sendte han nogle af sine Mænd til Danmark for at forkynde Ragnars Søner, hvad der var hændt, og bad dem lægge Merke til, hvorledes de optog Beretningen om sin Faders Død. Ragnars Søner vare dengang komne hjem fra sine Toge, men havde endnu ikke spurgt sin Faders Skjebne. Da de engelske Sendemænd kom ind i Kongehallen, fandt de Ivar Beenløs siddende i Høisædet, medens Sigurd Drm i Die og Hvitserk spillede Tavle og Bjørn Jærnside tilskar et Spydstift. Sendemændene henvendte sig til Ivar og fortalte denne Tidenden om Ragnars Død, og de øvrige Brødre lyttede til med spændt Opmerksomhed. Men da de gjentog Ragnars sidste Ord, kom Kongesønnerne i den

heftigste Sindsbevægelse. Bjørn, som havde staaet støttet til Spydkastet, rystede det med saadan Voldsomhed, at det brast tvert over. Hvitserk knugede den Briske, han holdt i Haanden, saa haardt, at Blodet sprang frem under hans Negle, og Sigurd stødte en Kniv, hvormed han skar sine Negle, ind i Haanden ligetil Benet uden at merke det. Ivar alene beholdt sin rolige Fatning og udsurgte noise Sendemændene om enhver Omstændighed, uden at lade merke paa sin Tale enten Brede eller Sorg; men hans Ansigt skiftede Farve, og han var snart rød som Blod og snart bleg som et Lig. De andre Brødre vilde strax begynde Faderhebben med at dræbe Sendemændene; men Ivar forhindrede det, lod dem drage hjem i Fred og bød dem at sige Kong Ella, hvad de havde seet. Da Ella hørte deres Beretning, udbrød han: „Ivar er den, som vi maa frygte, eller ogsaa Ingen.“ Udfaldet viiste, at han dømte rigtigt.

Saa snart de engelske Sendemænd vare dragne bort, holdt Ragnar's Søner Raad om, hvorledes de skulde hevne sin Faders Dod. Da erklærede Ivar, at det var hans Mening, at de burde modtage Bøder af Kong Ella. Men de øvrige Brødre optog dette Raad med lydeligt Mishag og erklærede i sin Forbittrelse, at de vilde samle alle de Skibe og vaabensføre Mænd, som de kunde faa, og angribe Ella. Dette skede; men da det rygtedes, at Ivar havde fraraadet Toget, holdt Mange sig tilbage, og Brødrenes Hær blev ikke saa stor, som de havde ventet. Alligevel drog de afsted til England, og Ivar fulgte dem med eet Skib, dog med den Erklæring, at han ei vilde deeltage i Kampen. Ragnar's Søner landede i England, men bleve slagne af Ellas overlegne Magt og maatte flygte til sine Skibe. Da sagde Ivar, som ikke havde deeltaget i Slaget, at nu vilde han begive sig til Ella og underhandle med ham; men hans Brødre, der holdt saadant for en

Skam, forlode ham for at drage hjem til Danmark. Ivar lod sig føre for Kong Ella og erklærede sig villig til at forliges med ham. Ella modtog Tilbudet og lod Ivar forblive i England, hvor han anlagde en befæstet Borg og snart gjorde sig yndet af Kongen ved at forsvare hans Rige og gaa ham tilhaande med vise Raad. Men hemmeligen lod Ivar sig bringe meget Guds fra sit Fædreneland og benyttede dette til at vinde Ellas Mænd. Da han saaledes havde skaffet sig mange Tilhængere i Ellas Rige, sendte han lønligen et Bud til sine Brødre i Danmark og opfordrede dem til at angribe Ella med al sin Magt. De fulgte Opfordringen og droge til England med en stor Hær. Endnu anstillede Ivar sig som Ellas Ven og drog som Fredsmægler mellem ham og sine Brødre, medens han dog hemmeligen ophidsede disse. Det kom til et Slag, hvori Ella blev forladt af sine egne Mænd, overvunden og fangen. Da nu endelig Ivar saa sin Faders Banemand i sine Brødres Hænder, lod han sin længe dulgte Hevnlyst frit Løb og opfordrede sine Brødre til at mindes, hvilken piinlig Død Ella havde ladet deres Fader lide. Paa Ivars Raad lode de riste Blodorn paa den fangne Konges Ryg, idet de skare Ribbenene fra Rygraden og reve Lungen ud gennem det aabne Saar.

Ivar Beenløs forblev, efterat have øvet denne grumme Faderhevn, i England og raadede der for det Rige, han havde erobret, indtil sin Død. Paa sit Dødsleie bød han, at man skulde reise hans Gravhaug paa den Kyst af Landet, som var mest udsat for Fienders Anfald; han haabede da, at disse ei skulde have nogen Fremgang.

Ragnars øvrige Sønner droge hjem til Danmark og fortsatte derfra sine Tøge til alle Kanter. Engang da Hvitserk den hvasse herjede paa Østersøens Kyster, blev han overmandet af sine Fiender og fangen. Han udkaarede

sig da den Dodsmaade at brændes levende paa et Baal af Menneſſehoveder og lod ſaaledes ſit Liv¹⁾.

Fra de tvende andre Brødre Bjørn Jærnsfide og Sigurd Orm i Die nedstammede berømte Høvdingeætter. Bjørns Uſſkom raadede længe over Sverige, og Sigurds blev berømt i Danmark. Fra denne ſidſte ſtammede ogſaa Norges forſte Enkeſonge Harald Haarſager gjennem hans Datter Aſlaug, hvis Sønneſtatter Ragnhild var Haralds Moder.

Sagnene om Ragnar Lodbrof og hans Sønner ligge Nordens hiſtoriske Tidſalder ſaa nær, at det ved forſte Diekaſt maatte synes let at udſinde det virkelig Hiſtoriske i dem. Alligevel forholder dette ſig ikke ſaaledes. Der findes ved Ragnar og hans Sønners Hiſtorie Knuder, der næſten ere vanſkeligere at løſe, end ved nogen af de andre Begivenheder, ſom henhøre til Nordgermanernes Sagnhiſtorie.

Den væſentligſte er Ragnar Levetid. See vi hen til de meſt paalidelige Slægtlinier, ſaa anviſe diſſe ham eenſtemmigen Plads i Slutningen af 8de Aarhundrede. Harald Haarſagers Moder ſtammede i 4de Led fra Ragnar, og Haralds Fødselſaar maa antages at indtræffe omtrent 850; det Samme er Tilfælde med en berømt Høvding Olaf hvite, der levede omtrent 870. Flere Slægtlinier antyde det Samme. Da man nu i gamle engelſke Krøniker finder omtalt, at en danſk Konge, hvis Navn forreſten ikke nævnes, i Aaret 794 blev ſlagen og dræbt i Northumberland, ſaa bliver der al Sandsynlighed for, at dette har været

¹⁾ Sagnene om Ragnar Lodbrof findes udførlig fortalte i den Saga, ſom bærer hans Navn, i Fortællingen om Ragnar Sønner (Påttr af Ragnarssonum, Fornald. sögur I, 345 fgg.) og hos Saxo i 9de Bog. Med Henſyn til Hovedbegivenhederne i hans Liv ſtemme alle diſſe Kilder temmelig vel overeens.

Ragnar. Men nu omtale paa den anden Side engelske og franske Historiekrivere flere Hovdinger, der i Spidsen for store Skarer af Nordmænd og Daner ødelagde England og Frankrige i Midten af det 9de Aarhundrede, fra 850—870, som Sønner af en dansk Konge Lodbrok, der skulde være dræbt i England. De nævne endog Navne, som stemme med dem, der i det nordiske Sagn tillægges Ragnars Sønner; saaledes nævne de franske Kroniker ved Aar 850 en Bier ferreæ costæ, Kong Lodbroks Søn, d. e. Sagaernes Bjørn Jærnside, og engelske Kroniker mellem Aarene 867 og 874 nævne en Ingvar, der tilligemed sin Broder Hubba anrettede stræffelige Ddelæggelser i England; de kaldes ogsaa Kong Lodbroks Sønner, og deres Angreb fremstilles som en Hevnfrig for deres Faders Drab. Vi gjenfjende i Ingvar det nordiske Sagns Ivar Beenløs, Ragnar Lodbroks Søn. Men er Ragnar selv falden i Aaret 794, hvorledes skulde da hans Sønner, som efter det nordiske Sagn maa antages at have været vogne ved Faderens Dod, have kunnet herje i fremmede Lande mere end 60 Aar senere? Flere Historiegranskere (f. Ex. Suhm, Schöning) have søgt at rede sig ud af Banskkeligheden ved at antage, at der har været to Konger af Navnet Ragnar Lodbrok, og at flere af disses Efterkommere ikke alene have baaret samme Navn, men og samme Tilnavn. Men baade er dette uden Støtte i Historien og derhos i sig selv uden indre Sandsynlighed. Rigtigere synes P. C. Müller¹⁾ og Geijer²⁾ at have opfattet de sande Forholde.

De gjøre nemlig opmærksom paa, at Sagnene om Ragnar Lodbrok, saaledes som de i vore gamle Sagaer fremstilles, ere kjendeligen meer og mindre paavirkede af udenlandste Skribenters Efterretninger. De gamle islandste

¹⁾ Sagabibliothek 2, 468—482 og Critisk Undersøgelse af Danmarks og Norges Sagnhistorie S. 150—170.

²⁾ Svearikes Häfder S. 552—605.

Værde, som have behandlet og ordnet disse Sagn i Skrift, have jævnligen taget Hensyn til fremmede, især engelske Kroniker og have søgt at lempe Sagnene om Ragnar og især om hans Søner efter disse. De fandt her antydet en Konge Lodbrofs Drab i England, men forresten ingen Efterretninger om ham. Derimod fandt de mange Beretninger om Hovdinger, som af Engländerne og Franskmændene kaldtes Lodbrofs Søner. Det er nu høist rimeligt, at de have indført i de nordiske Sagn om Ragnar Lodbrof selv disse Navne fra udenlandske Kroniker, og da de ingen ret klar Forestilling gjorde sig om Ragnars Levetid, have de ei kunnet undgaa herved at indvikle sig i de største Anachronismer. Det er saaledes meer end sandsynligt, at Bjørn Jærnside og Ivar Beenløs (om hvilken sidste desuden Sagnets Efterretninger bære saa meget Præg af fabelagtig Udsmykkelse) ikke have været Ragnars Søner, men derimod hans Sønesønner eller fjærnere Utlinger, der paaberaabte sig sin Stamsfaders Drab i England som Baastud for de frygtelige Herjninger, de der anrettede. Denne Gissning strækker vistnok ikke til for at løse alle Banskkeligheder i det Enkelte; den forklarer imidlertid, hvorledes disse Banskkeligheder kunne være fremstaaede, og leder os til det Standpunkt, hvorfra vi tydeligst kunne overskue Sammenhængen i det Hele.

Hvad der synes historisk sikkert, er, at Ragnar Lodbrof har været en mægtig og tapper Konge blandt Nordgermanerne i Slutningen af det 8de Aarhundrede, at hans Liv har været fuldt af romantiske Træk og seierrige Krigsbedrifter, at hans egentlige Rige har været en Deel af Danmark med tilstødende Dele af Norge og Sverige, men at hans Overherredømme har været erkjendt vide omkring i Norden og at han omsider har endt sit urolige Liv paa et Tog til England; — at i hans Tid den frigerste Mand hos den nordgermaniske Stamme saa at sige har naaet sit Toppunkt

og givet sig Luft i ødelæggende Herjetoge til alle Sider udenfor Norden, og især til de vestlige Lande; — at hans Sønner og Utlinger have været Hovedansførerne for disse Toge, og at de for at besmykke sin vilde Færd og opildne sine Staldbrodre i Kampen have fremstillet denne som en Hevnens Kamp, i hvilken Tusinder af Menneskeliv skulde offres til deres Stamsfaders Skygge, Tusinder af faldne Fiender forherlige hans Færd i Valhal.

At Sagnene om Ragnar og hans Sønner, skjønt de ligge den historiske Tidsalder nær, alligevel i Traditionen ere blevne udsmykkede trods noget af de ældre Sagn, — det falder let i Dinene. Ragnars Kamp med Ormen for at vinde Thora, — Maaden, hvorpaa han senere faar Uslaug til Egte og bliver underrettet om hendes kongelige Æt, hans Død og hans Sønners Hevn, — deres Haardførhed og Foragt for Døden, og Ivars Forstillelse og List, da det gjælder om at hevne sin Fader, — alt dette er udsmykket med romantiske Træk og poetiske Overdrivelser. Men Skildringen i det Hele af Folkelivet og Folkecharacteren hos Nordgermanerne i denne urolige Tid er derfor ikke mindre sand. De fremmede Historie-krivers Beretninger om Nordmændenes eller Danernes Herjetoge i deres Fædreland, deres Jammerklager over disse Kjempekarers Grumhed, List, Rasshed og Foragt for Piinsler og Død ere kun en Gjenklang af den Grundtone, der gaar gjennem det nordiske Sagn om Ragnar og hans Sønner. Det er den nordgermaniske ved Ufatroen nærrede Kjempeaand, som her, nærmende sig sin Undergang, fremtræder i al sin Frygtelighed for ved sin vilde Kraft at bringe Europa til at skjælve. Paa de meer end hundredaarige Vikingetoge, som fra nu af ødelagde alle Europas Ryster, „tændtes“ — for at benytte Geijers Ord — „de Baal, paa hvilke den nordiske Hedendom med blodigt Raseri offrede sine sidste Kræfter, maalende, ligesom fordum Odin,

efter Luens Hvide Gren efter Døden." „Dg i sterkere Billeder“, vedbliver samme Forfatter, „kunde Hedendommens selv i sin Undergang frygtelige Mand ikke fremstilles end i denne Ragnar, som besynger sine Bedrifter, idet Ormene gnave ham til Hjærtet, — end i hans Søner, af hvilke den ene vælger skarpe Spyd til sin Dødsfeng, den anden lader sig brænde paa et Baal af slagne Fienders Hoveder, den tredie byder, at hans Gravhaug skal reises paa den Kyst af hans Rige, der er mest udsat for fiendtlige Anfald.“

Sagnene om Ragnar og hans Søner slutte Nordgermanernes egentlige Sagnhistorie. Men før vi gaa over til det nye Tidrum, som aabner sig med de tre nordiske Rigers Stiftelse, maa vi kaste et Blik paa Nordgermanernes Toge udenfor det egentlige Norden og opfatte Hovedtrækkene af de udenlandske Historieforfatters Beretninger herom.

Vikingetogene udenfor Norden.

Den nordgermaniske Stamme havde fuldendt Erobringen af den jydsk Halvø i Løbet af det 6te og 7de Aarhundrede. I den første Halvdeel af det 8de Aarhundrede havde den i det nuværende Danmark ganske undertvunget den sydgermaniske Stamme. Ved Eideren blev fra nu af den faste Grændse mellem den nordgermaniske og den sydgermaniske Stamme. Det var imidlertid ikke at vente, at en kraftig Folkestamme som Nordgermanerne, naar dens krigeriske Mand engang ret var vakt, naar den havde faaet Smag paa det eventyrlige Vikingeliv, i hvilket Usætroens Være om en evig Kamp ligesom virkeliggjordes, — at den da med Gæt skulde slaa sig til Rolighed, forglemme de krigeriske Seder og blive et fredeligt Folkefærd, der lod sine Naboer uforstyrrede og blot sysselsatte sig med Ordningen af sine egne indre Forholde. Dette blev heller ikke Tilfældet. Eideren var vistnok ikke

bleven Grændsen for Nordgermanernes Udbredelse mod Syden, hvis ikke Forholde nu vare indtraadte, der gjorde en videre Udbredelse vanskelig eller umulig. I det 6te og 7de Aarhundrede begyndte den store Kærlse, som Folkevandringerne havde frembragt i Europa, at sætte sig. De Folkestammer, som fra Norden og Osten i de nærmest foregaaende Aarhundreder havde udbredt sig over det sydligere og vestligere Europa, havde nu vundet faste Bopæle i de oversvømmede Lande, havde der dannet Stater, vare blevne deelagtiggjorte i de undertvungne Folkfærds Kultur, havde overhovedet forladt den urolige, omflakkende Levemaade og ordnet sig inden bestemte Grændser, som de ei tillode nogen fremmed Magt ustraffet at overskride. Selv i Tydskland, som saa længe havde været Tumlepladsen for over hinanden skridende Folkestrømme af den mest forskjellige Herkomst, begyndte nu Forholdene at ordne sig. I de sydlige og indre Dele dannede sig flere Stater af sydgermaniske Folkfærd, meer eller mindre afhængige af eller forbundne med det vidtstrakte frankiske Rige i Gallien. I de østlige og tildeels nordlige Egne havde slaviske Folkfærd taget fast Sæde, og i de nordvestlige Egne omkring Elben og Weseren vandt det saksiske Folkforbund meer og meer Kraft og Selvstændighed. Tidligere havde ved ethvert Tryk af en fremtrængende Folkestrom de ældre Beboere og maastee især disses kraftigere Deel veget tilside, søgt sig et nyt Hjem og overladt de gamle Boliger til de Indvandrende. Nu kunde ei dette mere finde Sted. Sagerne kunde ei længer vige mod Syden eller Vesten; thi paa den ene Side havde de Frankernes ordnede og mægtige Rige, paa den anden Side var Britannien allerede besat af deres saksiske, angliske og jydskke Brødre, der havde dannet sine Stater paa Den og vidste at forsvare sine her vundne Enemerker. Det Samme var Tilfælde med de slaviske Bønder, som havde gjenvundet sin Selvstændighed paa Tydsklands Nordkyst; ogsaa disse vare

deels ved Folkfærd af deres egen Stamme, deels ved tydske Folkfærd hindrede fra at vige tilbage mod Syden eller Østen. Sager og Vender stode saaledes nu som en fast Muur mod Nordgermanernes videre Udbredelse mod Syden; de vare nødsagede til med al sin naturlige Kraft og Udholdenhed at forsvare sine Enemerker, hvis de ei vilde gaa ganske under og hjemfalde til Udryddelse eller Trældom.

Vi see her Grunden til, at den nordgermaniske Stamme ved Eideren fandt en Dæmning mod sin videre Fremstrømmen i denne Retning. Som virkelig Folkevandring eller Folkesyttning havde dens Udbredelse her fundet sin Grændse. Stammen var desuden allerede udbredt over et saa vidtloftigt Landstrøg, at dette i Forhold til dens Talrighed maatte synes meer end tilstrækkeligt til dens Underholdning, naar den havde villet benytte Naturens Goder i et roligt Liv. Men dette var, som før er yttret, ikke at vente efter den Retning, som Folkeaanden og Folkelivet engang havde taget. Havet var bedækket med nordgermaniske Vikinger og Søkonger, der oftest aldrig havde smagt det rolige Livs Goder, der foragtede enhver Nydelse, som ikke var vunden ved blodig Kamp. Hvorledes skulde vel disse i en Hast kunne blive forvandlede til slittige og fredelige Jorddyrkere, til lydige Undersaatter? Og de mangfoldige Høvdinge, som raadede for, hvad der kaldtes et Rige, som vare vante til at ansee sig for hinandens Jævninger og hver enkelt paa alle mulige Maader at sørge alene for sin egen Fordeel og egen Magt, hvorledes skulde de i en Hast kunne underordne sig en fælles Stræben, et høiere Formaal, der krævede Opoffrelser af den Enkelte? Dette var ikke at vente.

Gjennem flere Aarhundreder havde allerede Sotoge været det Middel, hvorved den yngre Slægt erhvervede sig Magt og Rigdomme og dertilmed ofte Landbesiddelser og et nyt Hjem. De tvende sidstnævnte Fordele bleve nu

ved de forandrede Forholde vanskeligere at vinde; men Veien til ved det samme Middel at erhverve Rigdom og den deraf flydende Magt stod fremdeles aaben. Alt som Vanskeligheden ved at erhverve sig Land og Rige blev større, forøgedes Mængden af Søfonger og Vikinger, og disses Toge antog mere og mere Charakteren af Herjetoge, hvis Hensigt ei var ved Erobringer at vinde et nyt, stadigt Hjem, men kun ved Plyndringer at vinde rigt Bytte.

Fra et saadant Synspunkt maa de Toge betragtes, paa hvilke vi nu ville henvende vor Opmerksomhed. De hidroge i Hovedsagen ikke til Udvidelsen af den nordgermaniske Folkestammes Enemsker, ei heller til en varig Udbredelse af dens Sprog og Religionsbegreber. Thi om end en eller anden Krigerstare satte sig fast paa en fremmed Kyst og der dannede en Stat, saa tabte dens nationale Eiendommeligheder sig i Løbet af et Par Menneskealdrer ved Blandingen med de Indfødte, ved Giftermaal med disses Døtre, ved Antagelsen af deres Religion og Sprog. Men skjønt de ydre Spor af den nordgermaniske Folkeieendommelighed under saadanne Forholde hastigen udsløttedes i det fremmede Land, saa bleve dog disse Nordgermanernes Toge ikke uden stor Indflydelse paa Uddannelsen af hine Landes Samfundsborden i det Hele og paa Udviklingen af de Folkefærds offentlige Liv, blandt hvilke de nordgermaniske Krigerstare nedsatte sig og med hvilke de sammenfæltede. Dette er ogsaa tilfulde erkjendt af baade ældre og nyere Granskere i Middelalderens Historie, og det er denne Omstændighed, der giver de saakaldte normanniske Toge en saa vigtig Plads i Europas Historie.

Vi ville først betragte Nordmændenes Sotoge mod Westen og Syden, og siden fæste Opmerksomheden paa deres Toge mod Østen. At fremstille dem med Udførlighed kan ikke her være Hensigten; vi maa indskrænke os til de

derhen hørende Hovedbegivenheder og til de vigtigste og mest iøinefaldende Følger.

Det kan ingen Tvivl være underkastet, at Nordgermanernes Sotoge mod Vesten ere ældre end de første bestemte historiske Efterretninger, som derom ere os levede. Især er der høi Grad af Sandsynlighed for, at Vikinger fra Norge allerede i den graa Oldtid have hjemsogt Skotland, de skotske Øer og Irland. Disse Landes ældre Historie er imidlertid saa dunkel, at man der forgjæves vil søge bestemte Spor til saadanne Toge før i Slutningen af det 8de Aarhundrede. Da nu desuden disse Landes gamle Annaler udtrykkelig anføre det sidstnævnte Tidspunkt (omtr. 790) som Tiden, da de normanniske eller danske Vikinger først optræde i de skotske og irske Farvande, saa bliver det altid sikkest at holde sig til disse Angivelser, naar det gjælder om at søge Oplysninger til den visse Historie. Men ubemerket maa vi dog ei lade, at allerede det ovenfor omtalte norske Sagn om Fridthjof den frøkne, hvis Tidsalder rimeligviis falder i det 5te Aarhundrede, omtaler dennes Tog til Drknøerne, der dengang styredes af en Jarl, der efter Navnet (Angantyr) at domme maa antages at have været nordgermanisk af Æt, og som stod i den nærmeste Forbindelse med de daværende Konger i Sogn.

Ligesaa stor Rimelighed er der paa den anden Side for, at under Folkevænderingernes Tummel og Forvirring i det 4de Aarhundrede enkelte Skarer af Nordgermaner have trængt frem i Rhinegnene og det nordvestlige Tyskland og der sat sig fast, men dog meget snart ere smeltede sammen med og have tabt sig i den langt større Masse af omgivende sydgermaniske Folketærd. Sagnene om Forholdet mellem Volsunger og Gjufunger og især om Sigurd Fasnersbanes Forhold til disse sidste pege temmelig bestemt herhen. Det kunde desuden synes at bestyrkes ved de gamle

tydske Sagn om Saxernes, ja endog Frankernes Nedstammelse fra nordiske Folk. At tage disse Sagn i Ordets egentlige Betydning forbyde baade Sprogforholdene og andre sikkrere historiske Efterretninger; men de kunde henpege paa visse Fyrsteætters nordgermaniske Oprindelse, der bleve de herskende blandt hine tydske Folkescard; — det var isaafald ikke det eneste Tilfælde, i hvilket Folkesagnet har sammenblandet Folkets Herkomst med Fyrsteættens. Man maa dog her tillige indromme, at de ovennævnte Sagn muligen kunne have sin Oprindelse af den Omstændighed, at Saxerne og Frankerne og andre sydgermaniske Folkescard i en fjærn Fortid muligen have boet i Lande, som senere bleve erobrede af den nordgermaniske Folkescamme, og at Sagnet saaledes blot antyder, at Saxer og Franker have sin Oprindelse fra Lande, som i den senere historiske Tid vare besatte af Nordgermaner.

Men hvorledes det nu end forholder sig med Nordgermanernes tidligste Toge til de britiske Der og til Rhinegnene i en Tidbalder, da disse Landes Historie er fuldkommen ligesaa dunkel som det skandinaviske Nordens, — saa er det først fra det 6te Aarhundrede af, at man hos fremmede Historieskrivere finder sikkre Efterretninger om deres Toge.

Det første af disse, som med Bestemthed omtales, gjaldt Frankriges Ryster og indtraf mellem Aarene 511 og 535, medens Theoderik, Chlodewigs Søn, regjerede i Austrasien eller den østlige Deel af det frankiske Rige. En Hær af Daner landede nemlig under Anførsel af en Konge, som af de frankiske Historieskrivere, der skreve paa Latin, kaldes Cochildicus, uidentvivel en frankisk Fordreining af det nordgermaniske Navn Hagleik, i Attuariernes Land ved Mundingen af Floden Maas, trængte med sine Skibe op ad denne Flod og plyndrede vide omkring. Kong Theoderik, til hvis Rige Austrasien dette Strog horte, sendte sin Søn Theodebert mod de fremmede Fiender, og

det lykkedes ham at overvinde dem i et Sotlag og fratage dem det vundne Bytte. Dette Nordgermanernes Angreb paa det frankiske Riges Kyster var saaledes uheldigt, og dette kan maaskee have affrækket dem fra at gjentage det for det Første. Imidlertid er den frankiske Historie i dette Tidrum i mange Dele saa dunkel og ufuldständig, at dens Tausshed om deslige Anfald ikke er noget fuldkomment Beviis for, at saadanne slet ikke have fundet Sted. At tværtimod de frankiske Konger ved flere Leiligheder have udholdt Kampe med Danerne, synes at fremlyse af den samtidige Digter Venantius Fortunatus's Ord, der baade ved at omtale Kong Sigebert (561—575) og Kong Chilperich, hans Broder, peger hen til Seire, som Frankerne under deres Regjering skulle have vundet over Danerne. Der er dog vistnok Grund til at antage, at Nordgermanernes Anfald paa Frankrige endnu kun vare sjældne og af mindre Betydning, end de bleve imod Slutningen af det 8de Aarhundrede.

Det var i Karl den stores senere Regjeringsaar, at Nordgermanernes Toge begyndte at antage en for det frankiske Rige mere foruroligende Charakter. Denne Konges Krige med Saxerne, som han omsider undertvang, have efter Fleres Mening bidraget til at ophidse de Saxerne nærmest boende Dager mod den frankiske Erobrer. Imidlertid behøvedes neppe nogen saadan Spore. Allerede ved Aar 800 synes deres Plyndretoge at have strakt sig saa langt som til Frankriges Nordkyster, og Karl nødtes til at tage de kraftigste Forholdsregler for at bestjerme denne Deel af sit Rige. Mellem Aarene 804 og 809 havde endelig Karl sine bekjendte Stridigheder med Kong Godfrid eller Gudrød, som egentlig synes at have raadet for det Fylke i Norge, som kaldtes Vestfold, men som hermed havde forenet et erobret Rige i Sønderjylland, altsaa paa selve Grændsen af det frankiske Rige. Gudrød truede

endog Karl med et Angreb paa selve hans Hovedstad Aachen, da han blev dræbt i Aaret 810 af en af sine Mænd, og derved Faren blev afvendt.

Disse normanniske Toge vare dog baade i sig selv tildeels af mindre Betydning og desuden mindre farlige, saalænge den tappre og driftige Karl styrede Frankernes Rige. Han forudsaa imidlertid, hvilke Ulykker de i Tiden kunde bringe over hans Fædreland, naar dette styredes af en mindre kraftig og aarvaagen Regjering, og hvor meget man havde at frygte af disse driftige Sømand, der allerede i hans Tid skulle have vovet sig lige ind i Middelhavet og viist sig ved Frankriges sydlige Kyster.

Allerede under Karls Son og Eftermand, den svage Ludvig den fromme (814—840), bleve Normannernes Angreb paa Frankrige baade hyppigere og mere ødelæggende. Vel prøvede Ludvig paa at faa dæmpet disse Krigeres Bildhed ved at gjøre dem bekjendte med Christendommen. En dansk Konge Harald, som var fordreven af sine Lande, og som havde taget sin Tilflugt til Keiser Ludvig, lod sig døbe og blev sendt hjem igjen til sit Rige ledsaget af christne Lærere. Men dette hjalp intet; thi Harald blev strax efter atter fordreven og maatte leve sin øvrige Tid udenfor sit Fædreland. Ligesaa lidet virkede de mange andre Omvendelser til Christendommen, som Ludvig fremlokkede ved de rige Gaver, han skjenkede de Nydøbte. Mange nordgermaniske Vikinger lode sig døbe blot for disse Gavers Skyld og forkastede igjen Christendommen, saasnart de vare komne bort fra Keiserens Nærhed.

Ikke alene Frankriges nordlige, men og dets vestlige Kyster bleve i Ludvigs Tid hjemsogte af Normannerne; de herjede paa een Gang de frisiske Kyster og Kysterne ved Loireflodens Munding, hvor de valgte Den Noirmoutier til sit faste Standpunkt. Herfra udbredte de Ødelæggelse til alle Sider, plyndrede de rige Kirker og Klostre og bragte

allerede dengang Paris til at skjælve. Ingen kraftige Foranstaltninger toges til Landets Forsvar. Det frankiske Riges Hovdinge vare noksom bestjefstigede med sine private Fejder og med at deeltage i de Uroligheder, som Keiser Ludvigs egne Sønner reiste mod sin Fader. Almuen i Landet var undertrykt og modløs, den havde ingen dygtige Anførere og vovede ei at handle paa egen Haand. Overalt flygtede den til Skove og uvejsomme Steder for de vilde Vikinger og lod sit Huus og Eiendom plyndre og derpaa fortares af Luerne. Men Normannernes Mod voxte ved den ringe Modstand, de fandt, ligesaa vel som ved det rige Bytte. Deres Flokke vare i bestandig Tilvæxt, spredte sig videre og videre paa Kysterne og vovede sig længere og længere ind i Landet med sine Streiftog. Saadanne vare Forholdene under Ludvig den frommes Regjering, og endnu værre blev det efter hans Død.

Imidlertid vare ogsaa de britiske Der blevne meer og meer vante til at see Nordgermanernes Vikingeskarer ved sine Kyster, og de Udelæggelser, som her voldtes ved de vilde Fremmede, bleve ikke mindre end de, som hidtil vare øvede i Frankrige. Aaret 787 nævnes i de angelsaxiske Annaler som det første, i hvilket de angrebe England. I dette Aar landede nemlig Nordmænd fra Heredaland (Hordaland i Norge) med tre Skibe paa Kysten af Wessex og anrettede der stor Skade. I Aarene 793 og 794 angrebe de Northumberlands Kyster og gjorde der endnu større Udelæggelser, end de forhen havde afstedkommet i Wessex. De rige Kirker og Klostre vare i England ligesom i Frankrige især Maalet for deres Plyndrelyst. Sidstnævnte Tog til Northumberland var det, som vi ovenfor have antaget, at Ragnar Lodbrok anførte og paa hvilket han tilfattede Livet. Disse første Anfald fulgtes af lignende, og Northumberland, som dengang hjemsogetes af voldsomme indre Uroligheder, var mest udsat. Endnu en Stund dre-

ves imidlertid disse Plyndringer mere i det Smaa. 40 Aar senere antog de et frygteligere Udseende.

Da Egbert, Konge af Wessex, havde erhvervet sig et Slags Overherredomme over de øvrige angelsaxiske Riger, viiste Nordgermanernes Vikingeflokke sig i et større Antal end nogensinde tilforn og udførte sine Angreb med en Kraft og Snildhed, paa hvilken man hidtil ikke havde seet Prøve. Mellem Aarene 832—834 angrebe de England paa forskjellige Steder; fandt de for sig en Modstand, som de ei kunde overvinde, trak de sig med det vundne Bytte i god Orden tilbage til sine Skibe; men merkede de, at Engelsemændene paa nogen Maade gavede sig blot, styrtede de over dem med Ornenes Hurtighed, plyndrede og odelagde rundt omkring. Egbert kjæmpede med dem med afvejlende Held. Deres hurtige Bevægelser spottede mere end een Gang hans Forsvarsplaner. De bleve dobbelt farlige, da de fandt Understøttelse af de britiske Indbyggere i Cornwallis, der først for et Aarhundrede siden vare blevne tvungne til at underkaste sig Kongerne i Wessex, og som bare sit Aag med Utaalmodighed. Men da samlede Egbert al sin Kraft og vandt en afgjørende Seier over de forenede Normanner og Briter ved Hengsdown Hill i Devonshire. Denne Seier gav England Fred i de to sidste Aar, som Egbert siden levede († 836).

Hans Son og Eftermand Ethelwulf (836—857) besad ikke sin Faders Kraft. Dette merkede snart de nordgermaniske Visinger og angrebe nu England med fordoblet Hestighed. De seilede op ad Themsen, plyndrede London og Canterbury og bragte den største Forvirring og Rædsel i det hele Rige. Af den svage Konge var kun liden Hjælp at vente for de haardt plagede Engelsemand. Da forenede deres fornemste geistlige og verdslige Høvdinger sig Aar 851 for paa egen Haand at sørge for Landets Forsvar, og dette fædrelandskjærlige Foretagende kronedes med Held.

Vikingerne bleve slagne paa flere Steder, og deels disse Uheld, deels den forvirrede Stilling, i hvilken Frankrige dengang befandt sig og som lovede Vikingerne en let Seier og store Fordele, befriede for en Stund England for de besværlige Gjester. Rædselen for disse var imidlertid stegen til den Grad, at det af Kirken blev vedtaget, at hver Onsdag skulde der holdes offentlige Bønner for at anraabe Guddommens Bistand mod Normannerne eller, som de oftest af Englænderne kaldtes, Danerne.

I Irland, hvor Nordgermanerne eller Nordmændene selv benævnte sig Austmenn d. e. Mænd fra Østen, tilkæmpede de sig fra Aar 815 af Jodfaste i Armagh, og i Midten af samme Aarhundrede vandt en af deres Hovdinge, der benævnes Turgesius (Thorgils?), Herredømmet over næsten den hele D. Vel blev hans Magt knækket ved en Opstand af Irerne; men Nordmændene holdt sig dog paa Den i en Slags selvstændig Forsatning lige til hen i det 11te Aarhundrede.

Frankrige vedblev imidlertid at frembyde det mest lokkende Bytte for Nordgermanernes Herjelyst.

Det frankiske Rige blev ved Ludvig den frommes Død (840) en Skueplads for de voldsomste indre Uroligheder, idet hans tre Sønner kæmpede om Herredømmet. Lothar stod paa den ene Side, Ludvig den tydske og Karl, kaldet den skaldede, paa den anden. Deres Hære mødtes ved Fontenay i Bourgogne og leverede her et blodigt Slag, i hvilket Kjærnen af Frankriges Krigsmagt ødelagdes, uden at Seieren derved blev afgjort. De nordgermaniske Vikinger, der ikke vare mindre skarpe Jagttagere end skjælle Krigere, lode ikke Leiligheden, da Frankriges Ryster vare blottede for alt Forsvar, gaa ubenyttet forbi. I samme Aar, som Slaget stod ved Fontenay, droge de med en stor Hær opad Seinefloden, plyndrede og opbrændte Staden Rouen, behandlede flere af de rigeste Klostre i Nærheden paa samme

Maade, trængte frem lige til St. Denis og vendte derpaa tilbage ad samme Wei, som de vare komne, belæssede med et uhyre Bytte.

Delingen i Verdun (843) satte Karl den Skaldede paa Frankriges Throne og stiftede Fred mellem Brødrene; men Frankriges Stilling blev ei derfor bedre med Hensyn til Normannerne's Angreb. Karl var en uduelig Konge, og de Store i Riget unddroge ham dertilmed sin Bistand. Ikke alene Seinen, men ogsaa Loiren blev Skuepladsen for Nordmændenes Plyndringer, og da den frygtelige Hasting fremstod i deres Spidse, kjendte deres Udelæggelser ikke mere nogen Grændse. Man kjender ei med Sikkerhed denne berømte Vikings Fædreneland og Herkomst, men efter de bedste Historieskrivers Vidnesbyrd var han af nordgermannisk Stamme, og saameget er vist, at hans hele Færd viser ham som beslægtet med det Folk, han anførte. Ingen af Normannerne's Høvdinge har maaskee gjort Frankrige mere Skade, og ingen er heller bleven forfulgt af Samtid og Eftertid med bittere Had og haardere Forbandelser. Han fremstilles af de gamle Historieskrivere som en Djævel opstegen af Helvede til Plage for Frankrige og til Straf for Folkets Synder.

Hasting viiste sig først (843) med sin Hær i Loire i Omegnen af Tours, hvor han blev dreven tilbage; siden herjede han i Omegnen af Seines Munding og paa de frisiske Kyster og forenede sig derpaa med en normannisk Kongesøn, der af Kronikeskriverne kaldes Bjørn Jærnside (Bier ferreæ costæ) og udgives for en Søn af en dansk Konge Lodbrok. Deres Hær deelte sig derpaa i flere Hobe og herjede nu Frankriges Kyster lige fra Rhinens Munding indtil Spaniens Grændser med en hidtil ubort Dristighed og Grumhed. Ikke engang Spanien gik fri; Galicien blev herjet, og den rige Stad Sevilla, som dengang var i Maurernes Hænder, blev to Gange (843 og 845)

ved Overrumpling indtagen og plyndret af Normannerne. Samme Aar som Sevilla sidste Gang blev plyndret, trængte Normannerne op ad Seinen, indtog og plyndrede Paris tilligemed de omliggende rige Kirker og Klostre og trak sig først tilbage, da Karl den skaldede betalte dem en stor Sum Penge. Ti Aar senere (855) undergik Paris anden Gang samme Skjebne. De Udæggelser, som i Løbet af disse to Aar gjordes paa andre Steder i Frankrige, vare umaadelige. Rigets største og rigeste Stæder, Rouen, Nantes, Tours, Bordeaux, bleve gjentagne Gange erobrede og udplyndrede, og ved Udlobet af alle de større Floder indrettede Normannerne et Slags befæstede Leire, hvor de til Rod kunde overvintre og hvorfra de gjorde de æventyrligste og dristigste Toge lige til Frankriges inderste Egne. Karl den skaldede, som med Baabenmagt Intet kunde udrette mod dem, forsøgte paa at frikjøbe sig for deres Angreb. Men dette usle Middel gjorde kun Ondt værre, idet det fra Grunden blottede Rigets Svaghed. Normannerne modtog med Glæde de store Summer, som bødtes dem, besvore Freden og droge bort for et Dieblif, men kom snart tilbage igjen paa andre Steder og føre frem paa samme Vis som tilforn. De Franske klagede lydelig over deres Troløshed, og heri kunde de vistnok for en Deel have fuldkommen Ret. De normanniske Høvdinge brøde sig overhovedet ikke meget om Eder, som de afslagde paa Helgenlevninger eller med christelige Ceremonier, hvilke de foragtede. Men paa den anden Side maa man ogsaa betænke, at de mange nordgermaniske Høvdinge som oftest handlede uafhængigt den ene af den anden; hvad den ene lovede og besvor, ansaa den anden for sig uvedkommende. Naar den ene Høvding havde modtaget store Summer for at holde Fred, nedlagde han maaskee selv Baabnene og drog til sit Hjem eller til andre Lande; men hans Folk holdt sig ikke bundne ved hans Løfter, de gik i en

anden Høvdings Tjeneste og plyndrede under hans Anførsel det ulykkelige Frankrige med ligesaa liden Skaansel som tilforn.

Efter Paris's anden Plyndring fattede Hasting og den Hær, han havde samlet i Seinefloden, den æventyrlige Beslutning at vove et Tog mod Rom. De droge ind i Middelhavet, herjede atter Spaniens Kyster og naaede endelig Italien, hvor de angreb den dengang store og rige Stad Luna østligst i det nuværende Genuesfiske, i den Tanke at dette var Rom. Hasting indtog Staden med List og vandt et umaadeligt Bytte. Han merkede vel nu sin Feiltagelse, men lod dog Romertoget fare, indskibede sine ranede Skatte og vendte tilbage til Frankrige ad samme Vej, som han havde forladt det. En Deel af hans Flaade blev kastet ud af sin Kurs ved Stormen og nødtes til at søge ind i Rhonemundingen. Besætningen satte sig fast her og benyttede sit Dphold til at udbrede de samme Ddelæggelser opad denne Flod, som de forhen havde udbredt i Omegnen af de øvrige Frankriges store Floder. Stæderne Nismes og Arles maatte især føle deres Naseri.

Der var nu saagodtsom ikke en Plei af Frankrige, der jo havde været udsat for Normannernes Herjetoge. Ikke engang de inderste Provindsfer, som f. Ex. Bourgogne, gif fri for dem. Forgjæves prøvede de franske Konger en Gang imellem paa at gjøre dem Modstand; vandt de paa et Sted en ubetydelig Fordeel, saa var deres Tab paa andre Kanter mangedobbelt. Ligesaa forgjæves var det, at Karl den skaldede udbetalte den ene Sum større end den anden for at bortkjøbe Fienderne, saaledes at han endog maatte berove Kirkerne deres Skatte for at tilveiebringe Pengene; nye Hobe kom stedse i de bortkjøbtes Sted, og Kongen fjærnede desuden den indflydelsesrige Geistlighed fra sig ved at lægge Haand paa dens Skatte. Forgjæves var det endelig, at den frygtelige Hasting i Aaret 862 ved

store Summer og ved Afrædelsen af Grevskabet Chartres blev bevæget til at antage Christendommen, nedlægge Baaben og blive den franske Konges Lensmand; andre Hovdinge, ikke mindre frygtelige, fremstode i hans Sted i Normannernes Spidse. Hele Frankrige var nedsænket i en endeløs Fortvivlelse, og det var ved disse Tider, at man optog i Kirkebønnerne den Formel: „A furore Northmannorum libera nos, o Domine!“¹⁾

Vi maa nu atter vende Blikket paa England, som vi forlode i en nogenlunde rolig Tilstand, efterat Vikingehobene fra 851 af havde vendt sine Hovedangreb mod Frankrige. Denne Ro var imidlertid kun af kort Varighed. Under Kong Ethelwulfs Sønner begyndte igjen de gamle Angreb med forøget Hestighed. Under Kong Ethelbert brændte de selve Wessex's Hovedstad Winchester, og Ethelberts Broders og Eftermands Ethelreds femaarige Regjering (866—871) optoges af en uafslædig Kamp med Danerne. Under ham skede (867—870) det frygteligste Angreb paa England, der endnu havde fundet Sted, og det var dette Angreb, som efter de engelske Historieffrivers Beretning anførtes af Ingvar og Hubba, Kong Lodbroks Sønner, der vilde hevne sin Faders Drab i England. Danernes Hær skal have tallet i sin Midte otte Konger og meer end tyve Jarler. Den oversvømmede England fra den ene Ende til den anden og udbredte den skrækkeligste Ddelæggelse. Ethelred kjæmpede tappert imod dem og vandt ofte Seier, men han kunde dog i det Hele Intet udrette mod de frygtelige Fiender, hvilke ligesaa meget udmærkede sig ved sin Krigskunst, især sin Færdighed i at vælge Bladsen for og befæste sine Leire, som ved sine hurtige Bevægelser og sin uimodstaaelige Tapperhed. Ethelred døde (871), medens Kampen rasede paa det vildeste, og

¹⁾ „Fri os, Herre, fra Normannernes Raseri.“

hans Broder, den yngste af Ethelwulfs Søner, Alfred, blev hans Eftermand.

Alfred kunde, al sin Tapperhed og Klogskab uagtet, ikke modstaa Fienden, der allerede havde vundet en afgjort Overmagt i hans Rige. Efter flere fortvivlede Kampe med afvejlende Held syntes Engelskmændene omsider ganske at skulle bukke under. Danerne vandt overalt i Landet Overhaand, og i 878 var Alfred bragt i en saa fortvilet Stilling, at han i et halvt Aars Tid maatte skjule sig med ganske saa tro Tilhængere i nogle utilgængelige Myrstrækninger i Somersetsshire, medens Vikingerne skaltede og valtede i hans Rige, som de selv vilde. Men Lykken vendte sig igjen paa Alfreds Side; understøttet af sit Folks Hengivenhed var han heldig nok til at overrumple sine altfor trygge Fiender og vinde en afgjørende Seier over dem. Danernes daværende Anfører, der af de engelske Skribenter benævnes Guthrum (Guthorm?), blev ført efter indesluttet fra alle Sider og bragt i en saadan Forlegenhed, at han maatte begjære Fred. Alfred, som indsaa Umuligheden af ganske at kunne fordrive eller tilintetgjøre Danerne, besluttede sig til at indromme hans Forlangende paa Betingelser, der efter Omstændighederne syntes de fordeelagtigste for hans Rige. Han sluttede (878) en Fred med Guthrum og alle de Daner, som stode under hans Styrelse. Guthrum og hans Mænd antog Christendommen, og alle de østlige Egne af England ligesaa Skotlands Grændse i Nord lige til Themsen i Syd indrømmedes ham og hans Følge, saaledes at de der skulde bosætte sig, styres af sine egne Høvdinger og staa under sine egne Love, men erkjende Englands Konges Overhøihed og bistaa ham til Rigets Forsvar.

Hermed var vistnok ikke England endnu ganske beroliget. Andre Vikingestarrer angrebe Landet gjentagne Gange under Alfreds Regjering, og hans danske eller normanniske

Undersaatter viiste ved saadanne Leiligheder altid mere eller mindre Tilboielighed til at staa sine Landsmænd bi istedet for at kjæmpe imod dem. Den store Alfreds Klogskab og Udholdenhed overvandt imidlertid alle Vanskeligheder, og England blev i næsten 100 Aar, uagtet den Masse af Nordgermaner, det havde optaget i sit Skjød, frit for de forrige edelæggende Indfald. Først fra Slutningen af det 10de Aarhundrede var det, at Danerne paa ny oversvømmede England under Anførsel af de danske Konger Svend Tveskjæg og Knut den mægtige; men deres Erobring af England vedkommer ikke nærværende Udsigt; den skal berøres paa sit Sted i den følgende Historie.

Frankriges Historie vedbliver imidlertid at fremstille det samme sørgelige Skuespil gjennem Aarhundredets sidste Fjerdedeel som i dets Midte. Ingen Alfred fremstod der til Fædrenelandets Redning. Karl den Skaldedes († 877) Efterfølgere vare ligesaa usle som han. Selv den Omstændighed, at hele Karl den stores Rige forenedes for et Dieblik under Karl den tykke (884—888), hjalp intet til dets Beskyttelse mod Normannernes Raseri. Ivertimod dreves dette netop under denne svage Fyrste til det Yderste. Paris maatte i 886 atter udholde en Beleiring, og skjønt Staden denne Gang undgik Indtagelse og Plyndring, saa spillede dog ikke desto mindre paa andre Kanter af Frankrige Normannerne Mester.

Ved disse Lider fremstod blandt dem en Høvding, som var bestemt til at sætte deres Magt i Frankrige paa en fastere Fod og give deres Indflydelse i dette Land Stædighed og Varighed. Det var Rolf, af de franske Skribenter kaldet Rollo, en Søn af den norske Jarl Rognvald, Harald Haarfagers Samtidige og Ven, om hvilken vi siden skulle komme til at tale mere. Rolf synes næsten ligesaa sin første Optræden blandt de nordgermaniske Vikinger paa Frankriges Kyster (omtrent ved 880) at have næ-

ret Planen til der at stifte en nordgermanisk Stat, ligesom det allerede var skeet i England. Han rettede derfor især sine Angreb paa det nordvestlige Frankrige, satte sig her i Besiddelse af flere faste Stæder, blandt andre Rouen, og søgte at sikke sig Besiddelsen af dem. Efterhaanden synes de forhen vidt spredte nordgermaniske Visingeskarer mere og mere at have samlet sig om Rolf's Fane, og Frankrige maatte omsider ansee det for en Lykke at optage ham og hans Hær i sit Skjod. I Aaret 912 antog Rolf Christendommen og i Daaben Navnet Robert. Den franske Konge Karl den eenfoldige indrømmede ham og hans Mænd en Deel af Neustrien, som siden blev kaldet Normandie. Rolf blev beklædt med arvelig Hertugverdighed som den franske Konges Lensmand, og han blev Stamfader for de mægtige normanniske Hertuger, som 150 Aar senere (1066) erhvervede sig Englands Krone. Fra det franske Normandie udgik ogsaa de dristige Vventyrere, som under Anførsel af Tanfred af Hautevilles Søner i Midten af det 11te Aarhundrede erobrede Nedreitalien og Sicilien og der oprettede det længe mægtige sicilianske Rige.

Tydskland var vel heller ikke gaaet ganske frit for Normannerne's Angreb. Flere Gange havde disse vovet sig langt opad Rhinen og havde anrettet store Odelæggelser i de tydske Lande; men deels fandt de her kraftigere Modstand, og deels vare uden Tvivl deres Forventninger om Bytte ringere. Deres Herjetoge i Tydskland maa i det Hele ansees for langt mindre betydelige end de, som odelagde Frankrige og England.

Det var aldeles naturligt, at Indbyggerne i de Lande, som Nordgermanerne herjede, ei kunde betragte dem fra nogen lys Side, og disse Landes Historieffrivere, især de franske og engelske, have derfor ikke heller sparet paa at skildre dem med de mørkeste Farver. Normannerne's Grum-

hed, Forstillelse og Troløshed er et stadigt Emne for disse Historiefriveres Deklamationer, og det kan neppe være nogen Tvivl underkastet, at deres Skildring i denne Henseende indeholder alt for megen Sandhed. Hvorledes skulde vel ogsaa et Vikingeliv, saadant som disse omflakkende Skarer førte, uden Hjem, uden fast Tilhold, man kan næsten sige uden Familie, — kunne lede til andet end et vildt, haardt, følesløst Sindelag? Mere maa det undre os igjennem disse mørke Skildringer at finde enkelte Lysglimt. Ikke at tale om den Tapperhed, legemlige Styrke og Skjønhed, Raskhed og Krigserfarenhed, som indrømmes de nordgermaniske Vikinger af deres Fiender, — saa kunne disse ikke heller dølge, at Nordgermanerne vare saare modtagelige for Dannelsen, at de i Almindelighed besad en gjennemtrængende Forstand, at de, naar det gjaldt, kunde vise sig meget slebne baade i Ord og Udfærd, at de yndede Pragt og ofte endog vakte sine Fienders Forundring ved sine glimrende Baaben og Klæder. Alt dette viser, at der i disse Vikingers Charakter fandtes et godt og kraftigt Grundlag, der kun ventede paa gunstige ydre Omstændigheder for at udvikle sig. Det er allerede forhen bemærket, at Nordgermanerne baade i England og Frankrige hastigen smeltede sammen med den indfødte Befolkning, antog dens Sprog, Religion og Sæder, og det er øiensynligt af den følgende Tids Historie, at denne Sammensmeltning har bidraget til i høi Grad at opfriske den allerede udartede germaniske Aand i hine Lande, til at vække et nyt Liv blandt Folkene, til at udvikle de ældre Statsindretninger og fremkalde nye, stemmende med Tidens Løve. Fra Normandiet udgik en aandelig Rørelse, der mægtig virkede til Englands og Frankriges, ja man kan vist ogsaa sige til Italiens Gjenfødelse, og hvis Virkninger middelbart udstrakte sig til hele Europa.

Vi maa nu forlade de vestlige Egne og vende os imod

Often for at betragte Virkningen af de nordgermaniske Tøge til disse Egne. Her ere imidlertid Kilderne fattigere. De slaviske Folkfærds paa hjemlige Kilder grundede Historie begynder først seent og er, hvad angaar det Tidrum, hvorom her bliver Tale, yderst dunkel.

At Østersøen meget tidlig har været Skuepladsen for Normannerne's Sotøge, er tydeligt baade af disses egne Oldsagn og af deres megen Færsel paa hine Farvande i en senere historisk Tid. Landene paa Østersøens østlige Side benævntes af Nordmændene Austrvegr d. e. den østlige Bei, det østlige Strog, og beboedes af tschudiske, lettiske og slaviske Folkfærd, de gamle Nordmænds Finner, Kvæner, Kirjaler, Kurer og Bender. Til alle disse synes den nordgermaniske Folkestamme at have staaet i et stadigt fiendtligt Forhold. Historien veed imidlertid intet sikkert at berette om de Kampe, som af dette Forhold ere udsprungne, eller om deres Folger. Iffun over een Begivenhed kaster den et større Lys, og denne er det russiske Riges Stiftelse ved Nordgermanerne eller, som de i de russiske Kroniker benævnes, Barægerne.

Ifølge de ældste russiske Kronikers Beretning pleiede Barægerne jævnlig at komme fra hiin Side Østersøen og tage Skat af Tschuder, Slovener og andre Folkfærd, der boede ved de store russiske Søer. I Aarene 860—861 reiste disse Folkslag sig mod Barægerne, fordrev dem over Havet (Østersøen) og betalte dem ingen Skat. De vilde nu regjere sig selv; men ingen Orden fandtes iblandt dem, Slægt reiste sig imod Slægt, og de bleve et Rov for de voldsomste indbyrdes Krige. Da indkaldte de atter Barægerne for at herske over sig. Tre Brødre af Barægerne, Rurik, Sineus og Truvor fulgte Indbydelsen og kom (862) med sin Slægt og et stort Følge og nedsatte sig ved Søerne, hvor Rurik tog sit Sæde i Novgorod og blev Stifteren af det russiske Rige.

Der er i denne Beretning meget dunkelt, som ikkun af andre Omstændigheder kan oplyses, og deriblandt især den egentlige Anledning til, at det russiske Navn blev Riget tillagt. Det er tilforn udviklet, at en Green af den nordgermaniske Folkestamme, som havde skilt sig fra denne under dens Vandring fra Osten, havde fulgt Sarmaterne eller de slaviske Folkesfærd over Don og senere taget Bolig i Egne om Dnieper, hvor den blev bekendt for Græker og Romere under det tschudiske Navn Roxolaner, hvilket egentlig er det samme som det senere Navn Russer. Dette Folk havde lige indtil den Tid, hvorom her er Tale, vedligeholdt sin særegne Nationalitet uden at smelte sammen med de omgivende slaviske Folkesfærd. At det ikke sjælden er kommet i Berøring med sine Brødre i Norden, give de gamle Sagn al Anledning til at antage. Sagnene om Volsungerne og Gjukungerne pege hen til et saadant Forhold i det 4de Aarhundrede, og det kan neppe betvivles, at dette Forhold ogsaa senere er blevet opfrisket. Da nu Varæger eller Nordgermaner fra hiin Side Østersøen ved Midten af det 9de Aarhundrede, efter Indbydelse af de slaviske og tschudiske Indbyggere ved Ladoga og Imensø, kom didhen for at stifte et Rige, have de uden Tvivl forenet sig med sine egne Stamforvandre i hine Egne, Roxolanerne eller Russerne, og ved disses Hjælp erhvervet sig Herredømmet over de omkringboende slaviske Folkesfærd. Russerne med de varægiske eller nordgermaniske Fyrster i sin Spidse bleve saaledes i det nye Rige det herskende Folk, og Riget tog Navn efter dem, skjønt den langt overlegne Masse af Befolkningen var slavisk.

En anden Hob af Varæger skal omtrent ved samme Tid have erobret Kiew og her oprettet et andet russisk-varægiskt Rige, der dog snart blev underlagt Riget i Novgorod. Dette hævede sig nu hastig til en betydelig Grad af Magt, og de mange slaviske Stammer i det Indre af

Rusland, der tilforn havde levet uden nogen fast indbyrdes Forbindelse, uden at danne noget egentligt Statsfælleskab, sluttede sig efterhaanden, deels godvilligen, deels nødtvunget, til det nye Rige.

I meer end eet Aarhundrede efter dettes Oprettelse synes endnu Forskjellen mellem de to Hovedstammer, hvis Forening det skyldte sin Oprindelse, nemlig den slaviske og den russiske eller nordgermaniske, at have været merkkelig; endnu i det 10de Aarhundrede omtales af byzantinske Skribenter det russiske Sprog som forskjelligt fra det slaviske, og endnu ved den Tid ere de i Historien forekommende Navne paa de fleste af Rigets Høvdinger kjendelig nordgermaniske. Men det nære Forhold, som nu var indtraadt mellem Russer og Slaver, maatte snart frembringe en Blanding af begge Stammer, og ved denne tabte de nordgermaniske Bestanddele sig efterhaanden ganske i den langt overlegne slaviske Folkemasse. Riget var saaledes allerede fra Slutningen af det 11te Aarhundrede af at anses som en reen slavisk Stat.

Iffe desto mindre havde ogsaa her Nordgermanernes Indblanding vigtige og varige Følger. Den havde lagt Spiren til en Sælfødsorden, der med al sin Ufuldkommenhed dog forenede de forhen splittede slaviske og tschudiske Stammer paa Østersøens østlige Side til en Stat. Den havde lagt Spiren til en ordentlig Lovgivning, hvis nordgermaniske Grundbestanddele de nyere russiske Historiegranskere selv have erkjendt. Den havde endelig aabnet en stadig Forbindelse mellem Rusland og det vestligere Europa, en Forbindelse, som længe vedligeholdtes og som gjennem Handelen hævede Novgorod til den Magt, Rigdom og Anseelse, som denne Stad i Middelalderen besad. Det er overhovedet merkeligt, at der inden det russiske Riges Grændser i det 11te og 12te Aarhundrede fremstikke Glimt af en Kultur, der vidt overgaar den, som i en lang Række af senere

Århundreder spores i de samme Egne. Vel maa det indrømmes, at denne Kultur for en Deel maa udledes af Rigets mangehaande Berørelser med det byzantinske Keiserdømme og med den græske Kirke, fra hvilken det modtog sin Christendom; men for en stor Deel udsprang den dog ogsaa unegtelig fra de nordgermaniske Værgers Indpøding i den slaviske Stamme og de russiske Fyrsteætters Forbindelse med de nordiske Riger. Lige indtil Begyndelsen af det 13de Århundrede var Samsfærselen mellem de nordiske Riger og Rusland eller, som det af Nordmændene kaldtes, Gardarike, meget levende; og det var først Mongolernes Indfald i Rusland i det 13de Århundrede og deres Herredømme der, som for længere Tid afbrød den.

Ynglingerne i Norge.

Medens Ragnar Lodbroks Ætlinger og flere mægtige Sofonger med sine urolige Skarer sværmede om fjærnt fra sit Fædreneland, hævdede Ynglingeætten sig i det sydlige Norge.

Da ved Midten af det 7de Århundrede Ingvald Jldraade var død, og Svenskerne fordrev hele hans Æt, flygtede hans Søn Olaf til Nærike; men Svenskerne taalte ham ei heller her. Han drog da mod Vest til den Elv, som fra Nord falder ud i Bænen. Hans Mænd oprykkede og brændte Skove; snart blev Landet vidt omkring bebygget og kaldtes Vermeland. Svenskerne spottede dette Olafs Foretagende og kaldte ham Trætulgja (Skovhuggeren). Smidlertid samlede meget Folk sig til Vermeland, som flygtede for Ivar Vidfadmets Haardhed, og snart kunde Landet ei føde den store Mængde. Hunger begyndte at rase og Folket tilregnede Kongen dette. Han var ingen Blotmand; derfor troede Almue, at Guderne vare ham imod; man brændte ham inde og offrede ham saaledes til Odin.

Olaf havde ægtet Solveig, en Datter af Kong Halfdan Guldtand, Konge i Solør (Søleyjar) i Norge, og avlede med hende to Sønner, Ingjald og Halfdan, kaldet Hvitbein. Halfdan blev opfostreret hos sin Morbroder Solve Halfdanssøn i Solør. Efter Olafs Død indsaa de flogere af Folket, at den store Folkemængde var Hungerens Aarsag. Derfor drog en stor Skare vest over Gidsflogen til Solør, dræbte Kong Solve, fangede Halfdan, hans Fostersøn, og toge ham til Konge over sig i Landet.

Halfdan underlagde sig siden Romerike ved Krig og fik desuden Thoten, Hadeland og en Deel af Hedemarken. Hans Broder Ingjald herskede over Bermeland; men efter hans Død underlagde Halfdan sig ogsaa dette og satte Jarler derover, som betalte ham Skat. Med Aasa, en Datter af Kong Gysteinn Haardraade paa Hedemarken, havde han to Sønner, Gysteinn og Gudrød. Den første af disse ægtede Hild, en Datter af Erik Agnarssøn, Konge paa Bestfold. Da Erik døde uden at efterlade Sønner, lagde Halfdan og Gysteinn ogsaa hans Land under sig. Kong Halfdan blev gammel og døde Straadød paa Thoten; hans Lig fortes til Bestfold og lagdes i Haug paa Skæreid i Skiringsfal¹⁾.

Gysteinn, hans Søn, blev Konge efter ham. I hans Tid boede paa hiin Side Fjorden paa Borna den tryllesyndige Konge Skjold. Engang herjede Gysteinn i hans Rige; men da han seilede tilbage over Fjorden og var kommen ved Jarlsøy, blev han slagen overbord af Raastangen paa et Skib, der seilede ved Siden af hans. Det hed, at Skjolds Trolddom havde voldet dette. Hans Lig blev fundet og høilagt paa Borro paa Stranden, hvor Badlestrøm styrter i Søen²⁾.

1) Skiringsfal kaldtes det nuværende Thjelling Sogn ved Laurvik, hvor der i den Tid var en meget besøgt Handelsplads.

2) Borna er Børne ved Moss, Jarlsøy Jersø ved Tønsberg, Borro Borre i Jarlsberg.

Gysteins Søn og Efterfølger hed Haldan. Han blev kaldet: den gavmilde, men madfarrige (hinn mildi ok matarilli); thi der er sagt om ham, at han gav sine Mænd i Løn ligesaameget Guld, som andre Konger gave Solv, men sparede paa Maden. Han laa meget i Bisking og vandt sig herved Rigdomme. Han var gift med Lif, Datter af Dag, Konge paa Vestmare. Han døde paa Gaarden Holtar og blev lagt i Haug paa Borro.

Hans Søn, Gudrød, fulgte ham. Han bliver af Rogle kaldet den pragtfulde (hinn mikilláti), af andre Veidekongen (Jagtkongen). Han egtede Alfhild, Datter af Alfarin, Konge af Alfheim, og fik med hende halve Vingulmark (Eggen omkring det Underste af Christianiafjorden og langs dennes østre Bred). Da hun var død, sendte han Bud til Harald Rødsfjæg, Konge paa Ayder, og forlangte hans Datter, Aasa, til Egte, men fik Afslag. Forbittret herover angreb han en Nat Harald uforvarende paa hans Gaard og fældede ham og hans Søn Gyrd. Aasa bortførte han, egtede hende og avlede med hende en Søn Haldan. Men eet Aar efter dennes Fødsel var det en Høst, at Gudrød drog paa Gjesteri og laa med sit Skib i Stiflesund. En Kveld blev der druffet sterkt, og Kongen blev beruset. Han vilde gaa op af Skibet, men da han kom paa Bryggen, løb en Mand mod ham og gjennemborede ham med et Spyd. Morderen blev strax dræbt, og om Morgenens kjendte man ham; det var Dronning Aasas Skovvend. Hun fordulgte heller ikke, at det var skeet efter hendes Raad.

Olaf, en Søn af Gudrød og Alfhild, blev Konge efter sin Fader; han var dengang 20 Aar gammel og siges at have været skjøn, sterk og en dygtig Kriger; dog faldt Vingulmark, Vermeland, Hedemarken, Thoten og Hadeland fra hans Rige, og Vestfold maatte han dele med sin Bro-

der. Olaf havde for det meste sit Sæde paa Geirstad¹⁾; der døde han og blev høilagt.

Rognvald, hans Søn, blev nu Konge; han kaldtes: heidum hærri d. e. høiere end Heier, men intet merkeligt fortælles om ham, uden at Thjodolf af Hvin var hans Skald og for ham digtede Ynglingatal. Rimeligviis er han død uden Afkom.

Imidlertid havde hans Farbroder Halfdan, kaldet den svarte, begyndt at udvide sit Rige. Han lagde Grunden til Norges Forening til et Heelt, og med hans Regjering begynder et nyt Tidsrum i dette Lands Historie.

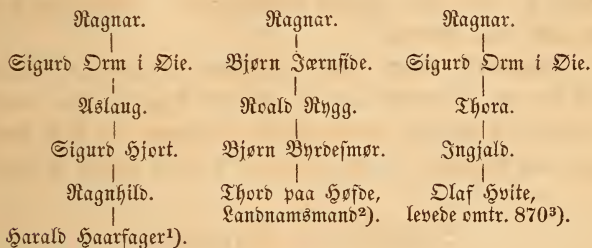
Sagnhistoriens Chronologi.

Det er forhen bemærket, at man ei maa vente at udfinde nogen nøiagtig Chronologi for det Tidsrum, som Sagnhistorien omfatter. Kunde man blot med Sikkerhed udfinde Aarhundrederne, i hvilke de berømteste Begivenheder vare indtrufne og de største Helte havde levet, var allerede Meget vundet, men selv heri møde de største Vanffeligheder. Da Oldsagnet og de ældste Sagaer aldeles ikke kjende Aarstal, blive Slægtlinier den eneste Ledetraad. Grundlaget for Tidsregningen i den norste Sagnhistorie bliver Harald Haarfagers Fødselsaar; thi dette stod i den nøieste Forbindelse med Islands Bebyggelse og maatte derfor være vigtigt for dette Lands Sagamænd og Historiegranskere. I de forskjellige Sagaer og Annaler angives dette noget forskjelligt; Afvigelsen har ingen væsentlig Indflydelse paa de efterfølgende Undersøgelser; imidlertid tale flere Grunde for, at 850 er det rette. Alle Sagaer ere enige om, at Harald var 10 Aar gammel, da hans Fader Halfdan døde; dette indtraf altsaa 860; men ifølge Snorre var Halfdan dengang 40 Aar gammel; han er altsaa født

¹⁾ Gjerstad i Thjolling Prestegjæld ved Laurvik.

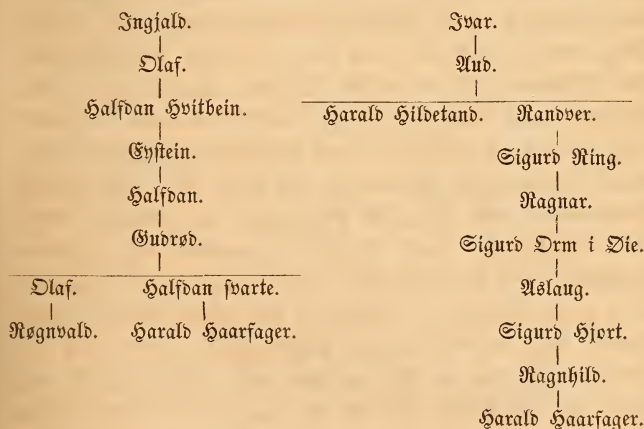
820. Slægtlinierne maa fra nu af lede os, og her synes det rigtigst at regne 30 Aar paa eet Led eller noget mindre, naar flere Kvindelid forekomme.

Til Bestemmelsen af Ragnar Lodbroks Tidsalder hjælpe følgende *W*tklinier:

Alle disse Slægtlinier lede til at ansætte Ragnars Fødsel henved 720 eller 730.

Hernæst bliver Ivar Vidfadmes og Ingjald Jldraades Tidsalder at bestemme efter følgende *W*tklinier:

¹⁾ Snorre, Halfdan Svartes Saga Kap. 5.

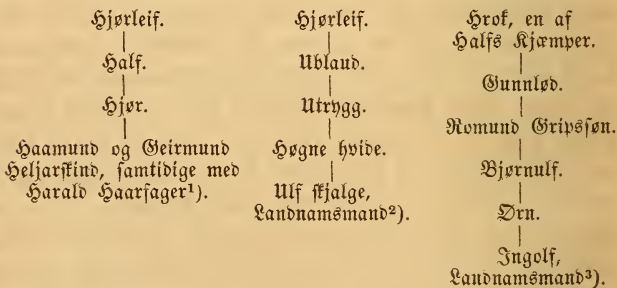
²⁾ Landnamsbogen III, 10.

³⁾ Gyrbyggjasaga Kap. 1. Njaalsfaga Kap. 1.

Efter den første Slægtlinie, 30 Aar regnede paa Ledet og de 20 Aar fradragne, som Halvdan Svarte var yngre end sin Broder Olaf og som ere udenfor den almindelige Regel, bliver Ingjalds Fødselsaar omtr. 620. I det andet Slægtregister er to Led mere, men tillige tre Kvindeled, hvorfor man neppe kan regne mere end 25 Aar paa Ledet; Ivar skulde da være født omtrent. 630. Det synes altsaa rigtigst at sætte Ingjalds og Ivars Herredomme til Midten af 7de Aarhundrede og Braavallaslaget i første halve Deel af det 8de, henved 720.

Rolf Krake blev født, medens Adils herskede i Upsal. Adils er det 11te Slægtled før Harald Haarfager. Hans Fødsel skulde altsaa indtræffe i Begyndelsen af 6te Aarhundrede; folgelig maa Rolf have hersket i den anden Halvdeel af samme Aarhundrede, efter 550.

I Henseende til Hals's og hans Slægtningers Lidsalder opstaa langt større Banskkeligheder end ved nogen af de Foregaaende. Følgende Slægtlinier maa betragtes:

I følge de to første af disse Slægtregistre kan Hjørleifs Levetid ei føres høiere op end til Midten af 8de Aarhun-

¹⁾ Hals's Saga Kap. 17. Landnamsbogen II, 19.

²⁾ Hals's S. Kap. 8. Landn. II, 19.

³⁾ Hals's S. Kap. 16 jfr. Landn. I, 3.

drede, hans Son Hals's altsaa til Slutningen af samme. Baade Hals's Saga¹⁾ og Sturlunga Saga²⁾ sige udtrykkeligen, at Geirmund og Haamund vare Hjør's Sonner, Hals's Sonnesønner, samtidige med Harald Haarfager og blandt Islands første Bebyggere. Paa Grund heraf har ogsaa P. E. Müller³⁾ henfat Hals i Slutningen af 8de Aarhundrede. Med denne Antagelse er det imidlertid vanskeligt at forene den tredie Slægtlinie, der sætter en af Hals's Kjømper, altsaa ogsaa Hals selv, som femte Led fra en af Harald Haarfager's Samtidige, følgelig ikke sildigere end i den første Begyndelse af 8de Aarhundrede. Endnu større Vanskelighed volder Snorres Udsagn, at Solve af Njardey, som vi af Hals's Saga vide var dennes Morbroder, fældede Kong Gysteinn, Adils's Son, af Upsal, der gjør det tiende Led for Harald Haarfager. Solve's og Hals's Levetid skulde saaledes falde henimod Aar 600. Denne sidste Linie er af Bigtighed; thi Led af den berømte Ynglingestamme, der ei ere meer end 300 Aar fjærnede fra den historiske Tidsalder, maa man formode ere noiagtigst opbevarede. I de tre andre Slægtlinier kan man lettere antage, at Led ere bortfaldne, helst da den ene af dem ikke stemmer i Længde med de to andre. Det vilde ogsaa være underligt, om Hals's og hans Fader Hjørleifs Bedrifter ikke i mindste Maade skulde gribe ind i Ragnar Lodbroks, hvis de havde været hans Samtidige; og Folkesagnet er dog mere tilbøieligt til at sætte sine Helte i Forbindelse med hinanden, selv om Aarhundreder ligge imellem dem, end til at fjærne dem fra hinanden, hvis de virkelig have været Samtidige og desuden levet den historiske Tidsalder saa nær. Paa disse Grunde forekommer det mig rimeligst, at Kong Hjør, Fader til Haamund og Geirmund Hjeljarfkind, vel har stammet fra

¹⁾ Kap. 17.

²⁾ I, 1.

³⁾ Sagabibliothek II, 456.

Rong Half, men ikke været hans Søn, og at Rong Halfs Tidsalder indtræffer omtrent ved 600; hvis vi nu følge Leddene opad: Hjørleif—Hjør—Jofur, kommer denne sidste Levetid til at falde kort efter 500 og hans Fader Dgvalds i den anden Halvdeel af det 5te Aarhundrede.

Bestemmelsen af Vikars Tidsalder beror paa, om man antager Vikar, Alreks Søn, og Vikar Haraldsøn for at være samme Konge, om hvem der har været to afvigende Oldsagn¹⁾. Antager man dette, da maa han som Jofurs Drabsmand have levet tidligst i 6te Aarhundrede. Men Vikar dræbte ogsaa i sin Ungdom Kong HERTHJOF, Søn af HUNTHJOF, Søn af FRIDTHJOF den frøkne. Denne sidste er altsaa to fulde Menneſtealdrer ældre end Vikar og maa ſølgelig have levet ved Midten eller i forſte Halvdeel af 5te Aarhundrede.

Antager man derimod to Konger af Navnet Vikar, da forekommer det mig aldeles umuligt med nogen Sandsynlighed at bestemme den ældres Tidsalder, medmindre man vil lægge Bøgt paa, hvad Fortællingen om Vikar i Gautreks Saga beretter, at Starkad efterat have dræbt Vikar var hos Brødrene Alrek og Grif i Upsal, som udgjøre det 17de Led fra Harald Haarſager, hvorefter han ſkulde have levet i den anden Halvdeel af 4de Aarhundrede. Snorre beretter ogsaa i Unglingasaga, at Starkad ſkal have været i Hakes Hær, da han fældede Hogleif i Upsal, der er det 15de Led før Harald Haarſager, og hvis Levetid altsaa ſkulde falde i Begyndelsen af 5te Aarhundrede. Vikar ſkulde ifølge dette have levet i Slutningen af 4de Aarhundrede, og Fridthjof, hvis Tidsalder alene lader ſig faſtſætte efter Vikars, i Slutningen af det 3die. Men her kommer man op i et Tidsrum ſaa fjærnt fra den hiſtoriske Tidsalder, at Slægtlinierne mindre ſtaa til Troende, og Feil og Mis-

¹⁾ See ovenfor S. 118—120.

forstaaelser let kunne være indløbne i dem. Desuden henføres Starkad i de gamle Sagn til de forskjelligste Tider og fremtræder i de fleste store Begivenheder, mere som en poetisk end som en historisk Helt; han er følgelig kun slet skikket til at udgjøre Grundvolden for nogen Chronologi.

Andet Tidsrum.

Norges Historie 860—1035.

Vi have seet, hvorledes den Aand og det Liv var, som udviklede sig hos Nordgermanerne, da disse vare blevne den raadende Folkestamme i hele det skandinaviske Norden. Vi have seet dette Liv udtrykt i, hvad vore egne gamle Sagn og andre Landes Aunaler fortælle os om Ragnar Lodbroks og hans Sønners Krigerdaad. Det er et Vikingeliv uden Ro eller Hvile. Og dog er det dette Liv, som knytter de første Baand mellem Nordgermanerne og det kristelige Europa, — som bereder den almindelige europæiske Kultur den første Indgang blandt hine haarde Krigere. Det er dette Liv, hvis Overmaal af urolig Kraft først maa fortære sig i en Kamp for Hæder og Guds i fremmede Lande, før det kan rydde op i sit eget Hjem i Norden for en mere ordnet Samfundsskik.

Denne grundlægges deels ved Sammenknytning af de engere Samfundskredse eller Fylker til større, vidtstrakte Riger, — deels ved Folkenes skarpere Begrændsning mod hinanden indbyrdes. De tre nordiske Riger udsondre sig. Og dette skeer allerede i det næste Aarhundrede efter Nordgermanernes endelige Seir over Sydgermanerne i Norden i Slaget paa Braavalla Slette — og i samme Aarhundrede, i hvilket de saakaldte

Vodbroksønner ved sine Hærtoge spredte Vdelæggelse over det vestlige og sydlige Europa.

Hvert af de tre Folkfærd eller Grene, i hvilke Nordgermanernes Stamme fra nu af fremtræder som deelt, maa allerede under sin foregaaende Udbredelse over det skandinaviske Norden have antaget en vis Eiendommelighed, som egnede det til at ansees som et Thjod. Nordmændene i Norge og Sviarne i Svealand have uidentviveligt ligeholdt mest af sin Eiendommelighed. De have bevaret sin Hærinddeling og sin Fylkesinddeling med den derpaa byggede, mere oprindelig patriarchalske Samfundsorden. Men Naturen havde skilt disse to Folkfærd ved store, ubeibare Fjeld- og Skovstrækninger, der længe dannede en fast uoverstigelig Grændse mellem dem. De havde knap Leilighed til at mødes i Handel og Vandel, end mindre til at knytte politiske Baand med hinanden. De bragtes først efter en langvarig Adskillelse igjen i nærmere Berøring, da de begge, hvert fra sin Kant, stødte sammen ved sin Indtrængen paa Sydgermanernes Enemerker. Og det var da, at den tredie Green paa Stammen fremvoxt, Danerne. De vare i sin Oprindelse Krigersflokke, udgangne fra Nordmændene og Sviarne; de spredte sig over, blandede sig med og bleve lidt efter lidt Herrer over de sydgermaniske Folkfærd, som boede i Skandinaviens sydligere Egne. Danerne oprettede saaledes, strax ved sin første Tilblivelse som Folkfærd, Grobringrigger. Herved have de lige i sin Oprindelse adskilt sig fra Nordmændene og Sviarne. De forlode sin oprindelige patriarchalske Fylkes- og Heredsforfatning for at optræde i Forholdet til den ældre Befolkning i de med Baaben erobrede Landstrækninger som Herrer til Livegne. Dette var altsaa efter al Rimelighed Forskjellen mellem Nordgermanernes Stilling i de Dele af vort Norden, over hvilke de efterhaanden havde udbredt sig, — heri laa Grunden til, at de skilte sig i tre Thjod eller

Folkefærd, dengang da deres Fylker eller Smaariger sluttede sig nærmere sammen.

Hos Sviarne og Danerne var det efter Sagnet Vætlinger af Ragnar Lodbrok, som først istandbragte denne Sammenslutning af Smaarigerne til de større Stater Sverige og Danmark. Blandt de førstnævnte skal det have været Ragnar's Søns Bjørn Jærnsides Efterkommere og navnlig en Erik Gimundsson, der levede i det 9de Aarhundredes sidste Halvdeel, som først gav Sverige en større Magt og Anseelse ved at tilveiebringe en varig Forening mellem Svithjod og Gautland. Blandt Danerne var det Gorm den gamle, en Vætlings af Ragnar's Søn Sigurd Orm i Die, som sammensmeltede Danmark til eet Rige omkring Aar 900. Om ingen af disse Fyrster vide vi imidlertid noget nærmere, og navnlig Intet om Maaden, hvorpaa Foreningen blev tilveiebragt.

Med Hensyn til Norge ere vi noget bedre stillede. Her var det ikke Ragnar Lodbrok's Vætt, der vandt Enevældet; det var Ynglingeætten, der efterhaanden under sin Styrelse samlede alle de Fylker, i hvilke Nordmændene som Thjod, som Folkefærd, havde spredt sig over Norges Land.

Halfdan Svarte.

Halfdan, Søn af Kong Gudrød paa Vestfold¹⁾, var kun eet Aar gammel, da hans Fader blev dræbt (820). Hans Moder Asa, som ansaaes for at have voldet dette Bærf, drog til sin Faders Rige paa Agder, og her vogte Halfdan op til en stor og sterk Mand. Han fik Tilnavnet den svarte, af sit sorte Haar. Da han var 18 Aar gammel (838), modtog han Kongedømmet paa Agder²⁾.

¹⁾ See ovenfor S. 189.

²⁾ Halfdan Svarte har neppe været Konge over hele Agder; thi senere i Harald Haarfaers Historie finde vi blandt Anførerne i

Derpaa deelte hans ældre Broder Olaf Vestfold med ham. Flere Lande i det østlige Norge vare vundne af Halfdans Forfædre, men vare senere faldne tilbage under sine gamle Styrere og deres Æt: saaledes en Deel af Vingulmark til Kong Gandalf af Alfheim; Thoten, Land, Hadeland og Romerike til de hedemarkiske Konger. Halfdan angreb først Gandalf, og efter flere Kampe vandt han den Deel af Vingulmark, som tilkom ham. Siden kjæmpede han med Brødrene Sigtrygg og Gystein, Kong Gysteins Sonner af Hedemarken. Sigtrygg fældede han i et Slag. Gystein fandt Understøttelse hos Gudbrand Herfer i Dalene (Gudbrandsdalen), men blev alligevel slagen i en Kamp paa den store D i Mjosen (Helgeøen). Han forlangte nu Fred. Halfdan lod ham beholde halve Hedemarken, men Thoten, Land, Hadeland og Romerike underlagde han sig selv¹).

Ogsaa til det vestlige Norge udvidede Halfdan sit Herredømme. Han egtede Ragnhild, en Datter af Harald Guldfkjeg, Konge i Sogn, og avlede med hende en Søn Harald, der blev opfostret hos sin Morfader. Denne var gammel og sønneløs; derfor lod han sin Dattersøn tage til Konge og gav ham sit Rige. Kort efter døde han. Men endnu samme Vinter døde hans Datter, og om Baaren den taaarige Harald. Da Halfdan hørte dette, drog han til Sogn med en Hær. Han blev vel modtagen og fordrede

Hafsrøfjord=Slaget en Konge af Agder (Snorre, H. Hf. Saga Kap. 19). Den udførlige Beretning om Halfdans Krige med Kong Gandalf og de hedemarkiske Konger findes hos Snorre, Halfdan Sv. Saga Kap. 1. 2.

¹) Disse hedemarkiske Konger maa have stammet fra den Gystein Haarbraade, Konge paa Dplandene, hvis Datter Halfdan Hvitbein havde egtet og med hende faaet Thoten, Hadeland og mere. (Snorre, Ynglingaf. Kap. 49; ovfr. S. 188). Paa denne Maade kunde de hedemarkiske Konger synes at have en gammel Ret til disse Landfaber.

Riget i Arv efter sin Søn; han blev ogsaa tagen til Konge uden Modstand. Han overlod Fylkets Styrelse til sin Ven, Atle Jarl af Gaular¹⁾, som der skulde dømme Lov og Landsret og indkræve Kongens Skatter. Selv drog han igjen tilbage til Dplandene²⁾.

En Høst, da Kong Halfdan var i Vingulmark, blev han om Natten overfalden af Kong Gandalfs Sønner, Hysing og Helsing; efter en skarp Strid maatte han vige for Overmagten og flygte til Skoven. Men snart samlede der sig Krigere om ham fra alle Kanter; han vendte sig atter mod Fienderne, slog dem og fældede Hysing og Helsing; en tredie Broder, Hake, undkom til Alfheim. Efter denne Seir underlagde Halfdan sig hele Vingulmark³⁾.

Paa denne Tid herskede over Ringerike en Konge ved Navn Sigurd Hjort, Søn af Helge den hvassø og Åslaug, Sigurd Orm i Dies Datter. Sigurd Hjort havde tidlig vundet Hæder ved i sit tolvte Aar at fælde Berserken Hildebrand, og hans senere Bedrifter svarede til denne hans Ungdomsdaad. Han red ofte ud i øde Skove for at jage farlige Dyr. Engang, da han var reden langt bort i en Skov nær Hadeland, mødte han Berserken Hake med 30 Mand; det kom til Strid mellem dem, og Sigurd faldt;

¹⁾ Gaular kaldtes i den ældste Tid Eggen om det Underste af Dalsfjorden i Søndfjord og den derfra opgaaende Dal (Andre Holmedals Prestegjæld). Atles Jarledomme omfattede det gamle Fjalir, den sydligste Deel af det nuværende Søndfjord. Dette Navn forsvinder meget tidlig; allerede i den ældre Gulathingelov nævnes det ikke mere blandt Fylkerne; det er gaaet ind under Firdafylke. Paa Gaular var i den hedenske Tid et navnfuldt Tempel, hvorfra man søgte fra Fjerdene, Fjalir og Segn (Egils S. Kap. 49. Landn. V, 7. 8.)

²⁾ Enorre, Halfd. Sv. S. Kap. 3. Jagnarinnu Kap. 1. — Atle var Søn af en Jarl Hundolf, og hans Søster Solber var gift med Kong Harald Guldstjæg og Moder til Ragnhild. (Landn. V, 9).

³⁾ Enorre, Halfd. Sv. S. Kap. 4.

dog havde han først dræbt 12 af Hakes Mænd, og Kampen selv havde mistet sin ene Haand og faaet haarde Saar. Alligevel red Hake efter Kampen til Sigurds Gaard og borttog hans tyveaarige Datter Ragnhild, en fjon og stolt Kvinde, tilligemed hendes unge Broder Guthorm og meget Gods. Han bragte det alt til Hadeland, hvor han eiede store Gaarde, og vilde holde Bryllup med Ragnhild; men hans Saar hindrede ham; thi han laa syg af dem hele Høsten og ud paa Vinteren. I Julen var Kong Halfdan i Gjestebud paa Dplandene og hørte, hvad der var foregaaet paa Ringerike. Han sendte da en af sine Mænd, Haarek Gand, med 100 Mand for at befrie Ragnhild og bringe hende til ham. Haarek kom over den tilfrosne Randsfjord, før det blev lyst, omringede Hakes Gaard, opbrød Dørene og borttog Ragnhild og hendes Broder. Derpaa satte de Ild paa Huset og droge bort. Den syge Hake kom ud af Luerne og gif et Stykke efter dem, men da han kom ud paa Isen, styrtede han sig i Fortvivlelse paa sit eget Sverd og blev siden hølragt paa Bakken ved Vandet.

Halfdan egtede nu Ragnhild, og snart fødte hun ham en Søn, der blev overøst med Vand efter hedenst Skif og kaldet Harald¹⁾. Hans og hans Uets tilkommende Bælde

¹⁾ Snorre, Halfd. Sv. S. Kap. 5. — En ganske afvigende Fortælling om Halfdans andet Giftermaal har Fagrskinna (Kap. 2). Ifølge denne var hans anden Hustru, Harald Haarfagers Moder, Helga, kaldet den haarprude, en Datter af den mægtige Herser Dag den frode, der boede paa Gaarden Thengilstad paa Hadeland (Thingelstad i Grans Prestegjæld) og tillige havde en Søn Guthorm. Naagtet de fleste gamle Beretninger stemme i den først anførte Fremstilling, saa kan det dog være tvivlsomt, om ikke Fagrskinnas Fortælling fortjener ligesaa megen Tilltro. Det kunde vel hændte sig, at man i senere Tider har foretrukket at lade Harald fødes af en saa navnkundig Modreneæt sem den, der tillægges Ragnhild, fremfor af en Hersers Uet. Nedstammelsen

skal efter de gamle Sagn i Drømme være Forældrene forudforfyndt, og Drengen blev snart baade skjøn og rask og klog. Moderen elskede ham høit, men Halfdan skal have jaget ham bort fra sig, da han endnu var et Barn, og Sagnet siger, at den mægtige Jotun Dovre i Dovrefjeld opfostrede Drengen og oplærte ham i alle Jdrætter. Deraf Haralds Tilnavn Dovrefostre¹).

Kong Halfdan blev kun 40 Aar gammel; Jfen brast under ham en Vaar, da han kjørte over Randsfjorden fra et Gjestebud, og han omkom med flere af sine Mænd (860). Halfdan var en viis, ordholden og retfærdig Konge; han tog sig meget af Retsvæsenet, og indrettede Eidsiva eller Heidscævis Lov for Dplandene²). Han fastsatte Saktal

fra Ragnar Lodbrofs Æt kastede en fornyet Glæde over den næste Kongestamme. Maaskee har Halfdan virkelig ogsaa været gift med Ragnhild, Sigurd Hjorts Datter, og denne Omstændighed kunde da gjøre det saameget lettere at anføre hende, den mere ætstære Kvinde, som Haralds Moder.

¹) Vidtloftig Fortælling herom i þáttur Hálfðanar svartá i Flatabogen (I, 563—566) og hos Snorre, Halfd. Sv. S. Kap. 8. At noget Sandt ligger til Grund for begge disse eventyrlige Fortællinger, synes Haralds Tilnavn at vise; Folketsagnet har da udflyttet Begivenheden saaledes, at det nu er umuligt at skille det Sande fra det Opdigtede. Fortællingen i Flatabogen er maaskee ældre; Snorre har villet borttage lidt af det Urimelige i den, men har derved gjort den endnu mere uforstaaelig. Det store Verk, som Harald udførte, at undertvinge hele Norge, kan have foranlediget Sagnet om hans Opfostring hos en af dette Lands mægtigste Landvætter (i Landet boende Vænder), som baade skulde have indgivet ham den stolte Tanke, hvis Udførelse syntes at fordrø meer end menneskelig Kraft, og siden hjulpet ham til at iverksætte den. Hermed er det da rimeligt, at et andet Sagn om Uenighed mellem Fader og Søn og den Sidstes Bortjagelse senere kan være forbundet. — Jfr. B. G. Müllers Undersøgelse om Saxos og Snorres Kilder S. 198—199.

²) Snorre, Halfd. Sv. S. Kap. 7 sml. med Haakon d. godes S. Kap. 11. Herved forstaaes uden tvivl, at han gjorde det allerede

eller Bøder for begangne Forseelser. Han overholdt Lovene og vaagede strengt over, at baade Høie og Lave efterlevede dem. Der var ogsaa i hans Tid gode Aringer i Landet. Derfor var han hoit elsket af alle sine Undersaatter; da han var død og hans Lig bragt til Ringerike, kom de gjæveste Mænd fra Romerike, Vestfold og Hedemarken og vilde alle have ham høilagt, hver i sit Hered; thi de troede, at de lykkelige Aringer vilde følge ham død, som de fulgte ham levende. De enedes endelig om at dele Kongens Lig i fire Dele, for hver at høilægge een hos sig, og disse Hauge bleve siden kaldte Halvdans Hauge. Hans Hoved skal være jordet paa Stein paa Ringerike¹⁾, eller efter Andre i Skifingsfal paa Vestfold²⁾.

Harald Haarfager.

Harald, Halvdans Søn, blev i sit tiende Aar Konge i sin Faders Rige (860); hans Morbroder Guthorm, der var 16 Aar gammel, blev Rigets Bestyrer og Anfører for Hæren (hertogi) og Kongens Hird³⁾. Mange Høddinger tragtede efter den unge Haralds Lande. Brodrene Høgne og Frode, Kong Gystens Sønner, reiste sig paa Hedemarken, en Konge Høgne Kaarefen foruroligede Ringerike, og Kong Gandalf af Alfheim lavede sig til at seile over Fjorden for at angribe Vestfold, medens hans

forhen i mere indskrænket Virksomhed bestaaende Thing paa Gidsvold til et almindeligt Thing for flere af Oplandenes Fylker og nøiere bestemte, hvilken Lov der skulde være den gjældende for alle under dette Lagdomme hørende Bønder.

1) Gaarden Steen i Hole Prestegjæld.

2) See ovenfor S. 188. Om Halvdans Død og Begravelse see Snorre Halvd. Sv. S. Kap. 9. Fagrskinna Kap. 4.

3) Dette maa vist her forståes ved Titelen hertogi. Paa den senere Hertugtitel maa man ei tænke; Oprindelsen til den var vistnok den samme, men den havde en ganske anden Betydning. (3 Viser i Halvs Saga, Kap. 12 og 13, kaldes Kongen hertogi d. e. Hærens Fører).

Søn Hake med 300 Mand drog nord om Fjorden for at gjøre Indfald fra Landsiden. Guthorm og Harald ilede først mod Hake, som de slog og fældede i Hakedalen; derpaa vendte de sig mod Gandalf, som allerede var landet i Vestfold, og jog ham tilbage til hans Rige. Paa Rygtet om disse Seire sendte Kong Gystein's Sønner Bud til Høgne Kaarefæn og den mægtige Herfer Gudbrand i Gudbrandsdalen og satte dem Stevne paa Ringsaker paa Hedemarken. Der skulde de overlægge om fælles Forsvar. Men da Guthorm og Harald horte, at Høvdingerne der vare samlede, droge de hurtig did med sin Hær ad ubanede Skovveie, omringede Gaarden og tændte Ild paa den. Mange brændte inde; Gystein's Sønner kom ud, men faldt i Kampen, og nu underlagde Seierherren sig atter Ringerike, Hadeland, Thoten og Romerike og desuden Hedemarken og Gudbrandsdalen. Kong Gandalf gjorde endnu en Tid Modstand, men faldt omsider. Harald's Herredømme udvidedes nu mod Syden lige til Gautelven¹⁾.

Efter disse Seire opstod hos Harald Tanken om at underlægge sig hele Norge. En Kongedatter Gyda, som han beilede til, skal end mere have egget ham hertil, og han svor ved den almægtige Gud, som havde skabt ham, ei at ville skjære eller skjæmme sit Haar, før alle Landets Smaakonger vare undertvungne. Guthorm roste dette kongelige Lofte og svor troligen at ville hjælpe ham til at opfylde det²⁾. De droge med en Hær over Dovre, og Dr-

1) Snorre, Harald Haarf. S. Kap. 2 nævner Raumelven som Grændsen for Harald's Herredømme; Flatsbogen derimod (Upphaf rikis Haralds hárf. I, 569) Gautelven. Det Elbste synes mig det rimeligste; thi det lader efter Fortællingen, som om Harald efter sin sidste Seier blev Herre over alle Gandalf's Lande, og dennes Hovedrige var netop Alfheim, Landstabet mellem Raumelven og Gautelven.

2) Snorre, Harald Haarf. S. Kap. 3. 4. Jagerskinna Kap. 15—18 har en lignende Fortælling om Harald og Ragna Aldilsdatter;

kedalen blev først erobret. I alle de Lande, Harald underlagde sig, tilegnede han sig al Odde, saa at Bonderne bleve hans Leilendinger og maatte betale ham Landskyld. I hvert Fylke indsatte han en Jarl, der skulde dømme Almuen, indkræve Landskyld og Sagefald paa Kongens Begne og selv have Trediedelen af disse Indkomster, men i Krig holde Kongen 60 Mand paa egen Bekostning. Hver Jarl skulde have under sig fire Herser eller flere, hver med 20 Marks Indkomster og med Forpligtelse til at holde Kongen 20 Stridsmænd. Ved denne Indretning fik Jarlerne større Indkomster, end Smaakongerne forhen havde havt, og dette gjorde, at mange Høvdinger nordensjælds, for at erholde denne Verdighed, paa Rygtet om Haralds Ankomst droge til ham og bleve hans Mænd. Den mægtigste blandt disse var Jarlen Haakon Grjotgardsøn af Haalogaland, som stammede fra Sæming, der sagdes at være Odins Son¹). Han kom til Kongen fra Orjar (Orlandet) med

begge Beretninger synes at være forskjellige Traditioner om samme Begivenhed. Denne Fortælling om Anledningen til hele Norges Undertrykkelse har forekommet flere mistænkelig; den er imidlertid i det Hele taget ei uoverensstemmende med Oldtidens Aand, og skjønt den i det Enkelte maaskee kan være udfmykket, gjør dog de gamle Sægaers Genstemmighed, at man maa antage en virkelig Begivenhed at ligge til Grund for den, uden at man dog med Sikkerhed kan bestemme, hvo Pigen har været, eller naar Begivenheden er indtruffen. At det skulde være skeet i Haralds og Ragnas 12te Aar, som Sægrskinna siger, synes noget usandsynligt. Rimeligere forekommer det mig, at det er skeet noget senere, og at det hverken har været den eneste eller den vigtigste Drivvejsleder til Haralds store Foretagende, men kun egget ham til at fortsætte et Verk, hvortil hans egen Uergjerrighed allerede forlængst havde tilskyndet ham.

¹) Sn. Harald Hf. S. Kap. 5 - 7. Denne Haakon Jarls og hans Forsædres Bedrifter vare besungne af Skalden Gyvind Skaldespilder i et Kvad, kaldet Håleygjatal, hvilket desværre er tabt paa et Par Stropher nær.

meget Folk, og ved hans Hjælp vandt Harald hele Throndhjem efter 8 Slag og 8 Kongers Fald. Haakon Jarl fik til Belønning Strindafylke.

Harald vendte sig nu mod Namdalen, hvor Brodrene Herlaug og Rollaug vare Konger. Paa Rygtet om hans Komme gif Herlaug selv tolvte ind i en stor Gravhaug, som han forud havde beredt, og lod den gjenkaste over sig. Rollaug steg op paa den Haug, hvor Kongerne pleiede at sidde, og væltede sig fra Høisædet ned paa Fodpallen i Jarlesædet og gav sig selv Jarlsnavn. Derpaa drog han Harald imøde og tilbød sig at blive hans Mand. Kongen spændte Sverd ved hans Side, hang Skjold om hans Hals, ledede ham til Høisædet og gav ham Jarldømmet over Naumdølafylke. Harald vendte nu tilbage til Throndhjem, som han fra den Tid ansaa som sit Hovedsæde, og hvor han byggede en stor Kongsgaard, Lade. Haakon Jarl hædrede han høit og egtede hans Datter Aasa¹⁾.

Om Vaaren efter Toget til Namdalen drog Harald med mange Skibe ud fra Throndhjem; selv var han med sine Hirdmænd og Berserker paa et stort prægtig smykket Drageskib. Toget gif mod Nordmøre, hvor en Kong Hunthjof herskede; baade han og hans Son Sølve Klofe vare ovede Stridsmand. Med dem forbandt sig Hunthjofs Svigerfader Nøkkve, Konge i Romsdalen, og de mødte Harald ved Solskel²⁾. Efter en haard Kamp faldt begge Kongerne, og Harald erobrede deres Lande, som han overlod til sin Ven, den kloge og mægtige Røgnvald, Gystein Glumras Son, af en oplandsk Jarleæt. Han var Sommeren for bleven Haralds Mand og kaldtes siden

1) En. H. Hf. S. Kap. 8. 9.

2) En liden D, som endnu bærer samme Navn, strax nordenfor den større D Stabben i Veds Prestegjæld paa Nordmøre.

Mørejarl. Selv vendte Harald tilbage til Throndhjem og blev der om Vinteren¹⁾.

Solve Klofe var undkommen fra Slaget ved Solffel og opholdt sig hos Kong Arnvid paa Søndmøre. Da de hørte, at Harald om Baaren rustede sig mod dem, samlede de Folk, og Solve drog til Kong Audbjørn i Fjordene (Firdafylke) for at faa ham til Hjælp. Audbjørn lod sig overtale; Kongerne mødte Harald indenfor Solffel, og der begyndte en skarp Strid. Begge de fiendtlige Konger faldt paa sine Snekker; men Solve undkom ogsaa denne Gang, sværmede siden om i Biking og gjorde ofte Skade i Norge²⁾.

Efter dette andet Slag ved Solffel underlagde Harald sig Søndmøre, hvilket Fylke han ogsaa overlod til Rognvald Jarl. Over Fjordene derimod antog Bemund, Audbjørns Broder, efter dennes Fald Kongedømmet. Det var alt silde paa Høsten; derfor vendte Harald tilbage til Throndhjem. Men han havde, som det lader, i Forveien vundet sig hemmelige Tilhængere blandt Stormændene i Firdafylke, og om Vinteren drog Rognvald Mørejarl usforvarende derhen, overfaldt Bemund om Natten, da han var til Gjestebud i Naustdal i Nordfjord³⁾, og indebrændte ham med 90 Mænd. Om Baaren kom Harald selv til Fjordene og underlagde sig nu Landet uden Modstand⁴⁾.

I fire Aar havde Harald opholdt sig nordenfjelds; nu behøvedes hans Nærværelse i Syden. Thi Erik Gimmundssøn, Svithjods og Gautlands Konge, havde underlagt sig Bermeland og Ranrike⁵⁾. Han truede med at ville gjøre det Samme med hele den Deel af det sydøstlige

1) Sn. H. Hf. S. Kap. 9. 10.

2) Sn. H. Hf. S. Kap. 11.

3) Gaarden Naustdal i Gids Prestegjæld.

4) Sn. H. Hf. S. Kap. 12.

5) d. e. den Deel af Alfheim, som laa mellem Gautelven og Svinesund.

Norge, som fordum havde lydt under Sigurd Ring og dennes Søn Ragnar Lodbrok, nemlig hele Viken indtil Grenmar (Langesundsffjorden) og desuden Romerike. Mange Hovdinge i disse Egne og meget andet Folk havde ogsaa givet sig under ham. Da Harald hørte dette, drog han med sine Skibe og sin Hær til Tunsberg, som allerede dengang var en Kjøbstad, og tilbragte Sommeren og Høsten med at holde Thing med Bønderne, straffe de Frafeldne og atter lægge Landet under sig. Ved Vinterens Begyndelse hørte han, at Sveafongen red omkring i Bermeland paa Gjesteri; han drog da ogsaa did og lod Gjestebud tilfige for sig. En mægtig Bønde Aake, der fordum havde været Kong Haldan Svartes Mand, indbød begge Kongerne til Gjestebud hos sig og bevertede dem paa det herligste hver i en særskilt Hal, uden at det kom til Strid mellem dem. Men efter Gjestebudet dræbte Kong Erik Aake, da denne fulgte ham paa Veien, fordi han syntes, at han havde gjort mere af Harald end af ham. Da Harald fik dette at vide, blev han saa forbitret, at han red efter Erik med sine Mænd og forfulgte ham lige til Gautlands Grændse. Men da han ei kunde indhente ham, hevnedes han Aake ved at dræbe Sveafongens Mænd, hvor han fandt dem, lagde atter Bermeland under sig og vendte derpaa tilbage til Tunsberg. Om Vaaren drog han opad Gautelven, herjede i den svenske Konges Lande og fældede i et Slag hans Jarl Kane Gautske, som var sat over Ranrike. Da han havde underlagt sig alt Landet i Vest for Gautelven og Bavern og hele Bermeland, efterlod han til dets Bern sin Morbroder Guthorm med en Hær og drog selv over Dovre tilbage til Throndhjem¹⁾.

Snart efter spurgtes den Tidende søndenfra Landet, at Horder, Ryger, Egder og Theler havde forenet sig mod

¹⁾ Sn. H. Hf. S. Kap. 14—18.

Harald, under Anførsel af Grif, Hordelands Konge, Sulke, Konge af Rogaland og Sote Jarl, hans Broder, Rjotve den rige, Konge paa Ugder, og Thorer Haklang, hans Søn, foruden flere andre mægtige og tappre Høvdinge. Harald satte strax sine Skibe i Søen, og med en stor Hær af alle de Fylker, som vare ham underlagte, ilede han mod Sonden. Da Hordelands Konge spurgte hans Komme til Stat, drog han ogsaa sydøst for at forene sig med sine Benner. Ved Jæderen samlede de og modte Haralds Flaade i Hafrøsfjord¹⁾. Her kom det til en heftig Kamp. Haralds Skib laa midt i Flaaden, og mod det lagde den kjæmpesterke Thorer Haklang; men efter en haard Strid faldt han, og hans Skib ryddedes. Nu vendte Seieren sig paa Haralds Side; Kongerne Grif og Sulke med Sote Jarl faldt, og Rjotve med Resten af Fiendehæren flygtede mod Sonden.

Slaget i Hafrøsfjord (872) gjorde Harald efter mere end 10 Aars Kamp til Norges Ene Konge og løste ham fra hans Løfte. I et Gjestebud paa Møre redte og skar Rognvald Jarl hans lange, gule Haar, og fra den Tid bar han Tilnavnet Haarvager; før havde man kaldt ham Lufa eller den Lykhaarede²⁾.

1) Nu Hafrøsfjorden, ikke langt syd for Stavanger.

2) Udførlig Beretning om Slaget i Sn. H. Hf. S. Kap. 19 samt i flere af de islandske Sagaer, især Grettis S. Kap. 2. Vatnsdola S. Kap. 8. 9. Egils S. Kap. 9. — Da Tiden, paa hvilken dette Slag stod, er af Bigtighed i Henseende til Bestemmelsen af Aarene, mellem hvilke Harald regjerede, saa bliver her et passende Sted at undersøge Tidsregningen i denne Konges Historie. I de gamle Sagaer findes sjældent Aarstal tilføiede; Kongernes Regjeringstid derimod er for det meste nøiagtigen angivet, og undertiden, i hvilket af deres Regjeringaar en eller anden merkkelig Begivenhed har tildraget sig. Gaa vi nu altsaa i denne Undersøgelse ud fra et Tidspunkt, som ingen Tvivl er underkastet, nemlig Aar 1000, det Aar, da Olaf Tryggvesøn faldt ved Svolder, saa finde vi, at Haakon Jarl maa være dræbt Vin-

Nu var der ingen Mand i Norge, som længer mægtede at gjøre Harald Modstand; mange Hovdinge underkastede sig ham derfor og bleve holdte i Gæ af ham; men mange vare ogsaa de, der foretrak Landsflygtighed og Tabet af sine Eiendomme for at blive Kongens Træle, som de kaldte det. En stor Deel af disse drog i Viking vestover til England, Skotland og Frankrige; en Deel nedsatte sig

teren mellem 995 og 996; men denne havde ifølge Olaf Tryggvesson's Saga Kap. 104 i Fornm. S. I, 219. o. fl. Et dengang været Jarl i 33 Aar fra den Tid af, da hans Fader Sigurd Jarl blev dræbt af Erik Blodrøes Sønner. Denne Begivenhed maa altsaa være indtruffen omtr. 962; men den indtraf igjen to Aar efter Haakon den godes Fald (En. Harald Graafelds S. Kap. 6. Olaf Tr. S. Kap. 34 i Fornm. S. I, 55), som altsaa maa henføres til 960. Haakon havde regjeret 26 Aar fra den Tid af at Erik, hans Broder, flygtede fra Landet (En. Haakon d. godes S. Kap. 28. Olaf Tr. S. Kap. 26 i Fornm. S. I, 40), hvilket da maa være skeet omtr. 935; men to Aar i Forveien var Harald Haarfager død (En. H. Hf. S. Kap. 45 og 46 sml. Haakon d. godes S. Kap. 1—3. Olaf Tr. S. Kap. 11—15 i Fornm. S. I, 18 fgg.), altsaa 933. Da var Harald ifølge de fleste Sagaers Udsagn 83 Aar gammel og havde baaret Kongenavn i 73 Aar; han er altsaa født 850 og tagen til Konge 860. Alle Sagaer ere enige om, at han kjæmpede i ti Aar for at underlægge sig Norge; men det er ei paa alle Steder ganske tydeligt, om denne Kamp regnes lige fra hans Regjeringstiltrædelse eller først fra hans Tog over Dovrefjeld. I første Tilfælde falder Slaget i Hafsrøfjorden 870, i sidste 872. En anden vigtig Begivenhed, nemlig Islands første Bebyggelse, staar i nøie Forbindelse hermed. Landnamsbogen I, 6 siger, at denne fandt Sted 874, 2 Aar efter Slaget, 12 eller efter eet Haandskrifts Læsemaade 13 Aar, efter at Harald var bleven Norges Konge. Sammenligne vi nu denne Angivelse med det, som ovenfor er udfundet om Aaret for Haralds Regjering's Begyndelse, saa finde vi, at dette sidste bestrykes; thi Tiden fra 860—874 kunde vel kaldes 12 eller 13 Aar, naar man kun regner de hele Aar, i hvilke Harald havde hersket, men ei tager 860 og 874 selv med. Dette er den Chronologi, som de bedste og fleste Sagaer tydeligen angive for det første Aarhundrede af det norske Riges Historie.

paa Færøerne, som længe havde været et Vintertilholdssted for Vikinger, og hvor en Nordmand Grim Kamban kort før Haralds Dage først havde taget fast Bopæl. En Deel flygtede ogsaa til Skovbygderne paa Sveriges Grænses, hvor allerede før Haralds Tid Nordmand havde nedsat sig. I en uvis Tidsalder skal nemlig en oplandsk Konge Gystein have underbunget Thrønderne og hersket saa grumt over dem¹⁾, at Mange forlode sin Odel og flygtede med alt sit Bofkab øster over Kjolen, under Anførsel af Ketil Jamte, en Jarlesøn fra Sparabu²⁾. Disse Flygtninger oprykkede et stort Hered, som efter Anføreren kaldtes Janteland. Ketils Sonnesøn, Thorer Helsing, skal siden for en Drabsfag med meget Folk være dragen længere mod Ost og have givet Helsingeland Navn efter sig. Nu droge atter mange misfornøiede Thrønder og Namdoler til disse Egne, som ved dem bleve fuldkommen bebyggede, og hvor de vedligeholdte sin Uafhængighed.

Men den største Deel af de udvandrende Nordmænd fandt paa det ubeboede Jøsland et nyt Fædreneland. Denne Ø skal først være opdaget af Vikingen Raddodd, som havde sit Tilhold paa Færøerne og dreves did af Storm. Han saa alle Fjelde sneedækte og kaldte Landet Sneeland. Siden blev Gardar, en svensk Mand, dreven derhen paa en Reise til Suderøerne; han omseilede Landet og opholdt sig der Vinteren over, men vendte om Vaaren igjen tilbage til Norge. Efter ham kaldte man Den Gardarsholm. En Viking fra Rogaland, Floke Vilgerds søn, var den næste, der opsøgte Landet, ledet af indviede Ravne. Han gav det Navnet Jøsland, men bosatte sig ikke heller der; dog blev det nu mere og mere bekjendt i Norge.

¹⁾ Den fabelagtige Fortælling om denne Gystein, som skulde have sat sin Hund Saur til Thrøndernes Konge, findes hos Snorre, Haakon d. godes S. Kap. 13.

²⁾ Sparboens Prestegæld ved Throndhjemsfjorden.

I Begyndelsen af Harald Haarfagers Regjering boede i Dalsfjorden paa Fjalir¹⁾ to Frænder og Fostbrodre, Ingolf og Leif. De tilbragte sin Ungdom paa Bikingetoge i Samsund med den mægtige Atle Jarls Sønner, Haastein, Herstein og Holmstein. Men der kom Splid mellem dem, da Holmstein i et Gjestebud gjorde det Lofte, at han vilde egte Helga, Ingolfs Søster, som Leif elskede. Ved Hifargafl²⁾ kom det til Strid mellem Fostbrodrene og Atles Sønner, og Holmstein faldt. Da siden Herstein vilde hevne Broderen, havde han samme Ekjebne. Frænder og Benner lagde sig nu mellem de Stridende, og Atle Jarl og Haastein, hans Son, lode sig forsone, da Ingolf og Leif overgav dem alle sine Eiendomme. Nu forlode Fostbrodrene Norge og opsogte Island, men nedsatte sig ei der strax. De vendte igjen tilbage til sit Fædreneland, og først da Leif ved flere Mars Biking havde vundet mange Rigdomme, forlode de Norge for bestandig. Efterat Ingolf havde blotet til Guderne og faaet heldige Barsler, gif Frænderne tilføs hver paa sit Ekib med meget Folk i Folge. Da de nærmede sig Island, skjod Ingolf sine Dndvegesfuler eller Høisædesstotter, som han forte med sig, overbord, for at lade disse Helligdomme søge sig Bopæl paa Den³⁾. Han fandt dem drevne i Land ved Reykjavik paa Islands sydvestlige Kyst, og der nedsatte han sig

1) Nu en Deel af Søndsfjord, see ovenfor S. 200.

2) Et Nes paa Hiisgen i Gvindvifs Prestegjæld udenfor Sognefjorden, omtrent paa Grændsen mellem det gamle Hordeland og Sogn.

3) Disse Høisædesstotter nævnes ofte i Sagaerne som Helligdomme, og den her omtalte Maade at adspørge Guderne, hvor man skulde tage Bopæl, findes ofte brugt af dem, der nedsatte sig paa Island. Det er høist rimeligt, at en eller anden Guds Billede som oftest har været udskaaet paa en af disse Stotter; dette siges udtrykkelig i Eyrbyggja S. Kap. 4 om Thorolf Mostrarskjegs Dndvegesfuler, at nemlig Thors Billede, som han især dyrkede, var udskaaet paa en af dem.

og uddeelte det omkringliggende Land til sine Redsagere¹⁾.

Det var kort efter Hafsfjordslaget, at Ingolf og Leif nedsatte sig paa Island (874). Mængden af de Nordmænd, hvem Friheden syntes tilintetgjort ved Haralds Seier, og hvem Afhængighed forekom utaalelig, fulgte nu deres Exempel. Vel var Landet ei Norge ligt i Frugtbarhed og Skjønhed, men frembød dog gode Græsgange, rigt Fiskeri, Overflod paa Smaaaskov til Brændsel, og hvad der var det vigtigste: et Fristed, hvor ingen Herskers Haand kunde naa dem, men hvor de kunde leve i den Uafhængighed, ved hvis Tab Fædrelandet for dem havde mistet sit Verd. Mægtige Hovdinge, selv af Kongeslagt, især fra Thronhjem og det vestlige Norge, seilede derover med al sin Et og alt sit Huusfolk. De førte med sig over sine Familiestikke og Helligdomme; selv Jorden under sine Gudehuse bragte de over Havet for i sit nye Hjem at kunne reise dem paa en hellig Grund. De toge det ubeboede Land i Besiddelse²⁾ ved at bære Ild over det Stykke, de valgte sig; dette uddeelte de derpaa mellem sit Følge og Tyende, der siden ansaa Hovdingen og hans Efterkommere for sine Overhoveder. I 60 Aar, sig Sagaerne, vedvarede denne Overfart fra Norge til Island (Landnamstiden), og Harald selv skal have frygtet for, at Norge derved skulde tabe for mange Mennesker, og søgt at hemme den.

Harald maatte endog som Gueherker i Norge ofte kjæmpe med Hovdingernes Frihedsaaand og Stivsiind, og hans Hevn faldt altid tungt paa dem, som han ansaa for sine Fiender. I Firdafylke boede en tapper og mægtig Mand, Kveld=Ulf; han havde ei villet understøtte Kong Audbjørn, da denne hjalp Kong Arnvid af Søndmøre mod

¹⁾ Fortællingen om Islands Opdagelse og første Bebyggelse findes udførligt i Landnamsbogen I, 1—8.

²⁾ Dette kaldtes nema land, at tage Land, og Nybyggerne hebe deraf Landnamsmænd.

Harald; men heller ikke vilde han blive dennes Mand, da han havde vundet Fjordene, hvormeget end hans Benner søgte at overtale ham dertil. Han havde to Sønner, Thorolf, en skøn og tapper Yngling, og Grim, der var kjæmpestor og sterk, men styg af Udseende. Han kaldtes Skalla=Grim, fordi han meget tidlig blev skaldet. Thorolf lod sig overtale til at drage til Kongens Hird, mod Faderens Raad, og blev snart meget yndet af Harald. I Hafsrjordslaget kjæmpede han som en dygtig Helt, og Harald lønede ham ved at skaffe ham et rigt Giftermaal paa Haalogaland, gjøre ham til sin Lendermand her og overdrage ham at indkræve Skat af Finnerne og drive Handel med dem. Thorolf blev en mægtig Høvding og levede med en Pragt, som sømmede en saadan; da Kong Harald engang drog paa Gjesteri paa Haalogaland, modtog han ham i et Gjestebud, hvortil 500 Mand vare indbudne foruden de 300, som fulgte Kongen. Men han havde Avindsmænd, som bagtalte ham hos Harald og besyldte ham for at begaa Underslæb med Finneskatten og tragte efter Kongedømmet over Haalogaland. Kongen fik Mistanke til ham, fratog ham først hans Len og hans Indkomster og bemægtigede sig siden et Skib, som tilhørte ham. Thorolf hevnedesig ved at plyndre Skibe, der førte Kongens Varer, og herje i Viken. Fiendskabet mellem dem voxte nu saaledes, at Harald med en Hær drog til Haalogaland; han kom om Natten uventet til Thorolfs Gaard (Sandnes¹⁾), som han omringede og antændte. Thorolf kom ud med sine Mænd, men faldt efter et tappert Forsvar, beklaget af Kongen selv. Hans Drab vakte stor Uvillie mod Harald; den gamle Kveld=Ulf og hans Søn Skallagrim vilde ei længer bo under hans Herredømme. De udrustede to Skibe hvert med 30 vaabendygtige Mænd, bragte sit Lyende, Koner, Børn og Løssore ombord paa disse og forlode Norge, efterat

¹⁾ Paa Nordsiden af Alsten=Den paa Helgeland.

have dræbt nogle af Haralds Frænder og Mænd. Rveld=Ulf døde paa Beien, og hans Lig blev efter hans sidste Billie lagt i en Kiste og skudt i Søen; han vilde — sagde han — søge sin Son Bopæl. Da Skallagrim kom til Island, fandt han ogsaa Kisten drevet i Land og nedsatte sig i den Egn, hvor den fandtes; det var paa Gaarden Borg i det sydvestlige Island¹).

De misfornioiede Nordmænd, som sværmede om i Viking, hjemsogte ideligen Norges Kyster, især den midterste Deel af Landet. Harald maatte have Leding ude mod dem, men det nyttede lidet; thi saasnart han nærmede sig, stak Vikingerne i Søen og søgte til sine Tilholdssteder paa Orknøerne, Hjaltland og Suderøerne. Harald saa nu, at han maatte angribe dem her, hvis han vilde have No. En Sommer for han derfor med en Flaade vester over Havet, underlagde sig alle de vestlige Der og udryddede overalt Vikingerne²). Paa dette Tog faldt Ivar, en Son af Rognvald Mørejarl, og for at bøde Faderen dette Tab gav Kongen ham Orknøerne og Hjaltland. Men Rognvald overlod dem igjen til Sigurd, sin Broder, som fik Jarlsnavn. Denne var en tapper Krieger, holdt Vikingerne borte fra Derne og herjede idelig i Skotland. Han døde af et Saar, og hans Son Guthorm overlevede ham kun kort³). Nu satte Vikingerne sig atter fast paa Derne. Rognvald sendte sin Son Hallad didhen, men han kunde ei modstaa Vikingerne, nedlagde derfor Jarledømmet og for tilbage til Norge. Da Rognvald vrededes over denne Opførsel, fremstod en anden af hans Sonner, Einar, og tilbød sig at

1) Alt dette findes meget udførlig fortalt i Egils Saga Kap. 1—28. Et Sideslykke hertil er Stridighederne mellem Kong Harald og Hersen Asgrim i Thelemarken (Landn. V, 6).

2) Sn. H. Hf. S. Kap. 22.

3) Om Sigurds Bedrifter og Død see Sn. H. Hf. S. Kap. 22. Flatebogen I, 221 fg.

drage over til Nerne. Ginar var uegtefødt af en ringe Moder, styg, eensiet og ilde lidt af Faderen; denne var derfor glad ved at faa ham bort, men gjorde sig ikke store Forventninger om ham. Ginar var imidlertid en tapper Mand, og da han var kommen over til Orknoerne, fredede han dem snart; han fik Jarlsnavn af Harald og blev en mægtig Høvding. Man kaldte ham Torv-Ginar, fordi han lod skjære Torv til Brændsel, da Nerne manglede Ved. Saaledes grundlagde Harald det norske Kongedømmes Overhøihed over de flotske Der, hvilket siden, opretholdt snart med større, snart med mindre Kraft og snart i videre, snart i engere Udstrækning, bestod ligeindtil i Midten af det 15de Aarhundrede¹).

Nu blev Norge for en lang Stund roligt for udvortes Fiender. De gamle Ustikke, der vare en Folge af de jævnlige Vikingetoge fra Landet selv, og som medførte Eiendomsusikkerhed for Landets fredelige Beboere, søgte ogsaa Harald at hemme. Han forbød derfor strengeligen det saakaldte Strandhug, der bestod deri, at Vikingerne uden Eiernes Samtykke tog Slagtevæg til sine Skibe paa den norske Kyst. Dette Forbud gav Anledning til, at den berømte Gange-Rolf, Rognvald Mørejarls Søn, for stedse forlod Norge. Han havde nemlig ved Hjemkomsten fra et af sine mange Vikingetoge hugget Strandhug. Herfor blev han uagtet sine Frænders Forbøn erklæret fredløs. Han drog da mod Vesten, satte sig her i Spidsen for en stor Skare landslygtige Nordmænd og herjede i Frankrige. For at blive fri for ham nødtes den franske Konge Karl den eenfoldige til at overlade ham en Strækning Land i den nordlige Deel af sit Rige som et arveligt Hertugdømme, siden kaldet Normandie (912). Rolf fik ogsaa Kongens Datter til Egte, lod sig dobe og antog med Christendom-

¹) Sn. h. hf. S. Kap. 22. 27. Flatebogen I, 222—223.

men Navnet Robert. Han blev Stamfader for de mægtige normanniske Hertuger¹⁾).

Stridigheder mellem Haralds Jarler forstyrrede undertiden den indvortes Rolighed. En af de mægtigste af disse Jarler var den gamle Atle paa Gaular, hvem allerede Halfdan Svarte havde overdraget Styrelsen af Sogn. Kongen pleiede hvert Aar at tage Gjestebud hos ham med 60 Mænd; men engang hindredes han fra at komme selv, og i tre Aar sendte han sine Mænd i sit Sted. Disse bøde Frænder og Benner med sig, kom langt talrigere, end de skulde, og opførte sig overmodigen. Dette taalte ikke Atle. Da de kom det fjerde Aar, havde han samlet Folk mod dem og drev dem bort. „Enten kunde Kongen selv tage sit Gjestebud“, sagde han, „eller og faa Penge i Stedet“. Harald fik dette at vide, da han var til Gjestebud hos Haakon Grjotgardssøn Jarl, hvem han havde givet Firdafylke, da dette var undertvunget. Nu bad Haakon, at Kongen ogsaa vilde skjenke ham Sygnafylke, og Harald gjorde det. Atle vilde ei vige for Haakon; det kom til et Slag mellem dem i Stafanesvaag i Fjalir²⁾. Her faldt Haakon; men Atle døde kort efter af sine Saar. Hans Søn, Haastein, turde nu ei længer blive i Norge, men drog over til Island og nedsatte sig der. Haakon Jarl efterlod en Søn, Sigurd. Denne drog efter Faderens Død til Harald, fik Jarlsnavn af ham og blev siden hans fortrolige Ven, som Faderen havde været. Sigurd var en klog Mand; han havde sit Sæde paa Vade og styrede hele Throndhjem, naar Kongen selv var andensteds i Landet³⁾.

1) Sn. H. Hf. S. Kap. 24. Sagaen siger, at Rolf kaldtes Gange-Rolf, fordi han var saa svær, at ingen Hest kunde bære ham, hvorfor han altid maatte gaa.

2) Stavangsfjorden i Astevolvs Prestegjæld i Søndfjord.

3) Stridighederne mellem Jarlerne Atle og Haakon ere nærmest fortalte efter Fagrfinna Kap. 11. 12. Hos Snorre findes de ikke fuldt saa udsørlig fortalte (H. Hf. S. Kap. 13 sml. Landn. V, 9).

Kong Harald havde mange Hustruer, Døttre af de mægtigste Mænd i Landet, og med disse en Mængde Sønner, der bleve opfostrede hos sine Modrenesfrænder¹). Mest elskede han en af sine yngre Sønner, Erik, som Ragnhild, en Kongedatter fra Jylland, havde født ham. Da Harald var 40 Aar gammel, vare allerede flere af hans Sønner

I Landn. Tillæg S. 326 (Udg. af 1843) fortælles, at Atle aldrig havde betalt Skat, og at Harald lagde Sygnafylke under sig, da han var 20 Aar gammel, og siden hele Norge. Efter dette skulde da Jarlerne Atle og Haakon være faldne 870. Efter den Orden, hvori Begivenhederne fortælles hos Snorre, skulde man ogsaa tro, at disse Stridigheder vare indtrufne før Slaget i Hafsrøfjord. Men der er paa den anden Side flere Omstændigheder, som gjøre det nødvendigt at hense til denne Begivenhed en god Tid efter Slaget. Der omtales i Landnamsbogen flere Nybyggere, som ere dragne over til Island af Frygt for Haakon Jarl, hvem de havde fortørnet (Landn. II, 29. III, 14. IV, 1); han maa altsaa have levet efter 874, da de første Landnamsmænd, Ingolf og Leif, nedfattede sig paa Island. Der næst omtales Sigurd, Haakons Søn, som voksen Mand eller idetmindste som ikke ganske ung ved Faderens Død; det lader nemlig til, at han fik Jarlsnavn strax efter, og han havde desuden en Broder, Grjotgard, som var meget yngre end han (Sn. Harald Graafelds S. Kap. 4). Men Sigurd blev dræbt 962. Han maatte da idetmindste have været 100 Aar gammel, hvis hans Fader var falden før Hafsrøfjordslaget, og vi antage, at han kun var 10 Aar gammel ved dennes Død. Men saa høi Alder kan han ikke have naaet, især da hans Søn Haakon kun var 25 Aar gammel ved hans Død. Alt dette synes at vise, at Haakon ikke kan være falden før længe efter Hafsrøfjordslaget, og at Snorre kun fortæller Begivenheden paa det Sted, hvor den hos ham findes, fordi den stod i Forbindelse med Erobringen af Firdafylke, over hvilket Kongen satte Haakon til Jarl. Torfaus har allerede bemærket, at denne Begivenhed hos Snorre uden tvivl er fortalt paa et urigtigt Sted (Hist. Norv. II lib. 1 c. 8).

¹) Om Haralds Koner og Børn see Sn. H. Hf. S. Kap. 18 og 21. Om hans Kjærlighed til Finnepiggen Snæfrid, hans Fortryllelse og hans Forbittrelse paa de Sønner, han havde havt med hende, see samme Sted Kap. 25. 26.

næsten vogne. Alle vare de tidlig tappre Mænd og syntes ilde om, at deres Fader ingen Deel af Riget gav dem at herske over, men derimod satte Jarler i Fylkerne. To af dem, Haldan Haalegg og Gudrød Ljome, forenede sig for selv at skaffe sig et Rige, overfaldt usforvarende Rognvald Mørejarl og brændte ham inde med 60 Mand. Gudrød tog Rognvalds Lande i Besiddelse; Haldan derimod drog med tre Langskibe vester over Havet for at bemægtige sig Derne ved Skotland. Da Harald hørte sin Vens Død, drog han strax mod Gudrød med en Hær; Sønnen maatte give sig i Faderens Vold, og denne sendte ham til Ugder, hvor han var opfostreret¹). Men over Møre satte han Rognvald Jarls ældste Søn, Thorer, kaldet den taus, og giftede ham med sin Datter Alaf.

Imidlertid var Haldan Haalegg pludseligen kommen til Orknøerne og havde fordrevet Einar Jarl; men denne kom snart tilbage og slog og fangede Haldan. Til Hevn for sin Faders Død dræbte han ham ved at riste Blodørn paa hans Ryg²). Da Haldans Drab rygtedes til Norge, bleve alle hans Brødre forbittede, og Harald selv drog med en stor Hær over til Derne. Einar maatte flygte; dog fik han siden Fred mod at betale Kongen 60 Mark Guld i Bøder for hans Søns Død³).

1) Hans Fosterfader var Kongens Skald Thjodolf fra Hvin (den nuværende Kvinesdal i Lister Fogderi. Sn. H. Hf. S. Kap. 26).

2) See ovfr. S. 160.

3) Ved denne Leilighed skal Einar have tilvendt sig al Ddel paa Derne; thi da Bøderne vare paalagte alle Indbyggerne, og disse fandt Summen altfor stor, tilbød Einar sig at udrede den alene, hvis Bønderne vilde overlade ham al Ddel paa Derne og erklære sig for hans Leilændinger. De indrømmede dette; thi de fattigere tabte kun lidet derved, og de Rigere troede, at de med Liden kunde indløse sin Ddel igjen. Følgen heraf var, at Jarlerne paa Orknøerne i 100 Aar vare Giere af al Ddel, indtil Jarlen Sigurd Rødversen gav Bønderne den tilbage (Sn. H. Hf. S. Kap. 32).

Haralds Sønners Urolighed tiltog med deres Alder; for at stille dem tilfreds sammenkaldte Kongen et stort Thing paa Dplandene og gav dem her alle Kongenavn og Deel af Riget¹⁾. Han fastsatte tillige som Lov, at alle

- 1) Angaaende Tiden, da Harald holdt Thinget paa Dplandene og bestemte Arvesølgen, er der stor Uenighed mellem Sagaskriverne. Snorre siger, at det skede, da Harald var 50 Aar gammel, altsaa i 900; Flatebogen (I, 41), at det var i hans 70de Aar (altsaa først 920); efter Olaf Tryggvessens og Olaf den helliges Sagaer i Fornm. S. (I, 5 og IV, 8) var det i hans 60de Aar eller i 910. Det er vel sikkest at følge Snorre. — Ifølge Snorre deelte Harald sit Land paa følgende Maade: Af sine ældste Søner med Aasa, Haakon Jarls Datter, satte han Guthorm efter hans Fosterfader Hertug Guthorms Død til at herske over Rannike og noget mere af det sydsøstlige Viken, indtil Raumelven i Nord, men Halfdan Svarte, Halfdan Hvide og Sigrød gav han Herredømmet over Throndhjem. Vingulmark, Romerike, Vestfold og Thelemarken gav han til Olaf, Bjørn, Sigtrygg, Frode og Thorgils, af hvilke de to første vare hans Børn med Svanhild, Datter af Gystein Jarl, de tre sidste med Gyda Eriksdatter. Hedemarken og Gudbrandsdalen gav han til Dag, Ring og Ragnar Rhykkil, de to første Søner af Aashild, Datter af Ring Dagsøn fra Ringerike, den sidste af førnævnte Svanhild. Ringerike, Hadeland og Thoten gav han til sine Søner med Finnepiggen Snæfrid, Sigurd Rife og Rognvald Rettiibeine; thi af hendes øvrige Søner var Halfdan Haalegg allerede dræbt, og Gudrød Ljome druknede i en Storm udenfor Jæderen, rimeligvis ogsaa før denne Deling (Sn. H. Hf. S. Kap. 37). Rørek, hans Søn med Gyda, og Gudrød Skirja, Søn af Aashild, vare før det meste i Kongens Hird og havde Beitser eller Lensindkomster paa Hordeland og i Sogn; thi Kong Harald selv opholdt sig mest paa denne Kant af Landet (Sn. H. Hf. S. Kap. 35 jvf. med 21). — I Henseende til Navnene paa Haralds Søner findes adskillige Uoverensstemmelse i Kongesagaerne; men alle ere de enige om, at de idetmindste vare 20 i Tallet. Af hans Døtre nævner Snorre Malof, som før er omtalt som gift med Jarlen Thorer den tause, hans Datter med Gyda og Sugegerd, Datter af Aashild (Sn. H. Hf. S. Kap. 21); desuden en Ingebjørg, gift med Halfdan Jarl og Mormoder til Gyvind

hans *Utmænd* i mandlig *Linie* skulde bære Kongenavn, men alle paa *Kvindesiden* skulde være *Jarler*. Hans *Søner* skulde have de halve *Indkomster* med ham i de *Fylker*, som de *sattes* til at herske over, og sidde et *Trin* høiere end *Jarlerne*, men et *Trin* lavere end *Kong Harald selv*. Herved *gjenvandt* dog ei *Koligheden*; thi alle *Kongesønnerne* *higede* efter *Overkongens* *Verdighed*, naar *Faderen* var *død*. *Harald selv* *tiltænkte* sin *fjæreste* *Søn*, *Grik*, *den*. *Ham* havde han allerede, da han var *tolv* *År* gammel, *skjenket* *fem* *Langskibe*, med hvilke han i *flere* *År* *for* i *Viking* til *mange* *Lande*, endog til *Bjarmeland*, og naar han var *hjemme*, da var han *oftest* i *Kongens* *Hird*. *Flere* af *Haralds* *Søner* *syntes*, at deres *Rige* var *for* *lidet*, og *droge* derfor i *Viking* til *fremmede* *Lande* og *tilsatte* her *Livet*¹⁾. Den *ældste* af dem, *Guthorm*, var *opfostret* af *Haralds* *Morbroder*, *Hertug Guthorm*, og havde, da denne var *død*, af sin *Fader* *faaet* hans *Lande* i *Viken* at *styre* og *verge*. Men *engang*, da han *laa* i *Gautelven*, blev han *overfalden* og *dræbt* af *Solve* *Kløse*, som efter *Slaget* ved *Solstel* havde *ligget* i *Viking*²⁾. En *anden* af hans *Søner*, *Rognvald* *Kettilbeine*, var af *Faderen* *sat* over *Hadeland*; men da det *rygtedes*, at han *øvede* *Seid*, blev *Harald* *forbittret*; thi han *hadede* al *Trolldom*. Han *sendte* *Grik* til *Hadeland* *for* at *revse* ham, og *denne* *indebrændte* sin *Broder* med *80* *Seidmænd*³⁾.

Skalbespilder (En. *Harald Graafelds* *S.* *Kap.* 1). Blandt *Islands* første *Beyggere* *navnes* en *Thord* *Vikingsøn*, som de *fleste* *ansaa* for *Harald* *Haarfagers* *Søn* (*Landn.* II, 27).

¹⁾ *Halfdan* *Hvide* *salbt* i *Estland*, da han *sværmede* om i *Viking* i *Østersøen* (En. *H.* *Hf.* *S.* *Kap.* 33). *Thorgils* og *Frode* *fik* *Hærskibe* af sin *Fader* og *fore* i *Vesterviking*; de *skulle* have *erobret* *Dublin*. *Frode* blev *forgivet*; *Thorgils* *derimod* blev efter en *lang* *Regjering* *svægen* og *dræbt* af *Irerne* (En. *H.* *Hf.* *S.* *Kap.* 35).

²⁾ En. *H.* *Hf.* *S.* *Kap.* 33. See *ovfr.* *S.* 207.

³⁾ En. *H.* *Hf.* *S.* *Kap.* 36.

Saaledes omkom den ene efter den anden af Haralds mange Sønner, og mellem de tilbageblevne voxte stedse Tvisten, om hvo der skulde være Overkonge efter Faderen. Folket i de forskjellige Dele af Landet vilde helst høre sin Behersker til denne Hæder. Erik betragtede sig allerede selv som sine Brødres Overherre, og engang, da han kom af Viking i Østersøen, fordrede han af den fredelige Bjørn, der kaldtes Jarmand d. e. Kjobmand¹⁾ og raadede for Bestfold, at han skulde give ham den Skat, som tilkom Kong Harald. Dette negtede Bjørn. Forbittret herover overfaldt Erik ham paa hans Gaard Sæheim²⁾ og sældede ham. Men denne Gjerning vakte alle Vikværingers Forbittrelse. Olaf, en anden af Haralds Sønner, bemægtigede sig de Lande, som Bjørn havde havt, og truede med at ville hevne sin Broder.

Over Throndhjem havde Kong Harald sat sine Sønner Halsdan Svarte og Sigrod, hvilke han havde havt med Asa, Haakon Jarls Datter, og som vare opfostrede af sin Morfader og sin Morbroder Sigurd Jarl. Thrønderne onskede Halsdan til Overkonge, og dette vakte Had mellem ham og Erik. Engang da den sidste var i Gjestebud paa Møre³⁾, overfaldt Halsdan ham og tændte Ild paa Huset, hvori han var. Erik undkom alligevel og opstidsede nu den gamle Harald saaledes, at han med en Hær drog mod Thrønderne. Ogsaa Halsdan samlede Folk og

¹⁾ Dette Tilnavn fik han, fordi han havde mange Kjobmandsskibe i Søen, med hvilke han handlede paa forskjellige Lande. Derfor opholdt han sig ogsaa meget i Lunsberg, som allerede dengang var en betydelig Handelsstad, hvorhen der kom Skibe fra Viken, fra den nordlige Deel af Landet, fra Danmark og Særen. Sn. H. Hf. S. Kap. 38.

²⁾ Sæheim, senere Sæm, er den nuværende Jarlsberg Hovedgaard i Sæms Prestegjæld.

³⁾ Efter Snorre paa Gaarden Selven, strax indenfor Agdenes, som i den Tid regnedes til Nordmøre.

Skibe, og Fader og Søn laa allerede færdige til Strid¹⁾. Men den redelige Skald Guthorm Sindre, der var begge Kongernes Ven, forekom denne Ulykke og fik stiftet Fred mellem dem, saaledes at Halfdan beholdt sit Rige og lovede at holde Fred med Grif²⁾.

Paa sine gamle Dage avlede Kong Harald endnu en Søn med en Kvinde af god Æt ved Navn Thora³⁾. Hun fødte Barnet paa en Klippe ved Søen, da hun skulde drage fra sit Hjem paa Møster til Kongsgaarden Sæheim paa Hordeland⁴⁾, hvor Harald opholdt sig. Sigurd Jarl, paa hvis Skib hun var, øste Vand paa Barnet og kaldte det Haakon efter sin Fader. Denne Dreng blev i sin Barn- dom sendt over til England, og Ursagen hertil var en Tvist mellem Kong Harald og den engelske Konge Udal- stein, om hvo af dem der var den andens Overherre. Den mægtige og ærgjerrige Udalstein sendte nemlig engang nogle af sine Mænd til Harald med et herligt Sverd. Sendemanden overrakte ham det som en Gave; men da Kongen greb det gyldne Hefte, sagde han: „Nu tog du, som Udalstein ønskede! nu er du hans Thegn (Undersaat), da du har modtaget hans Sverd“. Harald mærkede, at han var forhaanet, men dulgte sin Forbittrelse og lod den engelske Konges Mænd drage hjem i Fred. Men kort efter sendte han en af sine tro Mænd, Hauk Haabrok, med sin Søn Haakon over til England. Efter Haralds Bud gif han for Udalstein i London, da han sad til Bords, og satte

1) Halfdan laa ved Stad, det nuværende Stadsbygden, og Harald ude paa Reinsfletten (ved Gaarden Rein i Risens Sogn).

2) Sn. H. Hf. S. Kap. 39.

3) Sn. H. Hf. S. Kap. 40. Thora kaldtes Møsterstang, fordi hun var høi af Bert og var fra Møster (Møsterven i Sønd- hordeland). Haakon fødtes efter Snorre, da Harald var nær 70 Aar gammel; hans Fødsel henføres uden tvivl rettest til Aaret 919.

4) Sæm i Hosangers Prestegjæld i Nordhordeland.

Drengen paa Kongens Knæ. Da han spurgte, hvad dette skulde betyde, svarede Hauf: „Kong Harald beder dig fostre dette hans Tjenestekvindes Barn.“ Forbittret drog Adalstein sit Sverd, som om han vilde dræbe Drengen. „Du har nu knæsat ham,“ sagde Hauf, „og han er din Fosterson; du kan dræbe ham, hvis du vil; men dermed har du ei udryddet alle Kong Haralds Sønner.“ Med disse Ord forlod han Kongehallen med sine Mænd og for tilbage til Norge, hvor han fik Tak af Harald for vel udført Erinde. Kong Adalstein vidste, at den holdtes for en Andens Undermand, som fostrede hans Barn; dog stillede han sin Brede og opdrog Haakon som sin egen Søn. Men begge Kongerne vedbleve at ansees for hinandens Jævnninger og for Overkonger, hver i sit Rige, alt til sin Dødsdag¹).

Da Harald var bleven 80 Aar gammel (930), faldt det ham vanskeligt længere at rygte sit kongelige Embede; derfor satte han nu Erik, sin Søn, i sit Højsæde og gav ham Bældet over alt Landet. Erik var vel stor, sterk og skjøn, krigerisk og seiersæl; men han var tillige ublid, og hans Grumhed havde givet ham Navnet Blodøxe. Han havde, paa et af sine Ungdomstogte til Bjarmeland, i Finmarken truffet en deilig Pige fra Haalogaland, som hed Gunnhild, og havde egtet hende²). Hun var viis og veltalende, men tillige underfundig og grusom, og Folket syntes, at Erik lyttede for meget til hendes Raad og ofte lod sig egge af hende til det Døde. Derfor var ingen af dem elsket af Almuen. Saasnart Eriks Dphoielse rygtedes, satte Halfdan Svarte sig i Overkongens Sæde i Throndhjem, og Olaf gjorde det Samme i Viken. Men Halfdan levede ei længe; to Aar efter (932) døde han pludseligen i et Gjestebud, og man troede, at Gunnhild havde kjøbt en tryllefyndig Kvinde til at give ham en Giftdrik. Efter

¹) Sn. h. hf. S. Kap. 41. 42.

²) Sn. h. hf. S. Kap. 34.

hans Død toge Thronerne Sigrød, hans Broder, til Konge¹⁾.

Medens Norge saaledes sønderledes ved det indbyrdes Had mellem de kongelige Brødre, henlevede Harald sine sidste Dage i Stilhed paa sine store Gaarde paa Hordeland og Rogaland. Han døde Soidød paa det sidste Sted tre Aar efterat han havde givet Grif Riget (933), og blev høilagt paa Hauge ved Karmsund²⁾.

Haralds Ungdom var henrunden i Strid for at underlægge sig hele Norge; i sin modnere Alder søgte han at grundfæste det Rige og det Eneherredømme, han i sin Ungdom havde vundet; men i hans Alderdom truede hans møisommelig opførte Bygning med atter at styrte sammen. Han havde vundet største Delen af sit Rige med Sverdet, og hans Herredømme var i mange Henseender Seierherrens over de Undertvungne; det var derfor ikke andet at vente, end at det maatte synes Folket strengt, endog naar det udøvedes med Retfærdighed³⁾. Harald troede det nødven-

1) En. H. Hf. S. Kap. 44.

2) Gaarden ligger ligeoverfor Karmøens nordlige Ende, tæt ved Haugefund. Man seer af En. H. Hf. S. Kap. 45, at Haralds Grav alt i Snorres Tid havde været aabnet, og den store, 13½ Fod lange Steenhelle, som havde dækket Gravkammeret, fandtes da ved den Kirke, der stod ved Haugefund. Torfæus opdagede siden denne Helle i Nærheden paa Gaarden Gard, hvor den endnu findes (Torf. hist. Norv. II lib. 1 c. 38).

3) Harald havde frembragt en stor Omvæltning i Norges indre Forholde, en Omvæltning, som greb dybt ind i Folkets Stilling. Det Kongedømme, Harald oprettede i Norge, var væsentlig forskjelligt fra det, som bestod i Fylkesforsatningens Tid. Ikke nok med, at det var grundet paa Begrebet om en Centralmyndighed for alle Norges Fylker, som forhen var ukjendt; det støttede sig desuden til Paastanden paa en Dverciendomsret til det hele Land, medens det ældre Fylkeskongedømme kun havde været et Slags øverste Hærførerverdighed med Hensyn til et vist Fylke eller et mindre Rige. Flere af de gamle Sagaer, som angaa Island, N. Keyser. Norges Historie.

diget til sin Magts Opretholdelse at indskrænke Folkets gamle Friheder; Bønderne skulde derfor ei længer være uindskrænkede Eiendoms herrer over sin Jord (Odelshønder), men skulde betragtes som Kongens Leilændinger, noget, der strengt taget indbefattede, at de kunde drives bort, naar de vægrede sig ved at opfylde vilkaarlig paalagte Forpligtelser eller betale fastsat Landskyld. I Bøndernes Epidse skulde ei længer staa de uafhængige Herser med deres arvelige patriarchalske Myndighed, disse sande Bondehøvdinger, som med Bøgt kunde paatale Almuens Rettigheder, hvis Kongen vovede at krænke dem. Herserne eller, som de fra Haralds Tid ogsaa begyndte at kaldes, Lendermænd (d. e. Mænd, begavede med Kongedømmets Land) skulde nu modtage sin Verdighed af Kongen, idet de tillige bleve dennes haandgangne Mænd, det er, traadte i det noieste Tjenesteforhold til ham; de skulde lyde under de af Kongen beskikkede Jarler, der egentlig vare beklædte med Kongedømmets Myndighed i de engere Kredse af Statsfamsundet¹⁾. Vel opførte ved denne Forandring for en stor Deel de indbyrdes Stridigheder, som den ældre Forsatning gav saa rig Næ-

give mørke Skilbringer af Haralds tyranniske Herredømme; saaledes Egils S. Kap. 4, 5, 6, 12, 14, 25. Lardela S. Kap. 2. Vatnsdøla S. Kap. 9, 12 o. fl. Imidlertid maa man ogsaa erindre, at disse Sagaers Forfattere vare Islændinger, og at paa deres Fødrenes, som blev bebygget af Slægter, der ansaa sig forurettede af Harald, ingen gunstig, men snarere en overdreven haard Dom maatte fældes over hans Foretagender. De samme Sagaer rose dog ogsaa undertiden hans Godhed og Gævmildhed mod sine Venner, f. Gr. Sn. H. Hf. S. Kap. 45.

1) „Kong Harald var meget opmærksom paa Lendermænd og mægtige Bønder i de Fylker, han havde underlagt sig, og alle, af hvem han kunde have nogen Grund til at vente Modstand mod hans Herredømme, tvang han til enten at blive hans Tjenere eller forlade Landet; bleve de der, maatte de vente sig Overlast eller Døden; Nogle bleve ogsaa lemlæstede paa Hænder eller Fødder.“ Egils S. Kap. 4.

ring; i Ene kongens Person var nu al Magt samlet, og han var saaledes sterkt nok til baade at kunne overholde Freden indenlands og verge sine Undersaatter for udvortes Fiender¹⁾. Dog syntes Folkets gamle Frihed aldeles at ville gaa tabt og enten en fuldkommen uindskrænket Kongemagt eller ogsaa en Lensforfatning at ville uddanne sig. Thi idet Harald til Underkongerne og Jarlerne overdrog en stor Deel af sine Rettigheder i de enkelte Fylker og gjorde deres Verdighed arvelig, gav han dem Midler i Hænde til at bringe en mindre kraftig Overkonge i en fuldkommen Afhængighed af sig og saaledes tilintetgjøre alle Eneherredømmets Fordele. Men hvad enten Overkongen havde Kraft nok til at holde sine høiere og lavere Vasaller i Lydighed, eller hans Magt af disse blev indskrænket, saa vilde dog Bonden tabe sin gamle Betydning i Staten og sin gamle Indflydelse paa Landstyrelsen. Den store Omvæltning imidlertid, som Harald udentviol tilsigtede, og hvilken de mere oplyste og uafhængige Nordmænd forestillede sig som uundgaaelig Følge af hans Eneherredomme, blev, som det lader, ingenlunde gennemført i det Omfang, som udtaltes i dens Grundsatninger. Tilegnelsen af Landets Odal synes ikke at have ledet til nogen virkelig Skatlagning af Jorden eller til et almindeligt Leilændingsvæsen, men i det Høieste til Indførelsen af en personlig Skat eller, som den kaldtes, Nefgildi (Næfeskæt)²⁾. Indretningen med Jarler omkring i Fylkerne som Kongens Befalingsmænd blev neppe nogensinde ganske istandbragt, og om den end blev det, saa var den dog ikke af Varighed. Den krydsedes nemlig ved Oprøret af Underkongernes Verdighed og afskaffedes udentviol for en stor Deel ved denne. Den

1) Haralds Omhyggelighed for at overholde Fred indenlands og sikke sine Undersaatter bevidnes ved flere Beretninger i hans Saga, f. Ex. Sn. H. Hf. S. Kap. 24.

2) Fagrskinna Kap. 32.

muligen paatænkte Lensforfatning kom saaledes ikke til Modenhed.

Riget's Deling mellem Harald's Sønner som Underkonger gav, efter hvad allerede er fortalt, Anledning til de heftigste indbyrdes Stridigheder mellem hans Sønner, og disse nødtes uden Tvivl til at skjenke Bønderne Rettigheder for at faa deres Understøttelse. I det mindste seer man af det Følgende, at dette var Tilfælde med Haakon Adalsteinsfostre. Idet Underkonger og Jarler ved sine indbyrdes Krige svækkede sin Kraft, gjenvandt Almuen sin gamle Frihed, og Statsforfatningen synes ved Harald's Død allerede i flere Henseender at have været i jævnt Tilbageffridt mod hvad den var før hans Eneherredømme. Først efter megen Gjæring udviklede sig af de stridende Elementer en Forfatning, der i Forhold til hine Tidens Begreber forenede Folkets Frihed med Enekedømmets Kraft, og ved hvilken Norge i flere Aarhundreder var lykkelig.

En Dyrking af Harald's uindskrænkede Magt var uden tvivl den allerede nævnte almindelige Skat, som han skal have paalagt Folket under Navn af Nesgildi. Et væsentligere Bidrag til Kongedømmets Dpretholdelse ydede dog de saakaldte Beitsler eller Gjesterier, Gjesteydelse, hvilke uden tvivl under Harald bleve nogenlunde ordnede, saaledes som de længe sidenester bestode. En stor Deel af det meget Jordegods, som ved Norges Undertvingelse tilfaldt Kongedømmet, blev nemlig overdraget Kongens haandgangne Mænd og især Herferne til Brug, imod at de udførte Kongens Grunder og bevertede ham efter visse Regler paa hans Reiser gjennem Rigets forskjellige Dele, eller istedetfor det sidste betalte ham det saakaldte Veizlugjöld (Beitslegodtgjørelse). Overhovedet afgav uden tvivl Kongedømmets Jordegods dets vigtigste Indtægtskilde, idet nemlig Kongen rundt om i Riget besad mange Jordeiendomme, af hvilke han tog Landskyld, og desuden i de forskjellige Fylker havde store

Gaarde, som bestyredes for Kongens egen Regning af hans Armaend eller Gaardsfogder, og paa hvilke han regelviis opholdt sig med sit Folge.

Haralds Eneherredomme havde ogsaa med Hensyn til Udviklingen af Kongens Hird en vigtig Indflydelse. Allerede længe før Haralds Tid pleiede Fylkeskongen at samle en Kreds af de tappreste Mænd omkring sig, hvilken stod langt mere umiddelbart under hans Befaling, end Fylkets Bønder. Disse Mænd, som vare Kongen haandgangne, udgjorde hans Hird, og paa deres Trost og Dygtighed beroede væsentlig hans Anseelse og Indflydelse. Som en Konge, der langt overgik sine Forjængere i Magt og Rigdom, maatte Harald ogsaa holde en Hird, som svarede her-til; hans Hirdmænd bleve omhyggeligen valgte og maatte, før de antoges, forbinde sig til at adlyde egne Forrifter, Hirdloven¹⁾. Rimeligviis bleve de fra Haralds Tid endnu noiere bundne til Kongen, end før havde været Tilfældet; derfor syntes det ogsaa mange af den gamle Friheds Tilhængere en Nedverdiggelse at søge Plads i Kongens Hird og blive hans haandgangne Mand²⁾. De mere dannede Seder, som fordredes af disse Kongens nærmeste Omgivelser, have uidentviis virket fordeeltigen paa det øvrige Folk³⁾.

Harald beskrives som en høi, skjøn og tapper Mand, der ved en opløst og fri Aand hævede sig over sin Samtids Overtro og grovere Afgudereri. Han skal have troet paa en høieste Gud, alle Ting's Skaber, og til ham sat al sin For-

1) Egils S. Kap. 8. 25.

2) Egils S. Kap. 5 og 6.

3) Fagrskinna Kap. 14 siger, at ved den Fred, Harald tilveiebragte i sit Rige, bleve og Folkets Seder bedre end tilforn. I den samme Saga findes Brudstykker af et mærkeligt Kvad af Haralds Skald, Thorbjorn Hornklose, hvori der gives en Skildring af Haralds Hird og hans Gavmildhed mod sine Kjemper og Skalde. Her omtales blandt Andet ogsaa Gjoglere, som morede Kongen og hans Mænd ved sine Kunster.

trøstning, en Tro, som han imidlertid ikke var ene om blandt Nordmændene under Hedendommen, og som ikke var Usælæren selv aldeles fremmed¹⁾. Skaldkunsten yndede han, og Skaldene sadde ham altid nærmest; flere af dem, som Thjodolf af Hvin og Thorbjørn Hornklofe, have ogsaa i sine Kvad foreviget hans Bedrifter.

Erik Blodøxe.

Da Kong Harald Haarfager døde, vare tre af hans Søner Overkonger i Norge. Erik Blodøxe havde den vestlige Deel af Landet, Sigrod Throndhjem og Olaf Viken. Hver af disse styrede, som det lader, sin Deel af Riget uden at have Fylkeskonger under sig. Af de Konger af Harald Haarfagers Æt, hans Søner og Sønesøner, som raadede over Dplandene, gjorde Ingen Fordring paa Overkongens Verdighed. Hvilken af de tre Overkonger de erkjendte som overste Landsstyrer, siges ikke i Sagaerne.

Om Vinteren efter sin Faders Død rustede Erik sig for med Sverdet at vinde Enevældet over Norge. Paa Rygtet herom ilede Sigrod selv til Viken for nøiere at forbinde sig med Olaf til fælles Forsvar. Om Vaaren stak Erik i Søen med mange Skibe; han fik gunstig Vær, seilede Dag og Nat, saa at intet Rygte gik forud for ham, og kom ganske uventet til Lunsberg, hvor Brødrene endnu vare samlede. Olaf og Sigrod gik ham imøde med sine faa Krigere, men bleve overmandede og faldt begge (934). Erik underlagde sig nu Viken; men Tryggve, Kong Olafs Søn, og Gudrod, en Søn af Kong Bjørn og Olafs Fostersøn, som begge endnu vare unge, flygtede til Dplandene²⁾.

1) Sn. H. Hf. S. Kap. 4. Fagrskinna Kap. 17. — Exempler paa Andre, som have haft samme Tro i Hedenskabets Tid, i Vatnsdøla S. Kap. 23. 37. 46. Landn. I, 9.

2) Sn. H. Hf. S. Kap. 46.

Imidlertid vogte Haakon, Harald Haarfagers yngste Søn, op hos Kong Adalstein i England; han blev skjøn og sterk og elsket af alle, der kjendte ham. Hans Fosterfader lod ham opdrage i Christendommen og havde ham meget kjær; han skjenkede ham et herligt Sverd, med hvilket Haakon skal have fløvet en Kvernsteen lige til Diet, og som derfor blev kaldet Kvernbiten. Vinteren efter Kong Haralds Død kom Tidenden herom til England, og strax rustede Haakon sig med sin Fosterfaders Hjælp for at vinde sin Deel af det fædrene Rige. Med mange Skibe forlod den femtenaarige Kongesøn England, men en Storm splittede hans Flaade, og allerede lod Nygtet i Grifs Gaard, at han var omkommen paa Havet. Det var dog ei saa; om Hosten landede Haakon lykkeligen i Norge, og da han spurgte sine Brødres Fald, og at Grif var i Viken, drog han til Throndhjem. Her forenede han sig med Sigurd Jarl og blev snart ved sin kloge og blide Opførsel elsket af Alle. Paa et talrigt Thing af Thrønder foreslog Jarlen ham til Konge; Haakon selv tog derpaa til Orde og lovede at gjengive Bønderne deres Od. Da blev der stor Larm paa Thinget, og Alle raabte, at han og ingen Anden skulde være deres Konge. „Som Ild i visstent Græs,“ heder det, „løb nu det Nygte over alt Landet, at Thrønderne havde faaret sig en Konge, den afdøde Harald lig i Alt, undtagen at han vilde gjengive Bønderne deres Od, istedetfor at Harald gjorde alt Folket til Træle“. Man betragtede med Rette denne Indrømmelse af Haakon som et Tilfagn om, at Bønderne igjen skulde indtræde i alle sine gamle Rettigheder, ei alene med Hensyn til den frie Eiendom af sin Jord, men ogsaa med Hensyn til sin hele Stilling i Stats-samfundet. Kongens Eiendomsret til Landet var hævet og dermed tillige hans Ret til en vilkaarlig Landsstyrelse; en Overenskomst var sluttet mellem Folk og Konge, bygget paa gjensidige Pligter og Rettigheder. De mægtigste Bønder

paa Oplandene ilede til Haakon eller sendte ham Bud for at underkaste sig ham. Tidlig om Vinteren drog han selv til Oplandene og derfra til Viken og blev paa hvert Thing tagen til Konge. Han anerkjendte imidlertid de oplandske Konger af Harald Haarfagers Æt i deres Verdighed som Underkonger, og da hans Brodersønner Tryggve Olafsson og Gudrød Bjørnsson kom til ham, gav han ogsaa dem de Lande i Viken, som deres Fædre havde besiddet, nemlig Tryggve Alfheim og Vingulmark, Gudrød Bestfold, paa samme Vilkaar, som disse havde havt dem af Kong Harald. Men da de begge vare unge, satte han vise Mænd til at regjere for dem i deres Mindreaarighed. Da Haakon saaledes var bleven antagen til Norges Overkonge baade paa Oplandene og i Viken, vendte han om Vaaren (935) over Oplandene tilbage til Throndhjem¹⁾.

Alt som Folkets Yndest for Haakon voxte, tiltog ogsaa dets Had mod Kong Erik og Dronning Gunnhild, og man talede høit om deres Grumhed og Foragt for Lovene²⁾. Den vestlige Deel af Landet var imidlertid endnu i hans Bold, og da han hørte, at Haakon om Vaaren rustede sig mod ham, opbød ogsaa han Folk; men kun saa modte paa hans Opbud. Da saa Erik, at det var forbi med hans Herredømme i Norge, og drog med de Mænd, som vilde følge ham, vester til Drknøerne (935). Siden nedsatte han sig paa Kong Udalsteins Indbydelse i Northumberland, som han fik til Len imod at forsvare England mod Vikinger og antage Christendommen.

1) En. Haakon d. godes S. Kap. 1. 2.

2) Hvorledes Gunnhild foragtede Landets Love og Ret, og hvor stor Magt hun havde over sin Mand, derom vidner Fortællingen om Egil Skallagrimsøns merkværdige Proces med Berg-Dmund i Egils S. Kap. 56—60. Denne skal efter nysnævnte Saga (Kap. 59) have fundet Sted samme Vaar, som Erik tog sine Brødre Olaf og Sigrød af Dage (934).

Haakon den gode, Adalsteinsfosstre.

Efter Eriks Flugt var Haakon hele Norges Konge; imidlertid frygtede han for, at hans Broder kunde vende tilbage, og derfor opholdt han sig i sine første Regjeringsaar mest i den vestlige Deel af Landet, i Fjordene og Sogn, paa Hordeland og Rogaland. Bestyrelsen af Throndhjem overlod han, ligesom forhen Harald Haarfager, til Sigurd Jarl. Denne havde egtet Bergljot, en Datter af Thorer Jarl den tause paa More og Malof, Harald Haarfagers Datter, og var meget hædret af Kongen. Engang, da denne var i Julegjestebud hos ham (937), fødte Bergljot en Son, og Kongen selv øste Vand paa ham og gav ham sit Navn. Det var den siden saa berømte Haakon Jarl.

Da der nu var Fred og gode Aaringer i Landet, og Haakon besad hele Folkets Kjerlighed og Tillid, henvendte han sin Opmerksomhed paa Ordningen af Landets indre Forholde. Harald Haarfager havde dannet et Rige, som omfattede hele Norges Land, alle dets Fylker; men Baandet, som sammenknyttede disse til et Heelt, var endnu saare svagt. Det var i Grunden blot det fælles Kongedomme, og dette truede jo ved Haralds Død med atter at splittes. Det var Haakon forbeholdt at knytte hiint Baand fastere derved, at han forenede flere Fylker til et større Statsforbund med fælles Lov. Større Fylkesforbindelser under fælles Lov gaves allerede for Harald Haarfager. Halfdan Svarte havde ved Oprettelsen af Gidsiva Lov dannet et saadant for flere af Opplandenes Fylker. Et lignende fandt uden Tvivl fra langt ældre Tider Sted mellem de otte throndske Fylker, der udgjorde Throndhjem. Firda-, Sygna- og Horda-Fylker (Fjordene, Sogn og Hordeland) synes endelig ogsaa at have dannet en saadan Forening allerede i Harald Haarfagers Tid. Harald havde imidlertid, saavidt man af Sagaerne kan slutte, Intet gjort for at udvide og

styrke disse Fylkesforbund, eller for ved Benyttelse af dem at forøge sit Riges Samhold. Haakon derimod greb disse ældre Indretninger og dannede deraf ved at forbedre og udvide dem et Baand, som kunde tjene til nogenlunde at sammenholde Staten, om ogsaa Kongedømmet svigtede. At bringe hele Norge under een Lov lod sig endnu ikke gjøre; de forskjellige Landsdeles Forholde og ældre Indretninger vare heri til for megen Hinder, og Folket i det Hele var vel endnu langt fra ikke modent til en saadan Forening. Men med de Fylker, som mest nærmede sig til hinanden baade i Beliggenhed og i Statsindretninger, kunde det lade sig gjøre, og det var dette, Haakon foretog sig. Ved Thorleif den vises (Spakes) Hjælp samlede han Gulathingss-Loven, der gjaldt over hele den sydvestlige Deel af Norge, fra den nordlige Grændse af Søndmøre og indtil den østligste af Agder; den havde sit Navn af det fælles Thingsted Gula paa Grændsen af Sogn og Nordhordeland. Ligeledes samlede han med Sigurd Jarls og de viseste Thrønders Raad Frostathingss Lov, der havde sit Navn efter det fælles Thingsted paa Halvøen Frostø (Frosten) i Indre Throndhjem, og gjaldt for alle Thrønder samt for Haalengjafylke, Raumdølafylke, Nordmørafylke og Raumsdølafylke (altsaa for hele det nuværende Throndhjems Stift og den dengang af Nordmænd beboede Deel af Tromsø Stift)¹).

¹) Sn. Haakon Godes S. Kap. 11. Haakon har vist ikke fra nyt af givet disse Love, men kun efter kyndige Mænds Tilsgaen samlet og ordnet ældre Bestemmelser. Dette siges ogsaa udtrykkelig i Ágrip, Kap. 5: „Han satte Gulathingss Lov efter Thorleif Spakes Raad, som den fordem havde været.“ Det Vigtigste var fra hans Side, at han ordnede dem saaledes, at de kunde blive fælles for en større Kreds af Fylker, og at han indrettede et fælles Lagthing for enhver af disse Kredse, hvor udvalgte Mænd (Nefndarmenn) fra alle derunder hørende Fylker een Gang om Aaret paa en bestemt Tid kunde samles for at danne baade en høieste Domstol og tillige en lovgivende Forsamling. Herved var idelmindste et Foreningspunkt

Rygtet om Haakons Mildhed og Retfærd udbredte sig snart over Kjolen til Samter og Helsingere, af hvilke alle de forstnavnte og endeel af de sidste, som før er sagt, stammede fra Norge¹⁾. Helsingerne havde sin meste Handel med Svenskerne og viiste derfor ogsaa den svenske Konge Lydighed og vare at ansee som hans Undersaatter. Paa Samterne derimod havde hidindtil Ingen givet Afgt eller eftertragtet Herredømmet over dem. Nu sluttede Haakon Fred og Handelsforbund med dem, gjorde sig deres Hovdinge til Benner og bragte det endelig dertil, at de svore ham Lydighed og betalte ham Skat. Iuden kort Tid fulgte den Deel af Helsingerne, der stammede fra Norge, deres Exempel og foretrak Haakons priiste Styrelse for den svenske Konges.

Imidlertid herskede Erik Blodøxe i Northumberland og havde sit Sæde i York; her strømmede mange af hans Benner til ham fra Norge, og da hans Land var for lidet til at underholde hans store Hær, for han vide omkring i Veding og herjede paa Skotland, Irland og Bretland eller Wales. Men Kong Adalstein døde (941), og hans Broder og Eftermand, Edmund, var ingen Ven af Erik og Nordmandene; Rygtet gik, at han vilde sætte en anden Høvding over Northumberland. Derfor samlede Erik mange Hærkonger og Bifinger om sig, angreb England og gik dristigen langt ind i Landet. Da mødte ham Kong Olaf, Edmunds Landvernsmand, med en overlegen Hær; det kom

tilveiebragt for hver af disse store Kredse af Fylker, uafhængigt af Kongedømmet, der efter den af Harald Haarfager indførte Kongearvefølge let kunde splittes. Det var i den Deel af Landet, som Haakon selv umiddelbart styrede, at han fik denne Indretning fuldstændigt bragt i Gang. Paa Dplandene forblev det, som det synes, ved Halfdan Svartes Foranstaltninger og det af ham indrettede Tidsvathing, og Viken blev endnu en Tid lang uden noget tilsvarende almindeligt Thing.

¹⁾ See ovenfor S. 211.

til en haard Strid, og Grik faldt for Dvermagten tillige med fem Konger og to Jarler, som fulgte ham¹⁾. De

- 1) Tiden, paa hvilken Grik Blodøre faldt, er meget uvis. Jeg har nærmest fulgt Sagaerne, ifølge hvilke den er indtruffet, medens Kong Edmund herskede i England, som det synes, ikke meget længe efter Kong Adalsteins Død. Schöning antager, at Griks Død først er indtruffen 952, og grunder denne Mening paa de gamle engelske Skribenters Beretning, at ved denne Tid en northumbriisk Konge Drif (Grik), Haralds Søn, kjæmpede med den engelske Konge (Schöning, Norges Riiges Historie II, 293—300). Vel svarer Navnet aldeles til Grik Blodøre; men at antage 952 for hans Dødsaar medfører dog nye Vanffeligheder. For det første var da ikke længer Edmund († 946), men Eðred, hans Broder, Englands Konge, hvilket strider mod Sagaerne. Dernæst kan det da ei heller være rigtigt, at Griks Børn ved hans Død endnu vare ganske unge, ja endnu ei voksne, da Gunnhild med dem drog til Danmark; thi Harald, som dog ei var den ældste af dem, var allerede født, medens Harald Haarfager levede (Sn. H. Hf. S. Kap. 45 jnl. med Haakon Godes S. Kap. 10; efter Egils S. Kap. 59 synes det, som om Harald er født 930). Han maatte altsaa være henved 20 Aar gammel ved Faderens Død, om denne indtraf 952. Schöning vil rede sig ud af denne Vanffelighed ved at antage, at Harald allerede er sendt til Danmark for at opfores af den danske Konge i Griks levende Live, og at Sagskriverne tage Feil i at hense dette til saa sildig en Tid, som efter hans Død. Men det er ikke blot om Harald, Snorre siger, at han kom til Danmark som Barn, men og om Gamle, den ældste af Griks Sønner (see herom Haakon Godes S. Kap. 10). Endelig skulde efter den ældste engelske Kilde, den angelsaxiske Kronike, Grik have levet endnu 954; men endnu før dette Aar maa nødvendig hans Sønners første Angreb paa Norge være skeet, som man vil see af det Efterfølgende. Man sees heraf, hvor store Vanffeligheder Schönings Mening medfører, og hvorledes man for at antage den nødvendig maa gjøre Vold paa de bedste Sagaers Ord. Det forekommer mig derfor sikkest at holde sig til de sidste, saa længe ikke bestemtere Beretninger hos engelske Skribenter node os til at forlade dem; thi det bliver dog altid muligt, at der har været flere Fyrster i Northumberland af det Navn Grik Haraldsøn. — Ifølge Fagrfinna led Gunnhild digte

faa, som undkom fra Nederlaget, droge til Northumberland og bragte Dronning Gunnhild Tidenden om hendes Mand's Død. Hun saa nok, at i England var ei Fred at vente for hende og hendes Børn; derfor seilede hun i største Hast med dem og sine Skatte til Orknoerne, hvor Jarlen Thorfinn Hovedklover (Hausakljúfr), Torv-Ginars Søn, dengang raadede. Her opholdt hun sig en Tid med sine Sønner, og de underholdt sine Mænd ved Bifingetoge til Skotland og Irland¹).

Da Grik's Fald i England spurgtes til Norge, saa Haakon, at han fra denne Side ei længer havde noget Angreb at frygte; han forlod derfor det vestlige Norge og drog til Viken, som foruroligedes af en Mængde danske Vikinger. Saasnart hans Komme rygtedes, flygtede Danerne til alle Kanter; men Haakon forfulgte dem med sin Flaade; han herjede først i Jylland og vandt en stor Seier over Indbyggerne, der samlede sig mod ham; derpaa drog han til Sjælland, hvor han for frem paa samme Maade, seilede saa gennem Drefund, brandstattede Skaanes Kyster og for med Hærskjold lige til Østergautlands Kyst. Mod Høsten kom han tilbage til Viken med et umaadeligt Bytte, og drog om Baaren nord i Landet, men satte Kong Tryggve Olafs søn til at verge dets sydlige Kyst²). I Danmark

et Kvad over sin faldne Mand, og et Stykke af dette skjøne Digt (Grik's maal) er bevaret i denne Saga (Kap. 28).

¹) Sn. Haakon Godes S. Kap. 4. 5. Fagrff. Kap. 27. 28.

²) Sn. Haakon Godes S. Kap. 6—9. Fagrfinna Kap. 30. Efter Snorre synes dette Tog at have fundet Sted i Haakon's første Regjeringsaar; Schoning maa efter sin Mening om Tiden for Grik's Død sætte det i 955, hvilket og nogenledes gaar an for ham, som laader Haakon komme til Regjeringen 937 og dø 963. Men efter den Tidsregning, jeg efter Sagaerne har antaget, gaar det aldeles ikke an at sætte denne Begivenhed saa sildigt. Rimeligst er det, at Toget er gaaet for sig 943 eller 944, hvilken Tidsbestemmelse ogsaa Torfæus nærmer sig. — Fagrfinna antager, at dette

herskede dengang Harald Blaatand, en Søn af Gorm den gamle, Landets første Enefonge; han fortørnedes over Haakons Færd og truede med at komme til Norge og gjøre Gjengjæld; det blev imidlertid for det første ved Trusler. Uenigheden mellem Kongerne rygtedes snart til Orknoerne og oplivede Gunnhilds Haab. Hun giftede sin Datter, Ragnhild, med Thorfinn Jarls Søn Arnfinn og ilede derpaa med sine unge Sønner til Danmark, hvor Kong Harald Gormsøn modtog dem vel og gav dem Forleninger, hvoraf de kunde underholde sig og sine Mænd. En af Gunnhilds Sønner, Harald, hvem Harald Haarfager i sine sidste Levedage havde øst Band paa og givet sit Navn, blev endog knæsat af den danske Konge og opfostret i hans Hird. De øvrige vare: Gamle, som var den ældste, Guthorm, Ragnfred, Erling, Gudrød og Sigurd, kaldet Sleva; alle vare de skjønne, sterke og modige. De bære Kongenavn og droge tidlig paa Viking i Østersøen; stundom hjemsogte de og Norge og strede mod Tryggve med veylende Held. Ofte herjede denne til Gjengjæld Halland og Sjælland¹⁾.

Kong Haakon var, som før er sagt, opdragen i Christendommen; men da hele Norge var hedensk, og han trængte til Folkets Venkskab, holdt han efter sin Hjemkomst til Fædrelandet sin Tro hemmelig og gjorde for det første intet Forsøg paa at indføre den. Kun fik han vedtaget i Lovene, at Julen skulde høitideligholdes paa den Tid, de Christne brugte, nemlig i Slutningen af December Maaned,

og først er skeet efter Haakons Forsøg paa at indføre Christendommen, hvorom senere, og at han satte Tryggve til at verge Viken i sit 17de Regjeringsaar, altsaa omtrent 951. Snorre bliver vel her, som ofte ellers, den sikreste at følge. Egils S. Kap. 79 siger, at Haakon paa dette Tog underlagde sig en stor Del af Vester-gautland, hvilket vel maa forståes saaledes, at han herjede og brandfattede det.

1) Sn. Haakon Godes S. Kap. 10.

medens den tilforn holdtes ved Nordmændenes Midvinter, det er i Midten af Januar. Men da Haakon længe havde regjeret i Rolighed, var elsket af Folket og ansaa sit Kongedømme for noksom befæstet, troede han at kunne gaa videre. Først overtalte han nogle af sine fortroligste Benner til at lade sig døbe eller i det mindste forsage de hedenske Offeringer; siden hentede han Lærere fra England og lod sig nu tydeligen merke med, at det var hans Ugt at indføre Christendommen i Norge. Han byggede Kirker paa Møre og i Romsdalen og bød Bønderne i disse Fylker at lade sig døbe. Men de skjode Sagen under Thrønderne, og disse opsatte sin Afgjørelse til Frostathing, hvortil Folket skulde samles fra alle Thrøndelagens Fylker. Thrønderne havde imidlertid ei lyst til at forlade sin fædrene Tro, og Sigurd Jarl, som raadede mest blandt dem, var den ivrigste Blotmand. Da derfor Frostathing var sat, og Kongen fordrede, at alt Folket skulde forsage sine hedenske Guder og tro paa een Gud, Christ, Marias Søn, reiste der sig strax Bulder og Knurren blandt den samlede Almue, og Mange spottede med Kongens Paabud. Endelig reiste sig den mægtige Bonde Asbjørn af Medalhuus¹⁾ og mindede Kongen om, hvor stor Kjærlighed han havde vundet hos Folket ved at skjenke det dets Odal, og hvor villigt det derfor havde ladet ham raade med sig for Lov og Landsret; nu maatte han ei atter gjøre dem til Træle ved at fratage dem deres fædrene Tro, ved hvilken de længe havde været lykkelige. Alle Bønderne vilde stedse følge og lyde ham, hvis han kun ei vilde paabyde dem, hvad det var umuligt at opfylde. „Men vil du,“ sagde han endelig, „gjenstridigen drive denne Sag, da have vi Bønder taget vor Beslutning alle at forlade dig og tage os en anden Høvding, som vil lade os beholde den Tro, som vi selv ønske. Og

¹⁾ Gaarden Melhuus i Gulebalden.

nu skal du, Konge, vælge, før Thinget hæves.“ Asbjørns Tale blev rost af Alle med megen Larm. Sigurd Jarl lagde sig nu imellem og sagde, at Kongen ingenlunde vilde, at hans og Folkets Benskab skulde brydes. Bønderne fordrede da, at Kongen skulde blote til Fred og gode Aaringer, som hans Fader gjorde, og hermed hævedes Thinget. Jarlen forestillede Kongen, hvor lydeligt Almuen havde yttret sin Villie, og at han derfor burde søie sig noget efter den; Haakon gjorde det og indsendt sig ved den store Dfferhoitid, som ved Vinterens Begyndelse holdtes paa Lade¹⁾. Det var ældgammel Skik, at naar Blot skulde holdes, samlede alle Bønder ved Hovet (Dfferhuset) og medbragte alt, hvad der udfordredes af Mad og Drikke, medens Dffergjestebudet varede. En Mængde Kvæg og Heste slagtedes; deres Blod samlede i Boller (Bautbollerne) og sprengetes paa Gudernes Altene, paa Hovets Bægge og paa det samlede Folk. Kjødet blev sodet i Kjelder, som hang over de store Jde, der vare optændte langs Hovets Jordgulv, og omkring disse Jde skulde ogsaa de fyldte Horn bæres til Folket, som sad paa begge Sider. Den fornemste Høvding skulde sige Dffermaden og Hornene. Det første Horn viedes Odin og tomtes Kongen til Seier og Bælde; derpaa drak man Njords og Freys Horn til gode Aaringer og Fred; Mange drak ogsaa Bragehornet, hvorved Løfter gjordes om berømmelig Daad, og tomte Mindehorn for sine afdøde gjæve Frænder. Før havde Haakon, naar han var tilstede ved Dfferhoitiderne, spist i et eget Huus med nogle faa af sine udvalgte Bener; men nu fordrede Bønderne, at han skulde sidde i sit Høisæde, og han gjorde det paa Jarlens Raad. Sigurd Jarl signede det første Horn til Odin og drak Kongen til;

¹⁾ De hedenste Nordmænd holdt tre store Dfferfester hvert Aar, een ved Vinterens Begyndelse (ved Vinternat i Midten af Oktober), een ved Midvinters Tid i Januar (Julefesten) og een ved Sommerens Begyndelse (Sommerdags Tid, Midten af April).

Haakon modtog Hornet, men gjorde Korsets Tegn over det. Bønderne merkede dette og knurrede; Jarlen sagde, at Kongen viede Hornet til Thor; thi han troede paa sin egen Kraft, og derfor gjorde han Hammerens Tegn. Hermed blev det roligt denne Aften. Dagen efter vilde Bønderne, at Kongen skulde spise Hestekjød; men de fik ham kun til at gabe over Hanken paa den dampende Kjedel, og man forlod Gjestebudet utilfreds paa begge Sider.

Paa Møre i Sparboen var et Hov for Indthronderne; der skulde et stort Juleblot holdes, hvortil Kongen skulde komme ¹⁾. I Forveien afgjorde 8 af de fornemste Hovdinger i Thrøndelagen, at fire af dem skulde tilintetgjøre Christendommen i Norge og fire tvinge Kongen til at blote. Begge Dele bleve udforte: Kirkerne paa Møre bleve opbrændte og Presterne dræbte, og da Kongen og Sigurd Jarl kom til Møre med sin Hird, vare Bønderne der samlede i stor Mængde og trængte haardt paa Kongen, at han skulde offere. Men Sigurd Jarl gif atter mellem dem og bragte det dertil, at Kongen aad en Mundfuld Hestelever og tømte alle Horn uden at gjøre Korsets Tegn. Dog var Kongen forbittret, og efter Gjestebudet truede han med, at snart skulde han komme mandsterkere til Thronderne og gjengjælde dem deres Fremfærd. Sigurds Bønner og Forestillinger nyttede intet. Kongen forlod strax Throndhjem og drog til Møre; der opholdt han sig til om Vaaren, da samlede han Folk, og Rygtet gif, at han vilde fare mod Thronderne ²⁾.

Den Strid, som nu truede med at udbryde mellem Kong Haakon og hans egne Undersaatter, blev heldigviis forebygget ved et Angreb paa Norge af udvortes Fiender.

¹⁾ Efter Fagrskinna Kap. 29 i Kongens 16de Regjeringsaar (altsaa omtrent 950), hvilket Nar ogsaa efter Begivenhedernes Sammenhæng synes at være det rette.

²⁾ Sn. Haakon Godes Saga Kap. 15—19. Fagrskinna Kap. 29. N. Keyser. Norges Historie.

Haakon var allerede kommen ombord paa sin Flaade med en stor Hær, da den Tidende kom til ham søndenfra, at Eriks Sønner ved Sotenes i Ranrike havde jaget Kong Tryggve af hans Skibe; de herjede nu vidt omkring i Viken, og Mange havde underkastet sig dem. Kongen sendte da Bud til Sigurd Jarl om Hjælp, og han kom strax med en stor Hær og alle de Hovdinger fra Throndhjem, som forrige Vinter havde viist sig djærvest i at tvinge Kongen til at offre. De bleve nu forligte med ham ved Sigurds Mægling og fulgte ham mod Syden. Ved Kormt (Karmsøen i Nysylke) mødte Haakon denne Gang Eriks Sønner; begge Hære gik i Land paa Den, og paa Ugvaldsnes begyndte eu skarp Strid. Guthorm Eriksøn gik frem i Spidsen for sine Mænd og skiftede Hug med Haakon; men han faldt, og hans Merke blev nedhugget. Da flygtede Eriks Sønner med stort Tab til Skibene og seilede over til Jylland, hvor de nu som før fandt Tilhold ¹⁾.

Haakon indsaa, at han oftere maatte vente lignende Anfald, og foretog sig derfor at sikke sit Rige ved Indretningen af et hensigtsmæssigt Landvern. Da Norge paa den Tid ikke var udsat for fiendtlige Angreb uden fra Søfiden, saa var det paa Søforsvaret, han rettede sin Opmerksomhed. Han fik fastsat ved Lov, at hele Norges Kyst, saa langt op i Landet, som Lagen gik op i Elvene, skulde inddeles i Skibreder, og hver Skibrede bygge, udruste, bemande og proviantere et Skib; det blev bestemt, hvormange saadanne Skibreder der skulde være i hvert Fylke, og hvor store Skibe hvert Fylke skulde udrede og bemande, naar Almenning (det hele Landvern) blev opbuden til Beding mod en udenlandsk Fiendehær ²⁾.

¹⁾ Sn. Haakon Godes S. Kap. 20.

²⁾ Ifølge den ældre Gulathingsslov var Tallet af de Skibe, Bønderne vare pligtige at udrede, naar fuld Beding krævedes, ialt 309 for det hele Land, af hvilke 1 med 30 Rum (60 Arer), 116 med 25 og 192 med 20. (Ældre Gulathingsslov Kap. 315, Norges gamle Love I, 104).

Desuden bestemtes, at hver fri Mand skulde eie Skjold, Spyd og Hugvaaben (Sverd eller Dye)¹⁾. Paa denne Maade blev Kongen sat istand til hastigen at reise en Hær, hvorsomhelst han var i Riget. Haakon afstod til Skibsbygningen den Nevgilde-Skat, som hans Fader havde paalagt Landet, og gjorde den derved mindre byrdefuld for Almuen. Da den nævnte Skat havde været personlig, udredet efter Mandtallet, saa blev deraf en Folge, at den ny indrettede Leding (leidangr), der nu traadte i dens Sted, ligeledes blev en personlig Ydelse, der udlignedes efter Mandtal, ikke efter Jordeiendom eller Formue. Naar Ledingen ikke krævedes i Form af Krigstjeneste og Krigsstyr, oppebares den som en Skat. Kun naar Landet angrebes, havde Kongen Ret til at udbyde fuld Leding eller Almennig; ellers kun halv. Ledingen som Skat var saaledes altid i Fredstider beregnet efter halv Almennig. Ledingstiden som virkelig Krigstjeneste blev fastsat til to Maaneder om Aaret. I de Hereder, som et Fiendeangreb mest truede, fandt almindeligt Opbud Sted af alt krigsdygtigt Mandskab. Denne Ledingsindretning gjaldt, som allerede antydet, kun Kystlandet, nemlig hele Frostathingslagen, Gulathingslagen og Viken. Paa Oplandene, som ikke laa under Ledingsloven, vedblev, som det lader, den personlige Skat at udredes og benævntes i fildigere Tider Bisøre (viss eyrir). I Forbindelse med denne Ledingsindretning ordnedes paa en bestemtere Maade den ældgamle Indretning med Viter eller Barder, ved hvis Antændelse Fiendeangreb forkyndtes. Det blev nemlig i Lovene paabudt, at Barder skulde reises paa de høie Fjelde, saaledes at man kunde see fra den ene til den anden, og disse skulde antændes, naar Fiender kom i Landet. Det siges, at paa denne Maade kunde i syv Dage Krigsbud gaa fra Norges sydligste Ende til det nordligste Thinglag paa Haa-

1) En. Haakon Godes S. Kap. 21. Fagrfinna Kap. 32.

logaland. Naar Biterne tændtes, skulde Hærør eller Krigspil (Budstikke) udsendes af Lendermændene, og Bonderne derved opbydes til enten at samle sig i Mæsse, naar Angrebet gjaldt deres eget Fylke, eller og bemænde sine Lejdingsstibe og ile det angrebne Punkt af Landet til Undsætning. Denne Landvernsindretning blev ikke alene vigtig med Hensyn til Landets Forsvar, men den blev ogsaa et nyt og kraftigt Baand mellem Rigets forskjellige Fylker. Rigets Eenhed og det ene Fylkes Pligt til at forsvare det andet blev egentlig først derved tydelig og paa en for enhver Nordmand begribelig Maade udtalt.

Barderne voldte imidlertid ofte unyttige Rustninger; thi de bleve undertiden antændte, saasnart Vikinger nærmede sig Udøerne, og naar saa Bonderne vel havde samlet sig, vare Fienderne borte. For at forebygge dette lagde Haakon haard Straf paa den, som overilet antændte Barderne. Dette gjorde imidlertid Bogterne altfor ængstelige, og saaledes lykkedes det Grik Søner i Haakons 20de Regjeringsaar (954) at komme lige nord til Ulvesund strax søndenfor Stat, uden at Barderne bleve tændte. De havde en stor Hær, deels af Nordmænd, der havde fulgt dem i Viking, deels af Daner, som Kong Harald Gormsøn havde givet dem med. Kong Haakon var just i Gjestebud paa sin Gaard Birkestrand paa Den Fræds paa Nordmøre¹⁾, da der kom Bud til ham, at hans Fiender allerede vare ved Stat med en mægtig Flaade; han havde ingen Hær hos sig uden sine Hirdmænd og de Bønder, der vare i Gjestebudet. Han raadførte sig derfor med sine

¹⁾ Sagaerne ere uenige om Stedets Beliggenhed; efter Snorre og Olaf Trygvessøns Saga Kap. 25 i Fornm. S. I, 39 laa det paa Søndmøre, efter Flatsbogen (I, 58) og Fagrskinna paa Nordmøre. Klüwer (Norske Mindesmærker S. 115—118) har med indlysende Grunde godtgjort, at det er at søge paa Nordmøre, paa Østfiden af Frædsøen i Christiansfunds Prestegjæld, hvor Gaardsnavnet Birkestrand endnu findes.

viseste Mænd, om han skulde stride mod Overmagten eller drage nord i Landet for at samle flere Folk. En gammel Bonde, Egil Ulfserk, var tilstede; han havde engang været en dygtig Kjempe og længe baaret Harald Haarfagers Merke. „I flere Kampe,“ sagde han, „fulgte jeg Kong Harald; ofte stred han mod Overmagten, og stedse havde han Seier. Aldrig hørte jeg, at han søgte Raad hos sine Venner, for at de skulde lære ham at fly; ei heller ville vi nu raade dig dertil, Konge, thi vi tro, at vi have en tapper Hovding, som vi trostigen kunne følge.“ Alle de Nærværende sandede den Gamles Ord; Hæror blev i største Hast opstaaet og sendt ud, og strax samledes de nærmeste Bønder. „Jeg frygtede en Tid,“ sagde Egil, „medens denne Fred var, at jeg skulde dø paa Bænkehalmen af Alderdom; heller vilde jeg falde i Strid for min Konge, og dette haaber jeg nu endelig vil skee“. Imidlertid vare Eriks Sønner komne forbi Stat, og da de hørte, hvor Kong Haakon var, ilede de mod ham. Haakon havde lagt sine 9 Skibe i Nord under Frædarberg i Frædsfund; Fienderne lagde til med mere end 20 Skibe søndenfor Bjerget. Haakon sendte dem Bud, at de skulde gaa i Land, han havde halet (indhegnet) en Balplads paa et Sted, kaldet Rastarkalf. De fulgte Opfordringen, gik nord over Frædarberg og traf nu Haakon, der havde opstillet sin Hær i en lang Fylking for ikke at blive omringet af den overlegne Fiende. Eriks Sønner gjorde nu et heftigt Angreb. Balpladsen var en Slette, begrændset paa den ene Side af en lang, lav Bakke. Før Slaget havde Egil forlangt af Haakon 10 Faner og 10 Mand til at bære dem; med disse var han ubemerket gaaet op bag Bakkerne, og da nu Striden var begyndt, lod han Fanerne bære i nogen Frastand fra hverandre frem bag Skrænten, saaledes at de kunde sees af Fienden, uden at Bærerne bemerkedes. Strax efter opstod det Raab i Eriks Sønners Hær, at

Fienderne vare i Ryggen og vilde affkjære dem fra Skibene; Fylkingen splittedes, Kongerne selv flygtede, og Mange faldt for Haakon, der trængte haardt frem. Da Gamle Eriksson, der var den øverste Anfører, kom op paa Høiderne, merkede han Visten, lod strax sin Fane reise og Hærblæst blæse; hans Nordmænd samlede sig ogsaa om ham, men Danerne flygtede til Skibene. Haakon var imidlertid ogsaa kommen op paa Høiderne, og nu begyndte en ny Kamp, hvori Fienderne atter adspredtes. Nogle styrtede paa Flugten ud over Klipperne, andre med Gamle i Spidsen kom ned paa Stranden under Bjerget, hvor de atter stillede sig i Slagorden. Egil Ullserk med sine Mænd var først blandt de Forfølgende og stred mandigen; han skiftede Hug med Gamle og saarede ham haardt, men faldt selv. Nu kom Haakon til, og Eriks Søner flygtede til Skibene. Men disse vare deels stødte fra Land af dem, der allerede vare komne ombord, deels opsjærede. Da styrtede de Flygtende sig i Søen. Gamle blev dræbt; men hans Brødre kom lykkelig ombord og ilede tilbage til Danmark. Men Haakon lod Egil Ullserk lægge i Haug i et Skib med alle sine faldne Krigere, og høre Bauta-stene reise over hans Grav¹⁾.

Kong Gamle Eriksson havde været en tapper og venesæl Høvding, og hans Død forbittede de øvrige Brødre endnu mere mod Haakon. Efter en Tids Forløb rustede de sig til Hevn, og Harald Gormsson understøttede dem nu som før. Det var i Kong Haakons 26de Regjeringsaar (960²⁾), at han engang var i Gjestebud paa sin Gaard

1) Sn. Haakon Godes S. Kap. 22—27. Fagrskinna Kap. 31. — Ágrip (Kap. 5) har en egen Beretning om Gamles Død: Efter Slaget flygtede han til Lands over Surendalen til Throndhjem. Men Haakons Folk tilligemed Bønderne drog imod ham og faldede ham i Guledalen paa det Sted, som nu kaldes Gamla-leir efter hans Navn. (Stedet kjendes nu ikke). Man seer ellers heraf, at ogsaa denne Saga har sat Slaget paa Nordmøre.

2) [3 sit senere Verk, Den norske Kirkes Historie under Katholicis-

Fitje (Fitjar) paa Den Stord i Hordeland og sad ved Dagverdsbordet, da Bagterne saa Skibe i Søen, der lignede Krigsskibe, men de vovede ei at sige Kongen det. En af dem kaldte da paa Skalden Gyvind Finnsøn, Kongens Frænde og bedste Ven¹). Denne saa strax, at det var Krigsskibe, som nærmede sig, gif for Kongen og forkyndte ham det. Strax bleve Bordene borttagne, og Haakon spurgte sine Mænd til Raads, om han skulde kjæmpe mod Overmagten eller drage mod Nord. Alle taug; Gyvind alene kvad en Vise, hvori han eggede til Strid. „Du taler mandigen,“ sagde Kongen, „og nær mit Sind; dog vil jeg høre Fleres Tanke.“ Men nu raabte Alle, at de heller vilde falde med Vre end fly for Danerne; ofte havde de før seiret mod Overmagten. Kongen takkede dem for disse Ord og stillede sine Hirdmænd og de tilstedeværende Bønder i Fylking; hans Blidhed og muntre Afsyn gav Alle Mod. Imidlertid landede Fienden; det var Eriks Sønner, der kom med en stor Hær. Deres Hording efter Gamles Fald var Harald, og Dronning Gunnhilds to Brødre, de sterke, men onde og vilde Vikinger Gyvind Skreyja og Alf Askmand, fulgte dem. De fylkede i en Hast sin Hær, og den skal have været sex Gange saa stor som Haakons. Nu begyndte Striden; Veiret var hedt, og Solen skinnede klart; derfor kastede Haakon sin Brynje, gif frem foran Merket og hug med Kvernbit til begge Sider. Alle kjendte ham paa hans gyldne Hjælm, der blinkede i Solen, og hvor han var, der var Kampen skarpest. Gyvind Finnsøn kastede en Hætte over hans Hjælm. Da raabte Gyvind Skreyja:

men, henfører Forfatteren (I S. 25) Haakons Død til 961, hvilket ogsaa Munch antager for det rette].

¹) Gyvind kaldtes Skaldespilder (Skáldaspillir), fordi han for-
dunklede alle sin Lids Skalde. Han var en Søn af Finn Skjalge
og Gunnhild, Datter af Halfdan Jarl og Ingebjørg, Harald
Haarfagers Datter (En. Harald Graafelds S. Kap. 1 og oven-
for S. 220 Anm.).

„Skjuler sig nu Norges Konge, eller er han flygtet? Hvor er nu Guldhjælmen?“ Han og hans Broder Alf gik frem som Rasende, hug til begge Sider og brolede høit. Haakon raabte til Gyvind: „Hold frem, som du stevner, hvis du vil finde Norges Konge!“ Gyvind svang sit Sverd mod Kongen; men dennes Hirdmand, Islændingen Thoralf Skolmssøn den sterke, skjød sit Skjold for Hugget, saa Vikingen ravede. Da greb Haakon Kvernbit med begge Hænder og fløvede hans Hoved, medens Thoralf i samme Stund fældede Alf. Nu kunde Ingen mere modstaa Kongen. Rædsel udbredte sig over Fiendernes Hær, og snart var den paa Flugten. Mange faldt for Sverdet, og Mange druknede. Eriks Søner kom ombord paa Skibene og skyndte sig bort. Men idet Haakon i Spidsen for sine Mænd forfulgte de Flygtende, rammede en Piiil ham i Armen nedenfor Axelen, og Samtiden troede, at det var et Bork af Dronning Gunnhilds Trolddom¹⁾. Han kom ud paa sit Skib og lod Saaret forbinde, men man kunde ei standse Blodet; og da det led ud paa Dagen, blev Kongen mat. Han bød, at man skulde føre ham nord til Kongsgaarden Alrekstad²⁾; men de kom ei længer end til

1) Sn. Haakon Godes S. Kap. 31 beretter som et Rygte, at Dronning Gunnhilds Skofvend Risping løb frem under Stridstummen og raabte: „Giver Plads for Kongens Banemand,“ og derpaa skjød den Piiil mod Haakon, som voldte hans Død. „Men,“ lægger han til, „Andre siige, at Ingen vidste, hvo der skjød den, og det var vel og saa; thi Piiile, Spyd og allehaande Kastevaaben søge saa tykt som Sne.“ Saxo Grammaticus, der i sin 10de Bog har en saare forvirret Beretning om dette Slag, fortæller, at Piiilen længe svævede hid og did i Luften, ligesom den betænkte sig paa, hvor den skulde slaa ned, indtil den endelig skjød ned i Haakons Hoved. Fra Saxo er maaskee dette Eventyr indkommet i Peder Clausens Oversættelse af Snorre.

2) Alrekstad tæt ved Bergen.

Haakons helle¹⁾. Der maatte de lægge til Land; thi Kongen var Døden nær. Han samlede sine Benner om sig og lod sende Bud til Grikis Søner, at de skulde være Landets Konger; thi han selv havde ingen Son, kun en Datter Thora²⁾; men han lod dem tillige bede, at de vilde skaane hans Benner og Frænder. Han erklærede, at hvis et længere Liv var blevet ham forundt, vilde han have draget bort fra Norge til kristne Mænd for der at udsone, hvad han havde forbrudt mod Christendommen. Hans Benner tilbode at føre hans Lig til England og der begrave det i kristen Jord; men Kongen svarede: „Ei er jeg verdig dertil; som Hedning levede jeg, derfor skal man og jorde mig som Hedning.“ Han døde paa den samme Klippe, hvor han fødtes, og blev begravet baade af Benner og Fiender. „Aldrig,“ sagde man, „vilde Norge faa en Konge, hans Lige i Godhed.“ Hans Benner bragte hans Lig til Sæheim paa Nordhordeland og lagde det der i Haug i fuld Rustning³⁾; paa hedensk Viis talte de over hans Grav og viiste ham til Balhal; men Gyvind Finnsøn digtede det herlige Haakonarmaal om hans sidste Kamp og hans Færd til Odin⁴⁾.

1) Nu Helleren ved Aalgen, søndenfor Bergen, det samme Sted, hvor Haakon var født, see ovenfor S. 223.

2) Hvem Haakons Kone har været, vides ikke; men det er mærkeligt, hvad Ágrip (Kap. 5) fortæller, „at han var gift med en hedensk Kvinde og veg meget fra Christendommen for hendes Skyld og for at føie Almuen, der modstod den.“

3) Alle Sagaer bevidne, at ingen Rigdomme lagdes med ham i Graven uden hans Rustning og Sverdet Kvernbit. Ágrip tilføjer, at han blev lagt i Haugen i en Steenkiste (steinþró), en Begravelsesmaade, som jævnlig brugtes i hedensk Tid. En Haug, som antages for Haakons, vises endnu paa Gaarden Sæm i Hosangers Prestegjæld i Nordhordeland.

4) En. Haakon Godes S. Kap. 28—32. Fagrskinna Kap. 32—34. Haakonarmaal findes heelt anført hos Snorre Kap. 32 og enkelte Vers af det i Fagrskinna. Denne siger, at det var indret-

Iffe alene Haakons Godhed og Tapperhed beredte ham et hædret og elsket Minde i Sagaen, men hans Indretning af Lagdommerne og af det almindelige Landvern for Norge hjemler ham en uomtvistelig høi Plads blandt de norske Konger, der med Wiisdom have begrundet Norges Selvstændighed som Stat.

Harald Graafeld.

Efter Haakons Dod bleve Erik Blodøxes Søner Norges Konger. De førte Landsstyrelsen i Fællesskab og synes paa en Maade at have deelt Overkongedømmet mellem sig og saaledes været hinandens Lige i Verdighed, skjønt Harald¹⁾, den ældste af de gjenlevende, ansaaes for deres Formand; dog havde altid deres Moder Gunnhild Haand med i Landsstyrelsen og kaldtes Kongemoder²⁾. Det første Aar, Eriks Søner herskede i Landet, havde de ei mere end den vestlige Deel deraf; thi Throndhjem besad Sigurd Jarl, Biken Gudrød og Tryggve, og paa Dplandene herskede flere Fylkeskonger af Harald Haarfagers Aft. Hverken af Biken eller Throndhjem fik Kongerne nogen Indtægt, for de havde sluttet edeligt Forlig med de raadende Høvdinger og tilsikket disse de Dele af Landet, som de havde havt under Kong Haakon; dog tilveiebragtes aldrig noget trygt Vensteb mellem dem.

Snart fik Nordmændene føle, at de havde skiftet Styrrer. De nye Konger vare mange og havde kun en ringe Deel af Landet umiddelbart under sit Herredømme; dog

tet efter det Kvad, som Dronning Gunnhild lod digte over sin Mand Erik Blodøxe, da han var falden (see ovenfor S. 236 Anm.).

1) Om Anledningen til hans Tilnavn Graafeld see Sn. Harald Graaf. S. Kap. 7.

2) Beviser paa Gunnhilds Indflydelse og tillige paa hendes Vellyst findes i Njaals Saga Kap. 3.

havde hver af dem sin Hird, og for at underholde disse mange Mænd plagede de Bønderne hjemme og herjede fremmede Lande ved sine Vikingetoge ¹⁾. Ei overholdt de Kong

- ¹⁾ Fagrskinna Kap. 36 opregner Kong Haralds Toge: „Han laa stadig ude paa Søen med sin Hær og drog til forskjellige Lande; han holdt mange Slag og gif som oftest af med Seieren. Han kom med sit Folk til Danmark, holdt der et Slag ved Skaane og seirede. En anden Gang herjede han vester paa Skotland og Hjaltland og vandt begge Gange Seier. Trede Sommer før han med sin Hær øster til Gautland og gjorde der megen Ufred. Den fjerde Sommer før han med sin Hær til Bjarmeland, holdt der et stort Slag paa Vinaabakken (ved Vinaslodens Bred), seirede og dræbte meget Folk; han vandt baade Guld og Sølv og meget andet Guds og vendte hjem igjen samme Høst. Meget havde han og at bestille i sit Rige, men til lidet Gavn for Folket. Hans Mænd elskede ham meget, og han var god mod dem, skjønt streng mod Bønderne.“ Den Godhed mod sine Mænd, hvorfor han her roses, maa dog nok have indskrænket sig til enkelte af hans Venner, helst dem, der havde fulgt ham og hans Fader i deres Landsflygtighed, eller ogsaa maa Harald i denne Henseende have gjort en Undtagelse fra de øvrige Brødre; thi Fagrskinna siger selv paa et andet Sted (Kap. 35), at „Griks Sønner grove sine Penge i Jorden og vilde ei give sine Mænd Løn.“ Det Samme bebrejder Gyvind Skaldespilber dem i en Bise, hvori han siger, at „før skinnede Guldet paa Skaldenes Hænder; nu skjuler Jorden det.“ — Fagrskinna siger om Harald, at han var den raffeste af Brødrene og en stor Stridskelt. Snorre, Harald Gr. S. Kap. 2 siger, at alle Brødrene vare skjønne, store og sterke og kunde mange Idrætter. Ofte fore de sammen, men ogsaa ofte hver for sig; de vare grumme og djærve, store Krigsmænd og meget feiersøle. Om Haralds Skjønhed vidner ogsaa Ágrip Kap. 8: „Harald var den ypperste og skjønneste og dygtigste af Brødrene; derfor blev det kvædet: Stedse maa jeg see over Ilden til Graafeld (ea standa mér augu of eld til Gráfeldar).“ Den siger videre, at „han fulgte sin Moders Raad og med sine Brødre behandlede Folket haardt; Hunger og Undertrykkelse herskede i deres Tid. Alle vare de voldsomme og krigerske Mænd og bleve næsten alle dræbte, fordi man ei kunde taale deres Overmod og Foragt for Lovene.“

Haakons Love, naar det ei var deres egen Fordeel, og de hedenste Gudhuse nedbrode de under det Paaskud at ville indføre Christendommen, som de havde antaget i England. Naar og Hunger begyndte at rase i Landet; det trykkede Folk ansaa dette som et Tegn paa Gudernes Misnoie med Kongernes Fremfærd og fattede Had til dem.

Kong Haakon den godes Hirdmænd vare efter hans Dod gangne Harald tilhaande, og selv Gyvind Skaldespilder var bleven hans Mand; men ofte var der Tvist mellem dem og hans ældre Hird, og naar Gyvind horte Haralds Skald Glum Geiresson synge Haralds Ros, ophoiede han i sine Kvad Haakons Tid. Da Kongen fik dette at høre, udbrod han vred: „End ønske I Eder Haakon? farer da til ham og vorder hans Mand!“ Gyvinds Venner frygtede for hans Liv og bad ham formilde Kongen ved en Sang. Han gjorde det; dog forblev han ei længe ved Hirden, men drog til sine Gaarde paa Haalogaland. Det Samme gjorde og de fleste af dem, der havde været Haakons Mænd. Sunnhilds Sønner vare berhygtede for sin Gjerrighed, og det sagdes, at de grove sit Guld i Jorden. Gyvind spottede herover i en Vise, der kom Kongerne for Dre. Den forbittrede Harald kaldte ham for sig og gav ham Dodsflag for hans Ord. Gyvind maatte løsfjæbe sig med en kostbar Guldring og kom siden aldrig mere for Kongens Dine¹⁾.

1) Udferlig Fortælling om Gyvinds Forhold til Kong Harald hos Snorre, Harald Graaf. S. Kap. 1 og i Fagrskinna Kap. 35. Det er ellers merkeligt, at Gyvind der i en Vise omtaler sig selv, som om han allerede var en aldrende Mand, da han dog var Harald Haarfagers Datterdatters Søn og saaledes synes ei at kunne have været meget ældre end Grifs Sønner, eller i det høieste end Haakon Aldsteinsfostre, og denne var dog kun 41 Aar, da han faldt. Tvisten mellem Harald og Gyvind er saaledes maaskee først indtruffen mod Slutningen af denne Konges Regjering, eller da har Gyvind kvædet Visen. Snorre lader ham

Den grumme og undersundige Dronning Gunnhild aflod ei at opegge sine Søner mod Sigurd Jarl. „I drage hver Sommer i Leding til fremmede Lande,“ sagde hun, „men lade Sigurd her berøve Eder Eders Fædrener-arv.“ Harald foreholdt hende Sigurds Magt; hun troede, at de vel ved List kunde faa Bugt med ham. Tilligemed sine Søner Harald og Erling drog hun til Nordmøre, og herfra sendte de Bud til Jarlen med mange Gaver og indbøde ham til sig, for at et fuldkomment Venkskab kunde sluttes mellem dem. Sigurd undskyldte sig for at komme, men gengjældte baade deres Gaver og venlige Ord. Paa samme Tid indbød Gunnhild til sig Grjotgard, en yngre Broder af Sigurd, der intet Land havde og heller ikke Jarlsnavn, men underholdt sine Mænd ved Vikingetoge. Da han kom, lokkede hun ham ved rige Gaver og Løfte om Broderens Verdighed til at svige denne, og han drog tilbage for at udspeide Leilighed til at angribe ham. I Tillid til det med Kongerne indgaaede Venkskab drog Jarlen paa Gjesteri i Stjørdalen med færre Folk, end han pleiede, og begav sig derpaa til Dglo¹⁾. Strax underrettede Grjotgard Gunnhilds Søner om, hvor Sigurd var, og samme Nat fore Harald og Erling i Stjernelys med gunstig Bør indad Throndhjemsfjorden. Grjotgard stødte til dem; mod Morgenens kom de til Dglo, lagde Ild om Gaarden, hvor Jarlen var, og indebrændte ham med alle hans Mænd (962). Strax om Morgenens fore de igjen tilbage til Nordmøre.

ogsaa først kvæde den, da han for sidste Gang forlod Harald, og Intet forbyder os at antage dette steet mod Enden af deenes Regjering. — Gvind levede ellers længe efter Haralds Død; ja han nævnes endog i Fagrskinna blandt de Høvdinge, som vare med i Fomsvifingelaget 995, som senere skal omtales.

¹⁾ Dglo er det nuværende Skatvolds Sogn i Nedre Stjørdalens Prestegjæld.

Haakon, Sigurds Søn, var, da dette skede, i det Jndre af Throndhjem; han var 25 Aar gammel, skøn og tapper, veltalende og gavmild; i Skarpsind og List havde han ei sin Lige blandt sine Samtidige¹⁾. Om ham samlede strax Thronderne sig paa Rygtet om Sigurd Jarls Drab; hvert brugbart Skib sattes i Søen, og med en stor Hær ilede Haakon ud efter Throndhjemsfjorden. Gunnhilds Sønner turde ei oppebie ham paa Nordmøre, men droge til Romsdalen og Søndmøre. I tre Aar fik de nu ingen Skat af Throndhjem, men maatte ideligen kjæmpe mod Haakon, og meget Folk faldt paa begge Sider. Da fik deres Benner mæglet Fred mellem dem, saaledes at Haakon skulde have sin Faders Rige i Throndhjem paa samme Vilkaar, som denne havde havt det af Kong Haakon den gode (965). Nu vedligeholdtes en Stund Skindet af det fortroligste Vennskab mellem Jarlen og Gunnhild, medens dog begge hemmeligen stræbte at svige hinanden²⁾.

En Høst (967) drog Haakon Jarl til Opplandene og havde paa Hedemarken en Sammenkomst med Kongerne i Viken og den mægtige Høvding Dale-Gudbrand, der herskede over Gudbrandsdalen. De havde mange hemmelige Samtaler med hinanden og indgik noie Vennskab, før de skiltes ad. Da Gunnhild og hendes Sønner spurgte dette, bleve de bange for, at Forbindelsen gjaldt dem, og ilede med at komme Modstanderne i Forkjøbet. Efter noie

¹⁾ Flatebogen (I, 69) beskriver udsørligst Haakons Udseende og Charakter: „Han var meget skøn af Udsyn og særdeles veltalende, øvet i de fleste Idretter, middelmaadig af Høide, men stærkt bygget; han havde guult Skjeg og guult loffet Haar. Han var stor i Raad, dybsindig, veltalende og desuden munter og flog i sin Tale. Han var taalmodig og grum mod sine Fiender baade i Kamp og i svigefulde Anslag. Han glemte ei hastig sit Had, men var gavmild mod sine Benner.“ At hans Charakter her er rigtig skildret, vidner noksom hans Historie.

²⁾ Sn. Harald Graaf. S. Kap. 3—6.

at have overlagt Sagen, rustede Kongerne Harald og Gudrød sig om Vaaren (968) og lyste for sine Mænd, at de i Fællesskab vilde drage paa Vikingetog i Østersøen. Efter Tidens Skik blev Bortfærdsøl druffet; i Rusen yppede Brødrene Trætte, grebe til Vaaben mod hinanden og maatte skilles ad. Nu troede Ingen, at de vilde fare sammen i Viking. De skiltes ogsaa virkelig ad: Gudrød drog østover; Harald derimod sagde, at han vilde drage vester over Havet. Da Gudrød var kommen øster over Fjorden, sendte han Bud til Kong Tryggve og bad ham følge sig paa Toget til Østersøen. Tryggves kloge Kone Astrid, en Datter af Høvdingen Erik Bjodaskalle paa Dfrostad, advarede sin Mand mod Svig; men han kjendte Sendebudene som redelige Mænd og drog uden Mistanke paa en Skude med faa Folk til Gudrød, som laa ved Sotenes i Raurike; men da han med 12 Mænd kom til Samtale med Gudrød, blev han overfalden og dræbt med sine Ledsagere ¹⁾.

Kong Harald var imidlertid ei dragen længere mod Vest, end til han var ude af Sigte fra Norge; da vendte han om og holdt sig langt fra Land, indtil han naaede Vi-

1) Sn. Harald Graaf. S. Kap. 8—9. Hvor Gaarden Dfrostad skal søges, er uvist. De Fleste have antaget det for at være Drestad i Haa Prestegjæld paa Jæderen; men da bliver det vanskeligt at forklare Astrids senere Reise. Efter Olaf Tryggvesøns Saga i Fornm. S. Kap. 44 sml. med Kap. 93 synes det rimeligt, at Stedet er at søge paa Opplandene eller i Viken (maaskee Dffigstad i Dyer Prestegjæld i Gudbrandsdalen). Dette har allerede Torfaus bemærket (Hist. Norv. II, lib. 6, p. 244). Ágrip, Kap. 13 siger, at „ikke Alle fortælle Tryggves Død paa samme Maade. Nogle tillægge Bønderne den og sige, at de dræbte ham paa Thinget, fordi hans Herredomme tyktes dem haardt. Andre sige, at han skulde slutte Forlig med sine Fætttere, og at de da toge ham af Dage ved Gunnhilds Svig og onde Raad, og dette tro de Fleste.“

len; der stevnedes han ind og kom ved Nattetider til Tunsberg. Han hørte, at Kong Gudrød Bjørnssøn var i Gjestebud oppe paa Landet i Nærheden, ilede strax did og omringede Gaarden. Gudrød gik ud med sine Mænd og satte sig til Modverge, men faldt efter en kort Kamp. Derpaa forenede Harald sig med Gudrød, sin Broder; i Fællesskab underlagde de sig hele Viken, og nu viiste det sig, at deres Tvist kun havde været lumskt Opspind for at gjøre deres Fiender trygge¹⁾.

Kong Gudrøds 11 Aar gamle Søn Harald, der var opfostreret paa Grenland og derfor siden kaldtes Grenske, flygtede efter Faderens Død først til Oplandene, siden, da han efterstræbtes af Gunnhilds Sønner, til Sverige²⁾. Ogsaa Kong Tryggves frugtsommelige Kone Astrid forlod sin Gaard, da hun hørte sin Mand's Død, og med sin Fostersfader Thorolf og nogle faa troe Mænd vankede hun ukjendt om og fødte paa en Holme i en Indsø Sonnen Olaf. Da Vinteren kom, drog hun til sin Fader og opholdt sig en Stund hemmeligen hos ham. Men snart fik Gunnhild hendes Tilholdssted opsporet, og under mange Farer maatte Astrid med det spæde Barn flygte til Sverige. Ogsaa hid forfulgte Gunnhilds Udsendinge hende; hun fandt en tro Beskytter i den mægtige Bonde Haakon Gamle, hendes Faders Ungdomsven, men vovede dog ei at opholde sig sine Fiender saa nær. Hun havde en Broder i Gardarrike, og til ham vilde hun reise, men paa Veien faldt hun i Vikingers Hænder, blev selv solgt som Trælkvinde

1) Sn. Harald Graaf. S. Kap. 9. 10. Efter de fleste Sagaers Fremstilling maa dette være skeet 6 Aar efter Sigurd Karls Fald, altsaa efter den af mig antagne Chronologi 968 eller 969, hvilket og rigtig træffer sammen med Olaf Tryggvesøns Fødselsaar, som temmelig eenstemmig af Sagaerne henføres til et af disse to Aar.

2) Sn. Harald Graaf. S. Kap. 11.

og hendes Son, Dlaf, bortført fra hende til Estland. Her stødte siden hans Morbroder, Sigurd, paa ham, fik vide, hvo han var, og førte ham med sig til Gardarike, hvor han lod ham vel opdrage. Men Astrid blev senere løskjøbt af Trældom ved en Kjøbmand fra Viken ved Navn Lodin, som førte hende tilbage til hendes Fædreland og egtede hende¹⁾.

Saa snart Grik's Sønner havde underlagt sig Viken, udbød de Folk og Skibe af alle Fylker og droge mod Haakon Jarl. Denne rustede sig ogsaa paa Tidenden herom; men da han hørte, hvor stor Kongernes Hær var, lod han de samlede Bønder fare hjem hver til Sit; med sine egne Mænd derimod herjede han Møre og Romsdalen. Da han ved sine Speidere fik vide, at Kongerne allerede vare udenfor Fjordene og kun ventede Bør for at seile nord om Stat, stak han i Søen, holdt saa langt fra Land, at han ei derfra kunde bemerkes, og standsede ei, før han kom til Danmark. Derfra drog han til Østersøen og laa i Biking om Sommeren. Kongerne underlagde sig Throndhjem, hvor Gudrod og Sigurd Slefa forbleve; Harald og de andre Brødre derimod droge med Ledingsfolket, som havde fulgt dem, igjen øster i Landet. Men om Høsten landede Haakon Jarl ved Helsingeland, satte her sine Skibe op og drog gjennem Jämteland og over Kjolen ned i Throndhjem, hvor strax Folket samlede sig om ham. Gunnhilds Sønner skyndte sig ombord paa sine Skibe og flygtede til

¹⁾ Astrids Flugt og Dlaf's Ungdomshistorie findes udførlig fortalt hos Snorre, Dlaf Tryggvesson's S. Kap. 1—7, i samme Konges Saga i Fornm. S. Kap. 43—47 og i Flatsbogen I, 71—81. — Ágrip Kap. 14 har ogsaa her mærkelige Afvigelser. Den lader Astrid efter Tryggves Død flygte med sin treaarige Son Dlaf til Orknøerne; men da hun ikke troede ham sikker der, sendte hun ham bort med Thorolf; denne førte ham hemmelig til Norge og derfra med stor Fare til Sverige. — Det Øvrige stemmer for største Deelen med de andre Sagaer.

Mere. Gjensidige Fiendtligheder øvedes nu en lang Tid; Jarlen var for det meste om Vinteren i Throndhjem; om Sommeren drog han stundom til Helsingeland til sine Skibe og derfra paa Tog til Østersøen; stundom sad han og paa Lade med væbnet Magt, og da vovede ei Gunnhilds Søner sig nordensfor Stat. Saaledes henlede 6 Aar¹⁾; endelig (974) samlede Kongerne en stor Hær øster i Landet for at angribe Jarlen. Da Haakon hørte dette, drog han ogsaa Folk sammen, for til Møre, hvor han overvandt og fældede Grjotgard, sin Farbroder, som skulde verne disse Fylker paa Kongernes Vegne, og seilede derpaa til Danmark. Da Harald kom til Throndhjem, fandt han ingen Modstand. Han inddrev store Skatter af Bønderne og drog derpaa om Høsten sydover med det Folk, som der havde hjemme. Kong Erling blev tilbage i Throndhjem med sine Mænd²⁾.

Imidlertid tiltog Hadet til Kongerne, og den tappre, men vellystige og ustadige Sigurd Elefa var allerede falden paa sine Voldsgjerninger. Paa Hordeland boede en anseet Herser Rlypp, af Hordekaares Æt; han var gift med Alalof, en stjern og ætstor Kvinde fra Thrond-

¹⁾ Sæning (N. N. Hist. III, 59) opkaster det Spørgsmaal, hvorfor Kongerne ikke før gjorde noget alvorligt Forsøg mod Haakon, og tror, at Aarsagen dertil har været Stridigheder mellem dem og Harald Gormsøn i Danmark, hvem de skulde have lovet Skat, da han hjalp dem mod Haakon den gode, men siden ei holdt sit Ord. At Gunnhilds Søner virkelig have lovet Harald Fordele og brudt sit Løfte, kan udledes af de Ord til den danske Konge, Snorre lægger Haakon Jarl i Munden i Olaf Tr. S. Kap. 10, og siges udtrykkelig i Jomsvingasaga i Fornm. S. XI, S. 20, hvor Haakon Jarl siger om Harald Graafeld, at „han sidder inde med den Skat, han skylder Danekongen, og har gjort det længe, og saaledes berøvet Harald Gormsøn det Rige, som var hans.“ — Men om denne Tilbageholdelse af den lovede Skat har voldet Krig mellem de norske Konger og Danmark, siges ingensteds.

²⁾ Sn. Harald Graafelds S. Kap. 12. 13. 15. 16.

hjem. Engang kom Sigurd Elefa til Klypps Gaard, medens Manden var borte i Kongens Grinde, og voldtog hans Kone. Dette vakte stor Forbittrelse, og da Harald og Sigurd kort efter holdt Thing paa Bofø, angreb Bønderne dem, og de maatte flygte. Harald drog til Hardanger, Sigurd til Alrekstad. Imidlertid kom Klypp hjem og hørte, hvad der var foregaaet. Han samlede sine Frænder, drog til Alrekstad og sældede Kong Sigurd, men blev selv dræbt under Udførelsen af sin Hevn af en Hirdmand, efter Rogles Udsigende hans egen Farbroder. Alaf maatte for at undgaa Gunnhilds Had flygte til Island¹⁾.

Ei bedre gik det Kong Erling i Throndhjem. Efter Brødrenes Bortfærd krævede han atter Skatter af Bønderne og behandlede dem haardt. De ophidsedes ved hemmelige Budskaber fra Danmark fra Haakon Jarl, samlede sig om Vinteren, overfaldt Erling, da han var i et Gjestebud, og dræbte ham. Og det var ei at undres, om det mishandlede Folk blev uroligt; thi Glendigheden i Landet stod næsten ei til at udholde: det ene Aar indtraf værre end det andet; Kornet slog fejl, og Fisken forlod Kysten. Paa Haalogaland laa Sneen paa Marken ved Midsommers Tid, og selv Høvdingen Gyvind Skaldespilder var bleven saa udarmet, at han til Slutning maatte sælge sine Pile for Mad²⁾.

1) Sn. Harald Graaf. S. Kap. 14. Fagrskinna Kap. 35. Ágrip Kap. 8. — Vidtløftig og noget afvigende Fortælling herom i þáttur frá Sigurði konungi slefu i Flatabogen (I, 19—21); der saavel som i Ágrip kaldes Alafs Mand Thorkel Klypp. Med andre Afvigelser fortælles Sagen i den islandske Saga om Thord Hrede (Fridrifsens Udg. S. 5. 6.), der dog er mindre paalidelig.

2) Sn. Harald Graaf. S. Kap. 16—18. I det sidste Kap. fortælles ogsaa, hvorledes Gyvind for at faa Penge til at kjøbe Slagt for maatte sønderbryde et kostbart Smykke, som Islandingerne havde foræret ham som Erkjendtlighedstegn for en Drapa, han havde digtet om dem.

Haakon Jarl havde om Vinteren opholdt sig hos Harald Gormsøn i Danmark. Venfabet mellem denne og Erikssonerne synes at være kjølnet, efter at de sidstnævnte vare komne i Besiddelse af Norges Rige. Ifølge nogle Sagaers Beretning synes det, som om Harald Eriksson og hans Brødre til Gjengjæld for den Understøttelse, Harald Gormsøn ydede dem, havde tilsagt denne Skat af Norge, men ikke holdt dette sit Løfte¹). I ethvert Fald modtog Harald Gormsøn nu Haakon Jarl, skjønt han var Erikssonernes erklærede Fiende, med Venfkab og raadførte sig ofte med ham i vanskelige Anliggender. Haakon pønsede Dag og Nat paa sine Fienders Undergang og fik den endelig bevirket ved sin Sluhed og Danekongens Lettroenhed og Uergjerrighed. Harald Gormsøn havde havt en ældre Broder, Knut, kaldet Dana=Uast (de Danskes Kjærlighed), men som var død før Faderen. Dennes Søn Harald havde længe ligget i Viking, men var nu kommen tilbage til Danmark med store Rigdomme, hvorfor han fik Navnet Guld=Harald. Mellem ham og Haakon Jarl var der et fortroligt Venfkab. Haakon var saa syfselsat med Tanken om Hevn, at han baade sov og spiste lidet, taalte kun faa Folk om sig og taledes sjælden undtagen med sine fortroligste Venner. Det hed, at han var syg, og Mange troede, at han ei var ved sin fulde Forstand. Guld=Harald besøgte ham ofte, og i sine hemmelige Samtaler med ham beklagede han sig over, at han skjønt kongebaa-ren ingen Deel fik af Danmarks Rige. Haakon indrømmede hans Ret og eggede ham til at fordre den. Guld=Harald forlangte ogsaa af Kongen, at han skulde dele Danmark med ham, men fik kun et vredt Afslag. Harald Gormsøn var imidlertid ængstelig over sin Frændes Fordring og tyede til Haakon for af ham at faa Raad. „Ei vilde han formindste sit Rige,“ sagde han, „og Guld=Harald

¹) See ovenfor S. 258.

kunde han jo dræbe, hvis han ei frafaldt sin Paastand.“ Haakon svarede, „at Guld-Harald vel neppe vilde lade sin Fordring fare, og at Folket sikkert vilde understøtte ham; men det vilde ogsaa synes en Udaad af Kongen at dræbe sin Frænde. Dog var det ei heller hans Mening, at Kongen skulde bortstjenke nogen Deel af sit Rige.“ Han bad Harald komme til sig igjen om nogle Dage; da vilde han nærmere have overveiet denne Sag. Harald kom til den bestemte Tid, og nu raadede Haakon ham at skaffe Guld-Harald et andet Rige, nemlig Norge, hvor Kongerne vare forhadte af alt Folket. Harald havde nogen Betænkelighed herved. „Nordmændene,“ sagde han, „ere et haardt Folk, og Landet vanskeligt at angribe; desuden er Harald Eriks-son min Knæsatning¹⁾.“ Men Haakon forestillede ham, at Gunnhilds Sønner kun lidet havde lønnet ham for al den Hjælp, han havde ydet dem, og at Danerne vilde synes værre om, at han dræbte en Danst og sin egen Brodersøn end en udenlandst Viking. Han skulde ei heller angribe Norge med nogen Hær, men paa Grund af Nøden i Landet byde Harald Graafeld ned til Danmark for der at modtage de Veitsler eller Forleninger, han forud havde havt, og, naar han saa kom, lade Guld-Harald overfalde og dræbe ham. Kongen syntes godt om Planen; ogsaa Guld-Harald overtaltes af Haakon til at gaa ind paa den. Danekongens Mænd bragte Indbydelsen til Kong Harald i Norge, tilbøde ham Jylland til Bintersæde og Styrelse med 200 Mand og fortalte tillige, at Haakon Jarl laa dødsdyg og var næsten vanvittig. Kongen raadførte sig med sin Moder og sine Benner. Nogle bade ham vogte sig for Svig, Andre tilskyndede ham til Reisen. Ifølge nogle Beretninger skulde de danske Sendemænd for at narre den slue Dronning Gunnhild og for at hindre, at hun skulde sætte sig imod sin Sønns Reise til Danmark, have medbragt Forslag til

¹⁾ Fosterson.

Giftermaal mellem hende og Kong Harald Gormsøn; og dette skal have virket paa den 60 Aar gamle, men ærgjerige og endnu giftesyge Kvinde. Nøden i Norge var forresten bleven saa stor, at selve Kongerne manglede det Nødvendige, og der var Haab om, at den noget kunde lettes, naar Harald fik Land at raade over i Danmark, hvor der var taalelige Aaringer. Derfor besluttede han sig endelig til at drage did, og de danske Sendemænd bragte Budskabet herom tilbage. Den norske Konge kom ogsaa om Sommeren (975) med tre Langskibe til Jylland og lagde til ved Hals i Limfjordens Indløb: her skulde efter Aftale Danekongen møde ham. Guld-Harald laa allerede færdig med ni Skibe og seilede strax til Limfjorden. Men aldrig saasnart var han borte, før Haakon Jarl vakte Danekongens Mistanke mod ham: „Guld-Harald,“ sagde han, „vilde ikke sidde rolig, naar han havde faaet saa stor Magt i Hænde, men bruge den til sin Farbroders Undergang.“ Selv tilbød han sig at dræbe Guld-Harald, vinde Norge under Danekongen og jiden som hans Jarl betale ham Skat deraf. Den ærgjerige Harald Gormsøn gav sit Minde, og Haakon ilede med tolv Skibe, som han havde færdige til Bikingetog, efter Guld-Harald. Denne var imidlertid kommen til Limfjorden og havde udfordret Harald Graafeld til Kamp. Den norske Konge modtog Udfordringen, skjønt han saa Overmagten for sig. Begge Hære gif i Land, og Striden begyndte. Kong Harald kjæmpede tappert i Spidsen for Fylkingen, men faldt omsider med største Delen af sin Hær; thi, skjønt haard mod Bønderne, havde han været god mod sine Mænd, og derfor fulgte de ham med Glæde i Døden. Han havde før sit Fald indseet, hvo der havde ledet ham i denne Snare, og forudsagde sin Fiende, at Seiersglæden kun vilde være kort: „Naar jeg er falden, Navne!“ sagde han, „da kommer Haakon Jarl og nedlægger dig ved mine Fødder, — saa vorder jeg hevnet.“ Og det gif, som han

sagde; thi strax efter indfandt Haakon sig, angreb Guld-Harald, fangede og hængte ham. Derpaa vendte han tilbage til Harald Gormsøn og blev uden Vanskelighed forsligt med ham for hans Brodersøns Drab¹⁾.

Haakon Jarl.

Da Harald Graafeld var falden, udbød Harald Gormsøn Leding over det hele Rige og drog med 600 Skibe til Norge i Følge med Haakon Jarl og mange andre norste Høvdinge, som havde forladt sit Fædreland for Eriks Søners Haardhed. Blandt disse var og den attenaarige Harald Grenske, som efter sin Faders Drab havde opholdt sig hos den mægtige svenske Bonde Skoglar-Toste²⁾ og om Sommeren faret i Viking. Kong Harald

¹⁾ Haakons listige Hevnanslag og hans Samtaler i denne Anledning med Danekongen og Guld-Harald findes meget vel udførte i Sn. Olaf Tr. S. Kap. 8—14 og ganske overensstemmende hermed i begge Udgaver af den vidtløftigere Olaf Tr. Saga, i Fornm. S. I, Kap. 48—54 og i Flatsbogen Kap. 51—59, I S. 81—85. Fagrfinna (Kap. 37—44) er enig med disse Sagaer i Hovedsagen, skjønt Samtalerne der ere noget anderledes, og efter disse Kilder er Begivenheden her fremstillet. — See endvidere Ágrip Kap. 9. 10 og Jomsvingasaga (Fornm. S. XI, Kap. 6. 7); det er disse, som have Fortællingen om Harald Gormsøns Frieri til Gunnhild. [Forfatteren har her fulgt den i Sagaerne almindelige Tidsregning, der støtter sig paa Ane den frodes Regning, hvorefter Gunnhildsønnerne regjerede over Norge i 15 Aar (960—975). I "Den norste Kirkes Historie" har han derimod (I, S. 28 Anm. 1) erklæret sig for Sæmund den frodes Regning, som kun giver dem 9 Aars Regjering, hvorefter da Harald Graafeld maa være falden omkring 970. Munch (Det norste Folks Historie I, 2 S. 11—14) forfaster begge de gamle Beregninger og lader Gunnhildsønnernes Regjering kun vare i 4 Aar, fra 961 til 965].

²⁾ d. e. Valkyrjens eller Stridens Toste; Skogul er Navn paa en af Valkyrjerne, af Digterne brugt som Benævnelse paa Striden.

Gormsøn kom til Tunsberg, og alt Folket i Viken underkastede sig ham. Han tilegnede sig efter Aftale med Haakon Jarl Overkongedømmet over hele Norge, men overlod Haakon Throndhjem og det vestlige Norge lige til Lindesnes paa samme Vilkaar, som Harald Haarfager gav Land til sine Sønner; dog skulde Jarlen have alle Kongsgaarde og desuden alt, hvad han behøvede, af Kongens Gods, hvis Tiender kom i Landet¹⁾. Harald Grenske fik Vestfold og Agder til Lindesnes med Kongenavn og samme Rettigheder, som hans Forfædre havde havt. Paa Opplandene vedbleve Fylkeskongerne af Harald Haarfagers Aft at styre som forhen. Den østligste Deel af Viken, Vingulmark og Alfheim, synes den danske Konge for det første at have lagt under sin umiddelbare Styrelse. Efter saaledes at have skiftet Norge vendte Danekongen med Hæren tilbage til sit Rige.

Vel var endnu største Delen af Norge i Erik Blodøges gjenlevende Sønners, Gudrods og Ragnfreds, Hænder, og disse lavede sig til Forsvar; men da Haakon med sin Hær drog nordøst, forlodes de af alt Folket. De droge derfor bort fra Norge med de faa Troe, som vilde

¹⁾ Snorre (Olaf Tr. S. Kap. 15) og Olaf Tr. S. i Fornm. S. Kap. 54 bestemme ikke nærmere, end her siges, hvor stor Skat Haakon skulde betale Danekongen, og dette var ogsaa usødvendigt; thi vi vide af Harald Haarfagers Historie, at Overkongen skulde have Halvdelen af Indkomsterne med Underkongerne, og dette maa da Harald have betinget sig. Men Besiddelsen af alle Kongsgaardene og Retten til at benytte Overkongens Skat i Krigstilfælde var en Forret, som Haakon fik, og som det viser sig, at han benyttede saa vel, at han aldrig betalte Danekongen nogen Skat, men lod det altid hede, at den medgik til Landets Forsvar. — Hvad Jomsvingasaga Kap. 6—7 fortæller om Forpligtelsen til at betale 100 Mark Guld og 60 Falke, samt om Guld-Haralds to Guldkister, som Haakon bemægtigede sig efter hans Døds, og af hvilke han betalte Skatten forud for tre Mar, bliver saaledes lidt mistænkeligt og kunde let være senere Tidens Tillæg.

følge dem, og over til Orknøerne. For disse raadede dengang Thorsfinn Hovedklovers Søner, Jarlerne Lodver, Skule og Ljot, og med denne sidste var Ragnhild, de fordrevne Kongers Søster, gift, efterat hun med skjændig Grumhed og List havde dræbt sine to forrige Mænd, Jarlerne Arnfinn og Haavard, hans Brødre. Om Gunnhild Kongemoders seneste Skjebne synes der at have været forskellige Sagn i Omlob. Efter nogle Sagaer lader det, som om hun fulgte sine Søner paa disses Flugt fra Norge, og, hvis dette er rigtigt, har hun rimeligviis endt sine Dage paa Orknøerne hos sin Datter. Efter Andre derimod skal hun have ladet sig lokke ved Harald Gormsøns Giftermaalsforslag, have draget til Danmark, rimeligviis da i Følge med sin Søn, men paa Veien til Kong Harald være bleven nedstøvet i en Myr af sine danske Ledfagere efter forudgaaende Aftale mellem Kongen og Haakon Jarl¹⁾.

Efter Kongerne Gudrøds og Ragnfreds Flugt underlagde Haakon Jarl sig Norge; overalt lod han reise de forfaldne Gudehuse og paabød de gamle Dffringer. Aringerne bleve strax gode, Velstand vendte tilbage i Landet, og Jarlen blev elsket af Nordmændene²⁾.

Da Ragnfred havde været Vinteren over paa Orknøerne, kom han om Vaaren (976) med en skjon Hær og store Skibe til Norge. Han stevnede mod Throndhjem, hvor Haakon havde opholdt sig om Vinteren, herjede Søndmøre og tvang Mange til at underkaste sig. Da Haakon hørte dette, samlede han Folk og Skibe og mødte Fienderne ved den nordlige Kant af Søndmøre. Han havde flere

¹⁾ Den første Beretning findes i de paalideligste Sagaer (hos Snorre Kap. 16, i Fagrskinna Kap. 45 og i Olaf Tr. S. i Fornm. S. Kap. 55); den anden, med adskillige indbyrdes Afsvigelser, i Jomsv. S. Kap. 7, i Ågrip Kap. 10, i Flatsbogen I S. 152—153 og i Thjedref Munks norske Historie Kap. 6.

²⁾ Sn. Olaf Tr. S. Kap. 15. 16.

Folk, men mindre Skibe; derfor begyndte ogsaa Fienden at faae Overhaand. Under Kampen havde Strømmen ført Skibene ind mod Land; Haakon forlod dem, trak dem op paa Strandbredden, fylkede derpaa sin Hær og udfordrede Ragnfred til et Landslag. Men hertil trostede denne sig ikke og drog syd om Stat. Det kom ei til nogen ny Kamp denne Sommer, og om Vinteren sad Haakon i Throndhjem, medens Ragnfred havde hele Vestlandet mellem Stat og Lindesnes. Om Vaaren (977) rustede man sig paa begge Sider. Med syv Jarler i Følge og en stor Hær drog Haakon sydover; paa Thinganes¹⁾, hvor Sogn og Hordeland stødte sammen, mødtes de. Haakon lagde i Land, og efter en skarp Strid seirede hans Overmagt; Ragnfred flygtede til sine Skibe, forlod Norge og omtales ei mere i Sagaerne. Jarlen sendte sin Hær hjem og opholdt sig om Høsten og Vinteren i den sydlige Deel af Landet²⁾.

Haakon egtede efter sin Tilbagekomst til Norge den sagne Thora, Datter af Høvdingen Skage Skostessøn, og havde med hende Sønerne Svein og Heming og Datteren Bergljot. Han elskede Thora høit, ligesom og alle hendes Frænder, dog mest hendes Broder Skofte; ham gav han sin uegte Datter Ragnhild og tillige store Forleninger paa Møre; altid maatte han med sit Skib ligge nærmest Jarlens og fortælle ham alle Nyheder; derfor kaldtes han og Tidende-Skofte. I sine yngre Aar havde Haakon med en ringe Pige paa Dplandene havt en Søn, Erik, der blev opfostret hos Thorleif den vise (spake) i Medaldal (Meldalen)³⁾. Paa et Ledingstog fulgte den elleveaarige Erik sin Fader; han var paa Thorleifs Skib og lod altid dette i Havnene lægge ved Siden af Jarlens. Men engang, da de laa ved Møre, kom

1) Nu Dingenes, i Gvindviks Prestegjæld i Sogn.

2) Sn. Olaf Tr. S. Kap. 17. 18.

3) Sn. Harald Graaf. S. Kap. 8.

Skofte til med sit Langskib og raabte, at Thorleif skulde vige Bladsen for ham. Grif svarede hastig, at Skofte kunde lægge et andet Sted hen; men Haakon bød vred sin Søn at romme, og Thorleif lod Skibet lægge bort. Forbittret herover drog Grif om Vaaren efter til Møre med et Skib paa 15 Rorbænke, som hans Fostersfader havde udrustet. Han traf Skofte, da han seilede mellem sine Gaarde, angreb og fældede ham. Derpaa drog han til Danmark og var Vinteren over ved Kong Harald Gormsøns Hird. Om Vaaren sendte denne ham til det sydøstlige Norge og gav ham der en Deel af Landet at styre med Jarlsnavn. Dette skal have været Vingulmark og Romerike; men da der over det sidste Fylke synes at have raadet Konger af Harald Haarfagers Æt, saa har muligen Grif blot derover havt at øve Overkongens Myndighed paa Haralds Vegne, og deraf at oppebære de ham tilkommende Indtægter. Siden var der længe et spændt Forhold mellem Grif Jarl og hans Fader. Men mellem den danske Konge og Haakon Jarl vedblev ligesuldt endnu en Tid lang den gode Forstaaelse¹⁾.

Harald Gormsøn havde mange Stridigheder med de tyske Keisere, som ønskede at indføre Christendommen i Danmark og med det Samme uidentviørlt erhverve sig et Slags Overherredømme over dette Rige. Baade Otto den 1ste og Otto den 2den skulle have gjort Tog mod Danmark, men kun udrettet Lidet til sin Hensigts Fremme. Da Otto den 3die, kaldet den unge, var bleven Keiser, udgik Bud til Danekongen, at han selv og hele hans Folk skulde antage Christendommen, eller ogsaa vilde Keiseren med en Hær komme for at tvinge dem. Harald afflog Fordringen og lavede sig til Modstand. Han istandsatte Bolden Danevirke paa Tydsklands Grændse, mellem Gidren og Slien, samlede Folk og Skibe og sendte Bud til

¹⁾ Sn. Olaf Tr. S. Kap. 19. 20.

Haakon Jarl, at han med saa stor Hær som muligt skulde komme ham til Hjælp. Haakon gjorde sig strax rede, udbød Folk af hele Norge og drog om Vaaren (987?) til Danmark¹⁾, hvor Harald satte ham med Nordmændene til at verge Danevirke. Keiseren kom med en stor Hær af Sager, Franker, Friser og Bunder og gjorde et heftigt Angreb paa Bolden; men Haakon forsvarede den saa tappert, at Fienden Intet kunde udrette og maatte drage bort. Jarlen troede nu, at Kampen var tilende, og indskibede sig for at vende tilbage til Norge. De Keiserlige vare imidlertid atter komne til Elven, havde her samlet Skibe og sat over Fjorden til Jylland. Vel ilede Harald dem imøde, men blev overvunden og flygtede til Den Mors i Limfjorden; han maatte bede om Fred og lade sig døbe med sin hele Hær. I sin Nød havde han sendt Bud til Haakon, som endnu laa ved Limfjorden for Modvind, at han atter skulde komme ham til Hjælp. Haakon kom; men da havde Kongen allerede sluttet Fred og antaget Christendommen. Jarlen blev nu ogsaa tvungen til at lade sig døbe med alle sine Mænd, maatte tage Prester med sig og love at christne hele Norge. Men aldrig saasnart blæste der gunstig Bør, førend han satte Presterne i Land og gik til Havs. Da Vinden blev vestlig, styrede han til Driesund,

1) [Det Tog mod Danmark, som Forfatteren her tillægger Otto den 3die og henfører til Tiden omkring 987, men efter de Gfterretninger, som gives af tydske Forfattere, antages at være foretaget af Otto den 2den i 975. Forf. er ledet til at henføre det til en senere Tid, idet han efter Alre den frodes Autoritet har sat Harald Graafelds Død og Haakons Indsættelse som den danske Konges Jarl i Norge til 975 (see ovenfor S. 263); da Haakon derefter hjæmpede et Par Aar med Gunnhilds Søner og saa først deeltog i Kampen mod den tydske Keiser, kunde denne altsaa ikke sættes i samme Aar. — I „Den norske Kirkes Historie,“ hvor Forf., som tidligere anført, har sat Harald Graafelds Død til omkring 970, har han kunnet berigtige denne Feil og har der henført det tydske Angreb paa Danmark til 975].

seilede gjennem dette og herjede paa begge Sider i Danekongens Rige. Da han kom under Oftergautlands Kyst, lægger han der til Land og anstiller et stort Blot. To Ravn kom flyvende og skrege høit; det ansaa Jarlen som et Tegn paa, at Odin havde modtaget Offeret, og at Seieren vilde følge ham. Han brændte sine Skibe, for med Hærskjold gjennem Gautland, fældede Jarlen Ottar, der vilde gjøre ham Modstand, og kom endelig til Viken. Her havde Harald Gormsøns Udsendinger tvunget en stor Deel af Folket til at lade sig christne; men paa Rygtet om Haakons Komme flygtede de tilbage til Danmark. Jarlen drog Landveien til Thronhjelm, udryddede Christendommen overalt, hvor han kom, og lovede Hedningerne sin Bistand ¹⁾.

Da Harald Gormsøn hørte om Haakon Jarls Fremfærd, drog han med en stor Hær til Norge. Saasnart han var kommen til den Deel af Landet, som Jarlen forestod, herjede han og brændte paa det skrækkeligste. Indbyggerne flygtede til Fjelde og Skove med det Guds, de kunde redde. Han drog mod Norden lige til Solundar=Derne udenfor Sogn ²⁾, og i denne Egn fore Danerne saa grumt afsted, at i Lærdal kun fem Gaarde stode ubrændte tilbage. Kongen havde nu ifinde at drage med sin store Flaade over til Island for at hevne en Fornærmelse, der var ham tilføiet af denne Ds Indbyggere. Engang havde nemlig et islandsk Skib lidt Skibbrud paa den danske Kyst, og Kong Haralds Bryde (Gaardsfoged), Birger, havde bemægtiget sig Ladningen som Strandingsgods. Til Gjengjæld havde Islænderne, siges der, gjort ligesaa mange Midviser om Kongen, som

¹⁾ Keiser Ottos Tog mod Danmark er her væsentlig fortalt efter Snorre, Olaf Tr. S. Kap. 24—29. Vidtløftigere, men tillige, som det synes, mindre troverdige Beretninger om dette Tog findes i Olaf Tr. Saga i Fornm. S. Kap. 66—72. Flatobogen I, S. 107—114. Jomsvingasaga i Fornm. S. Kap. 8—12 og i Odd Munks Olaf Tr. Saga Kap. 12 (Fornm. S. X).

²⁾ Sulensørerne udenfor Sognefjordens Munding.

der var Folk paa Jsland. Toget til Jsland kom dog ei til at gaa for sig; thi Haralds Raadgivere dadlede det som et farligt Foretagende. „Havet, der skulde overfares, var stort og uroligt, Folket paa Den haardsfort og Landingsstederne ubekjendte for Danerne.“ Harald lod derfor dette Forsæt fare, og da han hørte, at Haakon havde samlet en stor Hær nordensfor Stat, vendte han tilbage til Danmark. Haakon lod det ødelagte Land igjen bebygge og viiste fra den Tid aldrig mere Danekongen nogen Lydighed¹). Harald Grenske i Viken skal derimod have vedblevet at være Harald Gormsøn tro uden dog at bryde Venkabet med Jarlen²).

Under Krige og Uroligheder var Harald Gormsøn bleven en Olding, og hans sidste Dage forbittrede ved hans egen Søn Opstand. I sin tidligere Regjering havde Harald herjet paa Vendens Kyster, gjort sig Landet statskyldigt og der anlagt Staden Jomsborg. Didhen samlede sig siden mange Vikinger, der snart unddroge sig Danekongens Overherredomme og sluttede Forbund med Venderne. Jomsvingernes første Høvding og Lovgiver var den tappre Palnetofe, der besad store Eiendomme paa Fyn og havde opfostret Haralds Søn Svein, kaldet Tjugeskjeg, der var avlet med en ringe Kvinde og ilde likt af Faderen. Palnetofe havde et gammelt Had til Kongen, der havde dræbt hans Farbroder, og ophidsede Svein til at fordre en Deel af Danmarks Rige; men Harald afflog hans Begjæring. Da samlede Svein Folk og Skibe under det Paaskud at ville drage i Viking; men da Hæren var samlet og Palnetofe var stødt til, stevnedes han til Isefjorden paa Sjælland. Her laa Harald rede til at drage i Leding, og der begyndte strax en haard Strid mellem Fader og Søn. Fra alle Kanter strømmede Folk til

¹) Sn. Olaf Tr. S. Kap. 36. Jomsvingasaga Kap. 13.

²) Olaf d. hell. Saga (Udg. 1853) Kap. 14.

Harald, hans Overmagt seirede, og Svein maatte fly; men den gamle Konge havde og faaet sit Banesaar, og Valnetofe skal have givet ham det (992)¹⁾.

Medens disse Stridigheder varede, herskede Haakon Jarl i Ro; men da nu Svein var bleven Danmarks Konge, truede han med at hjemsoge Norge; dog kom han ei strax til at udføre denne Trusel. Valnetofe, hans Fosterfader, dode nemlig kort efter Harald, og den listige Sigvalde, Søn af den skaanske Jarl Strut-Harald, blev hans Eftermand som Jomsborgs Høvding. Denne beilede til Banderkongen Burisleifs Datter Astrid, og for at faa hende maatte han love at frie Benden fra den Skat, Landet maatte betale Danekongen. Sigvalde seilede til Sjælland til et Sted, hvor han vidste, Kong Svein var i Gjestebud, og bad ham komme ombord til sig: „han var syg,“ hed det, „men havde vigtige Ting at sige Kongen.“ Svein kom uden Mistanke med faa Folk. Strax lod Sigvalde sætte Seil til og førte ham fangen til Jomsborg. Han blev tvungen til at eftergive Burisleif Skatten, egte hans Datter Gunnhild og love ham sin Søster Thyri²⁾. Da Svein var løsladt og kommen tilbage til Danmark, lod han berede sin Faders Urveøl; thi efter gammel Skik ansaaes han ei for retmæssig Konge, før dette var holdet³⁾. Strut-

¹⁾ Snorre Olaf Tr. S. Kap. 38. Olaf Tr. S. i Fornm. S. Kap. 84. Rnyttlingasaga Kap. 4. Jomsvingasaga Kap. 20. 21. [I den norske Kirkes Historie (I, 37) sætter Forfatteren Harald Blaatands Død, udentvivel rettere, til Tiden omkring 986].

²⁾ Sigvaldes List findes udførlig fortalt i Olaf Tr. Saga i Fornm. S. Kap. 84. 85, i Flatsbogen I, 176—179, Jomsvinga S. Kap. 35. 36. og bekræftes ved de kortere Beretninger hos Snorre (Olaf Tr. S. Kap. 38) og i Fagrskinna (Kap. 51—53). Adam af Bremen lader Svein to Gange blive fangen af Benderne, Caro endog tre Gange, hvilket synes at være Overdrivelser for ret at vise Guds Straf over Svein, fordi han hældede mere til det gamle Hedenkab end til den nyindførte Christendom.

³⁾ Christendommen var endnu langt fra at være grundfæstet i Dan-

Harald i Skaane var ogsaa død paa denne Tid; derfor indbød Kongen Sigvalde Jarl og hans Broder, Thorkel den høie, til at arve deres Fader i samme Gjestebud og komme did med saameget Folk fra Jomsborg, som de selv vilde. Mange fandt det farligt saaledes at give sig i Danekongens Magt; Andre raadede til at drage til Gjestebudet, dog med saameget Folk, at de ei behøvede at frygte. Dette sidste Raad blev fulgt, og Brodrene Sigvalde og Thorkel droge til Gravøllet med 40 Skibe fra Benden og 20 fra Skaane. De tappreste Jomsvinger vare med: den sterke og grimme Bue Digre og hans Broder Sigurd Rappe, Vesetes Søner fra Borgundarholm (Bornholm)¹⁾ tilligemed den unge, urolige Bagn Aakesøn, Palnetokes Sønnesøn, opfostreret af Bue, sin Morbroder. Det var ved Vinternats Tid (994), at Urveslet holdtes i Ringsted paa Sjælland²⁾; en Mængde Gjester vare samlede, mange Mindehorn bleve tømte om Avelden, og snart blev det muntert i Hallen. Den sterkeste Drik blev flittigen iſkjendet for Jomsvingerne. Nu blev Bragehornet indbaaret for Kong Svein; han gjorde det Løfte inden tre Vintre at drage til England og fordrive eller dræbe Kong Adalraad, eller og selv dø. Han tømte Hornet og steg i sin Faders Høiseede. Sigvalde var allerede beruset og vilde ei give Kongen noget efter; han gjorde det Løfte, at han inden tre Vintre skulde have fordrevet Haakon Jarl fra Norge eller dræbt ham, eller og selv være falden. Svein blev glad ved disse Ord; thi hvo der end seirede, saa fik han dog Hevn over en Fiende. „Mandigen er dette talt,“

mark, og Mængden af Indbyggerne rimeligviis endnu Hedninger; det var derfor intet Under, at endnu de gamle hedenske Sedvaner overholdtes.

1) Deres Fader Vesete var ogsaa kort tilforn død og skulde tilligemed Kong Harald og Strut-Harald arves i Gjestebudet. Sn. D. Tr. S. Kap. 39 o. fl. St.

2) Olaf Tr. S. i Fornm. S. Kap. 86. Fagrff. Kap. 55.

sagde han; „langt bedre under jeg dig dette Rige end Haakon eller Grik, hans Son.“ Nu gjorde ogsaa de øvrige Jomsøvinger Løfter: de lovede alle at ville følge Sigvalde til Norge og ei forlade ham i Kampen mod Haakon. Bagn tilseiede, at han ei vilde vende hjem til Danmark, for han havde dræbt den vilste Hovding Thorkel Leira og gaaet til Sengs med hans Datter Ingebjørg. Om Morgen efter syntes det vel Sigvalde, at han havde lovet for Meget; men det, som var gjort, kunde ei forandres, og Jomsøvingerne beredte sig til Toget, strax Gjestebudet var tilende, at intet Rygte skulde gaa forud for deres Færd, og Haakon faa Tid til at ruste sig ¹⁾).

Jomsøvingernes Forehavende rygtedes alligevel til Norge, og Grik Jarl Haakonsøn, som dengang var paa Romerike, samlede hastigen de Folk, han kunde, drog over Dplandene og Dovrefjeld til Throndbjem og bragte sin Fader Tidenden. Strax udsendtes Hæror til alle Kanter, og Almending blev sammenstevnet af Folk og Skibe. Haakon for selv til Møre for at udspeide Fiendernes Komme; Grik drog mod Nord for der at samle Hæren og føre den sydøst ²⁾. Imidlertid vare Jomsøvingerne fra Limfjorden stufne i Søen med 60 Skibe; efter at have udholdt en heftig Storm kom de Julenat til Jæderen og begyndte strax

¹⁾ Beskrivelsen af Gravøllet er efter Sn. Ol. Tr. S. Kap. 39. Fornm. S. Kap. 86 og Fagrsk. Kap. 55. 56. og nærmest efter den sidste, hvis Fortælling mest synes at stemme med de Skikke, som paa andre Steder omtales at være blevne iagttagne ved saadanne Gjestebud. Fagrskinnas Beretning svarer noie til Beskrivelsen hos Snorre i Ynglinga S. Kap. 40 af det Gravøl, Ingevald Albraade gjorde efter sin Fader.

²⁾ Jomsø. S., Flatabogen og Fagrskinna sige vel, at Jomsøvingerne kom aldeles uforvarende til Norge; men Beretningen hos Snorre og i Olaf Tr. S. i Fornm. S., at Grik Jarl havde faaet Nys om det forestaaende Tog, har større Sandsynlighed og bekræftes desuden ved en Vise af Griks Drapa, forfattet af hans Skald Thord Kolbeinsøn (Fornm. S. I, 164).

at røve og brænde. En rig Bonde, Geirmund, havde in-
tet Nys om dem, før de om Natten kom til hans Gaard.
En Stund forsvarede han sig med nogle faa Mænd paa et
Loft; men da han saa, at han snart vilde blive overman-
det, sprang han ned og undkom med Tabet af sin ene Haand.
Han havde hørt Jomsvifinger nævne og vidste deraf, hvo
Fienden var. Geirmund fik sig strax en let Skude med
nogle Mænd og roede med største Jil til Søndmøre, hvor
han traf Haakon Jarl paa Gaarden Skugge¹⁾, sagde ham
Krigstidenden og sandede sit Udsagn ved at fremvise sin
afhugne Haand. Jarlen merkede, at Fienderne sterkt nær-
mede sig; derfor sendte han Speidere sydover for at iagt-
tage deres Færd. Selv drog han ind i alle Fjorde og
samlede Skibe og Folk; ogsaa Grif, hans Son, skyndte sig
fra Nord, alt hvad han kunde.

Jomsvifingerne droge forbi Stat og begyndte at herje
paa Søndmøre; ofte talte de med Indbyggerne, men kunde
ikke faa nogen sikker Underretning om Jarlen. De lagde
til ved Den Hød²⁾; Bues Mænd gik i Land, røvede en
Mængde Kvæg og drev det til Stranden. Da raabte en
gammel Bonde til dem: „Gi fare I afsted, som det søm-
mer Krigere: I drive Kjør og Kalve til Stranden; bedre
var det dog at tage Bjørnen, som nu er kommen i Bjørne-
baafen.“ Han sagde dem, at Jarlen var i Hjørunga-
vaag³⁾ paa den indre Side af Den og Dagen i Forveien
kun havde to eller tre Skibe. Da Bue hørte dette, lod
han Kvæget fare, ilede med sine Mænd til Skibene, lagde
strax fra Land og raabte til Sigvalde, at han skulde skynde
sig til den visse Seier. Den kloge Sigvalde havde vel
nogen Mistanke; dog lod han Flaaden ro norden om Den.
De traf Jarlen i Hjørungavaag, dog ikke med to eller tre

¹⁾ Gaarden Skuggen i Borgunds Prestegjæld.

²⁾ Hareidlandet.

³⁾ Nu Livaag.

Skibe, men med sin hele Flaade. Haakon og Grif havde nemlig samlet al sin Magt i Hallfelsvik¹⁾ i Syd for Den Hød, og paa Rygtet om Jomsvikingernes Komme til Hød vare de dragne nordest for at møde dem; de havde 180 Skibe, men disse vare mindre end Fiendernes.

Nu ordnedes paa begge Sider Flaaderne til Strid, Fanerne reistes og Lurene lode. Haakon Jarl lagde selv frem midt i sin Fylking med sine to unge Sønner, Erlend og Sigurd, samt sex andre Høvdinge, blandt hvilke den gamle Gyvind Finnsøn skal have været, som siden berørte denne Kamp i sit Haaleggjatal²⁾. Alle disse stævnedes med 60 Skibe mod Sigvalde Jarl, Thorkel Høie og Sigurd Kappe, som laa i Midten af Jomsvikingernes Flaade med 20 Skibe. I den høire Arm af den norske Fylking lagde Grif Jarl frem med 60 Skibe mod Bue Digres 20, og i den venstre Svein Haakonsøn med samme Antal mod Bagn Aakesøn³⁾. En skarp Strid begyndte. Fra Jomsvikingernes høie Skibe regnede Pile og Kastespyd ned over Nordmændene; deres Skjolde gjennemskjødtes, og Mange faldt. Om Haakon selv var Kampen saa haard, at hans Brynje sønderledes, og han maatte kaste

1) Gaarden Hallfelsvik i Voldens Prestegjæld.

2) En. Nl. Tr. S. Kap. 43.

3) I Beskrivelsen af Slagordenen er nærmest Fagrskinna fulgt, som i denne Henseende er tydeligst. Med den stemme i Hovedsagen Snorre og Olaf Tr. Saga i Fornm. S., kun at der hos dem er nogen Forskjel i Fordelingen af de tre Hovedansføreres Ledsgere, og at Haakons Sønner Sigurd og Erlend ei nævnes. — Jomsv. S. og Flatsbogen afvige derimod betydelig. De lade Svein Haakonsøn kæmpe i Midten af Fylkingen mod Sigvalde, lade Grif Jarl være mod Bagn og Thorkel Midlang mod Bue. Haakon Jarl skulde være løs med sit Skib for at kunne hjælpe, hvor det mest behøvedes. Her forekomme ogsaa flere Navne paa Høvdinge, som ei findes nævnte i den anden Beretning. Dette maa naturligviis bevirke betydelige Afvigelser i disse Sagaers Beretning om Slagets følgende Gang.

den fra sig. Bagn Afessøn trængte djærvt frem; Svein maatte vige og var nær ved at fly. Da lagde Erik Jarl did med sit Skib Jærnbarden og drev Bagn tilbage, saa at Skibene igjen kom til at ligge, som da Slaget begyndte. Imidlertid havde den høire Arm af Nordmændenes Fylking maattet vige for Bue; han havde allerede overhugget Lougene, der sammenbandt hans Skibe, for at forfølge de Flygtende. Men nu kom Erik tilbage, lagde strax jævnsides til Bues Skib og begyndte en skarp Hugstrid. Da Haakon Jarl saa, at Fienderne overalt havde Overhaanden, skal han være gaaet i Land, have anraabt Gudinden Thorgerd Hørgabrud, der synes at have været betragtet som en Skytsgudinde for Ladejarlernes fra Haalogaland stammende St og til hvem han satte stor Tid, og have blotet hende til Seier sin syv Aar gamle Søn, Erling¹⁾. Ved sin Tilbagekomst opmuntrede han sine Mænd og trængte tappert frem. En stræffelig Hagliling brød nu ogsaa løs og stod Jomsvingerne lige i Dinene; forfærdede syntes disse at see Trolde paa Nordmændenes Skibe; Sigvalde bød sine Mænd sonderhugge Lougene, der sammenbandt Flaaden, og fly. Thorkel den høie og Sigurd Rappe gjorde det Samme, og med 35 Skibe forlode de Slaget. Da Bagn saa Sigvaldes Flugt, bebreidede

¹⁾ Sagrskinna nævner aldeles ikke Haakons Dffring; Snorre (Olaf Tr. S. Kap. 47) anfører den som et Rygte eller Sagn; Olaf Tr. Saga i Fornm. S. Kap. 90 siger med større Bestemthed, at Haakon offrede sin Søn, uden dog at nævne til hvem, og beræber sig paa (Biskop Bjarnes) Jomsvingadrapa. Jomsvinga S. og Flatsbogen fortælle udserlig Dffringen som steet til Thorgerd Hørgabrud (Hølgabrud, Herdabrud, Herdatrøll), og hvorledes hun og hendes Søster Dyp siden saaes paa Haakons Skib i Striden. At den ivrige Hedning Haakon i den yderste Nød kunde offere sin egen Søn, er ei usandsynligt og ei uoverensstemmende med hans Charakter, som den i Sagaerne skildres, og Menneskeoffere vare brugelige blandt Nordmændene i overordentlige Tilfælde.

han ham bittert og kastede et Spyd efter ham, idet han for forbi, men rammede ham ikke. Endnu varede Kampen mellem Bue og Grik; Haakon Jarl lagde selv til den anden Side af Jomsvikingens Skib. Bue forsvarede sig tappert, og hans Stavnboer, Aslak Holmskalle og Haavard Hoggvande (Huggende), kjæmpede som rasende; men Aslak faldt, og Haavard mistede begge Been, og nu besteg Grik Skibet. Thorstein Midlang, der fulgte ham, hug Hjelmskjermen af Bue og gav ham et dybt Saar over Panden, men faldt selv, næsten klovret af sin Fiendes Sverd. Da raabte Jomsvikingen høit: „Over Bord, alle Bues Mænd!“ greb to Kister fulde af Guld og styrtede sig med dem i Havet. Mange af hans Kjæmper fulgte ham. Bagn var tilbage og gjorde tapper Modstand; men da Grik Jarl lagde mod ham, blev omsider hans Skib ryddet og han selv med 30 Mand fangen og ført i Land ¹⁾.

De fangne Jomsvikinger sad paa en Træbul; deres Fodder vare bundne, men Hænderne frie. Thorkel Leira, der var blandt de fornemste Høvdinge i Haakon Jarls Hær, traadte hen til dem med en Dye i Haanden: „Du gjorde det Bøfte,“ sagde han til Bagn, „at dræbe mig — ligere seer det nu ud til, at jeg dræber dig.“ Han begyndte derpaa at hals hugge Jomsvikingerne, eftersom de

¹⁾ Efter Snorre, Fagrskinna og Olaf Tr. S. i Fornm. S. — Jomsvikinga S. og Flatsbogen fortælle Bues Nederlag og Bagns Tilfangetagelse med mange Afvigelser. Odd Munk i sin Olaf Tryggvessens Saga (Munchs Udg. Kap. 11, i Udg. i Fornm. S. X Kap. 15) fortæller kortelig om dette Slag, men med den mærkelige Afvigelse fra alle de andre Beretninger, at det varede i tre Dage. Det er underligt, at Schøning i sin Norges Historie og Suhm i Danmarks Historie paa Grund af denne i mange Henseender uefterrettelige Sagas løse Beretning have antaget, at Slaget har varet i tre Dage, noget som slet intet Medhold finder i de andre udførligere og troverdigere Sagaer, der alle omtale Kampen som afgjort paa een Dag, hvilket og i sig selv er langt sandsynligere.

sad paa Bullen, og alle talte de et eller andet Manddomsord, før de faldt. Atten vare allerede dræbte; da kom han til en fager Yngling med langt Haar, guult som Silke. Jomsvingingen bad, at man ei vilde gjøre hans Haar blodigt; da gif en Hirdmand hen, slyngede det om begge sine Hænder og holdt ham saaledes fast. Men idet Dren hvinede, rykker Ynglingen sit Hoved tilbage, og Hirdmandens Hænder afhuggedes. I det Samme kom Erik Jarl til og spurgte, hvo han var. „Folk kalde mig Sigurd,“ svarer han, „og holde mig for Bues Søn. End ere ei alle Jomsvinginger døde!“ „Du er visseelig Bues Søn!“ sagde Jarlen, „vil du have Fred?“ „Det kommer an paa, hvo der byder den,“ svarede Sigurd. „Den, som har Magten dertil,“ var Jarlens Svar, og Jomsvingingen blev løst. Da sagde Thorkel Leira: „Vil du end give alle disse Mand Fred, Jarl! saa skal dog ei Bagn Aakeson komme bort med Livet.“ Han løstede Dren og løb frem mod Bagn; men en Jomsvinging kastede sig for Thorkels Fødder; denne faldt og Dren af hans Haand; Bagn sprang op, greb den og gav Thorkel Leira Banesaar. Erik bod ogsaa Bagn Fred; han svarede, at han vilde modtage den, hvis ogsaa hans Staldbrodre fik den; og paa Eriks Bud bleve de nu alle løste ¹⁾.

Jmedens Jomsvingingerne bleve dræbte, sad Haakon Jarl paa et Træ i Nærheden; da hvinede pludselig en Buestreng paa et af Skibene, og en Piil gjennemborede Lendermanden Gissur af Valdres, der prægtig klædt sad ved Jarlens Side. Man søgte Gjerningsmanden, og paa Bues Skib fandt man den lemlæstede Haavard Høggvande staaende paa Knæ mellem Tigene med en Bue i sin Haand. „Hvo faldt af Træet?“ spurgte han. Det blev ham sagt.

¹⁾ Fagrskinna Kap. 63. En. Olaf Tr. S. Kap. 46. Olaf Tr. S. i Fornm. S. Kap. 90. Vidtløftigere og med mange Afvigelser i Jomsvinginga S. Kap. 46—48. Flatsbogen I, 196—202.

„Uheldig var jeg da,“ sagde han; „Jarlen var denne Piil tiltænkt.“ Han blev strax dræbt¹⁾. Nu blev Valen randsaget og Byttet deelt; 25 af Jomsviingernes Skibe vare vundne. Derpaa adspredtes Hæren. Haakon Jarl drog til Throndhjem, vred paa sin Søn, fordi han havde skjenket Bagn Livet; Erik derimod for over Oplandene til Viken, gav Bagn Ingebjorg, Thorkel Leiras Datter, til Egte og sendte ham paa et velrustet Langskib tilbage til Danmark. Bagn Aakesøn blev siden en beromt og hædret Mand og var stedse Eriks troe Ven. De fra Slaget flygtede Jomsviinger kom ogsaa lykkeligen tilbage til sit Hjem, men Sigvalde Jarl blev for sin Udfærd bittert spottet af Astrid, sin Hustru²⁾.

1) Sn. Ol. Tr. S. Kap. 47. Fornm. S. Kap. 90. Fag:ff. Kap. 64. Atter noget afvigende i de andre Sagaer.

2) Snorre, Olaf Tr. Saga og Fagrskinna paa anf. Steder. — Af de forud paapegede betydelige Uoverensstemmelser mellem forskellige Sagaers Beretning om Jomsviingernes Angreb paa Norge og Slaget i Hjørungavaag sees, at tidlig forskellige Sagn om denne Begivenhed have været i Omløb. Ved at sammenligne de forskellige Sagaer finder man to afvigende Hovedberetninger; den ene følges af Jomsviingafaga og Flåtobogen, den anden, som her nærmest er fulgt, indeholdes med ubetydelige Afvigelser i Fagrskinna, Snorres Olaf Tryggvessøns Saga og Olaf Tryggvessøns Saga i Fornm. S. For at kunne bedømme, hvilken af disse der fortjener mest Tiltro, maa man eftersøge begges Kilder, og til at udfinde disse give Beretningerne selv adskillige Bidrag. Hvad den første Beretning angaar, da heder det i de Sagaer, der følge denne, at 4 Islændinger vare med i Slaget mod Jomsviingerne, Skalden Gímar Skaalaglam, Vigfus Vigaglumsøn, Thord Drvhynd (Reithaand) og Thorleif Skuma (Jomsv. Saga Kap. 42. Flåtobogen I, 188 fg.); af disse døde Thorleif Skuma strax efter Slaget af sine Saar. De Dvrige kom hjem til sit Fædreland, og „Vigfus bragte først Efterretninger om disse Tidender til Island“ (Jomsv. Saga Kap. 49, Fornm. S. XI, 158 not. 1.); men Gímar gav den nøiagtigste Underretning om Slaget (Flåtob. I, 203); siden

Kort efter Haakon Jarls Feier i Hjørungavaag tilfattede Kong Harald Grenske Livet. Han havde Som-

blev Fortællingen derom forøget af Hallbjern Hale og Steingrim Thorarínsson og behandlet af Are Frode (Klæb. I, 194). Dette er da den vigtige Hjemmel, som den første Beretning har; man seer, at den fra først af er kommen fra Islændinger, der vare Dievidner til Begivenhederne, har gaaet fra Mund til Mund paa Island og har fundet Are Frodes Bifald. — I Henseende til den anden Beretning giver først Fagrskinna Oplysning. Den opregner de 4 fernævnte Islændinger, der vare tilstede i Slaget og desforuden Lind Hallkelsén, der kvad en Drapa om Haakon Jarl, hvori Meget var fortalt om Slaget. „Efter disse Mænds Ord har man der paa Landet (d. e. paa Island) erindret disse Lidender, nogle ved Kvad, andre ved Fortælling“ (Kap. 61). Fagrskinna's Forfatter, der uden Tvivl har levet i Norge, synes altsaa at have kjendt det islandske Sagn og vidst dets Oprindelse, men hans Fortælling, sammenlignet med de to førstnævnte Sagns, viser tydelig, at han ei har fulgt det, undtagen maaskee i den korte Beretning om de islandske Skalde selv. Han maa selvgelig have fulgt et andet Sagn om Slaget, uden Tvivl et norsk, hvilket han har anseet for rigtigere. Betragter man Olaf Trygvessens Saga i Fornm. S., saa finder man, at denne i det Meste nøie stemmer med Fagrskinna og overalt anseer som sin Hjemmel en Buadrapa og en Jomsvingadrapa af Bjarne Biskop. Den førstes Alder kjender man ikke; men den sidste Forfatter, Bjarne, var Biskop paa Orknoerne og døde 1223. Da hans Drapa stemmer med Fagrskinna og afviger fra det islandske Sagn, maa man antage, at ogsaa han har havt et norsk Sagn om Slaget; men Bjarne's Jomsvingadrapa og det medfølgende norske Sagn er uden Tvivl bragt til Island af Popt, Søn af Biskop Paal af Staalholt og Sennesen af Jon Leptsson, Snorre Sturlassens Fostersfader; thi denne besøgte 1209 Biskop Bjarne paa en Udenlandsreise (Paal Biskops Saga Kap. 16). Snorre saavel som den unavngivne Forfatter af den i Fornm. S. udgivne Olaf Trygvessens Saga maa have anseet dette Sagn for meget troverdigt, siden de have foretrukket det for det islandske, der havde en Are Frodes Autoritet for sig, som ellers begge saa ofte beraabe sig paa. Snorre, der flere Gange var i Norge, har ogsaa der havt Leilighed til at sammenligne Islændingernes Beretninger med Nordmændenes og berigtige de Førstes ved de Sidstes,

meren i Forveien paa et Vikingetog til Østersøen besøgt sin Fostersøster Sigrid, Skoglar-Tostes Datter, der havde været gift med den svenske Konge Erik Seiersæl og nu levede som Enke paa sine store Gaarde. I Gjestebudet sagde hun for Spøg, at hun ei vurderede sine Eiendomme i Sverige ringere end Haralds Rige i Norge. Dette gjorde ham mismodig; han drog hjem og var tungsindig den hele Vinter. Han syntes nu, at hans Kone, Aasta, Datter af en gjæv Mand, Gudbrand Kula, var af for ringe Værd; derfor drog han Baaren efter (995) paany til Sverige, og da Sigrid paa hans Indbydelse kom ned til Skibene, beilede han til hende, men fik Afslag. Da Dronningen var dragen bort, blev Harald endnu mismodigere og for endelig mod sine Mands Raad efter hende til hendes Gaard. Did var just ogsaa kommen en Konge fra Gar-

ei at tale om, at den Bearbejdelse af Norges Kongesagaer, som Fagrfinna indeholder, i flere Stykker synes at have været Enorres Kilde (Müllers Sagabibl. III, 436—437). Man seer heraf, hvorledes de to forskjellige Beretninger rimeligviis ere blevne til. Den islandske synes i sin Fremstilling at vise en Stræben efter at gjøre Fortællingen behagelig for Tilhøveren eller Læseren ved Udførlighed, ved at udhæve mange karakteristiske Smaatræk og endelig ved at gjøre Alt stort og rædsomt, uidentvisl ofte med stor Overdrivelse. Den norske Beretning synes i Alt at stræbe efter historisk Nøiagtighed og Orden, lader Smaatræk fare og holder sig mest til Hovedbegivenhederne. Derfor har jeg ogsaa troet at burde foretrække den sidste Beretning for den første, hvilken Schöning og Suhm nærmest følge.

[Munch har (Det norske Folks Historie I, 2, S. 103—106) anført forskellige tilbeels meget vegtige Grunde, som synes at tale for, at Jomsvingernes Tog til Norge ei kan være foregaaet saa seent som i Vinteren 994—995. Munch selv antager, at Toget er gjort i Vinteren 985—986, medens Harald Gormsøn endnu levede, og efter dennes Tilskyndelse, og at det Arveel, hvorved Jomsvingerne efter Sagnet aflagde Løfterne om at angribe Norge, kun har været holdet over Strut-Harald, hvis overhovedet noget Sandt ligger til Grund for dette Sagn.]

darike i samme Hensigt som Harald. Begge Kongerne bleve vel bevertede; men om Natten, da de berusede vare faldne i Sovn, indebrændte Sigrid dem og deres Mænd. „Saaledes,“ sagde hun, „skulde hun vænne Smaakongerne af med at komme fra fremmede Lande for at beile til hende.“ Kane Vidførle (den vidt befarne), Haralds Fosterbroder, som var bleven ved Skibene, drog strax, da han hørte sin Herres Død, tilbage til Norge og sagde Aasta Tidenden. Hun begav sig til sin Fader paa Oplandene og fødte der samme Sommer en Søn, Olaf, der siden blev Norges Konge¹⁾.

Efter Elaget i Hjørungabaag og Harald Grensles Død kunde Haakon ansees for hele Norges Overherre. Han havde en Konges Magt, skjønt han ei bar Navnet, og Nordmændene vare tilfredse med ham; thi der var gode Aringer og indvortes Fred, medens han herskede, og de fremmede Fiender havde han indjaget Rædsel. Een Ting ængstede alligevel Jarlen midt i hans Lykke: Rygtet gik, at der i Vesten skulde leve en Mand, der kaldte sig Ole den gerdske (fra Gardarike) og sagdes at være af den norste Kongesæt. Han vidste, at Kong Tryggve havde efterladt en Søn, der i sin spæde Barndom var kommen til Gardarike; denne formodede han nu Ole var, og maatte vente, at han tidlig eller seent vilde fordre sit Fadrenerige. For at blive fri for denne Frygt stævnedes Jarlen om Baaren (995) til sig Jostein og Karls hoved, Sønner af Erik paa Dfrostad, Brødre af Astrid, Trygges Dronning, og tillige sin Ven, den slue Thorer Klakka, der havde besøgt mange Lande i Viking og paa Kjobmandskab²⁾.

1) Sn. Ol. Tr. S. Kap. 48. 49. Olaf d. helliges S. i Fornm. S. Kap. 14—18.

2) Olaf Tryggy. S. i Fornm. S. Kap. 93. Flatabogen I, 216 fg. Ddb Munk Kap. 16 (Munchs Udg. Kap. 12). Thjobref Munk Kap. 7. — Snorre nævner i sin Fortælling herom (Olaf

Han overdrog Thorer det Grinde om Sommeren at gjøre en Handelsreise til Dublin og noie efterforske, hvem Ole den gerdse var; erfarede han, at det virkelig var Kong Tryggves Søn eller en Anden af den norske Kongeæt, saa skulde han enten tage ham af Dage eller lokke ham over til Norge i Jarlens Vold. Grikis Sønner skulde følge ham paa hans Færd og hjælpe ham at svige deres Søster søn. Forgjæves undsloge Brødrene sig; Jarlen truede dem med Døden, hvis de ei adlode. De maatte da drage med Thorer, efter at de først hoitidelig havde svoret at bekræfte alt, hvad han sagde, og Intet aabenbare for deres Frænde. Først naar de havde bragt ham til Norges Fastland, skulde de være løste fra sin Ed; thi da haabede Jarlen, at deres Underretning kun lidet skulde gavne ham.

Haakon havde ei feilet i sin Formodning. Olaf, Kong Tryggves Søn, var bleven opdragen hos Kong Valdemar (Vladimir) i Gardarike til sit 18de Aar, havde siden udført mange Heltægjerninger paa Vikingetøge i Østersøen og faaet til Egte Geira, Datter af Banderkongen Burisleif. Han skal ogsaa have været med i Keiser Ottos Hær for Danevirke. Olaf havde aldrig blotet til Ufguderne, og da han efter Geiras Død var dragen mod Vesten, lod han sig døbe paa Syllingerne (Scillyøerne ved Englands sydvestlige Spids) 993, og var stedse siden en ivrig Christen. Derpaa egtede han en irsk Kongedatter Gyda og kjæmpede en Stund i Forening med Danekongen Svein Tjugeskjæg mod den engelske Konge Ethelred. Men nu havde han sluttet Forlig med denne, opholdt sig i Dublin og var under Navnet Ole den gerdse vidt bekjendt¹⁾.

Tr. S. Kap. 51) aldeles ikke Olafs Morbrødre som Deeltagere i Haakons Plan; rimeligviis har han forbigaaet dem for Kortheds Skyld.

1) Olafs Ungdomshistorie synes troverdigst fortalt hos Snorre, Ol. Tr. S. Kap. 1—7. 21. 22. 25. 29. 30—35; vidtløftigere, men

Hans anden Kone, Gyda, var død, og han begyndte at længes efter sit Fædreland¹⁾. Da Thorer Klakka kom til Dublin, fik han snart Olaf i Tale, og da denne spurgte ham om Tilstanden i Norge, sagde han, at Haakon Jarl ikke var elsket i Landet. „Hele Folket ønskede sig en Konge af Harald Haarfagers Æt, men saa Ingen, der kunde maale sig med Jarlen.“ Efter flere Samtaler aabenbarede Olaf, hvo han var, og spurgte Thorer, om han virkelig troede, at Bønderne i Norge vilde tage ham til Konge, hvis han kom did. Thorer forsikrede ham, at dette vilde skee, og lagde til, at han egentlig var reist hid paa de oplandske Hovdingers Bøn for at udforske, om Ole den

ogsaa med mange fabelagtige Tillæg i *Ol. Tr. S.* i *Fornm. S.*, *Flatebogen* og hos *Odd Munk*. Alle *Sagaer* ligesom ogsaa *Thjodrek Munk* Kap. 7 nævne *Olafs Opdragelse* i *Gardarike*, hans *Vikingetoge* i *Ostersøen* og hans *Daab* paa *Svillingerne*. Paa flere *Steder* omtales ogsaa hans *Giftermaal* med *Geira*, ligesom hos engelske *Skriventer* hans *Toge* i *Forening* med *Svein Tjugeskjæg* mod *K. Ethelred* og hans senere *Førlig* med denne. Disse *Tildragelser* af *Olafs Ungdomsliv* synes man saaledes ikke at have nogen *Grund* til at omtvile, saameget mindre, som *Sagaerne* støtte sine *Beretninger* herom til *Kvad* af *Olafs Samtidige*, *Hallfred Vandraadskald*, og paa et *Kvad*, kaldet *Rekstefja*, forfattet af *Stein Herdisarsen*, der levede omkring 1070. Mindre vel begrundet er den i alle udførligere *Sagaer* om *Olaf* forekommende *Fortælling* om hans *Giftermaal* med *Gyda*; at han imidlertid har været gift i *Irland*, og at dette *Giftermaal* meget tidlig har været kjendt i *Norge*, derom vidner *Fortællingen* om hans *Søn Tryggve*, der efter *Olaf* den helliges *Død* gjorde *Fordring* paa *Norges Rige*. *Olafs* *Mærverkelse* ved *Danevirke* er uvis, og *Fortællingen* om, hvorledes han hjalp til at vinde *Vol-*
den, har Udseende af at være en *Fabel*. *Fortællingerne* om, at han *christnede Rusland*, at hans *Komme* did forudsagdes af *Epaamænd* osv., bære alle Præg af at være *Legender*, opdigtede af *Geistlige* for at forherlige *Norges* første *christelige Konge*. (Vfr. *P. G. Müller* om *Enorres Kilder* S. 219—224).

¹⁾ *Flatebogen* I, 206.

gerdste, om hvem man hørte saameget tale, var Kong Tryggves Søn, og, hvis saa var, indbyde ham til Norge. Han fremkaldte som Bidner sine to Ledsagere. Olaf blev glad ved at see sine Morbrødre, og da han hørte dem sande Thorer's Ord, kunde han ei længer tvivle. Han forlod Irland med fem Skibe og Thorer i sit Følge. Ved Orknoerne traf han Jarlen Sigurd Lodverssøn, hvem han tvang til at antage Christendommen, sverge sig Troskab og give sin Søn til Gidsel ¹⁾). Derpaa fortsattes Reisen til Norge, og man landede først ved Den Moster ved Hordeland. Olaf lod sine Prester synge Messe for sig paa Den og bestemte, at en Kirke skulde bygges paa samme Sted ²⁾). Siden drog han hurtigst muligt nordestefter uden at give sig tilkjende. „Han skulde overrumple Haakon,“ saa var Thorer's svigefulde Raad. Men ved Agdenes mødte det Rygte dem, at Thrønderne vare i fuld Opstand mod Jarlen. Slikt havde Thorer ei ventet, og forfærdet saa han nu intet andet Raad end at lokke Olaf i Land til en hemmelig Samtale og der lade ham dræbe. Det var om Aftenen, at de havde lagt til Land ved Agdenes; men om Natten begave Jostein og Karlshoved sig i al Stilhed til sin Frændes Skib, kaldte ham i Land, og nu, da de vare løste fra sin Ed, kastede de sig for hans Fodder og aabnede ham Jarlens Svig og Thorer's Forehavende. Olaf

1) En Nl. Tr. S. Kap. 52. Fornm. S. Kap. 98. Flatsbogen I, 227 fgg. Efter de Ord, som den sidstnævnte Saga lægger Olaf i Munden, maa man antage, at Erik Blodøres Datter Ragnhild endnu ved den Tid har levet og har havt noget at sige paa Verne, ligesom og, at Orknoerne og Hjalmland ikke have underkæstet sig Haakon Jarl, men at Jarlerne der have vedblevet at være Erik Blodøres Børn tro.

2) Olafs Reise er fortalt efter Snorre anf. St., Nl. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 94. 99. Flatsbogen I, 216—219. 227—229; dermed stemme ogsaa Fagrskinna og Thjodrek Munk, der imidlertid omtale dette i al Korthed.

tilgav dem og gif atter ubemerket ombord. Morgenen efter bad Thorer ham følge sig i Land, for at de i Genrum kunde raadslaa med hinanden, og Olaf fulgte ham uden at lade sig merke med nogen Mistanke. Thorer havde ladet to af sine Mænd skjule sig i den nærliggende Skov for at dræbe Olaf under Samtalen; men denne kom Forræderen i Forkjebet: paa et givet Tegns løb hans Morbrodre frem og nedstodte Thorer. Den Dræbtes Mænd gave sig strax i Olafs Vold; han drog nu hastig ind i Throndhjemsfjorden og fandt her Alt i Oprør¹⁾.

Lange havde Haakon Jarl været elsket af Nordmændene; men da han troede sit Herredømme grundfæstet, begyndte han at blive haard og give sin Vellyst frit Rum. Han bortførte mægtige Mænds Koner og Døtre, krænkede dem og sendte dem siden tilbage til deres Hjem. Denne skjændige Fremfærd vakte Folkets Misnoie, og Thronderne knurrede hoit. Engang, da Jarlen var i Gjestebud paa Medalkhuus i Guleдалen, sendte han sine Træle til den mægtige Bonde Drm Lyrgeja paa Bunes²⁾, for at borttage hans Kone Gudrun, en Datter af Bergthor paa Lunde³⁾ og for sin Eksonhed kaldet Lundesolen. Drm modtog Trælene vel og bød dem til Madver. Men medens de spiste, havde han samlet alle sine Naboer og afflog nu at lade Gudrun følge dem til Jarlen. Trælene saa sig ei istand til at bruge Magten og forlode Gaarden med Trusler. Men Drm udsendte strax Hæror rundtom i Bygden og stevnede alle Bønder sammen for at dræbe Jarlen. Den misfornoiiede Almue reiste sig ogsaa paa Drms Bud

1) Thorer's Død fortælles i Olaf Tr. Saga i Fornm. S. Kap. 99. 100. Flatsbogen I, 229 fgg. Odd Munk Kap. 16 (Munchs Udg. Kap. 12), paa de to sidste Steder med flere fabelagtige Tillæg.

2) Gaarden Bunes i Størens Prestegjæld, længere op i Guleдалen.

3) Gaarden Lunde i Hørg Sogn, Størens Prestegjæld.

og søgte til Medalshuus¹⁾. Da Haakon fik Nys om Op- løbet, forlod han Gaarden med sine Mænd og skjulte sig i en dyb Dal²⁾; herfra udspeidede han den følgende Dag Bøndernes Bevægelser. Disse holdt alle Veie besatte, og de Fleste troede, at Jarlen var dragen til sine Skibe, der laa ude ved Vigga³⁾; for dem raadede Erlend, hans Søn, en skjon og haabesuld Yngling. Da det blev Nat, sendte Jarlen sine Mænd bort og bød dem fare Skovveien til Orkedalen: „de vare sikke, naar han ei var med dem.“ De skulde bede hans Søn drage med Skibene til Møre; der haabede Jarlen at møde ham, naar Bondehæren havde spredt sig noget. Haakon var nu ene med sin Træl Karf, hans Jævnaldrende, given ham som Barn i Tandfæ⁴⁾. Han selv red, men Trælen gik til Gulelven. Det var allerede Vinter, og Elven tilfrosset, men Isen fuld af Huller. For at vildlede sine Forsølgere styrkede Haakon sin Hest i et af disse og fæstede sin Kappe ved Jiskanten, gik derpaa til en Hule, som siden kaldtes Jarlskhulen⁵⁾, og lagde sig

¹⁾ Jarlen havde en Stund i Forveien berøvet en mægtig Mand i Guledalen, ved Navn Brynjolf, hans Kone; allerede dengang havde der været almindelig Misnøie blandt Bønderne, og det var nær ved Opstand. Men nu reiste Alle sig paa Orms Bud. En. Dl. Tr. S. Kap. 53. Fornm. S. Kap. 101.

²⁾ Denne skal siden være kaldet Jarlsdalen (Snorre anf. Sted, Fornm. S. Kap. 102). Navnet findes nu ei længer; men man formoder, at det har været en Dal strax ved Meelhuus, gjennem hvilken en Bæk, kaldet Lodbækken, løber. At den ligesom Meelhuus har ligget paa Elvens østre Side, synes at fremgaa af den følgende Fortælling.

³⁾ Gaarden Viggen i Børgsens Prestegjæld.

⁴⁾ Saa kaldtes Gaver, som det var Skik at skjenke Barnet, naar det fik sine første Tænder.

⁵⁾ Er nu ikke at finde; den maa have været paa Elvens vestre Side. Hele Guledalen og især dens nordligste Deel er uden Tvivl bleven meget forandret ved det store Jordfald og den deraf følgende Dverfsvømmelse, som der fandt Sted i det 14de Aarhundrede.

her til Hvile. Og saa Karf sov, men da han vaagnede, fortalte han sin Drom: han syntes, at en fæl Mand stred ned over Vien og bød ham sige Jarlen, at nu vare alle Sunde luffede. Med mørke Anelser udbrød Haakon: „Snart er det da forbi med mit Liv.“

Erlend, hans Son, havde imidlertid faaet Budskabet fra sin Fader og vilde strax drage ud af Fjorden med sine tre Skibe, men mødte Olaf Tryggvesson. Han merkede, at det var Fiender, og vilde ro til Land; Olaf, som troede, at det var Jarlen, bød sine Mænd af alle Kræfter forfølge ham. Da Erlend allerede var kommen Stranden nær, roede han paa Grund, løb over Bord og vilde redde sig ved Svømmen; men Olaf slyngede Norpinden efter ham og rammede ham i Hovedet, saa Hjerneskallen brast. Saaledes endte Erlend sit Liv. Hans Mænd bleve deels dræbte, deels fangne, og nu fik Olaf vide, at Jarlens Folk vare adspredte og han selv flygtet. Snart kom ogsaa Bønderne til ham; hans Rygte var kommet dem for Dre, de toge ham strax til Hovding, og hele Skaren for op i Gulesdalen at søge Jarlen.

Haakon havde forladt Hulen og var gaaet til Gaarden Rimul¹⁾, hvor hans Veninde, den mægtige Thora, boede. Han fik hemmelig tale med hende og bad hende skjule sig; hun svarede, at hans Fiender vilde randsage hele hendes Huus, og ei vidste hun noget Sted, der var trygt, uden det skulde være under hendes Evinesti. Hun forte dem did. „Her skulle vi berede os Skjul,“ sagde Jarlen, „Livet maa vi redde og ei bryde os om, hvordan Herberget er.“ Medens Karf grov en Grav og bar Mulden bort, fik Haakon af Thora høre Olafs Komme og Erlends Død. Derpaa steg han ned i Graven med Trælen; Thora gav

¹⁾ Gaarden Rimul i Meelhuus Sogn, omtrent ligeoverfor Meelhuus paa Elvens Vestside.

dem Lys og Mad, dækkede over med Bræder, Møg og Muld og drev Svinene ind. Ingen vidste dette uden hun.

Imidlertid var Olaf med Bønderne kommen til Elven og havde fundet Jarlens druknede Hest og hans Kappe; men de lode sig ei bedrage og vedbleve at søge. Man havde Mistanke om, at Haakon var paa Rimul, og randsagede derfor noie hvert Huus, men sandt ham ikke. Da samlede Olaf sine Mænd til Thing paa Gaarden, steg selv op paa en Steen ved Svinestien og lovede med hoi Røst en stor Belønning for Jarlens Banemand. Derpaa forlod han Rimul med Bøndehæren og drog til Lade. Haakon og Karf hørte i Graven Olafs Ord, og en Angst greb Jarlen, som han aldrig forhen havde følt. Han kastede et Blik til Trælen og saa i Lysskinnet, at han skiftede Farve. „Hvi er du saa bleg,“ spurgte han, „og stundom sort som Jord? Er det ikke saa, at du vil svige mig?“ Trælen sagde Nei. „Vi bleve begge fødte i een Nat,“ sagde Jarlen; „kort vil der og vorde mellem vor Død.“ De spiste sammen og drak af eet Kar. Da det blev Nat, holdt Jarlen sig vaagen, men Trælen sov en urolig Søvn, og da han vaagnede, fortalte han sine ildevarslende Drømme¹⁾. Jarlen bad ham

1) Første Gang, han vaagnede, fortalte han sin Herre, at det tyktes ham, at de begge havde været paa eet Skib, og han skulde styre; Jarlen sagde: „Der raader du nu for vore Levedage. Vær mig tro, som du bør være; derfor skal du blive lønnet af mig, naar bedre Dage komme.“ Karf sovnede atter og gav sig ilde i Søvn. Da han vaagnede, spurgte Jarlen, hvad han drømte. „Paa Lade var jeg nu,“ svarede han, „og Olaf Tryggvessøn lagde en Guldfjede om min Hals, og desuden syntes mig, at han gav mig en stor Hest.“ Jarlen sagde: „Det betyder, at Olaf skal lægge en blodrød Ring om din Hals, hvis du kommer til ham. Vøgt dig; han vil halshugge dig og siden fæste dig i Galgen til Spot og saaleves give dig en Hest. Men af mig skal du nyde Godt, som tilforn, hvis du ikke sviger mig.“ (Olaf Tr. S. i Fornm. S. Kap. 104. jvfr. Sn. Dl. Tr. S. Kap. 55).

være sig tro: „Jeg skal rigeligen lønne dig,“ sagde han, „naar bedre Dage komme.“ Begge vaagede nu, og den Ene troede ei den Anden. Men mod Morgenstunden faldt den udmattede Jarl i Søvn; han gav sig ilde og skreg rædsomt. Da greb Karf en Kniv af sit Belte, stødte den i Haakons Strube og gav ham saaledes Døden. Trælen affaar sin Herres Hoved, løb bort med det til Lade, fortalte her sin og Jarlens Færd og fordrede Løn. Wien Olaf lønede Forræderen, som han fortjente, og lod ham halsbhugge. De forbittrede Bønder fastede Haakons Hoved paa Galgen ved Siden af Trælens og fastede Stene paa dem under Forbandelser; hans Krop brandte de, og over hele Throndhjem nævntes han ei anderledes end den onde Jarl. Haakon var 58 Aar gammel¹⁾, da han faldt som et Offer for sin Boldsomhed og sine Rænker; han var den sidste Hedning, som beherskede Norge²⁾.

Hedenskabets og Christendommens Kamp er Middelpunktet, hvorom Norges Historie især dreier sig i de nærmeste 30 Aar efter Haakon Jarls Død. Nordmændenes

1) Olaf Tr. S. i Fornm. S. Kap. 104. Flatabogen I, 239.

2) Odd Munk fortæller Haakon Jarls Endeligt med adskillige Afvigelser fra de øvrige Sagaer, men fortjener heri, som ellers, liden Tiltro. Ágrip Kap. 11 stemmer i det Hele med de fleste Sagaer i Fortællingen om Haakons sidste Ekjebne. Den siger, at Thora var Jarlens Frille, og afviger deri, at den lader Flokken, som søgte efter Jarlen paa Rimul, true med at opbrænde Gaarden. Da Haakon hørte dette, vilde han ikke pines af sine Fiender og lod Trælen overstjære sin Strube. Hovedet blev bragt til Kjøbstaden, og da Flokken fór ned over Steenhjerget (strax sendenfor Throndhjem), var hele Fjorden fuld af Skibe, idet hele Almuen havde reist sig paa Grund af den udsendte Hærtil og var strømmet sammen for at tage Haakon af Dage. Denne Saga lægger til, at det var om Vaaren, at Haakon døde. Efter de andre Sagaer synes det at have været ved Vinterens Begyndelse.

vidtloftige Sætoget havde allerede tidligen gjort dem be-
kjendte med den christelige Tro; men længe gjorde denne
kun lidet Indtryk paa dem. En Enkelt kunde ved de For-
tællinger, han hørte om Christi kraftige Gjerninger, bevæ-
ges til at paakalde ham ved Siden af sine fædrene Afsgu-
der¹⁾; Nogle lode sig og primsigne (betegne med Korset)
for med større Frihed at kunne omgaaes de Christne²⁾.
Men i det Hele hærdede den omflakkende Vifings Liv hans
Hjerte mod Christendommens Blidhed, og det varede længe,
før nogen Apostel prædikede Troen for den roligere Slægt,
der blev hjemme. De Omvendelsestog, som Munken
Ansgarius og flere frankiske Præster i det 9de Aarhun-
drede gjorde gennem Danmark og Sverige, vandt vel
Christendommen Tilhængere i disse Lande, men havde in-
gen umiddelbar Indflydelse paa Norge. — Mangen Hed-
ning anede vel Afgudsdyrkelsens Tomhed; enkelte fromme
Tænkere vendte sit Sind til den evige Gud, alle Ting's
Ophav, der ikke var Afsalæren selv fremmed, og saa i So-
len hans mest ophoiede Billede³⁾; Flere, der ei formaaede
at skue saa dybt, levede uden Gud og satte sin Lid til egen
Kraft⁴⁾. Af hine behøvede Christendommen kun at kjen-

1) Saaledes heder det om Helge den magre, en af Islands Land-
namsmænd, at han vel var Christen at kalde, men dog var meget
blandet i sin Tro; han var døbt og sagde sig at tro paa Christ,
men han paakaldte Thor til Soreiser og vanskelige Foretagender.
Landn. III, 12. Olaf Tr. S. i Fornm. S. Kap. 124.

2) Exempler herpaa i Mornagestfs. Kap. 10. Egils S. Kap. 50.

3) See ovenfor S. 230 og Anm. 1. Paa det der anførte Sted i
Landn. I, 9 fortællers der om den islandste Hovding, Lovsigeman-
den Thorkel Maane († 985), at han i rene Sæder kunde lignes
med den bedste Christen, og at han i sin Højsot led sig bære ud
i Solkinnet og anbefalede sig til den Gud, som havde skabt
Solen.

4) Paa denne Tro findes mangfoldige Exempler. Færoingen Sig-
mund Brestersen erklærede for Haakon Jarl, da denne spurgte
ham, hvad Tro han havde, at han fortrostedes sig paa sin Lykke

des for ogsaa at antages; for disse var der idetmindste ingen Grund til at hade og forfølge den. Men Mængden af Folket holdt endnu fast ved Asalæren. Almuen var lænket til den ved Overtroens sterkeste Baand: den saa Guddommen i Træ eller Steenbilledet, troede, at den rørte og besjælede det, aahenbarede det Tilkommende og gav gode Raad gennem dets Mund; ved alle Slags Offere, selv af Menneſter, stræbte den at gjøre sig Guderne gunstige. Hovedingerne forsvarede tillige Asatroen af Egennytte: de vare Asernes første Tjenere, Gudehusenes og Offringernes Forstandere og virkede uidentvivel i denne Egenſkab ligesaameget paa Almuen som i Egenſkab af verdslige Styrere. Overhovedet folte man Afſky for at ſvige en Tro, som paa det næieſte var forbunden med det huuslige og offentlige Liv, og i hvilken man ſaa Kilden til Fædrenes og ſit eget Held ¹⁾.

Chriſtendommen var kun lidet bekjendt i ſelve Norge før under Haakon den gode, men blev nu med eet paa-buden ſom Landsreligion; derfor fandt den almindelig Modſtand. Den forekom de ivrige Hedninger ſvag og umandig; de ſaa i den ſin Krafts og Friheds Grav. Bønderne yttrede den heftigſte Uvillie mod Faſten og Afhold fra Arbeide paa Helligdagene, noget, ſom de ſagde vilde lægge deres Land øde ²⁾. Haakon gav efter for at undgaa Strid med ſine Underſaatter og lod Asatroen ſtaa ved Magt.

og Seiersælhed, og denne Tro havde hidtil hjulpet ham (Olaf Tr. S. i Fornm. S. Kap. 184). Et lignende Svar gav Arnſjot Gelline Olaf den hellige før Slaget paa Stikleſtað. Sn. Olaf d. hell. S. Kap. 227.

¹⁾ Man finder paa mange Steder ſaadanne Uttringer af Hedningerne, ſom „at de ei vilde forlade ſine Fædres Tro“; „at denne Tro hidtil havde hjulpet dem, og ſaaledes haabede de og, at det vilde ſkee i Fremtiden“; „at de ei kunde vente ſig Andet end Ulykke og Uaar, naar deres Guder vredeſes paa dem for deres Træfalb“ o. ſ. v.

²⁾ Sn. Haakon Godes S. Kap. 17.

Grif Blodøyes Sønner vare Christne af Navn, men ei af Sindelag; deres voldsomme Fremfærd mod Hedenkabet virkede Intet for deres Tro, da den kun reiste sig af Gjerlighed og Undertrykkelseslyst. Smidlertid virkede Handelsforbindelser, at Christendommen lidt efter lidt blev mindre fremmed, især for Indbyggerne i det sydlige Norge ¹⁾; og uagtet Haakon Jarl gjorde Alt for at udrydde dens Spor og derimod hæve Hedenkabet, saa var dog dette allerede undergravel af Bantro og grov Dvertro og omstyrte des derfor snarere, end man skulde vente, da det angrebes med Kraft.

Christendommen, saaledes som den paa disse Tider lærtes, var vel langt fra sin oprindelige Reenhed, men fuld af digterisk Liv. En Mængde menneskelige Tilfætninger vare beregnede paa at holde uoplyste Folkelags vilde Kraft i Tømme til samme Tid, som de ved Sandselighed vandt deres levende Phantasi. Gjennem en Mængde Billeder og Symboler lededes Tanken til det Uhyulige, medens mange Former, som det gjordes til Samvittighedsfag at iagttage, uformerket hævede Religionens Tjenere til Folkets Ledere. I mange Henseender lempede ellers Christendommens Forkyndere sig efter Hedningernes Forestillinger. Kirkerne reistes paa de Steder, hvor før Afgudshusene stode; de christelige Fester henførtes til Tider, da de hedenske holdtes; Dffergjestebudene forvandledes til christelige Gilder, og Mindebægerne viedes til Helgenerne, istedetfor til de hedenske Guder ²⁾. Paa den anden Side forsmaaede de dog ei

¹⁾ Fra Biken (især fra Tunsberg) dreves megen Handel paa Saxland og Danmark, i hvilket sidste Land Christendommen i 10de Aarh. alt havde vundet temmelig Fremgang.

²⁾ Selv Paverne anbefalede Christendommens Forkyndere saavidt muligt at lempe sig efter Hedningernes Forestillinger for saaledes lettere at bringe dem til Omvendelse. Beda har i sin Kirkehistorie (I, 30) bevaret et Brev fra Pave Gregor den store til Augustinus, der først forkyndte Christendommen blandt Angel-

heller List og Evang, hvor de Intet kunde udrette ved Overtalelse og Lempe, og det var uden Tvivl den mindste Deel af dem, som havde noget rigtigt Begreb om sand Omvendelse.

Saaledes var de to Religioners Væsen, som efter Haakon Jarls Død traadte i en alvorlig Kamp mod hinanden i Norge. Hvorledes Kampen førtes, hvorledes Christendommen seirede, og hvilke Forandringer den med Tiden frembragte i Folkeliv og Regjeringsform, vil den følgende Historie vise.

Olaf Tryggvesson.

Olaf Tryggvesson var 27 Aar gammel, da han kom til Norge; hans Helteegjerninger i fremmede Lande vare Nordmændene bekjendte, og hans Skjonhed, Styrke og blide Væsen vakte Mindet hos dem om Haakon den gode¹⁾. Thronderne saa Jngen mere skiftet til at blive Landets

saxerne (omkring 600), i hvilket Paven befaler Augustinus „ei at edelægge Folkets Afgudshuse, men blot at tilintetgjøre Gudebillederne i dem, siden rense dem ved Besprængelse med Vievand, bygge Altene i dem og lægge Nellikvier i disse; man kunde da benytte dem som Kirker; thi Almuen vilde helst komme sammen paa de Steder, hvor den tilforn var vant til at forsamles.“ Ligeledes heder det i dette Brev, at, siden Folket var vant til at slagte en Mængde Dyr som Offere til sine Guder, saa vilde Paven, at denne Skik skulde forvandles til en christelig Festslighed. Folket skulde nemlig paa de hellige Martyrers Hvitidsdage samles ved Kirkerne og der slagte Dyr og holde religiøse Gjæstebud til den sande Guds Ære.

¹⁾ Om Olafs Udseende heder det hos Odd Munk (Kap. 50, Fornm. S. X, 321; Munchs Udg. Kap. 41): Olaf var stor af Bert og meget belevet, havde hvidt (meget lyst) og glat Haar, hvide Dienbryn, lys Farve, herlige Dine, og det er sagt, at to Mænd ei kunde være ligere i alle Henseender end han og Haakon Adalsteinsfostre.

Styrer efter Haakon Jarl og modstaa dennes kjælle Søner, hvis de vilde hevne sin Fader. Paa et almindeligt Thing (allsherjarping) tildømte derfor Bønderne af Throndhjem 8 Fylker Olaf Norges Rige, saa vidt som Harald Haarfager havde raadet, og han svor dem igjen at overholde Landets Love. De øvrige Nordmænd fulgte Throndernes Exempel; da Olaf om Vinteren gennemfor Landet, blev han paa alle Lagthing antagen til Konge, og de Hovdinger paa Oplandene og i Viken, der forhen under Haakon Jarls tidligere Regjeringsaar, i det mindste i Ravnet, havde været den danske Konge undergivne, bleve nu Olafs Mænd. De oplandske Konger af Harald Haarfagers Æt erkjendte ham som sin Overkonge og beholdt sit Fædrenerige paa de gamle Vilkaar. Haakon Jarls Søner og deres Tilhængere flygtede til Sverige, hvor de bleve vel modtagne af Kong Olaf, Erik Seiersøls Søn¹⁾.

Allerede medens Olaf opholdt sig i Vesten, havde han lovet, at hvis han nogensinde kom i Besiddelse af sit Fædrenerige, da skulde han af al Kraft stræbe at indføre Christendommen²⁾, og dette Løfte holdt han. I Viken var Christendommen forud bekjendt; her havde hans Fader raadet og været afholdt, her var hans Stiffader Lodin og hans Morbrødre Karlsbøved, Jostein og Thorkel Dyrdil anseede Hovdinger; derfor valgte han denne Deel til at begynde Omvendelsen med. Foruden sine fornævnte Frænder vandt Olaf ogsaa to mægtige Brødre, Thorgeir og Hyrning, for sin Sag ved at gifte dem sine Stiføstre, Lodins Døtre, og nu bød han tidlig om Vaaren (996) Biskøperingerne at antage Christendommen. De fleste rettede sig uden Vanskelighed efter Hovdingerne; de Mod-

¹⁾ En. Nl. Tr. S. Kap. 57. Nl. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 105. 109.

²⁾ Olaf Tr. S. i Fornm. S. Kap. 91.

stridige bleve dræbte, lemlæstede eller fordrevne. Tidens Mand og den heftige Olafs Iver ledede til Grumhed.

Efter denne heldige Begyndelse drog Kongen med sine Skibe langs Ugder og christnede Landet. Da han kom til Rogaland, stevnede han Thing og forkyndte baade med Blidhed og Truster den nye Lære. Bøndernes Ordforere tabte Modet, og Folket maatte lade sig døbe¹⁾. Imidlertid havde Hørdefaars mægtige Vælinger, der gjaldt mest paa Hørderland og Rogaland, raadslaaet om, hvorledes de skulde svare paa Kongens Fordring, og de vare komne overeens om at foie ham, hvis han vilde forøge Slægtens Anseelse og Magt. Paa Gulathing erklærede de Olaf, at de vilde antage Christendommen og hjælpe ham i Alt, hvis han vilde give den unge og skjønne Erling Skjalgsføn paa Sole²⁾ sin Søster Astrid til Egte. Kongen havde Intet herimod; dog skulde Astrid selv raade. Hun syntes, at det ei var for en Kongedatter at egte en Mand, der ei engang var Jarl; men da Olaf vrededes, gav hun efter. Bønderne gjorde ingen Modstand, da de saa sig forladte af sine Høvdinge; de bleve alle christnede, og Erling holdt Bryllup med Astrid. Kongen vilde give ham Jarls Verdighed; men han foretrak sine Fædres Verdighedsnavn, Herser eller Lendermand, og han fik Landet mellem Sogn-

1) Snorre siger, at Kongen stevnede Thing paa Rogaland; *Ol. Tr. S. i Fornm. S., Flatabogen I, 283 og Odd Munk Kap. 24 (Munchs Udg. Kap. 17)* fortælle derimod, at Thinget holdtes paa Den Møster i Sunnhørderland, og da have rimeligviis ogsaa Herder været tilstede. Man maa imidlertid antage, at kun en ringe Deel af Almuen paa Rogaland og Hørderland har indfundet sig, men at Høvdingerne og den større Deel har henfudt Sagen til Gulathing, hvor de vilde svare paa Kongens Begjæring. *Ifr. Snorre Kap. 62. Fornm. S. Kap. 147.*

2) Gaarden Sole i Haalands Prestegjæld paa Jæderen.

soen ¹⁾) og Lindesnes med samme Rettigheder, som Harald Haarfagers Sønner havde havt af sin Fader ²⁾).

Nu fortsatte Kongen sin Færd nordestefter med en stor Hær. Paa Dragseid Thing paa Stat bod han de forsamlede Sogninger, Firder, Søndmøringer og Romsdøler Balget mellem Christendommens Antagelse og Kamp. — De maatte finde sig i det Første; thi de vare for svage til Modstand. Paa Den Selja ³⁾) skal ved denne Leilighed den hellige Sunnivas Lig være fundet, og Norge fik sin første indenlandske Helgen ⁴⁾). Uden Hindringer blev siden Nordmøre christnet. I alle disse sine Foretagender blev Olaf kraftigen understøttet af sin Hirdbiskop Sigurd, en viis, from og lærd Mand, der havde fulgt ham fra England ⁵⁾).

Nu var Olaf paa sin Omvendelsesfærd kommen til Thronbhjem, hvor baade Landets og Hedenskabets Hovedstyrke var. Ogsaa her for han frem med den ham egne Hefstighed og brændte det store Hov paa Lade med alle dets Gudebilleder efter at have borttaget dets Skatte. Forbitrede herover lode Bønderne Hæror fare gjennem alle de

1) Sognefjordens Munding.

2) Erling fik altsaa Hørdeland, Rogaland og Norder-Agder indtil Lindesnes med en Fylkeskonges Rettigheder, altsaa med Halvdelen af de kongelige Indtægter. — Sn. D. Tr. S. Kap. 59—64. Dl. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 140. 141. 143. 144. 147.

3) I Nordfjord strax søndenfor Stat.

4) Legenden om Sunniva og hendes Broder Albanus findes i Olaf Tryggvesøns Saga i Fornm. S. Kap. 106—108. Det Hele er muligens et Dypspind af de Geistlige, der fulgte Kong Olaf, for at skaffe Christendommen Anseelse. Historien kjender nok ellers ikke til Sunniva.

5) Denne Sigurd er rimeligviis udgaaet fra den nordgermaniske Befolkning, som allerede fra det 9de Aarhundrede havde sat sig fast i det nordlige England. Hans Charakter skildres i Olaf Tr. S. i Fornm. S. Kap. 107. — Sn. Dl. Tr. S. Kap. 65. Dl. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 149.

nærmeste Fylker og samlede sig mod Kongen. Denne forlod derfor Fjorden; han vilde ei oppebie Thrøndernes Angreb, men heller drage til Haalogaland og christne dette Fylke. Rygtet om hans Hensigt gik imidlertid forud for ham, og Haaleggerne vare rede til at forsvare sin Tro under Høvdingerne Haarek af Thjotta, Gyvind Skaldespillers Son, Thorer Hjort af Baage¹⁾ og Gyvind Kinnrifa (med den revne Kind). Udenfor Ramdalen fik Kongen dette at vide og vendte om til Throndhjem, hvor Bondehæren allerede havde adspredt sig. Om Høsten anlagde han Kjøbstaden Nidaros ved Nidelvens Udløb, byggede sig her Kongsgaard og Kirke og beredte sit Vintersæde. Ikke hundrede Bønderne ham heri; de bade kun sine Guder modstaa den nye Tro og blotede dem ved Vinternat store Offere²⁾.

I Begyndelsen af Vinteren lod Olaf Bud gaa over hele Throndhjem og stevnedes Folket til 8 Fylkers Thing paa Frostø. Bønderne forandrede Thingbudet til Krigsbud, og da Kongen kom til Thinget, fandt han den hele Almue væbnet. Dens Ordfører var den mægtige Skjegge, kaldet Jærn-Skjegge, fra Upphaug paa Yrjar³⁾. Kongen begyndte at forkynde Christendommen med Blidhed, men afbrødes snart ved Bøndernes Skrig og Trusler: „Han skulde tie, ellers vilde de dræbe ham eller drive ham af Landet. Samme Vilkaar havde de før forelagt Kong Haakon Adalsteinsfostre, og han gav efter for dem; Olaf gjorde bedst i at følge denne gode Konges Exempel.“ Kon-

¹⁾ Thjotta er Thjøto paa Helgeland, Baage Baagen i Vosoten.

²⁾ Sn. N. Tr. S. Kap. 65. 77. N. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 150. I Henseende til Ordenen og Tidsfølgen i de nu paafølgende Begivenheder retter jeg mig efter N. Tr. Saga i Fornm. S., da Snorres Chronologi for Olafs Regjeringstid ikke ret stemmer hverken med sig selv eller med andre Sagsaers Udsagn. Dens Afvigelser fra den her antagne skulle senere blive anførte.

³⁾ Gaarden Upphaug i Orlandets Prestegjæld.

gen saa Bøndernes faste Beslutning og Overmagt; han gav efter og lovede at komme til deres store Midvintersblot, som efter gammel Skik skulde holdes paa Mære, og hvortil al Thrøndelagens Hovdinger strømmede sammen. Hermed hævdedes Thinget, og Olaf vendte tilbage til Nidaros. I Julen indbød han til sig alle Uldthronernes Hovdinger og modtog dem med et herligt Gjæstebud. Men Dagen efter samlede han dem til Huusthing og talede til dem om Thinget paa Frosta: „Jeg bød Eder Christendommen,“ sagde han, „men I bøde mig at blote med Eder, og vi aftalte at mødes paa Mære for der at offere. Skal jeg da blote og udsone mig med Guderne, saa vil jeg gjøre det største Blot, som end har været: ei vil jeg dertil vælge Træe eller Ugjerningsmænd, men de ypperste Bønder vil jeg skjenke til Guderne.“ Han udvalgte strax sex tilstedeværende Hovdinger dertil; ligesaamange vilde han siden vælge af Indthronerne. Kongens Mænd stode rede til at gribe Offrene, og de forfærdede Bønder saa ingen anden Udvei, end at bede Kongen om Naade, lade sig dobe og give Olaf sine Sønner og Frænder som Gisle for sin Troskab.

Efter Jul (997) før Kongen med sine Mænd ind til Mære og fandt her alle Christendommen fiendste thrøndske Hovdinger. Olaf satte Thing, og begge Partier modte fuldt væbnede. Under Varm og Skrig fra Bøndernes Side paa-bød Kongen atter Christendommen. Skjegge førte Ordet som paa Frosta og bød Kongen at blote som hans Forfædre, og alle Bønderne raabte, at det saa skulde være. Kongen sagde da, at han vilde gaa ind i Høvet og see deres Offerstikke. Med saa af sine Mænd og nogle Bønder traadte han ind. Mange Gudebilleder vare opstillede i Huset; i Midten stod Thor, smykket med Guld og Solv, og blev mest hædret. Alle de Indtrædende vare uvæbnede formedelst Stedets Hellighed; ifkun Kongen havde en guldbeslagen Stav (rekdi) i sin Haand. Med den slog han

Thor ned af Forhoiningen, hvorpaa han stod, og hans Mænd gjorde det Samme med de øvrige Guder. Da blev der stort Bulder. Skjegge vilde trænge sig ud af Hovet, men blev dræbt i Døren af Kongens Mænd. Olaf gik ud og bød Folket sætte sig; i en skarp Tale revsede han Bøndernes Modstridighed og bød dem tilsidst Daab eller Kamp. De havde mistet sin Anfører, og Ingen vovede at træde i Skjegges Sted; de maatte da lade sig christne og give Kongen Gisle. Prestere fore nu gjennem alle Throndhjems Fylker, og Ingen vovede at afflaa Daaben¹⁾. Olaf vilde udsone Skjegges Drab og forligte sig med hans Frænder ved at egte hans Datter Gudrun. Men om Brudenatten vilde hun dræbe Kongen, da han var falden i Sovn. Han rev Kniven af hendes Haand og kaldte sine Mænd til; da drog Gudrun bort fra hans Gaard med sit Folge²⁾.

I Løbet af Aaret 996 havde Olaf Tryggvesson christnet hele Norges Kystland lige fra Viken og indtil Haalagalands Grændse. Dette Fylke, hvor Indbyggernes Uvillie mod den nye Tro allerede havde tilkjendegivet sig paa det tydeligste, overlod Kongen for det første til sig selv, oppebiende en bekvemmere Leilighed til at udføre sine Planer. Størstedelen af Aaret 997 tilbragte Kongen i den nordlige Deel af Landet, sysselsat med her at befæste og videre udbrede. Christendommen. Ved Sommerens Slutning var han paa Søndmøre. Om Høsten drog han sydefter langs Landet, befæstede overalt den nye Tro og kom ved Vinterens Begyndelse til Viken. Herfra drog han til Ringe-

1) Sn. Ol. Tr. S. Kap. 72—76. Ol. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 162. 165—167. Kongens skarpe Tale læses i den sidste Saga Kap. 167 og med nogen Forandring i Flatsbogen I, 322 fg. Hovedindholdet er paa begge Steder det samme og saa karakteristisk for Olaf og hans Tidsalder, at det vist ikke er nogen senere Sagastrivers eget Opspind, men en virkelig Overleverelse fra Oldtiden.

2) Sn. Ol. Tr. S. Kap. 78. Ol. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 168.

rike, hvor Fylkeskongen Sigurd Syr herskede, en Sønnesøn af Harald Haarfagers Søn, Sigurd Rife, og gift med Aasta, Harald Grenskes Enke. Baade Kongen og alt Folket lod sig dobe paa Olaf Trygvessøns Bud; det Samme skede og andre Steder paa Opplandene¹⁾.

Medens Olaf opholdt sig i Viken om Vinteren og Baaren 997—998, stræbte han at udrydde Hedenskabets Levninger; især forfulgte han dem, der øvede Seid og Galder. En af de berømteste Seidmænd paa den Kant af Landet var Gyvind Kelda, en Sønnesøn af Harald Haarfagers Søn, Rognvald Rettiibeine. Ham og mange hans Lige bød Kongen til sig og søgte først at overtale dem til Christendommen; men da dette ikke nyttede, lod han dem herlig beverte og derpaa indebrænde, da de berusede vare faldne i Sovn. Gyvind alene undkom gennem Bjoren paa Huset. Tidlig om Baaren drog Kongen med meget Folk langs Ugder og Rogaland og holdt Paaskjegstebud paa Ugvaldsnes paa Den Kormt. Hid kom Gyvind Kelda om Natten paa et Langskib, ledsaget af mange Seidmænd, og vilde hevne sig. Men de bleve alle fangne, og da de endnu negtede at modtage Christendommen, lod Olaf dem bundne lægge ud paa et Skjer, som Havet i Flodtiden overskyllede, og tog dem saaledes af Dage²⁾.

Ikke længe efter tilbød der sig Leilighed for Olaf til paa en listig Maade at faa Bugt med de gjenstridige Haaleyger. Da han nemlig om Sommeren 998 langsomt drog nordest, traf han paa Nordmøre to unge Haaleyger, Brø=

1) En. Nl. Tr. S. Kap. 66. 67. Nl. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 194. Flatsbogen I, 370.

2) En. Nl. Tr. S. Kap. 69—70. Nl. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 195. 198. Flatsbogen I, 373. 377. — Ddb Munk Kap. 32 (Munchs Udg. Kap. 27) lader Olaf samle Seidmændene til sig i Ridaros og fortæller senere (Kap. 40), at Gyvind og hans Led= sagere bleve halshuggede paa et Skjer ved Den Kormt.

drene Sigurd og Hauk, som just vare komne fra en Handelsreise til England; Kongen bød dem antage Christdommen, men de affloge det. Han lod dem da lægge i Lænker og føre med sig til Throndhjem. En Nat undslap de af Fængslet, og Jugen vidste paa hvad Maade; thi Lænkerne fandtes ubrudte og Dorene lukkede¹⁾. Seent om Hosten kom Brødrene til Haarek af Thjotta, bleve vel modtagne og vare hos ham om Vinteren. Tidlig om Vaaren (999), en Dag, da Veiret var godt, fik de Haarek alene ud med sig paa en Lystseilads; men da de vare komne fra Land, tvang de ham til at lade dem raade for Færden og stevnedede nu med gunstig Vær til Nidaros, hvor Kongen havde været om Vinteren, og overleverede Haarek til ham. Olaf bød ham at lade sig døbe; men han negtede det. Siden talede Kongen ofte med ham, snart hemmeligen, snart i Andres Paahør; og da syntes Haarek stedse lige haardnakked. Endelig sagde Olaf, at han ingen Bold vilde tilføie ham formedelst deres Frændskab, og for at han ei skulde siige sig at være svegen, men truede med at ville besøge Haaleygerne til Sommeren. Haarek lod til at være glad ved at komme bort jo før jo heller og drog hjem paa en Skude, som Kongen havde bemandet²⁾. Estray

1) At de ere slupne ud ved Kongens Hjælp og efter at have lovet ham sin Hjælp til at sviige Haaleygernes Hovdinge, viser den følgende Fortælling tydelig nok. Kongen, heder det, irettesatte dem, der skulde passe paa Fangerne, men straffede dem ikke videre.

2) Odd Munk Kap. 41 (Munchs Udg. Kap. 33) siger, at Olaf først bød Haarek to, derpaa tre Fylker at raade for, hvis han vilde forlade Hedenskab; men dette negtede han. Siden bød Kongen fire Fylker, og dette Tilbud antog Haarek og lod sig døbe. — Dette kan dog ikke være ganske rigtigt; thi man finder aldrig, at Haarek har havt saa stor Deel af Landet at bestyre, som fire Fylker vilde udgjøre, og desuden er de øvrige Sagaers Beretning, at Haarek først ved Kongens Ankomst til Haalogaland lod sig døbe, langt sandsynligere end Odds, efter hvilken dette skulde være skeet, før han vendte tilbage til sit Hjem.

han var kommen til Thjotta, sendte han Gyvind Kinnrifa Bud, lod ham sige alt, hvad der var handet, og tillige, at Olaf havde i Sinde at fare til Haalogaland med en Hær; han bad ham hastigen komme til sig for at overlægge om deres fælles Forsvar. Gyvind skyndte sig; men saasnart han var kommen til Thjotta, blev han greben af Kongens Mænd, der havde ledsaget Haarek, og ført fangen til Nidaros. Hverken ved Loster eller Trusler var han at overtale til Christendommen. Kongen lod da sætte et Bækken med Gloder paa hans Mave; men selv i sin Dødsstund, under de frygteligste Pinsler, erklærede Gyvind, at han ei kunde lade sig døbe; thi allerede i Moders Liv var han given til Odin og maatte tjene ham til sin Dod ¹⁾).

Da Olaf saaledes ved Sluhed havde banet sig Veien, drog han mod Sommeren 999 til Haalogaland med en stor og velrustet Flaade. Haarek lod sig strax døbe og fik til Gjengjæld store Beitsler. Uden Hindér kristnedes nu den sydlige Deel af Landet. De nordlige Haaleyger lavede sig derimod til Modstand under Anførsel af de magtige Hovdinge Thorer Hjort af Baage og Raud den ramme (den sterke), der boede paa Godsørne i Fjorden Salpt (Saltensfjord). De droge med mange velrustede Skibe Kongen imøde og begyndte en hidsig Kamp. Dog vendte snart Seieren sig paa Olafs Side. Thorer Hjort flygtede i Land og vilde redde sig ved sit hurtige Løb, men gjennemboredes af Olaf med et Kastespyd. Raud gif til Havs og kom lykkeligen til sit Hjem, hvorfra Sagnet siger, at han længe holdt Kongen borte ved Modvind, som hans Trolddom vakte, indtil omsider Olafs og Biskop Sigurds ivrige Bønner seirede. Raud blev fangen, og da han ei vilde lade sig døbe, lod Kongen ham grusomt pine tildøde, idet han tvang en levende Orm ned gennem hans Hals.

¹⁾ Sn. Nl. Tr. S. Kap. 81—83. Nl. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 199 og 204. Flatabogen I, 378. 383 fgg.

(Efter at have christnet Haalogaland lige til Dmd¹) vendte Olaf om Høsten tilbage til Throndhjem²). Det heder, at han meer end een Gang, og især paa denne Færd, hjem= søgtes af Trolde og onde Bætter, ja selv af Aserne, der vilde hevne sit omstyrkede Herredømme; men han seirede stedse over dem³).

Alle Norges Sofylker havde nu maattet bøie sig for Olafs Magtsprog og bekjende Christendommen i det mindste i det Ndre. Det er let begribeligt, at her i det Hele kun kan være Tale om en Christendom i Navnet; thi hvorledes skulde vel en ordentlig Underviisning i Christendommens Hovedlærdomme kunne finde Sted under en saadan hastig Gjennemfærd af et saare vidtloftigt Landstrøg, hvor Bonderne paa de fleste Steder boede vidt adspredte, og det med den forholdsviis ringe Understøttelse af dygtige christelige Lærere, som man maa antage, at Olaf har kun=

- 1) [Saa kaldtes, som det synes, den sydligste Deel af det nuværende Senjen, omkring det gamle Høvdingesæde Bjarks paa Hindsøens Nordside].
- 2) Sn. Ol. Tr. S. Kap. 84—87. Ol. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 209—211. Flatsbogen I, 393 fgg. Odd Munk Kap. 41. 52. (Munchs Udg. Kap. 33. 43).
- 3) Mange Fortællinger om saadanne Anfægtelser, som Kong Olaf maatte udstaa, findes i de vidtloftigere Sagaer om ham. Snorre har kun beholdt een af disse Fortællinger, om Odins Aabenbarelse for Kongen paa Agvaldsnes i en gammel Mands Skikkelse. Ol. Tr. S. Kap. 71 (jvfr. Ol. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 196—197. Flatsbogen I, 375 fg. Odd Munk Kap. 39, i Munchs Udg. Kap. 32). — Under Toget fra Haalogaland fortælles disse Anfægtelser at have fundet Sted oftere end nogenstunde forhen. Saaledes fortælles, at Thor aabenbarede sig for ham i en ung rødskjegget Mands Skikkelse og berettede Kongen, hvorledes han i den fjærne Fortid havde frelst Nordmændene for Jotunkvinder, som plagede dem (Ol. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 213). Sammeledes siges, at Namdalen især var plaget af Trolde og Ubætter; derfor lod Olaf, da han reiste der forbi, Klipper og Bakker bestænke med Bievand for saaledes at rense Landet.

net benytte? De Præster og Lærere, som ledsagede ham, vare for største Deelen Engelskmænd, ogsaa enkelte Tydskere; men hverken kan deres Mængde have været saa stor, som et vidtloftigt Landstrøg krævede, og heller ikke kan man antage, at mange af disse Lærere strax have været istand til at prædike for Folket i Landets eget Sprog eller blot paa en Maade, som nogenlunde lod deres Være blive forstaaelig. Daabens Ceremoni har været Hovedsagen, og de nødvendige Døbte have naturligviis i Hjertet kunnet være lige saa varme Afkyrkere efter denne Ceremoni som før. Ut derimod Templerne bleve ødelagte og Gudebillederne omstyrtede, sønderknupte og opbrændte, uden at Aserne selv saaes at træde i Kamp mod sine Fiender, hvilket de ivrige Hedninger havde ventet sig, — dette maatte skjölne deres Iver og slappe deres Modstandskraft, og Sagaerne lade os ogsaa tydeligen skjønne, at denne haandgribelige Prove paa Asernes Afmagt virkede langt mere end Daab og Prædiken til at bane Christendommen Indgang. — Til det Indre af Norge, til Oplandene og de mere affidseliggende Fjeldbygder synes Olafs Omvendelsesværk kun i ringe Grad at have strakt sig. Oplandene stode ogsaa kun middelbart under hans Kongedømme, idet de her værende Fylker nærmest styredes af Fylkeskonger af Harald Haarfagers Æt og af andre Hovdinge, hvilke Olaf hverken fik Leilighed eller Tid til at kve med sin kraftige Haand. Derfor levede ogsaa Afatroen her paa de fleste Steder i sin fulde Kraft, urokket og usvækket, i mange Aar efter Olaf Trygvessøns Død, indtil det lykkedes hans Frænde Olaf Haraldsson at fuldende det af ham paabegyndte Værk.

Blandt de Nordmænd derimod, som i Lobet af det sidste Aarhundrede havde nedsat sig udenfor Norge, vare Olafs Bestræbelser for Christendommens Indførelse mere virksomme.

Vi vende os først til Island som det vigtigste og

merkverdige af de Lande, der vare blevne befolkede ved norske Nybyggere. Paa denne Tid havde Nordmændene i de 100 Aar, som vare henledne siden dens Bebyggelse, i mange Henseender uddannet sin frie Forfatning. I Forstningen var hver Høvding en uafhængig Landsstyrer i det Smaa; hans Huustyende og de, der med hans Tilladelse havde nedsat sig i det Hered, han havde tilegnet sig, vare hans Undersaatter; han kaldtes Gode og var Religionens og Rettens Forstander i den Kreds, for hvilken han var Hoved¹⁾. Erkjendelsen af et fælles Overhoved var blandt Islænderne ikke at vente; thi netop for at undgaa et saadant havde de forladt Norge. Ikke engang en fælles Lov havde de i Forstningen. Baandet mellem dem var een religiøs Tro, eet Sprog og Mindet om et fælles Fædreland. Dog endnu for Udvandringerne til Den ganske vare

¹⁾ Navnet Gode (godi) kommer af god (Neutr.), Hedningernes Benævnelse paa deres Guder; thi Goderne vare disse Præster. Deres Embede og den Kreds, over hvilken dette strakte sig, kaldtes Godord. Embedet var arveligt og kunde øves af flere i Fællesskab. Var Arvingen umyndig, skulde den af Heredsmandene, som agtedes dygtigst, bestyre Embedet, til han blev voksen (Batnéd. Saga Kap. 37). De Familier, som engang havde givet sig under en Gode, synes i de ældste Lieder ei at have havt Tilladelse til at unddrage sig ham og give sig under en anden; i sildigere Lieder kunde dette derimod lade sig gjøre. Saaledes var Godordenes eller Heredsforstanderskabernes ældste Indretning strax efter Landets Bebyggelse. Den var uidentvivel en Fortsættelse eller Efterligning af Forfatningen i Norge før Harald Haarfager, medens Herserverdigheden endnu var i sin fulde Kraft, kun noget mere aristokratisk. Dette var en Folge af, at de enkelte mægtige Høvdinger, der i Forstningen havde taget et stort Stykke Land i Besiddelse, kom i et mere overordnet Forhold til dem, som de siden gave Bopæl, og som vare at betragte paa en Maade som deres Leilænder, kun at de ingen Landskyld betalte uden Afgiften til det fælles Tempel. I Norge derimod havde Herserne med Odelsbønder at gjøre, paa hvis Bevillie deres Magt for største Delen beroede.

ophorte, vandt deres Forfatning større Samhold. Nordmanden Ulfljot af Hordelaares Ht, der havde nedsat sig i Lon paa Dens sydosflige Side, drog i sit 60de Aar over til Norge og sammensatte efter Overlæg med sin Morbroder, den vise Thorleif, en Lov, som ved hans Tilbagekomst blev antagen som almindelig Lov paa Island (omtr. 928). Efter Ulfljots Raad blev og til samme Tid et fælles Thing, Althinget, indstiftet, at holdes hver Midsommer paa den saakaldte Thingvold ved Dyraaen paa Landets Sydkant. Her paadomtes de Sager, som ei kunde blive afgjorte paa Vaarthingene i Herederne. En Afdeling af Thinget, kaldet Lagretten (lögrétta), dannede den lovgivende Statsmagt. Den bestod af Goderne, som vare selvnavnte dertil, og tvende Mænd af hvert Godord, som vedkommende Gode tilnavnte med sig. Det øverste Opsyn med Loven tillagdes en Lovsigemand (lögsögumaðr), der valgtes af Lagretten paa tre Aar¹). Senere (962) blev

¹) Om Ulfljot og hans Lov samt Althingets Oprettelse see Ane Frodes Isleendingabok Kap. 3. Landn. IV, 7. Et Par Artikler af Ulfljots Lov, der synes at have udgjort dens Begyndelse og været anseede som særdeles vigtige, nævnes paa det sidste Sted: 1. Man skulde ei bruge Hovedskibe (Skibe med Hoved paa Forstavnen) i Havet, eller hvis man havde dem, da skulde man tage Hovedet af, naar man fik Landet i Sigte, og ei seile til Lands med gabende Hoved eller opspærret Tryne, at ei Landvættene (de i Landet boende og det beskyttende Mænd) derved skulde forfærdes. — 2. En Ring paa to Drer eller mere skulde ligge paa Alteret i hvert Hovedhov; denne Ring skulde enhver Gode have med paa Armen til alle de Lagthing, som han skulde holde, og forud bryppe den i den Dres Blod, som han selv offrede. Paa denne Ring skulde Ed aflægges; den Evergende skulde nævne to eller flere Vidner og sige: „Jeg nævner Vidne paa det, at jeg vinder Ed paa Ringen, Lovet; hjælpe mig saa Frey og Njord og den almægtige As (Odin), som jeg vil denne Sag søge, som jeg veed rettest og sandest o. s. v.“ — Ulfljots Love, som udgjorde Grundlaget for den ældre islandske Lovgivning, have rimeligvis nær-

Den efter Forestilling af Thord Geller fra Breidessjorden paa Vestlandet inddeelt i 4 Fjerdinge, saaledes at hver Fjerdning omfattede tre ordentlige Thinglag (Hingsoknir), undtagen den nordlige, som omfattede fire. I hvert af disse Thinglag var igjen tre Hovedhov, hvert med sin Gode. Hvert Thinglag havde sit Heredsthing, der forestodes af tre Goder. De ordentlige Godords Tal blev saaledes 39, hvortil senere kom flere nye, der dog ikke havde ganske de samme Rettigheder med Hensyn til Repræsentationen paa Althinget som de gamle. Paa Althinget bleve fire særskilte Fjerdingsretter eller Fjerdingsdomme (fjórðungsdomar) stiftede. Hver af disse Retter dannedes af ni Dommere, udnævnte af hver Fjerdings ni Goder, saaledes at hver Gode nævnte sin Dommer. Nordlandingerne's Fjerdingsret havde det samme Antal Dommere, skjønt Goderne i denne Fjerdning vare 12. Senere, kort efter Aar 1000, indrettedes paa Althinget en saakaldet Femterret (fimtardómr) eller høieste Domstol, dannet af 48 Dommere, af hvilke 36 udnævnte af de gamle og 12 af de nye Godord. Dog skulde af disse 48 igjen 12 udskydes af de sagsførende Parter, saa at de virkelige dommende kun bleve 36 eller 3 Tylfter.

Disse Indretninger dannede Island til en ordentlig Fristat, men kunde dog ei forhindre, at idelige indbyrdes Stridigheder fandt Sted, og at Sandheden ofte maatte

mest stemmet med den norske Gulathing'slov, saaledes som den var i Hedenkabet, efterdi Thorleif den vise, denne sidste Lovs Samler, var Alfslots Raadgiver. — Lovsfigemanden skulde ei domme mellem Folk, men kun kjende, forklare og i senere Tider offentlig oplæse Lovene, samt give sin Betænkning i vanskelige Sager. Goderne og de Mænd, som de udnævnte til Rettens Bisiddere, affagde Dommen. Lovsfigemanden kunde vælges paany, naar hans tre Aar vare forløbne; han havde i Løn 200 Allen Vadmæl aarlig af Lagrettens Midler og Halvdelen af alle paa Thinget idømte Bøder.

vige for Formen, Retten for Magten. I selve Islands Statsforfatning laa Spiren til indvortes Etrid. En kraftig udovende Magt manglede; Dommene's Efterlevelse be- roede for en stor Deel paa Hovdingernes Villie, og her kom Egennytte og Lyst til at vise sin Selvstandighed alt- for ofte med i Spillet, ligesom ogsaa den Ungjældendes Magt tidt gjorde Udslaget istedetfor Retfærdigheden. Den kunstige Rettergang og de mange Formaliteter gave ogsaa Anledning til idelige Lovtrækkerier.

Allerede blandt Islands Nybyggere havde der været Christne, og det anseede Hovdinger, mest Nordmand, som havde boet paa Suderøerne og der vare omvendte. De bleve ei forfulgte af Usatroens Tilhængere og gjorde sig heller ingen Umage for at udbrede Christendommen; deres Efterkommere faldt for det meste tilbage til Hedenskabet.

Den heftige Thorvald Rodransøn fra Batnsdalen i Nordlændingsfjerdingen var den første, der stræbte at omvende sine Landsmænd. Som Yngling havde han for- ladet sit Fædreneland, var dragen i Viking og havde udmerket sig ved Tapperhed og Edelmod. Han blev døbt af den fromme sagiste Biskop Fredrik og overtalte denne til at følge sig til Island (981). De gjennemreiste Landet, præ- dikede Christendommen og omvendte Mange; paa enkelte Steder bleve endog Kirker byggede. Tilfidsst forkyndte Thor- vald den nye Tro fra Lovbjerget paa Islands Altthing. Men nu reiste Hedningerne sig; Skaldene gjorde Ridviser om ham; Thorvald dræbte i sin Brede to af sine Mod- standere og blev gjort fredløs. Vel vare hans Fienders Angreb paa ham forgjæves; dog maatte han (986) forlade Landet tilligemed Biskop Fredrik og skal siden efter mange Vandringer have endt sine Dage i et Kloster i Osten¹⁾.

1) Thorvald Rodransøn blev formedelt sine mange Reiser kaldet Vidførle (den vidtfarende). De fuldstændigste Efterretninger om ham og hans Forsøg paa at christne sit Fædreneland findes i Ol.

Ogsaa Stefner Thorgilsson fra Kjalarnes paa Islands Sydkant var i sin Ungdom dragen til fremmede Lande, havde i Danmark antaget Christendommen og siden en Stund fulgt Thorvald i hans Landsflygtighed. Han blev Olaf Tryggvessons Mand, medens denne var i England, og for med ham til Norge. Allerede den første Sommer af Olafs Kongedomme (996) havde han sendt Stefner til Island med nogle Klerker for at omvende Folket; men kun faa agtede paa hans Ord. Stefner vrede sig og nedbrød Gudernes Billeder og Altene. Men saaledes som Islands Forfatning var, lod kun Videt sig udrette ved sliq Hestighed. Paa Althinget blev Landsflygtighed fastsat for den, som haanede Guderne, og Stefners egne Frænder vare de ivrigste i at sagsøge ham. Han maatte derfor den følgende Vaar atter forlade Den¹⁾.

Medens Stefner ved sin Iver snarere forvarrede end fremmede Christendommens Sag paa Island, havde Olaf virket langt mere for den, og denne Gang ved Mildhed. Flere unge Islændinger vare komne til Nidaros om Høsten, for Throndhjem Christnedes (996); blandt dem var Kjartan Olafs søn fra Lagaadalen, af den gjæveste Art paa Den, udmerket fremfor alle sine Landsmænd i Skjønhed og i Legems- og Vaabenfærdigheder, desuden Kjartans Fostbroder og Sødskendebarn, Bolle Thorleiksson, og den hvastungede Skald, Hallfred Ottarsson, der før havde været ved Haakon Jarls Hird. Alle vare de enige om ei at antage den Tro, Olaf paabød, og denne tvang dem ikke, skjont Mange eggede ham til Strengthed; men han vandt Kjartans Venstabs, saa denne i Julen godvilligen lod sig kristne og blev Kongens haandgangne Mand. Alle hans

Tr. Saga i Fornm. S. Kap. 130—138. Kristni Saga Kap. 1—4 og i Thorvald Vidførles Saga.

²⁾ Om Stefners Omvendelsesforsøg see Olaf Tr. S. i Fornm. S. Kap. 139, 142. Kristni S. Kap. 6.

Ledsagere fulgte hans Exempel; selv den egenfindige Hallfred lod sig døbe, da Olaf stod Fadder til ham, og var siden Kongens Skald og troeste Ven¹⁾. Da Stefner om Sommeren (997) kom tilbage fra Island, foreslog Olaf Kjar-tan at fare derover for at tvinge sine Landsmænd til Christendommen; men denne bad sig fri for dette Hverv, der kun vilde sætte Splid mellem ham og hans Frænder²⁾. Han forblev derfor hos Olaf, som nu valgte til at udføre Omvendelsen sin Hirdprest, Thangbrand, en Sager af Fødsel, en sterk og hidsig, men veltalende Mand. Han var bleven Kongens Ven, medens denne kjæmpede paa Østersøens Ryster, var siden kommen til ham i England, landsflygtig fra Sagen formedelst et Drab, havde fulgt ham til Norge og var bleven sat til at forestaa den nybyggede Kirke paa Moster. Men snart bortødslede han Kirkens Gods og for frem med Haardhed mod sine Undergivne. Derfor kaldte nu Olaf ham til sig, irettesatte ham strengt for hans Fremfærd og bød ham til Udsoning at indføre Christendommen paa Island. Thangbrand paatog sig det og seilede fra Nidaros om Sommeren med et stort Følge baade af Læge og Lærde³⁾. Thangbrand var imidlertid ikke heldigere i sit Foretagende at indføre Christendommen paa Island, end hans Forgjængere havde været. Da han kom did, og Hensigten af hans Sendelse rygtedes, vilde Indbyggerne ei hjælpe ham eller vise ham nogen Gjestfrihed. En mægtig Høvding, Hall paa Thvaattaa paa Østlandet, tog sig endelig af ham, gav ham og hans Mænd Herberge om Vinteren og blev saa indtagen af de christne Religionskiffle, at han lod sig og sit Huusfolk døbe. Hall

¹⁾ Om disse Islandingers Omvendelse see Olaf Tr. S. i Fornm. S. Kap. 159—165. Kristni S. Kap. 10. Snorre Olaf Tr. S. Kap. 88—90. Odd Munk Kap. 36 (Munchs Udg. Kap. 30).

²⁾ Olaf Tr. S. i Fornm. S. Kap. 174.

³⁾ Om Thangbrand see Olaf Tr. S. i Fornm. S. Kap. 74. 81. 99. 188. Kristni S. Kap. 5. Snorre Ol. Tr. S. Kap. 80.

fulgte Thangbrand næste Sommer (998) til Althinget, hvor enkelte anseede Mænd fra forskjellige Kanter af Landet antog Christendommen, blandt dem Kong Olafs Frænder Gissur Hvide i Skaalholt og dennes Svigersøn Hjalte Skjeggeson. Thangbrands vilde Hestighed var imidlertid kun lidet skicket til at fremme den nye Tro. Mængden modstod den ogsaa baade med Ord og Vaaben. Thangbrand dræbte to Skalde, som havde gjort Ridviser om ham, og Hedningerne ansaa det igjen som Tegn paa sine Gunders hevnende Kraft, at Stormen knuste det Skib, hvorpaa han om Hosten vilde drage tilbage til Norge. Thangbrands Tilhængere lagde ei heller Vaand paa sin Iver. Hjalte spottede paa næste Aars Althing (999) i en Vise Odin og Freyja; men herfor fik Goden Runolf Ulfson ham ved Vaabenmagt dømt landsforviist. I Følge med Gissur drog nu Hjalte til Kong Olaf og fandt denne i Nidaros efter hans Tilbagekomst fra Haalogaland ¹⁾. Strax efter kom ogsaa Thangbrand fra Island og klagede bittert over Folkets Modstridighed. I sin første Bredde vilde Olaf have dræbt endeel hedenske Islændinger, som just laa med sine Skibe ved Nidaros. Men Hjalte Skjeggeson i Epidsen for sine christne Landsmænd gik i Forbon for dem, og det uagtet hans Fiende Runolfs Son Sverting var blandt de til Døden bestemte. Kongen selv indsaa ogsaa ved nøiere Eftertanke, at deres Drab kun vilde gjøre Islændingerne til hans uforsonlige Fiender; derimod vilde Hovdingerne paa Den være foieligere, naar de vidste sine Born og Frænder i Kongens Vold. Han lod sig da formilde; de hedenske Islændinger bleve døbte, men fik ikke Tilladelse til at drage hjem til sit Fædreneland denne Høst ²⁾.

1) Sn. Nl. Tr. S. Kap. 80. Nl. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 216. 217. Flatebogen I, 421—427. Kristni S. Kap. 7. 8.

2) Sn. Nl. Tr. S. Kap. 91. Nl. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 218. Flatebogen I, 427—429. Kristni S. Kap. 10.

Derimod sendte Olaf tidlig om Vaaren Aar 1000 Gisfur og Hjalte til Island for atter at paabyde Christendommen. Fire Islændinger af de gjæveste Slægter, blandt hvilke Kjartan Olafsson og Everting Runolfsson, holdt han tilbage som Gisler for at give de Udsendtes Ord mere Bægt¹⁾. Gisfur og Hjalte landede paa Dens sydlige Kyst paa den Tid, da man drog til Althinget. De stodte først paa Runolf Godes Tilhængere, som ingen Gjestfrihed vilde vise dem, og de maatte vandre en lang Vej tilfods. Siden skaffede deres Venner og Frænder dem Heste. De sendte sine Tilhængere paa Althinget Bud om Understøttelse og red derpaa did med fylket Hær. Hedningerne strømmede ogsaa bevæbnede sammen, men vovede sig ei til Kamp, da de saa sine Fienders Mængde. Dagen efter gif den fredløse Hjalte til Lovbjergets i Spidsen for Klerkerne med Kors og Røsgelse og forkyndte med Djærvhed Christendommen. Folgen var, at Hedninger og Christne under Larm og Skrig erklærede sig ei længer at staa under samme Lov og skiltes ad som aabenbare Fiender. Hedningerne lovede sine Guder Menneffeoffere, for at de skulde omstyrte den nye Tro, og de udnævnte hertil to Mænd af hver Landsfjerding. De Christne paa sin Side valgte ligesaa mange, der skulde offere sig til den eneste Gud ved Lofte om et helligt Levnet. Den kloge Lovsigemand Thorgeir Ljosvetninga=Gode, som endnu var Hedning, afvendte den truende Strid, og han skal have ladet sig kjebe af de Christne til at foretrække deres Sag. Han skildrede Almuen i en Tale fra Lovbjergets, hvor stor Ulykke det vilde volde, hvis Folket deelte sig og ei adlød samme Lov; derfor maatte det ene Parti give noget efter for det andet. Da Thingmændene nu overlode det til ham at forkynde den nye Lov, som Alle skulde lyde, erklærede han, at alt Landsfolket skulde antage Christendommen og lade sig døbe, samt at alle Afguds-huse skulde

¹⁾ En. Nl. Tr. S. Kap. 103. Nl. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 228.

være vanhellige og nedbrydes; dog skulde det være tilladt at blote i Len, udsætte de Born, man ei vilde opfostre, og æde Hestekjød. Thinget endtes med, at Alle gave sit Samtykke til den nye Lov, og Islænderne lode sig døbe uden videre Modstand ¹⁾. Da Olaf fik Tidende herom, gav han strax de Islænder, der vare hos ham som Gæster, Orlov til at drage, hvorhen de vilde, og nu for ogsaa Kjartan Olafsson, der var bleven Kongens inderlige Ven, tilbage til sit Fædreland, hvor han kort efter faldt for sin Fostbroder Bolles Haand ²⁾.

Til samme Tid, som Kong Olaf arbejdede paa Islands Omvendelse til Christendommen, havde han ogsaa sin Opmerksomhed henvendt paa Færøerne, og ved at vinde disse Olandes mægtigste og dygtigste Høvding for sin Sag lykkedes det ham uden synderlig Vanskelighed at naa sit Maal. Denne Høvding var Sigmund Brestersson. Vi maa kaste et Blik tilbage paa Dernes og Sigmunds tidligere Historie.

Nordmændene, som nedsatte sig paa disse eensomt liggende Øer, havde for at vedligeholde den indbyrdes Forbindelse indrettet et fælles Thing i Thorshavn paa Straumsey (Stromø); de erkjendte de norske Kongers Overherredomme og betalte dem Skat. I Harald Graafelds Dage styrede en vis Hafgrim Halvdelen af Øerne paa Kongens Vegne. Han kom i Uenighed med de to Brødre Brestes og Beiners, der havde den anden Halvdeel i Len af Haakon Jarl og vare dennes Hirdmænd. Thrond i Gata paa Austrey (Østero), en klog og mægtig, men meget underfundig Mand, var Bresters og Beiners Frænde; men desuagtet understøttede han tillige-

¹⁾ Om Christendommens Indførelse paa Island see En. Ol. Tr. S. Kap. 103. Ol. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 228. 229. Flatsbogen I, 441—447. Kristni S. Kap. 11.

²⁾ Kjartans Skjebne fortælles udførlig i Kardolafaga.

med en anden anseet Mand, Bjarne paa Svinø, deres Fiende Hafgrim. De tre Forbundne angrebe Brødrene uforvarende og fældede dem efter et tappert Forsvar. Hafgrim selv faldt i Striden, og nu bemægtigede Thrond sig Herredømmet over alle Derne. Veiner efterlod en Søn, Thorer, Brester en ved Navn Sigmund; de vare Børn, da deres Fædre bleve fældede for deres Dine. Thrond, som frygtede deres Hevn, vilde dræbe dem, men dette tilod ikke hans Medskyldige Bjarne. Han overlod dem da som Træle til en norsk Rjobmand, der bragte Drengene til Lunsberg og gav dem Friheden. Nu vilde de drage til Throndhjem til Haakon Jarl, deres Fædres Ven, men forvildede sig paa Dovrefjeld og kom til en fredløs Hovding fra Dplandene, Thorkel Thurrafrost, som boede her i en øde Dal. Hos ham opholdt de sig i nogle Aar, bleve oplærte i alle Dyvelser og begave sig derpaa til Jarlen. Den raske Sigmund vandt snart hans og hans Sønners Yndest, og efter flere Heltegjerninger drog han i sit 22de Aar (988) over til Færøerne, hvor han tvang Thrond til at bøde for det begangne Drab. Han fik derpaa Derne i Len af Jarlen og blev siden meget berømt for den Tapperhed, han udviste i Jomsvikingeslaget. Sigmund Brestersøn kom efter Olafs Indbydelse til Norge og traf Kongen mod Enden af Sommeren 997 paa Søndmøre. Olaf bad Sigmund antage Christendommen, og dertil var denne strax villig; thi han havde aldrig troet paa Aserne, men kun paa sin egen Kraft. Da han var døbt, bekræftede Kongen ham i Bestyrelsen over Derne, og sendte ham endnu samme Høst 997 med nogle Prester for at christne Indbyggerne¹⁾.

¹⁾ Sigmund Brestersøns Ungdomshændelser fortælles i Flatabogen I, 122—150. 362—365 og i Ol. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 176—190. Udgivet særskilt med de øvrige Færøerne ved-

Saasnart han kom til Verne, forkyndte han Christendommen paa et almindeligt Thing paa Strømø; men Thrond i Gata havde stemt Bønderne mod ham, saa de endog grebe til Vaaben, og Sigmund maatte lade Sagen fare. Men tidlig om Vaaren 998 overfaldt han Thrond usforvarende og tvang ham med Dren over Hovedet til at lade sig døbe med sit Huusfolk. Derpaa drog Sigmund fra den ene D til den anden og hvilede ikke, før alle Indbyggerne vare Christnede. Samme Vaar, som Kongen gjorde Toget til Haalogaland (999), bragte Sigmund ham i Midarø's Budskabet om sine Landsmænds Omvendelse og drog siden om Sommeren igjen tilbage til Verne ¹⁾.

Ogsaa det fjærne Grønlands Omvendelse laa Olaf paa Hjerte. Dette Lands Kyst var omtrent 15 Aar forud bleven bebygget. Erik den røde var flygtet fra Jæderen for en Drabsfag og havde først nedsat sig paa Jølands Vestkant. Men ogsaa her blev han landflygtig og opsogte nu et Land, som forhen var seet af Somænd, hvem Storm havde drevet langt vestenfor Jøland. Han fandt det og kaldte det Grønland, for ved Rygtet om Frugtbarhed at lokke Flere til at følge sig did. Mange Jølændinger havde ogsaa senere nedsat sig der og nærede sig ved Kvægavl og Fiskeri. Eriks Son, Leif, var forrige Høst (999) kommen til Midarø's, var bleven vel behandlet af Kongen og overtalt til at antage Christendommen. Nu blev han om Vaaren (1000) med en Prest og Lærere sendt til sit Hjem for der at indføre den nye Tro, hvilket ogsaa ved Leifs Overtalelser lykkedes ²⁾.

kommande Sagastykker under Titelen: Færeyinga Saga, af G. G. Rafn, Kjøbenhavn 1832.

- 1) *Nl. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 190. 191. 205—207. Flatabogen I, 365—368. (Rafns Udg. af Færeyingasaga S. 139—152).*
- 2) *Om Grønlands Opdagelse og Bebyggelse samt Leifs Omvendelse see Sn. Nl. Tr. S. Kap. 93. 104. Nl. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 220. 221. 231. Flatabogen I, 429—430.*

Vi have nu fulgt Olaf i hans Virksomhed for at indføre Christendommen baade i selve Norge, hans Rige, og i de øvrige af Nordmændene bebyggede Lande, som enten slet ikke eller dog kun middelbart erkjendte den norske Konges Overhoiighed. For at betragte Olafs Omvendelsesverk i Sammenhæng have vi hidtil ladet uberørte de øvrige Begivenheder i hans korte Regjeringsstid, hvilke Begivenheder, forsaavidt Sagaerne have bevaret dem, heller ikke ere af synderlig Betydenhed, naar undtages hans sidste berømte Ledingsfærd. Vi kunne imidlertid ikke ganske forbigaa det eneste fiendtlige Angreb paa Norge fra uden, hvilket i Olafs Tid fandt Sted. Om Sommeren 999, medens Olaf var paa Haalogaland, havde den sydlige Deel af hans Rige været i Fare; thi Kong Gudrød, den eneste gjenlevende af Grif Blodøges Søner, landede i Viken med en stor Flaade. De nærmeste Bønder vare for svage til at gjøre Modstand; de bade om Fred og lovede at gjøre Gjestebud for ham, indtil Folket fra de længere bortliggende Egne kunde samles til Thing for at tage ham til Konge. Men paa samme Tid underrettede de hemmeligen Høvdingerne Thorgeir og Hyrning om hans Komme. Disse samlede i en Hast Folk og Skibe, kom en Nat uforvarende over Gudrød, da han var i et Gjestebud, angrebe ham baade med Ild og Sverd og fældede ham tilligemed de fleste af hans Mænd¹⁾.

Vi komme nu til den sidste merkelige Begivenhed i Olaf Tryggvessøns Regjering, til den Begivenhed, som har kastet mest Glands over hans Liv, og ved hvilken de gamle Sagamænd med en særdeles Forkjærlighed have dvælet — Olafs Tog til Benden, hans Helteskamp mod sine Fienders Overmagt ved Svolder og hans Fald i dette Slag. For at kunne opfatte Aarsagerne til dette Tog og til den uhel-

¹⁾ Snorre Dl. Tr. S. Kap. 94. Dl. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 222; noget afvigende Ddb Munk Kap. 54 (Munchs Udg. Kap. 45).

dige Bending, det tog for Olaf, maa vi atter gaa nogle Aar tilbage i Tiden, til Olafs andet Regjeringsaar.

Medens Olaf mod Slutningen af Aaret 997 færdedes i Biken og den sydlige Deel af Oplandene og der var sysselsat med Christendommens Indførelse og Befæstelse, sendte han nogle af sine Mænd til den svenske Dronning Sigrid, kaldet Storraade (d. e. den stolte), for paa Kongens Vegne at beile til hende. Vi have allerede tidligere i Norges Historie havt Anledning til at omtale denne Sigrid. Som Gufke efter den svenske Konge Erik Seiersæl, der døde omtrent 993, og Moder til den nu regjerende svenske Konge Olaf Skautkonung havde hun store Eiendomme og, som det lader, ogsaa en stor Indflydelse i Sverige. Den norske Konge Harald Grenske af Bestfold, der paa en Maade var hendes Fostbroder, havde hun i Aaret 995, da han syntes hende altfor paatrængende i sit Frieri, indebrændt ¹⁾. Olafs Tilbud fandt større Behag i hendes Dine; hun havde intet mod Egtteskabet, og et Møde blev aftalt mellem hende og Kongen ved Gautelven. Olaf havde sendt hende som Gave en Guldring, tagen af Hovsdøren paa Lade. Dronningen opdagede, at den indvendig var af Kobber, og vrededes, da hun troede, at Kongen var vidende herom. Alligevel indfandt hun sig til Mødet efter Julen (998). Olaf forlangte her, at hun skulde lade sig døbe. Sigrid svarede, at hun ei vilde forlade sine Fædres Tro, men Kongen kunde derfor gjerne tilbede den Gud, han lystede. Da vrededes Olaf, slog hende med sin Handske i Ansigtet og sagde: „Tror du da, skrumpne Skind, at jeg vil have dig, gammel som du er, til Kone, naar du er ram hedensst?“ „Dette kunde vel engang worde din Bane!“ udbrod den fornærmede Sigrid, og drog tilbage til Sverige ²⁾.

¹⁾ See ovenfor S. 280 fgg.

²⁾ Snorre Dl. Tr. S. Kap. 66. 68. Fornm. S. Kap. 193. 194.

Endnu samme Vinter fik Olaf en anden Brud. Da Danekongen Svein Tjugeskjæg var fangen i Benden, havde han maattet love Bændernes Konge Burisleif sin Søster Thyri til Egte ¹⁾. Men hun syntes ei om Giftermaalet og forblev flere Aar i Danmark. Da sendte Burisleif Sigvalde Jarl til Svein for at fordre Opfyldelsen af hans Lofte, og Thyri maatte nu følge ham til Benden. Men kort efter Brylluppet med Burisleif flygtede hun bort med sin Fosterfader Døsur. I Danmark turde hun ei dvæle af Frygt for at blive tilbagesendt; derfor drog hun til Norge og bad Olaf Trygvesson om Hjælp. Han bød hende Egtekab, og efter at have faaet hendes Minde holdt han Bryllup med hende i Lunsberg. Men dette Giftermaal og det foregaaende Opflag med Sigrid var, som snart skal sees, blandt Aarsagerne til Kongens Død ²⁾.

Dronning Thyri havde af sin Fader, Kong Harald Blaataand, faaet store Eiendomme i Danmark; men da hun bortgiftedes til Kong Burisleif, og hendes Broder, Svein Tjugeskjæg, egtede denne Konges Datter Gunnhild, var det blevet afgjort, at Svein skulde have Thyris Gaarde i Danmark, og hun faa de Eiendomme i Benden, der vare bestemte som Medgift for Gunnhild ³⁾. Thyris Fædreneerf var saaledes i Bænderkongens Hænder, og hos denne eggede hun Olaf til at søge Erstatning, noget, som vilde falde let, da Burisleif var hans fordums Ven og Svigerfader ⁴⁾. Olaf lod sig overtale, udbød om Baaren Leding og rustede

Flatsbogen I, 369—372. Odd Munk Kap. 34 (Munchs Udg. Kap. 29).

¹⁾ See ovenfor S. 271.

²⁾ Snorre Dl. Tr. S. Kap. 98—100. Fornm. S. Kap. 195. Flatsbogen I, 372 fg. Afvigende hos Odd Munk Kap. 42 (Munchs Udg. Kap. 34).

³⁾ Fagrskinna Kap. 53. 73.

⁴⁾ Sn. Dl. Tr. S. Kap. 100. Dl. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 230. Flatsbogen I, 447. See ovenfor S. 283 fg.

sine store og prægtige Skibe. Blandt disse vare Traneu, Ormen den korte (hinn skammí), og det herligste af alle, Ormen Lange, paa 34 Rum og over 74 gamle norske Allen i Længde, prydet med gyldent Dragehoved og Hale og bemanded med henved 600 udvalgte Krigere ¹⁾. Rustningerne medtog hele Vaaren, og først ud paa Sommeren (1000) drog Olaf sydester langs Landet, hvor overalt hans Venner, Hovdinge og Ledingsfolk stodte til ham med Skibe.

Paa sin Reise mod Syden blev Olaf modtagen af sin Svoger, Erling Skjalgsson paa Sole, med et herligt Gjestebud. Under sit Ophold her fik han Anledning til atter at virke for Christendommens Udbredelse, denne Gang udenfor Norge og de norske Lande. Medens Olaf forrige Vinter sad i Nidaros, kom Sendemænd til ham fra Rognvald Ulfsson, Jarl i Vestergautland, for paa dennes Begne at beile til hans Søster Ingebjørg. Hun vilde ei giftes med en Hedning, og Olaf lovede hende, at dette ei skulde skee. Men han troede, at Jarlens Omvendelse ved denne Leilighed kunde bevirkes, og derfor lod han Sendemændene drage tilbage med Indbydelse til Rognvald næste Sommer at møde Kongen i den sydlige Deel af Landet for nærmere at aftale Sagen ²⁾. Nu indfandt Rognvald Jarl sig efter Aftalen og mødte Kongen paa Sole. Han var villig til at antage Christendommen, og

¹⁾ Ormen Korte havde tilhørt Raub den ramme (see ovenf. S. 303); dens Dragehoved og Hale vare sterkt forgyldte, og dens Seil saa ud som Dragevinger, naar de vare oppe. En. Nl. Tr. S. Kap. 87. Nl. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 211. Flatabogen I, 395. — Om Ormen Langes Bygning fortælles En. Nl. Tr. S. Kap. 95. Nl. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 223, og med et fabelagtigt Tillæg om Anledningen til Skibets Navn i Flatabogen I, 433 - 435. Om Ormens Besætning En. Nl. Tr. S. Kap. 101. 102. Nl. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 233. Flatabogen I, 452 fg.

²⁾ Nl. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 224.

hans Bryllup med Ingebjørg blev strax holdt. Ledfaget af christne Lærere vendte han tilbage til sit Land for ogsaa at omvende sine Undersaatter, i hvilket Foretagende han skal have været heldig.

Nu var det til Leding udbudne Folk samlet, og Intet mere opholdt Olaf i Norge. Saasnart han fik Bør, seilede han derfor afsted med 60 Langskibe, ledsaget af Dronning Thyri, Biskop Sigurd, Erling Skjalgsson, sin Halvbroder Thorkel Nefja, Lodins Søn, sine Morbrødre Karls-hoved, Jostein og Thorkel Dyrdil, sine Svogre Thorgeir og Hyrning, Thrønderen Styrkar af Gimse ¹⁾, dennes Sonnesøn den unge Einar Thambarstjælver og mange flere Høvdinger. Han drog gennem Drefund, kom lykkelig til Benden og enedes snart med Kong Burisleif om Dronningens Giendele. Olaf gjenfandt mange Ungdomsvenner og dvælede her længe om Sommeren ²⁾.

Imidlertid havde Olafs Fiender lagt Raad op til hans Undergang. Svein Tjugeskjæg af Danmark mindedes, at Norge havde været hans Faders Skatland, og at Olaf havde egtet Thyri uden hans Samtykke. Dog havde vel den norske Konges Magt og Berømmelse lagt Baand paa Sveins Had, hvis han ei var bleven egget af Sigrid Stor-raade, hvem han kort tilforn havde egtet efter hans forrige Dronning Gunnhilds Forstyldelse, og som aldrig kunde glemme den Skændsel, Olaf havde tilføiet hende paa Mødet ved Gautelven. Da det forehavende Tog til Benden rygtedes, fik hun Svein overtalt til at nytte Leiligheden til Angreb ³⁾. Men ene vovede han ei en Kamp mod den

¹⁾ Gaarden Gimse i Meelhuus Sogn i Guleдалen.

²⁾ Sn. Nl. Tr. S. Kap. 114. 115. Nl. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 241. 242. Flatsbogen I, 469—471.

³⁾ Sn. Nl. Tr. S. Kap. 116. Nl. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 244. Flatsbogen I, 471 fg. Odd Munk Kap. 58 (Munchs Udg. Kap. 49). Den Sidste har mange merkkelige Afvigelser fra de Dvrigte.

norffe Konge; han kaldte da til Hjælp Kong Olaf i Sve-
rige, Sigrids Søn, og Erik Haakonson Jarl, som opholdt
sig hos denne. Den svenske Konge ansaa det for sin Pligt
at hevne sin Moders Forurettelse, og Erik Jarl sin Faders
Drab. Den sidste var desuden gift med Sveins Datter
Gyda og havde ofte fundet Vintertilhold i Danmark efter
de Vikingetoge, som han i sin Landflygtighed gjorde i Øster-
søen¹). Begge fulgte derfor Sveins Opfordring og stødte
til ham med en stor Hær, efter at Olaf var dragen gjen-
nem Drefund. Ogsaa Sigvalde Jarl af Jomsborg var
i Ledtog med Danekongen, uagtet han forstillede sig som Olaf
Tryggvesson's Ven, og under forskjellige Paaskud opholdt
han denne i Benden, indtil der kom lønlig Underretning
fra Danmark, at Flaaden var samlet for at drage mod
Syden; den skulde oppebie Olaf ved Den Svolder under
Bendens Kyft, i Nærheden af det nuværende Greifswalde
(maaskee den lille Ø Ruden); hid maatte Sigvalde bringe
ham²).

Det var allerede ledet paa Høsten, og Olaf's Hær be-
gyndte at blive utaalmodig; Ledingstiden var udloben, Bo-
ren god, og alligevel maatte den ligge i det fremmede Land.
Nu kom hertil et usikkert Rygte om Danekongens Rustning-
er. Olaf merkede Folkets Knurren og forkyndte paa et
Huusthing, at Ledingen var opløst, og Alle havde Orlov
at drage hjem. Vel opfordrede en Dlding sine Landsmænd
til ei at forlade Kongen; men Mængden længtedes efter
Hjemmet, og hver skyndte sig afsted, det hurtigste han kunde.
Sigvaldes Hustru Astrid var Olaf's Veninde fra den Tid,
han opholdt sig i Benden og var gift med hendes Søster

1) Om Erik Jarls Ekjebne efter hans Flugt fra Norge see Sn.
Dl. Tr. S. Kap. 96—97. Dl. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 243.
Flatsbogen I, 472.

2) Sn. Dl. Tr. S. Kap. 117. Dl. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 245.
Flatsbogen I, 473 fg.

Geira; hun skal Ratten for Afreisen have advaret Kongen mod hans Fienders Svig; men Olaf satte store Lid til Sigvalde, der forestillede Rygtet om Danekongens Rustninger som urimeligt og desuden tilbød sig at følge ham med 11 Skibe. Da Flaaden havde sat Seil til, holdt Jarlen sig altid nær Kongeskibet, som det hed, for at føre det trygt mellem Derne, og ledede det saaledes henimod Svolder. Binden var ei sterk nok for de store Skibe, men forte de mindre hastigen ud i Havet; Erling Skjalgs-son, Styrkar af Gimse og flere Hovdinger vare allerede borte, og Kongen havde kun 11 norske Skibe tilbage. Da bragte en Skude Sigvalde Budskab om, at de forenede Hovdinger allerede laa med hele sin Flaade i Havnen ved Svolder; han lod strax Seilene falde og roede ind under Land med sine Skibe¹⁾.

De to Konger og Erik Jarl havde gjort den Aftale mellem sig, at naar Olaf var fældet, skulde hver af dem have en Trediedeel af Norges Rige; den, der først besteg Ormen Lange, skulde eie denne, ellers enhver de Skibe, han ryddede. De stode nu paa Den med meget Folk og glædede sig ved at see de norske Skibe gaa til Havs. Hver Gang et Drageskib viiste sig, troede Danekongen at see Ormen Lange, men Jarlen rettede hans Feiltagelse. Da et meget stort Skib uden Dragehoved skred frem, udbrød Svein med Latter: „Ræd er nu Olaf Tryggvesson; han tør ei seile med Hoved paa sit Skib.“ Erik kjendte Erling Skjalgs-sons Snekke paa dens sribede Seil og bad Kongen lade den fare: „Der er Helte ombord, og vel er det, at vi ei finde den i Kong Olafs Flaade.“ Nu saaes Sigvalde at lægge under Land, og strax efter kom et herligt

¹⁾ Sn. Ol. Tr. S. Kap. 117. 118. Ol. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 246—247. Flatsbogen I, 474—476. Fagrskinna Kap. 76. Noget afvigende Odd Munk Kap. 62 (Munchs Udg. Kap. 54).

Skib fulgt af to mindre. Svein bød sine Folk hastigen gaa ombord; thi der var Ormen Lange. „De have flere store Skibe end den,“ svarede Erik; „lader os end bie en Stund.“ Da sagde Mange, at Erik Jarl neppe tænkte paa at hevne sin Fader. Det vilde være en uhørt Skam at ligge der med saa stor Magt og lade Olaf seile ud i Havet for sine Dine. I det Samme saa de atter fire Skibe, og eet af dem var en herlig guldsmykket Drage. Svein reiste sig og raabte: „Hoit skal Ormen Lange bære mig i Kveld.“ Men Jarlen sagde, saa Mange horte det: „Havde end ikke Olaf Tryggvesson større Skib end dette, saa vandt dog aldrig Kong Svein det med Danehæren alene.“ Folket ilede nu til Skibene og fastede Tjældingerne af; Hovdingerne traf Lod om, hvo der først skulde angribe Kongeskibet. Men medens de endnu taledede herom, viiste sig tre Skibe og endelig et fjerde meget stort og herligt, hvis gyldne Dragehoved skinnede vidt over Havet. Alle saa nu Ormen Lange og forstummede af Rædsel; kun Erik sagde: „Slikt Skib sommer Olaf; thi han overgaar alle Konger, som Ormen Lange alle Skibe¹⁾.“

De to store Drageskibe, som seilede forud for Ormen Lange, vare Tranen og Ormen Korte; den første styrede Thorkel Dyrdil. Da han saa Sigvalde lægge under Land, raabte han til ham og spurgte, hvad dette skulde betyde. Sigvalde svarede, at han frygtede Ufred og vilde oppebie Olaf. Thorkel lod da sine Skibe drive; det Samme gjorde og Thorkel Nessja, som kom efter med Ormen Korte. Men idet Olaf seilede til, roede hele Fiendeflaaden frem fra Den, og alt Havet syntes dækket med Skibe. Thorkel Dyrdil raabte til Kongen, at endnu var der Tid til at

¹⁾ Sn. Nl. Tr. S. Kap. 119. Nl. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 248. Flatsbogen I, 476—478. Fagrskinna Kap. 76. Odd Munk Kap. 63 (Munchs Udg. Kap. 55).

fætte i Søen og undgaa Kamp med en saadan Overmagt; men Olaf bød at lade Seilene falde. „Aldrig har jeg flyet i Kampen,“ sagde han; „Gud raader for mit Liv.“ Han lod Stridsluren lyde og lagde sine Skibe i Rad: Ormen Lange i Midten, Tranen og Ormen Korte nærmest paa hver Side. Han bød at lægge Kongeskibet saameget frem for de andre, som det var længere end disse: „thi ei vilde han staa bagerst af sine Mænd.“ Ulf Røde, Olafs Merkesmand og Stavnbo, sagde: „Skal Ormen ligge saameget længere frem end de andre Skibe, da faa vi det haardt i Forstavnen i Dag.“ „Ei vidste jeg,“ svarede Kongen, „at jeg havde en Stavnbo, som baade er rød og ræd!“ Da sagde Ulf: „Vend du ei for Ryggen i Løftingen, end jeg i Stavnen.“ Kongen lagde en Piil paa sin Bue og sigtede paa Ulf; men denne sagde: „Skyd did, hvor det mere behøves; kanskee dine Mænd ei tykkes dig for mange, før Kvelden kommer;“ og Kongen tog Pilen bort¹⁾.

Olaf stod i Løftingen²⁾ paa Ormen høit over Alle med gylden Hjælm og Skjold og en kort rød Silkefjortel over sin Brynje. Da han saa Fienden ordne sig og Færnerne reises for Høvdingerne, spurgte han, hvo der raadede for det Folk, som laa lige for ham. „Det er Svein med Danehæren,“ lod Svaret. „Ei ræddes vi,“ sagde Kongen, „for disse Uslinger; aldrig seirede Danerne over Nordmændene, og ei heller skulle de seire over os i Dag. Men hvo fører Hæren paa den høire Side?“ Det blev ham sagt, at det var Olaf og Svenskerne. „Bedre var det for Svenskerne,“ sagde Kongen, „at sidde hjemme og slikke fine Blotboller, end at gaa under Eders Baaben paa Ormen Lange. Men hvo eier de store Skibe, som ligge i Bagbord for Da-

1) Sn. Nl. Tr. S. Kap. 120—121. Nl. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 249. Flatsbogen I, 478—480. Fagrskinna Kap. 77. 78. Ddb Munk Kap. 64 (Munchs Udg. Kap. 56).

2) Saaledes kaldtes den ophøiede Bagstavns paa de gamle norske Skibe.

nerne?" „Der er," svarede man, „Erik Haakonsson Jarl." Da sagde Olaf: „Erik Jarl har Grund til Strid; af ham og hans Mænd maa vi vente os en haard Kamp; thi de ere Nordmand, som vi 1)."

Striden begyndte med megen Hidsighed; Danekongen angreb først med stor Overmagt de midterste høie Skibe af Olafs Flaade, men kunde Intet udrette og maatte lægge bort med stort Tab. Ei bedre gik det Olaf og Svenskerne, som angrebe næst efter. Erik Jarl havde imidlertid lagt til de mindre Skibe, som laa i Enderne af den norske Fylking, og havde ryddet og løshugget det ene efter det andet. Besætningen trak sig op paa de større Skibe, og endelig var kun Ormen Lange tilbage. Jærnsides denne lagde nu Jarlen sin Jærnbarde, saaledes kaldet, fordi hele dens Rand var jærnbeflagen; desuden lod han fire andre store Skibe angribe Ormen. De Svenske og Danske laa paa alle Sider og brugte Skudvaaben. Kong Olaf stod selv i Vøstingen og skjød snart med Bue, snart med tvende Kastespyd ad Gangen. Den attenaarige Einar Thambar skjælver, Søn af Eindride, Sønnesøn af Styrkar af Gimse, var ogsaa ombord paa Ormen Lange, og hans Rige i Buefkydning fandtes ei i Norge. To Gange skjød han Feil af Erik Jarl, der stod i Forrummet 1) paa sin Snekke omgivet af en Skjoldborg. Da han tredie Gang spændte sin Bue, brast den med Brag. „Hvad brast?" spurgte Olaf. „Norge af din Haand, Konge!" svarede Einar. „Ei er saa stor Brest vorden," siger Olaf; „for mit Rige raader Gud og ikke din Bue." Han kastede sin egen Bue til ham, men den var Einar for væg; han slængte den bort, greb Sverd og Skjold og kjæmpede djærvt.

1) En. Nl. Tr. S. Kap. 122; nogle smaa Afvigelser i de øvrige førnævnte Sagaer.

2) Forrummet var Rummet nærmest foran Vøstingen.

Nu var Striden haard. Mange af Jarlens Mænd faldt, dog fik han stedse Forsterkning fra de to Konger; Nordmændene derimod havde ingensteds Hjælp at søge. Midt paa Ormen begyndte Kjemperne at tyndes, og med 15 Mand lykkedes det Grif at komme op paa den. Men Stavnboerne med Hyrning vendte sig mod ham og drev ham tilbage. Efter et kort Ophold angreb Jarlen paany. Ifølge et Raad af Jomsvikingen Thorkel den høie skal han have bragt Ormen til at hælde ved at heise store Bjælker fra sit Skib op paa dens ene Side. Herved lettedes Opgangen; Besætningen var ogsaa bleven for ringe til at hindre den; Stavnboerne trak sig tilbage til Kongen i Løftingen, Siderne blottedes, og Jarlsmændene besteg Skibet fra alle Kanter. Thorgeir, Hyrning, Ulf den røde og mange flere af Kongens troeste Mænd faldt under dette sidste Forsvar. Olaf var allerede saaret og saa nu, at Striden var afgjort. Han sprang i Havet med Skjold og Brynje og sank. Da udstødte Fiendehæren Seiersraab; ogsaa Forræderen Sigvalde, som hidtil ingen Deel havde taget i Kampen, roede nu til med sine Skibe. Saaledes endte det merkelige Svolderslag, der stod den 9de September Aar 1000¹⁾. Flere af Olafs Mænd havde sprunget overbord paa samme Tid som han, men bleve opfangede af Grifs Folk og beholdt Livet; blandt disse vare Thorkel Nessja og Einar Thambarsskjælver; ogsaa Thorkel Dyrdil overlevede Slaget. Olaf selv er rimeligviis druknet; dog gif længe et Rygte, som Mange fæstede Lid til, at han havde afført sig sin Brynje under Vandet og var svømmet hen til et af Sigvaldes Skibe, der var bemanded med Jarlefruen

¹⁾ Beretninger om selve Kampen findes hos Sn. Ol. Tr. S. Kap. 123—130. Ol. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 250—255. Flatebo-gen I, 481—493. Fagrskinna Kap. 80. Odd Munk Kap. 65—69 (Munchs Udg. Kap. 57—61).

Astrids Folk, at han siden havde vandret over Rom til Jerusalem og længe levet i et Kloster i Syrien¹⁾.

Medens Kampen varede, havde Dronning Thyri siddet ved Biskop Sigurds Side under Tiljerne paa Ormen Lange, omgiven af en Skjoldborg. Efter Slaget behandlede Erik Jarl hende med Uerbødighed og Godhed og søgte at trøste hende. Men hun var utrokelig og græd bittert. Ni Dage efter døde hun af Sorg og frivillig Hunger²⁾. Biskop Sigurd drog efter sin Herres Død til Sverige. Her omvendte og døbte han Kong Olaf med en stor Deel af det svenske Folk og skal være død i en høi Alderdom³⁾. De af Olaf Trygvæssons Mænd, som havde forladt ham før Svolderlaget, bleve meget bedrøvede, da de spurgte hans Død, og bebreidede sig at have været Skyld i den. Blandt disse var Islændingen Stefner Thorgilssøn, som for at finde Trøst vandrede til Rom. Da han paa sin Tilbagevei kom til Danmark, kvad han en Midvise om Sigvalde Jarl og blev dræbt paa dennes Bud⁴⁾. Olafs tro Ven Hallfred Vandraadskald var dragen til Island kort før Bændertøget; men da Rygtet om Svolderlaget og Kongens Død naaede til hans Fædrene, lod Sorgen ham ei

1) Forskjellige Rygter om Olafs Død findes gjengivne hos Sn. Ol. Tr. S. Kap. 130. Ol. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 256. 267—269. Flatebogen I, 495 fg. 500—511. Ddb Munk Kap. 70. 73. 74. Man seer tydeligen, at hans Dødsmaade har været ubekjendt, men hans Venner, der havde stor Urefrygt for ham og ansaa ham allerede i levende Live for en Mand, udrustet af Gud med mere end menneskelige Fuldkommenheder (Ol. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 238—240), have med Begjerlighed grebet Leiligheden til at udsnykke hans Forsvinden fra Kampen med alle Slags mirakuløse Fortællinger, ligesom og til at understøtte Rygtet om, at han var i Live, for at holde hans Fiender i Skræk.

2) Ol. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 257. Flatebogen I, 496 fg. Ddb Munk Kap. 71.

3) Flatebogen I, 511 fgg.

4) Ol. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 263. Flatebogen I, 500.

længere No. Han flakkede over Havet fra Land til Land og mindedes stedse sin Herre i sine Kvad. Omfider døde han paa sit Skib. Hans Son begrov ham paa Suderøerne og lod de Gaver, han fordum havde modtaget af Olaf, følge ham i Ligkisten¹⁾.

Saa høit var Olaf elsket af sine Mænd, og det var intet Under; thi han besad alle de Fuldkommenheder, som fordredes af den Tids Helt og Konge. Han var skjøn og sterk og overgik alle Samtidige i Legemsfærdigheder. De bratteste Klipper besteg han, svang Baaben lige færdigt med begge Hænder og kunde gaa paa Uarerne udenbords, medens hans Mænd roede. Desuden var han pragtfuld, munter og gavmild²⁾. Disse Egenskaber synes at have bragt Nordmændene til at glemme hans Voldsomhed og Grumhed, der ikke blot yttrede sig, naar det gjaldt Christendommens Sag. En Islænding, som havde dræbt en af hans Hirdmænd for en tilføiet Fornærmelse, lod han levende sønderrive af sin Hund. Men da den fromme Biskop Sigurd strengt irettesatte ham for denne Handling, fastede Kongen sig grædende for hans Fødder, erkjendte sin Brode og bad ham tilgive sig paa Guds Vegne³⁾. En saadan Blanding af Grumhed og from Ydmyghed var Tidsalderen egen, og i dens Aand maa man sætte sig tilbage for ei at bedømme Olafs Handlemaade ved mange Leiligheder for strengt⁴⁾.

1) Ol. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 264.

2) Sn. Ol. Tr. S. Kap. 92. Ol. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 206. Flatabogen I, 368. 455. Odd Munk Kap. 45. 46 (Munchs Udg. Kap. 36).

3) Ol. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 208. Flatabogen I, 386. Odd Munk Kap. 53 (Munchs Udg. Kap. 44).

4) Jeg har tilforn (ovfr. S. 298) anført, at jeg i den chronologiske Ordning af Begivenhederne i Olaf Tryggvesøns Historie har fulgt de to vidtløftigere Recensioner af denne Konges Saga i Fornm. S. I—III og i Flatabogen. Snorre afviger paa enkelte Steder betydelig fra dem. Hans Chronologi er følgende:

Jarlerne Erik og Svein Haakonsfønner.

Efter Olaf Trygvessøns Fald deelttes Norge. Kong Olaf af Sverige fik fire Fylker i Throndhjem, begge Mørerne og Romsdalen og desuden Ranrike. Disse Lande overdrog han med Jarls Navn og Skatkonnges Rettigheder til Svein Haakonsføn, der efter sin Flugt fra Norge havde opholdt sig i Sverige og der faaet Kongens Søster Holmfrid til Egte²⁾. Erik Jarl fik

Olaf synes at være bleven Konge i Begyndelsen af Vinteren 995—996 (Kap. 57). 996 for Olaf gennem Landet og blev tagen til Konge; Viken christnedes om Sommeren og Vinteren efter (Kap. 59). 997 christnede Kongen Vestlandet, brød om Høsten Templet paa Lade, agtede sig til Haalogaland, men vendte om og drog til Viken; christnede om Vinteren Ringerike. Dette Aar sendtes Thangbrand til Island (Kap. 60—65. 66—67. 80). 998 Møde med Sigrid Storraade ved Gautelven (Kap. 68), Seidmændenes Forfølgelse (Kap. 69—70), Thing paa Frosta, Midsummersoffring paa Mære, Thrønderne døbte (Kap. 72—76), Midaros bygget om Høsten (Kap. 77), Sigurd og Hauk komme til Olaf (Kap. 81); han er om Vinteren i Midaros. 999. Haaleygerne christnes (Kap. 82—87), Rjartan og hans Staldbrødre døbes ved Mikkelstid, Thangbrand vender tilbage fra Island (Kap. 88—91); om Sommeren havde Gudrod Erikføn været i Viken (Kap. 94), om Høsten faar Olaf Thyri til Egte (Kap. 100), men paa samme Tid skulde hun (Kap. 113) have født Olaf en Søn, Harald. (Dette viser, at Tiden for Olafs Bryllup med hende maa være feilagtigt angivet af Snorre). 1000. Glæsur og Hjalte sendes til Island, Vendertoget og Kongens Død. — Snorres Tidsregning følges kun af Kristnisfaga; derimod ere Lardolasaga og flere andre Beretninger enige med de vidtløftigere Olafsagaer, hvis Tidsregning heller ikke som Snorres indeholder Selvmordsigelser.

²⁾ Holmfrid kaldes Olaf Svenskes Søster i Olaf Tr. S. i Fornm. S. Kap. 260 og Olaf d. hell. S. i Fornm. S. Kap. 43; derimod siger Snorre (Olaf Tr. S. Kap. 131 og Olaf d. hell. S. Kap. 89), at Holmfrid var samme Konges Datter. Olaf Svenske kan dog neppe antages at have været saa gammel ved Aar 1000, at han kunde have haft en voksen Datter ved den Tid.

fire Fylker i Throndhjem (Orkdøla-, Gauldøla-, Strinda- og Syna-Fylke)¹⁾, desuden Namdalen, Haalogaland og hele det vestenfjeldske Norge, mellem Stat og Lindesnes. Svein Tjugestjæg fik Landet mellem Svinesund og Lindesnes, og Fylkeskongerne paa Op-landene stode under hans Overherredomme. Sine overkongelige Rettigheder over Romerike og Hedemarken overdrog han imidlertid til Grik Jarl. Denne erholdt ogsaa efter Aftale Ormen Lange; dog havde dette Skib lidt saameget under Striden, at Jarlen med Nød fik det bragt til Norge og lod det her ophugge som ubrugbart²⁾.

Da Grik og Svein vare komne tilbage til sit Fædreland, opholdt de sig oftest i Throndhjem paa Lade. De anlagde en Kjøbstad, Steinker, inderst ved Throndhjemsfjorden; Nidaros derimod lode de forfalde. Grik havde mest at sige af Brødrene; han var nemlig den mægtigste, klogeste og for sine Krigsbedrifter mest berømte. Han havde arvet alle sin Faders Lands- og Legemsfuldkommenheder, men var langt ædlere. Svein var den skønneste Mand i Norge paa den Tid. Deres Styrelse blev snart vensæl; thi de vare milde, men holdt dog strengt over Lovene og revsede haardt Ransmænd og Vikinger, der forstyrrede Landets indvortes Fred. Dette kunde og behøves; thi ofte kom omflakkende Berserker til fredelige Bønders Gaarde og gave dem Balg mellem Holmgang eller og at overlade sig Koner og Gods. Alle slige gjorde Grik fredløse, og Holmgange forbød han³⁾. Jarlerne vare kristne; Grik skal under Svolderlaget have lovet at lade sig døbe, hvis han seirede, og holdt sit Løfte⁴⁾. Alligevel lode de Enhver be-

¹⁾ Olaf d. hell. S. i Fornm. S. Kap. 53.

²⁾ Olaf Tr. S. i Fornm. S. Kap. 258. 260. En. Olaf Tr. S. Kap. 131.

³⁾ Grettens Saga Kap. 21.

⁴⁾ Ol. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 253. Flatsbogen I, 489. Ddd Munk Kap. 69.

holde den Tro, ham lystede. Snart faldt derfor hele Almuen i Throndhjem og paa Dplandene tilbage til Heden-skabet, og kun langs Søstysten vedligeholdte Christendommen sig ¹⁾).

Jarlerne stræbte at vinde Olaf Tryggvesøns Venner, og det lykkedes dem ogsaa med de fleste. Den unge Einar Thambarskjælver, anseet i Throndelagen for sin Æt, Tapperhed og Rigdom, gave de sin Søster, den stolte og fagre Bergljot, til Ægte og gjorde ham til den mægtigste Lendermand i Throndhjem; Einar blev ogsaa siden deres oprigtigste Ven og en Stotte for deres Magt ²⁾). Sigmund Brestersøn kaldte de til sig fra Færøerne og fornyede sit Ungdomsvenskab med ham; han blev deres Hirdmand og fik Derne i Ven. Dog levede ikke denne ædle Helt længe efter sin Hjemkomst. Den onde Thrond i Gata havde ei glemt sit Had til ham og forsøgte flere Gange forgjæves paa at overraske ham. Sigmund derimod havde oftere sin Frændes Liv i sin Magt, men var for hoimodig til at nytte Leiligheden. Endelig lykkedes det Thrond en Høstdag ufornodet at overfalde Sigmund paa Skufø; han omringede hans Gaard og angreb baade med Jld og Sverd. Sigmund kunde ei modstaa den store Overmagt, men flygtede gjennem en underjordisk Gang til Søen, ledsaget af sin Fostbroder Thorer Weinersøn, der fra Barndommen af stedse havde fulgt ham som den troeste Ven. Omringede af Fiender paa alle Sider, styrtede de sig i Havet og vilde redde sig ved Svømmen til Suderø. Snart forlode Kræfterne Thorer; han bad Sigmund overlade ham til hans Skjebne og sørge for sig selv. Sigmund svarede, at enten skulde de begge naa Land, eller og følge hinanden

¹⁾ Sagrfinna Kap. 84. En. Ol. Tr. S. Kap. 131. Ol. d. hell. S. Kap. 58. Ol. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 260.

²⁾ En. Ol. d. hell. S. Kap. 20. Ol. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 262.

i Døden. Han tog ham paa sine Skuldre og naaede Strandbredden. Men da han skulde arbeide sig gennem Brændingerne, var han saa træt, at han ei længer kunde holde Thorer fast; denne bortskylledes og druknede. Selv kom Sigmund i Vand og sank udmattet om i en Tangdyng. En af Thronds Huusmænd fandt ham her og dræbte ham for at bemægtige sig en tyk Guldring, som han bar paa sin Arm, og som Haakon Jarl engang havde taget af Gudinden Thorgerd Hørgabruds Billede for at skjenke ham ¹⁾).

Erling Skjalgsøn var den eneste af Norges Høvdinger, som ei søgte Forlig med Jarlerne. Misfornøiet herover vilde disse fratage ham alle de store Veitsler og Indkomster, som han havde faaet af Olaf Tryggvessøn. Men den stolte Erling havde baade Villie og Magt til Modstand. Jarlernes Syselmænd kunde sjælden faa Landskyld og Boder inddrevne paa Hordeland og Rogaland; undertiden, naar det var lykkets dem, kom Erling bagefter og tvang Bønderne til at betale paany. Selve Jarlerne turde kun med stor væbnet Magt drage paa Gjesteri i de Egne af Landet, og at angribe Erling var farligt; thi han havde en Mængde af Landets Høvdinger til Frænder og Benner, var desuden selv en klog og tapper Mand, og hans Omgivelse lignede en Konges Hird. Han havde altid paa sin Gaard Sole 90 frie Mænd; naar Jarlerne vare i Nærheden, 200 eller flere; og han drog aldrig fra et Sted til et andet med mindre end et fuldbemandet Skib paa 20 Rorbænke. Om Sommeren drog han gjerne i Viking for at erhverve sig Gods til at underholde sine mange Mænd. Han havde som oftest paa sin Gaard, foruden andet Huusfolk, 30 Træle, hvem han hver Dag gav et bestemt Arbeide; naar dette var endt, var den øvrige Tid deres. For det, de da fortjente, kunde de købe sig frie, og dette skede oftest efter tre Aars Forløb. Sine Frigivne

¹⁾ Færeyingasaga i Rafns Udg. S. 155—177.

skaffede han siden Underholdning, deels ved Fiskeri, deels ved Oprydning af øde Steder, og hjalp dem alle frem. En Hørding af denne Magt og Driftighed var det ei let at faa Bugt med, og Erik vilde ei give efter for ham. Dette fiendtlige Forhold mellem Erling og Jarlerne varede længe; isøvrigt var Brødrenes Herredomme fredeligt, og gode Aaringer bragte Velstand i Landet¹⁾.

Paa disse Tider opdagede Søfarende fra Grønland et hidtil ubekjendt Land i Sydvest, nemlig en Deel af det nordøstlige Amerika. I Slutningen af det 10de Aarhundrede vilde Bjarne Herjulfssøn drage fra Island til sin Fader, som havde fulgt Erik Røde til Grønland og bosat sig der. I en tyk Taage dreves han ved Nordenvind ud af sin rette Vej og saa, da det klarede op, et lavt, skovgroet Land, som han dog ei nærmere undersøgte; men han fortalte om det, da han endelig kom til Grønland, og vakte derved hos Andre Lyst til at besøge det. Leif Erikssøn, som først havde bragt Christendommen til Grønland, drog afsted paa et Skib med 35 Mand og fandt det nye Land efter Bjarnes Beskrivelse. Der var gode Græsgange og Lax i Mængde; Hvedeagre og et Slags Biindruer voxte vildt. Luften var mild selv om Vinteren, og Nat og Dag vare langt jævner end paa Grønland og Island. Til Menneskeboliger var der intet Spor. Leif kaldte Landet Vinland og overvintrede der i nogle Boder, som han op slog, men vendte igjen om Vaaren tilbage til Grønland. Kort efter drog hans Broder Thorvald til Vinland, opholdt sig der en Vinter og undersøgte den følgende Sommer Landet nøiere. Han stødte nu paa de Indsødte, der vare smaa af Væxt og roede i Skindbaade; Nordmændene kaldte dem Skrælinger. De angreb Skibet og bleve vel letteligen bortdrevne; men Thorvald blev saaret af en

¹⁾ Om Forholdet mellem Erling og Jarlerne see Sn. Olaf d. hell. S. Kap. 21. 22. Ol. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 261.

Puil og døde. Den følgende Vaar vendte hans Mænd tilbage til Grønland. Det varede imidlertid ei længe, før en vis Thorfinn Karlsefne fik Lyst til paany at opsoge Landet. Han tænkte alvorligen paa at bebygge det, tog derfor Kvæg med sig fra Grønland og ledsagedes af 60 Mænd og 5 Kvinder. Hans Reise var lykkelig, men da han var kommen derover, besøgtes han flere Gange af Skrælingerne; undertiden kom de fredeligen og solgte kostbare Skindvarer for Mælk og andre Ubetydeligheder; dog viiste de sig oftere som Fiender og i stor Mængde. Deres Angreb have rimeligviis gjort, at Karlsefne efter to Vintres Ophold atter forlod Landet. Endnu engang drog en Hov af over 60 Menneſker derhen, og blandt diſſe var den onde Freydis, Grif Rodes Datter. Ved hendes Anstiftelse kom der Splid mellem Nybyggerne, der endte med det ene Partis Udryddelse. Freydis med de Overblevne drog tilbage til Grønland, og fra den Tid af veed man intet mere ſikkert om Vinland, eller om nogen Færd didhen¹⁾.

Imedens Jarlerne Grif og Svein i Rolighed ſtyrede Norge, førte Danekongen Svein Tjugestjeg mange og blodige Krige i England. Dette Rige havde allerede gennem flere Aarhundreder været udfat for Nordmænds og

1) En Fortælling om Vinlands Opdagelse og Reiserne did, som oprindelig maa have udgjort Indholdet af en egen Saga, er, rimeligviis ved Afſkrivere, bleven indskudt i enkelte Haandskrifter af Olaf Trygvessens Saga af Snorre, af hvilken den i den store Kjøbenhavnſke og den ſtockholmſke Udgave indtager Kapitlerne 105—112. [De til vor Tid levende Efterretninger om Vinlands Opdagelse og Nedſættelsesforſøgene der ere ſiden ſamlede og udførlig oplyſte i det af det nordiſke Oldkriſtſelskab i Kjøbenhavn udgivne Verk *Antiquitates Americanae* (Kjøbenhavn 1837). Det er der godtgjort, at de Steder, hvor Leif Grifſøn og de ſenere Vinlandsfarere holdt til i det nyopdagede Land, ere at ſøge paa den nordlige Deel af de nordamerikaniſke Friſtaters Kyst, i Staterne *Massachusetts* og *Rhode-Iſland*.]

Daners idelige Plyndringer, og dets nordlige Deel var næsten aldeles i disse Folks Bold. Kun faa engelske Konger havde formaaet med egen Baabenmagt at verge sit Land; de fleste havde stræbt at sikke sig ved Forlig med sine Undertryffere og ved at bruge de Vifingers Baaben, der fra ældre Tider havde nedfat sig i Riget, mod deres senere angribende Landsmænd. Dog kunde herved aldrig nogen fast Rolighed tilveiebringes, og under Adalraads (Ethelreds) Herredømme (978—1016) var England nedfunket i den dybeste Glendighed. Kongen var svag, Hovdingerne indbyrdes uenige eller Landsforrædere, og Almuen yderst fordærvet. Kong Svein havde troligen holdt det Løfte, han gjorde ved sin Faders Gravol¹⁾; medens han regjerede, herjede Danerne næsten aarligen England i større og større Skarer, og Kong Adalraad maatte for hver Gang bortkjøbe dem dyrere. I Aaret 1002 maatte han for at faa Svein bort betale ham 24000 Pund Sølv. Men da nu denne havde forladt Landet, bød Adalraad, at alle Daner i England skulde dræbes, og Budet udførtes med al mulig Grumhed. Kong Sveins Søster med hendes Mand og Søn var blandt de Dræbte. Da denne Udaad rygtedes til Danmark, rustede Svein sig til Hevn, drog (1003) med en stor Hær til England og gjengjældte mangefold den tilspiede Uret. I flere Aar var Folkets Glendighed ubeskrivelig; Kong Adalraad saa tilsidst hele sit Rige i Fiendernes Hænder og flygtede til Normandie (1013). Men Svein var ikke længe Englands Herre: allerede i Begyndelsen af det følgende Aar (Februar 1014) døde han pludseligen. Geistligheden, som han, skjont Christen, havde udsuet og plaget, udsprede det Rygte, at den hellige Edmund havde dræbt ham. Strax samlede de geistlige og verdslige Hovdinger sig og kaldte Kong Adalraad tilbage. Sveins unge Søn, Knut, havde for Tiden ikke Magt nok

¹⁾ See ovenfor S. 272.

til at forsvare sit Herredømme; han forlod derfor England, efter at have lemlæstet og kastet i Vand de fornemste Mænds Born, hvilke han havde modtaget som Gislere. Han drog derpaa til Danmark og rustede sig af al Kraft til at gjenvinde England.

Kong Knuts Sendemænd kom til Norge og fordrede Grif Jarls Hjælp til det forehavende Tog. Jarlen tøvede ikke; han stevnedes strax Thing og overdrog sit Rige i Norge til sin 17aarige Son Haakon under Sveins og Einar Thambarstjælvers Tilsyn. Han for derpaa til Knut (1014), fulgte ham over til England og hjalp ham troligen at vinde dette Rige. Til Norge kom Grif aldrig mere; Sagaerne sige, at han eet Aar efter sit Komme til England, da han var rede til en Romersfærd, døde af Forblødning ved at lade sin Drobel stjære. Efter engelske Skribenter derimod synes han som Jarl at have behersket Northumberland og levet efter 1020¹⁾.

¹⁾ Sn. Olaf d. hell. S. Kap. 23. Olaf Tr. S. i Fornm. S. Kap. 266. Olaf d. hell. S. i Fornm. S. Kap. 40. Flatabogen I, 560; jvfr. Suhms Danm. Hist. III, 439. 445. 585. Ved Bestemmelsen af Tiden, da Grif forlod Norge, ligesom og af Tiden for hans Død møde store Vanskeligheder. Sagaerne ere enige om, at han forlod Norge i sin Regjerings 12te Aar, altsaa 1012, og da drog med Kong Knut over til England. Denne Tidsbestemmelse er mulig, naar Svein Tjugestjægs Død, som i Sagaerne sættes til 1009. Men da nu Suhm har bevist, at Svein først er død i 1014, og alle Sagaerne ere enige i, at Grif Jarl først forlod Norge efter hans Død, saa seer man, at Jarlens Vortfærd ei kan sættes tidligere end om Sommeren samme Aar (Svein døde i Begyndelsen af Febr.). At Sagaernes Tidsbestemmelse for Jarlens Englandsreise er upaalidelig, synes ogsaa en indre Modsigelse, hvori de gjøre sig skyldige, at vise. De sige nemlig, at Haakon ved sin Faders Afreise var 17—18 Aar gammel; men ifølge de samme Sagaer var Haakon født om Vinteren 997—998 (Sn. Ol. Tr. S. Kap. 97. Ol. Tr. S. i Fornm. S. Kap. 243). Dette stemmer vel med 1014, men ikke med 1012 (Fagrfinna Kap. 85 siger, at Haakon ved Faderens Vortreise var 12 Aar).
N. Keyser. Norges Historie.

Strax efter at Grif havde forladt Norge, sluttede Jarlerne Svein og Haakon Forlig og Venfkab med Erling

gammel, hvilket ikke stemmer med nogen af de to Angivelser). Det synes saaledes temmelig afgjort, at Grifs Reise ei kan sættes tidligere end Sommeren 1014, og paa denne Tid forekommer det mig, som om den ogsaa virkelig er gaaet for sig. Thi at han var borte af Landet, da Olaf Haraldsøn kom did, er tydeligt, og hans Ankomst maa nødvendig efter Sagaer og Annaler sættes til den sildige Høst 1014, men i Forveien, dog efter Grifs Afreise, var Forliget sluttet mellem Erling Skjalgsøn og Jarlerne Svein og Haakon (Sn. Nl. d. hell. S. Kap. 29; Fornm. S. Olaf Tr. S. Kap. 270 og Olaf d. hell. S. Kap. 45). Grif Jarl maa da rigtignok endnu have været i Danmark, da Olaf kom til Norge; thi Knut drog først til England i Begyndelsen af 1015. Hans Stilling var imidlertid dengang saaledes, at man let kan begribe, at han nødvendig gav Slip paa den tappre og dygtige Grif, og denne har maaskee i Begyndelsen anset Olafs Angreb for lidet farligt og siden troet sig bunden ved den Ed, som hans Søn Haakon havde maattet sverge Olaf. Vil man med Suhm [og Munch] sætte Olaf Haraldsøns Komme til Norge til Høsten 1015, saa maa man enten, hvilket Suhm gjør, slaa to af denne Konges Regjeringsaar sammen, hvilket er betænkeligt, da baade Sagaerne og Annalerne saa nøie angive dem, eller og sætte Olafs Dødsaar til 1031 istedetfor 1030. Men at dette sidste Aar alene kan være rigtigt, er bevistligt af mange Grunde. — Grif Jarls Dødsaar maa naturligtvis lempes efter Aaret for hans Afreise. Følger man Sagaerne, maa man antage, at han er død 1015 eller 1016; Suhm derimod antager ifølge engelske Skribenters Udsagn som afgjort, at han har levet efter 1020, og angiver 1023 som hans Dødsaar. Hvad enten man antager det One eller det Andet, saa har det ingen Indflydelse paa Norges Historie; thi saameget er vist, at Grif aldrig mere kom til Norge, hvilken saa end Aarsagen har været. Merkelig er ellers en Fortælling, som alene findes hos Thjodrek Munk (Kap. 14): „Svein Jarl var miskundelig paa sin Broder, fordi denne havde to Dele af Landet, men han selv kun en Trebiedeel. Den retfrafne Grif forlod da Landet for at undgaa Estrid med sin Broder og drog til England. Han havde da herfket tilligemed Svein i 15 Aar, og efter hans Afreise regjerede Svein og Haakon Grifsøn i 2 Aar.“ — [Vfr. Forfs. senere Behandling af det

Skjalgs søn; denne blev stadfæstet i Besiddelsen af alle de Beitøler og Rettigheder, som han havde faaet af Olaf Tryggvesson, og hans Søsn Æslak fik Sveins Datter Sigrid¹⁾ til Ægte. Det var ogsaa paa Tide for Jarlerne at vinde denne stolte og mægtige Hovding; thi en berømt Helt af Harald Haarfagers Æt stod rede til at omstyrte deres Herredømme, og Slaget rammede, førend de ventede det.

Harald Grenskes Søsn Olaf, født 995, var bleven opfostret paa Ringerike hos sin Moder, den stolte og myndige Aasta, og sin Stiffader, Kong Sigurd Eyr. I sit tredie Aar (998) var han bleven døbt tilligemed disse, og Kong Olaf Tryggvesson havde selv været hans Gudfader. Sigurd Eyr var ingen Krieger, men en viis, retfærdig Konge og en dygtig Huusholder; det var hans Glæde at have Tilsyn med Ager og Eng og sit Tjenestefolks Arbeide. Olaf derimod yttrede tidlig et andet Sindelag. Engang, da alt Folket paa Gaarden var sysselsat, bød Sigurd ham sadle sin Hest. Olaf lagde Sadel paa en stor Buk og ledede den frem for Kongen. Da udbrod Sigurd: „Jeg seer, du vil være fri for mine Bud, og saa tykkes vel og din Moder. Vor Hu er ulig: du er langt stoltere end jeg“²⁾. Olaf fik i sit tolvte Aar (1007) et Hærskib af sin Stiffader og drog nu paa Hærtog. Ekibsfolkene gave ham efter Tidens Skik Kongenavn, og han sad selv i Hovsædet ved Styret, men den erfarne Kane Bidførle, hans Fa-

chronologiske Spørgsmaal i „Den norske Kirkes Historie“ I, 68 og i Anmerkningerne til den i 1849 udgivne mindre Saga om Olaf den hellige S. 98—104, hvor han fremdeles holder paa 1014 som det rette Aar for Olaf Haraldssøns Komme til Norge. Munch (Det norske Folks Historie 1, 2. 488—494) antager 1015 og forsvare denne Mening med Grunde, der synes at have afgjørende Bøgt.]

1) Sn. Harald Haardr. S. Kap. 42.

2) Sn. Ol. Tr. S. Kap. 67. Ol. d. hell. S. Kap. 1. 2. Ol. d. hell. S. i Fornm. S. Kap. 15—24.

ders Fostbroder, var den virkelige Styrmand og Ynglingens Raadgiver. Deres første Toge gik til Østersøen, hvor især Sveriges Kyster bleve herjede. Derpaa angrebe de Friesland og drog deraf til England, hvor Olaf en Tid understøttede Kong Adalraad mod Svein Tjugeskjæg. Siden sværmede de om paa Frankriges Kyster og øvede mange Heltegjerninger¹⁾.

Paa Hærtoge voxte saaledes Olaf op til en sterk og skjøn Mand. Han var ikke høi, men før, derfor bar han og Tilnavnet den digre; han havde lysebrunt Haar, skarpe Dine og en fager Ansigtssfarve. Han var vensæl og udmerket fremfor sine Jævnaldrende i Legemsøvelser, Klogskab og Veltalenhed²⁾. Paa sine Toge i Vesten havde han vundet baade Hæder og Guld; men hans virksomme Aand stræbte videre, og han havde i Sinde at drage til Jerusalem. Da han allerede laa rede til denne Færd, forandrede han sin Tanke og besluttede at gjensee sit Fædreland. Sagaerne sige, at en Drom havde lovet ham Norges Rige³⁾. Han drog til Northumberland, efterlod her sine Langskibe og udrustede i Stedet to Knarrer (store Førselskibe) med 220 velbevæbnede og udvalgte Mænd. Han udstod en Storm i Havet, men landede dog lykkeligen i Norge ved Den Selja om Høsten (1014), efter at Eric Jarl var dragen bort. Idet Olaf steg i Land, gled hans

1) Om Olafs Toge i hans Ungdom findes Underretning hos Sn. Nl. d. hell. S. Kap. 4—19. 25. 26. Nl. d. hell. S. i Fornm. S. Kap. 26—41. Begivenhederne ere deels ei betydelige, deels fabelagtige, deels vanskelige at forene med fremmede Skribenters Fortælling og Chronologi. Afvigelserne i sidste Henseende maa man vel for en stor Deel forklare af den feilagtige Bestemmelse af Tiden for Svein Tjugeskjægs Død i Sagaerne.

2) Sn. Nl. d. hell. S. Kap. 3. Nl. d. hell. S. i Fornm. S. Kap. 25.

3) Sn. Nl. d. hell. S. Kap. 17. Nl. d. hell. S. i Fornm. S. Kap. 37.

Fod, og han faldt i Knæ. „Nu faldt jeg“, sagde han. „Ei faldt du,“ sagde Kane; „du fæstede nu Fod i Landet.“ Olaf smilede og sagde: „Det maa nu vorde, som Gud vil!“ Lykken var ham strax gunstig. Haakon Jarl var i Sogn og agtede sig nordesten uden Mistanke om, at Fiender vare i Nærheden. Men da han med eet Skib seilede gennem Saudungsfund¹⁾, blev han fangen af Olaf, der havde faaet Nyse om hans Komme og var dragen ham imøde. Da den fagre unge Jarl lededes for Olaf, udbred denne: „Ei loi man paa Eder Frænder, da man priiiste Eders Skjonhed; men nu er Eders Held forbi.“ Haakon svarede, at Lykken var ustadig: „Min og din Æt har veyelviis havt Overhaand, og det kan hænde sig, at jeg en anden Gang er heldigere end nu.“ „Aner du da ikke,“ sagde Olaf, „at du maa skee fra denne Stund af hverken kommer til at prøve Held eller Uheld?“ „Du raader nu!“ svarede Jarlen. Han maatte opgive Olaf sit Rige og sverge aldrig at stride mod ham. Han drog til sin Morbroder Kong Knut og blev længe hos ham i stor Hæder²⁾.

Olaf drog nu sydesten og thingede paa flere Steder med Bønderne. Mange gave sig under ham; men Mange vare og Svein Jarls Benner og modsatte sig ham. Derfor styndte han sig til Viken, hvor han paa Bestfold, i sin Faders fordums Rige, fandt mange Tilhængere. Her efterlod han sine Skibe og drog til Kong Sigurd, sin Stifader, med 100 velrustede Mænd. De bleve vel modtagne; Aasta især sparede Intet for at hædre sin Søn. „Folk og

¹⁾ Nu kaldet Saudesund, i Askevolds Prestegjæld mellem Atleven og Søndffjords Fastland.

²⁾ Sn. Ol. d. hell. S. Kap. 27—29. Ol. d. hell. S. i Fornm. S. Kap. 42. 44. Antager man efter Sagaerne, hvilket vel, som før sagt, bliver det rigtigste, at Haakon Jarl er fangen 1014, saa følger deraf, at han ei kan være dragen over til England til Kong Knut, men til Danmark, og han maa da i det følgende Aar have fulgt ham og sin Fader over til England.

Land," sagde hun, „stod til hans Tjeneste." Efter en kort Tids Ophold kaldte Olaf Kong Sigurd tilligemed Aasta og Rane til en Samtale og erklærede nu sit Forsæt: „med Dd og Eg at vinde sit Fædrenerige fra dets fremmede Beherskere, eller og lade sit Liv i sin Odel." Han bad om Sigurds Bistand. Den vise Olding vilde ingen Hjælp love ham, før han havde raadfort sig med de andre oplandske Konger. Han bad Olaf holde sit dristige Forehavende hemmeligt, indtil han vidste, hvad Understøttelse han kunde vente; thi det var ingen ringe Sag at give sig i Kamp med Kongerne af Sverige og Danmark. „Nimeligviis," sagde han, „vil du faa Tilhængere; thi Almuen er altid begjerlig efter Forandringer. Saa gif det, da Olaf Tryggvesøn kom til Riget, at Alle glædede sig derover, og dog," lagde han advarende til, „nød han ei Kongedømmet længe." Aasta opmuntrede sin Søn til at vedblive i sit stolte Forsæt. „Heller vilde jeg," sagde hun, „at du blev hele Norges Overkonge og levede ei længer end Olaf Tryggvesøn, end at du skulde werde en Konge ei større end Sigurd Syr og dø af Uld¹⁾."

Paa denne Tid var der mange Fylkeskonger paa Op-landene af Harald Haarfagers Ut, hvilke efter Olaf Tryggvesøns Fald havde erkjendt den danske Konges Overhøi-
hed. En raadede for Romerike, Thoten og Hadeland, en anden for Baldres; for Gudbrandsdalen raadete Gudrød, for Hedemarken Brødrene Rørel og Ring. Med alle disse holdt Sigurd Syr et Stevne paa Hadeland, ved hvilket ogsaa Olaf var tilstede. Her aabenbarede Sigurd sin Stifføns Forsæt og bad de øvrige Konger hjælpe ham. „Det var nu paa Tide at løsrive sig fra

1) Fortællingen om Olafs Modtagelse hos sin Stiffader, som indeholder mange Bidrag til Kundskab om Nordmændenes Sæder i Oldtiden, findes hos Sn. Nl. d. hell. S. Kap. 30—33. Nl. d. hell. S. i Fornm. S. Kap. 46—49.

Danernes og Svenskernes Overherredomme; i den djærve, floge og seiersæle Olaf Haraldson havde de Manden, der kunde staa i Spidsen for et saadant Foretagende." Den vise Røsk tog først til Orde: „Det var Sandhed," sagde han, „at Harald Haarfagers Rige var dybt sunket, siden ingen af hans Etmand var Norges Overkonge; dog maatte man betænke, at Landets Tilstand under disse Overkonger havde været meget forstjellig. Med Haakon Udalsteinsfostre havde Alle været tilfredse. For Gunnhilds Søners Boldsomhed havde man derimod foretrukket fremmede Hovdingers Overherredomme; disse vare langt borte, fik sine Skatter og lode iøvrigt Folket raade sig selv. Da Haakon Jarl var bleven uafhængig i Norge, blev han haard og uretfærdig; derfor dræbte Thrønderne ham. Nu hævede Almuen Olaf Tryggveson paa Harald Haarfagers Kongestol; men da han sad fast, behandlede han Smaakongerne haardt og lod ikke engang Folket Frihed til at tro paa den Gud, det selv vilde. Efter hans Fald," vedblev han, „have vi holdt Ven- skab med Danekongen, have faaet Hjælp af ham, hvor vi behøvede den, og have nydt Frihed og Rolighed. Jeg er tilfreds med min Stilling, og ei veed jeg, om den bliver bedre derved, at min Frænde vorder Norges Konge. Og saameget er vist, at ei vil jeg tage Deel i dette Raad, hvis ei min Anseelse derved forøges." Underledes tænkte hans Broder Kong Ring: „Om end ikke min Magt bliver for- øget," sagde han, „saa vil jeg dog heller see min Frænde raade for Norge end udenlandske Hovdinge, som ingen Ret have til Riget. Men nu er Olaf ei mægtigere eller mere odelbæaren til Norges Rige end vi; hvis vi altsaa unde ham den høieste Verdighed i Landet og hjælpe ham af al Kraft, hvi skulde han da ei lønne os og længe min- des vort Ven- skab? Derfor er det mit Raad at slutte For- bund med Olaf og opfylde hans Forlangende." De øvrige Konger gave Rings Ord Bifald, og Røsk, der saa sig

ene, gjorde ei heller videre Indsigelser; dog forudsagde han, at de snart vilde angre dette Raad. De sex Konger gif nu Olaf tilhaande; han lovede at overholde alle deres Rettigheder, og Forbundet blev bekræftet ved Ed. Derpaa blev Thing stevnet, Kongerne talte Olafs Sag for Almuen, og hele Norges Rige blev ham tildømt efter de oplandske Love¹⁾.

Strax efter dette Thing strømmede meget Folk til Olaf, saa at han snart havde 300 Mand; men Kongerne pleiede ei at have mere end 60, høist 100 Mand i Følge, naar de droge paa Gjesteri over Oplandene; derfor skyndte Olaf sig for ikke at være Bønderne til Lyngsel over Hadeland, Gudbrandsdalen og Dovressjeld til Opdal. Her havde Folket ei Styrke til at modsætte sig og svor ham derfor Trofskab. Orkdoler og Gauldoler havde vel samlet en Hær og mødte Olaf ved Grjotar i Orkdalen²⁾; men de havde ei forud kaaret sin Anfører; derfor opstod Forvirring, da Kongen nærmede sig. Olaf benyttede sig heraf til at handle med dem om Forlig, og Bønderne underkastede sig. Han drog nu til Søkaanten, fik i en Hast samlet nogle Skibe og ilede med disse ind ad Throndhjemsfjorden for uventet at komme over Svein Jarl, som sad i Steinker og lavede sig til at holde Juul. Men Einar Thambarstjælver, som boede i Skaun nordlig i Orkdalafylke³⁾, havde, strax da han hørte Orkdolernes Underkastelse, sendt et Tilbud til Jarlen for at underrette ham om den overhængende Fare; og endnu samme Kveld, som Budet kom, forlod Svein Steinker paa et Langskib, der flød rustet ved hans Gaard. I Dagbrækningen fik han Die paa Olafs Skibe. Han lagde strax under Land i Masarvik⁴⁾, hvor der var

1) En. Nl. d. hell. S. Kap. 34. 35. Nl. d. hell. S. i Fornm. S. Kap. 50. 51.

2) Hvor nu Orkdalens Hovedkirke staar.

3) Borgstefogns Anner i Borgsens Prestegjæld.

4) Mosviken paa Throndhjemsfjordens Vestside, i Otterøens Prestgd.

tyk Skov, og bedækkede sit Skib med Grene. Kongen seilede forbi uden at bemærke ham i den mørke Morgenstund; men Jarlen drog, saasnart han var tryk, til Fresta og sendte herfra Bud efter Einar. Paa dennes Raad holdt de sig nu for det første rolig i Stjordalen for at see, hvad Olaf vilde tage sig fore. Men da Kongen havde fort al den foresundne Julekost fra Steinker til Ridaros for her at hoitideligholde Festen, samlede de en Hær og nærmuede sig pludseligen med 2000 Mand. Olaf maatte ved Midnatstider paa sine Skibe flygte fra Byen. Jarlen opbrændte Husene og fik den røvede Julekost tilbage¹⁾.

Kongen landede imidlertid ved Orkedalen og drog over Fjeldet til Oplandene. Her for han paa Gjesteri om Vinteren (1015); men i Begyndelsen af Vaaren samlede han Folk ved de oplandste Kongers og Hovdingers Hjælp og begav sig til Viken, hvor han skaffede sig Skibe og lavede sig til at drage vestover. Ogsaa Svein Jarl havde strax efter Juul udbudet Leding af Throndhjem og havde faaet meget Folk; thi han var yndet af Lendermændene, og disse ledede igjen Bønderne. Mange, som før havde svoret Olaf Troskab, sloge sig nu atter til Jarlen. Han drog sydøst, forenede sig ved Rogaland med Erling Skjalgsson, kom mod Enden af Fjæsten til Viken og lagde i Havn ved Resjar²⁾ indenfor Grenmar. Olaf var allerede i Nærheden, og Loverdagen før Palmesøndag havde begge Flaaderne Underretning om hinandens Stilling.

Palmesøndags Morgen (3 April 1015) i Dagingen bød Olaf sine Mænd at holde Alt rede til Strid, og efter at have hørt Messe lagde han fra Land for at opsøge Fienden. Da han kom udenfor den Havn, hvor Jarlen havde ligget om Natten, var denne ifærd med at ro ud,

1) Sn. Nl. d. hell. S. Kap. 36—42. Nl. d. hell. S. i Fornm. S. Kap. 51—53.

2) Det nuværende Brunlanes ved Frederiksværn.

og nu lod man strax paa begge Sider Skibene sammenbinde til Strid. Jarlen havde 45 Skibe, Olaf kun 22 foruden de 2 Knarrer, paa hvilke han var kommen til Norge; men hans Folk var udvalgt, og paa hans eget Skib var der 100 Mand, væbnede med Ringbrynjer og hvide Skjolde med Kors paa. Hans Merke var en hvid Drm. En haard Kamp begyndte, og længe var Seieren uvis. Endelig hældede den til Olafs Side. Han havde allerede ryddet det Skib, der laa Sveins nærmest, og lavede sig til at bestige hans egen Snekke. Svein bod sine Stavnboer overhugge Tængslerne ¹⁾ for at løse den; men Olafs Mænd holdt den fast med Stavnjaaer. Da lod Einar Thambar skjælver, som laa paa Jarlens anden Side, et Anker kaste over i hans Skib og fik det saaledes truffet ud af Faren. Nu splittedes Jarlens Flaade. En Deel af Hæren flygtede i Vand; de Fleste fulgte Anføreren ud af Fjorden. Her lagde de atter sine Skibe sammen, og Hovdingerne raadsløge. Erling Skjalgssøn vilde, at man skulde drage nordest, samle en ny Hær og atter stride med Olaf, naar Veilighed gaves. Flere derimod, og blandt dem Einar, tilskyndede Jarlen til at drage til Sveakongen for hos ham at søge Hjælp. Dette Raad fik Overvegt, og Hæren adspredte sig; Svein og Einar seilede syd over Fjorden; Erling og flere Lendemænd, der ei vilde forlade sin Ddel, droge hjem. Imedens Jarlens Tilhængere endnu laa samlede med sine Skibe for at holde Raad, skal Sigurd Syr have egget Olaf til atter at angribe dem. „Han burde søge at faa de fiendtlige Hovdinger i sin Magt og dræbe dem, hvis de ei vilde sverge ham Troskab.“ Men Olaf vilde først see, hvad Jarlsmændene havde i Sinde. „Du faar raade, Konge!“ sagde da Sigurd, „men seent tror jeg du vinder de Storbuffes Troskab, som før ere vante til at

¹⁾ Tængene, hvormed Skibene vare fæstede sammen under Kampen.

holde Herstere Stangen." Da strax efter Fienderne adspredte sig, blev der intet af Angrebet. Byttet blev skiftet mellem Seierherrerne, og Olafs Tilhængere fik rige Gaver¹⁾.

Olaf Haraldsson den hellige.

Da Olaf horte, at Svein Jarl var dragen af Landet, for han vestover og blev paa alle Thing lige til Lindesnes tagen til Konge. Best for Nesjet dvælede han ei længe; thi Erling Skjalgsson havde samlet en Hær mod ham. Han hastede til Throndhjem for at vinde denne vigtigste Deel af Landet, medens Jarlen var borte. Men Thrønderne og især Jndthrønderne vare Svein ganske hengivne; Kongen fik hos dem ingen Skatter, og det var tydeligt, at de vilde slaa sig paa Jarlens Side, hvis denne igjen kom tilbage. Svein lavede sig ogsaa med den svenske Konges Hjælp til et Jndfald i Throndhjem over Kjolen; men om Høsten, da Toget skulde gaa for sig, døde han paa Tilbageveien fra et Vikingetog i Østersøen. Sveins Død nedsløg Thrøndernes Haab; de underkastede sig Olaf, og i hvert Fylke blev denne tagen til Konge²⁾.

Kong Olaf i Sverige vilde imidlertid ei give Slip paa sine Fordringer, om end Svein Jarl var død, og sendte om Vinteren (1015—1016) to af sine Mænd, Brødrene Thorgaut Skarde og Akgaut med 24 andre for at kræve Skat i sin Deel af Throndhjem. Men Bønderne indskjødte Sagen under den norske Konge; thi de vilde ei betale tvende Konger Skat. Sendemændene droge nu til Nidaros, og da de fik Olaf i Tale, brugte de store Ord og bøde ham at blive Sveakongens Mand; da vilde

¹⁾ Sn. Ol. d. hell. S. Kap. 43—50. Ol. d. hell. S. i Fornm. S. Kap. 54—56.

²⁾ Sn. Ol. d. hell. S. Kap. 51—54. Ol. d. hell. S. i Fornm. S. Kap. 56. 57.

denne maaskee give ham Norge i Len. Olaf svarede kun, at han ei troede, at deres Herre havde nogen Ret til Norge. Næste Vaar vilde han drage til Nigernes gamle Landemerke, Gautelven, og der kunde Sveafongen møde ham, hvis han vilde, for at slutte saadant Forlig, at hver af dem skulde beholde det Rige, han var odelsbaaren til. Hermed maatte Sendemændene drage bort. Thorgaut vendte hjem til Sverige. Åsgaut derimod vilde endnu prøve sin Lykke, drog til Orkedalen og agtede sig til Møre. Men han blev greben af Kongens Udsendinger og hængt¹⁾.

Strax ved sin Ankomst til Throndhjem havde Olaf stræbt at ophjælpe Nidaros; han uddeelte Byggetomter, opførte Clemenskirken og istandsatte Kongsgaarden. I denne nye Stad sad han nu Vinteren over i Rolighed, sysselsat med at ordne sin Hird, forbedre Lovene og styrke Christendommen. I Hirdens Epidse stod fra Olafs Tid Stal-laren, en af de høieste Embedsmænd i Riget, hvem det paalaa at tale paa Kongens Begne til Thinge. De egentlige Hirdmænd vare 60 i Tallet; næst dem i Verdighed stode Gjesterne, der vare 30, og hvis Forretning det var at udføre Kongens Grinder. 30 Huuskarle skulde besøge alle Arbeider i Kongens Gaard, og under dem stod igjen en Mængde Træle. I den store Hirdstue brændte endnu efter gammel Skik Ild langs Gulvet. I det fornemmere Høisæde, som vendte mod Solen, sad Kongen, paa hans høire Side Hirdbiskoppen og Presterne, paa venstre Kongens Raadgivere. I det ringere Høisæde ligesor Kongen sad Staliaren. En egen Stue blev indrettet til at holde Hirdstevner, raadslaa og modtage Sendemand. I Forening med de viseste Mænd i Riget gennemgik Olaf Haakon Adalsteinsostres Love, gjorde Tillæg til dem og rensede dem især fra alt Hedenskab. Thi Intet laa ham

¹⁾ Sn. Ol. d. hell. S. Kap. 57. Ol. d. hell. S. i Fornm. S. Kap. 61.

mere paa Hjerte end Christendommens Befæstelse; derfor gav han den første Christenret med sin Hirdbiskop Grimkels og andre geistlige Mands Raad og efterforskede nøie Christendommens Tilstand ei alene i Norge selv, men og paa Orknøerne, Færøerne og Island. Fra sidstnævnte D var den unge Sighvat Thordsson forrige Aar kommen til Olaf i Throndhjem, havde ved sin Driftighed vundet hans Yndest, var bleven hans Skald og Hirdmand og havde siden fulgt ham¹). Af denne og andre Islændinger hørte Kongen, at Christendommen endnu kun stod paa svage Fodder i deres Fædreland. Han sendte derfor Bud did med de Islandsfarere, som om Vaaren forlode Nidaros, til Lovsigemanden Skapte Thoroddsson og andre Hovdinger om at afflasse de Levninger af Hedenskabet, som end vare tilbage i deres Love²).

Derpaa drog Olaf (1016) med en Hær fra Throndhjem sydester langs Landet; i hvert Fylke holdt han Thing og blev uden Modsigelse tagen til Konge. Overalt lod han Christenretten oplæse, afflaffede de hedenske Skikke, som under Jarlerne havde indsneget sig, og straffede strengt de Modstridige, hvad enten de vare mægtige eller ringe. Da han laa i Karmsund, fore Sendebud mellem ham og Erling Skjalgsson, og et Fredsstevne blev aftalt mellem dem paa Hvitingssø i Boknsfjorden. Da de mødtes, forlangte Erling alle de Beitøler og Rettigheder, som Olaf Tryggvesson havde stjenket ham; men Kongen sagde, at han vel skulde lade Erling være den gjæveste blandt sine Lige, men efter eget Lykke vilde han give ham Forleninger og ikke taale, at Lendermændene opførte sig, som om de vare odeløbaarne til hans Fædrenearv; ei vilde han saa dyrt kjøbe deres

¹) Sn. Ol. d. hell. S. Kap. 41. Ol. d. hell. S. i Fornm. S. Kap. 52.

²) Sn. Ol. d. hell. S. Kap. 55. 56. Ol. d. hell. S. i Fornm. S. Kap. 58. 59.

Tjeneste. Erling svarede hertil, at den Tjeneste vilde blive Kongen nyttigst, som han ydede ham frivilligen. Dog gav den stolte Hovding omsider efter paa sine Benneres Raad og gif Kongen tilhaande paa de Vilkaar, denne bestemte. De skiltes nu ad som Benner, idetmindste tilspyneladende, og Olaf fortsatte sin Reise ostover. De dauske Sysselmænd, som endnu vare i Biken, flygtede fra Landet paa Rygtet om hans Komme, og han blev ogsaa her tagen til Konge paa alle Thing lige til Svinesund¹⁾.

Ranrike var endnu i Sveafongens Magt og styredes af to Sysselmænd; Gilif Gautske havde den nordlige Deel og Roe Skjalge den sydlige. Kong Olaf stevnedes Folket i Ranrike til Thing, og mange Bønder samlede sig fra Verne og Kysten. Han forlangte, at de skulde tage ham til Konge, som de øvrige Nordmænd havde gjort. Den rige Bønde Brynjolf Ulfalde førte Ordet for dem og svarede, at de meget vel vidste, at deres Land hørte til Norge, og de fleste vilde ogsaa hellere tjene Norges end Sveriges Konge; men de frygtede dennes Hevn og kunde ei modstaa hans Magt, naar Olaf drog nord i Landet. Hermed hævedes Thinget; men om Kvelden var Brynjolf Kongens Gjest, og de samtalede meget i Genrum. Gilif Gautske havde imidlertid holdt sig i det Indre af Landet i Skovene med en stor Bondehob. Mange tilskyndede ham nu at holde Thingstevne med Olaf, og hertil bestemte han sig. Da Kongen hørte dette, sendte han sin Gjestehovding, Thorer Lange, med 6 Mænd, iførte Brynjer under Kofterne og med Hjalme under Hattene, til Brynjolf Ulfalde; i dennes Følge stødte de til Gilifs Flok, da den nærmede sig Kysten. Kongen lagde til ved en Klippe og satte sig her med sine Mænd; Gilif og Bønderne stode paa Sletten ovenfor. Stallaren Bjørn reiste sig først og talede paa

¹⁾ Sn. Dl. d. hell. S. Kap. 58. 59. Dl. d. hell. S. i Fornm. S. Kap. 62. 63.

Kongens Begne. Gilif stod op for at svare ham. Men i samme Stund hug Thorer Lange ham over Halsen, saa Hovedet faldt af. Gauterne i Gilifs Følge flygtede, og de forvirrede Bønder underkastede sig Kongen paa det Vilkaar, at han ei skulde forlade dem, før Striden med Sverige var endt.

Da den nordlige Deel af Nannike saaledes var kommen i Olafs Hænder, fortsatte han sin Færd lige til Elven og oppebar alle Skatter langs Kysten. Han vendte derpaa tilbage til Viken og lagde op i Raumelven. Paa et Nes i Nærheden af Fosfen Særp anlagde han en Kjøbstad Borg eller Særpsborg og byggede der en Kirke og en Kongsgaard. Her holdt han Juul (1016—1017) og havde til Gjæst mange Storbønder fra de nærmeste Hereder. Blandt dem var og Brynjolf Ulfalde, hvem Kongen til Løn for den Hjælp, han havde ydet ham til Nannikes Undertvingelse, gav Løndermands Navn og Ret tilligemed Gaarden Bettaland¹⁾.

Bed alle disse Begivenheder tiltog Fiendskabet mellem den norske og svenske Konge Dag for Dag. Olaf forbød Vikværingerne at udføre til Gautland Sild og Salt, Varer, som Gauterne ei vel kunde undvære. Sveakongen paa sin Side lod denne Vinter dræbe Thrond Hvide, der var dragen til Jämtland for at kræve den norske Konges Skatter. Om Vaaren (1017) dræbte den tappre Viking Gyvind Urarhorn, efter hemmeligt Overlæg med Kong Olaf Haraldsson, Roe Ekjalge, der endnu bestyrede det sydlige Nannike paa Sveakongens Begne. Derimod blev den egdske Kjøbmand, Gudleik Gerdsske, der var dragen til Holmgaard i Gardarike for at kjøbe kostbare Varer til den norske Konge, paa Tilbageveien overfalden ved Dland ved Sveriges Kyst af Thorgaut Skarde; Gudleik blev dræbt

¹⁾ Sn. Nl. d. hell. S. Kap. 59. 60. Nl. d. hell. S. i Fornm. S. Kap. 63. 64. Bettaland ligger nordligst i Nannike.

og Ladningen ranet. Denne Gjerning blev imidlertid snart hevet; thi strax efter at den var øvet, kom Gyvind Urarhorn fra Biking i Østersøen til Dland. Han satte efter Thorgaut, indhentede ham i Sviasfjærene (udenfor det nuværende Stokholm), fældede ham og bragte alle de indfjøbte Kostbarheder til Norge til deres rette Eier¹⁾.

Denne samme Sommer (1017) drog Kongen med sin Hær lige til Elven og underkastede sig hele Ranrike. Medens han var her, fore Sendemænd mellem ham og Rognvald Jarl i Bestergautland. Rognvalds Kone, den stolte Ingebjørg Tryggvesdatter, understøttede ivrigen Olaf baade formedelst sit Frændskab med ham, og fordi hun aldrig kunde tilgive Sveakongen, at han havde været med at fælde hendes Broder Olaf Tryggvesøn. Efter Ingebjørgs Tilskyndelse mødte Jarlen Olaf ved Elven. Begge indsaa, hvor stor Skade baade Vikværinger og Gauter havde af Fiendtlighederne mellem Norge og Sverige; derfor bleve de enige om, at der skulde være Fred mellem deres Undersaatter til næste Sommer, og adskiltes som Venner. Olaf Sveakonge var derimod mindre end fredelig sindet; han lod mange haarde Trusler og store Ord falde og var saa forbitret paa den norske Konge, at han ei engang taalte at høre ham nævne med hans rette Navn, men Alle maatte i Kongens Paahør kalde ham den digre Mand²⁾.

Vikværingerne frygtede meget for Krigen med Sverige og onskede et Forlig mellem Kongerne, men Ingen vovede at frembære dette Ønske for Olaf. Paa mange af sine Benneres Bøn paatog endelig Bjørn Stallare sig dette Hverv. Engang da Kongen holdt Stevne med sine Mænd og Bønderne, spurgte Bjørn ham, hvad han troede om

¹⁾ Sn. Dl. d. hell. S. Kap. 60. 61. 63. 64. Dl. d. hell. S. i Fornm. S. Kap. 64. 65.

²⁾ Sn. Dl. d. hell. S. Kap. 65. 66. Dl. d. hell. S. i Fornm. S. Kap. 66.

Ufreden mellem Nigerne. „Han sad nu paa andet Aar syd i sit Land uden at besøge dets nordlige Egne; mange af hans Mænd, som der havde sin Odde, længtes efter Hjemmet. Derfor,“ sagde han, „ønske nu Lendermænd og Bønder, at du sender Mænd til Sveakongen og byder ham Fred; mange Svenske ville understøtte Sagen, thi det er deres Gavn saavel som vort.“ De Tilstedeværende roste Bjørns Tale. Efter nogen Betænkning svarede Kongen, at det var billigt, at Bjørn selv for denne Sendefærd. Var hans Raad godt, kunde han da have Nytte af det; hvis ikke, voldte han selv sin Skade. Bjørn maatte nu paatage sig dette farlige Grinde og fik i Følge med sig Hjalte Skjeggesøn¹⁾, der paa Olafs Indbydelse var kommen til Norge, desuden Sighvat Skald og 9 andre Mænd. Olaf paalagde ham at tilbyde Sveakongen Fred paa det Vilkaar, at Landemerket mellem Nigerne skulde være som under Olaf Tryggvesøn. Et Svar herpaa vilde han, at Bjørn skulde have af Kongens egen Mund. Han bød ham søge Hjælp hos Rognvald Jarl og gav ham en Guldring med til denne som Jærtegn paa, at han for i sin Herres Grinde²⁾.

Efter Bjørns Bortreise lod Olaf tilsiige Gjestebud for sig paa Oplandene, som det havde været de forrige Kongers Skik hvert tredje Aar at besøge, og hvor han nu havde i Sinde at udrydde Hedenskabet. I det Ydre af

¹⁾ See ovenfor S. 312 fgg.

²⁾ Sn. Ol. d. hell. S. Kap. 67. 68. Ol. d. hell. S. i Fornm. S. Kap. 67. 68. — Kong Olaf havde samme Vaar, som han opfordrede Islænderne til at rense sine Love for alle Levninger af Hedenskabet, ogsaa indbudet Hjalte Skjeggesøn til sig; denne var kommen forrige Sommer, var nu hædret i Kongens Hird og havde især vundet Bjørn Stallares Venkab. Hjalte og Sighvat tilbød sig frivillig at følge ham til Sverige, da Kongens øvrige Mænd kun havde liben Lyst til at være med paa denne farlige Kælse.

Bifen havde det været ham let at bringe Christendommen paa Fode; thi Folket her var ved lang Bane og megen Omgang med fremmede Christne blevet fortroligt med den nye Tro¹⁾. Men længere inde i Landet forholdt det sig anderledes. Allerede i Vingulmarks Skovbygder fandt Olaf Meget at rette; men endnu værre stod det sig med Christendommen paa Romerike. Olaf før did med 300 Mand, tilintetgjorde overalt Hedensskabet, indsatte Prester og Lærere og revsede de Modstridige uden Persons Anseelse med Landflygtighed, Lemlæstelse eller Døden. Urolig herover drog Romerikes Konge til Nørek paa Hedemarken, og begge i Forening stevnede de øvrige oplandske Konger til et Møde. De samme fem Konger, som før tre Aar siden tilligemed Sigurd Syr først havde kaaret Olaf til Norges Hersker, samledes nu paa Ringsaker paa Hedemarken for at lægge Raad op imod ham. De begyndte en Samtale i Genrum, og Romerikes Konge flagede først bittert over Olafs Boldsømhed og Færd gjennem Landet med flere Folk, end Looven tillod. „Han havde maattet fly fra sin Odel, og det vilde ei vare længe, for de andre maatte friste samme Skjebne, hvis de ei i Tide forenede fandt noget Raad derimod.“ Alle Kongerne vilde først høre den vise Nøreks Mening. Denne erklærede, at nu var det skeet, som han havde forudsagt i Mødet paa Hadeland, da Alle vare saa hidfise paa at hæve Olaf til Guevældet. „Nu ere to Aar for Haanden,“ sagde han, „enten at vi alle drage til Olaf og overlade vor Sag til hans Lykke, og det tror jeg er bedst, eller og at reise os mod ham, medens han endnu ei har faret videre gjennem Landet. Om han end har tre

1) Sn. Dl. d. hell. S. Kap. 62. Dl. d. hell. S. i Fornm. S. Kap. 63. 64. I den sidste Saga nævnes som Olafs vigtigste Medhjælpere i Christendommens Udbredelse Biskopperne Grimkel og Sigurd, begge vise, lærde og trofaste Mænd, usforfædede i al Fare, veltalende, blide og rettskafne.

eller fire hundrede Mand, er dette dog ingen Overmagt for os, saalænge vi holde sammen. Dog følger Seieren sjældnere de Høvdinge, som ere flere sammen og lige mægtige, end den, som ene raader for sin Hær; derfor er det mit Raad ei at friste Lykken mod Kong Olaf." Længe talede Kongerne om denne Sag uden at kunne blive enige; endelig sagde Gudrød Dalekonge: „Underligt tykkes det mig, at vi ere saa længe om at fatte en Beslutning i denne Sag; I ere tilgavn's rædde for Kong Olaf, da vi dog her ere fem Konger af ligesaa god Vægt som han. Vi hjalp ham mod Svein Jarl, og ved vor Understøttelse vandt han dette Land. Vil han nu formene os vort lille Rige og plage og kue os, da siger jeg for mig, at jeg vil unddrage mig Kongens Trældom, og den af Eder kalder jeg ei Mand, som betænker sig paa at tage Olaf af Dage, hvis han farer hid mod os. Thi sandeligen, aldrig stryge vi frit Hoved, medens denne Olaf lever!" Gudrøds Raad fandt Bifald. Paa Røres Forslag besluttede Kongerne at forblive samlede paa Ringsaker, indtil deres Forehavende var udført, og imidlertid udspeide Olafs Færd. De kaldte Lendermænd og mægtige Bønder fra deres Riger til et Stevne og aabenbarede dem det Raad, de havde taget. Da det vandt Bifald, bleve Høvdingerne sendte hjem hver til sin Egn for at samle Folk og møde til en bestemt Tid. Hver af Kongerne skulde have 300 Mand.

Olaf havde imidlertid ogsaa en Ven paa dette Stevne, nemlig Ketil Kalf paa Ringenes¹⁾, der i Slaget ved Nesjar havde stredet for Kongen og faaet til Belønning en Jagt paa 15 Korbænke, som han siden bragte op i Njosen. Paa dette Skib for han samme Dags Aften, som Mødet var holdet, med 40 væbnede Mænd ned efter Vandet, landede ved dets Ende om Morgenen og ilede til Olaf. Denne havde draget hurtigere over Romerike, end man

1) Gaarden Ringnes i Stange Bygd. paa Hedemarken.

ventede. Ketil Ralf traf ham paa Eid (Eidsvold) og sagde ham Kongernes Forehavende. Olaf samlede strax Heste i Bygden, sendte Mænd til Mjosen for at holde Baade rede og lagde endnu samme Aften fra Land med henved 400 Mand. Før Dagbrækningen kom han til Ringsaker, og Bagterne merkede ham ei, før Gaarden var omringet. Alle Kongerne bleve nu fangne og ledede for Olaf. Han lod Noref blinde og Tungen skjære af Gudrød; Ring og de to andre lod han sverge sig Ed, at de skulde drage af Landet og aldrig mere komme tilbage. Han underlagde sig deres Riger og straffede grumt de Lendermand og Bønder, som mest havde været i Ledtog med dem¹⁾. Kort efter døde Sigurd Syr, der ingen Deel havde taget i dette de øvrige oplandske Kongers Forehavende; Olaf underlagde sig nu ogsaa Ringerike, ophævede Fylkeskongernes Berdig-
hed og bar ene Kongenavn i Norge.

Medens Olaf saaledes befæstede sin Magt i Norge, havde Bjørn Stallare troligen arbejdet til hans Bedste i Sverige. Han var i Skara bleven vel modtagen af Rognvald og Ingebjørg; men da han sagde Hensigten af sin Reise, og hvad Budskab han havde til Sveakongen, spurgte Jarlen forundret, hvad der var hændet ham, siden Olaf vilde hans Død; thi Ingen kunde vente at komme straf-
løs bort, der bragte slikt Grinde for Sveriges Konge. Bjørn svarede da, at det var hans faste Forsæt at udføre sin Herres Bud, om end Jarlen ei vilde hjælpe ham. Ingebjørg understøttede ham ivrigen og tilskyndede sin Mand til, selv med egen Fare, at fremme Olafs Sag. Rognvald lovede endelig sin Bistand, dog paa det Vilkaar, at man skulde overlade ham at vælge den beleilige Tid til at bringe Sagen paa Bane. En Stund led nu hen; Bjørn begyndte at blive utaalmodig og klagede for Jarle-
fruen over den lange Udsættelse. Hjalte Skjeggesøn, der

¹⁾ Sn. Nl. d. hell. S. Kap. 72—74. Fornm. S. Kap. 73.

var Ingebjørgs Frænde og Ven og derfor stedse deeltog i deres Beslutninger, tilbød sig endelig at drage til Sveafongen for at udfritte hans Sindelag; han kunde gjøre dette uden Fare, da han ei var Nordmand, og desuden havde han i Kongens Hird to Benner og Landsmænd at ty til, Skaldene Gissur og Ottar. Tilbudet blev antaget; Jarlefruen gav ham Vedsagere med paa Veien og Jærtegn til Ingegerd, Kongens Datter. Hjalte blev ved sin Ankomst til Upsal vel modtagen af Skaldene og fik ofte tale med Kongen. Gungang gif han for denne og sagde, at han var kommen til Sverige for at betale den Landøre, som Islænderne vare pligtige til at udrede; naar de kom til Norge; thi vel vidste han, at Sveafongen var Norges rette Hærsker. Dette smigrede Olaf; han skjenkede Hjalte Pengene og fattede fra den Tid af stor Yndest for ham. Hjalte fik ogsaa Udgang til Kongedatteren og blev vel modtagen af hende, da hun saa Ingebjørgs Jærtegn. Han aabenbarede hende Bjørns Færd og spurgte, om hun troede, at hendes Fader var tilbøielig til Fred; men Ingegerd sagde, at den Ting var ei verd at tænke paa. Alligevel bragte Hjalte kort efter Sagen paa Bane for Kongen: han havde paa sin Reise, sagde han, baade hørt Gauter og Nordmænd flage over Kongernes Strid. Den norffe Konge, hed det, ønskede Fred og vilde for at bestyrke den beile til Ingegerd ¹⁾. Men Kongen forbød Hjalte at nævne Sligt tiere; for denne Gang vilde han tilgive ham som en Fremmed, at han havde kaldt den digre Mand Konge. Kort efter vovede ogsaa Ingegerd paa Hjaltes Bøn at tale til sin

¹⁾ Man kan ikke af Sagaerne see, om Olaf allerede før Bjørns Afreise har givet ham Befaling til at beile paa sine Vegne til Ingegerd, eller Hjalte først har bragt denne Sag paa Bane. Rimeligviis har Olaf givet Bjørn Fuldmagt til at anvende alle Midler for at faa Freden bragt istand, og saaledes kunde ogsaa Hjalte og Bjørn vove dette Frieri paa sin Herres Vegne, om de end ikke havde hans udtryffelige Befaling dertil.

Fader om Fred; men denne svarede forbittret, at dette skulde aldrig skee; tvertimod vilde han paa Upsala Thing opbyde almindelig Leding, saasnart Isen gik af Vandene. „Jeg skal da fare til Norge,“ sagde han, „øde alt Land med Od og Eg og saaledes lønne Folket dets Utroskab.“ Hjalte saa nu, at der Intet var at udrette mod Kongens Stivind; men for Ingegerd roste han stedse Olaf Haraldsøn og merkede snart, at hun nok vilde give sit Samtykke, hvis den norske Konge beilede til hende. Henimod Julen sendte han sine Ledfagere tilbage til Rognvald og Ingebjørg med Budskab om Sagernes Stilling og om Samtalerne mellem ham og Ingegerd¹⁾.

Jarlen saa nu, at der kun var lidet Haab om heldigt Udfald af den norske Konges Erinde; men Bjørn paastod fremdeles, at han ei vilde vende hjem, før han havde fundet Sveakongen. Rognvald gjorde sig da rede strax efter Julen (1018) med 60 Mand og fulgte Bjørn til Svithjod. Ingegerd tilligemed Hjalte drog dem imøde til sin Gaard Ullaraker, hvor et Gjestebud var beredt. Jarlen hørte nu bekræftet, at Kongen var aldeles uvillig til Forlig; paa Ingegerd derimod merkede han, at hun intet havde imod at egte den norske Konge, hvis hendes Fader tillod det. Efter nogle Dages Ophold paa Ullaraker drog Rognvald videre for at følge Bjørn til Upsala Thing, der efter gammel Skik skulde holdes i Goe Maaned (Februar).

Det svenske Rige (Sviaveldi) bestod paa disse Tider af to Hoveddele, Svithjod og Gautland. Begge vare igjen deelte i mange smaa Landskaber, hvert med sin egen Lov og sit eget Lagthing. Lagthinget bestyredes af en Lagmand, der stod i Bøndernes Spids og svarede paa deres Begne, naar Kongen eller andre Høvdinge thingede med dem. Lagmændenes Magt var stor; thi alle Bønderne fulgte dem. Tiundalands Lagmand var deres For-

¹⁾ Sn. Ol. d. hell. S. Kap. 68—71. Fornm. S. Kap. 68—72.

mand og Upsala Thing det vigtigste; thi did strømmede Folket fra alt Landet, og hvor der var Strid mellem de andre Love, gjorde Upsala Lov Udslaget. Den daværende Lagmand i Tiundaland hed Thorgny, en mægtig og kraftfuld Dding, hvis Forfædre gennem mange Kongers Tid havde forestaaet samme Embede. Thorgny var Rognvalds Frænde og Fosterfader; derfor besøgte Jarlen ham paa sin Færd fra Ullaraker og bad om hans Hjælp paa Thinget, at de norste Sendemænd kunde faa fremført sit Fredstilbud, og de skadelige Stridigheder mellem Norge og Sverige vorde bilagte. Thorgny lovede ham sin Bistand, og Jarlen og Bjørn droge i hans Følge til Upsala Thing, hvor en stor Mængde var samlet. Den første Dag, da Thinget var sat, sad Kong Olaf paa en Stol, omgiven af sin Hird; ligeoverfor sad Thorgny, Rognvald og Bjørn, foran dem Lagmandens Huuskarle og Jarlens Hirdmænd; bagensfor stod hele Almuen. Da Kongens Sager vare talte, reiste Bjørn sig ved Rognvalds Stol og sagde høit, at han var hidsendt fra Norges Konge for at byde Sveafongen Fred og gammelt Landeskifte mellem Rigerne. Ved disse Ord sprang Kongen op i Brede og bød den Talende tie: „hans Ord vare spildte.“ Derpaa reiste Jarlen sig, klagede over den Skade, Vester-gauterne lede ved Krigen med Norge, og frembar deres Bøn om Fred. „Nu vare og norste Sendemænd komne med Fredstilbud og for at beile til Ingegerd paa sin Konges Begne.“ Ved Jarlens Tale blev Sveafongen end mere vred; han kaldte Rognvald en Landsforræder og truede ham haardt. Men nu reiste Thorgny sig under hele Almuens Larm og Baabengny. Han dadlede bittert Kongens Stivfjnd og Uduelighed; han vilde ei høre nogen Mands Raad og lod sine Skatlande i Osten falde fra sig, medens han stræbte at vinde Norges Rige, det ingen af hans Forfædre havde eftertragtet. „Nu er det Bøndernes Billie,“ sagde han endelig, „at du slutter Fred med

Norges Konge og gifter ham din Datter Ingegerd; vil du derimod tilbagevinde de Lande i Østen, som dine Forfædre have eiet, da skulle vi alle følge dig. Men gjør du ei, hvad vi sige, ville vi anfælde dig og dræbe dig her paa Thinget og ei taale Ufred og Ulov. Saa gjorde vore Forfædre: paa Mulathing styrkede de i en Myr fem Konger, der vare opfyldte med Hovmod ligesom du. Sig nu, hvad du vælger!" Strax blev stort Baabenbrag og Gny blandt Mængden. Kongen reiste sig da og erklærede, at Alt skulde skee efter Bøndernes Villie. Nu lagde Larmen sig; Hovdingerne affluttede Freden paa Sveakongens Begne, overeensstemmende med den norske Konges Tilbud, og Ingegerd blev fæstet til Olaf Haraldsøn. Da Alt var afgjort, fulgte Bjørn og hans Vedsagere Røgnvald tilbage til Gautland og droge derfra til Norge, hvor Olaf blev meget glad over Sagens Udfald. Han drog om Vaaren (1018) langs den sydlige Kant af Landet og indbød overalt Lendermænd og de mægtigste Bønder til om Sommeren at følge ham til Gautelven for der at modtage hans Fæstemø¹⁾.

Paa denne Færd havde nær Hevnen rammet Olaf for hans Haardhed mod de oplandske Konger. Han havde nemlig altid den blindede Rørek i sin Hird, lod ham sidde Høisædet hos sig og behandlede ham vel. Røreks bitter Had lod sig dog ei saa let forsones. Han overtalte først en Frænde af sig, ved Navn Svein, til at dræbe Kongen; men Svein tabte Modet, da Verket skulde udføres, bekjendte sin onde Hensigt og slap med Landsflygtighed. Olaf blev herefter varsommere, flyttede Røreks Sæde bort fra sit og lod ham nøie bevogte; ellers var han god mod ham som tilforn. Kort efter søgte Rørek at flygte, og da dette ikke lykkedes, stak han endelig med en Kniv efter Olaf, da han sad ved dennes Side i Tunsbergs Kirke paa Christi Himmelfarts Dag. Stødet rammede ikke; dog turde Olaf nu

¹⁾ En. Ol. d. hell. S. Kap. 76—82. Fornm. S. Kap. 75—79.

ei længer have ham hos sig. Han overdrog Islændingen Thorarin Nefjolfsson, en klog Mand, der just opholdt sig i Tunsberg, at bringe Rørek til Leif Eriksson paa Grønland eller, hvis dette ei lykkedes, til en af Kongens Benner paa Island, og i alle Tilfælde sørge for, at han aldrig mere kom til Norge. Thorarin hindredes ved Modvind fra at komme til Grønland, men bragte Rørek til Island, hvor han 4 Aar efter døde¹⁾.

Om Sommeren drog Olaf med et herligt Følge til Gautelven for der at møde sin Brud; men han fandt hverken Ingegerd eller noget Sendebud fra Sveafongen. Han lod da forespørge hos Rognvald Jarl, om denne vidste Aarsagen til Kongedatterens Udeblivelse; men Jarlen var ikke klogere. Han lovede imidlertid, saasnart han selv fik noget Nyhed i Sagen, da at underrette Kongen derom. Aarsagen til Udeblivelsen blev ei længe ubekjendt. Den hovmodige Sveafonge var forbitret over det Forlig, Almuen paa Upsala Thing havde paatvunget ham; han tænkte ei paa at opfylde sit Løfte, og Sommeren henled, uden at nogen Tilberedelser gjordes til Mødet ved Elven. Alle undredes paa, om han vilde bryde Forliget; dog turde Ingen spørge ham derom. Ingegerd vovede endelig at udforske sin Faders Sindelag. Engang vendte Kongen tilbage fra Jagten, meget glad over, at hans Falk en Morgenstund havde fældet fem Aarhaner. Ingegerd kom ham imøde; leende viiste han hende Fuglene og spurgte: „Veed du nogen Konge, som har gjort sliq Jagt paa saa kort en Tid?“ „God Morgenjagt er dette, Herre!“ svarede hun, „da J har fanget fem Aarhaner; men Olaf, Norges Konge, fangede paa een Morgen fem Konger og underlagde sig deres Riger.“ Da sprang Olaf forbitret af Hesten og sagde: „Vid, Ingegerd! at, hvormeget du end elsker den digre Mand, saa

¹⁾ Røreks Planer mod Olaf fortælles udførlig hos En. Ol. d. hell. S. Kap. 82—86. Fornm. S. Kap. 80—82.

skulle I dog aldrig faa hinanden. Jeg vil gifte dig med en Hovding, som jeg kan være Ven med; men den Mands Ven kan jeg aldrig blive, der har berøvet mig mit Rige.“ Ingegerd vidste nu Nok og sendte strax Rognvald Bud, at alt Forlig fra hendes Faders Side var brudt. Jarlen bød sine Undersaatter være belavede paa Krig, men lod tillige den norske Konge vide alt, hvad der var skeet, og bad ham fremdeles være sin Ven og ikke herje i Vester-gautland. Ved dette Budskab blev Olaf meget forbitret og spurgte de nærværende Hovdinger, hvad han skulde gjøre? om han skulde fare med Hærskjold til Vester-gautland? Bjørn Stal-lare undskyldte Jarlen, og de fleste holdt desuden for, at Kongen ei havde Hær stor nok til et saadant Tog. Olaf gav da Folket Hjemlov, men forkyndte tillige, at han til næste Sommer vilde opbyde Leding af alt Landet og hevne sig paa Sveakongen. Han drog derpaa nord til Sarps-borg og beredte sig der Vintersæde (1018—1019)¹⁾.

Om Rognvald Jarl var der forstfjellige Meninger i Olafs Hird. Rogle holdt ham for Kongens Ven, Andre troede ham ikke. Sighvat Skald forsvarede ham stedse og tilbød sig at drage til ham for at efterforske Sagernes Stilling. Olaf bifaldt dette, og Skalden drog afsted ved Vinterens Begyndelse. Da han kom til Rognvald, fik han vide, at Sendemænd vare komne til Svithjod fra Kong Jariðleif i Holmgaard for at beile til Ingegerd, og at hendes Fader havde givet dem gunstigt Svar. Sveakongen havde imidlertid ogsaa en anden Datter, Astrid, der var opfostret i Vester-gautland; vel var hun uegte født, men skjøn og klog. Denne var just i Besøg hos Rognvald, og Jarlen foreslog hende som Kone for Olaf: „ved dette Giftermaal behøvede man ei at spørge den svenske Konge til Raads.“ Astrid havde intet derimod, og Sighvat skyndte sig at bringe sin Herre dette Forslag. Det fandt hans

¹⁾ Sn. Dl. d. hell. S. Kap. 88—91. Fornm. S. Kap. 83—85.

Bifald, og strax efter Juul (1019) bragte to af Kongens Mænd hans hemmelige Svar til Jarlen. Rognvald drog da mod Kyndelsmesse tilligemed Astrid og et Følge af næsten 100 Mand til Sarpsborg, hvor Olaf kort efter holdt sit Bryllup med stor Pragt¹⁾.

Dette Foretagende opbragte Sveafongen paa det heftigste, og han truede med at ville hænge Jarlen til Straf for hans Svig. Ingegerd unddrog ham fra Hevnen; thi da Sendemændene fra Gardarike om Baaren kom tilbage til Sverige, erklærede hun kun at ville følge dem paa det Vilkaar, at et Jarledømme skjenkedes hende i Morgengave, og at hun derover maatte sætte en svenst Mand, hvem hun selv vilde vælge. Da dette blev samtykket, kaarede hun Rognvald, og Kongen nødtes til at lade ham drage bort fra Sverige med Fred, men forbød ham tillige nogensinde mere at komme sig for Dine²⁾.

Nu vare Vestergauterne uden Høvding; de holdt ofte Thing og raadsløge om, hvad de skulde gjøre; thi de vidste, at Sveafongen var dem ond, fordi de havde holdt Venkskab med Norge. Nogle raadede til at underkaste sig dette Rige; men de Fleste vilde, at man, før man skred hertil, skulde søge at komme i Forlig med Sveafongen. Lagmanden Emund af Skara, en viis, rig og ordsnild, men tillige underfundig Mand, havde mest at sige blandt dem efter Rognvalds Bortfærd og valgtes til at udføre dette Grinde. Han drog først til Østergautland, hvor han havde mange Frænder og Benner, der alle dadlede Kongens lovløse Fremfærd; derfra drog han til Svithjod, hvor han ogsaa fandt Medhold. Da han kom for Kongen i Upsal, advarede han ham først i flere Vignelser; men den overmodige Olaf forstod dem ikke, før Emund allerede var dragen bort og

1) Sn. Dl. d. hell. S. Kap. 92—94. Fornm. S. Kap. 86—87.

2) Sn. Dl. d. hell. S. Kap. 95. Fornm. S. Kap. 88.

Almuen paa hans Eggen i Oprør. Da forfærdedes Kongen; selv hans Raadgivere havde forladt ham, og af alle Høvdingerne vare kun de tre Brødre, Thorvid, Arnvid og Freyvid, forblevne ham troe; men disse reddede ogsaa ham og hans Ut. Thorvid forblev hos Kongen, der med sine Skibe lagde ud i Nælaren; de to andre droge ud for at faa stillet Opstanden og førte Olafs tolvåarige Søn, Jakob, med sig. Snart saa de, at Alle vilde være frie for Olafs Selvraadighed og Boldsomhed; de erklærede derfor, at de vilde være paa Almuens Side, og strax satte denne de vise Brødre i sin Spids. Nu holdt de Stevner med Svithjods Hovdinge og forestillede disse, at stedse havde alt Landsfolket rettet sig efter Uppsviarnes (Opsvenskernes) Villie; saa burde det ogsaa nu være, da det gjaldt om at sætte Olaf Erikssøn fra Riget; thi det var uverdigt heri at lade sig lede af Vester-gauterne. Deres Tale fandt Bifald; Opsvenskernes Hovdinge forbandt sig indbyrdes og hele Almuen med dem. Dette var ikke efter Emunds Sind, der vilde skaffe Gauterne Herredømmet. Da han kom til Brødrene, spurgte Freyvid ham, hvem Gauterne vilde have til Konge, hvis Olaf blev tagen af Dage. Emund svarede: „Den bedst skikkede, hvad enten han er af Kongeæt eller ei.“ Men da erklærede Freyvid, at Opsvenskerne ei vilde lade Riget gaa fra deres gamle Kongeæt, og foreslog at vælge Jakob. Heri samtykte Svenskerne. Drengen blev tagen til Konge, og hans Navn, som Almuen ei syntes om som fremmed, forandret til Dnund. Nu droge Sendemænd mellem Fader og Søn; det blev afgjort, at de skulde styre Riget i Fællesskab og holde Fred med Norge; Dnund skulde staa paa Bøndernes Side, hvis Olaf tilføiede dem nogen Uret. Den norske Konge blev derpaa indbudet til et Møde ved Kongehelle og kom did om Sommeren (1019). Han traf Sveakongen, der nu var eftergivende og sagtmodig.

Fred blev sluttet, og de fordums Fiender skiltes som Venner ¹⁾).

Olaf kunde nu endelig efter tre Aars Fraværelse atter besøge Throndhjem og sad om Vinteren (1019—1020) i Nidaros. Hans Opmerksomhed var henvendt paa Christendommen, og han hørte, at den blev ilde overholdt i det nordlige Haalogaland, i Namdalen og i det indre Throndhjem. Derfor drog han om Vaaren 1020 med fem Skibe og 300 Mand til Namdalen. Han lod Christenretten forkynde paa Thingene og straffede de Modstridige haardeligen. Da Namdølerne vare ombvendte, drog Kongen videre til Haalogaland. Haarek af Thjotta, som fra ældre Tider havde store Veitsler der og desuden den indbringende Finnefærd, havde ei endnu gaaet Olaf tilhaande; dog havde venfabelige Sendebud faret mellem dem. Nu modtog Haarek Kongen med et herligt Gjestebud, blev hans Lendermand og blev bekræftet i sine gamle Rettigheder. Ogsaa Thorer Hund paa Bjarkey, den mægtigste Høvding i det nordlige Haalogaland, blev Olafs Lendermand. Kongen opholdt sig største Delen af Sommeren paa Haalogaland; efter at han havde besøgt alle Thingsteder og christnet Folket, vendte han igjen tilbage til Nidaros med mange unge Haaleyger i Følge og blandt disse den rige Bonde Grankels Søn, Asmund, som holdtes for den første af Norges Unglinger i Skjønhed, Styrke og Færdigheder ²⁾).

I Begyndelsen af Vinteren (1020—1021) blev det Kongen sagt, at Jndthrønderne ved Vinternatstid havde holdt store Gjestebud, signet Hornene til Aserne og besprængt Altrene med Blod af slagtet Kvæg og Heste. De sagdes at have blotet til Aarbod; thi der var Aaar overalt nordensfjelds, og man

¹⁾ Dyrøret mod Kong Olaf i Sverige og Freden mellem Rigerne fortælles hos Sn. Ol. d. hell. S. Kap. 96. 97. Fornm. S. Kap. 89.

²⁾ Sn. Ol. d. hell. S. Kap. 110—112. Fornm. S. Kap. 99—101.

troede, at Aserne vare vrede, fordi Haaleygerne havde antaget Christendommen. Olaf stevnede da nogle af Bønderne til sig; men deres Ordfører, den mægtige Olver paa Egge¹⁾, paastod, at kun de almindelige Gjestebud havde været holdte, og Kongen lod dem drage bort uden videre Tiltale. Siden hed det atter, at Midvintersblot var holdt paa Mære; Kongen stevnede paany Bønderne til at forsvare sig, og Olver talte ogsaa nu deres Sag. „Bønderne,“ sagde han, „havde kun holdt sine Julegjestebud paa Mære, hvor der var store Bygninger, og de havde været noget længe, da det ei var Bane at tage knapt til med Julekosten.“ Kongen sagde advarende, at han vel engang kom efter Sandheden, og lod dem dermed fare hjem. Ved Paasketider (1021) fik han endelig af sin Armand Thorvalde, som bestyrede Kongsgaarden Haug²⁾ i Verdalafylke, Bished om, at det indre Throndhjem næsten var ganske hedensl, og at Bønderne ordentligen holdt sine tre store Offringer, ved Vinternat, Midvinter og Sommerens Begyndelse; tolv Mand blandt dem forestode Offergjestebudene, og denne Vaar var Olver Formanden; derfor havde han nu travlt med at skaffe Forraad sammen til Mære. Paa denne Underretning drog Kongen strax indad Fjorden med fem Skibe og 300 Mand, kom uventet til Mære og omringede Husene. Olver og flere bleve dræbte, Andre fangne og satte i Baand. Bønderne bleve stevnede til Thing, og da de saa mange af sine Frænder og Venner i Kongens Bold, vovede de ei at gjøre Modstand. Olaf omvendte nu Indthrønderne, lod Kirker vie og indsatte Prester blandt dem³⁾.

Ved denne Leilighed fremtræder først en *Uet*, som gjennem flere Aarhundreder var blandt de ypperste i Norge,

1) Gaarden Egge i Stod Pgd. i Indhered, nær ved Steenfjer.

2) Gaarden Haug i Verdalen's Pgd.

3) *Sn. Ol. d. hells. S. Kap. 113—115. Fornm. S. Kap. 102—104.*

nemlig Arnungerne eller Arnmodlingerne. Deres Stammefader var Finnvid, kaldet den fundne; thi han var funden som Barn i et Ornerede, svøbt i Silke, og Ingen vidste, hvis Son han var. Dennes Sønesøns Sønesøn, Arne Arnmodssøn, var en mægtig Lendermand og Olafs Ven. Han havde mange Børn, en Datter Ragnhild, gift med Haarek af Thjotta, og Sønerne Kalf, Finn, Thorerberg, Lamunde, Kolbjørn, Arnbjørn og Arne. De to første vare i Kongens Hird og meget anseede af ham. Kalf bad Olaf give sig den dræbte Olvers unge og skønne Enke Sigrid, Thorer Hundes Søster; thi hun og hendes to umyndige Søner Thorer og Grjotgard stode under Kongens Berge. Olaf opfyldte hans Bøn, skjenkede ham tillige alle Olvers Eiendomme, gjorde ham til Lendermand og gav ham Bestyrelsen af Indre-Throndhjem. Kalf satte Bo paa Egge, blev en mægtig Høvding og var anseet for sin Klogskab¹⁾.

Over Orknøerne og Hjaltland stræbte Olaf at gjenvinde de ældre norske Kongers Herredomme, og indbyrdes Strid mellem Jarlerne hjalp ham. Sigurd Lodverssøn, der af Olaf Tryggvessøn var tvungen til Christendommen²⁾, havde efter Kongens Bortreise ingen Lydighed viist denne; han egtede en Datter af Kong Malcolm i Skotland, blev en mægtig Høvding og faldt i et stort Slag paa Irland. Hans ældste Søner, Sumarlide, Bruse og Einar Brangmund, deelte nu Verne mellem sig uden at bryde sig om sin yngste Stifbroder Thorsfinn, der var et Barn ved Faderens Død. Kong Malcolm, som var Thorsfinns Morsfader og Fostersfader, gjorde da denne til Jarl over Katanes og Suderland³⁾, som Sigurd

1) Sn. Ol. d. hell. S. Kap. 116. Fornm. S. Kap. 105. Om Arnmodlingernes Æt see Fagrskinna Kap. 215.

2) See ovenfor S. 285.

3) Den nordligste Deel af det nuværende Skotlands Fastland.

havde havt til Len af den skotske Konge. Da Sumarlide siden døde, fordrede Thorsfinn den Trediepart af Verne, som denne havde eiet. Den blide og redelige Bruse opgav den strax for sin Deel; den stridige Ginar derimod sagde, at Thorsfinn havde arvet nok efter sin Fader, og lagde de to Dele af Verne under sig. Ginar var imidlertid ikke yndet af sine Undersaatter; thi hans idelige Ledingstoge faldt dem til Byrde, saameget mere som han ofte var uheldig. Thorkel Namundesøen, en ung og rig Bonde, talede ofte Almuens Sag, men vakte herved den voldsomme Ginars Had og maatte flygte. Hos Thorsfinn paa Katanes fandt han et Tilflugtssted og blev den unge Jarls Raadgiver og Fostersfader; deraf fik han siden Tilnavnet Fostre. Thorsfinn viiste tidlig Klogskab, men tillige et haardt, grumt og ærgjerrigt Sind. Saasnart han var over Barnealderen, rustede han sig for at vinde sin Trediepart af Verne fra Ginar. Men Bruse mæglede mellem sine Brødre, og Thorsfinn fik sin Deel uden Strid. Ginar og Bruse derimod forligedes om at styre sine Lande i Fællesskab og afgjorde, at de samlede skulde tilhøre den Længstlevende. Ginar hadede Thorkel Fostre, hvis Raad han tilskrev Thorsfinns Fordring, og stræbte ham efter Livet, da han paa sin Herres Begne kom til Verne for at kræve Skat. Thorkel vilde derfor ei længer være i Nærheden af ham og drog med Thorsfinns Minde til Norge (1019). Her blev han vel modtagen af Kong Olaf, der var Ginars Fiende, fordi denne samme Aar havde dræbt Gyvind Urarhorn, Kongens Hirdmand og Ven¹⁾. Ved Thorkels Medvirkning kom ogsaa Thorsfinn Jarl til Norge, blev Kongens Ven og fik ved Adskillelsen et rustet Langskib til Gave. I Følge med Jarlen drog Thorkel om Høsten 1020 tilbage til Verne. Her laa Ginar med Folk og Skibe beredt til Strid; dog fik Bruse atter mæglet Fred, saa at Ginar skulde være

1) See ovenfor S. 351.

Thorkels Ben. Alligevel stræbte han denne efter Livet; men Thorkel forekom Jarlen, dræbte ham og flygtede anden Gang til Norge, hvor Kongen bifaldt hans Gjerning og beholdt ham hos sig om Vinteren.

Imidlertid vakte Einars Død Tvist mellem Bruse og Thorsinn. Den første underlagde sig nemlig de to Dele af Derne ifølge Overeenskomsten med den Afdøde. Thorsinn derimod paastod, at Derne i det mindste burde deles lige mellem dem, ja han udlod sig endog med, at Bruse kunde være tilfreds med sin gamle Trediedeel. Denne saa nok, at han ei havde Magt til at modstaa sin Broder, som kunde vente Hjælp af den skotske Konge. Han drog derfor den følgende Vaar (1021) til Norge, traf Olaf, da denne havde omvendt Jndthronderne, og bad ham om Understøttelse. Olaf svarede, at hvis Bruse ligesom de forrige Jarler af Orknoerne vilde erkjende Norges Konge for sin Lensherre, saa skulde han finde Beskyttelse mod sin Broder og Skotterne; hvis ikke, da vilde Olaf vide at hevde sin Ret ved Vaabenmagt. Bruse overveiede Sagen nøie og gav endelig sit Rige i Kongens Vold. Imidlertid havde Thorsinn ogsaa givet sig paa Veien til Norge, da han hørte, at Bruse var dragen did for at søge Hjælp. Han stoledes paa Olafs Venkab og troede at komme sin Broder i Forkjøbet. Men han bedrog sig. Da han kom til Norge, var allerede Forliget mellem Bruse og Kongen sluttet, og denne fordrede nu ogsaa Underkastelse af Thorsinn. Jarlen søgte først forgjæves at faa Sagen udsat; endelig gav han efter paa Thorkel Jostres hemmelige Raad, for blot at slippe ud af Kongens Hænder, og lovede uden Betænkning alt, hvad denne fordrede. Paa et almindeligt Stevne forlenede nu Olaf Brodrene hver med en Trediedeel af Derne; een forbeholdt han sig selv som Bod for Gyvind Urarhorns Drab. Thorsinn drog strax derpaa bort tilligemed Thorkel Jostre, brød sig ei mere om det tvungne Forlig og viiste aldrig siden Olaf

nogen Lydighed. Bruse derimod forblev noget længere i Norge; han havde vundet Kongens Tillid, fik derfor dennes Trediepart af Derne at bestyre og efterlod sin tiaarige Søn Røgnvald som Gissel, da han om Høsten drog til sit Hjem¹⁾.

Denne Sommer (1021) havde Olaf gennemreist Mørrerne; om Høsten kom han til Romsdalen, efterlod her sine Skibe og drog i Følge med sin Bisshop Sigurd og mange Mænd til Gudbrandsdalen. Paa Lesje og Dovre fangede han de gjæveste Bønder, tvang dem til Christendommen og til at give sine Sønner som Gisler. Derfra drog han til Loar (Lom), hvor han stevnede til sig Bønderne af denne Dal samt af Vaage og Hedalen og gav dem Balget mellem Kamp og Bygdens Ddelæggelse, eller Daaben. Nogle gave efter; men Andre flygtede sydoover for der at søge Hjælp. Over Dalene herskede den Tid Dale=Gudbrand med Hersers Navn, men Konges Myndighed. Da han hørte Olafs komme til Loar, udsendte han Hæror og stevnede alle Dalboerne til Gaarden Hundthorp ved Logen Elv²⁾. En Mængde mødte, og Gudbrand sagde dem, at en Mand ved Navn Olaf i Loar forkyndte en ny Tro og sonderbrød deres gamle Guder. „Under er det,“ sagde han, „at Jorden ei revner under ham. Dog tror jeg, at hvis vi bære vor Thor ud af Høvet, og Olaf skuer ham, da mon hans Gud snart smelte og han selv og hans Mænd ei kunne bestaa for Thors Afsyn.“ Alle raabte, at Olaf ei skulde slippe levende bort igjen, hvis han kom til dem. Derpaa sendte de 700 Mænd under Gudbrands attenaarige Søn Alf³⁾ nord til Breida⁴⁾ for at udspeide Kongens Færd.

1) Sn. Nl. d. hell. S. Kap. 99—109. Fornm. S. Kap. 91—98. Drkneyingasaga S. 1—28.

2) Hundthorp ligger i det nuværende Søndre Fron's Bgd.

3) Navnet findes kun i Flatøbogen.

4) Breiden nordligst i Fron.

Hid kom ogsaa Olaf og fandt Bønderne fylkede til Strid. Han bod dem Christendommen, men de svarede ham kun med Hærstrig og Vaabengny. Da angreb Kongsmændene; Bønderne dreves snart paa Flugten, og Gudbrands unge Søn blev fangen. Men fire Dage efter gav Olaf ham fri og lod ham drage tilbage til sin Fader med det Budskab, at Kongen snart vilde besøge ham. Unglingens Advarslær mod at vove en Kamp mod Olaf tilligemed en uheldvarslende Drom bragte Gudbrands Mod til at vakle. Efter Overlæg med Thord Istermave, næst ham den mægtigste Hovding i Dalen, foreslog han for Bønderne at holde Thing med Olaf for at prøve den Lære, han forkyndte. Dette vandt Bifald. Alf med 12 Mænd indbød Kongen til et Stevne, og han kom. Da Thinget var sat, forkyndte Olaf Christendommen; Gudbrand svarede, at man ei vidste, hvad det var for en Gud, han talede om; thi Ingen kunde see ham. De derimod havde en Gud, som Alle kunde see, og som var frygtelig og vældig. Han vilde vist indjage dem Skræk, hvis han kom paa Thinget. For imidlertid at prøve den kristne Guds Magt forlangte han, at Olaf skulde bede ham den følgende Dag give skyet Veir uden Regn; da vilde de atter mødes. Veiret blev, som Gudbrand havde fordret. Paa det andet Møde bad han nu Kongen næste Dag skaffe Solskin; da skulde de mødes tredie Gang og enten forliges eller holde Kamp. Efter denne Aftale skiltes de. Om Natten lod Olaf hemmeligen Bøndernes Vaade gjennembore og deres Heste ride bort. Jøvrigen bad han til Gud, lod Messer synges og drog til Thinget, før Solen endnu var runden. Nogle Bønder vare allerede tilstede, og strax efter saaes den øvrige Mængde komme med et stort Mennefebillede, smykket med Guld og Sølv, for hvilket Bønderne med Verbodighed boiede sig. Billedet blev stillet midt paa Thingvolden: det var Thor med sin Hammer i Haanden; han dyrkedes mest i

Dalene, og hver Dag offrede man ham fire Lever Brod og Kjød til. Bønderne satte sig nu paa den ene Side, Kongen og hans Mænd paa den anden. Dale-Gudbrand reiste sig og sagde: „Hvor er nu din Gud, Konge? Nu tror jeg, han bærer Skjegget lavt, og Modet hos dig og den hornede Mand¹⁾, som J kalde Biskop, tykkes mig nu være mindre end igaar, siden vor Gud, der raader for Alt, er kommen og seer paa Eder med hvassse Dine. Vader derfor Eders Døvertro fare og tror paa vor Gud, der har Eders Skjebne i sin Haand!“ Derpaa reiste Olaf sig og sagde, at han ei ræddedes for en Gud, der var blind og døv og ei kunde hjælpe hverken sig selv eller Andre, ja ei engang komme afsted uden at blive baaren. „Men stuer nu mod Østen; der kommer vor Gud med stor Glands!“ J det Samme randt Solen op, og alle Bønderne vendte sig mod den. Da slog en af Kongens Mænd, Kolbein Sterke, paa hans Bud med en Kulle til Afgudsbilledet, saa det knustes, og Padder og Muus vældede ud af det. De rædde Bønder flygtede til alle Sider; men sine Heste kunde de ei finde, og Baadene fyldtes med Vand, da de stød dem ud. Olaf kaldte dem tilbage, og Thinget blev paany sat. Kongen foreholdt dem deres Forblindelse og bød dem til Slutningen vælge mellem Christendommen eller Kamp. Men Gudbrand svarede, at siden deres gamle Gud hverken havde formaaet at hjælpe sig selv eller dem, da vilde de tro paa den Gud, Olaf forkyndte. Nu blev alt Folket døbt og Lærere beskikkede. Gudbrand reiste selv en Kirke i Dalene, og Olaf skiltes fra ham som Ven²⁾.

Da Olaf forrige Gang drog over Dplandene og fangede de fem Konger, havde han havt for faa Folk til at vove sig vidt omkring; derfor herskede endnu Hedenstabet

1) Dale-Gudbrand ligner Biskoppens høie, kløstede Hue (Mitraen) ved et Par Horn.

2) Sn. Nl. d. hell. S. Kap. 117—119; i Fornm. S. Kap. 106—108.

paa mange Steder. Denne Gang for han langsommere over Hedemarken, Thoten, Hadeland og Ringerike og forlod ingen Bygd, før den var fuldkommen christnet. Raumerne vare de eneste, som gjorde Modstand, men de bleve slagne ved Aaen Nizia¹⁾ og maatte underkaste sig. Derpaa blev ogsaa Solør christnet. Da Vinteren næsten var forbi (1022), kom Olaf tilbage til Romerike, stevnede Gidsivathing og bød her, at Gidsiva Lov skulde gjælde over alle Dplandene, hvilket ogsaa længe siden varede²⁾.

Om Baaren drog Kongen til Tunsberg for her at mødes med Erling Skjalgsøn; thi med ham vare ei endnu alle Tvistigheder endte. Erling havde langt mindre Beitsler end tilforn; alligevel raadede han ganske over Bønderne mellem Sognsøen og Lindesnes. Denne hans Magt syntes Olaf for stor, og han vilde give Erling en Modvegt i en Mand, der ogsaa var af Hordakaares anseede Æt, nemlig hans Nærsoedstendebarn, Uslaf Uskelsøn med Tilnavnet Fitjaskalle. Ham havde derfor Kongen givet store Beitsler paa Sunnhordeland, at han kunde holde Erling Stangen. Men dette lykkedes ei; Uslaf havde endog maattet forlade sine Eiendomme og flygte til Olaf, der nu stevnede Erling til sig i Tunsberg. Da han kom, bød Olaf ham svare til de Klager, som baade Uslaf og Kongens Aarmænd forte over ham. Erling svarede, at han ei havde viist sig fiendtlig mod Uslaf, fordi denne var i Kongens Tjeneste, men fordi der stedse havde fundet en Kappen Sted mellem ham og hans Frænde, om hvo der skulde være den Andens Overmand. Og hvad Aarmændene angik, sagde han, at saa gjerne han end vilde boie sig for Olaf, kunde han dog ei overtale sig til at krybe for hans Træle, hvor høit end disse bleve hædrede af Kongen selv. Alligevel blev atter et Forlig sluttet ved begges Benner

1) Nitelven paa Nedre Romerike.

2) Sn. Dl. d. hell. S. Kap. 120; i Fornm. S. Kap. 109.

Mellemkomst. Olaf skulde vende tilbage til sine Gaarde og Beskyldningerne mod Erling bortfalde; denne skulde beholde sine Veitsler, men hans Søn Skjalg være i Kongens Hird som Gidsel for hans Troskab¹⁾.

Kort efter blev Olaf udsonet med en anden af sine Fiender, Ginar Thambarsskjælver. Denne havde, siden han forlod Norge med Svein Jarl, opholdt sig hos Olaf Sveafonge og havt Len af ham. Men om Vinteren (1021—1022) var denne Konge død, og nu ønskede Ginar at komme tilbage til sit Fædreneland. Sendebud havde allerede om Baaren faret mellem ham og den norske Konge, og da Olaf efter Forliget med Erling paa sin Færd øster over Viken kom til Gautelven, indfandt Ginar sig selv hos ham. De bleve nu forligte, og Ginar vendte tilbage til sine Eiendomme i Throndhjem. Om Høsten drog Kongen til Borg og opholdt sig der lidt ud paa Vinteren (1022—1023). Imidlertid havde han sendt Bud over Agder og Rogaland, at man derfra ei maatte udføre Korn eller Malt, da han med det første agtede at fare paa Gjesteri i disse Egne. Dette Forbud fremkaldte en Begivenhed, der i sine Følger havde den ulykkeligste Indvirkning paa Olafs Skjebne²⁾.

Paa Throndarnes i Dnd³⁾ ved Haalogalands Ryst boede i de første Aar af Olafs Kongedømme en mægtig Bonde, Sigurd, Broder til Thorer Hund paa Bjarkø. Han var ikke Kongens haandgangne Mand, men rig og hædret og gift med Sigrid, Erling Skjalgssøns Søster. Sigurd havde i Hedenflabet været vant til at holde tre store Blot, og da Christendommen var antagen, forandrede disse til Gjestebud. Ved Sigurds Død tog hans attenaarige haabefulde Søn, Asbjørn, Arv efter ham og ved-

1) Sn. Ol. d. hell. S. Kap. 122; i Fornm. S. Kap. 111.

2) Sn. Ol. d. hell. S. Kap. 121; i Fornm. S. Kap. 110.

3) Throndenes paa Hindøen.

ligeholdt Faderens Skif. Men paa denne Tid indtraf der store Uaar nordensjelds. Forgjæves raadede Sigrid sin Søn at lade Gjestebudene fare eller formindske Tyendet; Asbjørn vilde ingen af Delene. I to Aar gif det an; men den tredie Sommer (1022) manglede han Korn, og det saa ud til slet Høst. Han drog derfor paa et Skif med 20 Mand sydester for at kjøbe det Nødvendige; thi søndenfor Stat havde Aaringerne været gode. Han landede ved Kongsgaarden Agvaldsnes paa Kormt og bad Armanden, Thorer Sel, overlade sig Korn og Malt; da slap han at reise videre. Thorer svarede spottende, at han gjerne alligevel kunde strag vende hjem igjen; thi Kongen havde forbudet Udførselen af de Barer, han søgte. Asbjørn sagde, at han da i det mindste vilde besøge sin Frænde Erling paa Sole, og did drog han. Da Erling hørte hans Grinde der syd, beklagede han, at hans Forhold til Olaf var slet nok før, om han end ikke overtraadte hans Forbud. Alligevel gav han omsider efter for Asbjørns Opfordringer og lod sine Træle sælge ham det Korn og Malt, han behøvede. Haaleygen drog bort med ladet Skif og lagde til om Natten ved Kormt. Thorer Sel havde hørt om hans Færd og samlet Folk; om Morgenens gif han til Skibet, og under haarde Bebreidelser gav han Asbjørn Valget mellem at gaa i Land og lade Thorer i Fred løsse Skibet, eller og blive kastet i Søen. Asbjørn havde ei Folk nok til Modstand og maatte lade Thorer raade. Denne tog Ladningen, ombyttede desuden Asbjørns smukke nye Seil med et gammelt og lod ham derpaa fare hjem med tomt Skif. Om Vinteren kunde nu Asbjørn ingen Gjestebud holde. Thorer Hund bød ham til sig i Julen; men han kom ei. Da sagde hans Frænde spottende: „Kanskee tror Asbjørn, at en Sel-Thorer lurar paa ham ved hver Holme?“ Disse Ord ophidsede Unglingen end mere; mod Enden af Vinteren (1023) for han med en

Sneffe paa 20 Rorbænke, bemandet med 90 Mand, til Kornt, kom did femte Dag i Paasken og lagde ind i en øde Vig. Om Kvelden gif han ene og forklædt op paa Den og havde et Sverd skjult under sin Kofte. Da han nærmede sig Agvaldsnes, var Alt i Bevægelse; thi Kongen var kommen did til Gjestebud. Ubemerket gif Asbjørn ind i Forstuen og saa gjennem den aabne Dor Kongen sidde tilbords i Høisædet og Thorer Sel staa foran ham. Han hørte sit eget Uheld med mange Tillæg fortalt af Narmanden, og da En spurgte, hvorledes Asbjørn fandt sig i at see sit Skib ryddet, svarede Thorer: „Deri skikkede han sig taalelig, men da jeg tog Seilet, græd han.“ Dette taalte ei Asbjørn; han sprang ind med draget Sverd og hug Thorer over Halsen, saa Hovedet faldt paa Bordet og Kroppen for Kongens Fødder; Olaf blev forbittret, men beholdt efter Sedvane sin Rolighed og lod Asbjørn gribe. Skjalg Erlingsøn reiste sig strax og bød Bod for sin Frænde; men Kongen afflog Tilbudet. Da forlod Skjalg Stuen med sine Mænd og flere Benner. Han bad Thorarin Nessjølfsøn at faa udhalet Asbjørns Død til Søndagen og ilede derpaa til Sole til sin Fader.

Kongen vilde strax lade Asbjørn dræbe, men under flere Paaskud fik Thorarin hans Død udsat den ene Gang efter den anden, til Søndagen kom; da blev han skriftet af Biskop Sigurd og fik Lov til at staa udenfor Kirkedøren under Høimesssen i sine Lænker. Men endnu medens Olaf var i Kirken, kom Erling med 1200 vel væbnede Mænd. Han brød Lænkerne af sin Frænde og tog ham i sin Flok. Larmen hørtes ind i Kirken, men Kongen forblev rolig, indtil Messen var endt; da gif han ud og saa nu Erlings Mænd opstillede paa begge Sider af Veien fra Kirkedøren til Gaarden. Han gif gjennem Rækken, og ved Stuedøren traadte Erling frem fulgt af sine Sønner, hilsende ham og bød saa store Bøder, som Kongen vilde, for at hans Frænde

maatte beholde Liv og Lemmer og forblive i Landet. „Hvi vil du byde Bod?“ sagde Kongen; „du har vel samlet denne store Magt, fordi du selv vil raade, men du skal ei skræmme mig med dit meget Folk!“ Erling bad ham ei minde sig om, at han forrige Gang, de mødtes, havde været den svagere: „Jeg vil ei dølge det,“ sagde han; „jeg ønsker, at vi skulle skilles som Benner; eller det kunde hænde, at jeg ei indlod mig paa flere Møder med dig.“ Biskop Sigurd traadte nu frem som Mægler, og paa hans Bøn skjenkede Olaf Asbjørn Fred. Erling fastede da Sagen til Kongens Dom og drog strax bort i Brede og uden at sige Farvel. Olaf domte, at Drabsmanden skulde træde i den Dræbtes Sted og forestaa Gaarden paa Ugvaldsnes. Asbjørn erklærede sig villig hertil; kun bad han, at han først maatte faa Lov til at reise hjem for at besikke sin Gaard, og dette blev ham tilstaaet. Han og Kongen skiltes da forligte; men mellem Olaf og Erling var den gamle Uvillie vakt paany, og den Skjebne, som Aaret efter rammede Asbjørn, forvandlede Uvillien til aabenbart Fiendskab¹⁾.

Fra Ugvaldsnes drog Kongen til Bofs, hvor han hørte, at Christendommen endnu kun var lidet bekjendt. Der blev holdt Thing paa Bang²⁾, og Bønderne lavede sig først til Modstand; men da Ingen vilde være deres Anfører, gavede de efter og bleve christnede. Olaf gik i Osterfjorden igjen ombord paa sine Skibe, drog om Sommeren paa Gjesteri i Sogn og om Høsten over Fjeldet til Baldres, hvor Folket var hedensk. Det lykkedes ham at bemægtige sig de Baade, som Bønderne havde i den derværende Indsø³⁾, og derpaa stevnedes han Thing nær Vandet for i alle Tilfælde at have et Tilflugtssted. Bønderne havde sammenstevnet Thing og Træl og mødte fuldvæbnede.

1) Sn. Nl. d. hell. S. Kap. 123—127; i Fornm. S. Kap. 112—116.

2) Bossevangen.

3) Rimeligviis Bangsmjøsen, øverst i Baldres.

Da Kongen bød dem Christendommen, svarede de med Baabengny og Skrig, at han skulde tie. Olaf saa Overmagten, lod sin forrige Tale fare og spurgte dem, hvad Sager de vilde have ham forelagte. Han merkede snart, at der var store Tvistigheder mellem dem indbyrdes, og at de kun havde forenet sig for at modstaa den nye Tro; han fik ogsaa vide, at de havde ladet sine Gaarde folketomme for at komme des talrigere til Thinget. Han sendte derfor sine Skibe over Vandet og begyndte at brænde Gaardene. Da Bonderne merkede dette, adspredte de sig hver til Sit, kom siden til Kongen og underkastede sig ham. De fik Fred, og Christendommen blev indført. Ved Vinterens Begyndelse drog Olaf til Thoten og derfra gennem Dalene til Nidaros, hvor han tog sit Vintersæde (1023—1024)¹⁾.

Paa denne Tid var der i Kongens Gaard en meget fager Kvinde af god Æt ved Navn Alfhild. Hun blev frugt-sommelig ved Olaf og fødte ham en Søn. Hun blev forløst om Natten, og foruden nogle Kvinder var kun en Prest og Sighvat Skald tilstede. Barnet var meget svagt og maatte hastigen døbes; men Skalden vidste, at Olaf ei taalte, at Nogen vækkede ham om Natten. Derfor lod han paa egen Haand Presten døbe Drengen og gav ham Navnet Magnus. Om Morgen, da Kongen hørte, hvad der var skeet, vrededes han over Sighvats Dristighed, at han havde døbt Barnet uden hans Vidende og givet det et fremmed Navn. Men Skalden svarede, at han heller vilde give Gud to Mennesker end Djævelen eet. Barnet var kommet i Djævelens Bold, var det død uchristnet; nu derimod var det Guds Barn; han selv kunde ei miste mere end Livet, og da haabede ogsaa han at komme til Gud. Men han havde opkaldt Drengen efter Carl Magnus (Karl den store), hvem han holdt for den bedste Mand i Verden.

1) Sn. Nl. d. hell. S. Kap. 129; i Fornm. S. Kap. 117. 118.

Bed dette Svar formilledes Olaf og takkede Skalden for, hvad han havde gjort¹⁾.

Under Olafs Ophold i Nidaros lagdes Grunden til det ulykkelige Fiendskab mellem ham og de to haaleystige Hovdinge, Haarek af Thjotta og Thorer Hund. Kongen stræbte altid at ydmyge de overmægtige Lendermænd, og blandt disse regnede han Haarek som Bestyrer af hele Haalogaland. Han sendte derfor om Baaren (1024) Asmund Grankelsøn did nord for at dele Bestyrelsen med ham. Haarek modsatte sig ei Kongens Villie; dog udlod han sig med, at det ei havde været de forrige Kongers Sedvane at nedtrykke lenderbaarne Mænd for at hæve Bondesønner²⁾. Men vakte dette Skridt Haareks Uvillie mod Olaf, saa blev Thorer hans bittere Fiende ved en Begivenhed, som indtraf kort efter, nemlig Asbjørn Sigurdsøns Drab. Denne ulykkelige Yngling, der fra den Tid, han fældede Thorer Sel, bar Tilnavnet Selbane, var, som allerede er sagt, forrige Aar dragen til Haalogaland for at beskikke sin Gaard, førend han traadte i Kongens Tjeneste. Da han efter sin Hjemkomst traf sin Farbroder Thorer Hund, spurgte denne ham, om han nu syntes, han havde udsløttet den lidte Skam. Asbjørn svarede ja, men vilde dog vide Thorer's Mening. „Den skal jeg snart sige dig,“ svarede denne; „din første Færd var lidet hæderlig, dog stod den til at bøde; men den sidste vil gjøre baade dig og dine Frænder Skam, hvis du bliver Kongens Træl og den usle Thorer Sels Tævning. Bliv derfor paa din Gaard, og vi dine Frænder skulle yde dig Hjælp.“ Dette Raad fulgte Asbjørn; han brød det med Kongen indgangne Forlig og sad hjemme i Rolighed. Saaledes var et Aar henledet, da Asmund Grankelsøn kom til sin Sysel paa det

1) Sn. Dl. d. hell. S. Kap. 131; i Fornm. S. Kap. 119.

2) Sn. Dl. d. hell. S. Kap. 132; i Fornm. S. Kap. 120.

nordlige Haalogaland. Han fandt venstabelig Modtagelse hos to rige og anseede Brødre paa Langø¹⁾, Gunnstein og Karle. Den yngste, Karle, ønskede at blive Olafs Hirdmand; Asmund lovede at hjælpe ham hertil, og samme Vaar droge de begge i Følge syd efter. Asmund havde ofte yttret det Dnske at maatte træffe Asbjørn Selsbane. Nu hændte det sig en Dag, da de roede gjennem et Sund, at en malet Skude med sribet Seil kom dem imøde. Det var Asbjørn, der seilede hjem fra Handelsstevne i Baagen. Karle kjendte Skibet og sagde det til Asmund. Denne bad ham vise sig Selsbane. Da Skuden kom dem paa Siden, sagde Karle: „Der sidder Asbjørn ved Styret i en blaa Kjortel.“ „Jeg skal give ham en rød,“ sagde Asmund, slyngede sit Spyd mod ham og gjennemborede ham. Asmund og Karle fortsatte sin Reise til Throndhjem, hvor Olaf bifaldt det øvede Verk og gjorde Karle til sin Hirdmand. Asbjørns Ledfagere derimod førte sin Huusbondes Lig til Throndarnes. Hans Moder Sigrid sendte Bud efter Thorer Hund; denne kom og forestod Begravelsen. Men da han skulde drage bort, fulgte Sigrid ham til Skibet og sagde ved Adskillelsen: „Asbjørn, min Søn, lydede dit Benneraad. Ei levede han længe nok til selv at kunne lønne dig, som du fortjente, og jeg har ikke Evnen til at gjøre det, som han; men Villien har jeg: her er en Gave, som jeg vil skjenke dig, og jeg ønsker, den maa blive dig nyttig.“ Hun rakte ham et Spyd og vedblev: „Dette Spyd gjennemborede Asbjørn, min Søn; Blodet er endnu paa det: desbedre kan du mindes, at det sad i Saaret, som du saa paa din Frænde. Mandigt vilde det være, om dette Spyd saa for af din Haand, at det stod i Olaf Digres Bryst; og det siger jeg, at hver Mands Ridning vorder du, hvis du ei hevner Asbjørn, din Brodersøn.“ Sigrid gif

¹⁾ Langøen i Vesteraalen.

bort; men Thorer kunde Intet svare for Brede; med Spydet i Haanden gif han ombord, og Hevnen udeblev ikke ¹⁾).

Mod Baarens Ende (1024) forlod Kongen Thronhjem og drog om Sommeren syd langs Landet. Alt Norge havde han nu kristnet og lagt under sig; ogsaa Drknoerne erkjendte hans Overherredømme, og paa Færøerne, Grønland og Island havde han vidst at skaffe sig Venner. Da Indbyggerne paa Island, efter Kongens Opfordring, havde udryddet Hedenskabets Levninger af sine Love, sendte han dem Sommer til at reise en Kirke paa Thingvolden, hvor Althinget holdtes, og skjenkede til samme en stor Klokke. Siden kom mange anseede Islændinger til Norge, bleve Kongens haandgangne Mænd og nøde megen Hæder hos ham. Men snart viiste det sig, at Olafs Venkskabstegn mod Islændingerne skjulte dybere Hensigter. Denne Sommer (1024) drog Thorarin Nefjolsføn over til Den og bragte fra Lovbjerget den paa Althinget forsamlede Almue Kongens kjærlige Hilsen med Bøn om, at Nordlændingerne vilde overlade ham Grimsey, en Klippe sex Mile udenfor Gyjassjorden. Nordlændingerne overlagde denne Sag mellem sig, og den mægtigste af deres Høvdinge, Gudmund af Mødruvold, taledede for Kongens Fordring. Men hans Broder, den vise Einar af Thvera, gennemskuede Olafs Hensigter. Vel var Grimsey, sagde han, ubetydelig og ufrugtbar; men den kunde dog tjene en fremmed Hær og fremmede Langskibe som Tilholdssted, og var det først kommet saavidt, var det ogsaa forbi med den Frihed, som Islændingerne havde nydt siden Dens Bebyggelse. Det var derfor hans Raad, at man skulde holde Venkskab med Olaf som før og sende ham Gaver, men ei overlade ham nogen Deel af Landet. Einars Ord aabnede hans Landsmænds Dine, og Kongens Bøn blev eenstemmigen

¹⁾ Sn. Nl. d. hell. S. Kap. 128. 132; i Fornm. S. Kap. 116. 120.

afflaaet. Dagen efter gif Thorarin atter til Lovbjerget og indbød Lagmanden Skapte Thoroddsøn og flere af de mægtigste Hovdinge paa Den til at besøge Kongen snarest muligt. Men ogsaa dette vakte Betænkelse, og efter fælles Overlæg blev der svaret, at de indbudne Hovdinge ei selv kunde komme, men vilde sende gode Mænd i sit Sted. Med denne Bæfjed kom Thorarin om Høsten tilbage til Olaf¹⁾.

Med Færøerne gif Kongen mere ligefrem til Verks. Denne samme Sommer kom herfra paa hans Indbudelse Lovsigemanden Gille, Leif Dsursøn, Thoralf af Dimun, Sigmund Brestersøns Søn, og flere Bondesøner. Den slue Thronde af Gata, som havde mest at sige paa Verne, blev syg, just som Reisen skulde gaa for sig, og var saaledes ei kommen med. Olaf fordrede strax, at Færøerne skulde underkaste sig hans Love og betale ham Skat. De tilstedeværende Færøinger vovede ei at undslaa sig og gif Kongen tilhaande; Gille, Leif og Thoralf bleve hans Hirdmænd og vendte derpaa tilbage til sit Hjem²⁾.

Efter at have draget langs Landet ligetil Gautelven, vendte Kongen om Høsten tilbage til Viken og drog derfra om Vinteren (1024--1025) til Oplandene paa Gjesteri. Paa denne Færd giftede han sin Halvsøster, Gunnhild, Sigurd Syrs Datter, med Ketil Kalf paa Ringenes, ligesom og sin Moster, Jærid Gudbrandsdatter, med Thord Guttormsøn paa Steig³⁾ i Gudbrandsdalen, og vandt herved mange mægtige Venner. Han befæstede overalt Christendommen, drog derpaa over Thoten, Hadeland og Ringerike tilbage til Viken og om Vaaren (1025) til Lunsberg⁴⁾.

1) Sn. Ol. d. hell. S. Kap. 133—135; i Fornm. S. Kap. 121—123.

2) Sn. Ol. d. hell. S. Kap. 136; i Fornm. S. Kap. 124.

3) Gaarden Steig i Søndre Frøns Pgd.

4) Sn. Ol. d. hell. S. Kap. 137; i Fornm. S. Kap. 125.

Under alle disse Begivenheder i Norge havde Danekongen Knut kjæmpet i England og vundet dette Rige; han kaldtes den mægtige, og ingen Herfter i Norden kunde maale sig med ham i Vælde. Knut havde ei glemt den Ret til Norge, han troede at have arvet efter sin Fader, og hans Søstersøn Haakon Jarl, som havde maattet vige for Olaf, var endnu hos ham. Men deels havde Kampen i England hindret ham fra at tænke paa Norge, deels havde Nordmændene i Begyndelsen været Olaf hengivne. Nu havde Omstændighederne forandret sig. Knuts Herredømme i England var grundfæstet, og i Norge begyndte mange Hovdinger at blive misfornøiede med deres Konges Strenghed; disse droge til Knut, klagede sin Nød for ham og Haakon Jarl og sagde, at Nordmændene vare villige til at underkaste sig dem. Opmuntret herved lod Knut Sendemænd drage fra England til Norge, og de fandt Olaf i Lunsberg om Vaaren. Kongen ventede sig intet Godt af denne Sendefærd, og i flere Dage vilde han ei give Sendemændene Udgang til sig. Endelig lod han dem komme for sig og hørte deres Grunde: „Kong Knut kaldte hele Norge sin Fædrearv og Eiendom; men da han ønskede Fred, tilbød han Olaf Besiddelsen deraf mod at tage Riget til Len af Kong Knut og betale ham Skat, som fordum Jarlerne.“ Olaf svarede, at han af gamle Frasagn havde hørt, at Gorm den gamle var holdet for en mægtig Konge, skjønt han herskede over Danmark ene; men dette syntes hans Efterfølgere for lidet, og nu var det kommet dertil, at Knut herskede over Danmark, England og en Deel af Skotland; og alligevel vilde han ogsaa rive Olafs Fædrearv til sig. Men han skulde holde Maade med sin Begjerlighed.“ „Agter Knut ene at raade for hele Norden?“ sagde han endelig, „eller vil han ene æde al Englands Kaal? For skal han formaa dette, end jeg blinger ham mit Hoved eller viser ham nogen Lydighed. I skulle bringe ham mine

Ord, at med Od og Eg mon jeg verge Norge den Stund, jeg lever, og ei yde nogen Skat af mit Rige." Da Sendemændene bragte Knut dette Svar, sagde han: „Olaf feiler, tror han, jeg vil æde al Englands Kaal. Jeg vil ønske, at han engang maa finde, at Mere bor inden mine Ribbeen, end Kaal ene; thi fra denne Stund af skal han føle kolde Raad fra hvert mit Ribbeen.“

I Norge gif nu Røgtet, at Knut samlede en stor Hær i England; derfor havde ogsaa Olaf mange Folk om sig, opholdt sig om Sommeren i Viken og havde Speidere ude for at faa vide, om Knut kom til Danmark. Mod Høsten sendte han Bud til Kong Onund i Sverige og sagde ham Knuts Fordring paa Norge. „Fik han dette Rige,“ lagde han til, „da vilde han ei længe lade Sverige i Fred.“ Derfor raadede han til et Forbund mellem Naborigerne; thi da manglede dem ei Kraft til at modstaa Knut. Sveafongen lod svare, at han var villig til dette Forbund og vilde mødes med Olaf for nærmere at overlægge Sagen. Ei længe efter kom Knut til Danmark og hørte om Underhandlingerne mellem Kongerne. Han sendte da strax om Vinteren (1025—1026) Bud til Onund med store Gaver og bad ham ei bryde sig om Olafs Feider; Sverige skulde være i Fred for ham. Men Sveafongen agtede ei paa dette Sendebud; han drog om Vinteren paa Gjesteri i Västergautland og sendte derfra Bud til Olaf, der havde Vintersæde i Sarpborg, at han om Vaaren vilde møde ham ved Gautelven. Denne Sammenkomst gif for sig (1026), og Forbundet mellem Kongerne blev bekræftet. For Diebliffet var imidlertid Faren forbi; thi Knut var allerede dragen over til England. Kongerne adskiltes derfor efter mange hemmelige Raadslagninger, og Olaf drog langs Viken og Ugder for at begive sig nord i Landet. Ved Ankomsten til Gikundafund¹⁾ fik han tydelige Beviser paa det

¹⁾ Gfersund.

fiendtlige Sindelag, som Erling Skjalgsson nærrede mod ham efter Ubbjorn Selsbanes Drab, og som han nu saameget mindre dulgte, som Knuts Bistand var ham vis. Allerede forrige Sommer vare Erlings Sønnet Uslaf og Skjalg dragne over til England til Haakon Jarl og havde her fundet en hæderlig Modtagelse. Nu spurgtes det, at Erling selv havde en Hær af Jæderboere samlet. Olaf seilede derfor hastig Jæderen forbi til Hordeland, hvor Gjestebud vare beredte for ham¹⁾.

Paa denne Tid viiste ogsaa Thorer Hund, at hans Brodersøns Drab ei var gaaet ham af Minde. Olaf havde om Vinteren sendt sin Hirdmand Karle til Throndhjem for derfra paa hans Vegne at gjøre en Handelsreise til Bjarmeland. Da Karle om Vaaren (1026) kom til Langø, slog Gunnstein, hans Broder, sig i Følge med ham, og de havde paa sit Skib 25 Mand. Thorer Hund sendte dem Bud, at han ogsaa ønskede at være med paa Reisen, og det blev aftalt, at han skulde støde til dem med ligesaa meget Folk, som Brødrene havde. Da han desuagtet kom paa et Langskib med 80 Mand, fattede Gunnstein Mistanke og vilde vende tilbage; men paa Karles Raad fortsattes Reisen. De kom til Mundingen af Vinaaen (Dvina) og indkjøbte først mange kostbare Skindvarer; derpaa plyndrede de om Natten Bjarmernes Gravsteder, som vare opfyldte med Rigdomme, og deres Afgud Tomales Billede. Med stort Bytte forlode de Landet. Paa Tilbageveien søgte altid Brødrene at holde sig i Afstand fra Thorer; alligevel kunde de ei undgaa stundom at støde sammen med ham i Havnene. Ved en saadan Leilighed kaldte Thorer dem i Land og fordrede Deling af Byttet. Brødrene svarede, at de kunde bie hermed, til de kom hjem. Thorer bad da Karle træde affides til en Samtale; men da de vare komne et Stykke

¹⁾ En. Nl. d. hell. S. Kap. 139—142. 144; i Fornm. S. Kap. 127. 128. 130.

fra de Andre, gjennemborede Thorer ham og sagde, at der kunde han kjende Spydet Selshevner. Da Gunnstein saa sin Broders Fald, skyndte han sig ombord og flygtede; men Thorer forfulgte ham saa skarpt, at han med sine Mænd maatte forlade Skibet i Lengjuvik¹⁾ og løbe i Land, hvor han med Nød undslap. Thorer plyndrede og nedsanfte Brødrenes Skib og drog derpaa hjem til Bjarkø med det røvede Kongsgods. Gunnstein derimod kom efter mange Farer til Olaf, som lovede ham Dpreisning og lod ham forblive hos sig²⁾.

Uagtet Olaf saaledes fik Prover paa sine egne Len-dermænds Uvillie, til samme Tid som en fremmed Fiende truede ham, aflod han dog ei sin begyndte Stræben for at udvide sit Herredomme udenfor Norge. Den Skat, der var ham lovet af Færoboerne, havde han endnu ei modtaget. To Skibe havde han til forskjellige Tider assendt for at kræve den; men begge vare blevne borte med deres Mandskab, uden at man, hverken paa Verne eller i Norge, vidste hvorledes. Dog hvilede Mistanke paa Thrond i Gata, at han havde en Haand med i Sagen. Denne Aar (1026) havde Olaf sendt Bud til Verne, at een af hans Hirdmænd der skulde komme til Norge. Thoralf af Dimun gav sig paa Veien. Til samme Tid skikkede imidlertid ogsaa Thrond sine djærve Brodersønner, Sigurd og Thord Lave, samt sin Frænde Gaut Rode aasted paa et Skib, som det hed, for at sælge hans Uld i Norge. Begge Skibe havde hinanden i Sigte i Havet og lagde paa een Tid til Land ved Den Herna³⁾ ved Kysten af

1) Lenviken i Senjen.

2) Sn. Ol. d. hell. S. Kap. 143; i Fornm. S. Kap. 129.

3) Man har troet, at Navnet Herna (i Hernu), som her forekommer hos Snorre, er en Afskriverfeil for Herdla, Navnet paa en bekjendt D, den nuværende Herdø i Mangers Prestegjæld (Folio-Udgaven af Snorre, II S. 228 not. p.). Imidlertid sy-

Hordeland. Men samme Aften blev Thoralf lumft myrdet, da han var gaaet op fra Skibet i Mørket, uden at man vidste Gjerningsmanden. Hans Ledslagere sendte strax Bud til Lygra, hvor Kongen just var i Gjestebud, og sagde ham, hvad der var hændet. Han lod Thing stevne og Færoboerne fra begge Skibe tilkalde. Han beskyldte Thronds Brodersønner for at have myrdet Thoralf af Frygt for, at denne skulde aabenbare deres Farbroders Svig mod Kongens Sendemænd. Forgjæves negtede Sigurd Gjerningen; Kongen paastod, at han den næste Dag skulde bevise sin Uskyldighed ved Jærnbjurd. Men da Færoboerne vare komne tilbage til sit Skib, forestillede Sigurd sine Ledslagere Thoralfs Drab som et Verk af Olafs List for at faa en Grund til Anklage. Udfaldet af Jærnbjurd, sagde han, stod i Kongens Magt. Derfor raadede han til at benytte den gunstige Bør og flygte om Natten. Hans Raad blev antaget, og de kom lykkeligen tilbage til Færøerne, hvor de, som før, havde sit Tilhold hos Thrond, skjønt denne lod, som om han tog sig meget nær af Thoralfs Drab. Siden viiste det sig dog, at Mistanken til Thrond og hans Frænder ei havde været ugrundet. Olaf sendte nemlig det følgende Aar en tapper Viking, ved Navn Karl Mørske, til Verne for at kræve de kongelige Rettigheder. Thrond modtog Sendebudet venligen og lovede sin Hjælp til at samle Skatten. Men Baaren efter (1028), da den skulde udredes, blev Karl lumft myrdet paa Thinget af

nes det rimeligere, at Herna er rigtig skrevet; thi Navnet forekommer ogsaa i Fleertal (i Hernum) i Orkneyingasaga S. 198 og 200 (Flatsbogen II, 455). Ifølge Navnet og den hos Snorre antydede Beliggenhed i Nærheden af Lygra (Lygren i Lindaas Pgd.), er Intet sandsynligere, end at Herna er det nuværende Hens i Bø Sogn i Mangers Pgd., noget nærmere ved Lygren, end Herblø er; og naar Navnet ogsaa findes i Fleertal, indbefattes vel derved de mindre omkringliggende Der, som nu alle undereet benævnes Hensørerne.

Thord Rabe og Gaut Rode. Gille Lovsigemand og Leif Døsurson, Kongens tro Tilhængere, toge sig vel af Sagen og sit Morderne landsforviiste. Men selve Ophavsmanden, Thrond, undgik ved sin Magt og Klogskab alt Ansvar for sine Landsmænd, ligesom han og ved Olafs senere Ulykke befriedes fra Frygten for dennes Hevn¹⁾.

Ogsaa paa at vinde Island gjorde nu Kongen et nyt Forsøg. To Aar vare forløbne, siden Thorarin Ness-olfsøn drog derhen for at bane hans Herredømme Veien. Det eneste, som ved denne Sendefærd udrettedes, var, at nogle unge Islandinger af de gjæveste Slægter, Stein, Søn af Skapte Lovsigemand, Thorodd, en Søn af den kloge og magtige Snorre Gode, Geller Thorkels-son og Egil Hallson, forrige Aar (1025) vare komne til Norge ifølge Kongens Indbydelse og havde opholdt sig ved hans Hird om Vinteren. Denne Omstændighed vilde nu Olaf benytte. Han sendte (1026) Geller Thorkels-son til Island for at forlange Folkets Underkastelse, medens han beholdt de Dvrige hos sig som Gisle. Hvormeget end disse længtedes efter Hjemmet og knurrede over Kongens Bud, maatte de dog følge ham til Nidaros, hvor han tog sit Vintersæde²⁾. Olaf havde paa denne Tid i Sinde at lade kræve sin Skat af Jæmteland, som nu, efter Freden med Sverige, syntes at burde høre under Norge. De fleste af hans Mænd vare imidlertid uvillige til at udføre dette Grinde; thi de mindedes Thrond Hvides Drab³⁾. Da fremstod Thorodd Snorresøn, der ei kunde finde sig i den Tvang, Olaf havde paalagt ham, og tilbød sig at kræve Skatten i Jæmteland, hvis han derved kunde komme paa fri Fod. Kongen gav ham sit Lofte herom, og Thorodd

1) Sn. Ol. d. hell. S. Kap. 145. 152. 153; i Fornm. S. Kap. 131. 132. 138. 139.

2) Sn. Ol. d. hell. S. Kap. 138. 146; i Fornm. S. Kap. 126. 132.

3) See ovenfor S. 351.

drog affted selv tolvte. Jæmternes Lagmand, Thorar, modtog ham vel og lod ham blive paa sin Gaard, medens han selv thingede med Bønderne. Disse ønskede at forblive under Sveriges Konge. Nogle vilde, at de norffe Sendemænd strax skulde hænges eller offres til Guderne; men de Fleste raadede til at opholde dem under Paaskud af at samle Skatten, indtil Sveakongens Eysfelmænd kom did, og saa lade disse handle med dem efter Lykke. Dette blev antaget, og Sendemændene fordeelte i Bygden. Thorodd var paa Thorars Gaard og blev vel behandlet; alligevel merkede han, hvad der var i Gjære, og i Julen flygtede han med een af sine Staldbrodre. Jæmterne opsporede dem imidlertid snart ved Hunde og bevogtede dem nu nøiere. De undslap dog atter, ledede Sporhundene vild ved at binde Reenskløver bagvendt under sine Eko og kom endelig til en fredløs Røver, Arnljot Gelline, der med sin Søster og hendes Mand opholdt sig i Skovene; han hjalp dem tilbage til Norge. Udfaldet af denne Sendefærd viiste Dlaf Jæmternes fiendtlige Sindelag, og han fik ei Leilighed til at tvinge dem; men mod Thorodd holdt han sit givne Ord og lod ham Sommeren efter (1027) fare hjem til sit Fædreneland ¹⁾.

Stein Skaptesøn var ligesaa utilfreds som Thorodd med det tvungne Ophold i Norge; han havde oftere været uvarsom i sin Tale og derved vakt Dlaf's Misneie. Omfider flygtede han en Nat fra Nidaros, dræbte i Orkedalen en af Kongens Armænd, der ei vilde laane ham Hest, og standsede ikke, før han kom til Den Giske ved Søndmore, hvor Thorberg Arnessøn boede. Han selv var ikke hjemme, men hans Kone Ragnhild, Erling Skjalgsøns Datter, modtog Stein med Velwillie; thi da han først kom til Norge, var han landet der ved Den, just som Ragnhild var i Barnsnød, og havde holdt den Datter, hun fødte,

¹⁾ Sn. Nl. d. hell. S. Kap. 151; i Fornm. S. Kap. 137.

under Daaben. Derfor havde Ragnhild lovet ham sit Ven-
 skab og sin Hjælp, hvis han nogensinde skulde behøve den.
 Om dette Lofte mindede nu Stein hende og sagde, hvad
 han havde forbrudt. Hun bød ham blive hos sig, til
 Thorberg kom hjem. Denne havde allerede hørt, hvad der
 var hændet, og var vred. Da Ragnhild bad ham tage sig
 af Stein, svarede han, at han ei for en Udlændings Skyld
 vilde blive Kongens Uven, og bød hende strax sende Stein
 bort. Men da hun svarede, at i dette Tilfælde skulde hun
 selv drage bort med, og da deres tolvaarige Søn, Gyste in
 Orre, erklærede, at han vilde følge Moderen, saa gav
 Thorberg endelig efter og beholdt Stein hos sig. Strax
 over Julen (1027) kom Olafs Stevning til Thorberg, at
 han skulde indfinde sig i Nidaros før Midfaste. Han drog
 da til sin Broder Finn og begjærede Hjælp af ham. Finn
 svarede kun, at det var ilde, at han ei for sin Kones
 Skyld turde være Kongen tro. Paa lignende Maade ud-
 lod hans Broder Arne sig, da han kom til ham, og Thor-
 berg forlod dem begge i Brede. Da han derimod sendte
 Bud til Kalf paa Egge, lovede denne ham strax sin Bi-
 stand. Ragnhild havde imidlertid sendt Bud til Erling paa
 Sole, og hastig indfandt sig hendes Brødre, Sigurd og
 Thord, med to Skibe og henved 200 Mand. De led-
 sagede Thorberg nordest; udenfor Throndhjemsfjorden
 stødte mod Forventning Finn og Arne til, og endelig
 mødte Kalf ved Agdenes. Med 6 Skibe og henved 500
 Mand lagde de nu ind til Nidarholm¹⁾ og havde Stein i
 sit Følge. Kalf og Erlings Sønner raadede til strax at
 angribe Kongen; men de Dvrigte vilde først gjøre fredelige
 Tilbud, og i denne Hensigt drog Finn og Arne ind til
 Byen med saa Folk. De fandt Kongen meget forbittret;
 han bebreidede Brødrene deres utaknemmelige Fremfærd og
 afflog at tage mod Bøder for Thorberg og Stein. Da

1) Munkholmen ved Throndhjem.

sagde Finn: „Vi have samlet denne Hær, Konge! for først at byde dig vor Tjeneste. Men afflaar du den og gjør Thorberg Overlast, da ville vi fare med vort Folk til Knut den mægtige og see, om han viser os bort.“ Kongen bad nu Brødrene sverge sig bestandig Trofskab; da vilde han forliges med dem. Dette Tilbud bragte Finn og Arne tilbage. Kalf sagde, at han vilde være Olaf tro, saalænge som denne var hans Ven og lod ham beholde sine Veitsler, men ingen Ed vilde han sverge ham. Hermed for han hjem til sin Gaard. De tre andre Brødre derimod droge ind til Byen, forligede sig med Kongen og svore ham Trofskab. For Stein vilde Kongen ingen Boder tage; han kunde være, hvor han vilde, sagde han, kun ikke i Hirden. Stein fulgte derfor hjem med Erlings Søner og drog om Vaaren over til England til Kong Knut¹⁾.

Kort efter denne Begivenhed (1027) erklærede Olaf for sine Raadgivere, at han vilde udbyde almindelig Leding mod Kong Knut, og sendte Mænd ud til alle Kanter for at forkynde Opbudet. Til Haalogaland drog Finn Arnesøn og stevnedes Haalengerne til Vaage. De mødte strax med mange og store Skibe; ogsaa Thorer Hund indfandt sig paa sit Langskib, der var bemanded med hans egne Huuskarle. Efterat Finn havde holdt Vaabenthing og undersøgt Folkets Rustning, henvendte han sig til Thorer og spurgte ham, hvad Bod han vilde give Kongen for Karles Drab og Ranet i Lengjuvik²⁾. Thorer saa sig om og merkede, at han var omringet af Bevæbnede og blandt dem Gunnstein og flere af Karles Frænder. Han svarede hastig, at han henstjod sin Sag under Kongens Dom. Finn svarede, at han nu fik nøies med hans Dom, og da Thorer modtog denne, dømte han ham i en Bod af 30 Mark Guld. Thorer bad om Frist til at faa Pengene laante,

1) Sn. Nl. d. hell. S. Kap. 148; i Fornm. S. Kap. 134.

2) See ovenfor S. 386.

men Finn satte ham Spyddoden for Brystet og tvang ham til strag at levere en Guldhalskjede, som Karle havde taget paa Bjarmelandsfærden, og som Thorer havde rovet fra den Dræbte. Derpaa fik Thorer Lov at søge Laan hos sine Folk; nu udtraf han Sagen, betalte lidt og lidt, og kun en Trediedeel var udredet, da det led mod Aftenen og det forsamlede Folk adspredte sig. Finn sagde nu, at Thorer kunde betale Kongen selv det øvrige af Bøderne, og seilede dermed bort. Thorer raabte til ham, at han saaledes skulde udrede sin Skyld, at hverken Kongen eller Finn skulde klage over ei at have faaet fuld Betaling. Han havde alle sine Rigdomme ombord, skjulte i store Dltønder, og styrede strag over til England. Da Olaf hørte hans Flugt, sagde han, at den Fiende vilde han heller have fjærn end nær¹⁾.

Haarek af Thjotta dulgte længere sit fiendtliche Sindelag mod Kongen. Denne Vinter havde han havt Uenigheder med Asmund Grankelsøn, der var i sin Sys- sel paa Haalogaland. Haarek havde nemlig i længere Tid benyttet et Fiske- og Selvær, som før havde ligget under Grankels Gaard. Dette fordrede nu Asmund tilbage for sin Fæder ifølge Kongens Ord. Haarek brød sig ikke herom og lod sine Mænd som forhen tage Fangsten i Bæret. Da overfaldt Asmund dem, fratog dem hele deres Ladning og slog og saarede dem. Herover forbittedes Haarek, men skjulte sin Brede og drog om Baaren efter Opbud til Kongen med et Skib paa 20 Rorbænke, bemandet med hans Huuskarle. Han og Asmund voldgave nu Olaf sin Sag, og denne tildømte Grankel Bæret efter Vidners Udsagn. Haarek fik ikke engang Bod for sine Mænds Mishandling; dog lod han, som om han var tilfreds, og sagde kun, at det ingen Skam var at lyde Kongens Dom, hvorledes det end gif siden²⁾.

¹⁾ Sn. Ol. d. hell. S. Kap. 149; i Fornm. S. Kap. 135.

²⁾ Sn. Ol. den hell. S. Kap. 150; i Fornm. S. Kap. 136.

Ud paa Vaaren (1027) forlod Olaf Throndhjem med en stor Hær. Alle Høvdinger nord fra Landet fulgte ham undtagen Einar Thambar skjælver. Denne havde kort efter sit Forlig med Kongen gjort en Reise over til England, hvor han en Stund opholdt sig hos Haakon Jarl, var derfra dragen til Rom og endelig efter et Aars Fraværelse kommen tilbage til Norge; men han havde ikke efter sin Hjemkomst talt med Olaf og sad nu i Rolighed paa sine Gaarde uden at have Veitsler¹⁾. Da Kongen var kommen forbi Stat, stødte ogsaa her Ledingsfolk til ham; men ved Hordeland fik han høre, at Erling af Sole og hans Sønner med fem Skibe vare dragne til England. Han fortsatte Reisen østover og fik snart Underretning om, at en Hær rustedes mod ham i England. Alligevel vidste han ei, naar han kunde træffe sin Fiende, og det var vanskeligt at holde det meget Folk samlet; derfor lod han en Deel af Hæren drage hjem og beholdt blot Lendermandene og det udvalgte Ledingsfolk. Med dem styrede han til Sjælland, hvor han herjede og brændte. Lige dan for Sveriges Konge Duund frem i Skaane; thi saaledes var det blevet aftalt paa Mødet ved Elven. Derpaa forenede Kongerne sig og fordrede, at Danerne skulde underkaste sig dem, hvilket og Mange gjorde af Frygt for deres Vaaben²⁾.

Kong Knut havde forrige Aar, da han drog fra Danmark, efterladt som Landvernsmand sin Svoger, Ulf Jarl, Thorgils Sprakaleggs Søn, og overgivet i hans Berge sin unge Søn, Hørdeknut. Men Ulf foregav, at Knut havde skjenket sin Søn Danmarks Rige, og overtalte flere Høvdinger til at hylde ham. Ved Olafs Komme var han med den unge Konge dragen til Jylland for der at samle en

¹⁾ Sn. Dl. d. hell. S. Kap. 130.

²⁾ Sn. Dl. d. hell. S. Kap. 152. 154. 155; i Fornm. s. Kap. 138. 140. 141.

Hær og møde ham; men da Dnunds Angreb tillige rygtedes, vovede han ei en Kamp mod begge. Strax efter kom Knut fra England til Limfjorden med en stor Hær; Haakon Jarl, Erling Skjalgsøn og Thorer Hund vare i hans Følge. Nu flokkede den danske Almue sig om ham. Ulf og Hørdefnut saa sig forladte og bade Knut om Raade. Hørdefnut nedlagde sit Kongenavn og fik lettelig Tilgivelse. Jarlen derimod fik det Svar, at han skulde samle Folk og Skibe; siden kunde de tale om Forlig. Da Knuts Komme rygtedes, droge de forenede Konger sig tilbage og lagde sin Flaade i Mundingen af Helgeaaen ved Skaanes østlige Kyst. Her overlod Olaf Skibene til Dnund og drog selv med nogle Mænd op i Landet til Aaens Udspring. Han opførte i Hast en Dæmning, der hindrede Strømmens Løb, forogede Vandet ovenfor ved at trække Diger fra nogle høitliggende Søer og fældede en Mængde Træer i Aarenden. Imidlertid var Knut seilet efter sine Fiender, og da Dnund saa ham nærme sig Helgeaaen, forlod han hastigen Havnen, drog sig noget østover og lagde sine Skibe i Slagorden. Knut vilde ikke strax begynde Kampen, da det allerede var Aften, og hans Flaade ei endnu var samlet; han lagde derfor ind i Lamundingen for at oppebie den næste Dag. Under dette fik Olaf ved Tilbud Knuts Ankomst at vide; strax gjennembrød han Dæmningen og skyndte sig til Skibene. Om Morgenen i Lybnningen steg pludselig Aaen med en rasende Strom over sine Bredder; mange af Knuts Folk, der vare gangne i Land, omkom; Skibene maatte overhugge Landtougene og dreve hid og did, stødte paa hinanden indbyrdes og beskadigedes af de fremstjørtende Træer. Kongens store Drageskib paa 60 Rum kunde ei mere styres med Aarerne, men drev henimod Fiendernes Flaade. Disse angreb under Forvirringen og omringede Kongeskibet paa alle Sider. Men det var ei let at vinde; thi det var høit og Besætningen udvalgt.

Imidlertid kom Ulf Jarl til; de danske Skibe samlede sig fra alle Kanter, og Kampen blev almindelig. De forbundne Konger saa snart, at der for denne Gang Intet mere var at udrette; derfor roede de sine Skibe tilbage og droge østover, medens Knuts Flaade endnu var i for stor Uorden til at kunne forfølge dem ¹⁾).

Olaf og Onund lagde om Aftenen i Havn ved Barvik; men Svenskerne længtedes efter Hjemmet, og om Natten adspredte sig den største Deel af deres Hær, saa at af 350 Skibe vare om Morgenens kun 100 tilbage. Paa et Huus-thing erklærede nu Onund, at det forekom ham bedst at drage hjem, medens man endnu Intet havde tabt, og indbød sin Svoger at blive Vinteren over i Sverige. Men Olaf sagde, at man ei skulde bryde sig om Hærens Minken, thi Kjernen af den var dog tilbage. Han raadede til at oppebie, hvad Knut vilde foretage sig. I Helgeaaen kunde han ei længer ligge; thi der var ingen god Havn; drog han østover, skulde de trække sig tilbage, og da vilde snart Folk samle sig til dem; for han derimod til Danmark, vilde hans Hær adspredes, og da var det endnu uvist, hvo der seirede. Olafs Raad blev fulgt. Da Knut ved sine Speidere havde faaet vide, hvor formindstet Kongernes Hær var bleven, seilede han tilbage til Danmark og holdt sin store Flaade samlet i Drefund. Det var, medens han laa her, at han paa Mikkelsdag (29 Septbr.) lod Ulf Jarl dræbe i Roskilde Domkirke. Da det led ud paa Høsten, og den danske Hær endnu ei adspredte sig, bleve Svenskerne utaalmodige og frygtede for at fryse inde. Onund hævede Ledingen, og Olaf laa nu ene tilbage. Snart merkede han, at Knuts Gaver og Løfter, som denne ved hemmelige Speidere uddeelte i den norske Hær, havde virket altfor meget paa hans Hovdinge. Alle deres Raad-

¹⁾ Sn. Nl. d. hell. S. Kap. 156—160; i Fornm. S. Kap. 142—146.

slagninger vare vaklende, og dem, der eggede til at trænge gennem Drefund, havde Olaf mistænkte for at være Knut huldere end sig. Han erklærede derfor endelig, at han vilde drage landvejs til Norge og give sine Skibe i Sveakongens Berge. Da Haarek af Thjotta hørte dette, sagde han, at han var for gammel til at gaa saa lang vei. Han forlod Olaf, styrede til Drefund, slap lykkeligen gennem Knuts Flaade og kom hjem til Haalogaland; men Mange mistænkte ham allerede da for at være i Forstaaelse med Dane-kongen og for at have draget gennem Fiendens Flaade med Knuts Vidende. Olaf lod imidlertid sine Skibe sætte op ved Kalmar og for gennem Smaaland og Vester-gautland tilbage til Norge, hvor han lod Vintersæde berede i Sarpsborg. Kun saa af Lendermændene beholdt han hos sig, og blandt disse alle Urnesønnerne; de øvrige gav han Hjemlov¹⁾.

Strax efter Tilbagekomsten fra dette frugtesløse Tog fik Olaf Tidenden om, at hans Hensigter med Island vare mislykkede. Geller Thorkelsøn var, som allerede er sagt, forrige Aar dragen derover, og efter at have været der om Vinteren frembar han paa Althinget Kongens Bud, at Islændingerne skulde underkaste sig de Love, Olaf havde givet Nordmændene, og betale ham Skat (Thengilde og Nevngilde); i modsat Fald truede han dem med sit Fiendskab. Men Islændingerne affloge eenstemmigen Kongens Fordring, og Geller bragte ham nu dette Svar paa en Tid, da hans Stilling i selve Norge var bleven altfor farlig, til at han kunde tænke paa Udførelsen af sine Trusler mod den fjærne D. Men uagtet saaledes Olafs egentlige Hensigt, at lægge Island under Norges Kongedomme, mislykkedes, saa kom dog under hans Styrelse, uvisst naar, den første traktatmæssige Overenskomst istand mellem Nordmænd og Islændinger,

¹⁾ Sn. Nl. d. hell. S. Kap. 164—169; i Fornm. S. Kap. 147—156.

hvorved begges gjensidige Rettigheder, det ene Folks i det andets Land, nærmere bestemtes; og denne Overensstemmelse er endnu levnet¹⁾).

Da Danehæren paa Efterretningen om Olafs Hjemkomst var opløst, droge Knuts Sendemænd i Erling Skjalgsøns Følge til Norge og vandt her vide omkring ved sine store Gaver mange baade hemmelige og aabenbare Tilhængere. Og skjønt dette var Olaf vel bekjendt, stod det dog ikke i hans Magt at hindre det. Enkelte bleve imidlertid sin Konge tro, uagtet Knut og Haakon Jarl havde beviist dem stort Venstabskab, og blandt disse var Sighvat Skald. Han kom paa denne Tid til Carpsborg fra en Udenlandsreise, paa hvilken han og havde besøgt Kong Knut, gjort Kvad til hans Ære og modtaget Gaver som Løn. Derfor havde Olaf ham mistænkt; men Sighvat erklærede høitideligen, at han aldrig vilde tjene to Herrer paa een Gang, og fik sin gamle Plads i Hirden som Kongens anden Stallare. Siden dadlede han ofte i sine Viser paa det bitterste de Troløse, der lode sig kjøbe til at svige sin Herre²⁾).

Olaf holdt Juul i Carpsborg (1027—1028), og paa den 8de Dag af Høitiden uddeelte han efter Sedvane Gaver blandt de Høvdinger, som vare forblevne ham tro. Strax derpaa begyndte han sin Færd over Oplandene. Vel var ikke den lovbestemte Tid forløben, siden Olaf sidst gjestede her; men han havde forrige Sommer kostet meget paa Toget til Danmark og denne Høst ingen Indtægter faaet nord fra Landet; Skibe havde han ei til selv at fare did og mistænkte desuden Folket der for at vakle i sin Trostabskab. Lendermænd og rige Bønder paa Oplandene ledtede nu Kongen ved at byde ham til Gjest hos sig. Paa

¹⁾ Trykt i Norges gamle Love I, 437. 438 og i Udgaverne af den islandske Lovbog Graagaafen.

²⁾ Sn. Nl. d. hell. S. Kap. 170. 171; i Fornm. S. Kap. 157. 158.

Hedemarken boede dengang den attenaarige Thorer Olverssøn, Kalf Arnesøns Stiffson og Fosterson; han havde faaet et rigt Giftermaal og var stjøn og vensæl. Af ham blev Kongen indbudet og herligen bevertet. Men Thorer var af Knuts hemmelige Tilhængere og bar paa sin Arm, skjult under Klæderne, en stor Guldring, en Gave, som han havde modtaget for at svige sin Konge. Dette fik Olaf vide under Gjestebudet, og Thorer maatte tilstaa sin Brode. Kalf Arnesøn og flere mægtige Mænd gif forgjæves i Forbøn for ham; Kongen lod ham dræbe. Dette Skridt vakte stor Uvillie mod Olaf baade paa Oplandene og i Throndhjem. Thorer's Broder Grjotgard, en djærv Ungling, greb til Vaaben mod Kongen, foruroligede hans Gaarde og skjulte sig i Skovene. Endelig fik Olaf en Nat omringet den Gaard, hvor Grjotgard sov, og denne vaagnede ei, før Flugt var umulig. Han styrtede da ud af Døren med Skjoldet over sit Hoved og et draget Sverd i sin Haand for at fælde Kongen; men han tog Feil i Mørket, gjennemboede Arnbjørn Arnesøn og faldt derpaa selv med største Delen af sine Mænd¹⁾.

Olaf drog om Vaaren til Tunsberg og lod Rædingsopbud udgaa til alle Sider; men kun fra de nærmeste Hereder mødte Bønderne, og Alt tydede paa et forestaaende Frafald. Kongen sendte da Mænd til Gautland for at hente de Skibe, han der havde efterladt; dog varede det længe, før disse kunde komme frem. Thi Knut havde allerede udbudet en Hær mod Norge, og hans Flaade spærrede de danske Farvande. Rygtet om hans forestaaende Komme gav Olafs Fiender Mod, og de lagde nu ei mere Dølgemaal paa sit Sindelag. Saaledes indebrændte Haarek af Thjotta den gamle Grankel paa Haalogaland, medens Sønnen Almund var hos Kongen, og ingen Bod blev betalt for Gjerningen. Knut udeblev ei længe; med 1200

1) Sn. Ol. d. hell. S. Kap. 172—176; i Fornm. S. Kap. 158—161.

Skibe gif han ud fra Limfjorden, drog Viken forbi og lagde først til paa Agder. Han blev tagen til Konge, indsatte Sysselmænd og tog Gisler af Bonderne. I Gikundafund mødte Erling Skjalgsson ham og modtog Løfte om at faa alt Landet mellem Stat og Ryggjarbit at styre. Derpaa fortsatte Knut Reisen til Throndhjem, hvor han paa de otte throndske Fylkers Thing blev tagen til Konge over hele Norge. Thorer Hund fulgte ham, og i Nidaros mødte Haarek af Thjotta; begge disse bleve Knuts Lendermænd, svore ham Troskab og fik Bestyrelsen over Haalogaland. Derpaa overlod han Overbestyrelsen af hele Norge til Haakon Jarl og tog Gisler af Lendermænd og mægtige Bonder. Nu indfandt ogsaa Einar Thambarstjælver sig hos Haakon og fik af ham alle de Veitsler, han fordum havde havt af Jarlerne. Knut lovede ham, at han og hans Søn Eindride skulde være nærmest berettigede til Jarlsnavnet efter Haakon, og fik til Gjengjæld Løfte om Troskab. Efter saaledes at have ordnet Sagerne i det nordlige Norge, for Knut igjen sydester, drog tvers over Folden til Sarpsborg, hvor han ogsaa blev tagen til Konge, og vendte derfra tilbage til Danmark efter at have vundet Norge uden Sverdslag¹⁾.

Imidlertid havde Olafs Mænd, som vare sendte til Gautland, udsøgt de bedste af hans Skibe og opbrændt de øvrige. De vare dragne gennem Dresund og lykkeligen komne til Viken, medens Danekongen var i det nordlige Norge. Olaf opholdt sig i Lunsberg under Knuts Tog mod Norden og laa siden med sine Skibe i Drafn (Drammensfjorden), medens hans Fiende var i Sarpsborg; men da Knut havde forladt Landet, drog han i Begyndelsen af Vinteren ud efter Viken. Kun faa Folk kom til ham, og Modvind sinkede ham. Da han laa ved Selserne (strax vestenfor Vindeønes), hørte han, at Erling

¹⁾ Sn. Ol. d. hell. S. Kap. 177—183.

Skjalgsøn samlede en Hær mod ham, og at mange Skibe allerede laa rustede ved Jæderen. Da han kom til Gifundafund, vidste begge Hære om hinanden. Thomasmesse strag før Juul (21 Decbr.) tidlig om Morgenens lagde Kongen ud af Havnen og seilede med gunstig Vær mod Nord. Erling fik over Land Budskab om hans Færd og satte efter ham med alle sine Skibe; hans eget Skib var i Spidsen og gif saa hurtigt, at man maatte reve dets Seil, for at de øvrige kunde følge. Kongen merkede, at hans Skibe vare tungere og snart vilde blive indhentede af Fienderne, som samlede vare ham langt overlegne. Han lod derfor raabe fra Skib til Skib, at man langsomt skulde sænke Seilene, og dette Bud blev udført. Erling merkede, at Seilene bleve lavere, og troede det var, fordi Kongen fjærned sig. Han bod da sætte alle Seil til, og snart var hans Skib langt foran de øvrige. Olaf var imidlertid kommen indensfor Den Bokn og skjultes af et Nes; han lod Seilene falde og sine Skibe lægge i Slagorden. I det Samme seilede Erling alene ind forbi Odden og blev strag angreben fra alle Sider. En haard Kamp begyndte. Erlings Mænd strede tappert mod Overmagten og faldt hver i sit Rum. Skibet var allerede bestøget; men endnu stod Hovdingen ene i den høie Løsting med Hjælm og Skjold og Sverdet i Haanden og vergede sig med mageløs Tapperhed. Fra Forrummet raabte Olaf til ham: „Du vender Ansigtet til idag, Erling!“ „Ja, Herre!“ svarede Erling; „Bryst mod Bryst skulle Drøene rives.“ Da spurgte Kongen, om han vilde gaa ham tilhaande. Erling svarede ja, lagde Hjælm og Skjold og gif frem i Forrummet. Olaf stak Kanten af sin Dye i hans Kind og sagde: „Merkes bør Drottens Sviger!“ I samme Stund sprang Aslak Fitjaskalle til og klovede Erlings Hoved med sin Dye. Da udbrod Olaf: „Ulykkelige! der hug du Norge af min Haand!“ Han bod sine Mænd hastigen gaa ombord

paa sine Skibe, og i det Samme løb Bøndernes Flaade ind i Sundet. Men de vare uden Høvding og vovede derfor ei at angribe. De førte Erlings Rig til Sole og lode Kongen uhindret drage sin Vej nordefter ¹⁾).

Ingen af Erlings Søner havde været tilstede ved deres Faders Død: nogle vare i Throndhjem hos Haakon Jarl, andre inde i Fjordene for at samle Folk. Men saasnart hans Drab spurktes, opbødes Egder, Ryger og Hørdeder for med Erlings Søner i Epidfen at forfølge Olaf. Denne havde endnu flere Lendermænd hos sig og blandt dem alle Arnessønnerne. Da han var kommen nord forbi Stat og havde lagt i Havn i Steinavaag ²⁾, blev Uslak Fitjastalle fældet ved Borgund af Vigleik Arnessøn til Hevn for Erling Skjalgssøns Drab. Kongen tog sig dette nær, men kunde ikke dvæle for at straffe Morderen; thi han fik vis Underretning om, at Jarlen med en Hær sterkt nærmede sig fra Norden, medens Erlings Søner skyndede frem fra Sonden. Ved denne Tidende forlodes han af Kalf Arnessøn og flere Lendermænd. Han styrede til Lodarfjord (Lassjorden) og ind til Baldalen, inderst paa Søndmøre. Her efterlod han de fem Skibe, han endnu havde tilbage, drog opad Dalen og kom med megen Besværighed over Fjeldet til Lesje og derfra til Hedemarken. Stedsse bleve hans Tilhængere færre, og Haabet om at kunne modstaa Fienden forsvandt. Derfor erklærede han for de saa Benner, der endnu vare tilbage om ham, at han vilde drage til Sverige. Dog haabede han endnu engang at gjense Norge, hvis Livet forundtes ham; thi Haakon Jarls og Kong Knuts Herredømme troede han ei vilde være af lang Varighed. Derpaa gav han nogle af sine Mænd Hjemlov, blandt dem Bjørn Stallare og Sighvat Skald. Med Dronning Astrid, sine Børn Magnus og Ulfhild,

¹⁾ Sn. Nl. d. hell. S. Kap. 183—187.

²⁾ I Borgunds Fgd. paa Søndmøre.

Rognvald Brusessøn, den tro Islænding Thormod Bersessøn, kaldet Kolbrunarskald, Arnessønnerne Thorberg, Finn og Arne samt nogle flere drog han over Gidstogen og Vermeland til Nærike, hvor han om Baaren (1029) opholdt sig hos en rig Bønde Sigtrygg. Han efterlod i Sverige Astrid og Ulfhild, men drog selv om Sommeren med Magnus og sine øvrige ledsagere til Gardarike, hvor han blev vel modtagen af Kong Jarisleif og Dronning Ingegerd og fik Land til Underholdning for sig og sine Mænd¹⁾.

Haakon Jarl havde imidlertid bemægtiget sig Olafs ved Baldalen efterladte Skibe og var vendt tilbage til Throndhjem. Han var nu Norges Herker, og Landets Hovdinge underkastede sig ham gjerne; thi han var meget vensæl. Ralf Arnessøn, der havde forladt Olaf paa Søndmøre, var en Stund uvis, om han skulde gaa Jarlen tilhaande, og drog hjem til Egge uden at have givet ham noget Trostabsløfte. Men hans Kone, Sigrid, der hadede Olaf for sine Søners Drab, lod ham ei Fred, før han vendte tilbage til Haakon og blev dennes Mand. Siden bandt ærgjerrige Forhaabninger Ralf Arnessøn fastere til Olafs Fiender. Da han nemlig om Baaren drog over til Kong Knut i England, opfordrede denne ham til at sætte sig i Spidsen for de misfornøiede Nordmænd, hvis Olaf kom tilbage til Norge. Han lovede da at sætte ham til Jarl over Landet og derimod lade Haakon fare til England: „thi,“ sagde han, „jeg tror min Frænde saa ærlig, at han ei vil skyde et Spyd mod Olaf, hvis denne angriber Norge.“ Ralf lyttede til disse herlige Ord, lovede Kongen sin Bistand og for hjem med rige Gaver. Haakon Jarl døde, før Knuts Hensigt med ham kom til Udførelse. Han drog om Sommeren til England for at hente sin Fæstemø og forgif seenhøstes paa Tilbageveien med Skib og Folk.

1) Sn. Dl. d. hell. S. Kap. 187—193.

Dette rygtedes snart ved Kjøbmænd til Norge, og Landet var nu om Vinteren (1029—1030) uden Styrer¹⁾.

Efter Kong Olafs Flugt sad Bjørn Stallare en Stund paa sine Gaarde i Rolighed; men da han var en navnkundig Mand, ønskede Haakon Jarl at faa ham paa sin Side. Valget blev ham givet mellem at gaa Knut og Jarlen tilhaande og da faa rige Gaver og store Veitsler eller i modsat Fald at blive landsforviist. Bjørn var begjerlig efter Penge og havde desuden kun lidet Haab om, at Olaf nogensinde skulde komme tilbage; derfor svor han Knut og Haakon Troskab. Men nu, da han spurgte Jarlens Død, vaagnede med Gæt hans gamle Kjærlighed til Kong Olaf. Fuld af Unger over sin Utroskab ilede han til Gardarike og kom did ved Juletider (1029—1030). Olaf blev glad ved hans Komme og spurgte ham, om hans Benner i Norge endnu vare ham tro. Da kastede Bjørn sig for Kongens Fødder og bekjendte sin Brøde. „Nu kan jeg vide,“ sagde Olaf, „at kun faa Nordmænd holde sin Ed, naar sliq en Mand sviger mig som du.“ Han tilgav strax Bjørn og fik af ham Underretning om Tilstanden i Norge, at Landet var uden Hersker. Hans Mænd raadede ham nu til at vende tilbage til sit Fædrenerige; Jarisleif derimod bad ham blive hos sig og tilbød ham en Deel af Gardarike, der endnu var hedenst, til at styre og christne. Olaf selv tænkte undertiden paa at nedlægge Kongenavnet, vandre til Jorsal (Jerusalem) og der gaa i Kloster. Omfider seirede dog hos ham Lysten til at gjensee Fædrelandet. Han efterlod sin Son Magnus hos Jarisleif og Ingegerd, drog strax efter Juul (1030) med 200 Mand til Havet og seilede, saasnart Isen gik op, til Sverige²⁾.

I Norge havde der imidlertid været stor Bevægelse blandt Lendermændene; thi man ventede Olafs Tilbagekomst

¹⁾ En. Nl. d. hell. S. Kap. 194. 195.

²⁾ Sammestedes Kap. 196—203.

og vilde verge Landet mod ham. Einar Thambar-skjælver, som var den mægtigste Mand i Throndhjem og Haakon Jarls Arving, drog til England og mindede Knut om hans Lofte, at gjøre ham til Norges Jarl, hvis Haakon døde. Men han fik det Svar, at Kongen nu havde Andet i Sinde: han vilde sætte sin Sen, Svein, til Norges Konge; Einar skulde være den første af hans Lendermænd. Da den stolte Høvding saa sig svegen i sit Haab og ei følte Lyst til at deeltage i Striden mod Olaf, naar den ingen Fordeel bragte ham, forhastede han sig ikke med Hjemfærden. De øvrige Lendermænd i Norge vare derimod virksomme i sine Rustninger. Da det rygtedes, at Olaf var kommen til Sverige, udbød Thorger Hund og Haarek af Thjotta Hær af Haalogaland. Lendermændene paa Agder, Rogaland og Hordeland gjorde det Samme. Erlings Søner med meget Folk droge øster i Landet; Aslak af Finns¹⁾ og Erlend af Gjerde²⁾ med deres Hær droge nordest og forenede sig med Haaleggerne og Thronderne. Alle disse Hovdinger havde svoret Kong Knut at ville tage Olaf af Dage, hvis Veilighed gaves, og vare nu rede til at møde ham, hvorsomhelst han vilde angribe Norge³⁾.

Dgsaa Olafs Benner i Norge samlede sig paa Rygtet om hans Tilbagekomst. Deres Høvding var den 15aarige Harald, Sigurd Syrs Søn, Kongens Halvbroder, en djærv og flog Yngling. 600 i Tallet droge de over Gidsfogen for at støde til Olaf. Denne havde fundet velvillig Modtagelse hos Sveakongen og tænkte alvorligen paa at gjenvinde sit Fædrenerige. Flere, der vare komne til ham fra det nordlige Norge, fraraadede ham vel dette Forsæt, idet de for-

¹⁾ Finns i Rysfylke.

²⁾ Gaarden Gjerde i Etne Pgd. i Søndhordeland.

³⁾ Sn. Ol. d. hell. S. Kap. 204—206.

talte ham om hans Fienders store Rustninger. Men Olaf var nu fast bestemt. Han spurgte Sveakongen, hvad Hjælp han vilde yde. Dmund svarede, at Svenskerne ei havde Lust til noget Tog mod de haarde Nordmænd; dog vilde han give Olaf 400 velbevæbnede Mænd, som han selv kunde vælge blandt Hirden, og ellers maatte saamange Svenske følge ham, som havde Lust. Olaf modtog Tilbudet, efterlod Astrid og Ulfhild i Sverige og gav sig paa Veien til Norge. I Jarnberjaland (Dalarne) kom Harald Sigurdsson til ham, og hans Hær var nu 1200 Mand sterk. Antallet fordobledes kort efter, da Dag, en Søn af den fra Norge fordrevne Kong Ring¹⁾, stødte til med alt det Folk, han havde kunnet samle i de Len, der vare ham givne af Sveakongen. Olaf havde nemlig bragt Dag paa sin Side ved at love ham hans Forfædres Rige i Norge, hvis han vilde hjælpe til at vinde dette Land. Kongen fortsatte derpaa sit Tog over Skovbygder, øde Strækninger og store Søer, mellem hvilke hans Folk bare de nødvendige Baade. Overalt søgte han ved Løfte om Bytte at drage de Omkringboende til sig. Mange Stimænd og Røvere stødte ogsaa til ham; blandt disse vare de sterke og dristige Brødre, Gauka-Thorer og Afrafaste, med 30 Ledfagere. De havde Lust til engang at see en Kamp mellem fylkede Hære og tilbode nu Olaf sin Tjeneste. Kongen spurgte, om de vare christne. De svarede, at de ikke troede paa Andet end sin egen Styrke og Seiersælhed. Olaf sagde, at saa tappre Mænd burde tro paa Christ. „Er der da,“ svarede Thorer, „nogen Christen i din Hær, Konge! der har voget mere om Dagen end vi Brødre?“ Da Olaf ei vilde tage dem i sit Følge, med mindre de bleve dopte, forlode de ham. Dog vendte de ei hjem, men sloge sig til en anden Flok af Kongens Hær; thi denne drog ad-

¹⁾ See ovenfor S. 356.

spredt: Nordmændene fulgte Olaf, Dags Folk og Svenskerne fore for sig i to særskilte Hobe¹⁾.

Over Jæmteland og Kjølen kom endelig Hæren ned i Beradal (Berdalen). Kongen bød, at man skulde fare fredeligen frem og vogte sig for at nedtræde Agrene. Thorgeir Flekk, Bonden paa Gaarden Sula (Suul), øverst i Dalen, fulgte ham med sine to Sønner og fortalte, at Thronderne vare i Baaben. Da Olaf var kommen til Stafsmýren, rygtedes det, at Bønderne allerede drog ham imøde. Derfor randsagede han sin Hær og fandt, at han havde over 3000 Mand, men deraf vare 900 Hedninger. Disse bød Olaf lade sig døbe. „Ei," sagde han, „ville vi stole paa vor Hærs Styrke, men paa Guds Miskundhed." 400 antog Christendommen, 500 vendte derimod hjem. Kongen bød nu atter Gauka-Thorer og Afrafaste at lade sig christne eller og drage bort fra hans Hær. „Skal jeg tro paa en Gud," sagde Gauka-Thorer, „hvad værre er der da i at tro paa hvide Christ end paa en anden?" Brødrene lode sig døbe, bleve optagne blandt Hirdmændene og stillede under Kongens eget Merke²⁾.

Derpaa forkyndte Olaf, hvorledes Hæren skulde fylkes, naar det kom til Kamp. I Midten af Fylkingen vilde han selv være med Nordmændene; paa høire Side skulde Dag Ringsøn staa med sin Hær, paa venstre Side Svenskerne; hver af de tre Hobe skulde have sin egen Fane, og alle, der fulgte Kongen, skulde drage hvide Kors paa Hjelme og Skjolde. De tappreste Mænd skulde danne en Skjoldborg om Kongen, og indenfor denne skulde hans Skalde staa for tydeligen at kunne see, hvad de siden skulde besyngte. Dengang vare hos Olaf de islandske Skalde Thormod Kolbrunarskald, Gísfur Guldbraarskald og Thorfinn Mund. Sighvat var paa en Pilegrimsfærd til Rom.

1) Sn. Ol. d. hell. S. Kap. 207—212.

2) Sammesieds Kap. 213—215.

Herover spottede Thormod: „Vi maa ei staa saa trangt, Staldbroder!“ sagde han til Gissur, idet de traadte frem, „men lade Rum til Sighvat; han vil vist staa foran Kongen, naar han kommer.“ Olaf bad ham lade af at spotte Sighvat: „Han beder nu for os, og det behove vi.“ Men Thormod svarede: „Tyndt vilde det vorde om din Merke- stang, Konge! hvis alle dine Hirdmænd nu vare paa Romersfærd ¹⁾!“

Da Harens Orden var bestemt, holdt Olaf Stevne med sine Krigshovdinge. De, der vare udsendte i Herederne for at samle Folk, vare nu komne tilbage og meldte, at næsten alle frigsdygtige Mænd vare dragne til Bondehæren, og de saa, som vare bleve tilbage, vilde hverken kjæmpe mod Kongen eller mod sine Frænder; derfor havde de Udsendte kun faaet saa lidt Folk. Olaf spurgte sine Hovdinge, hvad Raad han skulde tage. Finn Arnessøn eggede ham til at fare med Hærskjold gennem Bygden, røve og brænde og saaledes gjengjælde Bønderne deres Forræderi. „Naar de see Høgen og Luen af sine Gaarde,“ sagde han, „ville de nok adsprede sig for at see til Koner og Børn, og da vil snart Dprørernes Fylking tyndes.“ Finns Ord fandt Alles Bifald, kun ikke Kongens. „Han havde ofte før,“ sagde han, „været streng mod dem, der ei vilde aflade Hedenkabet; men da gjaldt det Guds Vre. Nu kunde han skaane Bønderne, da de kun forsaa sig mod ham selv. Kom det til Strid, vare to Aar forhaanden: faldt de, da var det godt at fare heden uden at have paadraget sig Brøde ved Ran; seirede de, da skulde de arve sine Fiender, og da var det godt at komme til ubrændte Gaarde. Derfor skulde Hæren fare fredeligen frem.“ Efter Kongens Bud deelste den sig derpaa. Olaf selv drog Hovedveien, Dag derimod en Sidevei nord gennem Dalen. Om Natten samledes de. Folket sov under sine Skjolde; men Olaf vaagede længe i Bøn og sovned

¹⁾ Sn. Nl. d. hell. S. Kap. 216 og 218.

først imod Dagningen. Han vaagnede, da Solen randt op, kaldte paa Thormod Skald og bad ham kvæde for sig. Thormod kvad da det gamle Bjarkemaal, hvori Bjarke vækker Kong Rolf Krakes Kjemper til den sidste Strid¹⁾, og kvad saa høit, at hele Hæren vaagnede derved. Olaf skjenkede ham til Belønning en Guldring, og Skalden bad, at han maatte følge sin Konge i Livet og i Døden og aldrig stilles fra ham. Hæren deelte sig nu atter ligesom forrige Dag og fortsatte Veien ud efter Dalen for at samles ved Stiklestad²⁾.

Da det rygtedes i Norge, at Olaf var kommen til Jæmteland og over Kjolen agtede at drage ned i Verdalen, fore de fiendtlige Lendermænd med sin Hær ind i Throndhjem og opbøde hele Almue. Henved 12000 Mand var strømmet sammen; deriblandt vare mange Lendermænd med deres Huuskarle og flere rige Bønder; Mængden var dog fattige Bønder og Arbeidsfolk, som de Mægtigere havde ophidset. Det var især en dansk Biskop Sigurd, der havde været i Haakon Jarls Hird og var Kong Knut meget hengiven, som ved bittere Ord opildnede Hadet mod Kong Olaf. Han talte om denne Konges Grumhed og Uretfærdighed, hvorledes han havde berøvet Knut hans Skatland, lemlæstet sine Frænder, de oplandske Konger, og mishandlet Norges Høvdinger og Almue. Nu vilde det ei gaa bedre, da han før frem med en Hær af Udlændinger og Røvere. Han opfordrede derfor Bønderne til at benytte deres Overmagt. „Fader os gaa dem imøde,“ sagde han, „og nedhugge disse Udaadsmænd for Ulve og Orne, og Ingen være saa djærv at føre deres Lig til Kirken; thi alle ere de Vikinger og Forbrydere.“ Sigurds Ord fandt Bifald; men endnu manglede Hæren en Anfører. Lendermændene begyndte at raadslaa om Valget af en Høvding. Haaret af Thjotta

¹⁾ See ovenfor S. 143.

²⁾ Sn. Nl. d. hell. S. Kap. 217—221.

undskyldte sig med sin Alderdom. Thorer Hund sagde, at ihvorvel han nærede det bitreste Had til Olaf, vovede dog ei han som en Haaleyger at sætte sig i Spidsen for de stolte Thronder. Da Kalf Arnesson horte dette, bad han Lendemændene være eendragtige og ei lade Hæren merke nogen Vaklen; ellers vilde den snart tabe Modet og al deres Overmagt være spildt. Han opfordrede Haarek og Thorer til at stille sig i Spidsen med ham og troligen staa ham bi. Kalf blev nu kaaret til Hærens Hovding og ordnede Fylkingen. Han selv med Haarek skulde staa i Midten med deres Huuskarle, og foran deres Merke Thorer Hund og hans Folge. Thronder og Haaleyger skulde udgjøre den høire Fylkingsarm, Ryger, Horder, Firder og Sogninger den venstre. Derpaa opfordrede Kalf Bønderne til at mindes al den Meen, Olaf havde tilføiet dem; nu kunde de snart vente at møde ham, og neppe fik de nogenfinde bedre Anledning til at tage Hevn for den Rød og Trældom, som han havde styrket dem i. „Den er en Usling,“ sagde han, „som ei djærvt strider; Eders Modstandere ere ei sagløse, og de ville ei skaane Eder, hvis de seire.“ Hans Tale blev optagen med Bifaldsraab, og under indbyrdes Eggen droge Bønderne op ad Verdalen¹⁾.

Olaf var imidlertid kommen til Stiklestad²⁾ og saa nu Bøndernes Mængde drage sig imøde; hver Sti vrimlede af Folk. Han fylkede da sin Hær. Dag var endnu ikke kommen; derfor maatte Dplændingerne stille sig i den Arm af Fylkingen, som var ham bestemt. Kongen syntes, at Harald Sigurdsson var for ung til at være med i Striden; men denne vilde følge sine Staldbrodre. „Kan jeg ei holde Sverdet,“ sagde han, „kan man jo binde dets Greb til min Haand.“ Paa Stiklestad kom Arnljot Gelline til Kon-

¹⁾ Sn. Nl. b. hell. S. Kap. 228—235.

²⁾ Gaarden Stiklestad, hvor nu Verdalens Hovedkirke staaer, ligger omtrent $\frac{1}{2}$ Mil fra Thronhjemsfjorden.

gen — den samme Skovrover, som havde hjulpet hans Mænd, da de flygtede fra Jæmteland ¹⁾ — og tilbød ham sin Tjeneste. Olaf spurgte, om han var kristen. „Hidtil,“ svarede han, „har jeg troet paa min egen Kraft og Styrke; nu vil jeg gjerne tro paa dig, Konge!“ „Da skal du og tro paa det, jeg lærer dig,“ sagde Kongen og forkyndte ham Christendommen. Arnljot blev døbt og stillet under Olafs egen Fane. Da Hæren var fylket, talede Kongen: „Bønderne have mere Folk end vi,“ sagde han; „dog raader Skjebnen for Seieren. Jeg vil ei fly fra denne Strid, men seire eller falde; og den Lod ønsker jeg, som Gud seer tjener til mit Bedste. Vi ville trøste os med, at vor Sag er retfærdig. Gud vil lade os seire, eller og skjenke os for, hvad vi tabe her, en Løn i Himmelen, større end vi selv kunne ønske os.“ Han bad sine Mænd gjøre et haardt Angreb og strax søge at splitte Fienden; thi de vare selv ei talrige nok til at holde ud i Længden mod Bøndernes Overmagt. Han lod derpaa Hæren sætte sig for at hvile, indtil Fienderne kom nærmere; selv hældede han sit Hoved op til Finn Arnesøns Knæ og sov en liden Stund. Men da Bønderne rykkede frem med hævede Faner, reiste Fylkingen sig, beredt til Strid ²⁾.

Det siges at have været en Onsdag den 29de Juli ³⁾,

1) See ovenfor S. 489.

2) Sn. Nl. d. hell. S. Kap. 221—227.

3) Denne Dag angive Sagaerne eenstemmigen, og paa den feirede den norske Kirke i Katholicismens Tid altid St. Olafs fornemste Fæst. Der er imidlertid den største Sandsynlighed for, at Fredagen den 31te August er den rette Dag; thi paa denne Dag i Aaret 1030 indtraf der strax efter Middag netop paa den Tid af Dagen, da Slaget holdtes, en stor Solformørkelse, hvilket passer til Sagaernes og den samtidige Sigevat Skalds Udsagn om det store Mørke, som indtraadte under Slaget. See Prof. Chr. Hanssens Afhandling i Saml. til det norske Folks Sprog og Historie I, 452—478 jvfr. II, 157.

at Hærene mødtes paa Stiklestad. De bleve en Stund staaende rolige ligeoverfor hinanden. Bønderne biede paa Thorer Hund, som med sin Flok drog sidst for at paasee, at Ingen blev tilbage; Kongsmændene ventede Dag Ringsøn, der allerede saaes i det Fjærne. Olaf selv stod forrest blandt sine Folk, iført Ringbrynje, med gylden Hjælm og hvidt Skjold, prydet med et gyldent Kors. Han var ei længer borte fra Kalf Arnesøn, end at den Gne kunde høre den Andens Ord. „Hvi er du der, Kalf?“ spurgte Kongen; „vi skiltes jo som Benner paa Møre. Det sommer sig ikke for dig at skyde et Skud i vor Hær; thi fire af dine Brødre følge mig.“ Kalf undskyldte sit Frafald med Nødvendigheden af at fredes med Landets Styrrere og lagde til, at hvis han raadede, skulde det endnu komme til Forlig. Men hans Broder Finn afbrød ham: „Det er Kalfs Merke,“ sagde han, „at han taler fagrest, naar han er rede til at gjøre ondt.“ Det viiste sig ogsaa strax, at Bønderne ei tænkte paa Forlig; thi saasnart deres Hær var samlet, gif Thorer Hund frem for Merket under Hærstriget: „Frem, frem Bondemænd!“ Nu lød ogsaa blandt Kongsmændene Raabet: „Frem, Christmænd! Korsmænd! Kongsmænd!“ og fra Høiderne, hvorpaa de stode, styrtede de ned mod Fjenderne med saadan Heflighed, at disses Fylking veg tilbage. Mange af Bønderne vare allerede paa Veien til at fly; men Lendermændene med deres Huuskarle opholdt Kampen. Snart lagde den første Forfærdelse sig; Bønderne angrebe fra alle Kanter, og Striden blev haard. Arnljot Gelline, Gauka-Thorer og Afrafaste faldt, og Folket begyndte at tyndes om Kongens Merke. Olaf bød Merkesmanden Thord Folesøn bære Fanen længere frem; selv gif han ud af Skjoldborgen, deeltog i Hugkampen og fældede Lendermanden Thorgeir af Kviststad¹⁾, der, for Striden begyndte, havde truet Kongen. I samme Stund stodte

¹⁾ Gaarden Kvistad i Indersøens Pgd. i Throndhjem.

Thord Merkeftangen fast i Jorden og faldt selv under den. Thorer Hund trængte frem ved Ralf Arnessøns Side og stiftede Hug med Kongen; men Olafs Sverd bed ei ret paa Thorer's Keenskofte, som det hed var fortryllet af Finnerne. Da sagde han til Bjørn Stallare: „Slaa Hunden, som Jærn ei bider paa!“ Bjørn vendte Dren i Haanden og slog Thorer over Axelen med Hammeren, saa han ravede. Men snart kom han til sig selv og gjennemborede Bjørn med sit Spyd. „Saaledes,“ sagde han, „veide vi Bjørnen!“ I det Samme fik Kongen et Drexhug over det venstre Knæ; Finn Arnessøn fældede strax den, der havde givet ham Saaret. Men Olaf hældede sig op til en Steen, lod Sverdet synke og bad Gud hjælpe sig. Da stødte Thorer ham sit Spyd under Brynjen op i Underlivet, og et Hug, som siden tillagdes Ralf Arnessøn, rammede ham over Halsen. Disse tre Saar voidte Olafs Død, og hele den Flok, som stod ham nærmest, faldt omkring ham. Dette skede, da Klokken var henved tre; Striden var begyndt ved Middagstider, og da skal det forhen klare Veir være blevet mørkt, og Mørket have været paa sit Høieste, da Kongen faldt¹⁾.

Dag Ringsøn havde allerede naaet Balspladsen og var stødt paa Rygernes og Hordernes Fylking. Hans Angreb var skarpt og kaldtes derfor siden Dags Storm (Dagshrid). Lendermændene Erlend af Gjerde og Alslak af Finnø faldt, og deres Merke nedhuggedes. Men efter Kongens Død overmandedes Dag af Fiendehærens Hovedstyrke og flygtede omsider op ad Dalen. Bønderne forfulgte ei strax de Flygtende; thi Mange havde Benner og Frænder blandt de Faldne og Saarede og ilede tilbage for at hjælpe disse. Ralf Arnessøn søgte efter sine Brødre og fandt Finn, Arne og Thoberg i Live; Kolbjørn var død. Da Finn saa Ralf, skal han have kaldet ham en Forræder og i sin

1) Sn. Dl. d. hell. S. Kap. 236—240.

Forbittrelse kasted et Sagsverd efter ham. Men Kalf brød sig ikke herom, forte sine Brødre hjem til sig til Egge og drog Omsorg for deres Helbredelse¹⁾.

Blandt de Kongsmænd, der undkom fra Striden, var Harald Sigurdsson. Haardt saaret blev han af Rognvald Brusessøn²⁾ ført til en Bonde, der hemmeligen lagte ham og hjalp ham over Kjølen. Den troe Thormod Kolbrunnarskald derimod fik sit Ønske opfyldt at følge sin Konge i Døden. Han var truffen af en Piil i Siden og havde brudt dens Skaft af. Han gik hen til et Huus, hvor mange Saarede laa og bleve pleiede af en Kvinde, der forstod Lægekunsten. Hun spurgte Thormod, hvi han var saa bleg. Han svarede i et Vers, at Faa bleve fagre af Saar. Hun vilde hjælpe ham, men kunde ei faa Pileodden trukken ud. Da rev Thormod den selv ud med en Tang. Han saa hvide Trevler hænge ved den. „Vel har Kongen født os,“ sagde han; „sed er jeg om Hjertesodderne.“ Han hældede sig op til en Væg og døde staaende med et Kvad paa Læberne³⁾.

En Rædsel syntes at overfalde Bønderne efter Striden. Vel erklærede de sine Fiender for Udaadsmænd, der ei fortjente en hæderlig Begravelse; dog ranede de ei de Faldne, og Mange begrove sine Frænders Lig ved Kirkerne, uden at Noget hindrede det. Deres Hær adspredtes snart. Ikkun Thorer Hund med 600 Mand forfulgte paa Verdolernes Bøn Dag Ringsøn til Sula; men da han her hørte, at Fienden allerede var kommen over Kjølen, vendte han igjen tilbage og drog ligesom de Øvrige hjem med sine Folk⁴⁾.

Ihorgils Hjalmasøn, Bonden paa Stiklestad, havde før Slaget lovet Olaf at sørge for hans Lig, hvis

1) Sn. Dl. d. hell. S. Kap. 241. 243.

2) See ovenfor S. 370.

3) Sn. Dl. d. hell. S. Kap. 245—247.

4) Sammesteds Kap. 244. 248.

han faldt. Dette Løfte holdt han; thi om Natten drog han med sin Søn Grim til Valpladsen, førte Kongens Lig i al Stilhed til Gaarden, vaskede og svøbte det og skjulte det i et affidesliggende Huus. Imidlertid frygtede han for, at det skulde opdages; thi Thorer Hund havde søgt Kongen blandt de Faldne og ei fundet ham, og Bønderne truede med at ville brænde eller nedsænke Legemet, hvis de fik fat paa det. Thorgils skyndte sig derfor med at bringe det i Sikkerhed. Han gjorde to Kister; i den ene lagde han Liget, den anden fyldte han med Steen og Halm til en Mand's Tyngde. Begge slog han vel til og bragte dem paa en Baad, besat med hans Benner og Frænder; til Nidaros, hvorhen han kom om Aftenen. Den virkelige Ligkiste havde han skjult under Tiljerne; den anden lod han staa oppe, saa Alle kunde see den. Han lod Sigurd, den danske Biskop, sige, at han var kommen med Olafs Lig. Biskoppen sendte strax sine Mænd for at modtage det; de fik Kisten med Stenene i, roede med den ud paa Fjorden og nedsænkede den om Natten uden videre Undersøgelse. Thorgils bød derpaa flere af Olafs forrige Benner at modtage hans Lig; men Ingen vovede det. Da begrov han det hemmeligen om Natten i en Sandmæl ved Nidelven og drog, da det dagede, hjem igjen til Stiklestad ¹⁾).

Kong Olaf Haraldsøn havde, da han faldt, levet i 35 Aar og styret Norge i 15, under mange Ulykkens Omvekslinger, men altid med kraftig og vistnok velmeent Stræben for Landets Held og Selvstændighed. Til at befordre en ny Tro og en bedre Orden i Riget brugte han haarde Midler; dette medgav Tidsalderens Aand, og han brugte dem ofte ubarsomt. De mægtige Høvdinger saa i den Lighed for Lovene, som Olaf vilde gjøre gjældende, og Almuen i den af ham paatvungne Christendom et utaaleligt Trældomsaaag, som de forenede sig om at bryde. De fældede

¹⁾ En. Ol. d. hell. S. Kap. 249—251.

Kongen, men ikke hans Lovgivning og ikke Christendommen, som han havde indført. Ivertimod grundfæstedes begge Dele ved hans Død. Thi snart traadte Grefrygt for ham og hans Judretninger i Hadets Sted, da Nordmændene fik føle den sande Trældom under en fremmed Hersker, der listigen havde benyttet deres blinde Had som et Redskab for sin egen Uergjerrighed.

Svein Knutsøn.

Svein, Søn af Kong Knut den mægtige og den engelske Jarledatter Alfisa, havde tilforn styret Jomsborg i Benden. Derfra drog han paa Faderens Bud til Norge for at modtage Kongedømmet over dette Rige. I Følge med sin Moder Alfisa, Harald Jarl, en Søn af Thorfel den høie, og flere danske Høvdinge var han ankommen til Viken, da Slaget ved Stiklestad holdtes. Om Høsten (1030) drog han til Throndhjem og blev her som paa alle andre Steder tagen til Konge¹⁾.

Svein var en fager og godmodig Mand, men ung og uforstandig; derfor styrede hans Moder og de danske Høvdinge Riget til liden Baade for Nordmændene. Mange nye Love bleve nu givne, som deels vare Efterligning af de danske, deels endnu strengere end disse. Ingen Mand maatte under Straf af Eiendoms Fortabelse reise af Landet uden Kongens Vidende; Drabsmanden skulde være landsforviist og have sit Gods forbrudt; Kongen skulde tage den Arv, som maatte tilfalde landsflygtig Mand; hver Mand og Kvinde skulde give Kongen store Tulegaver; det paalagdes Bønderne at bygge de Huse, Kongen vilde have opført paa sine Gaarde; af 7 Mand ældre end 5 Aar skulde een Krigsmand stilles og efter dette Forhold Skibenes Udrustning beregnes; hver Mand, som roede ud paa Fiskeri, skulde give Kongen fem Fiske; Kongen skulde i hvert Skib have et

¹⁾ Sn. Nl. d. hell. S. Kap. 252.

Rum for sine Barer, og endelig skulde een dansk Mand's Bidnesbyrd fælde ti Nordmænds¹⁾.

Disse Love vare tilstrækkelige til at gjøre det danske Herredomme forhadet. Da de bleve forkyndte for Almuen, reiste sig strax Knurren. De, der ikke havde deeltaget i Opstanden mod Olaf, bebreidede Indthrønderne dette Skridt. „Tager nu,“ sagde de, „Løn af Knyttingerne, fordi I kjæmpede mod Kong Olaf og fældede ham! Eder blev lovet Fred og Retterbøder: nu have I Trængsel og Trældom, og dertilmed have I begaaet et Riddingsverk.“ Men det blev for det Første ved Knurren; sige imod eller gjøre Opstand vovede de ikke; thi de havde givet Kong Knut sine Sonner og nære Frænder til Gisler og manglede desuden Anfører²⁾.

Utilfredsheden strakte sig ogsaa til Landets Høvdinger; flere af disse saa sig bedragne i sine Forhaabninger, dog især Ginar Thambar skjælver. Han var først kommen fra England efter Slaget ved Stiklestad og roste sig nu af, at han var ufskyldig i Olafs Død³⁾. Man begyndte meget at tale om den faldne Konges Hellighed; Undertrykkelsen ansaaes som Straf for hans Drab, og det forekom Mange, som om Bønner til ham hjalp dem i Nød og Farer. Ginar understøttede og udsprede disse Meninger, og, hvad der var underligere, de bleve styrkede af Thorer Hund. Denne paastod nemlig, at da han efter Slaget paa Stiklestad havde bredt et Klæde over Olafs Lig, var Noget af Kongens Blod kommet paa hans saarede Haand, som derved strax var bleven lægt⁴⁾. Alt som Rygtet om Olafs Hellighed vandt Tiltro, begyndte ogsaa Truslerne at blive heftigere mod dem, der mest havde ophidset Folket

1) Sn. Ol. d. hell. S. Kap. 253. Fagrskinna Kap. 110. 111.

2) Sn. Ol. d. hell. S. Kap. 253.

3) Sammesteds Kap. 255.

4) Sammesteds Kap. 242.

mod ham. Den danske Biskop Sigurd fandt det raadeligt at drage til England (1031), og paa Thronernes Indbydelse kom Olafs forrige Hirdbiskop, Grimkel, fra Oplandene, hvor han havde været efter Kongens Flugt. Han drog først til Ginar og holdt mange Raadslagninger med ham. Derpaa for han til Nidaros, hvor Almuen modtog ham med Glæde. Flere og flere Sagn om Olafs Hellighed kom i Omløb. Man fik vide, hvor han var begravet, og fordrede, at hans Lig skulde optages. Kongen kunde ei negte dette; Ginar og Biskoppen forestode Opgravningen. Det hed nu, at Ligkisten af sig selv næsten var stude op af Jorden, og under en stor Tilstrømmen af Mennesker blev den bisat ved Clemenskirken. Men kort efter, da eet Aar og fem Dage vare ledne siden Olafs Død, blev hans Lig paa ny optaget: Bellugt skal have udbredt sig, da Kisten aabnedes; Liget laa friskt og med røde Kinder; Haar og Negle havde voget. Kongen, hans Moder og meget Folk var tilstede. „Underligt er det,“ sagde Alfisa, „hvor seent et Legeme raadner i Sanden; det havde ei gaaet saa, havde det ligget i Muld.“ Biskoppen klippede noget af Olafs Haar og Skjeg, som han efter Tidens Brug havde baaret langt, viiste Dronningen det og sagde hende, at saameget havde det voget, siden han faldt. Alfisa svarede, at hun vilde tro det helligt, hvis det ei brændte i Jld. Grimkel lagde det paa viede Bløder med Røgelse, og det fortæredes ei. Alfisa bad ham lægge det paa uviet Jld. Men da bød Ginar hende med mange haarde Ord tie stille. Med Kongens Samtykke og efter Folkets Dom blev Olaf erklæret hellig, og hans Kiste sat under et kostbart Silketeppe paa Høialteret i Clemenskirken. Troen paa ham og de Undere, der skede ved hans Grav, tiltog Dag for Dag¹⁾; Thorer Hund selv drog til Jerusalem for at udsone sin

¹⁾ Sn. Ol. d. hell. E. Kap. 257—260.

Brøde og vendte aldrig tilbage fra denne Pilegrimsfærd¹⁾.

Uaar og Nød forøgede imidlertid Misnøiet med de Danstes Herredomme²⁾. De øvrige Nordmænd gave Thrønderne Skylden for at have bragt dem under dette tunge Aag og opfordrede dem til igjen at bryde det. Thrønderne fandt ogsaa selv, at deres Landsmænd havde Ret, og Utilfredsheden blev stedse lydeligere³⁾. Alligevel fremturede de danske Hovdinge i sit Overmod. Paa et talrigt Thing i Nidaros, i Nærværelse af Kongen og Alfisa, bleve endnu større Tyngsler for Almuen bragte paa Bane. Da sagde Ginar Thambarstjælver overlydt: „Ei var jeg Kong Olafs Ven; dog maa jeg tilstaa, at Thrønderne vare daarlige Kjøbmænd, da de solgte den hellige Konge og fik i Stedet et Føl og en Mær. Denne Konge kan ei engang tale, og hans Moder vil kun det, som ondt er, og hun har Magt stor nok.“ Disse Ord vakte Latter. „Hvi sætte ei Bønderne sig,“ sagde Alfisa, „og lytte til Kongens Grinde? Murrer dog ikke saa!“ Almuen taug, men Ginar reiste sig og sagde, saa Alle hørte det: „Farer hastigen hjem! I kunne ligesaa gjerne oppebie Uretten hjemme, som høre den her alle paa eet Sted og lyde en Kvindes Ord, I som ei vilde lyde Kong Olaf! Aldrig har et større Nidingsværk været øvet i Landet, end da Nordmændene svege Kong Olaf; men Straffen er ei heller udebleven. Saa stor Trældom har Folket taalt, siden dette Herredomme kom, at vi maatte ønske, Gud snart vilde befri os derfra, og dog har det været længe nok.“ Almuen drog hjem, og da nogen Tid efter et nyt Thing blev stevnet, mødte Ingen⁴⁾. Selv Kalf Urnesson fortrod sin Opstand mod Olaf, da han saa,

1) Sn. Magnus d. godes S. Kap. 12.

2) Ol. d. hell. S. udg. 1849. Kap. 101.

3) Sn. Ol. d. hell. S. Kap. 261.

4) Ol. d. hell. S. udg. 1849. Kap. 102. Jagrff. Kap. 119. 120.

hvor lidet Knut holdt sine Løfter. Hans saarede Brødre vare blevne lægede paa hans Gaard og havde faaet Fred af Kong Svein. Alligevel havde de forladt Egge med Kulde, Finn endog med Bebreidelser. Ralf agtede dengang ikke paa deres Brede; men nu begyndte han at nærme sig dem og fik dem endelig ved sine Sendebud overtalte til Forlig¹).

Medens en Opstand saaledes gjærede i det Indre af Norge, truedes ogsaa Svein fra uden. Da han i tre Vintre havde raadet for Norge (1033), rygtedes det, at en Hær samlede sig mod ham vesten for Havet under Anførsel af en Tryggve, der sagde sig at være en Son af Kong Olaf Tryggvesson og den engelske Gyda. Hans Fiender derimod paastode, at han var en Prestesøn. Svein udbød Beting af det nordlige Norge, og de fleste Lendermænd fra Throndhjem indfandt sig hos ham. Ginar blev siddende hjemme, og Ralf gav intet bestemt Svar paa Kongens Opbud, men drog strax til sin Broder Thorberg paa Giske. Her samlede han med alle sine Brødre, og de besluttede ikke at følge Svein. Da Ralf vendte tilbage, mødte han Kongens Flaade, og dennes Mænd raabte til ham, at han skulde være med dem at verge Landet. Men Ralf svarede, at han allerede havde gjort meer end nok for Knyttingerne, og drog hjem til Egge. Svein fortsatte sin Færd sydoover til Rogaland og Agder; thi her ventede han Tryggves Angreb. Kort efter hørte han, at Fienden var kommen til Hordeland, og vendte derfor tilbage. Flaaderne mødtes i Soknarsund i Buknsfjorden²), og det kom her til et heftigt Slag. Tryggve stred mandigen, men blev overvunden og dræbt, enten i selve Slaget eller af en Bonde, hos hvem han søgte Tilflugt. Efter denne Seier tog Svein sit Vintersæde i Bifen³).

¹) En. Dl. d. hell. S. Kap. 256. 261.

²) See ovenfor S. 103.

³) En. Dl. d. hell. S. Kap. 262. 263.

I Throndhjem modnedes imidlertid Beslutningen om at undrage sig det danske Herredømme. Høvdingerne holdt ofte Stevner med hinanden indbyrdes, og Einar Thambarstjælver stod i Spidsen for alle deres Raadslagninger. Ralf Arnesøen slog sig aldeles til dem, og da Kong Knut paa denne Tid lod ham bede om tre Tylster gode Dyer, gav han det tvetydige Svar, „at han ingen Dyer vilde sende Knut; men han skulde skaffe hans Søn Svein saa mange, at ham ikke skulde skorte¹⁾.“ En Konge af Harald Haarfagers Æt tilbød sig for de Misfornioede i den unge Magnus Olafssøn, der endnu var i Gardarike. Kong Jarisleif havde nemlig ikke været uvirksom for denne sin Fostersøn. Han havde sendt en norsk Kjobmand, Karl, til Norge for hemmeligen at skaffe Magnus Tilhængere. Under mange Farer havde Sendemanden rogtet sit Grinde, havde forviøset sig baade om Einars og Ralfs Sindelag og var lykkeligen kommen tilbage til Jarisleif med de bedste Løfter fra de throndske Høvdinger²⁾. Ralf og Einar droge ogsaa virkeligen om Vaaren (1034) med et stort Følge af Thrønder over Jæmteland til Sverige, fik sig her Skibe og kom om Sommeren til Gardarike. De lode Sendemand drage til Holmgaard for at tilbyde Magnus hans fædrene Rige. Efter at have overlagt Sagen med Dronning Ingegerd, stævnedes Jarisleif Høvdingerne til sig. Lov af de gjæveste blandt dem maatte sverge Magnus Trofæb, og denne lovede dem igjen Venfæb og Forglemmelse af alt, hvad de havde gjort mod hans Fader. Ralf Arnesøen skulde være Magnus's Fostersfader og troseligen hjælpe ham til at befordre Norges Gavn³⁾.

Efter Juul (1035) drog den elleveaarige Kongesøn

1) En. Ol. d. hell. S. Kap. 264.

2) Þáttr af Karli vesæla (Fornm. S. VI, 7—19. Flatsbogen III, 253—261).

3) En. Ol. d. hell. S. Kap. 265.

med Nordmændene fra Holmgaard og seilede om Vaaren til Svithjod. I Sigtuna blev han vel modtagen af sin Stifmoder, Astrid. Hun drog selv til Thinget, taledede Magnus's Sag for Svenskerne og bad dem yde ham Hjælp til at vinde hans Fædrenerige. Uagtet man mindedes Kong Olafs Ulykke og haabede end mindre Held nu, da Hærforeren var et Barn, bragte hun dog ved sin Beltalenhed Mange til at følge Magnus. Astrid drog selv med, og over Jämteland og Kjolen kom de til Throndhjem. Folket modtog dem med Glæde, og Kong Sveins Mænd flygtede. Magnus drog til Nidaros og blev paa Drething af Bønderne tagen til Konge. Derpaa valgte han sin Hird og udnævnte Lendermænd og Uarmænd. Endnu samme Høst (1035) udbød han Leding af hele Throndhjem og drog med en stor Hær mod Syden¹⁾.

Medens dette foregik i Norden, var Svein i den sydlige Deel af Landet og fik paa Søndhordeland Tidenden om Thrøndernes Frafald. Han udsendte strax Hæror og opbod almindelig Leding for at verge Landet. Men ikkun faa af de nærmeste Bønder mødte. Et Thing blev sat, og Svein erklærede, at han vilde drage Magnus imøde og kjæmpe mod ham, hvis Bønderne vilde følge. Hans Tale vandt intet Bifald. Enkelte lovede sin Bistand, Flere negtede den, og Nogle sagde reent ud, at de vilde gaa over til Magnus. Svein saa nu nok, at han med en saadan Hær Intet kunde vove. De danske Høvdinge raadede ham til at forlade Landet, søge Hjælp hos Kong Knut og siden grumt gjengjælde Nordmændene deres Svig. Han drog derfor med sin Moder og sit danske Følge til Danmark, hvor hans Broder Hørde-Knut, som her var af Faderen indsat til Konge, gav ham Deel med sig i Rigets Styrelse²⁾.

1) Sn. Magnus d. godes S. Kap. 1—3.

2) Sn. Magnus d. godes S. Kap. 4. Sagrskinnu Kap. 124. M. d. godes S. i Forum. S. (6te Bind) Kap. 12.

Saaledes endtes Danernes korte, forhadte Herredomme i Norge. Selvstændigheden, som traadte i Stedet, var baade varig og lykkelig; thi nu havde den Gjæring sat sig, som alt fra Harald Haarfagers Tid arbejdede i Landets Indre og ofte boiede det under fremmed Valde. Den Lensforfatning, som Norges første Enkonge havde villet indføre, med en Overkonge i Spidsen og ham underordnede arvelige Fylkeskonger og Jarler, begyndte tidligen at vakle. Den stred mod Folkets ældgamle Frihed og bar i sig selv Spiren til indvortes Splid. Egentlig grundet paa Forholdet mellem Geierherren og de Overvundne, tabte den allerede en mægtig Stotte, da Haakon Udalsteinsfostre hævede Bonderne fra Kongens Leilændinger til deres gamle Ret, som frie Odelsmænd at deeltage i Landsstyrelsen. Der fandt en indre Sonderlemmelse Sted i Riget, hvis skadelige Følger ikkun enkelte kraftige Styrere formaaede at hemme. Blandt disse var Olaf Tryggvesson; han gjorde Norge saa anseet, som det ei havde været siden Harald Haarfagers Dage, og aabnede en ny Vej for Folkets aandelige Dannelse ved at udbrede Christendommen. Men den Eenhed, som under ham viiste sig i Landsstyrelsen, støttede sig kun paa hans personlige Egenstaber, og skjønt hans kraftige Iver for Christendommen gav Hedenstabet et usorvindeligt Stød, fik dog ikke den nye Tro sin rette Grundvold i Landets Love. Derfor syntes ogsaa Jarlernes Herredomme at være et Tilbagefald. Riget var udstykket under fremmed Overherredomme; Folket vaklede mellem to Religioner, af hvilke den ældre var i fuldkomment Forfald, den nyere kun ufuldstændig bekjendt og slet grundet; Landets Hovdinge vare tilhøielige til at foretrække et fremmed Herredomme, der levede hver enkelt af dem friere Raadighed, for en Selvstændighed, der bød dem underordne det Heles Vel deres særskilte Fordele. Under Olaf Haraldsson derimod fik Norges Forfatning et andet Udseende. Christendom-

men blev fuldkommen indført og grundfæstet i Landets Lovgivning; Fylkeskongerne bleve tilintetgjorte og de overmægtige Hovdinger vante til Lydighed. Alt dette skede ikke uden Boldsomhed, og Olaf maatte med sin Død udsone den Feil at have anvendt den; dog var Forandringen i sine Følger heldbringende. Stadig Eenhed bragtes i Tro og Landsstyrelse, uden at Folkets Frihed i Grunden indskrænkedes, og Norge som Stat vandt efter megen Gjæring og mange Kystelser Fasthed.

Medens paa denne Tid i den største Deel af det øvrige Europa Lensvæsenet udgjorde Statsforfatningens egentlige Grundlag, hvilede Norges Statsforfatning paa Ddelen d. e. paa Jordeiendommens Frihed fra enhver Overieendomsret fra Kongedømmets Side. Ddelsbonderne vare Landets Eiermænd, fra hvem enhver Statsmyndighed tænktes at udgaa, og af hvem den høieste styrende Myndighed ved en frivillig Overenskomst var nedlagt i det arvelige Kongedømme, hvilket med de det indrømmede Rettigheder betragtedes som en Ddel for Harald Haarfagers Ut. Jordeiendommen tænktes ikke som tilhørende den enkelte Mand, men den samtlige odelsbaarne Slægt; deraf den med Ddelen fra ældgammel Tid noie forbundne Indløsningsret, der vanskeliggjorde Eiendommens Overgang i fremmed Familie. Mindre anseet end Ddelsbonden (hauldr), men dog i alle Maader fri, var den Bonde, der leiede den Jord, han brugte, af den virkelige Eier. Han kaldtes Leilænding (leigulidi eller leiglendingr), og hans Forhold til den virkelige Eier, Landdrotten, var i Lovene noie bestemt. Underledes forholdt det sig med Trælene, for største Deelen Krigsfanger, og deres Afkom. Disse vare sine Herrers uindskrænkede Eiendom. Herren (skapdróttinn) raadete for sin Træls Liv og Lemmer, og uden hans Tilladelse kunde Trælen ingen Formue besidde. Den frigivne Træl (leysingi) stod endnu efter

Frigivelsen i et Afhængighedsforhold til sin forrige Herre, og først efter flere Slægtled indtraadte hans Uffom i den frie Mands fulde Ret. Christendommen bidrog imidlertid meget til at mildne og omsider ganske ophæve Trældommen.

Det var en naturlig Følge af det ovenfor nævnte Forhold mellem Odelbønder og Kongedømme, at dette sidste maatte være meget indskrænket med Hensyn til Landsstyrelsen i det Hele. Kongen kunde i Regelen ingen Love give uden Bøndernes Samtykke; disse vare Lovens rette Kilde ¹⁾, og Kongen var selv ligesaavel som den ringeste Frimand Loven underkastet. Kongen skulde paasee Landets Børn og Rettens Pleie, og i begge Henseender skulde Folket understøtte ham. Til Landets Forsvar havde Kongen Ret til at udbyde Veding (leidangr), hvilken deels udrededes ved personlig Krigstjeneste, deels ved en Afgift fordeelt efter Mandtallet, altsaa en personlig Skat. Den kunde for Halvdelen opbæres af Kongen ogsaa i Fredstider og udgjorde saaledes en af Kongedømmets stadige Indtægter. Størrelse, Fordeling og Udredelsesmaade var een Gang for alle i Lovene fastsat. Sin vigtigste Indtægtskilde havde Kongedømmet af det samme tilliggende Jordegods; thi Kongen var Landets rigeste Odelsmænd. Kongedømmets Jordegods blev deels bortbygget paa lovbestemt Bliis mod Landsskyld, deels overladt som veizla eller Forlening mod Forpligtelse at bidrage til Kongens Underholdning paa hans Reiser i Landet efter visse fastsatte Regler, deels brugt for Kongens egen Regning af hans saakaldte Harmænd eller Gaardsfogder. Foruden de ovennævnte to Indtægter havde Kongen endnu Bøderne for visse Forbrydelser (sakeyrir).

Riget betragtedes vel fra Olaf den helliges Tider som eet og udeleligt, men ikke desto mindre tænkes Kongedøm-

¹⁾ Deraf det almindelige Udtryk i de ældste Love: vér boendr höfum mælt d. e. vi Bønder have bestemt.

met, det vil sige den høieste styrende Myndighed og den dermed forbundne Ret og Indtægt, at kunne besiddes og udøves ved flere i Fællesskab styrende Personer. Enhver Kongesøn havde saaledes Ret til forholdsviis Deel i Kongedømmet og dets Indtægter, ligesom og til Kongenavnet, uden at dog dette medførte nogen virkelig Deling af Landet. Det er dette, som adskiller den i det nu indtrædende Tidsrum oftere forekommende Fællesstyrelse ved flere Konger fra det ældre af Harald Haarfager indstiftede Fylkeskongedømme med en Overkonge i Spidsen.

Med Hensyn til Rigets indre Bestyrelse spillede Fylkeinddelingen, en Levning af Folkets ældste Stammeforsfatning, den vigtigste Rolle. Fylkerne vare igjen deelte paa forskjellige Maader, i Halvfylker, Tbridjunger (Tbridjungar), Fjerdinger (fjördungar) eller Dtinger (ättungar), hvilke Underafdelinger ialfald paa flere Steder synes at have svaret til de tidligere Hereder. Langs Kysten var Riget for Landvernets Skyld indeelt i Skibreder. Jarlsnavnet, der allerede længe havde været sjældent, bortfaldt fra Olaf Haraldssøns Tid ganske i sin gamle Betydning. Det blev nu blot Løn for en enkelt Mands udmerkede Fortjenester, var ikke arveligt og fæstede sig ikke til nogen vis Deel af Landet. Efter at Harald Haarfagers Indretninger vare gangne tilgrunde, udøvedes Landsstyrelsen i de enkelte Landsdele paa Kongens Begne hovedsagelig af hans Armeænd. De vare almindelig Mænd af ringe Herkomst, oftest vel Kongens Frigivne, og derfor personlig lidet agtede. I disses Sted traadte efterhaanden senere de langt mere anseede Sysselmænd; disse vare Kongens haandgangne Mænd og sattes over ubestemte større eller mindre Dele af Riget for at paasee Rettens Pleie og opbære de kongelige Indtægter. Deres Embede ligesom og den Deel af Landet, som de bestyrede, kaldtes Syssele (sýsla), og til deres Underholdning var dem tillagt en Deel

af Kongsjorderne eller af de øvrige kongelige Indkomster. Som Fællesnavn for de Embedsmænd, som omkring i Landet røgtede Kongens Grinder, brugtes Benævnelser Kongens Ombudsmænd (umboðsmenn).

Navnene Herfer og Lendermand brugtes allerede tidligen om hinanden; senere ophørte det første aldeles. Lendermændene (lendir menn, Enkelttal lendr madr, af land, Land eller Jordeiendom, fordi de havde Ret til Brugen af en Deel af Kongedømmets Landeiendomme) vare de mægtigste Odelsmænd rundt om i Landet; de vare Jarlerne nærmest i Verdighed og fik sit Navn og sin Ret af Kongen. Nogle af dem vare altid i hans Hird og udgjorde da hans Raad. De, som sad hjemme paa sine Gaarde, skulde hjælpe Kongens Ombudsmænd at overholde Orden og Ret i Landet. Skjønt Lendermændene havde sin Navnbod eller Verdighed af Kongen, saa gjorde dog deres Stilling som Odelsmænd og deres gamle, arvelige patriarchalske Forhold til Bønderne, at de paa det nærmeste vare bundne til disses Sag. De vare Støtter for Friheden og Talsmænd mod Undertrykkelse: Bøndernes Bistand gav deres Stemme Vægt. Lendermandsnavnet var egentlig ikke arveligt; men da Odel og nedarvet Anseelse vare nødvendige Betingelser for dets Gavnlighed baade for Konge og Folk, saa fulgte deraf, at den Søn, der arvede en Lendermands Hovedgaard, ogsaa som oftest fik Faderens Navnbod, hvis han ellers var dygtig til at opfylde de Pligter, som dermed vare forbundne. Der var flere Lendermænd i hvert Fylke, og Kongen valgte blandt dem i senere Tider sine Sysselmænd, en Omstændighed, som dog i Tidens Løb mægtigen bidrog til at forrykke Lendermændenes oprindelige Stilling.

Hos Folket, der egentlig forestilledes ved Odelbønderne, var den høieste baade lovgivende og dommende Magt. Paa Thingene, blandt de forsamlede Bønder, afgjordes alle Landets vigtigste Anliggender: der gaves eller samtyktes

Loven, der paadømtes alle Trætter, der tildømtes Riget Kongen, og der modtoges hans Ed at ville herffe efter Loven. Hver Bonde, som havde Noget at paaanke, kunde ved Thingbud sammenkalde sine Heredsmænd (Heredsthing) og lade dem dømme i sin Sag. Fylkestthinget var et Foreningssted for alle Fylkesmændene, hvor Sager, der ikke havde kunnet afgjøres paa Heredsthingene, bleve paadømte. I Salfald i Throndhjem gaves der ogsaa Forsamlinger for flere Fylkers Bønder: saaledes to Fylkers Thing, fire Fylkers Thing, og det vigtige otte Fylkers Thing, Drething (Eyrathing) kaldet, fordi det holdtes paa en Dre ved Nidaros. Paa alle disse Thing paa kjendtes Trætter og Klager af udvalgte Dommere, og den øvrige Almue bekræftede Dommen.

De høieste Domstole og tillige de høieste lovgivende Forsamlinger i Landet vare Lagthingene. De vare fire i Tallet: Frostathing for Throndelagen, Gulathing for det vestlige Norge, Gidsivathing for Dplandene og Borgarthing for Viken, hvilket sidste dog som særskilt Lagthing er yngre end Olaf den helliges Tid; hvert havde sin i det Enkelte særegne Lov. Lendermændene i Forening med Kongens Ombudsmænd i hvert af de under et Lagthing hørende Fylker skulde aarliggen blandt dettes Bønder udnævne et vist loobestemt Antal af de forstandigste. Disse, der bleve kaldte Nevndemænd (nefndarmenn), samlede en Gang om Aaret paa en bestemt Tid til Lagthingsstedet, og de hjemmeblivende Fylkesmænd sørgede for deres Underholdning. Foruden Nevndemændene skulde ogsaa Kongens Syselmænd og Aarmænd, saamange Lendermænd, som uden Skade for Almuen kunde være borte fra sit Hjem, samt senere to Prestere fra hvert Fylke, udnævnte af Biskoppen, indfinde sig til Lagthinget. Dette aabnedes med at lyse Thingfreden; hvo der gjorde Vold paa den, var fredløs. Blandt Nevndemændene udvalgtes

da 36 (tre Tylfter) Lagrettesmænd, som tilsammen dannede Lagretten (lögrétta) og under Ed dømte i alle forefaldende Sager. For at ikke Magten skulde gribe ind i Dommene, finder man vedtaget i den gamle Frostathingsslov, at ingen Lendermand maatte sidde i Lagretten uden med Bøndernes Samtykke. Lagrettesmændene sad under aaben Himmel, omgivne af hellige Vaand (vøbönd); hvo der sonderrev disse, havde brudt Thingfreden. Mængden stod rundt om uvæbnet. Lagretten og Lagthinget havde i dette Tidrum og længe efter endnu ikke nogen fast Formand; først i Slutningen af det 12te Aarhundrede eller i Begyndelsen af det 13de opkom Lagmandsembedet, saaledes at en Lagmand, der beklittedes af Kongen, fik Forsædet paa hvert Lagthing og en overordentlig vigtig Deel i den dømmende Myndighed. Lagrettens Dom var den endelige Afgjørelse af enhver Sag. At Dommene bleve satte i Kraft, tilkom det Sjøfelmændene og Lendermændene at paasee; Bønderne skulde heri understøtte dem. Men misbrugte en Hovding sin Myndighed til uretfærdig Vold mod Bøndernes Frihed og Eiendomsret, da var Voldsmanden berøvet Lovens Beskyttelse: Bønderne skulde angribe og dræbe ham; undkom han, da var han fredløs Landflygtig. Selv Kongen var, idetmindste i Thronhjem, underkastet den samme strenge Lov.

Angreb en Fiende Landet, da ophødes Folket til dets Forsvar ved Hærør: en Jærnpil sendtes paa et rustet Skib fra Lendermand til Lendermand; han skulde atter, saasnart han fik Stridsbudet, lade en anden Pil fare ind gennem Bygden, hvor han boede, og Bønderne skulde væbnede samle sig ved sit Skib under Straf af Bøder. I almindelig Veding (almenningr) stillede Bønderne 309 rustede og bemandede Skibe, intet under 20 Rorbænke, og sørgede for Besætningens Underholdning i to Maaneder. Fuld Almenning maatte imidlertid ikke Kongen opbyde, uden naar

det gjaldt om at verge Landet; hvis ikke, kun halv. De Baaben, Bønderne skulde have, vare noie bestemte i Lovene og bleve randsagede af Kongens Sysselmænd eller Ombudsmand paa de saakaldte Baabenthing. Foruden den Flaade, Bønderne stillede, eiede Kongen selv Skibe, som han bemandede paa egen Bekostning. Lendermændene holdt Huuskarle, undertiden henved 100 i Tallet, og eiede for det meste Langskibe, som de selv rustede, og med hvilke de i Krig tjente Kongen. Herved blev Landets Krigsmagt betydelig forøget, og Kongens Hird samt Lendermændenes Huuskarle udgjorde altid Kjernen af Hæren.

Kirken var strax efter Christendommens Indførelse endnu meget simpelt og ufuldkomment indrettet og Folket og Kongen ganske underordnet. Den Christenret, som Olaf Haraldsøn og Biskop Grimkel gave, blev Grundlaget for de senere Kirkelove. Hvert Fylke havde een eller i nogle Egne af Landet flere Fylkes- eller Hovedkirker; dertil kom senere Heredskirker og Kapeller (høegindiskirkjur); de to førstnævnte Slags Kirker skulde bygges og vedligeholdes af Almuen, Kapellerne enten af denne eller af de enkelte Mænd eller Familier, som fra først stiftede dem. Presterne ansattes af Biskopperne efter Overenskomst med Almuen og bleve underholdte af denne. Biskopperne synes i Almindelighed at være valgte af Kongen; de bleve indviede af en eller anden fremmed Erkebiskop, oftest den bremiske, som var det af Paven bestillede geistlige Overhoved for alle de tre nordiske Lande. De vare kun geistlige Tilsynsmænd uden verdslig Magt. Tiende og Landets Inddeling i Bispedømmer blev først fildigere indført, og Pavemagten havde endnu ingen Indflydelse.

Dette er Grundtrækkene af den Forfatning, der udviklede sig i Norge under Olaf Haraldsøn, og som Danernes korte Herredømme under Svein Knutsøn ei formaaede at nedbryde. Norge nød under den i lang Tid en ind-

vortes Rolighed, der i høi Grad befordrede Folkets Sedelighed og Dannelse. Tidrummet fra 1035, da Magnus Olafson blev Konge, til 1130, Sigurd Jorsalafarers Dødsaar, efter hvilket de fordærvelige indvortes Uroligheder udbrøde, er et af de lykkeligste i Landets Historie. Det er med dette Tidrum, at den egentlige Nationalsølelse først viser sig og udtaler sig hos det norske Folk; det er først nu, at det ret klart føler sig som et eget Heelt, som et afsluttet Statsfund, affondret fra de i begge Naborigerne Sverige og Danmark bestaaende.

Tredie Tidrum.

Norges Historie 1035—1130.

Magnus Olafsson den gode.

Efter Sveins Flugt gennemfor Magnus Olafsson hele Norge lige til Gautelven og blev overalt med Glæde tagen til Konge. Vel truede Knut i England med atter at hjemføge Norge; men endnu samme Høst (13de November) bortrev Døden ham, og hans mægtige Rige splittedes¹⁾. Hans ældste Søn Harald, kaldet Harefod, blev Englands Konge; den anden, Hørdeknut, beholdt Danmark. Der herskede et fiendtligt Sindelag mellem Brødrene; begge vare de unge, og ingen af dem havde arvet Faderens Klogskab. Magnus sad da i Rolighed Vinteren over i Norge. Men om Vaaren (1036) begyndte Fiendtlighederne med Danmark. Her var nemlig den fordrevne Svein død, og Hørdeknut paastod nu at have arvet sin Broders Ret til Norge; Magnus derimod ansaa det for Skyldighed at hevne sin Faders Død paa Knyttingerne. Begge Konger udbøde Leding for at mødes til Kamp ved Gautelven. Men Rigerne's Hovdinger lagde sig imellem, og de

1) Sn. Magnus d. godes S. Kap. 6. — Da Knut hørte, at Magnus var kommen til Norge, skal han have udraabt: „Nu faa vi ei længere Lov til at sidde i Ro, siden den Digres Æt er kommen til Norge.“ (Magnus d. godes S. i Fornm. S. Kap. 14).

raadede mest, da Kongerne endnu vare unge. Det kom til et Fredsstevne mellem Magnus og Hørdefnut: de svore sig i Broderskab, sluttede Fred paa Livstid og afgjorde tillige, at hvis een af dem døde sonneløs, da skulde den Efterlevende arve hans Lande. Tolv af begge Rigers ypperste Mænd besvore Freden med Kongerne, og de skiltes som Venner ¹⁾).

Et af Magnus's første Foretagender, da han var kommen i rolig Besiddelse af Norge, var at hjælpe sin Ven og Fostbroder, Rognvald Bruse'søn, til hans Arverige paa Orknøerne. Rognvald var efter Slaget paa Stiklestad dragen til Gardarike og havde der, som Kong Jarisleifs Landvernsmand, udmerket sig ved sin Tapperhed. Hans Fader Bruse skulde imidlertid, ifølge sit Forlig med Kong Olaf Harald'søn, styre de to Trediedelev af Orknøerne, een som sin Fædrearv og een som Len af den norske Konge ²⁾). Men Derne vare paa den Tid meget udsatte for Vikingers Herjen, og Bruse var ingen Krigsmand; derfor overlod han efter nogen Tids Forløb Thorsfinn, sin Broder, den ene Trediedeel, mod at han skulde verge Landet paa begge Begne. Kort efter døde Bruse, og Thorsfinn herskede nu ene over Derne. Alt dette fik Rognvald spørge, da han med Magnus var kommen tilbage til Norge, og udbad sig strax Orlov for at søge sin Fædrearv. Kongen tilstod ham den, forlenede ham med den Trediedeel af Derne, som Bruse havde havt af hans Fader, og gav ham ved Adskillelsen tre fuldrustede Langskibe. Da Rognvald kom til Orknøerne, fordrede han af sin Fæderbroder de to Trediedelev af Landet. Thorsfinn havde paa den Tid Stridigheder med Irer og Sudersinger og hindredes ved disse fra at gjøre Rognvald Modstand. Han opfyldte derfor hans For-

1) Sn. Magnus d. g. S. Kap. 7; i Fornm. S. Kap. 14. Fagrfinna Kap. 126—128.

2) See ovenfor S. 370.

dring, dog, som han sagde, kun af Venstrib, ei fordi han erkjendte Kong Magnus's Ret til at bortgive nogen Deel af Derne. Saaledes kom Rognvald uden Strid i Besiddelse af sit Fædrenerige og herskede en Tidlang i Enighed med sin Frænde; de gjorde ofte i Fællesskab Vikingetog til Irlands og Englands Kyster¹⁾.

Da Magnus modtog Norges Rige, havde han lovet at tilgive dem, der havde taget Deel i Opstanden mod hans Fader. Men dette Lofte glemte han snart. Haarek af Thjotta, som alt siden Stiklestadslaget havde siddet i Ro paa sine Gaarde, seilede til Nidaros for at besøge den nye Konge. Asmund Grankelsøn, hvis Fader Haarek havde indebrændt²⁾, stod just paa en Lofstvale ved Magnus's Side, da den gamle Høvding saaes at stige i Land. Asmund kjendte ham strax og sagde: „Nu vil jeg hevne min Faders Død!“ Han havde en liden og tynd Dxe i sin Haand; dette saa Kongen. „Tag min Dxe, Asmund!“ sagde han; „Gubben har haarde Been.“ Asmund greb da Magnus's tungere Dxe, løb Haarek imode og fløvede hans Hoved. Da han kom tilbage, saa Kongen, at Drens Eg havde lagt sig. „Hvad vilde din tynde Dxe have nyttet,“ sagde han, „da denne nu er ubrugelig?“ Asmund fik af Magnus Syssel paa Haalogaland, men havde der mange Stridigheder med Haareks Sonner³⁾.

Haarek var den første, der faldt for Kongens Hevn; siden rammede den Flere. I Begyndelsen af Magnus's Regjering raadete Ralf Arnesøn mest for Landsstyrelsen. Men lidt efter lidt sank han i Kongens Undest, da denne ideligen blev mindet om hans Nærværelse paa Stiklestad, ja endog offentlig maatte høre Bebrejdelser af Kong

¹⁾ Sn. Magnus d. g. S. Kap. 37; udførligere i Orkn. Saga S. 28. 42—54.

²⁾ See ovenfor S. 398.

³⁾ Sn. Magnus d. g. S. Kap. 13.

Olafs Tilhængere, fordi han hengav sig til sin Faders Fiender. Engang da Magnus var omgivet af en Mængde Mennesker, der frembar sine Sager for ham, fremkom ogsaa Thorgeir Flekk fra Sula i Verdalen med en vigtig Sag. Kongen gav ei Agt paa hans Ord, men lyttede til dem, der vare ham nærmere. Da kvad Thorgeir med høi Røst en Vise, hvori han opfordrede Kongen til at høre den Mand, der havde fulgt hans Fader i den sidste Kamp, og ikke elske de Drottenssvigere, der havde glædet Djævelen. Ved disse Ord blev der stort Bulder; Nogle bøde Thorgeir gaa bort, men Kongen kaldte ham til sig, jævned hans Sag paa det Bedste og lovede ham sit Vennskab¹⁾.

Kort efter var Magnus i Gjestebud paa Gaarden Haug i Verdalen. Ved Bordet sad Kalf Arneson og Einar Thambarstjalver hver ved sin Side af Kongen: han var kold mod Kalf, men venlig mod Einar. „Vi ville i Dag ride ud til Stiklestad,“ sagde han til den Sidste, „og see Merkerne efter, hvad der er hændet.“ „Derom kan jeg Intet sige dig,“ svarede Einar; „lad din Fosterfader Kalf følge dig: han veed Bøst²⁾.“ Efter Bordet bad Kongen Kalf følge sig; denne svarede, at han ei troede, det behøvedes. Da reiste Kongen sig i Brede: „Du skal fare med, Kalf!“ sagde han og gik ud for at stige til Hest.

1) Sn. Magnus d. g. S. Kap. 14.

2) Det synes af disse Einars Ord, som om ogsaa han gjerne saa, at Kalf kom i Ugunst hos Kongen. At der har været et noget spændt Forhold mellem disse to mægtige Høvdinge, viser en Fortælling, bevaret i de vidtløftigere Bearbejdelser af Kongesagaerne (Magnus d. godes S. i Fornm. S. Kap. 15). Engang, heder det, vare Einar og Kalf i Gjestebud med Kongen øster i Viken. Medens Einar ordnede Gjesterne, satte Kalf sig i hans Plads ved Kongens Side. Da Einar saa dette, gik han hen til sit Sæde og bød Kalf flytte sig; men denne vilde ikke. Da sprang Einar op paa hans Arel. „Den gamle Dre skal før i Baas end Kalven,“ sagde han og trykkede sig ned mellem Kalf og Kongen.

Kalf bod sin Skovvend ile til hans Gaard Egge og sigte Huuskarlene, at de inden Solens Nedgang skulde have hans Skib rede og alt hans Løssore fort ombord; derpaa fulgte han Kongen. Paa Stiklestad stege de af Hestene og gik did, hvor Kampen havde staaet. „Hvor faldt min Fader?“ spurgte Magnus. Kalf pegede hen for sig med Spydstakket og sagde: „Her laa han.“ „Og hvor var du da?“ spurgte Magnus. „Hvor jeg nu staaer,“ var Svaret. „Da kunde vel din Døe naa ham?“ sagde Kongen og blev blodrød i sit Ansigt. „Den naaede ham ei,“ svarede Kalf og gik hastig bort, svang sig paa Hesten og red afsted med alle sine Mænd. Samme Kveld kom han til Egge og saa her sit Skib fuldrustet og bemandet flyde ved Stranden. Han gik strax ombord, styrede ud af Fjorden og derpaa vester over Havet til Orknøerne, hvor han fandt Tilhold hos Thorfinn Jarl, der var gift med Ingebjørg, hans Broder Finns Datter¹⁾.

Efter Kalfs Bortfærd fra Norge begyndte Magnus for Alvor at forfølge sin Faders fordums Fiender og deres Efterkommere: Nogle drev han af Landet, Andre aftvang han svære Bøder; flere store Gaarde, der havde tilhørt Hovdinge, faldne i Oprørernes Hær, bemægtigede han sig. Magnus's Haardhed rammede nærmest Thrønderne, og disse begyndte snart at knurre. „Hvad tænker Kongen paa,“ sagde de, „at han bryder den Lov, som Haakon den gode gav? Mindes han ei, at vi aldrig have taalt Vold? Vil han fare samme Færd som hans Fader eller andre Hovdinge, dem vi toge af Dage, da vi ei taalte deres Overmod og Uretfærdighed?“ Det samme Misnoie lod sig høre vide om Landet. Sogningerne samlede endog Folk, og Rygtet gik, at de vilde stride mod Kongen, hvis han kom til dem. Paa et Thing i Throndhjem lyttede Almuen med taus Misfornøielse til Kongens haarde Fordringer; kun en

¹⁾ En. Magnus d. g. S. Kap. 15.

Bonde, Atle, reiste sig og sagde: „Saa strumpes nu Skoen om min Fod, at jeg ei kan komme afsted.“ Kongens Bener merkede den almindelige Forbittrelse; tolv af dem gif paa Raad med hinanden og besluttede ved Lodkastning at vælge en af deres Midte, der skulde foreholde Kongen hans urigtige Fremfærd og Faren, der truede ham. Lodden faldt paa Sighvat Skald. Denne havde været paa Romersfærd, da Kong Olaf faldt; paa Hjemveien spurgte han sin elskede Herres Død, og hans dybe Sorg udtrykker sig i flere af hans Kvad. Da han kom tilbage til Norge, modtog han ei Sveins Tilbud at blive dennes Mand, men forlod sin Gaard i Throndhjem og drog til Svithjod, til Dronning Astrid. Hos hende forblev han, indtil Magnus kom fra Gardarike; da fulgte han ham til Norge, og var nu hans Skald og troeste Ven, som han før havde været Kong Olafs¹⁾. Sighvat gif frem for Magnus og kvad for ham de herlige Fritalenshedsviser (Bersöglisvisur). „Ei skulde han fare frem med Haardhed og ei bryde Landets Love; saa havde ei de forrige Konger gjort, og det stred mod det Løfte, han gav Folket, da han vendte tilbage til sit Fædrenerige. Bondernes tause Forbittrelse var farlig; Kongen maatte formilde den.“ Skaldens Advarsel gjorde dybt Indtryk paa den unge Konge. Da Thinget igjen den følgende Dag var sat, tiltalte han Folket med Blidhed og tilgav alle sin Faders Fiender²⁾. Fra den Stund af

1) Sn. Magnus d. g. S. Kap. 9. 10.

2) Snorre (Magnus d. g. S. Kap. 16. 17) siger, at Magnus var paa Hørdealand, da dette skede, og omtaler ikke Bonden Atles Ord paa Thinget. De vidtloftigere Kongesagaer (Foram. S. VI, 38—45, Flatebogen III, 267—270) ligesom ogsaa Ágrip (Kap. 29) have Fortællingen om Atle, men omtale paa den anden Side ikke Sogningernes Opstand. Efter disse sidstnævnte Sagaer synes det og tydeligt, at Kongen var i Throndhjem og ikke paa Hørdealand, da Sighvat advarede ham. At Snorres Beretning om Urolighederne i Sogn er grundet, bevises af selve Fritalens-

herskede Magnus med Mildhed og Retfærd. Af de viseste Mænd lærte han Landets Love og lod den Lovbog skrive, der kaldtes Graagaas og længe gjaldt i Throndhjem. Hans Skjonhed, blide Væsen og Høimodighed, forenet med Bølgelighed og Gævmildhed, gjorde ham saa vensæl over hele Norge, at Folket gav ham Tilnavnet den gode¹⁾.

Imedens dette foregik i Norge, var den grimme og letfindige Harald Harefod død i England (1040), og hans Broder, den danske Konge Hørdeknut, blev nu ogsaa dette Riges Konge. Men efter et kort og lidet merkeligt Herredømme døde han pludseligen i et Bryllup med Bøgeret i Haanden (8 Juni 1042). Han var kun 24 Aar gammel og efterlod ingen Børn. Englænderne toge strax til Konge hans Halvbroder, Edvard, af den gamle saxiske Kongeæt. Danmark derimod skulde nu efter Forliget ved Gautelven tilfalde Kong Magnus. Denne sendte ogsaa strax Bud did til de Mænd, der havde besvoret Forliget. „De skulde mindes sit Ord,“ lod han dem sige; „han selv vilde med det Første komme med sin Hær og vorde Danmarks Herre, eller og falde i Kampen for at vinde det.“ Kort efter drog han fra Agder over til Jylland med 70 store Skibe, blandt hvilke han selv styrede sin Faders Langskib, Bisunden. Danerne antog ham uden Modstand; thi deres gamle Kongeæt var uddøet, Forliget ved Gautelven almindelig bekjendt og Magnus høit anseet formedelst Ryet af hans Faders Hellighed. Han stevnede efter gammel Skik Thing i Bebjørg (Biborg i Jylland) og blev her kaaret til hele

hedsviferne, hvori de udtrykkelig omtales. Men at denne Forfatter paa den anden Side feiler i at lade Magnus ved denne Leilighed opholde sig paa Hørderland, er ligesaa tydeligt af det samme Kvad; thi, hvor Skalden taler om Sogningernes ulmende Opstand, bruger han Udtrykket: sudr med Sygnum (fyd hos Sogningerne), et Udtryk, som umulig kan forenes med Kongens Ophold paa Hørderland, for hvilket Sogn ligger i Nord.

¹⁾ Sn. Magnus d. g. S. Kap. 17 og Harald Haardr. S. Kap. 29.

Danmarks Konge. I Heideby¹⁾ havde han derpaa en Sammenkomst med Bezelin, Erkebiskop af Bremen, og Hertug Bernhard af Saxe, ved hvilken Keilighed Kongens Søster Ulfhild blev gift med Bernhards Son Ordulf²⁾. Magnus forblev Vinteren over i Danmark og uddeelte der Syssler og Forleninger. Det følgende Aar (1043) om Høsten beredte han sig til at vende tilbage til Norge³⁾.

Da Magnus paa sin Hjemfærd (1043) laa med sin Flaade ved Gautelven, kom til ham Svein, en Son af Ulf Jarl og Kong Knuts Søster Estrid. Svein havde efter sin Faders Mord i lang Tid opholdt sig hos den svenske Konge Dnund, sin Frænde; nu vilde han søge sin Lykke i Danmark. Han var stjøn, sterk og klog og havde Benner i sit Fædreland, der talede hans Sag for Kongen; snart vandt han ogsaa selv dennes Yndest og blev hans haandgangne Mand. En Dag, da Magnus sad i sit Høisæde, omgiven af sine Hovdinge, og Svein paa Skammelen ved hans Fodder, erklærede Kongen, „at Danmark ved hans Bortreise ei skulde være hovingeløst og et Bytte for Vikinger; Svein skulde styre det med Jarls Navn, som fordem hans Fader Ulf, naar Kong Knut var i England.“ Da udbrod Ginar Thambarstjælver: „For stor Jarl, for stor Jarl, Fostre!“ Men hans Ord blev dengang ei

1) Den nuværende Stad Esløvig i Sønderjylland.

2) Adam af Bremens Hist. eccl. II, 75.

3) Sn. Magnus d. g. S. Kap. 18—22. Enerre siger, at Magnus endnu samme Høst, som Herdefnut var død (1042), igjen vendte tilbage til Norge. De øvrige Sagaer derimod lade ham forblive i Danmark den første Vinter, efter at han der var tagen til Konge. Dette sidste er det rimeligste. Thi er Herdefnut død i England i Juni 1042, saa kunde Efterretningen om hans Død først komme til Norge en Maanedes Tid senere og Magnus saaledes først ud paa Høsten komme til Danmark, hvor det da er sandsynligt, at han maatte opholde sig en Stund for at søkke sig i Besiddelsen af sit nye Rige.

aget. Kongen reiste sig fra sit Sæde, spændte Sverd ved Sveins Side, hang Skjold paa hans Uxl og satte Hjælm paa hans Hoved; han gav ham Jarlsnavn og de samme Indkomster af Danmark, som Ulf, hans Fader, havde havt. Paa et Skriin med Helligdomme svor Svein Troskab og fik Plads i Høisædet ved Kongens Side. Magnus drog derpaa til Norge, hvor han forblev om Vinteren og holdt Juul i Nidaros (1043—1044)¹⁾.

Snart viiste det sig, at Einars Advarsel ei havde været utidig. I Magnus's Traværelse gjennemfor nemlig Svein Ulfssøn eller, som han af Danskerne almindelig kaldtes efter sin Moder, Svein Ustridsøn, Danmark og vandt overalt Folkets Venskab. Derpaa stevnedes han efter Juul (1044) Bebjørg Thing og lod sig der kaare til Konge. Da dette rygtedes til Norge, lod Magnus halv Almenning udbyde og drog i Begyndelsen af Sommeren til Danmark. Svein vovede ei at oppebie ham, men flygtede til Sverige. Efter at have revset Danerne for deres Utroskab og forsterket sin Hær drog Magnus til Benden. Det faste Jomsborg²⁾, der længe havde staaet under Danekongerne og været Hovedstaden for et mægtigt Jarldomme, var nemlig faldet fra, og dette vilde nu Magnus paany betvinge. Han slog Benderne, indtog Jomsborg og ødelagde det aldeles. Derpaa gav han baade den norske og danske Hær Orlov, for til Jylland og beredte sig til at overvintre i Danmark³⁾.

Uldrig saasnart rygtedes det, at Magnus's Hær var adspredt, før Svein Ulfssøn viiste sig i Skaane med meget Folk, som Sveakongen havde givet ham. Skaaningerne sloge sig strax paa hans Side; ogsaa paa Sjælland blev

1) Sn. Magnus d. g. S. Kap. 23. 24; med nogen Afvigelse i de vidtloftigere Kongesagaer.

2) See ovenfor S. 270.

3) Sn. Magnus d. g. S. Kap. 25. 26.

han vel modtagen. Han underlagde sig i en Hast alle Derne og havde en stor Hær og Flaade. Til samme Tid, som Magnus fik Budskabet om Sveins Fremgang, blev det ham og forkyndt, at de hedenste Bønder vare i Baaben for at hevne den Skade, de havde lidt om Sommeren. Han samlede i Hast en Hær i Jylland, og hans Svoger Ordulf af Sagen kom ham til Hjælp. Paa de danske Hovdingers Bøn drog Magnus først mod Bønderne, der allerede ødelagde det sydlige Jylland med Ild og Sverd. Da han med sin lille Hær kom til Lyrskov Hede¹⁾, fik han at vide, at Bønderne vare i Nærheden med en langt overlegen Magt. Rædsel overfaldt de fleste af hans Mænd, og Flugt syntes dem det eneste Raad; men Magnus selv havde Lyst til at stride, og Hertug Ordulf styrkede ham i dette Forsæt. Han lod Hæren blæse sammen, og den laa om Natten væbnet under sine Skjolde. Magnus var imidlertid bekymret for Udfaldet af den forestaaende Kamp; han vaagede og sang sine Bønner; først mod Dagningen sov nede han. Da skal hans Fader Olaf have viist sig for ham i Drømme og lovet ham Seier. „Angrib Fienden,“ sagde han, „naar I høre min Luur!“ Ved Daggry vækkede Kongen sine Mænd og fortalte dem sin Drøm. Til liden til den hellige Olaf gav Hæren Mod. Den troede at høre en Klokkelyd i Luften; Nordmændene sagde, at de gjenkjendte Klangens af Klokkerne Glød, Olafs Gave til Clemenskirken i Nidaros, og Kong Magnus lod strax Hærblæst blæse.

I denne Stund fore Bønderne over Aaen. Magnus stevnede dem imode, og en haard Strid begyndte. Kongen selv kastede sin Ringbrynje, og i en rød Silkestjorte med sin Faders Dyr, Hel, i Haanden for han frem i Spidsen for Hæren. Striden varede ei længe; thi djarvt kjæmpede Kongen og hans Mænd, og faldne Bønder, sige Sa-

¹⁾ [Heden ved Landsbyen Lyrskov, ikke langt nordensfor Elesvig By.]

gaerne, laa i Dyrger som Havtang paa Stranden efter en Storm. Snart flygtede deres Hær, og Magnus forfulgte dem over hele Heden. I dette Slag, der stod Dagen før Michaels Messse (28de Sept. 1044), skulde 15,000 Bender være faldne, men kun faa af Kongens Mænd, skjønt mange af dem vare saarede. Den vundne Seier forøgede Magnus's Hæder og indjog hans Fiender Skræk; thi Almuen troede, at hans hellige Fader stred med ham og tilintetgjorde hans Modstandere¹).

Saa snart Benderne vare overvundne, samlede Kong Magnus Skibe og drog imod Svein. Magnus's Hær bestod af Nordmænd og Jyder, Sveins af Folket fra Skaane og Derne. Flaaderne mødtes ved Re²), og efter en haard Strid maatte Svein flygte til Skaane. Magnus seilede derpaa til Jylland, hvor han lavede sig til at tage Vintersæde. Men da Svein hørte, at Kongen havde forladt sine Skibe, samlede han atter Folk, drog i selve Vintertiden (1044—1045) omkring til Derne og mod Julen over til Jylland og ind i Limfjorden. Mange underkastede sig ham; Andre flygtede sydefter til Magnus. Denne drog strax til sine Skibe, og med de Nordmænd, han havde hos sig, og en Deel Danske før han nordefter langs Landet, Fienden imøde. Han fik snart vide, at Svein var i Arøs³), og at han havde lagt med sine Skibe ud fra Byen og var rede til Strid. Da holdt Magnus Huusthing. „Han vidste,“ sagde han, „at Fienden var ham overlegen; men dog vilde han lægge til Strid. Gud og den hellige Olaf havde før ladet dem seire mod Overmagt.“ Hæren rustede sig og roede frem; saasnart de saa Sveins Flaade, lagde de til den, og Søndagen før Juul (23 Decbr. 1044) begyndte en haard

¹) Sn. Magnus d. g. S. Kap. 27—29, jvfrt. med Adam af Bremen II, 75.

²) Den dengang vendiske Ø Klügen ved den pommerse Kyst.

³) Byen Arhus i Jylland.

Kamp. Man stred fra Stavnerne, og kun de Forreste kunde komme til at hugge; bagud i Skibene brugte man alle Slags Skudvaaben. Magnus stod i Begyndelsen i en Skjoldborg; men da han syntes, det gik seent med Kampen, traadte han ud af Skjoldborgen og frem i Stavn. Da hans Folk saa dette, eggede de hinanden indbyrdes og gjorde et skarpt Angreb. Magnus selv besteg med sit Følge Forstavnen paa Sveins Skib, og snart ryddedes det ene efter det andet af de danske Skibe. Da flygtede Svein og undkom om Natten til Sjælland; syv af hans Skibe vare tagne og mange af hans Mænd faldne; mange havde ogsaa faaet Fred af Kong Magnus¹⁾.

Magnus drog derefter til til Sjælland og derfra til Fyen; paa begge Steder før han haardt frem mod de Frafaldne. Svein flygtede til Skaane og drog derfra atter op i Sverige. Nu underkastede Magnus sig anden Gang hele Danmark, og den følgende Deel af Vinteren var der god Fred. Efter at have sat sine Mænd til at styre Landet, drog Kongen tilde om Vaaren (1045) tilbage til Norge²⁾.

Men aldrig saasnart var han borte, før Svein paany fik Hjælp i Sverige, blev vel modtagen i Skaane og underkastede sig alle Derne. Magnus maatte da igjen om Høsten til Danmark med en Hær og Flaade. Han mødte Fienderne ved Helgenes³⁾, og om Aftenen begyndte en Kamp, som varede langt ud paa Natten. Sveins Skib blev ryddet, og han selv maatte flygte. Magnus forfulgte ham østerefter og tvang ham tredie Gang til at søge Tilflugt i Sverige. Nordmændene vandt i denne Kamp meget

1) En. Magnus d. g. S. Kap. 30. 31 og overeensstemmende i de øvrige Sagaer.

2) En. Magnus d. g. S. Kap. 32. 33 og overeensstemmende i de øvrige Sagaer.

3) En Ddbbe paa Jyllands østlige Kyst, lige i Nord for Samsø.

Bytte; derpaa underlagde de sig Skaane og herjede Falster og Fyen, der havde holdt med Svein ¹⁾).

Da Magnus nu troede sig i rolig Besiddelse af Danmark, tænkte han ogsaa paa at udstrække sit Herredømme til England. Han lod Sendemænd fare til dette Riges Konge, Edvard, med et Brev, hvori han fordrede England paa Grund af Foreningen mellem ham og Hørdefnut. Vilde Edvard ei opgive Riget med det Gode, da skulde han søge det med en Hær af Norge og Danmark. Edvard svarede ham tilbage, at han længe som tro Undersaat havde tjent de Hovdinger, der med Bold havde tilegnet sig hans Fædrenerige; men nu, da han var kaaret og kronet til Englands Konge, vilde han ei afstaa Nogen sin Verdighed, saalænge Livet undtes ham. Da Magnus hørte dette Svar, sagde han rolig: „Jeg tror det rettest at lade Edvard beholde sit Rige i Fred og selv nøies med at styre de Lande, Gud allerede har givet mig.“ Han fik ogsaa snart Andet at tænke paa end Erobringen af et fjærnt Rige, da han i sin egen Frænde, Harald Sigurds søn, fik en Medbeiler til Norges Kongedømme ²⁾).

Sigurd Syr, Konge paa Ringerike, Harald Haarfagers Ætling, havde med Aasta, den hellige Olafs Moder, tre Søner, Guthorm, Halfdan og Harald. De to ældste havde arvet sin Faders fredelige Sindelag, den yngste derimod viiste allerede som Barn en hoitstræbende og ærgjerrig Aand. Engang, da Kong Olaf besøgte

1) Sn. Magnus d. g. S. Kap. 34. Fagrskinna Kap. 145.

2) Sn. Magnus d. g. S. Kap. 38. 39. — Fagrff. Kap. 134—136 lader Magnus, strax efter at han var bleven Danmarks Konge, sende Bud til England for at fordre dette Rige af Edvard. Snorres Beretning, at dette først skede efter Slaget ved Helgenes, synes at bestyrkes ved den engelske Forfatter Simeon Dunelmensis, der fortæller, at „Kong Edvard i Aaret 1045 samlede en stor Hær og Flaade ved Sandwich, da han frygtede et Angreb af den norske Konge Magnus.“

sin Moder paa Ringerike, traf han en Dag, da han gif om-
kring med hende paa hendes Gaard, de tre Drengte legende
ved Bandet. Guthorm og Halfdan havde bygget sig Huse
og Lader; den treaarsgamle Harald derimod stod ved en
liden Vig, hvor han havde flydende en Mængde Træspaa-
ner, som han kaldte sine Hærskibe. Olaf spurgte de to
ældste Brødre, hvad de helst ønskede sig. Guthorm svarede:
store Aagre; Halfdan: mange Kjør. „J ville have store Bo,“
sagde Olaf; „det ligner Eders Fader. Men hvad vil du
helst eie?“ spurgte han Harald. „Huuskarle,“ svarede Dren-
gen. „Og hvormange da?“ spurgte Kongen. „Saamange,“
svarede Harald, „at de i eet Maal kunne opæde alle min
Broder Halfdans Kjør.“ Da lo Kongen og sagde til Aasta:
„Her mon du opføde en Konge, Moder 1)!“

I sit femtende Aar kjæmpede Harald med i Slaget
ved Stiklestad og blev efter Striden af Rognvald Brusese-
son ført til en affides boende Bonde, der havde ham hos
sig i Lon og lægte hans haarde Saar²). Bondens Son
fulgte ham derpaa over Kjolen uden at vide, hvem han
ledsagede. Da var det engang mellem ode Skove, at Ha-
rald vendte sin Hest mod sin Ledfager og smilende kvad:

Nu jeg fra Skov til Skov
strider med liden Hæder;
hvo veed, om ei omsider
vide berømt jeg vorder?

I Sverige gjenfandt han Rognvald Brusese-
son og flere af den faldne Konges Mænd, og i Følge med dem
drog han den følgende Vaar til Gardarike. Her tjente han
en Stund hos Kong Jarisleif og beilede til dennes Dat-
ter, Ellisif (Elisabeth). Men Faderen vilde intet sikkert
Lofte give; thi endnu var Harald for lidet berømt. Da
forlod han Gardarike og drog til Konstantinopel (Mittle-

1) Sn. Ol. d. hell. S. Kap. 75.

2) See ovenfor S. 413.

gaard)¹⁾. Den græske Keisers Livvagt bestod dengang af de saakaldte Bæringere, der vare Folk fra Norge og andre nordiske Lande. Blandt disse tog Harald Tjeneste og blev snart deres Hovding. I Syrien, i Afrika og paa Sicilien skal han have udført store Bedrifter og ligesaa meget udmerket sig ved List, som ved Tapperhed. De store Rigdomme, han vandt paa sine Toge, sendte han i Forvaring til Garderongen. Men omsider kom Harald i Uenighed med den mægtige Keiserinde Zoe, som i flere Keisers Tid styrede det græske Rige. Hun skal have afflaet ham sin Frænke Marias Haand, og da han vilde forlade Konstantinopel, lod hun ham fængsle. Harald undslap dog af Fængslet og flygtede med sine Mænd over det sorte Hav til Gardarike (1044)²⁾. Da han kom til Holmgaard, blev han vel modtagen af Jarisleif, fik sine store Skatte udlæverede og desuden Ellisif til Egte. Den følgende Sommer (1045) drog Harald til Svithjod og ankom did om Høsten

1) Sn. Harald Haardr. S. Kap. 1. 2.

2) Vidtløftig Beretning om Haralds Bedrifter i den græske Keisers Tjeneste hos Snorre (Harald Haardr. S. Kap. 3—15) og næsten ganske overeensstemmende i Fagrskinna Kap. 150—164. Hrofkinnskinna, Morkinnskinna og Flatabogen ere endnu udsjorligere og have enkelte smaa Afvigelser. — Sagaernes Beretning lader sig ikke forene med de græske Historieforfattere, og da disse aldrig nævne Harald, maa man tro, at han langt fra har været saa formaadende i Konstantinopel, som Sagaerne sige. Derfor negtes ei, at Harald kan have været i Konstantinopel og i den græske Keisers Tjeneste udført mange Bedrifter. Dette have flere Skribenter vidst end de norske alene. Adam af Bremen (III, 16) siger om ham, at han „i Grækenland og Skythiens Egne havde kæmpet mangen en Kamp med Barbarerne“, og Carv Grammaticus (i Begyndelsen af 11te Bog, Müllers Udgave S. 549—551) fortæller, i Overeensstemmelse med de vidtløftigere norske Kongesagaer, at han i Konstantinopel blev kastet for en Drage, som han dræbte. Carv tilføjer, at den Kniv, hvormed dette Verk øvedes, i hans Tid var i den danske Konge Valdemars (den førstes) Eie og af denne foreviistes som en Sjældenhed.

efter Slaget ved Helgenes. Den landsflygtige Svein Ulfsson bad ham strax træde i Forbund med sig; thi begge havde de sin Fædrene arv at fordre af Magnus. Men Harald svarede, at ihvorvel han gjerne ønskede Sveins Ven skab, saa vilde han dog tale med sin Frænde, før han erklærede sig for hans Uven.

Magnus laa med sin Flaade ved Skaanes Kyst, da Harald kom til ham med tre herlige Langskibe, hvis gyldne Dragehoveder og Floie skinnede vidt over Havet. Harald fordrede det halve Norge, men Magnus henstjød Sagen under sine Raadgivere. Disse samlede, og Haralds Begjæring blev dem forkyndt. Einar Thambarstjælver tog strax Ordet og erklærede, at det var Nordmændenes Dnske, at Riget forblev uskiftet; Harald havde desuden været langt borte, da Norge blev vundet fra Knyttingerne. „Vi have fordøt mest tjent Gen,“ sagde han til Slutning, „og saa mon end være, medens Magnus lever.“ Alle stemmede i med ham, at de vilde have Magnus ene til Konge. Med dette Svar drog Harald bort og syntes, at hans Broder søn kun havde viist ham liden Hæder. Han vendte tilbage til Svithjod og sluttede nu Forbund med Svein Ulfsson: de skulde hjælpe hinanden indbyrdes til at vinde deres Utriger.

Magnus havde om Vinteren været i Norge, da han hørte, at Harald og Svein med meget Folk herjede Sjælland og Fyen. Han samlede en Hær og drog dem imøde (1046). Imidlertid deelte Fienden sig, og Harald seilede den ydre Bei til Norge. Han landede i Viken, forlod her sine Skibe og drog til sin Fædreneodel paa Dplandene. Han bad Bønderne om Kongenavn, men Ingen vovede at give ham det. Endelig fandt han i Gudbrandsdalen en Mand, der var driftig nok dertil. Det var den 15aarige Thorer paa Steig, Haralds nære Frænde, der siden blev en

mægtig Hovding. Han gav Harald Kongenavn og fik til Gjengjæld rige Gaver¹⁾.

Da Magnus fik dette at høre, vendte han efter alle sine Hovdingers Raad med Hæren tilbage til Norge for først at verge dette Rige. Harald havde med sin Flok gennemfaret Opplandene, var af Bønderne bleven erkjendt for Konge og agtede sig med en Hær mod Magnus, da denne landede i Viken. Men nu lagde begges Frænder og Venner sig imellem, især Hallkel, Haralds Morbroder²⁾, der fulgte Magnus, og det blev afgjort, at Kongerne skulde mødes i Fred. Paa Akker³⁾ blev et Gjestebud beredt, og der indsendt Harald sig med 60 Mand. Da Folket havde taget Sæde, traadte Kong Magnus ind, fulgt af Mand, der bare Vaaben og Klæder, hvilke han uddeelte blandt Haralds Ledfagere. Derpaa gif han hen til sin Frænde med to Korstengler i sin Haand og bad ham vælge. Da Harald havde valgt den nærmeste, sagde Magnus: „Med dette Nør giver jeg dig Halvdelen af Norges Rige med alle kongelige Rettigheder lige med mig; men naar vi ere sammen, da skal jeg være den første i Verdighed, og jeg skal have Kongeleie og Kongebrygge, og ere tre Konger samlede, da skal jeg have det midterste Sæde. Du skal og love at styrke vort Rige og saaledes lønne mig for, at jeg har gjort dig til den Mand i Norge, som jeg troede Ingen skulde vordet, medens mit Hoved var over Mulden.“ Harald reiste sig og takkede for Gaven. Siden satte de sig begge ned og vare glade med hinanden. I tre Dage varede dette Gjestebud; derpaa var Magnus med 60 Mand Haralds Gjest. Da begge Kongerne vare komne i sit Høisæde, lod Harald Gaver uddele til Magnus's Mand. Siden bleve

1) Thorer var en Søn af Thord Guthormsøn paa Steig og Jærid Gudbrandsdatter, Haralds Moster; see ovenfor S. 382.

2) Rnyttlingasaga Kap. 22.

3) [Nimeligvis Gaarden Akker i Bangs Pgd. paa Hedemarken.]

en Mængde Poser indbaarne, fyldte med Kostbarheder, og alle disse sjældne Skatte udhældte paa en Drejud paa Gulvet. „Du skjenkede mig nylig,“ sagde Harald til Magnus, „Halvdelen af det Rige, du med Noie har vundet fra vore Fiender; nu vil jeg til Gjengjæld dele med dig det Guld, som jeg med Fare har vundet i fremmede Lande. Vi skulle jo eie Skatte sammen, som vi eie Rige. Men jeg veed, at vor Hu er ulig: Du er langt gavmildere end jeg; derfor ville vi stifte disse Kostbarheder, og siden raade hver for sin Deel, som ham lyster.“ Guldets blev nu deelt efter Begt i Kongernes Paasyn. Harald viiste Magnus et stort Guldstøb og sagde: „Hvor er det Guld, Frænde! som du sætter mod dette Bæger?“ „Mit Guld og Solv,“ svarede Magnus, „er medgaaet til Leding; jeg eier nu ikke mere Guld end denne Ring.“ Harald betragtede Ringen og sagde: „Lidet Guld er dette for den Konge, der eier to Riger; og dog kunde der være Tvivl, om denne Ring var din med Rette.“ „Er ei den min med Rette,“ svarede Magnus, „da veed jeg ikke, hvad jeg eier med Rette; min Fader gav mig den ved vor sidste Afsked.“ „Du siger sandt, Kong Magnus!“ svarede Harald leende; „din Fader gav dig den, men han tog den fra min Fader for en ringe Sags Skyld, og sandt er det, at ei vare de norffe Smaafongers Raar gode, da din Fader var i sit største Bælde.“ Gjestebudet endte med, at tolv af de gjæveste Mænd i begges Folge svore en Forligelsesed mellem Kongerne ¹⁾.

Forliget om det norffe Kongedømmes Deling mellem Magnus og Harald maa betragtes som en for den norffe Statsret hoist vigtig Handling. Norge havde nu to Konger, begge duelige, men i Sindelag hoist ulige. Magnus

¹⁾ Haralds Komme til Norden og Foreningen mellem ham og Magnus er her fortalt efter Fagrfinna (Kap. 166—174), hvis Beretning herom i det Hele er udførligst, mest sammenhængende og sandsynligst.

var aaben, fri for al Frygt og Mistro; thi han kjendte Nordmændenes Hengivenhed for sig: Folkets Billie var hans, og for sine Venner og Mænd opoffrede han Alt. Harald var vaabendjærv og klog, men derhos selvraadig og haard. Som Anfører for en Hær, der fjærnt fra Fædrelandet tjente fremmede Herrer for Løn, havde han været vant til ubetinget Lydighed hos sine Undergivne, og den samme fordrede han nu af et frit Folk. Han sølte, at lang Traværelse havde gjort ham fremmed for Nordmændene, og kunde derfor ei vise dem Magnus's aabne Tillid. Landets mægtige Høvdinge vare ham forhadte; thi han vilde herske uden deres Indblanding. For at være uafhængig maatte han være rig; derfor greb han hver Leilighed til Binding, men var sparsom med sine Gaver. Saa uligesindede Konger kunde umulig være lige elskede af sine Undersaatter. Allerede om Vinteren efter Forliget, da de, stundom i Følge, stundom hver for sig, fore paa Gjesteri over Dplandene, begyndte Bønderne at klage over Haralds Haardhed og skyde sin Sag under Magnus. Dennes Venner billigede deres Fremfærd; Ginar Thambarstjælver roste den endog overlydt paa Thinget i Haralds eget Paahør. Der kom snart Smaatvistigheder mellem Kongerne, og onde Mennesker gjorde sig Umage for at oppuste Uenigheden. Men Magnus's Kraft og Godmodighed afvergede stedse et aabenbart Brud, skjønt Harald hver Stund til sin Skæmme maatte føle, hvormegget vensælere hans Frænde var, end han.

Fra Dplandene drog Kongerne til Nidaros. Her var til samme Tid en Islænding, Arnor, kaldet Jarleskald, fordi han havde kvædet om de orknøiske Jarler. Han havde digtet en Drapa om hver af Kongerne. En Dag, da Arnor tjærede sit Skib, kom der Bud fra Kongerne, at de vilde høre hans Kvad. Han gav sig ei Tid til at tørre Tjæren af sig, men gik strax til Kongehallen. „Giver Plads for Kongernes Skald!“ raabte han til Dørvogterne, traadte ind

og sagde: „Hil Eder Konger begge!“ „Hvis Drapa vil du først kvæde?“ spurgte Harald. „Den Yngres,“ svarede han; „Ungdommen taaler mindst at vente.“ Men Alle syntes det at være størst Hæder at faa det første Kvad. Skalden begyndte nu at tale om sine Reiser og om Jarlerne paa Orknoerne. Da sagde Harald til Magnus: „Hvi vil I lytte til dette Kvad, Herre! om hans Reiser og om Jarlerne paa Derne der vester?“ „Vi lidt, Frænde!“ svarede Magnus; „kanstee tykkes dig ei, at jeg bliver for lidet rost, før Enden kommer.“ Det gif, som han forudsagde: Skalden ophoiede Magnus over alle Konger. „Ros denne Konge saa meget, som du vil,“ sagde Harald, „kun at du ei lafter andre.“ Det ene Vers af Drapaen blev nu herligere end det andet; da udbrod Harald: „Kraftigen kvæder denne Mand.“ Efter at have fuldendt Magnus's Drapa begyndte Arnor paa Haralds; ogsaa dette var et godt Kvad. Da det var tilende, spurgte man Harald, der selv var Skald, hvilken Drapa han ansaa for den bedste. „Vel seer jeg For skjellen,“ svarede han; „min Drapa vil hastigen glemmes, medens Magnus's mon vorde kvæden, saalange Norden beboes.“ Harald gav Arnor et guldbeslaget Spyd, Magnus gav ham en Guldring. I det Skalden gif ud af Hallen, drog han Guldringen paa Spyddodden og sagde: „Høit skal begge Kongers Gaver bæres.“ „Naar du kommer til Norge næste Gang,“ sagde Harald, „da bring mig et Kvad!“ Arnor lovede at digte hans Arvedrapa, hvis han overlevede ham¹⁾.

Under disse Begivenheder i Norge var indbyrdes Strid udbrudt mellem de orknøiske Jarler. Ralf Urnessons Komme til Derne havde spildt Enigheden mellem Rognvald Brusefson og hans Farbroder Thorsinn. Denne sidste fjenkede nemlig Flygtningen og hans store Følge sin Be-

¹⁾ Fortællingen findes i alle de vidtløftigere Kongesagaer (Form. S. VI, 195—198. Flatsbogen III, 321—323).

styttelse; men snart faldt det ham kostbart at underholde saa meget Folk, og nu tilbagefordrede han af Rognvald den Trediedeel af Verne, som han før havde overladt ham. Rognvald svarede, at han styrede denne Trediedeel paa Kong Magnus's Begne og skjød Sagen under ham. Herover forbittrades Thorsinn og samlede Folk fra sine Besiddelser i Skotland og paa Suderøerne. Rognvald saa, at han vilde saa med stor Overmagt at gjøre; han drog derfor til Norge og bad Magnus om Hjælp. Den fik han ogsaa. Med en Hær vendte han tilbage til Verne, forsterkede sig med sine Tilhængere og vilde derpaa med 30 store Skibe angribe Katanes. Men i Pettlandsfjorden ¹⁾ mødte Thorsinn ham med 60 Skibe, af hvilke dog de fleste vare smaa, og ved Raudabjerg kom det til et heftigt Slag. Rognvald havde ved sin Tilbagekomst opfordret Kalf Arnesson til at hjælpe sig; thi paa dette Vilkaar vilde Kong Magnus tilbagegive ham alle hans Eiendomme i Norge. Kalf havde intet bestemt Svar givet og laa nu med sex store Skibe som rolig Tilskuer af Striden. Snart begyndte Seiren at hælde til Rognvalds Side, og det ene af Fiendens Skibe ryddedes efter det andet. I denne Nød for Thorsinn hen til Kalf og overtalte ham til at følge sig. Nu forandredes Stridslykken. Rognvalds mindre Skibe bleve ryddede; mod Natten maatte han selv flygte og tog Veien til Norge. Magnus tilbød ham atter Skibe og Folk; men Rognvald svarede, at han ei vilde opoffre saa mange af Kongens Mænd; med et eneste velbesat Skib vilde han i Vintertiden søge at overrumple sin Fiende. Flere af Kongens Hirdmænd fulgte ham paa dette Tog, og han kom lykkelig til Hjalmland. Thorsinn havde efter sin Seir ladet alle Døerne sverge sig Troskab og havde sendt Kalf til Suderøerne for at verge dem; selv sad han

¹⁾ Sundet mellem de sydligste af Orknøerne og Skotland.

nu paa Grössø¹⁾ med faa Mænd uden at frygte noget Angreb ved Midvinters Tid. Da Rognvald horte dette, opsøgte han i største Skynding Jarlen og kom ved Nattetider til hans Gaard, som han omringede og antændte; kun Kvinder og Træle lod han komme ud, Thorfinns Hirdmænd omkom i Luerne. Rognvald tvivlede nu ei paa, at hans Fiende var død; han sendte sine Mænd til Katanes og Sunderserne for at underlægge sig alt Thorfinns Rige; selv beredte han sig Vintersæde i Kirkjuvaag paa Grössø. Men Thorfinn levede endnu. Medens Huset brændte over ham, havde han brudt et Hul paa Bæggen, paa den Side, hvorhen Røgen lagde sig, og med sin Kone Ingebjørg i sine Arme var han ubemerket kommet til Stranden. Paa en liden Baad roede han over til Katanes og skjulte sig her, indtil Rognvald var bleven tryg; da samlede han hemmeligen Folk. Kort før Juul (1046) var Rognvald med nogle Mænd dragen til den lille Bays, for derfra at hente Malt til Juleøllet. De sad om Avelden om en Ild og varmede sig, da Huset pludseligen blev omringet og antændt. Thorfinn var kommen for at hevne sig. Rognvald svang sig fra Bæggen af ud over den omgivende Mængde og kom i den bældørke Nat til Strandbredden; men her røbede hans Skjodehund ham ved sin Gjøen. Thorfinns Mænd dræbte ham, og deres Herre lastede ei Verket. Rognvalds Vedsagere bleve ogsaa tagne af Dage. Om Morgenen efter besatte Thorfinn den Dræbtes Skib med ligesaameget Folk, som det før havde havt, lod de Faldnes Skjolde hænge ved Stavnene og roede til Kirkjuvaag. Rognvalds Mænd, som vare efterladte der, troede, at deres Herre vendte tilbage, og gif ubevæbnede de Ankommende imøde; de bleve grebne og 30 af dem dræbte, fordetmeste Kong Magnus's Hirdmænd. Kun een af disse

1) Den største blandt Orknøerne, nu almindelig kaldet Mainland.

lod Thorfinn leve og bød ham fare til Norge og sige sin Herre Tidenden ¹).

Tidlig om Vaaren (1047) fik Magnus Budskabet om Rognvalds Død; han tog sig det meget nær og lovede at hevne sin Fostbroder. Men Urolighederne i Danmark hindrede ham fra strax at opfylde sit Løfte. Da Svein Ulfssøn saa sig forladt af Harald, havde han med sin Flaade trukket sig tilbage til Skaane; men saasnart han fik vide, at begge Kongerne vare dragne nord i Norge, satte han sig atter i Besiddelse af Danmark og havde Vinteren over taget alle kongelige Rettigheder af dette Rige. Derfor udbød nu Magnus og Harald om Vaaren Leding af Norge og droge mod Sonden. Paa dette Tog viiste det sig, hvor Lidet der behøvedes til at forstyrre Enigheden mellem Kongerne. En Aften kom Harald først til Havn, lagde sig i Kongeleiet og lod der tjælde over sine Skibe. Da Magnus siden kom og saa dette, bød han sine Mænd ro hastig til og være beredte til Strid, hvis Harald ei vilde vige. Denne raabte strax til sine Folk, at de skulde hugge Landtougene og lægge af Leiet. „Bred,“ sagde han, „er nu Magnus, min Frænde!“ Hans Bud blev opfyldt, og Magnus lagde ind paa sit Sted. Da Alt igjen var blevet roligt, gik Harald med nogle Mænd ombord paa Magnus's Skib. Denne bød ham velkommen. „Jeg troede ogsaa,“ sagde Harald, „at jeg var blandt Venner; men for en Stund siden vidste jeg ikke ret, om I saa vilde have det. Dog, det er sandt: Ungdommen er hastig — jeg vil ei ansee det, der er skeet, for andet end et Barneindfald!“ „Ei,“ svarede Magnus, „var det et Barneestykke, men en Prøve paa mine Forsædres Hu. Vel mindes jeg, hvad jeg tilstod, og hvad

¹) Disse Begivenheder berøres kun i Korthed af Snorre (Magn. d. godes S. Kap. 37); lidt udførligere behandles de i flere af de vidtløftigere Kongesagaer, men fuldstændigst i Orkneyingasaga Side 58—78. (Nåtøbogen II, 412—418).

jeg afflog; giver jeg efter i Tidet, maa jeg snart gjøre det i Mere." „Det er gammel Skif," svarede Harald, „at den Bisere viger," og gif tilbage til sit Skib. Hændelsen var ubetydelig, men gav dog Anledning til megen unyttig Snak, der ei befordrede Kongernes Enighed¹⁾.

Da Flaaden laa ved Seløerne vestenfor Lindesnes, roede en Dag to Langskibe ind i Havnen. Det ene lagde til Magnus's Skib; en stor Mand i en hvid Hatteskappe steg op og gif hen i Løftingen, hvor Kongen sad til Bords. Han hilfede Magnus, brød et Stykke af en Brødlev og aad. Kongen gjengjældte hans Hilsen, rakte ham Bægeret og spurgte, hvo han var. „Jeg heder Thorfinn," svarede den Fremmede. „Er du Thorfinn Jarl?" spurgte Kongen. „Saa kalder man mig der vester," var Svaret; „jeg er kommen med to velrustede Langskibe og vil ro denne Leding med Eder, hvis I vil modtage min Hjælp. Iøvrigt er mit Folk og jeg selv i Guds og Eders Bødd, Herre!" „Sandt er det," sagde Kongen, „at jeg havde i Sinde ei at lade dig sige Tidender fra vort Møde, hvis vi engang traf sammen; men som det nu forholder sig, sommer det ei min Verdighed at lade dig dræbe. Følg mig! siden skal jeg forkynde vort Forlig." Thorfinn takkede Kongen og gif tilbage til sit Skib. Flaaden blev længe liggende ved Seløerne, thi Ledingfolket fra Viken skulde her støde til den. I denne Tid talede Jarlen ofte med Magnus og vandt mere og mere hans Yndest. En Dag, da Thorfinn sad i Løftingen paa Kongeskibet ved Magnus's Side og drak med ham, traadte en Hirdmand frem og spurgte Jarlen, hvad Bød han vilde give ham for hans Broder, der blev dræbt i Kirksuvaag med de andre Kong Magnus's Hirdmænd. „Har du ei hørt," svarede Thorfinn, „at jeg ei er vant til at betale Bøder for de Mænd, jeg lader

¹⁾ Snorre Harald Haardr. S. Kap. 27 og overeensstemmende i de øvrige Kongesagaer.

dræbe? Jeg dræber sjælden Rogen, uden han fortjener det." „Det kommer ei mig ved," svarede Hirdmanden, „hvorledes du bærer dig ad mod Andre; jeg fordrer kun Bod for min Broder, og det er min Skyldighed. Kongen kan for mig gjerne tilgive de Fornærmelser, der tilføies ham, hvis han anseer det for Intet, at hans Hirdmænd slagtes som Faar." Thorsfinn saa paa den Talende og spurgte, om han ei var den Mand, som han havde givet Fred. „Bist," sagde Hirdmanden, „stod det i din Magt at dræbe mig som de Andre." Da sagde Jarlen: „Ofte hænder det, man mindst venter; ei troede jeg, at jeg skulde komme til at undgælde, at jeg var for god mod mine Fiender, og dog skulde du ikke tale ilde om mig idag i Hovdingers Baahor, havde jeg ladet dig dræbe som dine Staldbrodre." Bed disse Ord saa Kongen til Jarlen og rødmede: „Du synes da ikke endnu, Thorsfinn!" sagde han, „at du har dræbt mange nok af mine Mænd bodløst?". Da sprang Jarlen op og forlod Skibet. Om Morgenen efter gik Flaaden til Seils; Thorsfinn fulgte den, men holdt sig stedse længst til Havsiden. Mod Kvelden stak han i Vest med sine Skibe og standsede ei, før han kom hjem til Orknoerne¹).

Magnus og Harald fortsatte sin Færd til Danmark og underlagde sig paany alt Landet. Svein flygtede til Skaane²). Om Hosten, da Kongerne laa ved Jylland,

¹) Mødet mellem Magnus og Thorsfinn Jarl fortælles i Orkneyinga-saga Side 78—84. (Flatøbogen II, 419. 420).

²) Snorre (Harald Haardr. S. Kap. 28) omtaler dette Magnus's sidste Tog til Danmark i Forening med Harald meget kort. De vidtløftigere Kongesagaer anføre ved denne Leilighed enkelte Smaa-træk, der vidne om Magnus's Afgtelse for sin Modstander Sveins gode Egenskaber samt hans Omhu for at sikke sin Moder Alf-hild et roligt Tilhold i Danmark, hvis han skulde dø (Flatøbogen III, 326—328). — Ingen af disse Sagaer, ligesaa lidet som Snorre, omtaler noget stort Slag paa dette Tog. Alligevel antager Suhm (Danm. Hist. IV, 148—150), at der er holdt en

skal Magnus have drømt, at hans Fader, den hellige Olaf, gav ham Valget mellem strax at fare med sig, eller og at leve længe og blive en mægtig Konge, men begaa en Brøde, som han vanskelig kunde udsone. Han syntes, at han bad sin Fader vælge, og da bød Olaf ham følge sig. Da Kongen fortalte sine Mænd denne Drøm, bleve de fleste ilde tilmode; thi det tyktes dem, som den varfede ham en hastig Død. Kort efter blev ogsaa Magnus syg. En Morgen vaagnede han meget urolig og mat i Løstingen paa sit Skib, kastede Klæderne af sig og stønnede. Einar Thambarsskjælver, der stod hos ham, spurgte, om han var syg. Han svarede, at det endnu ei var saa betydeligt. „Det er os en stor Sorg,“ sagde Einar; „dør du, forvinde aldrig dine Venner dit Tab!“ Kongen bad, at man vilde flytte hans Leie hen til Skibsbordet; der troede han det vilde være lettere og svalere. Hans Bøn blev strax opfyldt. Men snart udbrød han: „Nei! dette hjælper ikke; bringer mig tilbage til det Sted, hvor jeg før laa!“ Da han atter var kommen i Løstingen, sagde Einar: „Tænk paa dine Venner, Herre! og sørg for deres Gavn; maastee bliver du ei længe hos os.“ „Det vil jeg,“ svarede Kongen; „thi jeg føler, at denne Sot snart river mig bort fra Eder.“ I det Samme kom Kong Harald til og spurgte Magnus, om han var syg. „Ja, syg er jeg,“ svarede han; „jeg vil bede dig,

heftig Kamp, i hvilken mange Tusinde faldt paa begge Sider, og som endte med Sveins Flugt. Dette Slag antager man er holdt allerede St. Laurentii Aften (9 Aug.) Aar 1046, og at Kongerne ere forblevne Vinteren over (1046—1047) i Danmark. Han anfører Morkinsfinnas Hjemmel for, at Magnus og Harald regjerede to Vintre i Fællesskab (Norges Deltag er altsaa efter ham foregaaet 1045), samt engelske Skribenters Vidnesbyrd for det store Slag. Men Morkinsfinnas Udtryk er ubestemt og staar i alt Fald i Modsigelse med de øvrige Sagaers Vidnesbyrd, og hvad de engelske Skribenter angaar, da er det høist rimeligt, at det store Slag, de omtale, intet andet er end Slaget ved Helgenes.

Frænde! at du vil være mine Benner's Ben." „For Eder's Skyld," svarede Harald, „vil jeg være det; dog synes mange af Eder's Benner, at de ere sig selv nok, og jeg kan ikke lide paa dem." Ginar bad Magnus ei tale mere herom: „Harald har allerede bestemt sig," sagde han, „hvad han end lover nu." „Er det da ei, som det bør," spurgte Harald, „at jeg er Ben af mine Benner?" Ginar opfordrede atter Magnus til at lade denne Samtale fare og derimod gjøre de nødvendige Bestemmelser med Hensyn til sine Riger. „Det er mit Raad, Harald Frænde!" sagde da Magnus, „at du farer tilbage til Norge, dit Ætland, og styrer dette; thi det blev afgjort mellem Hørdefnut og mig, at Daneriget ei skulde tilhøre min Æt, om det blev mit, ei heller Norge hans; derfor eie nu Svein Danmark!" „Jeg har Ret til Danmark ligesaavel som til Norge," svarede Harald, „hvis du falder fra." Da udbrod Magnus: „Jeg seer nu, at vor Samtale lidet nytter." „Hvormeget," spurgte Harald, „er tilbage af det Guld, jeg førte til Landet og deelte med Eder?" „See til Skibsbordene," svarede Magnus; „de ere besatte med raske Helte: dem har jeg givet Guldet og havt til Gjengjæld deres Benskab. En eneste tro Ben er mere verd end meget Guld." Da forlod Harald Skibet. Ginar bad nu Magnus sørge for Thorer, sin Halbroder paa mødrene Side, hvem Harald var fiendst. Thorer kom ogsaa selv til, og En ved Navn Ref fulgte ham. „Gaar op fra Skibene," sagde Kongen, „og ind i Skoven. Snart høre I Lurene gjalde; det være Eder et Tegns paa min Død. Skynder Eder da til Kong Svein og bringer ham mine Ord, at han modtager dig, Broder! som han vilde jeg skulde modtage hans Broder, hvis han sendte ham til mig i sin Dødsstund." Thorer kunde ei tale for Sorg. „Det skulle I og sige Svein," vedblev Magnus, „at jeg giver ham hele det danske Rige, og det beholde han fra denne Stund frit for alle Fordringer." Thorer og Ref

gik derpaa op i Skoven, som Kongen bød. Endnu engang kom Harald ombord, men fandt Magnus sovende og gik bort igjen uden at tale videre med ham. Da Magnus vaagnede, vidnede han paany, at han gav Harald Norge og Svein Danmark. Derpaa modtog han Sakramentet og hensov 24 Aar gammel, tre Dage før Simon og Judæ Dag (25 Okt.). Lurene lode over hele Flaaden og forkyndte Folket hans Død¹).

Harald thingede strax med Hæren og bad den følge sig til Viborg; der vilde han lade sig tage til Konge over hele Danmark, til hvilket han troede sig at have Arveret efter Magnus ligesaavel som til Norge. Han bad Nordmændene hjælpe sig; da vilde de for stedse komme til at herske over Danerne. Men Ginar Thambarstjælver svarede, at han ansaa det for større Skyldighed at følge sin Fostersøns Lig til Nidaros, end at stride i et fremmed Land for at vinde en anden Konges Eiendom. „Det tykkes mig bedre,“ sagde han til Slutning, „at følge Kong Magnus

¹) Kong Magnus's Død er her fortalt efter de vidtloftigere norske Kongesagaer, hvilke alle meget omstændelig skildre Kongens sidste Timer. Snorre (Harald Haardr. S. Kap. 28) fortæller kun ganske kort, at Magnus om Høsten efter Sveins Flugt længe laa ved Jylland, at han her havde den betydningsfulde Drøm, som de øvrige Sagaer omtale, og at han døde i Sudathorp (rimelig Søderup i Sønderjylland, nær ved Byen Aabenraa). Saxo Gramm., i Slutningen af 10de Bog (Müllers Udg. Side 545), beretter, at da Magnus efter en Seier over Svein hidtlig forfulgte denne, blev hans Hest, idet han red forbi Byen Alsted (paa Sjælland), fhy for en opspringende Hare og kastede ham af mod en Træstub; af dette Fald døde han. Ágrip (Kap. 34) siger, at Magnus døde af Sygdom paa Sjælland. Nogle engelske Skribenter berette, at Magnus faldt overbord og druknede, just som han laa færdig med sin Flaade for at angribe England; men denne Beretning er aldeles stridende mod alle Sagaers Udsagn. Suhm har villet forene Saxos Beretning med Sagaernes (Danm. Hist. IV, 148—163); men hans Hypotheser synes temmelig dristige.

død, end hver anden Konge levende." Han lod Riget herligen smykke og sætte i Vøstingen paa Kongeskibet, saa høit, at det kunde sees over hele Flaaden. Alle Nordmand gjorde sig rede til at følge det, og Ledingen opløstes. Harald fandt det nu bedst at sikke sig Norges Rige, før han tænkte paa at vinde Danmark. Han vendte derfor tilbage til Viken, medens Ginar og Thrønderhæren førte Magnus's Rig til Nidaros.

Thorer og Ref vare imidlertid flygtede bort og standsede ei, før de kom til Svein Ulfson. De fandt denne i det østlige Skaane, just som han var stegen til Hest for at ty til Sverige og opgive Kongenavnet for stedse. Han saa de Ankomnes Nedslagenhed og spurgte dem, hvad der var hændet blandt Nordmændene. Thorer stod taus; men Ref fortalte ham Magnus's Død og sidste Billie, samt hans Bøn for Thorer. Da sagde Svein rørt: „Du skal være velkommen hos mig, Thorer! og jeg skal vise dig al Hæder; thi saa tror jeg, den gode Kong Magnus vilde have handlet mod min Broder, hvis dette havde hændet ham." Han svor aldrig mere at ville forlade Danmark og red tilbage til Skaane. Han holdt siden Thorer sit givne Ord. Dgsaa Magnus's Moder Alfild modtog han hæderligen, da hun søgte Dphold hos ham for ikke at vende tilbage til Norge efter sin Søns Død¹⁾.

Magnus's Lig blev i Nidaros modtaget med Jammerklager af det tilstrømmende Bysfolk og jordet i Clemenskirken, hvor den Afdøde havde ladet sin Faders, den helige Olafs, Legeme sætte over Høialteret i en herlig Sølvkiste²⁾. Mangen djærv Helt, siige Sagaerne, stod grædende

¹⁾ Sn. Harald Haardr. S. Kap. 29. 30. Alfild skal senere være dragen til England, som Nogle holde for at være hendes Fædreland, og der være død i et Kloster i Malmesbury henved 1060 (Suhm, Danm. Hist. IV, 172—173).

²⁾ Sn. Magnus d. godes S. Kap. 11. Harald Haardr. S. Kap.

over Magnus's Grav, og hele Norge sørgede over ham; thi han var den venfæleste af alle Konger, lobet baade af Venner og Fiender¹⁾).

Harald Sigurdsøn Haardraade.

Da Magnus den gode ei efterlod flere Børn end en ung Datter, Ragnhild, saa var ved hans Død Ingen nærmere til Norges Rige end Harald Sigurdsøn. Strax han kom til Viken, stevnede han Borgarthing og blev her tagen til Konge; siden gennemfør han hele Landet og fandt ingensteds Modstand; ogsaa paa Drething blev Riget ham tildømt²⁾. Han sad derpaa om Vinteren i Throndhjem og egtede for at styrke sin Magt Thora, en Datter af den mægtige Thorberg Arnesøn paa Gisse og Ragnhild, Erling Skjalgsøns Datter, uagtet hans første Kone, den gardiske Elisabeth, endnu levede³⁾.

Imidlertid havde Svein Ulfson paany underlagt sig hele Danmark, og paa Viborg Thing gav den jydsk Hovding, Thorkel Geyfa, ham anden Gang Kongenavn. Danerne troede nu, at de ei mere behøvede at frygte Nordmændene; Thorkel Geyfas Døtre gjorde endog Ankere af Ost og sagde med Spot, at disse skulde nok holde Haralds

29. 30. Efter Snorre skulde man tro, at Svein allerede havde faaet Underretning om Magnus's Død, før Thorer kom til ham; de vidtløftigere Kongesagaer derimod sige alle, at Thorer og Aef først bragte ham Tidenden.

- 1) Den Tidsregning for Magnus's Historie, som her er fulgt, er den, som de gamle Sagaer nærmest synes at medgibe; den stemmer imidlertid ikke ganske med de nyere Historieforskers (Torfaus's, Suhms og S. Thorlacius's i 3die Bind af den kjøbenhavnske Udgave af Heimskringla).
- 2) Sn. Harald Haardr. S. Kap. 29. Fagrfinna Kap. 180. 181. og de vidtløftigere Kongesagaer (Fornm. S. VI, 237).
- 3) Sn. Harald Haardr. S. Kap. 33.

Skibe, hvis han atter kom til Danmark. Men de maatte snart sande, at Harald ei var dem en mindre farlig Fiende end Magnus. Han udbød om Vaaren (1048) halv Almenning af Norge, seilede over til Jylland og herjede vide omkring i Landet. Thorkel Geyfas Gaard brændte han og førte hans Døtre fangne til Skibene; dog overlod han dem siden til Faderen mod en svær Løsepenge. Om Høsten vendte han igjen tilbage til Norge¹).

De Rigdomme, som Nordmændene havde vundet paa dette Tog, gjorde dem villige til at følge deres Konge paa flere. Begge de næste Sommer (1049 og 1050) angreb Harald Danmark og herjede Landet skrækkeligen. Hver Høst vendte han tilbage til Norge med Flaaden ladet af Bytte og sagde spottende, at det var uvist, om Svein i et halvt Aar havde betalt større Skat. Svein havde vel sin Flaade samlet og truede med at gjøre Gjengjæld i Norge; dog gif dette aldrig for sig; det kom ikke engang til noget Slag mellem Kongerne. Endelig sendte Svein om Vinteren (1050) Bud til Harald, at han næste Sommer vilde møde ham ved Gautelven; der skulde de holde et afgjørende Slag eller og forliges. Den norske Konge modtog Tilbudet, og paa begge Sider rustede man sig. Om Vaaren (1051) drog Harald med halv Almenning til det aftalte Stevne, men fandt ikke Svein. Denne laa nemlig ved Sjælland med sin Flaade. Da Harald hørte dette, skal han have sagt: „Bedre mon det tykkes Danerne at drive Sviin til Skoven, end stride med os Nordmænd!“ Han lod største Delen af sin Hær fare hjem; selv drog han med sin Hird, Lendermændene og de Bønder, som boede Danmark nær-

¹) En. Harald Gaardr. S. Kap. 30—32. Om Thorkel Geyfas Døtre fortælles udførlig i de vidtløftigere Kongesagaer (Fornm. S. VI, 252—254. Flåtøbogen III, 335 flg.)

mest, over til Jylland og herjede Kysten lige til Heidaby, hvilken han indtog og brændte²).

Da Harald efter dette Hærverk vendte tilbage med 60 store Skibe, sterkt ladede med Bytte, og seilede forbi Thjod (Thy paa Nordvestkysten af Jylland), kom Kong Svein oven fra Landet med en stor Hær og indbød sin Fiende til et Landslag. Harald svarede kun ved at indbyde Svein til et Sotlag; der skulde Nordmændene møde Danerne, om end disse vare dobbelt saa mange; derpaa fortsatte han sin Vej. Men ved Skagen fik han Modvind og maatte om Natten lægge ind under Væssø. Om Morgenen efter var der tyk Taage; men da Solen stod op, var det at see paa Havet mod Sønden, ligesom mange Ild brændte. Det blev Harald sagt, og strax han saa det, raabte han: „Tager Tjældingerne bort og rør! Danerne komme! Der, hvor de ere, har Taagen spredt sig, og Solen skinner paa Skibenes gyldne Dragehoveder.“ Det var, som han sagde: Svein var kommen med en stor Flaade. Paa begge Sider roede man nu af alle Kræfter, men de norske Skibe gif senere, da de vare sterkt ladede, og Fienden nærmede sig meer og meer. I denne Nød lod Harald Klæder og Kostbarheder binde paa Stokke og kaste i Søen for muligen derved at opholde Fienden. De forreste Skibe af den danske Flaade standsede ogsaa for at opfange Godsæt. Men da Svein selv kom til, eggede han sine Mænd til at ro paa. „Det vilde være en stor Skam,“ sagde han, „om Fienden undslap, nu han er saa svag.“ Harald saa atter de Danske nærme sig og bød at lette Skibene ved at styrte den tunge Ladning overbord. Men heller ikke dette hjalp. Da lod han de danske Fanger binde paa Planker og tomme Tønder og kaste i Havet. Svein kjendte sine Landsmænd og bød Skibsfolket redde dem; Danerne sinkedes, og Nord-

¹) Sn. Harald Haardr. S. Kap. 34 og de udførligere Kongesagaer (Fornm. S. VI, 255—259. Flatsøbogen III, 338—340).

mændene undkom. Da Svein vendte tilbage med sin Flaade, fandt han under Læss 7 norske Skibe med Ledingsfolk og Bønder, der vare blevne sildigere færdige end den øvrige Hær. Mange raadete Svein til at lade disse dræbe til Hevn. Men han lod dem uskadte drage bort, da de bade om Fred og bøde Løsepenge¹⁾.

Efter at Harald denne Gang lykkeligen var kommen tilbage til Norge, synes han for en Stund at have ophørt med sine større Anfald paa Danmark og derimod søgt at befæste sit Herredomme hjemme. Her var han lige lidet elsket baade af Almue og Hovdinger: den første plagede han med haarde Paalæg, og de sidste Magt stræbte han at nedtrykke. Derfor fik han Tilnavnet Haardraade. Folket holdt sig dog roligt; thi det agtede hans Duellighed og frygtede hans Strengthed²⁾. De mægtigste norske Hovdinger paa denne Tid vare de med Lade-Jarlernes Æt beslægtede og besvogrede. Paa Oplandene levede Drm Eilifssøn Jarl og Haakon Ivarssøn, den første en Dattersøn af Haakon Lade-Jarl³⁾, den anden en Datters Sønneson af Samme⁴⁾; paa Jæderen var Uslaf Erlingssøn paa Sole, gift med Svein Jarls Datter

1) Sn. Harald Haardr. S. Kap. 35 og overensstemmende i de øvrige Sagaer.

2) Sn. Harald Haardr. S. Kap. 36 og 43.

3) Drm Jarls Moder var Ragnhild, Haakon Ladejarls Datter. Sn. Harald Haardr. S. Kap. 42 og Saga om Sigurd, Inge og Gystein Kap. 17.

4) Haakons Fader hed Ivar Hvite og var en mægtig Lendermand paa Oplandene i Olaf den helliges Tid; han var en Dattersøn af Haakon Ladejarl, men Sagaerne nævne ikke hans Moders Navn. Han skal have været en rask og driftig Mand, men tillige meget urolig og ustadig. Sandsynligviis var det denne samme Ivar Hvite, som en Stund opholdt sig hos Kong Knut den mægtige og paa hans Bud dræbte Ulf Jarl i Kirken i Roskilde (Sn. Olaf d. hell. S. Kap. 163 og ovfr. S. 395).

Sigrid¹⁾); men i Spidsen for dem alle stod den mægtige Einar Thambarfskjælver, der var gift med Bergljot, Haakon Jarls Datter. Vel var Einar besvovret med Kongen: hans Son, Eindride, den fagreste og raskeste Ungling i Norge, var gift med Sigrid, en Datter af Ketil Kalf paa Ringenes og Gunnhild, Haralds Søster; men Einar havde været Kongen imod, baade da det gjaldt om Norges Deling og om at vinde Danmark. Derfor var Harald ikke hans Ven; dog havde han ladet ham beholde de store Indkomster, han fra ældre Tider var i Besiddelse af. Einar raadede aldeles over Ud-Thronderne og var meget vensæl. Han alene vovede aabenbart at trodse Kongen, naar han syntes denne gif for vidt i Udøvelsen af sin Magt. Han førte Ordet for Bønderne til Thinge og sagde ofte i selve Haralds Paahør, at Folket ikke vilde taale noget Brud paa Lov og Landsret. Heraf reiste sig mellem Einar og Kongen idelige Tvistigheder, som deres fælles Venner havde ondt nok ved at faa bilagte. Undertiden gif ogsaa Einar for vidt i sin Trods. Saaledes borttog han engang i Nidaros med væbnet Magt for Haralds Dine en Tyv, der var bragt paa et Møde for at dømmes. Den Unklagede havde været i Einars Tjeneste og havde vundet hans Yndest, og Einar mistvilede om, at Kongen paa hans Bøn vilde frigive ham²⁾. Men skjønt Harald stedse følte sig indskrænket ved den gamle Lendermands Myndighed, var det dog ei let at blive af med ham. Einar omgav sig med mange Mænd paa sin Gaard, og end flere havde han hos sig, naar han drog til Nidaros. Engang kom han did med 8 Langskibe og 500 Mand; Kongen, der fra en Loftsvale saa ham gaa i Land, kunde ikke dølge sin Uvillie:

1) Svein Jarls anden Datter Gunnhild var gift med Kong Svein Ulfson. Sn. Harald Haardr. S. Kap. 42.

2) Sn. Harald Haardr. S. Kap. 45.

„Einar,“ sagde han i en Bise, „vil snart drive mig af Riget, hvis ei min Dres tynde Mund faar kysset ham¹⁾.“

Harald vidste imidlertid vel, at flere af Landets Hovdinger ikke vare ham huldere end Einar, om de end dulgte sin Uvillie. Han maatte frygte, at de engang kunde gjøre fælles Sag med hans Fiende Svein Ulfson, og vilde derfor prøve deres Troskab. Han løsgav hemmeligen nogle danske Fanger under den Betingelse, at de skulde drage omkring til Lendermænd og mægtige Bønder, give sig ud for Danekongens Sendemænd, uddele Gaver og bede om Understøttelse for Svein, hvis han angreb Norge. De kom til mange Hovdinger og bleve meget forffjelligen modtagne. Nogle viiste dem bort med Foragt; andre derimod gave Svein gode Løfter. Da Sendemændene kom til Einar, svarede denne dem: „Vel veed jeg, at Harald ikke er mig god; Kong Svein derimod sender mig ofte venlige Hilsener, og jeg vil gjerne være hans Ven. Men kommer han til Norge med en Hær og herjer Kong Haralds Land, da skal jeg modstaa ham af al Magt og yde min Konge den Hjælp, jeg formaar.“ Da Harald hørte dette Svar, udbrød han: „Det kunde jeg tro; ærligen vilde Einar tale, og dog af lidet Venskab mod mig.“ Han drog fiden om paa Gjestebud og straffede med store Bøder eller med Døden dem, der havde viist sig som hans Fiender²⁾.

Mod Einar derimod begyndte han nu at vise sig venligere og indbød ham til et Gjestebud i Nidaros. Einar kom, blev hæderligen modtagen og sad Kongen nærmest. Dagen gik hen i Glæde, og om Kvelden, da Bordene vare borttagne, satte Kongen og hans Gjester sig i en Ring i Gulvhalmen; Dyrer bleve lagte bag Ryggen paa Harald og

1) En. Harald Haardr. S. Kap. 44.

2) Denne List af Harald omtales ei af Snorre, men alene i de vidtløftigere Kongesagaer. (Formn. S. VI, 275—279. Flatabogen III, 347—349).

Ginar, og nu begyndte den første at fortælle om sine Bedrifter i fremmede Lande. Under Fortællingen sovnedes den gamle Høvding. Kongen blev fornærmet over denne Mangel paa Opmerksomhed og lod en vis Grjotgard, sin Frænde, stikke en Halmviff i Haanden paa den Sovende. Ginar vaagnede og merkede, hvad der var skeet; dog dulgte han for Dieblicket sin Brede og gif rolig til Sengs. Men om Morgenen efter brød han med sit Følge ind paa det Loft, hvor Grjotgard sov, og dræbte ham. Nu var det gamle Fiendskab mellem Ginar og Kongen vakt paany; alligevel lagde endnu engang begges Benner sig imellem, og et Forligsstevne blev aftalt i Kongsgaardens Maalstue¹⁾.

Paa den bestemte Tid gif Ginar med sit Følge til Stevnet. Da han kom ind i Gaarden, bød han sin Søn, Eindride, at blive staaende udenfor ved Døren. „Ingen,“ sagde han, „vil da skade mig.“ Selv gif han ind i Maalstuen. Her var Kongen og havde ladet drage Lemmen for Bjoren, saa det var dunkelt inde. „Mørkt er det i Kongens Hal,“ sagde Ginar, da han kom ind, og i det Samme blev han angreben baade med Hug og Stik. Han merkede Svingen og raabte: „Hvast bide nu Kongens Hunde!“ styrtede frem mod Harald og hug efter ham. Men Kongen var i en dobbelt Brynje og blev ikke saaret. Eindride hørte Larmen udenfor og brød ind; men han blev fældet tilligemed sin Fader. Vel eggede Bønderne, der havde ledsaget Ginar, hinanden indbyrdes og sagde, at det var Skam ikke at hevne deres Høvding; men de manglede en Anfører, og Kongen havde allerede fylket sine Mænd og ladet sin Fane reise. Da der Intet blev af Angrebet, gif Harald ombord

¹⁾ Denne Begivenhed omtales ogsaa kun i de vidtløftigere Kongesagaer (Fornm. S. VI, 279—281. Flatsbogen III, 349. 350), men ei hos Snorre. Denne lader Mødet med Kongen finde Sted for at bilægge den Uenighed, der var opkommen mellem ham og Ginar, da den Sidste havde befriet Lyven.

paa sine Skibe. Imidlertid spurgte Bergljot i sit Herberge Ginars Fald. Hun ilede til Kongsgaarden og eggede Bønderne til Kamp. Men i det Samme saaes Kongen at ro ud af Vaen. Da udbrod Bergljot: „Nu savne vi Haakon Ivarsson, vor Frænde; ei skulde Ginars Banemand ro ud af Elven, stod Haakon paa Abakken.“ Hun lod Ginars og Gindrides Lig jorde med Pragt i Clemenskirken ved Kong Magnus's Grav¹⁾.

Mordet paa Ginar vakte i Throndhjem saa stort Had mod Harald baade blandt Bønder og Lendermand, at Intet hindrede dem fra Opstand uden Savnet af en Anfører; og dette kunde snart blive afhjulpet. Haakon Ivarsson, de Faldnes Frænde, havde allerede tidlig udført store Bedrifter paa Vikingetoge²⁾; han var en gjæv og hædret Mand, udmerket fremfor alle Nordmænd i Styrke og Ekshenhed. Ham havde Bergljot udseet til at være Ginars Hevner, og sendte ham strax Bud med Opfordring at stille sig i Spidsen for Kongens Fiender. Harald havde forudseet Faren og søgt at afverge den. Han var fra Nidaros dragen til Austraaatt paa Yrjar, hvor hans Lendermand og Ven, Finn Arnesson, boede³⁾. Da Finn af Kongen hørte, hvad der var skeet, udbrod han i sin Hidsigthed: „Du handler ilde i to Maader: først gjør du alt Ondt, og siden er du saa ræd, at du ei veed, hvor du skal gjøre

1) Sn. Harald Haardr. S. Kap. 45 og overeensstemmende i de øvrige Kongesagaer, lidt vidtløftigere i Morkinskinna og Flatøbogen.

2) Haakon havde faret i Viking sammen med Kong Haralds Søstersøn Guthorm, en Søn af Ketil Kalf paa Ringenes; Finn Arnesson skal ogsaa have været med paa disse. See Sn. Harald Haardr. S. Kap. 46 og om Guthorms Toge i Vesten nøiere Efterretninger sammesteds Kap. 56. 57.

3) Finn var gift med en Datter af Halfdan, Sigurd Syrs Søn, Haralds Broder. Enorre (Kap. 46) kalder hende Bergljot; i nogle af de vidtløftigere Kongesagaer (Fornm. S. VI, 283) kaldes hun Thorbjørg.

af dig." Kongen lo kun til hans Hestighed og bad ham stræbe at bringe Forlig istand. Finn spurgte, hvorledes han vilde lønne ham, hvis han paatog sig dette farlige Grinde; „thi baade Thrønder og Dplændinger," sagde han, „ere dig saa fiendste, at de neppe spare din Sendemand, med mindre det kunde være for hans egen Skyld." Harald bad ham udvirke Forliget; siden kunde han fordre, hvad han vilde. Men Finn bad strax om Tilladelse for sin Broder Ralf at komme tilbage til Norge og der faa sine Gien- domme og sin forrige Verdighed igjen. Dette lovede Kongen under Bidner. Derpaa spurgte Finn, hvad han skulde byde Haakon Ivarssøn. Kongen bad ham høre, hvad han fordrede; „skulde det behøves," sagde han, „saa afflaa ham Intet uden Kongedømmet ene."

Efter denne Samtale for Kongen til Møerne for at samle Folk, men Finn drog ind til Midaros med 80 Huus- karle. Han holdt Thing med Bønderne og fraraadede dem at stride mod deres Konge. Han mindede dem om al den Ulykke, der havde reist sig af Opstanden mod den hellige Olaf, og forsikkrede dem, at Kongen vilde bøde Drabet efter de viseste Mænds Dom. Ved sin snilde Tale bragte Finn det endeligen saavidt, at Bønderne lovede at lade Sagen staa hen, indtil Bergljots Sendebud kom tilbage fra Haakon Ivarssøn. Saasnart dette var udrettet, skyndte Finn sig over Orkedalen og Dovrefjeld til Oplandene. Her fik han først Orm Jarl, der var gift med hans Datter Sigrid, paa sin Side. Derpaa holdt de begge Stevne med Haakon Ivarssøn. Denne erklærede strax, at han fandt sig skyldig til at hevne sine Frænder, og i Throndhjem ventede han at faa Folk nok til en Opstand. Men Finn foreholdt ham, hvor meget bedre det var at tage mod hæderlige Bøder af Kongen end reise Opstand mod ham. „Bliver du overvunden," sagde han, „da har du Fred og Gods forbrudt; og seirer du end, saa mon du dog kaldes

en Drottenssviger." Jarlen understøttede Finns Ord, og efter nogen Overveielse erklærede endelig Haakon, at han vilde forlige sig med Harald, hvis denne gav ham Magnus den godes Datter Ragnhild til Egte med en sømmelig Hjemmegift. Dette indrømmede og stadfæstede Finn paa Kongens Begne og vendte derpaa tilbage til Throndhjem. Her lagde Uroligheden sig, saasnart Forliget spurgtes; thi Einars Frænder og Benner havde sat al sin Lid til Haakon Ivarsson¹⁾.

Opfyldelsen af Forliget mødte imidlertid snart Banstikigheder. Da Haakon kom til Kongen, erklærede vel denne, at han vilde holde alt, hvad Finn paa hans Begne havde lovet; dog maatte Haakon selv see til at vinde Ragnhilds Samtykke. Men da han nu beilede til Kongedatteren, svarede hun: „Dste maa jeg føle, at Magnus, min Fader, er død, og nu mest, da jeg skal giftes med en Bonde. Aldrig vilde min Fader have giftet mig med ringere Mand end en Konge; det er derfor ei at vente, at jeg skulde ville egte En, der ei engang er Jarl.“ Haakon bad nu Kongen om Jarlnavn; men Harald svarede, at Kongerne Olaf og Magnus ei havde tilladt, at der var meer end een Jarl ad Gangen i Landet, og heri vilde han ingen Forandring gjøre; ei heller vilde han berøve Orm Gilisfson hans Verdighed. Haakon saa nu, hvorledes Sagen stod; han beskyldte Kongen for at have brudt sit givne Ord og forlod Norge i Brede²⁾.

Finn Arnesson var allerede meget utilfreds over Haralds Fremfærd mod Haakon; dog fik han snart end større Marsag til Klage. Ralf, hans Broder, havde, siden han forlod Norge, sværmet om i Biking og havt Bintertilhold hos Thorfinn Jarl paa Orknøerne. Men da Finn sendte

1) En. Harald Haardr. S. Kap. 46—48 og stemmende dermed Fornm. S. VI, 282—286.

2) En. Harald Haardr. S. Kap. 49. Fornm. S. VI, 288—290.

ham Bud om Forliget med Harald, vendte han hjem til sit Fædreneland. Han svor Kongen Lydighed og fik alle sine Eiendomme og Indkomster tilbage. Næste Sommer fulgte han Harald paa et Tog til Danmark. En dansk Hær var samlet paa Fyen; alligevel vilde Harald der gjøre Landgang og sendte Ralf med en Deel Folk forud; selv lovede han hastigen at komme ham til Hjælp med Hovedhæren. Ralf gik i Land, stødte snart paa den overlegne Fiende, maatte flygte og faldt paa Flugten med mange af sine Mænd. Kongen kom først til, da Striden var forbi, og lod Ralfs Lig bringe til Skibene. Finn blev forbitret paa Kongen for sin Broders Død. „Harald,“ sagde han, „havde forraadt Ralfs Liv; ogsaa ham selv havde han sveget, idet han fik ham til at lokke sin Broder i Kongens Bold.“ Mange sagde nu, at Finn havde været taabelig, naar han kunde tro, at Harald af Hjertet vilde tilgive Ralf; og paa Kongen selv merkede man, at han syntes vel om, hvad der var skeet. Dette kunde den ærlige Finn ei taale: han forlod Norge og drog til Danmark. Efter flere hemmelige Samtaler med Kong Svein gik han denne til Haande, fik Jarlsnavn af ham og Halland at styre. Her var han siden i lang Tid Landvernsmand mod Nordmændene ¹⁾.

Haakon Ivarssøn havde ogsaa, da han forlod Norge, taget sin Tilflugt til Kong Svein, der var besvogret med ham ved sit Giftermaal med Gunnhild, Svein Jarls Datter. Han blev vel modtagen i Danmark og sat til Landvernsmand mod de vendiske og kuriske Vikinger. Haakon udførte en Tidlang sit Hverv med megen Dygtighed; men omsider faldt han i Sveins Unaade. Denne Konge havde en Søstersøn ²⁾ ved Navn Asmund, hvem han selv havde

¹⁾ Sn. Harald Haardr. S. Kap. 53—55. Fornm. S. VI, 293—295.

²⁾ Saaledes Snorre (Kap. 51); efter Andre var Asmund en Søn af Sveins Broder Bjørn.

opfofret, og som han yndede meget. Asmund var en djærv, men urolig Ungling. Han øvede Ufred i Landet og voldte flere Mord. Kongen fangede ham og lod ham en Tid lægge i Lænker; men saasnart han var bleven fri, flygtede han fra Hirten, samlede Folk og Hærskibe, blev Viking og ranede baade uden- og indenlands. Mange klagede for Kongen over det Hærverk, han øvede. Svein svarede, at man herom maatte tale til Landvernsmanden, Haakon Ivarssøn. „Det var mig sagt,“ lagde han til, „at Haakon var en modig Mand; men nu synes det mig, som han holder sig tilbage, hvor der er nogen Fare.“ Disse Kongens Ord kom siden med mange Tillæg Haakon for Dre. Strax rustede han sig, opsogte Asmund og lagde til Kamp mod ham. Efter en haard Strid besteg Haakon Vikingens Skib og fældede ham med egen Haand. Han skyndte sig derpaa til Svein og traadte frem for denne, som han sad til Bords. Haakon lagde Asmunds afhugne Hoved paa Bordet for Kongen og spurgte, om han kjendte det. Kongen taug, men blev rød som Blod. Haakon forlod Hallen. Kort efter sendte Svein ham Bud, at han skulde drage bort af hans Tjeneste; selv vilde han intet Meen tilfoie ham, men han kunde ei svare for sine Frænder. Haakon vendte nu tilbage til Norge, hvor han blev modtagen med Glæde af sine Benner. Mange gjæve Mænd søgte at forlige ham med Harald, og dette lykkedes. Drm Jarl var imidlertid død, og da Haakon fik Jarlsnavn og Ragnhild til Egte, svor han Kongen Troskab¹⁾.

Paa denne Tid kom Harald i Stridigheder med Geistligheden, der i de fleste af Europas Lande allerede begyndte at tilegne sig en Myndighed, for hvilken den verdslige

¹⁾ Sn. Harald Haardr. S. Kap. 50—52. Fornm. S. VI, 290—293. Det er umuligt med Sikkerhed at bestemme Tiden for hver enkelt af de her fortalte Begivenheder; af Sagaerne seer man kun, at de maa være indtrufne mellem 1051 og 1061.

Magt maatte boie sig. De bremiske Erkebisper havde af Paven faaet Opsynet med Kirken i hele Norden; fra dem vare Troens Forkyndere udgaaene til Danmark og Sverige, og derfor var ogsaa deres geistlige Overherredomme erkjendt i disse to Lande. Norge derimod var blevet omvendt af sine egne Konger ved engelske Læreres Hjælp og fandt sig saaledes den bremiske Kirke mindre forpligtet. Harald iagttog ikke at sende sine Biskopper did for at indvie, men lod det skee i Frankrige eller England. Dengang var den virksomme og ærgjerrige Adalbert Bremens Erkebiskop (1043—1072). Han vilde intet Indgreb taale i de ham af Paven forundte Rettigheder og sendte Breve til den norske Konge, hvori han strengt foreholdt ham hans Skyldighed mod den bremiske Kirke og tillige bebreidede ham at have anvendt de fromme Gaver, som samledes ved den hellige Olafs Grav, til at lønne sine Krigsmænd. Men Harald var ikke vant til at taale nogen fremmed Indblanding i sit Riges Anliggender. Han bortviiste Erkebiskoppens Sendebud med Foragt og sagde, at han ikke kjendte nogen Erkebisp eller Herre i Norge uden Harald ene. Adalbert tog nu sin Tilflugt til Paven, og Alexander II (udvalgt 1061) lod et Brev udgaa til Harald, hvori denne og de norske Biskopper formanedes til at bevise den bremiske Erkebiskop, som Pavens Vikarius i Norden, den skyldige Underdanighed. Alligevel synes det aldrig at have lykkets Bremens Erkebisper at erholde et fuldkomment Herredomme over den norske Kirke. Landet laa dem for fjærnt, og Folket havde endnu kun et utydeligt Begreb om Pavens Myndighed¹⁾.

Under alt dette vedblev Harald at gjøre smaa Anfald paa Danmark og anlagde Kjøbstaden Oslo for at være sine Fiender saameget nærmere²⁾. Om Vaaren 1061 drog

¹⁾ Adam af Bremen III, 16.

²⁾ Man veed ei, i hvilket Aar Oslo er anlagt; af Sagaerne kan man kun slutte, at det maa være skeet før 1060. — Under disse

han med nogle lette Skibe over til Jylland og indad Limfjorden. Han herjede paa begge Sider, uagtet Indbyggerne gjorde ham Modstand. Men da Harald var kommen langt ind i Fjorden, fik han vide, at Danekongen med en stor Flaade forfulgte ham og spærrede Indløbet. Det gik imidlertid seent for de danske Skibe, som eet ad Gangen maatte seile ind gennem det trange Farvand. Denne Omstændighed benyttede Harald til sin Redning. Han drog nemlig i største Skynding til Fjordens Ende, hvor et smalt Eid stiller den fra Besterhavet. Hid kom han om Aftenen, lod om Natten sine Skibe løse og trække over Eidet; om Morgenen vare de atter ladede, og Harald seilede tilbage til Norge. Han lovede næste Gang at komme tilbage til Danmark med større Skibe og flere Folk¹⁾.

Om Vinteren efter dette Tog sad Harald i Nidaros og sendte herfra Opfordring til Kong Svein at møde næste Vaar ved Gautelven for enten ved Forlig eller Kamp at afgjøre, hvo der skulde beherske begge Riger. Derpaa lod han Almennig udbyde over hele Norge. Om Vaaren (1062) forlod han Nidaros og styrede selv et stort og prægtigt Drageskib paa 35 Rum, som han havde ladet bygge om Vinteren. Alt som han drog sydefter, samlede Hæren sig til ham. Blandt de Høvdinge, der fulgte ham paa dette Tog, vare Haakon Jvarssøn Jarl, Skjalg Erlingsøn fra Jæderen og Ulf Uspakssøn, Kongens Stallare. Denne sidste var en Islænding, som havde tjent med Harald i Konstantinopel og ved sin Tapperhed og

Anfald paa Danmark maa det, hvis man tør tro Saxo, have været, at Svein angreb Nordmændene med større Hidseghed end Forsigtighed ved Djursaa (Aaen, der løber ud af Kollindsfund paa Jyllands Østkyst, og ved hvilken Kjøbstaden Grenaa ligger). Nordmændene seirede, og den største Deel af de jydse Krigsfolk sprang for at undgaa Fiendernes Vaaben i Søen og druknede (Saxo, 11te Bog, Müllers Udg. S. 551. 552).

¹⁾ Om dette Tog see Sn. Harald Haardr. S. Kap. 60.

Ærlighed vundet hans Venſkab. Kongen havde efter Tilbagekomsten til Norge giftet ham med Torunn Thorbergsdatter, Dronning Thoras Søster¹⁾. I Viken blev Flaaden noget opholdt ved Modbør; men omsider kom den lykkeligen til Gautelvens Munding²⁾.

Kong Svein havde ogsaa samlet en stor Hær og Flaade, men holdt sig under Sjælland og Fyen. Da Harald merkede, at hans Fiende ikke efter Aftale vilde møde ham, lod han største Delen af Bondehæren drage hjem og beholdt kun tilbage 150 store og velrustede Skibe; med disse herjede han i Halland og lagde ind i Vosfjorden³⁾. Men pludseligen ankom Svein med 300 Skibe. Harald holdt nu Raad med sine Mænd, om han skulde stride mod denne Overmagt. Mange raadede til Flugt; men Haakon Jarl vilde kjæmpe: „Nordmændene,“ sagde han, „havde større Skibe end Danerne og vare desuden vante til at beseire Fiendens Overmagt.“ Dette var ogsaa Haralds Mening. „For skulde vi falde,“ sagde han, „den Gne over den Anden, før vi skulle fly.“ Han ordnede sin Flaade. I Midten laa hans eget Drageskib og ved Siden Ulf Stallares. I den ene Fylkingearm var Haakon Svarssøn, i den anden Thronderhøvdingerne. Danerne paa deres Side troede allerede at have Nordmændene i sin Magt og droge til Kamp med sikkert Haab om Seir. Sex Jarler fulgte Kong Svein; han lagde frem med sit eget Skib midt i Flaaden, og Finn Arnesøn var ham nærmest. Paa begge Sider bandt man i den midterste Deel af Fylkingen Skibene sammen, men lod dem i Floiene være løse⁴⁾.

Da den norske Flaade var ordnet, lod Kong Harald blæse Hærblæst og roede hastigen frem. Ved Mundingen

1) Om Ulf Uspatssøn see Sn. Harald Haardr. S. Kap. 38.

2) Sn. Harald Haardr. S. Kap. 62.

3) Fjorden, som gaar ind til Laholm i Halland.

4) Sn. Harald Haardr. S. Kap. 63.

af Nisaaen¹⁾ begyndte nu St. Laurentii Dag (10de August) om Aftenen en skarp Strid, der varede hele Natten. Haakon Jvarsson havde sine Skibe lose og lagde til, hvor det behøvedes; Danerne vege overalt for ham. Skjalg Erlingsøns Skib, der laa nær Kysten, drev under Striden paa Grund og fjæredede op. I denne Stilling blev det angrebet af den danske Landhær og Skjalg dræbt med alt sit Folk. Ellers kjæmpede Nordmændene med Held, og da Natten led mod Enden, besteg Harald Kong Sveins Skib. Det blev snart ryddet, Kongens Fane nedhuggedes, Besættningen faldt eller styrtede sig i Søen. Nu flygtede alle de danske Skibe, der vare lose; men af dem, der havde været sammenbundne, laa 70 ode tilbage²⁾.

Kong Harald forfulgte de Flygtende, men Haakon Jarl laa efter; thi han kunde ikke komme frem for Trængselen af Skibe. Da roede en stor Mand med en sid Hat paa Hovedet til Vøstingen af Jarlskibet og spurgte efter Haakon. Denne var i Forrummet og forbandt en Saaret. Han saa til den Fremmede og spurgte om hans Navn. „Bandraad (Raadvild) er her,” var Svaret; „tal med mig, Jarl!” Da hældede Haakon sig ud over Skibsbordet, og den Ubekjendte sagde: „Jeg beder dig om Livet, hvis du vil unde mig det.” Haakon kjendte nu Kong Svein; han reiste sig strax og bød to af sine troeste Mænd at stige i Baaden til Bandraad og føre ham i Land. De skulde følge ham til Karl Bonde, Jarlens Ven, og bede denne bringe den Fremmede i Sikkerhed. De roede afsted, og Bandraad styrede. Det var i Lysningen, da Bevægelsen var som størst i den norske Flaade; overalt, hvor de mødte

¹⁾ Nisaaen løber ud i Havet ved Halmflad i Halland.

²⁾ Elaget beskrives af Sn. Harald Haardr. S. Kap. 65 og noget udførligere i andre Bearbejdelser af Sagaen (Fornm. S. VI, 311—320. Flatsbogens III, 361—364). Jvfr. Caro, 11te Bog, Side 552—554.

Skibe, nævnte Jarlens Mænd sig og droge uhindrede frem. Tidlig om Morgenen kom de lykkeligen til Karl og sagde sit Grinde. Bonden modtog dem vel og lod sig ei merke med, at han kjendte Kongen. Han skaffede Vandraad en Hest og gav ham sin egen Søn til Ledfager paa Veien. Jarlens Mænd roede derpaa tilbage til sin Herres Skib, og det var længe en Hemmelighed, hvorledes Svein var undkommen fra Striden ¹⁾).

Harald havde imidlertid snart standset med at forfølge de Flygtende og var vendt tilbage til de øde Skibe. Finn Arnessøn, der var meget gammel og næsten blind, havde ei villet flygte. Da Danerne forlode ham, satte han sig i Løstingen paa sit Skib og blev her tagen til Fange. Harald var munter, da Oldingen lededes frem for ham. „Her mødes vi nu, Finn!“ sagde han; „sidst saaes vi i Norge. Dine danske Hirdmænd have ei staaet fast om dig, og Nordmændene have ondt ved at slæbe dig med sig, gammel og blind som du er.“ „Meget ondt,“ svarede Finn, „maa Nordmændene gjøre paa dit Bud.“ Kongen spurgte, om han vilde have Fred. „Ikke af dig, din Hund!“ var Finns Svar. Harald lo og havde Glæde af at tirre den Gamle. „Vil du da,“ sagde han, „tage mod Fred af Magnus, din Frænde?“ Magnus, Kongens Søn, styrede nemlig et Skib i Flaaden. „Hvad mon den Hvalp raade for Fred?“ svarede Finn. Kongen spurgte da, om han vilde tage Fred af Dronning Thora, sin Broderdatter. Da kunde Finn ei længer styre sine Ord: „Det er ei Under,“ udbrod han, „at du har bidt saa vel fra dig, siden Mæren fulgte dig.“ Alligevel fik Finn Fred og dvælede en Stund hos Kongen, men var stedse vred og bitter i sine Ord. Harald gav ham da Lov at vende tilbage til Danmark, og Oldin-

¹⁾ Sn. Harald Haardr. S. Kap. 66. 69. Fagstf. (Kap. 193) og Norkinf. omtale ikke Haakon Jarl som den, der hjalp Kong Svein til at undkomme af Slaget.

gen var glad ved at komme bort jo før jo heller. Han blev sat i Land og vel modtagen af Hallandsfarerne¹⁾.

Harald opholdt sig en Stund under Hallands Kyst for at dele Byttet og lade de Døde jorde. Der blev for-gjæves søgt efter Kong Sveins Lig; dog tvivlede man ikke om, at han var falden. Men pludselig rygtedes det, at Svein var kommen til Sjælland, havde samlet Levningerne af sin Hær og forøget den med friskt Folk. Da saa Harald, at der for denne Gang Intet mere var for ham at udrette i Danmark; han drog med Flaaden til Dølo og gav sin Hær Hjemlov²⁾.

Efter Tilbagekomsten til Norge talede Kongens Mænd ofte med hinanden om Nisaaflaget, og altid vare de enige om, at Haakon Jarl mest havde udmerket sig og bidraget til Seieren. Denne megen Ros mishagede Harald³⁾; imidlertid skiltes han og Haakon som Venner. Kongen tog sit Vintersæde i Dølo; Jarlen drog til sit Rige paa Dplandene. Men den følgende Vaar (1063) rygtedes det i Hirden, at Haakon havde reddet Kong Sveins Liv. Engang nemlig, da Haralds Mænd over Drikkebordet talede om Nisaaflaget og efter Sedvane ophoiede Jarlen, sagde en af dem: „Det kan være, at Flere have stredet djærvt ved Nisaa, end Haakon, men Ingen havde dog den Lykke som han.“ „Hans største Lykke,“ svarede de Andre, „var, at han drev Danerne paa Flugten.“ „Større Lykke var det,“

1) Sn. Harald Haardr. S. Kap. 68 og næsten ordret eens i de øvrige Sagaer. — Finn omtales ei siden i Sagaerne; rimeligviis er han død i Danmark.

2) Sn. Harald Haardr. S. Kap. 67.

3) „Engang hørte Harald, som han stod ude i Gaarden, at nogle af hans Mænd, der sad inde i en Stue og drak, vare meget høimælte i sin Ros over Haakon Jarl. Han kunde ei bare sig, men gik hen til Døren og sagde: Herinde vilde nok gjerne hver Mand hede Haakon; derpaa gik han igjen bort.“ Sn. Harald Haardr. S. Kap. 70.

sagde Manden, „at han gav Kong Svein Livet.“ Da de Dvrigte tvivlede herom, forsikrede han, at en af Haakons Mænd, der bragte Svein i Land, selv havde sagt ham det. Snart kom denne Samtale Harald for Dre; han tænkte strax paa Hevn og red afsted med 200 Mænd for at overfalde Jarlen usforvarende. Men Haakon havde Venner i Kongens Flok, og en af disse fik hemmeligen underrettet ham om den truende Fare. Han lod i Hast sit Løssøre bringe ud i Skoven, flygtede om Natten med alle sine Mænd og tog Veien til Sverige. Endnu samme Nat kom Harald til Jarlens Gaard, men for silde. Han maatte med usorrettet Sag vende tilbage til Dølo og drog derfra til Throndhjem, hvor han opholdt sig om Sommeren¹⁾.

Haakon Jarl fandt Tilhold hos den svenske Konge Steinkel og fik af ham Vermeland at styre. Men hermed slog han sig ikke til Ro. Medens Harald var i Throndhjem, drog han til Dplandene, hvor han var meget elsket, sad der hele Sommeren over og vendte først tilbage til Vermeland, da Kongen om Høsten kom til Viken. Noget ud paa Vinteren samlede Haakon en Flok Gauter og Bermer, drog med dem til Romerike, optog alle de Indkomster, som tilkom ham af hans Jarledømme, og vendte derpaa igjen tilbage til Gautland. Harald var om Vinteren i Dølo og sendte herfra sine Mænd for at kræve Skat af Dplændingerne; men disse svarede, at de allerede havde betalt den til Haakon Jarl og fremdeles vilde gjøre saaledes, saalænge denne levede og ei havde forbrudt sit Rige²⁾.

Den samme Vinter fore Sendebud mellem Norge og Danmark; thi begge Folk ønskede Fred og bade Kongerne gjøre Sit til at faa den istand. Det kom saavidt, at et Møde blev aftalt ved Gautelven. Om Vaaren (1064) indfandt ogsaa Harald og Svein sig ved Landemerket med

1) Sn. Harald Haardr. S. Kap. 71.

2) Sammesteds Kap. 72.

meget Folk og mange Skibe, og efter store Banskeligheder blev endeligen Freden sluttet ved de viseste Mænds Mægling. Kongerne skulde beholde hver sit Rige efter dets gamle Grændser og være forligte, saalænge de levede; hvad Skade man paa begge Sider havde lidt, skulde forglemmes. Freden blev bekræftet ved Ed, og Kongerne adskiltes, efter at have givet hinanden Gisler ¹⁾).

Harald opholdt sig derpaa om Sommeren i Viken og sendte atter sine Mænd til Dplandene for at kræve Skat. Bønderne svarede som tilforn, at de vilde lade den henstaa, indtil Haakon Jarl kom; men denne var da i Gautland og havde en stor Hær. Harald besluttede at forekomme ham og angribe ham i hans Tilflugtssted. Han drog derfor om Hosten til Kongehelle, samlede her alle de lette Skibe, han kunde faa, og drog opad Gautelven. Ved at trække Skibene over Land forbi alle Fosser kom han op i Bæneren og roede nu over til den østlige Side af Bandet, hvor han ventede at finde Jarlen. Han lagde op i en Elv, lod her nogle af sine Mænd tilbage for at vogte Skibene og gik med de øvrige i Land. Efter at have gennemfaret en Skov besteg Nordmændene et Holt og saa nu Fienderne lige for sig. Haakon var nemlig med sine egne Mænd og en stor Mængde Gauter dragen Kongen imøde for at afverge, at Landet for hans Skyld skulde blive herjet. Det kom ei strax til Strid; thi en Myr adskilte Hærene. Harald, som vidste, at Jarlen var hidsig, vilde lade denne angribe først for at have Gavn af sin Stilling paa Høiderne. Han lod Nordmændene sætte sig paa Bakken og bedække sig med sine Skjolde mod Snedrevet. Gauterne længtedes efter Striden; thi de vare slet klædte og begyndte at fryse; men Jarlen bad dem bie, indtil Kongen angreb, for at begge Hære kunde komme til at staa lige høit. Imidlertid vilde Gauternes Lagmand, Thorvid, opmuntre

¹⁾ Sn. Haralds Haardr. Kap. 73.

Hæren ved sin Tale. Han sad paa en Hest, hvis Bidsel var bundet ved en i Myren nedrammet Pæl. „Det veed Gud,“ sagde han, „at vi have meget og skjönt Folk. Lader nu Kong Steinkel spørge, at vi vel understøtte denne gode Jarl! Jeg veed ogsaa, at naar Nordmændene angribe os, da tage vi djærvt mod dem; men skulde vort unge Mandskab ikke holde Stand, da lader os ikke vige længer end her til Bakken; eller fly de længer, som jeg dog veed, de ikke gjøre, saa lader os ei lobe videre end til Høiden hist!“ I det Samme reiste Nordmændene sig, skrege Hærskrig og sloge paa Skjoldene. Gauternes Hær gjorde ligesaa. Ved dette Bulder blev Lagmandens Hest sky og rykkede Pælen op, saa den traf Thorvid i Hovedet. Da raabte han: „Gid den Nordmand saa en Ulykke for sit Skud!“ og red bort i fuld Fart. Nordmændene forbleve, deres Hærskrig uagtet, staaende rolige paa Høiden; Jarlen derimod rykkede frem. Men da han kom under Bakken, styrtede Fienden ned over ham og adspredte snart hans Hær. Haakons egen Fane, der før havde tilhørt Magnus den gode, faldt i Haralds Hænder. Nordmændene forfulgte ei længe de Flygtende; thi det var allerede Aften. De samlede Gauternes efterladte Vaaben og Klæder og vendte tilbage til sine Skibe. Harald var glad ved at have vundet sin Fiendes Fane, og lod denne paa Tilbagetoget bære foran sig ved Siden af sin egen. Man troede, at Jarlen var falden. I Skoven blev Veien trang, og de, der vare tilhest, maatte ride een for een. Pludseligen red en Mand frem mellem Træerne og tvert over Veien, gjennemborede med et Spyd den, der bar Jarlens Fane, greb den og forsvandt i Skoven paa den anden Side. Da raabte Harald: „Giv mig min Brynje; Haakon lever!“ Nordmændene bleve imidlertid ikke videre angrebne, men kom lykkeligen til sine Skibe og laa ombord om Natten. Den følgende Morgen fandt de sig indefrosne. Til samme Tid udbredtes det

Rygte, at Kong Steinkel var ventende med en stor Hær, og at Danerne vilde spærre Gautelvens Munding. Harald lod da i Hast en Baag hugge for Skibene, saa de kom ud i Soen, og skyndte sig derpaa nedad Gautelven; dog fældede Fienderne fra Abredde mange af hans Mænd med sine Pile. Haakon Jarl forblev siden i Sverige i stor Anseelse, og Sagaerne omtale ei videre Fiendtligheder af ham mod Norge¹).

Da Harald var kommen lykkeligen hjem fra Sverige, foretog han sig at revse Dplænderne, med hvilke han allerede længe havde ligget i Uenighed. Dlaf den hellige havde efter Nesjeslaget skjenket de oplandske Bønder mange Retterbøder som Løn for den Hjælp, de havde ydet ham mod Svein Jarl. Harald derimod vilde ikke indrømme den ene Deel af sit Rige nogen Forret fremfor den anden. Han agtede derfor ikke Dlaf's Retterbøder; men Bønderne paa sin Side forsøgte at forsvare sine Friheder. Nu kom hertil, at de af Hengivenhed for Haakon Jarl i længere Tid havde forholdt Kongen alle Skatter. For at hevne sig for denne Gjenstridighed drog Harald om Vinteren (1065) med meget Folk til Romerike og tog haardt afsted med Bønderne. Nogle bleve dræbte, Andre lemlæstede eller berøvede al deres Eiendom; Herederne bleve vide omkring brændte og ødelagte. Over Hedemarken, Hadeland og Ringerike for han frem paa samme Maade. Da maatte Bønderne give efter og lægge hele sin Sag i Kongens Bold²).

1) Sn. Harald Haardr. S. Kap. 74. 75. — Haakon Ivarsføns Hændelser ere her fortalte efter Snorre og Groffinskinna, hvis Beretning synes at maatte foretrækkes for Morkinskinna's stærkt afvigende.

2) Sn. Harald Haardr. S. Kap. 76. — Morkinskinna fortæller Harald's Strid med Dplænderne før Nisaaslaget og lader den ikke staa i nogen Forbindelse med Uenigheden mellem Kongen og Haakon Ivarsføn, men alene reise sig deraf, at Harald ei agtede

Kort efter at Harald saaledes havde besejret sine Modstandere i Norges Indre, aabnede sig i Vesten en glimrende Udsigt for hans Uergjerrighed. Over England havde alt siden Hørdeknuts Død Edvard Confessor hersket, en Konge, hvem Presterne priiste som Helgen, medens Riget forfaldt ved hans Svaghed. Uduelig til at styre selv, blev han længe ledet af sin Svigerfader, den mægtige og virksomme Jarl Godvine. Denne havde med Gyda, den danske Ulf Jarls Søster, flere dygtige Sønner, blandt hvilke dog Toste og Harald mest udmerkede sig. Disse to Brødre vare af meget forskjelligt Sindelag og allerede fra Barndommen af uenige: Toste var haard og stolt, Harald derimod blid og nedladende. Den Sidste var yndet af Folket og arvede ved Faderens Død (1053) dennes hele Magt over den svage Edvard og hans Rige. Vel blev Toste Jarl over Northumberland og Anfører for Kongens Hær; men han misundte dog stedse sin yngre Broder hans større Indflydelse. Harald frygtede ham og fandt snart Veilighed til at fjærne ham fra England. Toste behandlede nemlig sine Undersaatter med skrækkelig Grumhed; de frihedselskende Northumbrer taalte ei dette, de gjorde Opstand og fordrebe Jarlen. Kong Edvard sendte nu Harald for at mægle i disse Stridigheder; men han antog sig Northumbrernes Sag, og Toste maatte gaa i Landsflygtighed til Flandern til Grev Balduin, sin Svigerfader. Ikke længe efter døde Kong Edvard (5 Jan. 1066) uden at efterlade sig Børn. Nu erklærede Harald, at den Ufdøde havde kaaret ham til sin Eftermand, lod strax Hovdingerne sverge sig Troskab og blev tre Dage efter (8 Jan.) kronet af Erkebiskoppen af Canterbury¹⁾. Da Toste i sin Landsflygtighed spurgte sin Broders Ophoielse, blev han end mere forbittret

de Friheder, som vare Oplændingerne tilstaaede af Olaf den hellige. Ligesaa Fagrskinna (Kap. 195).

¹⁾ Snorres Beretning herom findes i Harald Haardr. S. Kap. 79. 80.

paa ham og søgte overalt at vække ham Fiender. En mægtig Medbeiler havde allerede Harald i den tappre og ærgjerrige Hertug Vilhelm af Normandie, den afdøde Konges Sødskendebarn, der paa stod, at Edvard allerede for længe siden havde udnævnt ham til Efterfølger¹⁾. Medens denne samlede sit Hertugdømmes store Magt til et Angreb paa England, var Toste virksom paa andre Steder. Han drog først til Danmark til sin Frænde Kong Svein og søgte hos ham Hjælp mod sin Broder. Da Svein afflog den, eggede Toste ham til at vinde England for sig selv, som fordem Kong Knut havde gjort. Men heller ikke dette bevægede Danekongen. „Han havde havt Moie nok,“ svarede han, „med at verge sit eget Rige mod Nordmændene og stod desuden langt under Knut baade i Evner og Lykke.“ Bred udbrod da Toste: „Vore Frænder blive os nu Fiender; derfor skulle deres Fiender være vore Frænder²⁾.“ Han drog strax til Norge, traf Kong Harald i Biken og bad ham om Hjælp. Kongen svarede, at Nordmændene ei vare villige til at kjæmpe under engelske Høvdinge. Da spurgte Toste, om Magnus, hans Frænde, ikke havde fordret England af Kong Edvard som Arv efter Hørdeknut. Harald svarede, at Magnus vel ikke havde ladet Riget fare, hvis det havde været hans med Rette. „Hvi har da ikke du,“ spurgte Toste, „Danmarks Rige, som Magnus havde det før dig?“ „Ei,“ svarede Kongen, „kunne Danerne rose sig; megen Skade have vi tilføiet dine Frænder.“ „Vil du ei sige mig Grunden hertil,“ vedblev Toste, „da skal jeg sige dig den: Magnus vandt Danmark, fordi Landets Høvdinge hjalp ham; du fik det ei, fordi alt Fol-

1) Foregaaende Anledninger til Fiendskab mellem Harald Godvineson og Hertug Vilhelm fortæller Sn. Harald Haardr. S. Kap. 78, tildeels overeensstemmende med engelske og normanniske Skrivenbers Beretning.

2) Sn. Harald Haardr. S. Kap. 81. Fagrsk. Kap. 198.

ket var dig imod. Magnus feidede ei paa England; thi alle Englændere vilde have Edvard til Konge. Men vil du nu vinde dette Rige, da skal jeg maae det saa, at de fleste Høvdinge der blive dine Venner; thi ei viger jeg for min Broder i Noget uden ene i Kongenavnet. Alle vide, at der ei er sliq Stridsmand i Norden som du, og dog kjæmper du 15 Vintre for Danmark, men vil ei vinde England, der staaer dig aabent." Disse Ord gjorde Indtryk paa Harald, og det blev aftalt, at han til Sommeren skulde drage over til England med en stor Hær. Toste skulde staa ham bi og faa en Deel af Riget i Len. Kongen drog derpaa til Nidaros, men Jarlen vendte tilbage til Fjandern for her at samle sine Tilhængere¹⁾.

Mod Vinterens Ende (1066) lod Harald over hele Norge opbyde halv Leding af Folk og Skibe; Hæren skulde samles ved Solundar-Derne²⁾. Det forehavende Tog rygtedes nu over hele Landet, og Gjetningerne om Udfaldet vare forffjellige. Mange havde godt Haab, idet de mindedes Haralds fordums Bedrifter; men Mange yttrede ogsaa, „at England var rigt paa Folk og vanskeligt at vinde; Thingmændenes Hær³⁾ var frygtelig: een af dem var bedre end to af Haralds raskeste Mænd." Over sliq Tale vrede des Ulf Stallare: „Vi fortjene ei at være i Kongens Stavn," sagde han i en Vise, „hvis to af os skulde vige for een Thingmand; Andet har jeg lært i min Ungdom." Men den brave Helt kom ei til at maale sig med Fienden; thi han døde endnu samme Vaar. Harald fulgte ham selv til Graven og sagde, da han gif bort: „Der lig-

1) Sn. Harald Haardr. S. Kap. 82.

2) Sulen-Derne ved Sognefjordens Munding.

3) Thingmændene udgjorde et Slags staaende Hær i England, der havde sin Oprindelse fra Knut den Istores Tider; den bestod for en stor Deel af Folk af nordisk Herkomst.

ger nu den Mand, der var sin Herre huldest¹⁾“. Mange onde Drømme og Barsler løb imidlertid fra Mund til Mund og robede Folkets Tvivl om Togets heldige Udfald. Den listige Thorer af Steig tog endog en Drøm til Baaflud for ikke at følge Kongen efter dennes Opfordring²⁾. Men Barsler og Drømme kunde ei afstrække Harald. Han drev med Jver sine Rustninger og lod sin ældste Søn, Magnus, tage til Konge, for at denne kunde styre Riget i hans Fraværelse. Da Alt var rede til Afreisen, siges der, at Harald aabnede den hellige Olafs Skrin og efter Sedvane skar den døde Konges Haar og Negle, som stedse troedes at voxe; siden fastede han Nøglerne i Aaen Nid, og fra den Stund blev Skrinet i mere end 200 Aar ikke oplukket. Derpaa forlod Harald Nidaros i Følge med Dronning Ellisif og hendes to Døtre, Maria og Ingegerd; hans anden Kone, Thora Thorbergsdatter, blev tilbage i Norge hos sin Søn Magnus; hendes Søn Olaf derimod fulgte Faderen. Ved Solundar-Verne stødte Harald til sin Hær, den skønneste, siger Sagnet, som nogenfinde drog ud fra Norge³⁾.

Saa snart Bør gaves, stak Harald i Søen med 200 Skibe foruden Byrdinger (Forselskibe) og Smaastuder. Han styrede først til Hjaltland og derfra til Orknøerne. Efter Rognvald Brusessons Drab havde Thorsfinn Jarl i lang Tid været Enehersker over disse Der. Han havde efter Kong Magnus's Død forliget sig med Harald og besøgt ham i Norge. Siden var han dragen til Rom og havde efter sin Tilbagekomst styret sine Lande med Kraft og Held. Efter 50 Aars Herredømme var endelig Thorsfinn død (1064), og ved Haralds Ankomst styrede hans Sønner,

1) Styrkar, der før havde været Stallare med Ulf, blev nu ene Stallare. Harald Haardr. S. i Fornm. S. Kap. 113 (VI, 401).

2) Fornm. S. VI, 404.

3) Sn. Harald Haardr. S. Kap. 82—85.

Baal og Erlend, Derne. Begge disse Jarler stødte med meget Folk til den norske Hær¹⁾. Harald efterlod Dronningen tilligemed sine Døttre paa Orknoerne og seilede derpaa til Skotland. Her forenede Toste Jarl sig med ham, og nu fortsatte de sin Færd til England, hvor de ankom i September Maaned. De herjede først ved Tynesflodens Munding i Northumberland, indtog og plyndrede Skaraborg (Scarborough), og sloge en fiendtlig Hær ved Hellornes. Derpaa gik de opad Humberfloden ind i Usa (Duse) og landede nogle Mile i Syd for Staden Jorvik (York). Her kom Jarlerne Morkar (Maurokaare) og Balthjof dem imøde med meget Folk. Harald stillede sin Hær saaledes, at den ene Fylkingearm naaede til Aaen, den anden til et bredt Dige, der var fuldt af Vand. Paa det første Sted var Fylkingen tykket, og der var Kongens egen Fane, Landøde kaldet; den anden Arm var svagere. Morkar rykkede frem langs Diget, og Nordmændene vegte tilbage for ham. Jarlen troede, de vilde fly, og trængte heftig frem. Men imidlertid var Balthjof, der fulgte Aaen, dreven paa Flugt af Harald, og denne kom Morkar i Ryggen. Nu var Striden afgjort; en Mængde Englændere faldt for Nordmændenes Sverd, en Mængde druknede i Diget. De, der undkom, flygtede til York²⁾. Dette Slag

1) Sn. Harald Haardr. S. Kap. 86. Orkn. Saga Side 84—94.

2) Sn. Harald Haardr. S. Kap. 86—88; noget tydeligere i andre Bearbejdelser af Sagaen (Fornm. S. VI, 405—408). Snorre fejler deri, at han antager Morkar og Balthjof for Brødre af Toste og Harald (jvfr. Kap. 77), ligesom og i, at han lader Morkar omkomme i Slaget. Begge Feil berigtiges ved de engelske Skribenter; af dem sees, at Morkar ei var Godvines Søn og heller ikke faldt i Slaget; han kaldes ellers Jarl af Northumberland. Balthjof var Jarl af Huntingdon og Søn af den danske Sivald, der engang havde været Northumberlands Jarl. Engelske Forfattere nævne ellers ikke Balthjof som nærværende i Slaget, men derimod en Edvin, Jarl af Mercia, Morkars Broder (see Torfæus III, 5. c. 18 og Suhm, Danm. Hist. IV, 355).

stod om Onsdagen St. Mathæus Aften (den 20de September).

Efter denne Seier nærmede Harald sig til York. De flygtende Englændere havde allerede udbredt stor Forførelse i Staden, og Borgerne besluttede at overgive den til Nordmændene. Paa Budskabet herom indsendt den norske Konge sig om Søndagen den 24de September med hele sin Hær og holdt Thing udenfor Murene. Borgerne lovede ham Troskab og gave ham Gisler. Et nyt Thing blev berammet til næste Dag i selve Byen; da skulde Kongen tage den i Besiddelse og bestikke sine Embedsmænd. Om Aften vendte Nordmændene tilbage til Skibene, glade over den let vundne Seier. Men samme Aften, efter Solens Nedgang, kom Kong Harald Godvinessøn søndenfra med en utallig Hær og blev villigen indladt i York. Stadens Porte bleve strax lukkede og Murene besatte, at Nordmændene intet Nys skulde faa om det, der var skeet¹⁾.

Mandags Morgen efter Davre lod den norske Konge blæse til Vandgang; han bød, at en Trediedeel af Folket skulde blive tilbage ved Skibene under Ansørsel af hans Søn Olaf, de orknoiske Jarler og Gysteinn Orre. Den sidste, en Søn af Thorberg Arnessøn, var den ypperste af alle Norges daværende Lendermænd og saa yndet af Kongen, at denne havde lovet ham sin Datter Maria. Harald selv tilligemed Toste Jarl og den øvrige Deel af Hæren gav sig paa Veien til York. Da Veiret var fagert og Solen skinnede hedt, lode de sine Brynjer tilbage og havde af Forsvarsvaaben ikkun Hjelme og Skjolde. De droge glade frem og ventede intet fiendtligt Møde. Men da de nærmede sig Staden, saa de foran sig en Støvsky stige op i Luften, og under den blinkede fagre Skjolde og hvide Brynjer. Harald kaldte Toste til sig og spurgte, hvad dette var for Folk. Jarlen svarede, at det maaskee

¹⁾ Sn. Harald Haardr. S. Kap. 89.

kunde være hans Venner og Frænder, der kom for at støde til Kongen; dog syntes det ham troligere, at det var Fiender. Nordmændene standsede nu; men jo nærmere den anden Hær kom, des større var den at see, og de blanke Baaben skinnede som en Jis. Da sagde Harald: „Lader os nu tage et godt Raad! Vist er det Fienden og den engelske Konge selv, der kommer.“ Toste Jarl foreslog, at Hæren skulde ile tilbage til Skibene for der at væbne og forsterke sig; den kunde da enten gjøre Modstand eller bruge Skibene til Bern. Men Kongen vilde ei trække sig tilbage. Han bød tre Mænd ride som hastigst til Stranden for at hente det derværende Folk; imidlertid vilde han opholde Fienden. „En skarp Strid,“ sagde han, „skulle Englænderne have, før vi give tabt.“ Jarlen bad Kongen raade; ei heller han havde lyst til at fly. Harald ordnede nu sin Hær i en lang, men tynd Fylking, og lod derpaa begge dens Gænder boie sig tilbage, indtil de forenedes. Saaledes dannedes en vid Ring, lige tæt paa alle Sider, og Skjold stod ved Skjold baade i første og anden Linie. For at hindre de fiendtlige Ryttere fra at bryde Fylkingen, bød han de yderste af sine Mænd sætte Spyddenden i Jorden og Odden mod Rytternes Bryst, de næste at stille Odden mod Hestenes Bringer. Inde i Ringen vare Bueskytterne samt Kongen selv og Toste Jarl, hver med sin Fane og et udvalgt Følge; de skulde gaa frem, hvor det mest behøvedes¹⁾.

Imidlertid var Kong Harald Godvinesøn med sin overlegne Hær af Ryttere og Fodfolk kommen Nordmændene saa nær, at han kunde see, hvad der foregik blandt dem. Harald Sigurdsøn red omkring sin Fylking og betragtede dens Orden; hans sorte blisfede Hest styrtede under ham og Kongen frem over dens Hoved; han reiste sig

1) Sn. Harald Haardr. S. Kap. 90—92. Fornm. S. VI, 411—413. Sagnff. Kap. 204—205.

hastigen og sagde: „Fald tyder heldig Færd!“ Da spurgte den engelske Konge de Nordmænd, der vare blandt Thingmændene: „Hvo var den store Mand i den blaa Kjortel med den fagre Hjælm, som hist faldt af Hesten?“ „Det er Kongen selv,“ svarede de. „En stor og herlig Mand!“ udbrød Englands Konge; „dog tror jeg, at Lykken nu har forladt ham.“ Tyve Riddere af Thingmændenes Flok rede frem foran Nordmændenes Fylking; baade Ridderne og Hestene vare brynjede. „Er Toste Jarl i Hæren?“ spurgte en af dem. „Ei vil jeg dølge det,“ svarede Toste; „her monne I finde ham.“ Da sagde Ridderen: „Kong Harald, din Broder, hilser dig og byder dig Fred og hele Northumberland, eller hvis dette ei synes dig nok, Trediedelen af sit Rige.“ „Andet bydes mig nu,“ svarede Toste, „end Ulfred og Skjændsel, som tilforn; havde dette før været budet, var Mungen i Live, som nu er død, og Englands Tilstand bedre. Jeg modtager dette Tilbud. Men hvad vil han da byde Kong Harald Sigurdsøn for hans Døie?“ „Han talede ogsaa,“ svarede Ridderen, „Noget om, hvad han vilde unde ham af England: 7 Fod Jord eller saameget mere, som han er høiere end andre Mænd.“ Da sagde Toste: „Farer tilbage og siger Kong Harald, at han bereder sig til Kamp! Aldrig skulle Nordmændene med Sandhed kunne sige, at Toste forlod deres Konge i England og gik over til hans Fiender. Enten ville vi dø tilfammen med Hæder, eller vinde England med Seier!“ Med dette Svar vendte Ridderne tilbage. Den norske Konge spurgte Jarlen, hvo den Mand var, der talede saa snildt. „Det var Kong Harald Godvinessøn,“ svarede Jarlen. „For længe,“ sagde da Kongen, „var dette mig dulgt. De vare komne vort Folk saa nær, at ei skulde denne Harald have kunnet sige Tidende om vore Mænds Fald.“ „Det er sandt,“ sagde Jarlen; „uvarseligt var det handlet af sliig Høvding, og let kunde det have skeet, som I sagde. Men han bød mig Fred og stor

Magt, og jeg vilde have vordet hans Banemand, hvis jeg havde røbet ham. Heller vil jeg, at han skal vorde min Bane, end jeg hans, hvis een af Delene skal være." Harald sagde til sine Mænd: „Viden var denne Mand; dog stod han fast i Stigboilerne.“ Kongen og hans Skald Thjodolf opmuntrede siden Hæren med sine Kvad¹⁾.

Nu begyndte Striden i Nærheden af Stanford Bro (Stafnurdubryggjur; Stanfordbridge). Englænderne rede heftigen ind paa Nordmændene og siden rundt om deres Fylking, men kunde ei komme ind paa den eller faa den brudt formedelst de fremstungne Spyd. Imidlertid vare de udsatte for de norske Bueskytters Pile. De gjorde idelige Angreb, men trak sig stedse igjen hastigen tilbage. Dette ansaa Nordmændene som Tegn paa Frygt og begyndte at forlade sin faste Stilling for at forfølge de Flygtende. Men saasnart Etjoldborgen var brudt, rede Englænderne ind paa dem fra alle Kanter og angrebe dem med Skud og Spydstik. Da Harald saa dette, gif han frem, hvor Striden var haardest; han for som en Storm, sige Sagaerne, gennem Fiendernes Rækker og hug med begge Hænder, saa hverken Hjælm eller Brynse kunde holde. Alt maatte vige for ham, og Englænderne vare nær ved at fly. Men som Harald saaledes stred i Epidsen for sin Hær, blev han truffen af en Pil i Struben og faldt tilligemed største Delen af den Flok, som fulgte ham. Kun nogle Faa fik truffet sig tilbage med Fanen. End var Kampen den haardeste. Da Toste Jarl merkede, at Kongen var falden, vendte han sig did, hvor han saa Landøde vaie. Han stillede sig under Kongemerket og eggede Folket. Paa begge Sider begyndte man at fylke paany, og der blev et Ophold i Striden. Da bød Harald Godvinessøn Toste og de tilbageblevne Nordmænd Fred, men Alle raabte de med

1) Sn. Harald Haardr. S. Kap. 93. 94. Fornm. S. VI, 413—417. Sagrff. Kap. 206.

een Mund, at før vilde de falde den Ene over den Anden, end tage Fred af Englænderne. Fra begge Sider skreges Hærskrig, og Kampen begyndte atter. Toste Jarl var nu Hærens Hovding og stred mandigen, men faldt tilsidst med stor Hæder. I denne Stund kom Gystein Orre og de orknoiske Jarler fra Skibene; alt deres Folk var brynjeklædt. Gystein reiste Kongemerket, og nu begyndte efter Middag den tredie Kamp, der blev kaldt Orres Storm (Orrahrid). Nordmændene trængte frem som Ræsende, en Mængde af Englænderne faldt, og deres Hær var paa Bei til at fly. Men Gystein og hans Folk havde hastet saa meget fra Skibene, at de vare modige, da de kom i Kampen. I sin Hidsighed slængte de Brynjerne og agtede ei engang paa at afbøde Fiendernes Hug. Da blev det let for Englænderne at saare dem; Mange døde ogsaa uden Saar, ene af Træthed. Gystein Orre og næsten alle de ypperste Nordmænd faldt, og det blev mørkt om Kvelden, før Manddrabet ganske ophørte¹⁾.

Styrkar Stallare²⁾, de orknoiske Jarler og Levninjerne af den norske Hær flygtede om Natten til Skibene og forkyndte Olaf Haraldsøn, som var bleven der tilbage, Kampens Udfald og Kongens Død. Olaf søgte da Fred hos den engelske Konge og skal have overladt denne sin Faders store Skat for at saa drage uhindret bort³⁾. Han

1) Sn. Harald Haardr. S. Kap. 95—97. I Fortællingen om Toste Jarls Død er Hroffkinsinna (Fornm. S. VI, 420—421) og Jagraff. (Kap. 208) tydeligere end Snorre. — Engelske Stribenter omtale med megen Berømmelse en Nordmand, der ene i lang Tid forsvarede en Bro og hindrede Englænderne i at komme over denne (efter Torfaeus's Formodning har dette været Gystein Orre selv).

2) Hvorledes Styrkar undkom, fortæller Sn. Harald Haardr. S. Kap. 98.

3) Engelske Stribenter sige, at Kong Haralds Skat var saa stor, at tolv sterke Karle knap kunde bære den (vistnok en Overdrivelse).

førte Toste Jarls to unge Søner, Skule og Ketil, med sig og seilede samme Høst til Orknerne. Her var hans Søster Maria død, paa samme Dag og i samme Stund, siges der, som hendes Fader. Hun skal have været meget fager og den viseste og vensæleste af alle Kvinder. Haralds Lig blev eet Aar efter hans Død af Skule Tostessøn hentet fra England og jordet i Nidaros i Mariekirken, hvilken han selv havde bygget.

Seierherren ved Stanford Bro nød ikke længe Blæden over det vundne Slag; thi allerede den 28de September landede Hertug Vilhelm af Normandie i England, og den 14de Oktober stod den blodige Kamp ved Hastings. I den faldt Kong Harald Godvinesøn, og Nordmanden Gange-Rolsz Utling vandt Englands Rige¹⁾.

Kong Harald Sigurdsøn skal have havt et skjont og verdigt Udseende; hans Haar var blegguult, hans Skjeg af samme Farve og kort, men Knebelstærterne lange; hans ene Bryn sad noget høiere end det andet. Han skal have været 5 gamle norske eller henved $3\frac{3}{4}$ af vore nuværende Alen høi og dertil meget velvozen. Da han faldt, havde han levet i 50 Aar²⁾, og af disse vare de 35 sidste en Række af Uroligheder og Krige. Var det muligt, undgik han Kamp mod Overmagten; men aldrig flygtede han af Striden. Han sandede det gamle Ordsprog: „Modet raader for den halve Seier“; thi han var vaabendjærv, og Seieren fulgte ham³⁾. Endog i fremmede Lande priisttes hans Tap- perhed: han kaldtes „Nordens Lyncild,“ og „Jngen,“ sagdes

De fortælle ogsaa, at Olaf forlod England med 24 Skibe. (Suhm IV, 357).

1) Sn. Harald Haardr. S. Kap. 99—104. Fornm. S. VI, 423—429. Sagrff. Kap. 209—211.

2) Egentlig var han, som det lader, 51—52 Aar; men Sagaerne bruge her uidentviol et rundt Tal.

3) Sn. Harald Haardr. S. Kap. 104.

der, „fandtes tappere under Himlen 1).“ Ikke mindre love vore gamle Sagafrivere hans sjældne Klogskab, hvad enten det gjaldt hurtige Beslutninger eller Planer for en fjærn Fremtid. Han styrede sit Rige med Kraft, holdt strengt over den indre Rolighed og revsede haardt alle Misgjerninger 2). Men disse store Egenskaber vare ei ublandede: hans Mod var forenet med en umættelig Urgjerrighed, der indviklede Norge i bestandig Strid; hans Klogskab udartede meget ofte til Underfundighed, og hans Strengthed til Vilkaarlighed og Grumhed. Han agtede ei stort Andres Raad og taalte kun lidet Modsigelse; tilføiede Fornærmelser mindedes han længe og vidste seent eller tidligt at faa dem hevnede 3).

1) „Fulmen septentrionis, fatale malum omnibus Danorum insulis.“ (Adam af Bremen III, 16). — „Quo fortioerem sub coelo nullum vivere opinio fuit.“ (Gesta Guilelmi ducis hos Duchesne, Script. hist. Norm. p. 199).

2) Sn. Harald Haardr. S. Kap. 104 og flere norske Kongesagaer.

3) Adam af Bremen (III, 16) siger om Harald, at han „overgik de mest rasende Tyranner i Grumhed“. Denne Forfatter var vistnok indtagen mod Harald formedelt dennes Strid med den bremiske Kirke (see ovfr. S. 472) og har øiensynlig i sin Skildring gjort sig skyldig i Overdrivelse; men i Sagaerne findes Vidnesbyrd nok om, at Sandhed dog ligger til Grund for den. — Hall-dor, en Søn af Brynjulf Ulfalde paa Vettaland (see ovfr. S. 351), en viis og mægtig Høvding, der nøie havde kjendt baade Olaf den hellige og hans Broder Harald, pleiede at give følgende Skildring af disse Kongers Charakter: „Begge vare vise, vaabendjærve, begjerlige efter Guds og Magt, bydende, strenge, ei blide mod menig Mand og lidet opmerkemme paa Andres Raad; de vare duelige Styrrere og haarde i sine Straffe. Olaf tvang Folket til Christendommen og revsede grumt dem, der modsatte sig ham; Høvdingerne taalte ei hans strenge Retfærd, reiste sig mod ham og fældede ham i hans eget Rige; derfor holdes han for hellig. Kong Harald stræbte for at vinde Hæder og Magt, undertvang Alle, som han kunde beseire, og faldt i en anden Konges Land. Begge viiste Verdighed i sin Opførsel og yndede Pragt. De havde vandret vide omkring og vare driftige; derfor bleve de vide navnkundige.“ Sn. Harald Haardr. S. Kap. 105.

Han beskylde for at have drevet Gjerrigheden saavidt, at han lønede sine Mænd med falsk Mynt og søgte uretfærdige Paaskud til at bemægtige sig rige Bønders Gods; mod sine Yndlinger var han alligevel gavmild. Han besad meget Vid og syntes godt om Skjemt, om den end faldt noget grov¹⁾. Han var en dygtig Skald og hørte gjerne sine egne Bedrifter prise; derfor yndede han og særdeles Islændingerne, som allerede begyndte at udmerke sig fremfor de øvrige Nordmænd som Skalde og Sagamænd. Han ydede Island stor Hjælp, da et haardt Uaar indtraf paa Den, og mange islandske Skalde vare ved hans Hird og modtoges Gaver af ham²⁾. Thjodolf Arnorssøn og Stuf Thordssøn, der stode høit i hans Yndest, besang hans Bedrifter og Arnor Jarlesskald kvad hans Arvedrapa. Men Skaldenes Lovkvad formaaede dog ei hos Nordmændene at udlette Mindet om Haralds Grumhed og Underfundighed. Sagaen har med streng Retfærd fældet hans Dom³⁾.

Magnus og Olaf Kyrre Haraldsønner.

Olaf, Kong Haralds Søn, tilbragte den næste Vinter efter sin Faders Fald paa Orknøerne; først den følgende Sommer (1067) drog han til Norge, hvor hans Broder Magnus imidlertid havde styret ene, og blev nu tagen til Konge tilligemed denne. Magnus styrede Rigets nordlige

1) See Fortællingerne om Halldor Snorresøn, Sneglu-Halle og Ulf den rige i de vidtløftigere Kongesagaer.

2) Sn. Harald Haardr. S. Kap. 36. 37.

3) En stor Mængde Smaafortællinger (pættir), der findes indskudte i de vidtløftigere Kongesagaer, kaste meget Lys over denne Konges Regjeringstid og give os de livligste Skildringer af hans Charakter, af hans private Liv og af Seber og Skikke ved hans Hird. Særdeles Opmerksomhed fortjene i denne Henseende Fortællingerne om Halldor Snorresøn og om Sneglu-Halle.

Deel, Olaf derimod den østlige. Strax i Begyndelsen af Brødrenes Regjering saa det ud til Krig med Danmark; thi Danekongen Svein paastod, at Freden mellem Nigjerne kun var sluttet for Kong Haralds Livstid, og at den nu var forbi. Paa begge Sider opbødes Veding, og Hærene nærmede sig hinanden; dog fore ogsaa til samme Tid Fredsbud mellem dem. Nordmændene sagde, at de vare villige til at holde det gamle Forlig; men vilde Danerne bryde det, da vare de og beredte til Kamp. „En haard Storm skulde deres Fiender faa føle, om end Kong Harald var falden.“ Ved gode Mænds Mellemlanding blev endelig et Stevne mellem Kongerne fastsat i Kongehelle; her blev Freden mellem dem fornyet, og et Giftermaal besluttet mellem Kong Olaf og Sveins Datter Ingerid. Kong Magnus Haraldsøn overlevede ei længe dette Forlig; efter 3 Aars vensale Herredømme døde han i Nidaros (1069 den 28de April¹⁾) og blev her jordet. Olaf blev nu Ene-konge over Norge; thi hans Broders efterladte Søn Haakon var ved sin Faders Død endnu et spædt Barn²⁾.

Kong Olaf var en fager Mand af herlig Skabning med guult og silkeblødt Haar. Han var lidet snaksom og ikke veltalende til Thinge; men i Gjæstebud og blandt sine Venner var han munter og skjemt som. Ved sin Blidhed og Gævmildhed vandt han Alles Hjerter. Han var sagtmodig og maadeholdende, gav sine Naboer ingen Aarsag til Strid, men holdt alligevel fast paa sit Riges Hæder. Han herskede med Kraft og vaagede nøie over den indvortes Rolighed. Af sit fredelige Sindelag fik han Tilnavnet Kyrrer (den rolige); Mange kaldte ham og Olaf Bonde. Han lettede mange Byrder, som hans Fader havde paalagt Almuen, og viiste alle sine Undersaatter den bedste Villie.

1) Scr. rer. Dan. II, 509.

2) Sn. Harald Haardr. S. Kap. 106. Fornm. S. VI, 435—438. Fagræf. Kap. 216. 217.

Nordmændene elskede Olaf paa det inderligste, og han følte sig lykkelig ved deres Kjærlighed. Engang, da han sad i et stort Gjestebud og var meget munter, sagde nogle af de de Nærværende til ham: „Stor Glæde er det for os og mange Andre, Herre! at du er saa blid og god mod alt Folket.“ „Hvi skulde jeg ei være blid,“ svarede Kongen, „nu da jeg sidder her blandt mit Folk og seer dets Glæde og Frihed? I min Faders Dage var dette Folk megen Tvang og Frygt underkastet, saa de fleste glemte sit Guld og sine Smykker, men nu seer jeg skinne paa Enhver det, som han eier. Eders Frihed og Lykke er min Glæde og Lyst¹⁾.“

I Olafs Tid nød Norge gode Aaringer, og ved levende Handel strømmede Rigdom og Overflod til Landet. De ældre Kjøbstæder, især Nidaros, ophjalpes, og nye fremstode, som Bjørgvin (Bergen), der snart blev Norges anseeligste Handelsstad, samt Stavanger og Kongehelle²⁾. Olaf prydede Stæderne ved at opføre Kirker i dem og bandt Indbyggerne nærmere til hinanden ved Indretningen af Gilder. Før brugtes i Byerne som paa Landet Dmgangsdrikkelag (hvirfingsdrykkjur) eller Gjestebud, holdte skifteviis hos Borgerne. Olaf flyttede disse Forsamlinger til offentlige Bygninger, der stode under Kongens og Kirkens Vern og Opsyn. En Forening mellem flere Borgere om at søge et saadant fælles Forsamlingssted blev nu kaldet Gilde. Medlemmerne eller Gildebrødrene gave sig selv visse Love, Gildeskraaer, og satte sin Forening under en Helgens Beskyttelse. Indretningen

¹⁾ En. Ol. Kyrres G. Kap. 1 og 5. Fornm. S. VI, 438. 441.

²⁾ Stavanger og Kongehelle nævnes vel ikke udtrykkelig i Sagaerne som anlagte under Olaf Kyrre; men da flere Kjøbstæder siges at være opstaaede i hans Regjeringstid, og disse nævnes strax efter hans Tid som allerede blomstrende, saa kan man neppe henføre deres Anlæggelse til nogen anden Konges Tid.

blev ogsaa efterlignet paa Landet og virkede i det Hele til Folkets Dannelse og Christendommens Fremme¹⁾.

Den Velstand, som udbredtes i Landet, medførte en større Pragt og en finere Levemaade, end tilforn havde været brugelig. Klædedragten blev kostbarere og mere kunstlet: man begyndte at bruge Buxer snørede om Benene, Guldringe om Læggene, Kjortler med trange Ermer, rynkede op til Armerne, og høie, silkesyede Sko, undertiden belagte med Guld²⁾. Husenes Indretning blev mere bekvem. Før Olafs Dage havde Kongens Gjestebudshaller været indrettede som Bøndernes Stuer. De vare langagtige firkantede Bygninger, med Dør paa begge Ender. Jordgulvet var om Sommeren strøet med Halm; om Vinteren brændte langs henad dets Midte store Ild. Stuen havde intet andet Loft end det fra begge Sider skraat sammenløbende Tag, og paa dette var Tjoren eller den Aabning, gjennem hvilken Lyset faldt ind og Røgen af Ildene traf op. Langs begge de lange Vægge vare Bænke, kaldede Langpaller, og midt paa den Bænk, som vendte mod Solen, var Kongens som Huusbondens Høisæde (øndvegi). Paa Kongens venstre Side pleiede Dronningen at sidde, naar hun var tilstede. Det holdtes hæderligere, jo nærmere man sad Kongen; den ringeste Plads var den næst Dørene. Et andet Høisæde var ligeoverfor Kongens, paa den modvendte Langpall, eller, som den kaldtes, den ringere

1) Sn. Ol. Kyrres S. Kap. 2.

2) „Da optog man pragtfulde Moder, udenlandske Skikke og Klædesnit. Man brugte Pragthoser (drambhosur) rynkede om Benet; Somme spændte Guldringe om Læggene; da brugte man Dragkjortler med Spænding i Siden, med Ermer, fem Allen lange og saa trange, at man maatte trække dem vaa ved Hjælp af en Snor (handtygill) og rynke dem heelt op til Armerne; høie Sko, overalt broderede med Silke og undertiden belagte med Guld. Megen anden Pragt var da i Brug.“ Sn. Ol. Kyrres S. Kap. 2.

Bænk (úœdri bekk); i dette Høisæde skulde den mest agtede af Kongens Raadgivere eller en af Stallarerne sidde og drikkes til af Kongen selv. Foran disse Bænke sættes Bordene, naar der skulde spises. Hver drak med den, der sad ligeoverfor ham, og Drikkehornet bæres mellem dem omkring Ildene. Olaf forandrede disse gamle Skikke; han lod Gjæstebudshallerne indrette med Dvne og steenlagte Gulve, der bestroedes ligesaavel om Vinteren som om Sommeren. Kongens Høisæde blev nu flyttet fra Langbænken og sat midt paa Tverpallen eller Høipallen, der gik tværtover Stuen, langs med Husets Gav. Længere nede fik Stallarerne sit Sæde paa den saakaldte Stallarestol (stallara stóll), og hos dem sad de øvrige Høvdinger, saaledes at de alle vendte Ansigtet mod Høisædet. Bægere bleve brugte istedetfor de gamle Drikkehorn, og Hver kunde nu drikke med hvem han vilde. Foran Kongens Bord stode Skutilsvende¹⁾, der skjenkede for ham og andre Mænd af høi Verdighed, der sad hos ham, og Kjertesvende holdt ligesaamange brændende Kjertter for Bordet, som der var høie Gjæster tilstede. Olaf forøgede ogsaa betydeligen sin Hird; han havde 120 Hirdmænd, 60 Gjæster og ligesaamange Huuskarle, hvilket var det dobbelte af, hvad de forrige Konger havde havt. Naar Bønderne spurgte ham, hvorfor han drog paa Gjæsteri med større Følge, end den gamle Bedtægt tillod, svarede han, „at det ingenlunde skede for at plage Bønderne, men det var ham nødvendigt for med Kraft at kunne styre Riget; der stod alligevel mindre Skræk af ham end af hans Fader, om han end var omgivet af dobbelt saameget Folk²⁾.“

Toste Jarls Sønner, Skule og Ketil Krok, havde fulgt med Olaf fra England; de vare begge gjæve Mænd

¹⁾ Navnet kommer af skutill, et lidet Bord.

²⁾ Sn. Ol. Kyrres S. Kap. 2. 3. 4. Fornm. S. VI, 439—440. 442—443. Fagrff. Kap. 219. 220.

og meget yndede af Kongen. Ketil bosatte sig paa Haalgaland, hvor Kongen skaffede ham et rigt Giftermaal og gav ham Lendermands Ret. Skule derimod var stedse om Olaf og blev kaldet Kongesfostre. Han var en fager og tapper Mand, udmerket ved Veltalenhed og Viisdom. Kongen gjorde ham til Formand for Hirden og giftede ham med Gudrun, en Datter af Nesslein og Ingerid, Harald Haardraades Søster. Skule talede stedse paa Kongens Vegne paa Thingene, og hans vise Raad gjaldt meget hos Olaf, der ei besad sin Faders dybe Klogskab. Kongen agtede Skule saa hoit, at han tilbød ham et heelt Fylke i Norge, hvilket han selv vilde vælge, med Skat og Skyld for ham og hans Arvinger. Men Skule frabad sig denne Gave; thi ved et Kongeskifte, sagde han, kunde den berøves ham. Derimod bad han om nogle Gaarde i Nærheden af de Kjøbstæder, hvor Olaf mest opholdt sig. Kongen skjødede ham da en Deel af de bedste Kongsjorder omkring alle Byer i Landet, og disse Eiendomme tilhørte siden længe Skules mægtige Æt¹⁾.

Ti Aar efter Harald Haardraades Fald døde den danske Konge Svein Ulfsson (1076 d. 28de April) i Suedathorp i Sønderjylland. Danerne elskede ham hoit for hans Blidhed, Retfærdighed og Viisdom; derfor lovede de ham og kørte for hans Død, at de vilde tage hans Søner til Konger, den ene efter den anden, saalænge nogen af dem levede, og tillode ham selv at bestemme, hvilken af dem der nærmest skulde følge ham i Riget. Svein anbefalede dem da den anden af sine Søner, Knut, hvem han ansaa for den dygtigste til at styre Landet. Alligevel lykkedes det efter Sveins Død den mægtige Asbjørn Jarl at faa sin Svigersøn, Harald, med Tilnavnet Hein, den Ufdodes ældste Søn, valgt til Konge, og Knut maatte lade sig noie med Jarledømmet over Sjælland. Haralds Valg vakte

¹⁾ Sn. Harald Haardr. S. Kap. 103. Fagrsk. Kap. 214.

Uenighed mellem ham og hans Brødre, og nogle af disse søgte Hjælp hos deres Svoger Kong Olaf i Norge. I denne Anledning tilskrev Pave Gregorius VII (15 Decbr. 1078) Olaf og advarede ham om ikke at forøge den indvortes Splid i Danmark ved at understøtte Kongens Fiender¹⁾. Kort efter døde Harald Hein (1080), og nu blev Knut Danmarks Konge²⁾. Mellem denne og Olaf var der oprigtigt Venskab. De havde en Sammenkomst med hinanden ved Gautelven (1084), og her foreslog Knut, at de i Forening skulde gjøre et Tog til England: han selv havde Fordringer paa dette Rige efter sine Forfædre, og Olaf havde sin Faders Død at hevne. Han tilbød den norske Konge Anførselen over deres fælles Flaade. Olaf svarede, at Knuts Frænder havde fordum haft Lykke i England; hans derimod havde været uheldige. „Kong Harald,“ sagde han, „der var saa vældig en Kriger, drog derhen med en Hær, hvis Rige aldrig har forladt Norge, og dog veed I selv, hvorledes Udfaldet blev. En saadan Hær kan nu ikke stilles af Norge, og endnu langt mere staar Anføreren tilbage. Det vilde være at stole altfor meget paa Lykken, om jeg forsøgte paa at undertvinge England.“ Han bad Knut være Togets Anfører; da vilde han lade 60 norske Skibe støde til den danske Flaade. Dette Tilbud modtog Knut med Glæde. Toget fastsattes til næste Sommer, og Kongerne adskiltes efter at have skiftet Gaver³⁾.

Om Vinteren lod Kong Knut Hærbud fare over hele sit Rige og tilsagde Almenning af Folk og Skibe. Tidlig om Vaaren (1085) samlede Hæren ved Limfjorden; did kom ogsaa de 60 norske Skibe, udrustede paa det herligste,

1) Dipl. Norv. VI No. 1.

2) Sn. Dl. Kyrres S. Kap. 5; udsærlig i Knytl. S. Kap. 23—27.

3) Sn. Dl. Kyrres S. Kap. 8; bedre Fremstilling i Knytl. S. Kap. 41.

og den hele Flaade skal have udgjort henved 1000 større og mindre Fartøier. Vilhelm Erobreren, som dengang beherskede England, merkede med Vngstelse disse store Tilberedelser. Han fordeelte 60000 Krigsmænd paa sit Riges Kyster; dog troede han sig ikke engang herved sikret, da han vidste, at Englænderne hadede det strenge normanniske Herredømme. Han skal desuden ved Bestikfeller have vaakt Knut Fiender i hans egen Hær¹⁾. Toget gik ogsaa overstyr: Flaaden var nemlig samlet, og man ventede kun Kongen; denne blev imidlertid opholdt i det sydlige Jylland ved Underhandlinger med Bønderne, der truede Danmark med et Angreb. Den danske Hær blev utaalmodig og sendte Olaf, Knuts Broder, for at paaskynde Kongens Færd. Men den egenmægtige Knut, der havde Olaf mistænkt, lod ham fængsle. Da dette rygtedes til Hæren, voxte Misnoien; flere Hovdinge foreslog ligefrem, at man skulde bryde Leedingen, og Almuen greb med Glæde dette Raad. Forgjæves bad Nordmændene dem endnu en Stund at biev paa Kongen. Danerne svarede, „at Nordmændene kunde ligge der og sulke, saalænge de vilde,“ og droge hver til Sit. Strax efter kom Knut til Limfjorden og saa med Forbitrelse, hvad der var skeet. Nordmændene tilbød sig at følge ham, hvorhen han ønskede; men med saa ringe en Hær kunde han Intet udrette. Han takkede dem for den udviiste Troskab, tillod dem for Fremtiden at drive fri Handel i de danske Farvande og sendte dem hjem med nye Gaver til deres Konge²⁾. Paa Danerne derimod hevnedede han sig ved at paalægge dem haarde Bøder; men dette forøgede Misfornoielsen med hans strenge Herredømme. Tyderne gjorde Opstand; den mægtige Aalbjørn Jarl satte sig i deres Spidse, og Knut maatte flygte til Thyen. Han blev forfulgt af Oprørerne og fældet i St. Albani Kirke i

¹⁾ Suhm, Danm. Hist. IV, 654—657.

²⁾ Knuth. S. Kap. 42. 43. Sn. Ol. Kyrræs S. Kap. 8.

Odense d. 10de Juli 1086. Hans Broder Olaf, der var gift med Olaf Kyrres Søster, Ingegerd, blev nu Danmarks Konge¹⁾.

Olaf Kyrre opholdt sig mest paa sine store Gaarde i Herederne, og paa en af disse, Haukeby i Ranrike, døde han af Sygdom efter 26 Aars hæderlige Herredømme (1093, 22de Septbr.). Han efterlod sig en eneste uegte Søn, Magnus, hvis Moder var Thora Joansdatter. Hans Lig blev ført nord til Nidaros og jordet i Christkirken, som han selv havde ladet bygge, og hvor han havde hensat St. Olafs Helligdom. Olaf Kyrre havde forbedret Lovene, styrket Christendommen, mildnet sit Folks Seder og befordret Landets Velstand; derfor prises han og som en af Norges bedste og vensæleste Konger²⁾.

Magnus Olafsson Barfod og Haakon Magnusson.

Magnus, Olafs Søn, var en støn og raff Mand, i Sindelag mere lig sin Farfader end sin Fader, modig, men tillige urolig og herskesyg. Han var ved sin Faders Død 20 Aar gammel og blev strax af Vikværingerne tagen til Konge over hele Norge. De nordlige Dele af Landet vare mindre villige til at antage ham; thi der var en anden Kongesøn, som havde ligesaa stor Ret til Riget, nemlig Haakon, en Søn af Kong Magnus, Olaf Kyrres Broder. Haakon havde først været opfostret hos Sveinke Steinarssøn, en mægtig Høvding øster ved Gautelven, siden hos Thorer af Steig. Han var ved sin Farbroders Død 24 Aar gammel, havde indlagt sig Hæder ved et seierrikt Tog til Bjarmeland og var meget vensæl. Ham foretrak Dplændingerne for Magnus og gave ham Kongenavn. Haakon drog derpaa med Thorer, sin Fostorfader,

1) Opstanden mod Knut er udsærlig fortalt i Knyttl. S. Kap. 44—59.

2) Sn. Ol. Kyrres S. Kap. 10. Scr. rer. Dan. II, 515.

til Nidaros, stævtede Drething og blev her tagen til Konge over det halve Norge, som hans Fader havde havt. Han gjorde sig snart elsket af Thronderne ved at give dem flere Retterbøder samt affkaffe Landøren og Julegaverne, Byrder, som vare blevne tilbage fra Svein Knutssøns Herredømme. Siden drog han tilbage til Oplandene, hvor han gav de samme Retterbøder som i Throndhjem¹⁾.

Norge havde nu atter to Konger, og mellem disse herskede kun liden Enighed; thi Magnus vilde raade for hele Riget. Efter at han i sit Kongedømmes første Aar havde herjet i Danmark paa Sjælland, Fyen og Halland og her vundet meget Bytte²⁾, drog han om Høsten (1094) til Nidaros og lagde sig ind paa Kongsgaarden. Da dette rygtedes til Oplandene, drog Haakon over Dovrefjeld, kom ogsaa til Nidaros og tog sit Herberge i Skulegaarden, der laa ovenfor Clemenskirken. Magnus var utilfreds med de store Friheder, Haakon havde stjenket Folket, da han syntes, at de kongelige Indtægter derved led formeget, og han gav Thorer Skylden. Haakon og Thorer paa sin Side frygtede Magnus's Hensigter, da denne hele Vinteren igjennem holdt 7 rustede Langstibe i aabent Vand udenfor Kongsgaarden i Aaen Nid. Om Vaaren (1095) efter Kyndelsmesse lagde Magnus pludseligen ved Nattetider bort fra Byen med tjældede Skibe og Lys under Tjældingerne; han

¹⁾ En. Magn. Barf. S. Kap. 1. Fagrff. Kap. 222.

²⁾ Fagrff. (Kap. 222) siger udtrykkelig, at Magnus gjorde dette Tog til Danmark „samme Aar, som han havde taget Kongenavn“, hvilket vel vil sige, inden et Aar var forløbet, efter at han blev tagen til Konge. Dette bliver da rimeligviis Sommeren 1094. Efter Snorre (M. Barf. S. Kap. 3) synes det, som om Toget til Danmark først skulde være foretaget Høsten efter Kong Haakon's Død, altsaa 1095. Thorklacius (i Chronologien til 3die Deel af Kongesagaerne) henfører det til Vaaren 1095; Suhm (Danm. Hist. V, 19) til 1096; Falsen (Norges Hist. II, 168) til 1097. Hvilket Aar man antager, gjør ikke synderlig til Sagen; dog forekommer det mig, som om 1094 eller 1097 har mest for sig.

styrede til Hefring¹⁾, hvor han blev om Natten og tændte store Ild oppe paa Landet. Kong Haakon frygtede, at en eller anden Svig laa under, og lod alt sit Folk blæse sammen til Drerne; her søgte ogsaa Bymændene til ham og forbleve samlede hele Natten. Da Magnus i Lysningen saa hele Almuen samlet, holdt han ud af Fjorden og drog til Gulathingslagen. Haakon takkede nu Folket for den Hjælp, det havde ydet ham, og lavede sig derpaa til at drage syd over Fjeldet til Viken. Før sin Afreise holdt han et Møde i Byen og bad Folket om dets Venstreb, ligesom han lovede dem sit: „ei turde han lide paa Magnus sin Frænde.“ Alle lovede ham Trost, og hele Mængden fulgte ham til Steenbjerget. Haakon drog derpaa op til Dovrefjeld. Da han her en Dag længe havde forfulgt en Rype, blev han pludseligen syg og døde paa Fjeldet i sit 26de Aar. 14 Dage efter Bortfærden fra Nidaros blev hans Lig ført did tilbage. Alt Folket gif det imøde med Graad og Klager og fulgte det til Graven i Christkirken²⁾.

¹⁾ Hefringen, et Nes strax udenfor Thronhjelm.

²⁾ Sn. N. Barf. S. Kap. 2. Fagrsk. Kap. 223. 224. — De fleste henføre Haakons Død til Begyndelsen af 1095, og denne Beregning understøtter Fagrskinnu, der udtrykkelig siger, at Kongerne Haakon og Magnus i sit Riges andet Aar begge tilbragte Julen i Nidaros. Snorre er mere ubestemt i sine Uttringer; i Begyndelsen af Kapitlet siger han, at Magnus om Høsten (efter Sammenhængen at domme samme Høst, som han blev Konge, 1093) drog til Nidaros, og Baaren derefter døde Haakon; men dog angiver han i Slutningen af Kap., at Haakon havde regjeret i to Vintre. Annales regii (Ser. rer. Dan. III, 47) henføre Haakons Død til 1094, hvilket Aar ogsaa Falsen (N. Hist. II, 153) antager paa Grund af Snorres nys anførte Udsagn. Men naar man betænker, at Olaf Ryrre først døde 22 Septbr. 1093 og Haakon allerede ved Kyndelsmesfestidene (i Februar), saa bliver det usandsynligt, at Snorre, hvis han havde meent, at Haakon var død 1094, om denne Tid af noget over 4 Maanedere skulde have brugt Udtrykket to Vintre.

Magnus blev ved Haakons Død Gnekonge i Norge, men havde en farlig Modstander i Steigar-Thorer. Denne, der mistvivlede om nogenfinde at vinde Kongens Venfkab, lagde Raad op med en vis Svein, Harald Fletters Søn, en driftig Viking af fornem dansk Wt, der havde været meget yndet af Kong Haakon; de reiste en Flok mod Magnus, og Svein skulde være dens Høvding, da Thorer selv var for gammel. Flere anseede Mænd sloge sig til dem, blandt disse Skjalg Erlingssøn fra Jæderen, en mægtig og rig Mand, samt Lendermanden Egil Uslakssøn af Nurland ¹⁾, gift med Ingebjørg, Søster af Skoste Dg-mundsøn paa Giske. Flokken samlede sig om Thorer paa Dplandene, drog over Romsdalen til Søndmøre, skaffede sig her Skibe og for derpaa nord til Throndhjem ²⁾.

Paa Gaarden Bigg ³⁾ boede dengang Lendermanden Sigurd Ullstreng, Kong Magnus's Ven. Saa snart han hørte om Thorer's Foretagende, lod han Hæror udgaa og samlede Folk til sin Gaard. Hid stevnede ogsaa Svein og Thorer; det kom til Strid, og efter at Mange vare faldne, maatte Sigurd flygte syd i Landet til Kongen. Thorer drog nu ind til Nidaros, hvor meget Folk strømmede til ham. Magnus havde imidlertid samlet en Hær i Oslo, og strax den var rustet, seilede han med gunstig Vind mod Nord. Da han kom ind i Throndhjemsfjorden, lagde han til Land indenfor Drvarhamar og holdt Huusthing. Han bad sine Mænd troligen hjælpe sig til at fordrive den Dyrer'sflok, som havde reist sig i Landet for at hæve en Mand

¹⁾ Nurland i Indre Segn.

²⁾ Sn. M. Barf. S. Kap. 4.

³⁾ Nu Biggen i Børgsens Pgd., sydvest for Throndhjem. — Sigurd var en Søn af Lodin Biggjarsfalle, der igjen var en Søn af Rut af Bigg, der blev dræbt blandt Bondehærens Speidere før Slaget ved Stiklestad. Sn. Nl. d. hell. S. Kap 221 sml. med Magn. Barf. S. Kap. 5.

til Riget, der ei var kongebaar, ja ikke engang indfødt. „De, der fulgte Haakon,“ sagde han, „vare at undskyld; thi han var god mod sine Venner og havde nogen Ret til Riget; men det, som nu skeer, er usømmeligt, og ei bør jeg Konge hede, hvis jeg ei ødelægger denne Røversflot og straffer slikt Nidingsskab. I bør kraftigen hjælpe mig; da ville alle Brave rose Eder. For dem, der have slaaet sig til vore Fiender, skulle vi nu brænde Gaardene og dræbe dem selv, hvis vi faa dem fat; deres Gods skulle vi tage til Bytte.“ Kongens Tale blev roft. Oprørerne laa med sine Skibe ved Hefring for at drage ud af Fjorden, da de spurgte Kongens Ankomst. De roede strax nord over Fjorden til Vagnvik¹⁾, forlode her sine Skibe, førte den gamle Thorer med sig paa en Baare over Fjeldene og kom ned til Therdal i Seljuhverv²⁾. De skaffede sig nu atter Skibe og fore nord langs Haalogalands Kyst lige til Bjarkø. Her boede dengang en af Magnus's Tilhængere, Arnmødlingen Jon, Søn af Arne Arnessøn og gift med Rannveig, Thorer Hund's Sønnedatter³⁾. Han fik i Tide Nys om Fiendernes Komme og flygtede i største Skynding med sin Søn Vidkunn; men hans Gaard, tilligemed et godt Langskib, som tilhørte Vidkunn, blev brændt og alt hans Gods ranet. Da Sneffen brændte og hældede noget til den ene Side, sagde Thorer spottende: „Nere til Styrbord, Vidkunn!“ De Flygtende standsede ei, før de traf Magnus, der hastigen havde forladt Throndhjem for at opsøge sine Fiender. Disse vare imidlertid dragne sydover igjen og havde herjet overalt, hvor de kom. Men da de laa i Fjorden Harm⁴⁾, fik de Die paa Kongens Flaade; de vovede

1) Gaarden Vagnvik i Strandens Sogn, Lervikens Pgd., ligeoverfor Throndhjem paa den anden Side af Fjorden.

2) Therdal i Aaffjordens Pgd.

3) Sn. Magn. d. godes S. Kap. 12.

4) [Brønøfforden sybligt paa Helgeland.]

ei at stride med Overmagten. Svein satte til Havs og undkom; Thorer, Egil og Flere roede derimod ind til Hæsjotun¹⁾. Paa Veien lode Thorer's Mænd store Ord falde: „Neppe,“ sagde de, „havde noget Skib efter Ormen Lange været besat med dygtigere Helte end deres.“ Men da de vare komne til Land, og Magnus's Skibe nærmede sig, forlode de alle Thorer og toge Flugten. „De sagde,“ udbrød Oldingen, „at vort Skib ei var værre besat end Ormen Lange; men der er dog Forskjel paa Mandskabet: der faldt Flere, her fly Flere.“ Egil af Murland var den eneste, som forblev hos Thorer; denne bad ham fly. „Det var Skade,“ sagde han, „skulde saa raff en Helt miste Livet.“ „Der er ei for Mange om dig,“ svarede Egil, „om end jeg bliver.“ Han vilde heller ikke forlade sin Kone, der fulgte ham. Thorer sad i Forrummet paa sit Skib, da Kongens Snekker glæde ind ved dets Side. Sigurd Ullstreng raabte til ham: „Er du frisk, Thorer?“ „Ja frisk i Hænderne, men svag i Fødderne,“ var Svaret. „Du er fed, Thorer!“ vedblev Sigurd. „Det volder min Mad og mit D,“ svarede den Gamle. Thorer og Egil bleve nu tagne til Fange og førte ud paa en Holme, kaldet Bambarholm, hvor en Galge var reist for dem. Paa Veien sagde Thorer: „Fire vare vi i Ledtog, og En sad ved Styret.“ Da han blev ledet op paa Holmen, ravede han; da raabte Vidkunn til ham: „Mere til Bagbord, Thorer!“ Da han kom til Galgen, udbrød han: „Ibde løbe onde Raad af.“ Han var saa tyk og stor, at da Galgevippen hævede ham i Beiret, sledes Hovedet fra Kroppen. Egil blev nu ledet til Galgen. „J glæde Eder vel,“ sagde han til de Omkringstaaende, „ved at saa see mine Fodder spralle?“ „Tror du ei,“ spurgte de, „at du selv kan raade for, hvorledes du sfigger dig ved din Bane?“ „Det vil vise sig,“ svarede han. Da Strikken var lagt om hans Hals, og

¹⁾ Hæstun paa Havneen i Thjotts Byd.]

han hævedes i Beiret, steg han med den ene Fod paa den andens Rist og bevægede sig ikke. Alle Tilstedeværende ynkede denne raske Mand; Ingen vovede dog at bede for ham. Men da han hang i Galgen, sagde Magnus: „Ild hjælpe dig nu dine gjæve Frænder.“ Heraf sluttede man, at Kongen havde ønsket en Bøn for Egils Liv. Magnus vendte nu tilbage til Thronhjem og revsede haardt alle dem, der bleve overbeviiste om at have hjulpet Dyrererne. Nogle dræbte han; Andres Gaarde bleve brændte. Thronderne maatte give sin Sag i Kongens Bold og bleve forligte med ham. Svein, Harald Fletters Søn, var heldigere end sine Medskyldige; han undkom til Danmark og opholdt sig der, indtil han senere blev forligt med Magnus's Søn Gystein og blev hans Skutilsvend¹⁾.

Magnus havde i Thorer beseiret sin farligste Modstander; han fredede nu sit Land og rensede det fra alle Vikinger og Røvere. En Hovding var der dog endnu i Norge, som forekom Magnus mistænkelig, og dette var den mægtige og trodsige Sveinke Steinarsøn, der boede øster ved Gautelven. Han havde elsket sin Fostersøn, Kong Haakon, saa høit, at han ei havde kunnet overtale sig til at underkaste sig Magnus. Kongen paalagde derfor Sigurd Allstreng at drage til Sveinke og byde denne rømme Landet; de vikste Lendermænd Svein Bryggfot, Dag Gilisføn og Kolbjørn Klakka skulde hjælpe ham til at udføre dette Grinde. Sigurd var villig hertil; „dog,“ sagde han, „vidste jeg ei, at den Mand var i Norge, mod hvem jeg skulde behøve tre Lendermænds Hjælp!“ Kongen sva-

¹⁾ Sn. Magn. Barf. S. Kap. 5—7. Fornm. S. VII, 4—15. Fagrsk. Kap. 225—228. — Sagaerne angive ei, paa hvilken Tid Thorer's Opstand har fundet Sted; kun synes den efter deres Fortælling at være indtruffen meget kort efter Kong Haakon's Død. Ann. regii, der henføre denne til 1094, sætte ogsaa Thorer's Død i samme Aar (Ser. rer. Dan. III, 47).

rede, at han kunde lade være at benytte deres Hjælp, hvis den var unødvendig. Sigurd drog nu til Viken med eet Skib; han sammenkaldte Lendermændene og stevnede et Thing, til hvilket det ogsaa paalagdes Elvegrimerne (Indbyggerne ved Gautelven) at møde. Thinget var talrigt; Lendermændene lovede at understøtte Kongens Sag, men raadede dog Sigurd til at fare lempeligen frem; thi han havde i Sveinke en farlig Mand at handle med. Det varede en Stund, før Sveinke kom; endelig saa man 500 Mænd i Brynjer, blinkende som Iis, nærme sig og sætte sig i en Ring paa Thinget. Sigurd stod op og frembar for den samlede Mængde Kong Magnus's Hilsen. „Kongen byder Alle,“ sagde han, „der ville lyde ham, sit Ven-skab; han vil være hele dette Riges naadige Herre og alle Nordmænds Bern; det er til Eders eget Bedste at modtage slikt Tilbud.“ Da reiste sig blandt Elvegrimerne en svær Mand i Lodkappe (loden Kappe) med Hætte paa Hovedet og Dre paa Axelen, saa vredt hen for sig og raabte: „Ingen Kuller behøves,“ sagde Ræven, „drog Harpen¹⁾ paa Isen!“ Han talte ei mere og satte sig igjen strax. Sigurd reiser sig atter: „Lidet villige,“ sagde han, „vise I Elvegrimer Eder i at fremme Kongens Sag; tydeligere faar jeg give mit Grinde tilkjende.“ Han krævede nu paa Kongens Begne Landskyld og Leding, bad dem yde Kongen hans Ret og mindes, hvorledes det var gaaet dem, der før havde sat sig op mod ham. Den store Elvegrim reiste sig igjen, lettede lidt paa Hætten og sagde hastigen: „Det seer ud til Snee, Evendel! sagde Finnerne, havde Skier at sælge.“ Derpaa satte han sig. Sigurd havde imidlertid talt med Lendermændene og bebreidede dem, at de toge sig lidet af Kongens Grinde; han kastede nu i sin Brede af sig den blaa Kappe, som han bar over sin Skarlagens Kjortel. „Hver vogte sig nu selv,“ sagde han, „og spotte ei Andre.

¹⁾ Et Slags Skjæl (Harpestjæl).

Dog derom bryder jeg mig ei stort; værre er det, at man saa haanligen svarer paa Kongens Budskab. Der er en Mand, Sveinke Steinarsson, som bor øster ved Elven; of ham fordrer Kongen Skat eller erklærer ham landsforviist. Ei nytter Uvillie og spottende Ord; thi vel findes hans Jævninger, om han end med Haan besvarer vor Tale. Bedre er det i Tide at give efter, end at faa Skam for sin Modstridighed." Da reiste Sveinke sig, kastede Hættten paa Ryggen og overøste Sigurd med de groveste Skjældsord. „Du kan være glad," sagde han til Slutning, „om du slipper bort med Livet," og bød sine Mænd staa op og anfælde ham. Elvgrimerne reiste sig med Baabengny; men Sigurd kom ved Lendermændenes Hjælp paa en Hest og undslap i største Skynding til Skoven. Sveinke drog fra Thinget hjem til sin Gaard; Sigurd derimod kom med stort Besvær til Throndhjem, hvor han traf Kong Magnus. „Behovede du ei Lendermændenes Hjælp?" spurgte Kongen. Sigurd var ilde tilfreds med sin Færd og eggede til Hevn. Hertil behøvedes ei megen Opfordring. „For høit," sagde Magnus, „stikke Lendermændene Hovederne i Beiret, naar de ei ville vise sin Konge den skyldige Lydighed; det egner Kongens Høihed at neddæmpe sine Undersaatters Overmod, naar de ei maale sig med sin egen Allen." Han drog med fem Skibe til Viken og erklærede for Lendermændene, at han vilde finde Sveinke; thi han frygtede, at denne vilde opkaste sig til Norges Konge. Svein Bryggfot, Dag Gilifsson og Kolbjorn Klakka fulgte Magnus. Da de nærmede sig Sveinkes Gaard, tilbød Lendermændene sig at fare forud for Kongen; „thi Sveinke," sagde de, „har maastee samlet Folk, og der kan ligge Baghold i Skoven." Magnus tillod det. „Dog maa I vide," lagde han til, „at jeg vil give Bønderne Noget at bestille, hvis de ei holde sig rolige." Da Lendermændene kom i Land, saa de Sveinke drage dem imøde fra sin Gaard med en velvæbnet Hær.

De holdt et hvidt Fredstjold i Beiret, Sveinke lod sit Folk standse, og det kom til Samtale. Kolbjørn bad ham ikke begynde Fiendtligheder og tilbød sig at mægle mellem ham og Kongen. Sveinke modtog Tilbudet og lovede for det første ei at drage videre. Flere Gange fore nu Lendermændene frem og tilbage mellem ham og Magnus. Kongen vilde i Forstningen ikke vide af andet, end at Sveinke skulde fare af Landet og have sit Gods forbrudt; denne derimod sagde, at han heller vilde falde paa sin Odel, end fly et Pilestød fra den. Men snart gav man paa begge Sider efter for Lendermændenes Bønner og velmeente Forstillinger. Sveinke lovede at være borte fra Norge tre Aar og drog strax til Gautland. Kolbjørn Klakka skulde i hans Fraværelse tage Vare paa hans Eiendomme. Kongen for derpaa nord i Landet. Men snart angrebe Flokke af Røvere Elbegrimerne, der vare uden Høvding, og Magnus fandt det bedst at kalde Sveinke tilbage. To Gange sendte han ham Bud; men Sveinke kom ei. Endelig traf Magnus ham selv paa en Færd til Danmark, og nu bleve de fuldkommen forligte. Sveinke drog hjem til sine Gaarde, forsvarede siden den østre Deel af Landet og var stedse Kongens Ven¹⁾.

Da Magnus ingen Fiende mere havde at frygte i selve Norge, blev han en Skræk for fremmede Riger. Hans første Dnske var at tilbagevinde de Lande i Vesten, der engang havde adlydt hans Forfædre. Suderøerne, oprindelig skotske og beboede af Skotter, vare tidligen blevne et Bytte for norske Vifinger og vare udstykkede mellem mange Høvdinge, for det meste af norsk Vt. Harald Haarfager havde undertvunget dem, og en Tidlang erkjendte de Norges Overhøihed. Men de norske Kongers Magt paa Derne tabte sig, alt som deres Toge did bleve sjældnere, og mod Slutningen af 11te Aarhundrede var den ganske tilintet-

¹⁾ Sn. N. Barf. S. Kap. 8; Fornm. S. VII, 16—27.

gjort. Da forenede Godred Crovan, Konge af Man, de fleste af Verne under sit Herredømme og efterlod dem ved sin Død til sin Son Lagman. Allerede i sine første Regjeringsaar havde Magnus gjort et Tog mod Vesten. Han skal have overvundet Kong Lagman, hjulpet den fordrevne skotske Konge Donald til hans Rige og som Besønning erholdt afstaaet dennes Ret til alle Der i Vest for Skotland¹⁾. Imidlertid var ved dette Tog hans Herre-

- 1) Om Magnus's Bedrifter i Vesten fortælle ei alene vore gamle Sagaer, men ogsaa engelske, skotske og irske Historiekrivere, og de forskellige Beretninger tjene til gjenfaldig at oplyse og berigtige hinanden. I Hovedsagen stemme de alle vel overens. Om Sundersernes Tilstand paa den Tid, da Magnus foretog sit Tog derhen, findes især vigtige Oplysninger i et Skrift fra den sidste Halvdeel af 13de Aarhundrede, kaldet „Chronicon regum Manniæ“ (de manske Kongers Krønike), og udgivet med særdeles belærende Anmerkninger af Langebek i *Scriptores rerum Danicarum*, 3die Bind [og senere af P. A. Munch: *Chronica regum Manniæ*. Christiania 1860]. Snorre og de øvrige norske Kongesagaer samt Orkneyingasaga omtale kun eet Tog af Magnus for at undertrykke Sunderserne. Men af fremmede Skribenter og af enkelte Data i Sagaerne er det aldeles tydeligt, at Magnus allerede i sine første Regjeringsaar, rimeligviis 1095 [efter Munch 1093—1094], har gjort et Tog mod Vesten, der sammenblandes med det store Tog, han gjorde did i Aaret 1098. Paa det første Tog maa det have været, at han efter Sagaernes Beretning overvandt Kong Lagman (der døde 1096), og ifølge skotske Skribenter hjalp Kong Donald (død 1097). Sagaerne forverle ogsaa denne Donald med hans Broder og Forgjænger Malcolm, der allerede døde 1093 og altsaa ei kan have haft Stridigheder med Magnus, medmindre man antager, at denne allerede i sin Faders Tid har gjort Toge til Skotland, eller med Torfaus sætter hans Regjerings Begyndelse i Aaret 1087, hvilket aldeles strider mod Sagaernes udtryffelige Angivelser (see Langebeks Anmerkninger til *Chron. reg. Mann.*, hvor tillige denne Krønikes feilagtige Tidsregning berigtiges, samt Thorlacius i Fortalen til 3die Deel af *Heimskringla*). — Snorres Beretning (*Magn. Barf. S. Kap. 11*) om den List, hvorved Magnus tilegnede sig *Satiriseid*

domme over Suderoerne langt fra ikke grundfæstet. Nu da hele Norges Magt stod til hans Raadighed, foretog han sig at fuldende deres Undertvingelse. Hertil blev han ogsaa egget af den landflygtige orknoiske Jarleson Haakon. Jarlerne Paal og Erlend, Thorfinns Sønner¹⁾, herskede længe over Orknoerne i Fællesskab og indbyrdes Enighed. Men da deres Sønner vogte til, forstyrredes Freden. Paals Søn, Haakon, og Erlends Søn, Erling, vare urolige Unglinger. Haakon var stolt af sin Byrd; thi han var Haakon Ivarssons Datterson. Han vilde derfor raade mest. Erling gav intet efter, og det kom til aabenbar Strid mellem dem. Fædrene indvikledes i denne Uenighed, da hver saa paa sin Sønns Bedste. For at bilægge Striden bleve nu Derne deelte mellem Jarlerne; men dette hjalp intet. Haakons Overmod og Boldsomhed tiltog Dag for Dag, og det kom paany til Fiendtligheder. De bedste Mænd paa Derne søgte at mægle; men Erlend og Erling vilde nu ei vide af noget Forlig, med mindre Haakon forlod Derne. Dertil lod denne sig endelig overtale og drog til Sverige, hvor han, for sit Slægtskab med Haakon Ivarsson, blev vel modtagen af Kong Inge Steinkelfsøn. Efter at have opholdt sig en Stund hos denne, begyndte han at længes efter sit Fædreland og drog til Norge. Her hørte han, at Erlend Jarl og hans Søn næsten raadede ene over Orknoerne, og at Paal Jarl kun havde lidet at sige; Indbyggerne ønskede ei Haakon tilbage, men vilde modstaa ham af al Magt, hvis han kom did. Han bad da Kong Magnus om Understøttelse til at erholde sin Fædrearv; men Kongen viiste sig uvillig. Imidlertid merkede Haakon snart, at Magnus var fuld af store Planer og higede efter at udvide sit Herredømme. Han forestillede ham nu, hvor hæderlig

(Gantire paa Skotlands Vestkyst) maa rimeligviis henføres til dette første Tog.

¹⁾ See ovfr. S. 486.

Suderøernes Undertvingelse vilde være; han kunde derfra herje paa Skotland og Irland, og naar han havde vundet disse Lande, hevne sin Farsaders Død paa Englænderne. Slig Tale var efter Magnus's Sind; dog sagde han, at hvis han drog vester over Havet paa Haakons Ord, da maatte denne ei undres, om han uden Forskjel bemægtigede sig alle derværende Lande. Haakon merkede, at Kongen sigtede til Orknøerne, og eggede ham ei mere; men nu behøvedes ei heller nogen Tilskyndelse. Magnus lod Veding opbyde over hele Norge og for den næste Sommer (1098) med en stor Flaade og mange Lendermænd i sit Følge vester over Havet¹⁾.

Da Kongen kom til Orknøerne, tog han Jarlerne

- ¹⁾ Stridighederne paa Orknøerne, der tildeels fremskyndede Magnus's store Tog mod Vesten, findes udførligt fortalte i Orkneyingasaga S. 94—108; de berøres ogsaa i de vidtløftigere Kongesagaer (Fornm. S. VII, 27—29), men Snorre omtaler dem ikke. Angaaende Tiden, naar dette Tog foregik, stemme Sagaerne paa det bedste med fremmede Skribenter (Langebek Ser. rer. Dan. III, 216—218). Den manste Krønike anfører en fabelagtig Marsag til Magnus's Tog (hvilket den sammenblander med hans sidste Tog til Irland i 1102): „Norges Konge Magnus, en Søn af Olaf, en Søn af Harald Haarfager (saaledes kalde uden Undtagelse engelske Forfattere Harald Haardraade) vilde undersøge, om Martyren St. Olaf lig var usorraadnet, og bød, at man skulde aabne hans Grav. Da Biskoppen og Geistligheden satte sig derimod, gik Kongen selv dristigen hen til Skrinet og lod det aabne med Magt. Men da han havde seet og berørt det usorraadnede Legeme, overkom ham pludselig en stor Forfærdelse, og han gik ilksomt bort. Den følgende Nat aabenbarede St. Olaf sig for ham og sagde: Vælg eet af to, enten at miste Livet tilligemed Riget inden 30 Dage, eller og at drage bort fra Norge og aldrig siden gjensee det. Da Kongen vaagnede, kaldte han for sig Hovdingerne og de Ældste og fortalte dem sit Syn. Forfærdede raadede de ham i største Hast at drage bort fra Norge. Han lod da uden Ophold ruste en Flaade paa 160 Skibe og drog over til Orknøerne“ o. s. v.

Paal og Erlend fangne og sendte dem over til Norge. Han satte sin otteaarige Søn Sigurd til at styre Verne under floge Raadgiveres Veiledning, forstærkede sin Hær, medtog Erling og Magnus, Erlends Sønner, og fortsatte derpaa Toget vestover forbi Skotland. Kong Lagman var dengang død, og Suderøerne med Man bleve hastigen undertvungne. Derfra drog Magnus til Angulfsø¹⁾ og holdt ind i Sundet mellem denne og Wales. To engelske Jarler, Hugo af Shrewsbury og Hugo af Chester eller, som Sagaerne kalde dem, Hugo den prude og Hugo den digre, søgte med en Hær at hindre hans Landgang, og det kom til en skarp Strid. Magnus fældede selv Hugo den prude ved et Pilestød i Diet, det eneste Sted paa ham, som ei var bepantret; Englænderne flygtede med stort Tab, og Angulfsø underkastede sig Nordmændene²⁾. Magnus vendte derpaa tilbage til Man. Herfra skal han have sendt Moriartak O'Brien, Konge over en Deel af Irland, sine Sko, og paalagt ham at bære dem om Halsen paa Juledag gjennem sit Slot i de norske Sendemænds Paasyn til Tegn paa sin Underkastelse. Irerne forbittedes over denne Nidmygelse; men Moriartak sagde, „at han heller vilde tygge Skoene, end see sit Land ødelagt.“ Han opfyldte den norske Konges Bud og sendte hans Mænd tilbage med Gaver³⁾.

Magnus forblev Vinteren over paa Suderøerne, uagtet Nordmændene vare misfornøiede hermed, og Mange hemmeligen droge hjem. Han gav de nybundne Lande Love, som gjaldt længe siden⁴⁾, satte sin Søn Sigurd til

1) Anglesey ved Kysten af Wales.

2) Engelske Skribenters Beretning om denne Kamp stemmer paa det nøiagtigste med Sagaerne (see Langebek, Scr. rer. Dan. III, 216—219 smf. med Sn. Magnus Barf. S. Kap. 11 og de øvrige Kongesagaer).

3) Den manste Krønike hos Langebek S. 220.

4) Hector Boëtius Hist. Scot. hos Suhm, Danm. Hist. V, 53.

at styre dem med Kongenavn og giftede ham med Morier-
taks femaarige Datter Bjadmynja¹⁾. Den følgende
Sommer (1099) vendte han igjen tilbage til Norge, hvor
imidlertid begge de orknoiske Jarler vare døde. Paa dette
Tog havde Magnus optaget den i Skotland og Irland
brugelige Klædedragt, og efter Hjemkomsten gif han og
mange af hans Mænd barbenede med korte Kjortler og
Kapper. Deraf fik han Tilnavnet Barfod²⁾.

Magnus havde vundet baade Hæder og Magt paa sit
Tog mod Besten; men hermed kunde han ei slaa sig til
No. Endnu samme Aar, som han var kommen hjem, be-
gyndte han Fiendtligheder mod Sverige. Han paastod
nemlig, at Gautelven og Väneren var den gamle Grændse
mellem Rigerne, og at alle Bygder i Best for disse Bände,
nemlig Norddal, Sunndal, Bear og Bardynjar med
tilliggende Skove skulde tilhøre Norge³⁾. Disse Bygder
havde længe som en Deel af Bestergautland staaet under
den svenske Konge, og Indbyggerne ønskede ingen ny Herre.
Alligevel red Magnus (1099) med en stor Hær fra Biken ind
i Gautland, brændte i Skovbygderne og tvang Folket til at

1) Enorre (Magn. Barf. S. Kap. 12) siger, at Magnus gav sin
Søn Sigurd Haakon Paalsen til Raadgiver; herom nævner
imidlertid Orfn. S. intet; den siger tværtimod, at Haakon fulgte
Kongen, saalænge denne levede, og var med ham paa hans svenske
Tog, og den beraaber sig ved denne Leilighed paa en Drapa om
Haakon (S. 118). Udforligere Underretning om adskillige Om-
stændigheder ved Magnus's Vinterophold paa Verne give de vidt-
løftigere Kongesagaer (Fornm. S. VII, 48—51) og Orfn. S.
(S. 114—116).

2) Saxo Grammaticus (i Begyndelsen af 13de Bog) har en anden
Fortælling om Anledningen til dette Tilnavn: „Under en Krig
med Sverige blev Magnus engang saa ufornødentlig angreben
af Hallandsfærene, at han ei fik Tid til at tage Sko paa, men
maatte fly barfodet til sine Skibe. Til Grindring om denne
haanlige Flugt fik han sit Tilnavn.“

3) Disse Bygder udgjøre omtrent det nuværende Dalsland.

underkaste sig. Mod Høsten kom han til Bæneren og lod nu paa Kvaldinsø¹⁾ opbygge en Borg af Torv og Træ, omgiven med en Grav. Her efterlod han 300 Mand under Anførsel af Sigurd Ullstreng og Finn Skofstesøn af Giske, og drog derpaa selv tilbage til Viken²⁾.

Dengang herskede over Sverige Inge Steinkelsesøn, en god og mægtig Konge, sterk og svær af Bæxt. Paa Rygtet om Magnus's Foretagende samlede han en Hær, og det hed, at han vilde angribe Nordmændene paa Kvaldinsø. Angrebet lod imidlertid vente paa sig, og Nordmændene spottede allerede over „den tyklændede Inges Dvalen.“ Men da Isen paa Bæneren lagde sig, kom Sveakongen med 3000 Mand. Han bød Nordmændene forlade Borgen og medtage alt det vundne Bytte. Sigurd Ullstreng svarede, „at Inge først maatte umage sig nærmere: de lode sig ei drive bort som Hjorden fra Engen.“ Inge førte nu sin Hær ud paa Den og bød Nordmændene drage bort med Baaben og Klæder, men efterlade Byttet. De affloge det. Da lod Kongen storme; Graven blev opfyldt med Stene og Lommer, Bolden nedreven ved Hjælp af Ankere, bundne paa lange Bjælker, og Brande kastede ind i Borgen. Nordmændene bade nu om Fred. Inge bød dem drage bort uden Baaben og Kapper og lod hver af dem, idet han gik ud, give et Slag med en Kjep. Bessjæmmede og misfornøiede vendte de tilbage til Norge, og alle Skovbyggerne gave sig paany under den svenske Konge³⁾.

For at oprette det lidte Uheld drog Magnus om Baa-

1) Den nuværende Källansø, Nordøst for Bænersborg og Vest for Rinnefullen.

2) Sn. Magn. Barf. S. Kap. 13. — Nogle nærmere Oplysninger om dette Tog, især om den Tjeneste, Sigurd Ranessøn under dette gjorde Kongen, gives i de vidtløftigere Kongesagaer under Fortællingen om Sigurds Proces med Kong Sigurd Jorsalafarer (Fornm. S. VII, 129).

3) Sn. Magn. Barf. S. Kap. 14.

ren (1100), saasnart Isen gif op, med en Flaade til Gaut-
elven, for op ad dens østre Arm og herjede i Vester-gaut-
land. Ved Føgerne forlode Nordmændene sine Skibe og
droge over en Aa, som der er. Men da mødte Gauternes
Hær dem, og det kom til Strid; Nordmændene bleve over-
mandede; Mange faldt, og Resten maatte fly. Magnus selv
flygtede til Hest og blev heftig forfulgt af Gauterne; han
var let at kjende paa sin Hvide; en rød Silkekappe hang
over hans Brynje, og det blege Haar faldt ned paa Hær-
derne. Dgmond Skoftefføn, der ogsaa var en stor
og fager Mand, red ved Kongens Side. Et Dieblif, da
Bakker og Krat skjulte dem for de eftersættende Fiender,
bad Dgmond Magnus om hans Kappe. Kongen spurgte
ham, hvad han vilde med den. „Jeg har Lyft til den,“
svarede han; „du har givet mig større Gaver.“ Han fik
Kappen og kastede den paa sig. Da de igjen kom paa slet
Mark, vendte Dgmond og hans Mænd tværs af Veien.
Gauterne saa ham, troede, det var Kongen, og forfulgte
ham alle, medens Magnus uden Hinder naaede Skibene.
Ogsaa Dgmond undkom, men med Nød. Den norske Hær
drog derpaa nedad Elven og tilbage til Viken¹⁾.

Magnus vilde imidlertid ei lade sine gjentagne Tab
uhevnede. Endnu samme Høst rustede han sig paany,
faldt med meget Folk ind i den svenske Konges Rige og
tvang de nordligste Bygder af Vester-gautland til at under-
kaste sig. Men da han havde slaaet sine Telte ved Lande-
merket for herfra at gjøre videre Indfald i Fiendens Land,
fik han høre, at Kong Inge nærmede sig med en stor Hær.
Mange norske Hovdinger raadede nu til at vende hjem;
men dette vilde ikke Magnus. Han drog Sveafongen
imøde og angreb ham uforvarende ved Føgerne. Striden
var haard; Magnus selv kjæmpede mandigen, red tvert
igjennem Fiendernes Fylking, og Ingen kunde modstaa

¹⁾ Sn. Magn. Barf. S. Kap. 15.

ham. Svenskerne faldt i Mængde og maatte omsider fly. Magnus forfulgte dog ikke sin Seier, men vendte tilbage til Norge ¹).

Om Sommeren efter (1101) blev et Kongestevne fastsat ved Kongehelle. Der modte Magnus af Norge, Inge af Sverige og Erik den gode, der sex Aar forud (1095) var bleven Danmarks Konge efter sin Broder Olaf Hunger. De havde givet hinanden indbyrdes Sikkerhed til dette Møde. Et Thing blev sat, og Kongerne traadte frem paa Marken foran det øvrige Folk. Alle Nærværende, siges der, beundrede dem: Inge var den største, føreste og for sin Alders Skyld ærverdige, Magnus den raskeste og mandigste, Erik den fagreste; men alle vare de anseelige og veltalende. Efter en kort Samtale enedes de om Freden, og denne blev nu forkyndt for deres Mænd: hver af de fiendtlige Konger skulde have det Rige, som hans Forfædre havde behersket, og selv godtgjøre sine Undersaatter, hvad Skade disse havde lidt under Krigen; desuden skulde Magnus egne Inges Datter, Margreta, som siden blev kaldet Fredkolla. De tre Konger skiltes derpaa som de bedste Venner ²).

¹) Sn. Magn. Barf. S. Kap. 16.

²) Sn. Magn. Barf. S. Kap. 17. — Fagrskinna (Kap. 238) og de vidtløftigere Kongesagaer (Fornm. S. VII, 62) berette, at den Bestemmelse var med blandt Fredsbetingelserne, at de omtvistede Lande i Vestergautland skulde følge Margreta som Medgift. Man finder imidlertid ikke, at de i senere Tider have hørt under Norge, og af den Grund tvivle baade Suhm og Lagerbring om Beretningens Rigtighed. [Denne Tvivl er neppe grundet. At Dalsland ei senere hørte til Norge, forklares meget naturlig deraf, at Margreta in en Børn havde med Magnus, og Medgiften sølgelig fulgte hende, da hun senere indgif nytt Egteskab med den danske Konge Mikolas. See Munch Det norske Folks Hist. II, 535. Munch ordner, støttende sig til Morkinskinna's afvigende Fremstilling, Begivenhederne under den svenske Krig saaledes: 1100. Magnus herjer paa den svenske Side og tvinger de omtvistede

En af Norges gjæveste Lendermænd i Kong Magnus's Dage var Skofte paa Giske, en Søn af Dgmund, der igjen var en Søn af Thorberg Arnesøn. Skoftes Sønner Dgmund, Finn og Thord vare tappre og vensle Mænd; de havde med sin Fader fulgt Magnus paa hans Tog mod Besten; siden havde Dgmund og Finn, som før er fortalt, troligen tjent ham i den svenske Krig, og den første endog reddet hans Liv. Men efter Tilbagekomsten fra Modet i Kongehelle opstod Uenighed mellem Magnus og Skofte om en Arv, og Sagen tog en slem Bending, da man paa ingen af Siderne vilde give efter. Flere Forligelsesstevner bleve holdte, men uden Nytte. Skofte havde aftalt med sine Sønner, at de aldrig alle paa een Gang skulde begive sig i Kongens Bold. Han drog først selv til Magnus og foreholdt ham deres Slægtskab og lange Ven-skab. „Saameget Vid har jeg,“ sagde han, „at jeg ei vilde stride med dig, Konge! om jeg havde Uret. Men deri slægter jeg mine Forfædre paa, at jeg ei vil give efter i en retfærdig Sag, for hvem det saa er.“ Kongen blev alligevel ubevægelig, og Skofte drog bort med uforrettet Sag. Ei bedre gik det Finn, hans Søn. Endelig kom Dgmund for Kongen; men denne paastod nu som før, at Retten var paa hans Side, og kaldte Skofte og hans Sønner meget djarve. Da sagde Dgmund: „Det er det for dig ved din Magt at forvende Retten for os Frænder, og nu sandes det, at ilde eller aldrig lønne de Fleste dem, som redde deres Liv. Ei skal jeg fra denne Stund komme i din Tjeneste, og ingen af os Brødre, hvis jeg raader.“

Landskaber til at hylde sig; fejrer over Inge ved Forerne, herjer derpaa i Vestergautland og anlægger Borgen paa Kvaldinsø. — Vinteren 1100—1101. Borgen paa Kvaldinsø indtages af Inge. — 1101. Magnus seiler op ad Gautelven, overfaldes af Gauterne ved Forerne og lider et Nederlag. Fredsmøde og Fredsslutning].

Ogmund drog hjem og kom aldrig siden for Kongens Afsyn. Det følgende Aar (1102) forlod Skofte og hans tre Sønner sit Fædreland; de droge med fem Langskibe til Flaanderen og derfra til Middelhavet. Ingen af dem vendte tilbage fra denne Færd; Skofte døde allerede den følgende Høst i Rom; Thord levede længst af Brødrene og døde paa Sicilien. Skoftes fjerde Søn Baal arvede Fæderens Eiendomme i Norge¹⁾.

Samme Aar, som Skofte forlod Norge, drog Magnus paany vester over Havet med den skønneste Hær, som hans Rige paa den Tid kunde stille. Landets mægtigste Hovdinge fulgte ham; blandt disse vare Sigurd Ranesøn, der var gift med Skjaldvor²⁾, Kongens Halvsøster paa mødrene Side, Ulf, Sigurds Broder, Vidkunn Jonsøn af Bjarkø, Dag Gilifsøn, Serk af Sogn og Gyvind Olboge, Kongens Stallare. I Havet fik Flaaden en stærk Storm, og Mange vilde reve Seilene, men Magnus bød dem seile djærvt og ei bryde sig om Bølgenes Rasen. Da han kom til Orknoerne, medtog han Jarlesønnerne Erling og Magnus, styrede siden til Suderoerne og derfra til Irland, det egentlige Maal for hans Tog. Her kom Kong Moriertak ham til Hjælp, og i Forening vandt de Dublin og det omliggende Hered. Magnus opholdt sig Vinteren over hos Moriertak. Den følgende Vaar (1103) angrebe de Ulster (Uladsfir)³⁾, som de for

1) Sn. Magn. Barf. S. Kap. 19—22. Arnmødlingatal i Fagrskinna (Kap. 215).

2) Skjaldvor var en Datter af Thora Joansdatter, Magnus's Moder, og Brynjulf Ulfalbe den yngre, en Søn af Halldor, der igjen var en Søn af Brynjulf Ulfalbe den ældre, hvem Kong Olaf den hellige gav Gaarden Bettaland i Ranrike (see ovenfor S. 351). Skjaldvors Broder var Halldor Brynjulfsøn den yngre. Sn. Magn. Erlingsf. S. Kap. 38, smk. med Thorlacius's Anm. i Heimskringla III, 453.

3) Den nordlige Deel af Irland.

største Delen erobrede. Derpaa vendte Moriertak tilbage til sit Hjem; men Magnus satte nogle af sine Mænd til at styre Dublin og beredte sig til at fare hjem til Norge. Da han allerede laa seilfærdig, behøvede han Slagtekvæg og lod nogle Mænd drage til Moriertak for at bede denne sende Kvæg til Flaaden inden Bartholomæusasten. Den bestemte Tid henled, uden at Sendemændene vendte tilbage, og Bartholomæus Dag (den 24de Aug.) ved Solens Dpgang for Magnus selv i Land med det meste af sin Hær for at søge Underretning om dem. Veiret var stille, og Solen skinnede. Veien laa over Myrer og Dynd, hvor man maatte gaa paa smale Kloppe; til begge Sider var tæt Kratskov. Hæren kom endelig op paa en Høide, hvorfra der var en vid Udsigt. De bleve nu i det Fjerne var en tyk Stovsken, men vare uvisse, om det var Slagtekvæget eller en fiendtlig Hær. Gyvind Olboge raadede Kongen til at være forsigtig; thi Irerne vare svigefulde. Magnus fyldede da Hæren, og han selv og Gyvind stillede sig i dens Spidse. Kongen havde en gylden Hjalme paa Hovedet og var iført en kort rød Silkefjortel med en guul Løve udsyret for og bag; hans Skjold var rødt med en gylden Løve. Folket beundrede hans Raffhed og mandige Udseende. Imidlertid nærmede Stovskenen sig, og man saa nu tydeligen, at det var Sendemændene, der kom med Slagtekvæget. Hæren begav sig da ved Middagstider paa Tilbageveien. Men da den kom ud paa Myren og havde ondt ved at komme over Grøfterne, styrtede Irer frem fra alle Kanter af Skoven, angrebe de vidt adspredte Nordmænd og fældede i en Hast en Mængde af dem. Kongen lod strax blæse Hærbæst for at samle Folket om Fanen; han bød dem, der nærmest omgave ham, at danne en Skjoldborg og saaledes trække sig ud over Myrerne; naar de først kom paa Sletten, sagde han, saa havde det ingen Fare. Gyvind Olboge bad Magnus redde sig til Skibene; „undkom kun han,

vare de alle hjulpsne." Men Magnus svarede, at det var uføngeligt at forlade sine raske Mænd. Irerne skjode imidlertid heftigen; vel bleve ogsaa mange af dem dræbte, men et dobbelt Antal kom stedse i de Faldnes Sted. Da Nordmændene endelig havde naaet det nederste Dige, hvor Veien var værst, raabte Kongen til Thorgrim Skinnhusa, en oplandsk Lendermand, at han og hans Folk, der vare gode Bueskytter, skulde gaa forst over Diget under Bedækning af den øvrige Hær. Naar de vare komne paa den anden Side, skulde de besætte en Holme og derfra skyde paa Fienderne, medens Kongen selv gif over. Men da Thorgrim og hans Mænd vel vare komne paa hiin Side Diget, kastede de Skjoldene paa Ryggen og flygtede til Skibene. Magnus saa det. „Som en Forræder skilles du fra din Konge," raabte han og blev i det Samme saaret af et Spyd, der gjennemborede begge hans Laar ovenfor Knæet. Han brød Skastet sønder mellem sine Been og sagde: „Saa bryde vi hvert Spydkast, Svende! Gaar djærvt frem, mig skader Intet!" Strax efter fik han et Drebug over Halsen. Vidkunn Jonsson fældede den, der gav Kongen Saaret; men Magnus var allerede segnet. „Red dig nu!" sagde han til Vidkunn; „thi her maa vi skilles; vel og mandigen har du fulgt mig; bring mine Sønner og alle mine Venner og Frænder mit Farvel!" Derpaa døde Kongen; men Vidkunn greb hans Merke og hans Sverd Leggbit og undkom med tre Saar til Skibene; han, Sigurd Ranesøn og Dag Gilisfson vare de sidste, der flygtede. Gyvind Olboge, Ulf Ranesøn og mange flere Hovdinge vare faldne med sin Konge. Ogsaa Erling, Erlend Jarls Søn, fandt i denne Kamp sin Død¹⁾; hans Broder Magnus derimod var Hosten i Forveien flygtet bort fra den norske Flaade, da denne laa under Skotlands

¹⁾ Han skulde ifølge en anden Beretning allerede være falden i Slaget i Angulvsø Sund (Orfn. S. 116).

Ryft, og havde siden fundet Tilhold hos den stotste Konge. De Nordmænd, som undkom fra Slaget, seilede strax til Drknoerne, men Magnus's Lig blev begravet i St. Patrick's Kirke i den ulsterfke Stad Down¹⁾. Hans Død forandrede

¹⁾ Chron. regum Manniæ (Ser. rer. Dan. III, 221.) — Magnus Barfods sidste Tog og Død fortælles af Snorre i denne Konges Saga Kap. 25—27. Fagrskinna Kap. 239. 240 og i de vidtløftigere Kongesagaer (Fornm. S. VII, 66—72). — Chron. reg. Mann. siger, at Magnus var dragen forud for den øvrige Flaade med 16 Skibe, og da han uforfigtigen var dragen i Land, blev han pludseligen omringet af Irerne og faldt med de fleste af dem, der fulgte ham (Ser. rer. Dan. III, 220). Den normanniske Skribent Ordericus Vitalis fortæller Magnus's Død paa følgende Maade: „Nordmændenes mægtige Konge Magnus drog paa denne Tid (1103) med en stor Flaade omkring til de britiske Der lige til Irland, befolkede overalt med Nybyggere de øde Der og lod Byer og Gaarde anlægge. Irerne misundte ham og søgte paa alle Maader baade ved Magt og List at fæde ham. Den høimodige Konge reiste sig da mod Irerne og landede med sin Flaade paa deres Ryft. Forfærdede kaldte de Normannerne (i England) til Hjælp, og disse kom under Anførsel af en Arnulf. Desuagtet vare de bange for at indlade sig i aabenbar Strid med den frygtelige Magnus og toge sin Tilflugt til Svlg. Nogle veltalende Mænd begave sig til ham og overtalte ham ved herlige Løfter til med faa Mænd at drage i Land for at besee Egnen og modtage dens Underkastelse. Magnus fæstede Lid til de Løsløse, forlod sine væbnede Skarer paa Stranden og fulgte Forræderne henved to Mile. Da stødte han paa store fiendtlige Hobe, der laa i Baghold og pludselig angreb ham. Den modige Nordmand vilde ei fly, men stred tappert. De Faa kunde imidlertid ei modstaa den talløse Mængde. Magnus stillede sig med Ryggen mod et Træ, dækkede sig med Skjoldet og saarede Mange med sine Kastespyd, men faldt omsider overmandet. En rig Borger i Lincoln bevarede Kong Magnus's Skat og skulde anskaffe til ham Prydelse, Kar, Vaaben og andre nødvendige Ting. Men da han fik Kongens Død at høre, ilede han hjem, satte Kongens Penge i Handelen og vandt derved store Rigdomme. Den engelske Konge (Henrik I) glædede sig, da han hørte Magnus's Død, som om han var bleven lettet for en stor Byrde, og for-

Tilstanden i Vesten; Dublin med det øvrige Irland gjen- vandt en fuldkommen Uafhængighed, og Man samt Sueder- øerne fik atter egne Konger, som dog i lang Tid erkjendte Norges Overhoiheid¹⁾.

Kong Magnus efterlod flere Børn, alle uegtefødte; de, der af ham selv bleve erkjendte, vare Sønerne Gystein, Sigurd og Olaf samt Datteren Ragnbild, der siden blev gift med Harald Røjsja, en Søn af den danske Konge Erik den gode. Harald Gille og Sigurd Slember (Slembidjåkn) fremstode længe efter Kongens Død som hans Søner; og hans Datter Thoras Byrd blev først bekjendt, efter at hun var bleven gift med den islandske Hovding Lopt Samundsson²⁾. Magnus havde, da han faldt, levet i 30 Aar og behersket Norge i 10. Han overholdt vel Freden indenlands og var elsket af sine Mænd; Bønderne derimod syntes, han var haard; de fandt

brede en Stund efter af den lincolnske Kjøbmand den salbne Konges Skat. Kjøbmanden vilde i Førstningen ei vedgaa, at han havde den i Besiddelse, men omsider maatte han ud med Sandheden, og den engelske Konge skal have aftvunget ham 20000 Pund Sølv.“ Senere siger han: „Henriks Magt tiltog, da hans Fiender paa alle Kanter ved Lyffens Spil vare tilintetgjorte; men især ved Magnus's Fald blev han betrygget og beriget og derved stolt.“

- ¹⁾ Den norske Besætning i Dublin skal være bleven overfalden og dræbt af Ierne (Suhn V, 136). Hovdingerne paa Suederøerne indkaldte efter Magnus's Død Olaf, en Søn af Godred Grovan, der havde opholdt sig ved den engelske Konge Henriks Hof (Chron. reg. Mann.). I de følgende Tider erkjendte de suberøiske Konger de norske Kongers Overhoiheid, og hvergang der blev en ny Konge i Norge, maatte Kongen paa Verne til Tegn paa sin Underdanighed betale ham 10 Mark Guld (Tork. hist. Norv. III, 7, 5).
- ²⁾ Gysteins Moder var af ringe Byrd; Sigurds Moder hed Thora; Olafs Moder var Sigrid, Kongens Frille, en Datter af den anseede throndhjemiske Hovding Sare i Vik (Gaarden Sarvik i Strindens Pgd.). — Om Ragnhilds Giftermaal see Snorre, Sigurds, Gysteins og Olafs Saga Kap. 25.

sig besværede ved den megen Veding og kaldte ham den urolige Magnus (Styrjaldar-Magnús). Strid var hans Lyft; til Vre og Magt stod al hans Hu. „En Konge er til for at vinde Hæder, ei for at leve længe,“ svarede han sine Venner, naar disse bebreidede ham for stor Dristighed i Kampen, og hans Død som hans Liv var disse Ord verdig ¹⁾).

Gystein, Sigurd Jorsalafarer og Olaf, Magnus Barfods Sønnen.

Samme Høst, som Kong Magnus's Fald spurgtes til Drknørerne, drog hans Son Sigurd med hele den norske Hær og Flaade tilbage til Norge og efterlod Jrekongens Datter i Besten ²⁾). Da han var kommen hjem, blev han strax tilligemed sine to Brødre tagen til Konge. Den 14aarige Gystein skulde have den nordlige Deel af Landet, og Sigurd, der var eet Aar yngre, den sydlige. Olaf var kun 4 Aar gammel; derfor styrede de ældre Brødre hans Trediedeel ³⁾). En Stund efter (1105) kom Haakon Paals-

1) Sn. Magn. Barf. S. Kap. 18 og 28. Magnus var selv Skald og havde mange Skalde om sig. Ordericus Vitalis, der i det Hele gjør meget af Magnus, skildrer ham paa følgende Maade: „Rex Magnus erat corpore fortis et formosus, audax et largus, agilis et probus et multa honestate conspicuus. Magnam vero potentiam in insulis Oceani habebat multisque divitiis et opibus multarum specierum satis abundabat.“

2) Sn. Magn. Barf. S. Kap. 27.

3) Sn. Sigurds, Gyst. og Ol. S. Kap. 1. Uagtet det efter denne Fortælling synes, som om Brødrene have deelt Landet mellem sig, saa viser dog den følgende Historie, at de ei have taget det saa strengt med denne Deling; Gystein sees ofte at have havt sit Sæde i den sydlige Deel af Landet og Sigurd i den nordlige. Ligeledes findes Vidkun Jonsson, der var Lendermand paa Haalogaland, at have været Sigurds haandgangne Mand (Fornm. S. VII, 131).

søn vestenfra til Norge og fik af Kongerne Jarlsnavn og samme Herredomme over Orknøerne, som hans Forsædte havde havt, hvorpaa han strax drog til sit Rige¹). De nye Konger ophævede ganske enkelte byrdefulde Lovbestemmelser, der endnu gjaldt fra Svein Knutsøns Dage; saaledes skulde Arven efter en afdød Landsflygtig nu ei længer tilfalde Kongen, men den Afdødes nærmeste Slægtning; det skulde staa Enhver frit for at drage af Landet og opholde sig, hvor han vilde; Bønderne fritoges endelig for at bygge Kongens Gaarde. Ved disse og flere Forbedringer i Lovene gjorde Brødrene sig elskede af alt Folket²).

Snart tiltraf imidlertid et Foretagende af anden Natur sig Kongernes Opmerksomhed. Flere Mænd, der havde ledsaget Skofte Dgmundssøn paa hans Udenlandsreise, vare vendte hjem til sit Fædreland. Nogle havde været i Jerusalem (Jørsalir), Andre i Constantinopel, og alle havde de meget at fortælle om sin Reise og om de store Rigdomme, som man kunde vinde ved at tage Tjeneste hos den græske Keiser. Korstogene vare desuden i Slutningen af det foregaaende Aarhundrede begyndte, og hele Europa brændte af en hellig Iver for at vinde Jerusalem af de Bantroes Hænder. Dette var udført; men endnu strømmede store Flokke fra alle Lande til Palæstina for at verne om det nye der oprettede christelige Rige og paa een Gang baade sørge for sit evige Vel og vinde timelig Rigdom og Hæder. Tidens almindelige Aand, forenet med de Hjemkomnes tillokkende Skildringer af Sydens Herligheder, gjorde dybt Indtryk paa Nordmændene. Mange havde Lyst til at besøge det hellige Land og forlangte, at en af Kongerne skulde være deres Anfører. Brødrene udrustede ogsaa paa fælles Omkostning en Flaade, og det blev afgjort, at

¹) Sn. Sig., Gylt. og Dl. S. Kap. 2. Orkn. S. 118.

²) Ágrip Kap. 45 omtaler disse Retterbøder som givne før Sigurds Tog til Jerusalem.

Sigurd skulde være Togets Anfører, men Gystein i hans Fraværelse styre Riget paa begges Vegne¹⁾.

Da Alt var rede, tog Sigurd Afsted med sin Broder og forlod Norge (1107). Hans Flaade bestod af 60 Skibe; mange Lendermænd og rige Bønder fulgte ham, og hans Hær, der kun bestod af Frivillige²⁾, skal have udgjort 10000 Mand. Toget gik om Høsten til England, hvor Nordmændene bleve vel modtagne af Kong Henrik I. De overvintrede her, og Sigurd skal have uddeelt meget Guld til Kirkerne³⁾. Den følgende Vaar (1108) fortsatte de Reisen til Frankrige og kom derfra om Høsten til Gallicien, hvor de opholdt sig den næste Vinter. Aaret efter (1109) drog Sigurd langs Spaniens Vestkyst, paa hvilken Færd han i fem Kampe siges at have besejret Saracenerne. Han gik derpaa gennem Strædet (Njørvasund) ind i Middelhavet, vandt ogsaa her flere Seire over de Bantro og ødelagde en Flok Maurer, der forsvarede sig i en Klippehule paa Den Formentera⁴⁾. I Julen var han paa Sicilien og skal her paa Nytaarsdag have givet Grev Roger Kongenavn⁵⁾. Den paafølgende Sommer (1110)

1) Sn. Sig., Gyst. og Ol. S. Kap. 1. — De udenlandske Forfatteres Efterretninger om Sigurds Korstog ere samlede i Afhandlingen i Samlinger til det norske Folks Sprog og Historie I, 87 fgg.

2) Dette siges udtrykkelig i Ágrip Kap. 46.

3) Sn. Sig., Gyst. og Ol. S. Kap. 3.

4) Sigurd skal paa denne Reise langs Spaniens Kyst have havt Stridigheder med Greven af Gallicien, siden erobret Eintra, ødelagt Lissabon og Alcasar, holdt et stort Slag med Saracenerne i Strædet ved Gibraltar og endelig hjemstøgt Minorca (Manork) og Dviza, hvilket alt udførligen berettes hos Snorre Kap. 4—7.

5) Snorre Kap. 8. 9. — Grev Roger antog først langt sildigere Kongenavn. Der er imidlertid intet Urimeligt i, at Sigurd for at hædre Roger, der som Normanner egentlig var hans Landsmand, har tituleret ham som Konge.

seilede han til Palæstina. Han fastede først Anker ved Askalon, der endnu var i de Bantros Hænder, og blev her liggende et Døgn for at prøve, om Indbyggerne vilde vove en Kamp; men da de holdt sig rolige, seilede han mod Nord til Joppe, der tilhorte de Christne¹).

Balduin, Konge af Jerusalem, var paa denne Tid i Krig med Sultanen af Egypten og laa med sin Hær ved Ptolemais for at forsvare denne Stad, der angrebes af den ægyptiske Flaade. Da han horte Nordmændenes Ankomst, begav han sig til Joppe og bad dem om Hjælp mod sine Fiender. Sigurd forlangte først at blive ledsaget til Jerusalem for der at tilbede Kristus; siden lovede han med sin Flaade at følge Balduin, hvorhen denne vilde. Balduin indvilgede strax hans Forlangende, og begge Konger droge op til Jerusalem. Her modtog hele Geistligheden dem i hoitideligt Optog under Psalmesang og fulgte dem til Christi Grav. Balduin selv førte Sigurd ved Haanden omkring til alle de hellige Steder og ledsagede ham derpaa med et talrigt Folge til Jordans Flod; de forrettede her sin Andagt, og Sigurd badede sig i Vaen²). Efter Tilbagekomsten til Jerusalem skjenkede Balduin den norske Konge mange Helligdomme, blandt andet en Spaan af Christi Kors; dog maatte Sigurd først love med Ed at ville fremme Christendommen, oprette en Erkebisppestol og

¹) Snorre (Kap. 10) siger, at Sigurd først landede ved Akersborg (Acre eller Ptolemais); de fremmede Korstogsfribenter lade ham derimod først lande ved Askalon og derfra drage til Joppe. Disse Forfattere, der for en Deel ere samtidige og vel bekendte med Palæstinas Geographi, synes her at maatte staa mere til Troende end Sagaerne, saameget mere, som deres Beretninger om Sigurds Bedrifter i det hellige Land ere udsørligere end Sagaernes.

²) Alt dette er fortalt efter Korstogsfribenten Albertus Aqvensis (XI, 29—30) og stemmer meget vel med Snorres Beretning (Kap. 10).

paahyde Tiende i sit Rige samt at bevare Korsset paa det Sted, hvor St. Olaf hvilede¹⁾. Derpaa holdt man Raad og besluttede at angribe Staden Sidon (Sætt). Kong Balduin tilligemed Grev Bertrand af Tripolis førte Landhæren fra Ptolemais, medens Sigurd med den norske Flaade seilede fra Joppe, og Sidon blev nu beleiret baade til Søs og til Lands. Den ægyptiske Flaade ophævede strax Spærringen af Ptolemais's Havn, men vovede ei at indlade sig i Kamp med Sigurd og søgte Sikkerhed i Tyrus. I 6 Uger holdt Sidon sig; endelig mistvivlede Indbyggerne om Stadens Forsvar og tilbode sig at overgive den, imod at den ægyptiske Anfører og saamange, der ellers vilde, uhindret maatte drage bort. Dette tilstod Balduin efter Overlæg med Sigurd og Grev Bertrand: 5000 Krigere begave sig nu til Askalon, og Sidon blev overgivet til de Christne (19 Decbr. 1110)²⁾. Sigurd skjænkede Kong Balduin den Deel af Staden, som tilkom ham, og forlod derpaa Palæstina³⁾.

Den norske Flaade blev en Stund liggende ved Cypern og fortsatte derpaa (1111) Reisen op gennem Hægerhavet til Constantinopel. De skjønne Skibe med deres gyldne Smykker og silkesyede Seil vakte Opsigt langs hele Kysten, og i Constantinopel blev Sigurd modtagen med stor Pragt. Han holdt, ifølge Sagaerne, sit Indtog i Staden paa en guldstoet Hest over udbredte Silketæpper; den græske Keiser, Alexius Comnenus, lod anstille kostbare Lege til hans Hære paa Hippodromen (Padreimr) og skjænkede ham herlige Gaver. Da Sigurd vilde fortsætte sin Hjemreise til Lands, forærede han Keiseren sine Skibe og fik af denne til Gjen-

1) Snorre Kap. 11 og noget udsærligere i de vidtløftigere Kongesagaer (Fornm. S. VII, 88—92).

2) Sidons Beleiring og Indtagelse fortælles udsærligst hos Albertus Aqv. (XI, 31—34) sml. Snorre anf. Sted.

3) Snorre Kap. 11.

gjæld de nødvendige Heste og Ledfagere¹⁾. En stor Deel af den norske Hær gik i Alexius's Tjeneste; med de øvrige tog Sigurd Beien gennem Bulgarien (Bolgaraland) og Ungarn (Ungaraland) til Tydskland. Her skal han have truffet den tydske Keiser, Henrik V, i Schwaben (Sváfa). Ved Midsommers Tid kom han til Danmark, hvor Kong Nicolaus, som havde egtet hans Stifmoder Margreta, modtog ham vel i Slesvig, ledsagede ham til det nordlige Jylland og skjenkede ham et fuldrustet Skib. Paa dette seilede Sigurd hjem til sit Rige, hvor han blev modtagen med stor Glæde af Folket, der sagde, at en hæderligere Færd aldrig var foretagen fra Norge²⁾.

1) Snorre, Sig., Gylf. og Dl. S. Kap. 11—14. Sagaerne beskrive omstændelig og rimeligviis undertiden med Overdrivelfer den Pragt, hvormed Sigurd blev modtagen i Constantinopel, og den megen Hæder, den græske Keiser viiste ham. Vel nævne de græske Skribenter Intet herom; men dette er ikke saameget at undres over, da næsten utallige Hobe af Korsfarere med Fyrster og Konger i Epidfen paa denne Tid droge igennem Constantinopel, saa at det vilde være blevet for vidtløftigt for Historieforfatterne at omtale dem alle eller beskrive Høitidelighederne ved deres Modtagelse. Saameget er vist, at Keiser Alexius gjerne vilde give Vestens Folkeslag et høit Begreb om sin Magt og Rigdom og derfor modtog Korsfarerne i sin Hovedstad med al mulig Glæde. Det er rimeligt, at han ei i denne Henseende lod sine tro Væringers Landsmænd staa tilbage for de øvrige. At Rygtet om Sigurds Ophold i Constantinopel har naaet til andre Lande end blot Norge, derom vidne de Efterretninger, som derom findes hos den engelske Skribent Wilhelm af Malmesbury (Saml. til det norske Folks Sprog og Hist. I, S. 107—109).

2) Sn. Kap. 14. Den tydske Keiser, med hvem Sigurd skal have haft en Sammenkomst i Schwaben, kaldes i Sagaerne Lotharius. Dette kan imidlertid ei være rigtigt, thi Lothar (af Saren) blev først Keiser 1125. Har Sigurd paa sin Reise truffet sammen med nogen tydsk Keiser, saa maa det have været Henrik V (1106—1125). — Ordericus Vitalis beretter, at Sigurd drog hjem over Rusland, og at han ved den Leilighed blev gift med

Medens Sigurd var paa sit fjerne Tog, havde Kong Eystein hjemme virket i Fred for sit Rige. Han havde opført mange Kirker og Klostre, ophjulpet Næringsveiene og sørget for Landets Sikkerhed. I Bergen stiftede han Munkeliv Kloster paa Nordnes og opbyggede Michaels Kirke af Steen samt Apostelkirken, hvilken sidste laa i Kongens Gaard og ved en Trappe var forbunden med en stor Træhal, som Eystein sammesteds havde ladet indrette. I Nidaros lod han bygge Nicolauskirken i Kongsgaarden; han lod ogsaa i denne By reise store Køst for sine Skibe, blandt hvilke især eet udmerkede sig, der var bygget i Lignelse af Ormen Lange. I Baagar (Vaagen) paa Haalogaland anlagde han et Fisterleie og en Kirke. Ved Agdenes indrettede han en fisker Havn med en Befæstning og Kirke. Han lod Sælehuse bygge paa Beien over Dovre, og Barder reise paa de høie Fjelde¹⁾. Men dette var ikke alt; han udvidede ogsaa sit Riges Grændser. Jæmteland var ved Olaf Tryggvesøns Fald kommet under Sverige. Olaf den hellige havde forgjæves søgt at bringe det tilbage under Norge, og de følgende Konger havde ei agtet det. Eystein vandt først de gjæveste af Jæmterne ved Gaver; siden foreholdt han dem, hvor urigtigt de havde handlet i at unddrage sig de norske Konger, da de dog langt lettere kunde blive forsynede med alt det Nødvendige fra Norge end fra Sverige. Ved sin snilde Tale bragte han det omsider dertil, at Jæmterne underkastede sig ham. Hovdingerne toge først Trostabsed af Almuen, droge derpaa til Eystein og svore Landet under ham. Dette skede uden Strid; thi den svenske Konge gjorde Intet for at hindre Jæmtelands Frasald²⁾.

den russiske Kongedatter Malmfrid (Suhm, Danm. Hist. V, 191. Torfæus Hist. Norv. III, 8, 4).

¹⁾ Sn. Sig., Eyst. og Ol. S. Kap. 15, 24 og 26.

²⁾ Sn. Kap. 16. Man antager almindelig, at Inge II Hallsteins-

Bed alle disse Foretagender vandt Kong Gystein hos Nordmændene en Afgtelse og Hengivenhed, som Glandsen af Sigurds Tog ei kunde fordunkle. Gystein forbandt sig ogsaa nærmere med selve Landets Høvdinger, idet han egtede Ingebjørg, en Datter af Guthorm, Steigar-Thorers Søn¹⁾, medens Sigurd valgte en Brud blandt udenlandske Kongedøtre, nemlig Malmfrid, Datter af Gardarikes Konge Mstislaf, Sagaernes Harald²⁾. De tre Brødre herskede nu paany i Fællesskab, og Folket vedblev at finde sig lykkeligt under deres Styrelse. Kong Gystein var udrustet med de herligste Sjæls- og Legemsgegenstaber: han

søn, en Brodersøn af Inge Steinfelsøn, var Sveriges Konge, da Jæmteland kom tilbage under Norge (Lagerbring Svearikes Hist. II Kap. 1 § 28; Suhm V, 204). Det synes imidlertid af Snorres Fortælling, som om Jæmtelands Forening med Norge er foregaaet, medens Sigurd var paa sit Tog i Syden, altsaa før 1111; men Lagerbring antager, at den svenske Konge Inge Steinfelsøn ikke kan være død før 1112. Man maa altsaa snarere tro, at Jæmtelands Træfald fra det svenske Rige har fundet Sted i den første Inges senere Regjeringsaar.

¹⁾ Sn. Kap. 17.

²⁾ Sn. Kap. 20. — Mstislaf eller Harald var en Søn af Balde-
mar eller Vladimir Monomachus og Gyda, den engelske Konge
Harald Godvinesøns Datter. Vladimirs Fader var Rsevo-
lod (hvem Sagaerne udelukke af Slægtregistret), der igjen var en
Søn af Jarislaf eller Jarisleif og Ingegerd, den svenske Konge
Olaf Skotkonungs Datter (see ovenfor S. 363). Malmfrids
Moder var Kristina, Datter af den svenske Konge Inge Stein-
felsøn. Malmfrids Søster Ingebjørg var gift med den danske
Hertug Knut Lavard, Erik den godes Søn, og Moder til den
danske Konge Valdemar I (Sn. Harald Haardr. S. Kap. 102.
Suhm Danm. Hist. V, 223). Suhm antager (S. 225), at Si-
gurd egtede Malmfrid i Aaret 1118; men dette kan ei være rig-
tigt; thi Snorre (Sig., Gyst. og Ol. S. Kap. 21) omtaler Malm-
frid som Sigurds Dronning allerede, medens Kong Olaf levede,
og at denne døde 1116, er temmelig sikkert. Med Sikkerhed kan
man neppe bestemme Aaret, men det synes dog, som om Sigurd
har egtet Malmfrid kort efter sin Hjemkomst.

var veltalende og munter, gavmild og nedladende, sine Venner inderlig hengiven og overbærende med dem, der havde forset sig mod ham; han kjendte noie Menneffene, Historien og Lovene, var desuden en saare fager Mand, middelmaadig af Væxt, med blaa, aabne Dine og bleggult krøllet Haar¹⁾. Da Kong Olaf vogte til, traadte han ganske i Gysteins Fodspor og blev vensæl som denne; han var munter og nedladende, desuden høi af Væxt og meget skjøn²⁾. Sigurd derimod var i mange Dele sine Brødre ulig: han var stor, stærk og velvozen; hans Haar var mørkbruunt, hans Ansigt mandigt, men ikke fagert. Han var lidenskabelig og ofte tungsindig, taledede lidet og var sjælden blid; dog var han gavmild og mod sine Venner god og trofast. Han var en kraftfuld Hersker og streng i sine Straffe; der siges ogsaa, at han i det Hele overholdt Lovene, skjønt hans Stolthed, Belløst og Hestighed enkelte Gange forledede ham til uretsfærdig Vold³⁾.

En Vinter, medens Sigurd var nord i Landet, sad Kong Gystein i Sarpsborg. Den Tid boede paa Mikle-Dal i Namord⁴⁾ en mægtig Bonde, kaldet Olaf paa Dal; han opholdt sig længe om Vinteren i Sarpsborg og havde med sig sin Datter Borghild, en skjøn og flog Kvinde. Med hende samtalede Kongen jævnlig, og Folk havde forskjellige Tanker om deres Vennskab. Den følgende Sommer drog Gystein nord i Landet, Sigurd derimod til Vi-

¹⁾ Sn. Kap. 17. — Exempler paa Gysteins Godhed mod sine Venner og Overbærenhed med Andres Fornærmelser indeholdes i Fortællingerne om den islandske Skald Ivar Ingemundsson og om Gulld-Masas Thord (Sn. Kap. 17. Fornm. S. VII, 103—106. 111—118).

²⁾ Snorre Kap. 18.

³⁾ Snorre anf. Sted; Fornm. S. VII, 102.

⁴⁾ Namord var i gamle Dage Ravnet paa et Hered, som indbefattede det nuværende Borge Pgd. i Smaalene og en Deel af Skjeberg; Mikle-Dal er Gaarden Store Dal i Skjeberg.

ken, hvor han tog sit Sæde i Kongehelle. Imidlertid udbredtes det onde Rygte om Borghild og Gystein og kom omsider Pigen for Dre. Hun drog da til Sarpøborg og friede sig ved Jærnbyrd. Men da Kong Sigurd spurgte dette, gjorde han paa een Dag to Dages Reise, kom til Olaf paa Dal, tog Borghild til Frille og bortførte hende med sig. Deres Son var Magnus, der blev sendt til Bidkunn Jonsøn paa Bjarkø for hos ham at opfores¹⁾.

¹⁾ Snorre Kap. 23. Det er almindelig antaget, at disse Begivenheder have tilbraget sig i Aarene 1116—1118, og at Magnus, Sigurds Son, er født i dette sidste eller det næst foregaaende Aar (Thorlacius i Chronol. til Heimskr. III; Suhm V, 222; Torf. Hist. Norv. III, 8, 7). Denne Mening bestrykes tilsyneladende ved Snorres Ord i Kap. 22, der antyder, at Kong Gystein opholdt sig i Sarpøborg og blev kjendt med Borghild den samme Vinter, som hans Broder Olaf døde, altsaa 1116—1117. Sammenholder man imidlertid Snorres Beretning paa dette Sted med hvad der findes om samme Begivenhed i de vidtløftigere Kongesagaer (see f. Ex. Fornm. S. VII, 109), saa bliver det høist rimeligt, at Kapitelinddelingen hos Snorre her er urigtig, at nemlig det sidste Punktum af 22de Kap. egentlig bør udgjøre Begyndelsen af 23de, og da kommer Fortællingen om Magnus's Fødsel langt fra ikke i den nære Forbindelse med Kong Olafs Død, som Tilfældet er ved den nuværende Inddeling. Gysteins Ophold i Sarpøborg henføres da til en aldeles ubestemt Vinter, og da Snorre, ligesom de øvrige Sagaer, i Fortællingen om Brødrenes Regjering ikke strengt ordner Begivenhederne efter Chronologien, saa er der intet Urimeligt i at antage, at han her ved given Leilighed fortæller en Begivenhed, som egentlig hører til et tidligere Tidspunkt. Da nu Magnus i Sagaen fremtræder som selvstændig handlende allerede et Par Aar før 1130 (som senere vil vise sig), saa synes det aldeles nødvendigt at henføre hans Fødsel til en tidligere Periode end 1117. Antager man ham født omtrent 1112, saa bliver han ved Harald Gilles Komme til Norge en 14—16 Aar gammel og ved sin Faders Død i 1130 18 Aar, ved hvilken Antagelse flere Urimegheder bortfalde, som den almindelige Mening om hans Fødsel i 1117 nødvendiggen medfører.

Dette var imidlertid ikke den eneste Voldsomhed, som Kong Sigurd begik; en anden havde nær havt sørgeligere Følger for Norge, idet den vakte alvorlig Tvist mellem ham og hans Broder Gystein. Sigurd var engang (1113) i Gjestebud paa Mæren i Throndhjem tilligemed sin Fæster Skjaldvør og hendes Mand Sigurd Ranessøn. Denne havde været meget yndet af Kong Magnus Barfod og var af ham bleven forlenet med den indbringende Finnefærd, det er, Ret til at handle med Finnerne samt paa Kongens Vegne kræve Skat af dem, hvilken Forlening han havde beholdt efter Magnus's Dod. Lendermanden Ivar af Fljod¹⁾, Sigurd Ranessøns Ven og gift med hans skjønne Søster Sigrid, var ogsaa med sin Kone i Gjestebudet. Om Aftenen var Kongen meget munter; han lagde sin Haand, der var prydet med en stor Guldring, frem paa Bordet og sagde, at Ringen skulde tilhøre den Mand, der vilde fare en Sendefærd for ham; „men min Dpfordring,“ lagde han til, „gjælder kun Lendermænd, dog med Undtagelse af Sigurd Ranessøn, min Svoger; thi ham kan jeg ei affee.“ „Jeg maa da være meent,“ svarede Ivar af Fljod hastigen; „thi ingen anden Lendermand er her tilstede, naar Sigurd undtages. Jeg haaber, at din Fordring er vel overlagt; derfor lover jeg at opfylde den.“ Sigurd befalede ham nu strax at drage over til Irland for der paa Kongens Vegne at kræve Bøder af Folket for Magnus Barfods Drab. Dette Bud kom Ivar ganske uventet; alligevel drog han endnu samme Aften paa et Langskib til Nidaros og derfra vester over Havet. Men ikke saasnart havde han forladt Mære, før Hensigten med hans Bortsfjærnelse viiste sig. Kongen blev siddende ved Drifkebordet til langt paa Natten og var meget lystig. Han tillod Sigurd Ranessøn, der blev søvniq, at gaa til Sengs, men beholdt Skjaldvør

¹⁾ [Gaarden hedder nu Flø og ligger i Skatvalds Sogn i Nedre Stjerdalens Pgd.].

og Sigrid hos sig. Lidt efter lidt adspredtes Gjesterne, og endelig lod ogsaa Kongen Kvinderne følge bort: Skjaldvær blev ledet til sin Mands Herberge, Sigrid derimod til Kongens Sovestue. Om Morgenen efter, da Sigurd Ranesøn fik dette at vide, blev han meget forbitret og lod ved Bordet haarde Ord falde mod Kongen. Denne agtede først ikke derpaa; han bad sin Svoger glemme, hvad der var skeet, og være munter; men Sigurd svarede, at han ei saa let kunde glemme den Skam, der var ham tilføjet. Da vredes Kongen og udbrod: „Djærv er du, din Tyv! at tiltale mig saa.“ „Jeg er ei for kaldet Tyv,“ svarede Sigurd. „Hvor findes større Tyv end du?“ sagde Kongen med Hestighed; „du stjæler ei mindre end 60 Mark fra mig hvert Aar; thi du har Finnefærd og Finnehandel, og ei giver du mig mere end Halvdelen af, hvad mig tilkommer. Men vær vis paa, at du skal faa gjøre Rede herfor!“ Sigurd Ranesøn merkede, at disse Ord vare talte i fuldt Alvor; han indsaa, at han ene ei var i Stand til at modstaa Kongens Hestighed, og drog derfor bort uden at kunne faa sin Søster med sig. Han for til Kong Eysteinn, som dengang opholdt sig i Viken, og fortalte denne, hvad der var hændet. Eysteinn sagde vel, at Sigurd Ranesøn havde baaret sig uvarsomt ad; imidlertid beholdt han ham hos sig Vinteren over, undersøgte noie hans Sag og lovede ham sin Hjælp. Om Vaaren (1114) droge de begge til Throndhjem og traf Kong Sigurd i Nidaros. Eysteinn søgte først at bringe et mindeligt Forlig istand, men forgjæves. Kort efter deres Ankomst lod Kong Sigurd blæse til et Møde i Byen, bestyrdte her Sigurd Ranesøn for Underslæb med Finnefattens og fordrede en streng Dom over ham. Sigurd Ranesøn fremførte til sit Forsvar, at Kong Magnus havde givet ham Finnefærden i sin og sine Sønners Tid mod 60 Marks aarlig Afgift; denne Afgift havde han stedse ordentligen betalt; til den

øvrige Jndtægt troede han sig at have Ret paa Grund af Magnus's Gave. Jovrigt vilde han gjerne bøde Kongen efter dennes egen Dom for de mindre ærbødige Ord, han i sin Hidfighed havde ladet falde. Kong Sigurd agtede imidlertid ikke paa hans Forsvar, men vilde drive Sagen frem. Da indvendte Kong Gystein, at Sagen var søgt paa urette Sted; den hørte under Landsloven, ei under Kjøbstadretten (Bjarkøretten), og skulde derfor søges til Thinge, ei paa et Møde i Byen. Kong Sigurd maatte indrømme Rigtigheden heraf, men tilføiede, at det forekom ham underligt, at Gystein vilde forsvare en Sag, som det snarere tilkom ham at søge. Han stjernede nu om 14 Dage et Heredsthing nord paa Kjeptsisø¹⁾ for her at faa Sagen paadømt, og forlod Mødet med sit Følge; men Kong Gystein lod Sigurd Ranesøn tage Vidner paa, at Sagen ved Mødet lovligen var afviist. Derpaa samlede begge Konger Folk og begave sig til Kjeptsisø. Sigurd kom først; i hans Følge var Vidkunn af Bjarkø. Gystein kom mandstærkere og havde Sigurd Ranesøn med sig. Sagen blev nu paany foretagen; Kong Sigurd gjentog sin Bemyndning mod Sigurd Ranesøn; denne forsvarede sig som tilforn og gjorde samme Tilbud, men forgjæves. Han mindede da Kong Sigurd om deres Svogerskab og fordums Benskab og bad ham ikke tro onde Mennefers Bagtalelse. Kongen svarede, at han nu fik andet at gjøre end bruge tomme Ord. Ogsaa Kong Gysteins Forbøn var uden Nytte; Kong Sigurd vedblev sin Paastrand, at Sigurd Ranesøn skulde revses efter Loven. „Hvis du vil følge Loven og den rette Landstyreelse,“ sagde da Gystein, „er det og bedst, at du søger Sagen lovligen.“ Han erklærede derpaa, at siden Sagen angik en Lendermand, burde den foretages paa Fylkesthinget og ei paa et blot Heredsthing. Da de

¹⁾ Hvor denne skal søges, er ubekjendt. Torfæus kalder Den (efter Morkinskinna) Kefley.

nærværende Lovkyndige gave dette Bifald, saa stevnede Kong Sigurd Sagen om 14 Dage til Haalogalands Fylkesting paa Throndenes og gif derpaa til Skibene med sit Folk. Men Kong Gystein og Sigurd Ranesøn toge, før de forlode Thinget, Vidner paa, at Sagen anden Gang var lovligen afviist. Kong Sigurd stevnede nu til sig flere Lendermænd med deres Huuskarle og mange Bønder og drog med en stor Hær til Throndenesthing, hvor Haalogalands Almue var tilfagt at møde. Og saa Kong Gystein drog til Thinget med meget Folk; men da han nærmede sig Throndenes, lod han Sigurd Ranesøn med Haandtag overdrage sig hele Sagen. Kong Sigurd var allerede paa Thingstedet, da Gystein kom, og anklagede nu paany Sigurd Ranesøn med større Hestighed end nogensinde tilforn. Gystein svarede strax paa den Anklagedes Begne, at denne af Kong Magnus havde faaet Finnesfærden for hans og hans Sønners Regjeringstid, samt at han havde opfyldt alle Vilkaar. Han fordrede, at hans Svoger maatte nyde Retten og faa fremføre sine Vidner. „Du tager dig med Jver af Sagen,“ svarede Kong Sigurd; „men om den end bliver mig vanskeligere, end jeg i Førstningen troede, skal jeg dog holde den frem. Jeg vil have Sigurd Ranesøn domfældt her i hans Fødeegn.“ „Der er kun faa Ting, Broder!“ gjensvarede Kong Gystein, „som du ei faar drevet igjennem, saa meget Stort som du har udført; og her er kun Smaafolk til at gjøre dig Modstand.“ Kong Sigurd fordrede nu Sagen afgjort. „Hans Fader,“ erklærede han, „kunde ei bortgive Noget længere end for den Stund, han selv var Norges Konge; og hvis Sagen nu ikke var lovligen søgt, da var det Kong Gysteins Skyld.“ Denne svarede, at han rigtignok havde sagt, at Sigurd Ranesøn skulde søges paa Throndenes Thing; men Omstændighederne havde siden forandret sig: „Sigurd Ranesøn havde overgivet ham sin Sag; Kongerne selv havde følgerigen nu

med hinanden at gjøre, og deres Trætte maatte paadømmes ved et Lagthing. Han holdt det for rigtigst, at dette skede paa Frostathing, saasom Broden skulde være begaaet i Frostathingslagen." Da sagde Kong Sigurd: „Du fremstaar nu aabenbar som min Modpart; men dette skal ei bringe mig til at lade Sagen fare." Han stevnede sin Broder til Frostathing og drog derpaa bort. Men Gystein tog atter i al Hjemmelighed Vidner paa, at Sagen ogsaa paa Throndenes Thing var bleven afviist. Det var allerede ledet saa langt ud paa Sommeren, at Frostathing, der holdtes ved Midsommers Tid, var forbi. Sagen maatte altsaa udsættes til følgende Aar. Denne samme Sommer kom Ivar af Fljod tilbage: han havde røgtet sit Grinde med Held og medbragte store Gaver fra Irerne, der gjerne vilde undgaa et nyt Anfald af Nordmændene. Kong Sigurd havde under hele hans Fraværelse beholdt hans Kone hos sig; alligevel paatalte ei Ivar den lidte Bessjæmmelse, og saaledes faldt den Sag hen. Men hermed var ikke Sigurd Ranessøns Sag bragt til Ende. Kong Gystein opholdt sig om Vinteren i Throndhjem, og den følgende Sommer (1115) tilfagde begge Konger sine Lendermænd at møde mandsterke til Frostathing; ogsaa Kong Olaf blev indbudet til at møde med sine haandgangne Mænd. Det var Lov, at Frostathing kunde holdes i selve Nidaros, og her blev det nu berammet. Gystein var i Forveien i Byen og havde sit Sæde i Kongsgaarden. Da Kong Olaf ankom, tog han med sit Følge Plads ved Olafskirken. Kong Sigurd kom sidst; han lagde med sin Flaade op i Aaen Nid og forblev med sine Mænd ombord under Teltene. Den Dag, da Thinget skulde aabnes og Sagerne foretages, blev der blæst i Byen. Thingmænd og Bønder begave sig nu først til Thinget, for at sætte Retten efter Loven, og heri var Lendermanden Jon Mørnes Formand, der ansaaes for en af de Viseste i Norge. Gystein var den første af

Kongerne, som indfandt sig paa Thinget med sit talrige Følge. Han bad strax Lendermændene om deres Hjælp til at understøtte Sigurd Ranesøns Sag. Jon Mørnef svarede, at det vilde være farligt at stifte ujævnt mellem Brodrene; dog var han villig til at hjælpe Kong Gystein, hvis det var Ret efter Loven. „Ei forlanger jeg Andet af Eder,“ sagde da Gystein, „end at I skulle følge Lovene; men hvis jeg paa lovlig Maade faar maget det saa, at I ei blive pligtige til at domme i den Sag, som nu kommer fore, da vil jeg have det Løfte af Eder, at I ei ved min Broders Boldsomhed lade Eder bringe til at domme mod Retfærdigheden.“ Disse Ord vandt lydeligt Bifald. Derpaa kom Kong Olaf til Thinget; hans Følge var mindst talrigt. Endelig kom Kong Sigurd; hans Mænd vare fuldt væbnede, kun at de ingen Skjolde havde. Kong Sigurd søgte nu Sigurd Ranesøn, saaledes som det syntes ham og hans Raadgivere mest overeensstemmende med Loven; Kong Gystein forsvarede ham. Det blev først at afgjøre, om Kong Magnus kunde bortgive noget Len længere end for sin Levetid. Lagmændene svarede hertil, „at Kongerne kunde bortskjenke Gaver for bestandig; men da skulde saadan Bestemmelse lyses paa alle Norges Lagthing.“ Det blev nu undersøgt, om Sigurd Ranesøn havde iagttaget dette; men her manglede Vidner. Da bemærkede Kong Sigurd, at han ei vilde, at den Lov skulde gjælde i Norge, at Kongen kunde bortgive Len længer end for sin Livstid; „dermed,“ sagde han, „var hans Broders Paastand, at Sigurd Ranesøn havde Ret til Finnefærden, gjendreven.“ Kong Gystein derimod sagde, at Kongerne burde have Ret til at bortskjenke Gaver for bestandig, nu som tilforn. Man enedes om at lade Lodkastning afgjøre, hvo af Kongerne heri skulde raade. Gystein spurgte nu Kong Olaf, hvem han vilde være enig med i denne Sag. Olaf svarede, at han stedse havde været enig med Gystein; dette vilde han

og være nu. Kong Gystein fordrede da, at Lodderne skulde være tre; dette indrømmede ogsaa Sigurd; „thi han vilde ei,” sagde han, „berove Kong Olaf noget af den Ære, ham tilkom.“ Lodkastningen faldt alligevel ud til Sigurds Fordeel, og han erklærede, at hans Villie nu var den samme som før. Spørgsmaalet blev nu, om Sigurd Ranesøn havde tilegnet sig Guds uden Eiermændenes Tilladelse. Manges Mening herom blev æftet, men Ingen vilde afgjøre det undtagen Bergthor Boff, Svein Bryggefots¹⁾ Søn; han erklærede Sigurd for skyldig. Kong Sigurd bød da at domfælde ham; thi nu var Sagen noksom oplyst. „Det skulde ei gaa den godt,” lagde han til, „som dømte mod hans Dnske.“ Kong Gystein sagde, at det forekom ham ubilligt at dømme Sigurd Ranesøn skyldig, da Ingen til den Tid havde ophævet Kong Magnus's Gave. „J agte kanskee,” vedblev han, „min Brede mindre end Kong Sigurds; men ei føler jeg mig mindre fornærmet, hvis anden Dom falder end den, mig tykkes lovlig; thi det tror jeg, at jeg lidt bedre kjender Lovene end han.“ „Det er ingen let Sag,” svarede Jon Mørnes, „at dømme her; dog maa vi gjøre det, hvis vi ere pligtige dertil, hvorledes end Parterne synes derom.“ Da bød Gystein dem bie en liden Stund med at fælde Dommen og fremsorte sine Vidner, der bekræftede, at Sagen var bleven tre Gange afviist. Derpaa henvendte han sig til Dommerne. „Jeg beder nu,” sagde han, „Lagmændene efter Loven at afgjøre, om man aldrig saa ofte kan begaa Feil i sin Sagsøgning, at man jo stedse paany maa søge den samme Sag. Jeg anseer det for Lov, at hvis en Sag paa tre Thing bliver afviist og man har Vidner derpaa, den da ikke oftere maa tages frem, og Dommerne ei ere pligtige at dømme den.“ Han nævnte sig derpaa Vidner, at han forbød Dommerne at dømme denne Sag, og Jon Mørnes erklærede, at Kong

¹⁾ See ovfr. S. 508.

Gysteintalede overeensstemmende med Loven. Forbittret udbrod da Kong Sigurd: „Det kan hælde, at Kong Gysteintalede har faaet denne Sag afviist ved sine Kroglove; men een Ret staar tilbage, som jeg kanskee kjender ligesaavel som han, og den skal nu dømme mellem os.“ Han forlod strax Thinget og gif til Skibene med alt sit Folk; de to andre Konger droge til sine Herberger. Kong Gysteintalede satte sig strax til Drikkebordet og var meget munter; men mange af hans Mænd undredes paa, hvad Ende Twisten mellem Kongerne vilde tage. Han spurgte Sigurd Ranesøn, hvorledes han syntes om Sagens Udfald. Sigurd takkede ham for hans Bistand. „Du har hjulpet mig fuldt vel, Herre!“ sagde han, „om ikke alt for vel.“ Da vrededes Kongen og lod sig forlyde med, at kun Gaa viste sig verdige til den Hjælp, deres Overmand ydede dem; „derfor hjælper jeg og Færre,“ sagde han, „end jeg ellers vilde gjøre.“ Kort efter fandt Sigurd Ranesøn Veilighed til at forlade Drikkestuen. Han var uden Kappe, i blaa Buxer og Skarlagens Kjortel, med et stort Hugspyd i Haanden; saaledes gif han filde om Kvelden nedover Gaden og standsede ei, for han kom til Bryggen, der laa ved Bagstavnen af Kong Sigurds Skib. Den Mand, der holdt Vagt, vilde negte ham Udgangen. „Vælg eet af to,“ sagde Sigurd Ranesøn; „forlad Bryggen, eller Spydet staar gjennem dig!“ Vagten lod ham gaa ud paa Skibet. Kong Sigurd sad tilbords i Forrummet, da Sigurd Ranesøn ganske uventet laa for hans Fodder. „Jeg giver mit Hoved i din Vold, Konge!“ sagde han; „gjør med mig, hvad dig lyster; thi heller vil jeg dø bradt, end at Strid for min Skyld skal opstaa mellem dig og din Broder.“ Dronning Malmfrid, Biskop Magne af Bergen og flere Hovdinge reiste sig nu og bade for Sigurd Ranesøn¹⁾. Kongen taug længe; endelig sagde han: „Du er sandeligen en ædel Mand, Sigurd! og

¹⁾ Snorre, Sig., Gyst. og Dl. S. Kap. 21.

du har taget det Raad, der var os alle gavnlighst. En Ulykke forestod saa stor, at Gud alene kan bedømme dens Følger; thi fast havde jeg besluttet i Morgen at gaa op paa Jlevoldene ¹⁾ med alt mit Folk for at kjæmpe med Kong Gystein. Jeg vil nu modtage Forlig af dig, hvis du fæster hele Sagen i min Dom." Dette gjorde Sigurd, og Kongen dømte ham i en Bod af 15 Mark Guld, der skulde være udredet for næste Dags Høimesse, 5 Mark til hver af Kongerne og sidst til Kong Sigurd. „Mine Brødre vilde vanære mig," sagde Kongen; „men jeg vil paasee deres Hæder som min egen." Bøderne skulde endelig erlægges i reent Guld; „thi," sagde han, „det er mig forebragt, at du er bleven rig paa Guld af vort Skattegods." „Jeg takker dig, Herre!" svarede Sigurd Hanesøn, „fordi du tog mig til Forlig, hvor stor end min Rigdom befindes at være." Han vendte tilbage til Kong Gystein og fortalte ham, hvad der var skeet. Kongen rødmede og sagde, at han ingen Deel vilde have i dette Forlig; han forlod strax Driffelaget og gif til Sengs. Sigurd Hanesøn tog Guld til Laans hos sine Benner, men kunde ei faa tilveiebragt mere end 5 Mark. Næste Morgen gif han til Kong Gystein og vilde først betale ham; men Kongen vidste, at han havde maattet laane Guld, og skjenkede ham det som Gave. Paa samme Maade blev han behandlet af Kong Olaf. Endelig kom han til Kong Sigurd, da der allerede blev ringet til Høimesse i Christkirken. Kongen spurgte, om han havde betalt hans Brødre, og da Sigurd bejaede dette, sagde han: „Det var dog, som jeg formodede, at du var meget rig paa Guld." Sigurd Hanesøn fortalte nu, hvorledes Alt var tilgaaet. Da bod Kongen ham beholde Guld; „men du skal love mig," lagde han til, „at hvis nogen Uenighed opstaar mellem os Brødre, da skal du være min Ven." „Jeg vil stedse bede til Gud," svarede Sigurd Ra-

1) En Slette strax udenfor Nidaros paa Vestsiden.

nesøn, „at ingen Uenighed maa opstaa mellem Eder; thi jeg vil Eder alle vel. Men hvormeget Guld jeg end kunde vinde, ja om det kostede mit Liv, saa vil jeg ingen Mand agte høiere end Kong Gystein.“ Da sagde Kongen: „Alt for dybt vilde jeg staa under min Broder, hvis jeg modtog dette Guld — jeg giver dig det, om du end intet Venstaa lover mig.“ Sigurd Ranesøn takkede Kongen og bød ham til Bords i sin Gaard samme Dag. Kongen modtog Indbydelsen og kom efter Messen med 60 Mand. Han fandt Drickestuen prydet med Tapeter og Vaaben; Skjoldene hang rundt om Væggene, og Alt var saa herligt, at det vakte hans Beundring. Bevertningen var ei ringere; Sigurd Ranesøn selv saa sine Gjester til Gode. Et Dieblif, da han var gangen ud, sagde Kongen til sine Mænd: „Hvor saa I slikt Huusgeraad i en Lendermands Bolig? Man seer det neppe i Kongens Herberge.“ „Ja vist er her skjøne Vaaben,“ svarede Bergthor Boff, „og herlig Anretning, men den største Ære vilde det være for Verten, hvis han selv eiede Noget af dette og ei havde taget Alt til Laans.“ Da sagde Kongen i Brede: „Deri viser sig just, hvor venfæl Manden er; Slikt er ikke fjærligen talt.“ Sigurd Ranesøn havde hørt, hvad der blev sagt; det ringede just til Aftensang, og Kongen vilde gaa. Sigurd bad ham komme tilbage efter Aftensang for at drikke Christi Vinde, og Kongen lovede det. Men da han kom af Kirken og atter traadte ind i Stuen, var Alt forandret; alle Skjoldene vare borte; kun eet gammelt Skjold hang endnu tilligemed en gammel Kappe ved Skjenkebordet. „Hastig Forandring er her foregaaet,“ sagde Kongen, „mens vi vare borte.“ „Det er, som man maa vente,“ svarede Sigurd Ranesøn. „Hver vil have Sit; jeg selv eiede her intet Skjold uden det ene, som hænger hist, og om jeg eier det med Rette, skal du, Konge! domme. Vi fore i Hærferd med din Fader til Irland, mødte der en uimodstaaelig Hær, og Guden

blev, som bekjendt, at Kong Magnus faldt med mange brave Helte. Flugt kom i vor Hær, men ei var jeg den første paa Flugten. Da Folket ilede til Skibene, var en dyb Sump i Veien. Nogle fik sprunget over den; Andre kunde det ei og faldt der for Spyddodderne. Men da vi nærmede os Diget, saa jeg en Mand foran mig med dette Skjold paa Ryggen og denne Kappe om sig. Da han fandt det vanskeligt at komme over, kastede han først Skjoldet, siden sled han af sig Kappen. Han havde en guldbremmet Silkehue paa Hovedet, og det forekom mig, som det var hans meste Hæder, at han beholdt Huen. Mig syntes, som Bergthor Boff var Manden. Jeg tog Kappen og Skjoldet op; thi jeg havde intet Skjold havt for i Striden. Siden har jeg bevaret det, og døm du nu, Herre! om jeg eller Bergthor bør eie det." Kongen svarede kort: "Ei du Skjoldet!" Bergthor var saare forbittret; men Kong Sigurd var siden stedse Sigurd Ranesøns Ven og lod ham beholde den gamle Forlening¹⁾.

1) Disse Begivenheder, der udbrede saameget Lys ei alene over de tre Brødres Charakter og Forhold til hinanden, men ogsaa over Norges gamle Statsforfatning, Lovgivning og Rettergang, ere her fortalte efter den Bearbejdelse af Sagaen, som findes i det Haandskrift, der benævnes Hryggjarstykke (Fornm. S. VII, 123—150). Torfæus har fortalt den næsten ordlydende ligedan, som den findes der, efter det utrykte Haandskrift Morkinskinna (Hist. Norv. III, 8, 5). Jeg har ikke taget i Betænkning at foretrække denne Fremstilling for Snorres (Kap. 21). Denne sidste er i flere Henseender utydelig og i det Hele ufuldstændig. Den første Anledning til Kong Sigurds Fortærelse paa Sigurd Ranesøns er aldeles ikke berørt, og i Opregningen af de forskjellige Thing, paa hvilke Sagen foretoges, synes at være en betydelig Forvirring. Den blev, ifølge Snorre, først søgt paa et Møde i Bergen; siden paa Arnarnesthing; tredie Gang paa Gulaathing; fjerde Gang paa Grafnista-Thing i Namdalen og endelig sidste Gang paa Drething i Nidaros; men man seer aldeles ikke Grunden til disse forskjellige Afviisninger af Sagen tydeligen.

Ei længe efter at Sigurd Ranesøns Sag var tilendebragt, døde Kong Olaf af Sygdom (22 Decbr. 1116) i sit 18de Aar og blev jordet i Christkirken i Nidaros. Hans Død blev meget beklaget¹⁾. Mellem de gjenlevende Brødre Gystein og Sigurd var Venskabet engang brudt, og den gamle Fortrolighed vendte aldrig mere tilbage. Begge ønskede at være den første. Sigurd var stolt af sine Bedrifter i Udlandet; Gystein paa sin Side troede at have udrettet Mere til Rigets sande Gavn ved sine fredelige Foranstaltninger. Hvorledes enhver af Brødrene stræbte at gøre sine Fortjenester gjældende, derom vidner en merkelig Drdstrid mellem dem, som Sagaerne have bevaret. Da de nemlig en Vinter begge fore paa Gjesteri over Oplandene, og hver var paa sin Gaard i Nærheden af hinanden, ønskede Bønderne, at de skulde være sammen. De enedes da om at være skifteviis hinandens Gjest, og de samledes først paa Gysteins Gaard. Om Aftenen, da man begyndte at drikke, var Dlet ikke godt, og Stilhed herskede blandt Gjesterne. Da spurgte Kong Gystein: „Hvi ere Alle saa tause? Bedre sommer det sig i et Drikkelag, at Alle ere glade; lader os finde paa noget Olsnak, saa bliver der vel snart noget Gammen! Sigurd Broder! det synes paa seligst, at vi begynde med nogen Skjemtetale.“ Bredt svarede Sigurd: „Snak du, saa meget dig lyst, og lad mig tie for dig!“ „Det er ofte Skik i Drikkelag,“ vedblev Gystein, „at man vælger sig En at sammenligne sig med; saa skulle og

Snorre omtaler heller ikke de nærmere Omstændigheder ved Forliget mellem Kongen og Sigurd Ranesøn, ligesaa lidt som den Beskjæmmelse, som blev Sigurds ivrige Modstander Bergthor Boff tildeel.

¹⁾ Kong Olafs Død henføres til 1116 i *Annales regii* (Scr. rer. Dan. III, 50); dette stemmer ogsaa godt med Snorres Angivelse (Kap. 22). Torfæus [og Munch] antager Aaret 1115 (Hist. Norv. III, 8, 6).

vi nu gjøre." Sigurd taug. „Jeg seer vel," sagde da Gystein, „at jeg faar begynde, og jeg vil tage dig, Broder! at sammenligne mig med. Vi have lige Navn og lige Herredømme, jeg finder heller ingen Forstjel i vor Æt og Opdragelse." „Mindes du ei," sagde Sigurd, „at jeg kastede dig overende, naar jeg vilde, skjønt du var en Vinter ældre?" „Jeg mindes og," svarede Gystein, „at du intet forstod dig paa Vege, som fordrede Smidighed." Da sagde Sigurd: „Mindes du, naar vi svømmede; jeg kunde dukke dig, naar jeg vilde." „Ei svømmede jeg dog kortere end du," svarede Gystein, „baade over og under Vandet; jeg kunde og løbe paa Iislægger (Skøiter), saa Ingen turde kappes med mig; men det forstod du dig ei mere paa end et Nød." „En hæderligere og nyttigere Idræt," svarede Sigurd, „synes det mig, godt at kunne bruge sin Bue; jeg tror, du ei kan spænde min, om du end nok saa haardt træder den." Gystein sagde: „Vel er jeg ei saa sterk en Bueskytte som du; men i at skyde sikkert giver jeg dig mindre efter, og paa Ski render jeg langt bedre end du; det har og været kaldet en god Idræt." „Det synes mig vigtigt," sagde Sigurd, „at den, som skal være Andres Overmand, udmerker sig ved Høide, Styrke og Baabensfærdighed og falder i Dinene, hvor Mange ere samlede." „Det er ligesaagodt og vækker ei mindre Opsigt," svarede Gystein, „at man er skjønt; man er da ogsaa kjendelig blandt Mængden, og det sømmer en Høvding; thi Skjønhed og den fagreste Prydelse passe sammen. Langt bedre kjender jeg og Lovene end du, og bedre kan jeg føie mine Ord." „Være kan det," sagde Sigurd, „at du har lært flere Lovkneb end jeg; jeg har havt Andet at gjøre. Og din Beltalenhed negter jeg ikke, men det sige Mange, at du ei er synderlig ordholden, at man ei maa merke paa, hvad du siger; thi du snakker dem efter Munden, som ere hos dig: det er ikke kongeligt." „Det er sandt, Broder!"

svarede Gystein; „Mange komme til mig, som jeg ikke formaar at gjøre saa meget godt, som jeg gjerne vilde. Jeg dommer ofte Mands Sager efter sande Bidner; men hvis siden noget Sandere kommer for Dagen, saa lader jeg hver Mand faa Ret, hvad saa end i Forveien har været dømt. Jeg lover og tidt, hvad jeg bedes om; thi jeg vil gjerne, at Alle skulle forlade mig glade. Jeg veed vel, at jeg kunde handle anderledes; jeg kunde, som du gjør, love Alle ondt, og ei horer jeg klage over, at du jo holder, hvad du lover.“ Sigurd svarede: „Det har været Folks Ord, at den Færd, jeg for af Landet, var hæderlig; imedens sad du hjemme som din Faders Datter.“ „Nu tog du paa Bylden,“ sagde Gystein; „jeg havde ei begyndt denne Tale, havde jeg ei vidst, hvad jeg her skulde svare; næsten tyktes det mig, at jeg udstyrede dig hjemmefra som min Søster, før du blev rustet til din Færd.“ „Du mon have hørt,“ svarede Sigurd, „at jeg holdt mange Kampe i Serkland; i dem alle vandt jeg Seier og mange Kostbarheder, hvis Mage ei før er kommen hid til Landet; jo gjævere Hovdinger jeg kom til, des mere blev jeg hædret; men du, tror jeg, har end ikke udslettet Hjemstidernavnet. Jeg for til Jorsal,“ sagde han; „jeg kom ogsaa til Apulien; men ei saa jeg dig der, Broder! Jeg gav Rodgeir Jarl den mægtige Kongenavn; jeg vandt otte Slag; men du var i intet af dem. Jeg for til Herrens Grav; men dig saa jeg ikke der, Broder! Jeg drog til Jordans Na, hvor Herren blev døbt, og svømmede over den; men dig saa jeg ikke der. Men hiinsides Naen paa Bakken voxte Bidjer; der bandt jeg dig en Knude, Broder! som venter dig. Jeg lovede, at du skulde løse den, eller og bære Skammen.“ Da sagde Kong Gystein: „Lidt har og jeg at sige herimod: spurgt har jeg, at du holdt Kampe udenlands, men nyttigere var det for vort Land, som jeg gjorde imedens. Nord i Baagar opsatte jeg Fiskerleier, hvor Fattigfolk kunde ernære sig;

jeg satte en Prest der og lagde Gods til Kirken; der var næsten alt Folket tilforn hedenff. De Folk monne mindes, at der har været en Kong Gystein i Norge. Over Dovrefjeld var en Bei fra Throndhjem, hvor Mange omkom i ondt Veir; der lod jeg Sælehuus bygge og lagde Gods dertil; de, som siden drage den Bei, monne mindes, at en Kong Gystein har været i Norge. Ved Agdenes var Stranden øde, uden Havn, og mange Skibe gik der til Grunde; der er nu gjort Havn og godt Skibsleie, og en Kirke er der bygget. Siden lod jeg reise Varder paa Høifjeldene; de, haaber jeg, skulle worde Landet nyttige. Jeg lod bygge Hallen i Bergen og Apostelkirken og en Trappe imellem dem; nu monne de Konger, der følge mig, mindes mit Navn. Michaels Kirke og Munkelif¹⁾ lod jeg bygge. Jeg satte Love, Broder! at Hver kan nyde Ret, og holdes de, vil Landet styres bedre. Jæmterne har jeg underlagt dette Rige ved blide Ord, ei ved Angreb og Ufred. Nu er vel alt dette lidet at tale om, men dog skulde jeg tro, at det ei er Landsfolket mindre gavnligt, end at du slagtede Blaa-mænd for Djævelen i Serkland og styrtede dem til Helvede. Roser du dine fromme Gjærninger, da tror jeg, at jeg ei mindre har udrettet til Sjælebod ved de Klostre, jeg har stiftet. Men hvad Knuden angaar, som du knyttede mig, saa vil jeg ikke løse den; men havde jeg villet, kunde jeg vel have knyttet dig en Knude, saa du ei nu var Norges Konge, da du kom hid til Landet paa eet Skib og lagde til min Flaade. Lad nu vise Mænd dømme, hvad du har forud; vide skulle I Pralere, at end monne Mænd jævnes med Eder i Norge!" Begge Brødrene taug og vare vrede. Dette var ikke den eneste Leilighed, ved hvilken de lagde sit uventlige Sindelag for Dagen; desuagtet vedligeholdtes Freden mellem dem al den Tid, de herskede sammen²⁾.

1) See ovfr. S. 532.

2) Snorre Kap. 24. Fornm. S. VII, 118—123.

Da sex Aar vare ledne fra Olafs Død, blev Gystein hastig syg, da han var i et Gjestebud paa Hustad i Romsdalen¹⁾, og døde der i sit 33te Aar (29 Aug. 1122). Hans Lig blev ført til Nidaros og jordet i Christkirken. Siden Magnus den godes Død, siges der, havde aldrig saameget Folk staaet sorgende over nogen Mands Grav som over Kong Gysteins. Han efterlod sig med sin Hustru Ingebjørg en eneste Datter, Maria, der blev gift med Gudbrand Skafhøggsøn. Sigurd var fra denne Stund Norges Enkonge indtil sin Død.

Sigurd havde efter sin Hjemkomst ei glemt sine Løfter til Kongen og Patriarken i Jerusalem. Vel satte han ikke Splinten af det hellige Kors i Nidaros, men i Kongehelle ved Rigets Grændse, da han troede, at det der kunde tjene til Bern for Landet²⁾; ei heller oprettede han nogen Erkebispesæde i Norge, hvilket han vel fandt mindre nødvendigt, da Paven noget i Forveien (1104) havde beskikket en Erkebiskop i Lund, der skulde være for Danmark, Norge og Sverige, hvad tilforn den bremiske Erkebiskop havde været³⁾. Derimod indførte Sigurd Tienden i sit Rige⁴⁾ og stræbte at fremme Christendommen ei alene der, men og i andre Lande. Kort efter Gysteins Død blev Sigurd af den danske Konge Nicolaus opfordret til i Forening med ham at gjøre et Tog til Smaaland for der at christne Jndbyggerne; thi i Sverige havde endnu ikke Christendommen aldeles fortrængt Hedenskabet, og de christne Konger havde endog undertiden maattet vige for hedenske. Sigurd var villig til dette Tog og lod Leding udbyde over hele sit Rige. Med 300 Skibe seilede han (1123) til Dresund, hvor han efter Aftalen skulde møde Nicolaus. Denne var

1) Snorre Kap. 26. Hustad ligger i Bod Pgd. i Romsdals Fogderi.

2) Sn. Kap. 23.

3) Suhm V, 137.

4) Sn. Kap. 23.

imidlertid længe i Forveien kommen til Stevnet og havde ventet en Stund; men da Bønderne begyndte at knurre, havde han endelig høvet Ledingen. Hermed var Sigurd ilde tilfreds; han seilede oster til Sumaros¹⁾, holdt her Huusthing og klagede over Danefongens Uordholdenhed. Nordmændene besluttede at herje i Danmark til Gjengjæld og indtog Staden Tumatthorp²⁾. Siden droge de til Kalmar, herjede i Smaaland, tvang Indbyggerne til Christendommen og toge 1500 Slagtenød af dem i Skat. Derpaa vendte Sigurd hjem igjen med stort Bytte. Denne Leding blev kaldet Kalmar-Leding og var den eneste, som Sigurd udbød, medens han var Konge³⁾.

Paa denne Tid var det og, at Nordmændene paa Grønland henvendte sig til Sigurd med Bøn, at han til Christendommens Fremme blandt dem vilde sende dem en Biskop. Ginar, en Søn af Socke paa Brattalid, den gjæveste Mand paa Grønland, frembar for Kongen sine Landsmænds Ønske. Sigurd overtalte en retskaffen og lærd Prest, ved Navn Arnald, til at paatage sig dette Hverv og sendte ham med Unbefalingsbreve til Erkebiskop Asfer i Lund, af hvem han ogsaa blev viet (1124). Arnald fulgte derpaa Ginar Sockessøn til Grønland og tog sit Sæde i Gardar, hvor siden den grønlandske Biskopsstol vedblev at være⁴⁾.

Sigurds Videnskabelighed og Tungfind tiltog imidlertid med Aarene og henrev ham ikke sjælden til Banvid. Allerede længe før denne Tid hændte det engang paa Op-landene, da han badede sig i et Kar, over hvilket et Telt var udspændt, at det syntes ham, som om en Fisk svømmede

1) Det nuværende Gimbrishamn i det østlige Skaane.

2) Er nu en Landsby vestenfor Gimbrishamn og heder Tomarp.

3) Sn. Kap. 27.

4) Grønl. Páttur i Flatsbogen (III, 445—454). Ann. reg. under Aaret 1124 (Ser. rer. Dan. III, 52).

hos ham i Karret. Herover brast han i en saa heftig Lat-
ter, at han ganske kom fra sig selv¹⁾. Da han blev ældre,
kom saadanne Anfald oftere over ham. En Pintsedag, da
han sad til Bords i sit Højsæde, omgivet af mange Hov-
dinger, blev han tungsindig og fastede vilde Blik omkring
til Bænkene; men Ingen turde tale til ham. Han holdt i
sin Haand en pragtfuld med gyldne Bogstaver skreven Bog,
som han havde hjembragt fra Jerusalem, og Dronning
Malmfrid sad ved hans Side. „Mangt,“ udbød han, „kan
forandres i et Menneskes Liv. To Ting eiede jeg, som
synes mig de herligste, da jeg kom hid til Landet: det var
denne Bog og min Dronning; men nu er Intet mig af-
skyeligere end de. Dronningen veed ei selv, hvor fæl hun
er — mig synes, at hun har Gjedehorn i Panden, og
denne Bog duer til Intet.“ Han fastede Bogen i Ilden
og gav Dronningen et Slag under Diet. Malmfrid græd,
ikke over Slaget, men over Kongens Banvid. Blandt
Kjertesvendene var paa denne Tid en Bondesøn ved Navn
Ottar, liden af Væxt, djærv og munter, med sort Haar og
mørkt Ansigt, hvorfor man gav ham Dgenavnet Birting
(den lyse). Ottar forrettede just denne Dag Tjeneste ved
Kongens Bord. Han greb hurtig Bogen af Ilden og til-
talte Sigurd. „Andersledes,“ sagde han, „vare de Dage, Herre!
da du med Pragt og Hæder seilede hid til Landet: Alle
kom dig imøde, modtog dig med Glæde og vilde have dig
til Konge. Men nu ere Sorgens Dage komne over os.
Thi paa denne herlige Høitid ere mange af dine Venner
komne til dig; men ei kunne de være glade, da du er syg
og tungsindig. Onskeligt var det, om du kunde være glad
med dem, gode Konge! Lyd dette Heldraad! stil Dronning-
gen tilfreds med Blidhed og siden de andre dine Hovdinger
og Venner!“ Da sprang Kongen op. „Vil du lære mig

¹⁾ Sn. Kap. 25. Thjodref Munk (Kap. 33) anfører som et Rygte,
at Sigurds Banvid skulde være forarsaget ved en forgiftet Drif.

Raad," sagde han, „du fæle Tiggerdreng og tølperiske Bondeunge af usleste Æt!" Han trak sit Sverd og hævede det med begge Hænder over Ottar. Denne stod rolig uden at forandre en Mine. Kongen vendte Sverdet, slog ham let over Herderne og satte sig atter taus i Høisædet. Lidt efter saa han sig roligere om i Hallen. „Seent," sagde han; „faar man prøvet sine Mænd. Her sidde mine Benner og Lendermænd, Stallarer og Skutilsvende og alle de gjæveste Mænd i Landet; dog gjorde ingen af Eder det for mig, som denne ringe Tjener. Han frygtede ei Døden, men talede saa snildt til mig Rasende, at ei den Viseste kunde have gjort det bedre. I skulle vide, mine Benner! hvorledes jeg vil lønne ham: før var han min Kjertesvend, nu skal han være Lendermand, og snart vil han vorde den merkeligste blandt Norges Høvdinge." Sigurd holdt Ord; Ottar Birting blev Lendermand og siden en berømt Høvding. Eignende vilde Anfald kom tidt over Sigurd; men naar da nogen af hans ringere Tjenere paaminded ham, adlød han dem mest og gav dem siden Gods og Gaarde til Løn. Dette Banvid berøvede alligevel ikke Sigurd Nordmændenes Agtelse; de ansaa ham for en herlig Konge og mindedes stedse med Beundring hans Jorsalafærd og Seire i Syden¹⁾.

Mod Slutningen af Sigurds Liv indtraf en Begivenhed, der havde vigtige, men sørgelige Følger for Norge. En ung Nordmand ved Navn Kale, en Søn af den mægtige Lendermand Kol paa Ugder, blev paa en Handelsreise til England i Staden Grimsby bekjendt med en Mand fra Sudersørerne ved Navn Gille=Krist. Denne aabenbarede ham i Hemmelighed, at han var en Søn af Magnus Barfod, og at hans rette Navn var Harald; sin mødrene Æt havde han deels i Irland, deels paa Sudersørerne. Han spurgte Kale, hvorledes denne meente, han vilde blive mod-

1) En. Kap. 29—32. Fornm. S. VII, 156—162.

tagen i Norge, hvis han kom did. Kale svarede, at han ei troede, at han havde andet end godt at vente af Kong Sigurd, hvis ikke Andre forspildte hans Sag. Harald og Kale skiltes derpaa, efter at have lovet hinanden gjensidigt Benskab¹⁾. En Stund efter for Hallkel Huk, en Søn af Jon Smørbalte og Lendermand paa Møre, til Sunderserne. Den samme Harald Gille-Krist kom her til ham med sin Moder, som bekræftede Sønnens Byrd. Hallkel tog dem begge med sig til Norge (1126) og underrettede Kong Sigurd om deres Paaastand. Kongen raadforte sig i denne Sag med sine Høvdinger; de fleste vilde, at han ei skulde indlade sig med Harald; Kol fra Ugder derimod, tilligemed hans Søn Kale, samt Thjostolf Alessøn og Ingemar Sveinsson af Ask talede til Haralds Bedste²⁾. Da Høvdingerne ei kunde enes, bade de Kongen selv at raade. Denne kaldte nu Harald for sig og erklærede, at han ei vilde formene ham at bevise sin Fødsel ved Jærnbjrd; men om han end befandtes virkelig at være Magnus Barfods Søn, saa skulde han dog ei fordre nogen Deel i Kongedømmet, saalænge Sigurd eller hans Søn Magnus levede. Dette lovede Harald med Ed, skjønt det forekom Mange haardt, at han skulde underkaste sig saa streng en Prøve uden derved at vinde nogen Deel af Riget. Efter at have forberedt sig ved Faste, gif nu Harald med bare Fodder over ni gloende Plogjærn; han blev ledet af to Biskopper og paakaldte under Prøven den hellige Columbanus. Kongen og hans Søn Magnus vare selv tilstede. „Ei træder han Jærnene mandigen!“ sagde Magnus. „Af Ondskab er Sligt talt,“ svarede Sigurd; „han gjorde det vel!“ Da Harald var kommen til Enden, lod han sig falde i den Seng, som der var opredt for ham. Tre Dage efter bleve hans Fodder undersøgte og befundne ubrændte,

1) Dikn. S. Side 152.

2) Sammesteds S. 170.

hvorpaa Kongen erkjendte ham for sin Broder. Sigurd merkede imidlertid, at Haralds Erkjendelse mishagede flere af Landets Høvdinger og især hans Søn Magnus. For at berolige denne fordrede han Ed af Nordmændene, at de efter hans Død skulde tage Magnus til Gnekonge, og Sigurd var saa elsket, at hele Folket tilsvor ham dette ¹⁾).

Harald Gille var en høi og smal Mand med lang Hals, langagtigt Ansigt, sorte Dine og sort Haar. Han var overmaade smidig og hurtig og klædte sig oftest paa Træk i korte og lette Klæder. Han havde meget ondt for at tale Norsk, og heraf toge Hirdmændene ofte Anledning til Spot; dog vovede Ingen at fornærme Harald i Kongens Nærværelse; thi denne behandlede ham stedse venstabeligen ²⁾). Men Haralds Fiender lode det ei blive ved Spot alene; deres Had yttrede sig undertiden paa en alvorligere Maade. Engang havde han i Overilelse saaret Svein Rimhildsøn fra Jæderen, en Uetling af Erling Skjalgsøn. Svein samlede sine Frænder, greb Harald og vilde hænge ham. Men Kongen blev itide underrettet om sin Broders Fare; han samlede sine Mænd, ilede til det Sted, hvor Galgen allerede var reist, og tog Harald til sig. Han erklærede Svein og alle hans Medhjælpere landsforviiste; dog tilgav han dem siden paa flere Høvdingers Forbøn ³⁾). Haralds værste Fiende var imidlertid Kongens Søn Magnus, der greb enhver Leilighed til at fornærme ham. Kong Sigurd pleiede gjerne at gaa tidlig til Sengs om Aftenen og da tage Harald med sig. Magnus derimod og hans Følge blev oftest siddende længe ved Drikkebordet. En Aften i Oslo, da Kongen gik bort, fik de holdt Harald tilbage og sad nu og drak med ham til langt paa Natten. Magnus havde just faaet en meget hurtig Hest

¹⁾ En. Kap. 33.

²⁾ Sammesteds Kap. 34.

³⁾ Sammesteds Kap. 35. 36.

fra Gautland, og denne kappedes de Nærværende om at rose. Harald sagde til sin Sidemand, at paa Irland gaves Mænd, der løb hurtigere end nogen Hest. Magnus hørte dette og sagde: „Nu lyver han, som han pleier.“ Harald vedblev sin Paastand. Da sagde Magnus: „Det skal gjælde dit Hoved, hvis du ei løber saa hurtigt, som jeg rider min Hest; jeg sætter min Guldring derimod.“ Harald indvendte, at han ikke havde paastaaet dette om sig; han havde kun sagt, at saa hurtige Mænd gaves paa Irland. „Jeg vil ikke fare til Irland,“ svarede Magnus; „her vil jeg vedde.“ Harald gik bort og vilde ei tale mere herom. Den følgende Morgen efter Ottesang red Magnus ud af Byen og sendte Bud efter Harald. Denne kom ogsaa, let klædt, med en Spydstage i Haanden. Magnus satte Maalet; Harald sagde, at det var for langt; men Magnus satte det strax endnu længere. Løbet begyndte i en Mængde Menneffers Paasyn. Harald fulgte hele Tiden Hestens Forbeen; men da de kom til Maalet, sagde Magnus, at han havde holdt i Brystgjorden. Løbet begyndte paany, og Harald sprang hele Tiden foran. „Holdt jeg nu i Brystgjorden?“ spurgte han, da de naaede Maalet. „Du begyndte før at løbe,“ svarede Magnus. Han lod Hesten puste, hug den derpaa med Sporerne og for afsted. Harald stod endnu stille. „Kend nu!“ raabte Magnus, idet han vendte sig tilbage. Da løb Harald frem, var snart Hesten forbi, kastede sig ned ved Maalet, reiste sig igjen, da Magnus kom, og tilraabte ham: „Hil dig, Magnus Frænde!“ Begge vendte nu tilbage til Byen. Kongen havde imidlertid været i Høimesse og fik først efter Bordet vide, hvad der var skeet. Bred sagde han til Magnus: „J kalde Harald en Taabe; men større Taabe synes du mig at være. Har du ikke hørt, at man i fremmede Lande øver sig i andre Idrætter, end at tulle Ol i sig og gjøre sig uskicket til Alt? Giv Harald Ringen og spot ham ei, saalænge mit Hoved er over Mul-

den!" Sigurd forudsaa med dyb Smerte, hvilke Ulykker Magnus og Harald vilde bringe over Norge. „Ibde ere I farne, Nordmænd!" sagde han, „idet I have en vanvittig Konge; og dog aner det mig, at den Stund snart vil komme, da I gjerne gave det røde Guld for at have mig til Styrer istedetfor Magnus og Harald; den Ene er grum, den Anden taabelig¹⁾."

Sigurd opholdt sig meget i Kongehelle og ophjalp denne By saaledes, at i hans Tid ingen rigere Kjøbstad fandtes i Norge. Han vilde gjøre den til et Bern for sit Riges sydlige Grændse og anlagde derfor ved den en stærk Fæstning, som han forsynede med Vaabenstene, Stofke til at kaste med og andre Forsvarsmidler. Paa denne Fæstning lod han ogsaa bygge en Kongsgaard og en Kirke, til hvilken han skjenkede mange Kostbarheder, som han havde ført hjem med sig fra sit Tog²⁾.

I sine sidste Aar vilde Sigurd stille sig fra sin Hustru Malmfrid og gifte sig med en rig Mands Datter ved Navn Cecilia. Han lod gjøre store Forberedelser til at holde Bryllup med hende i Bergen. Da Byens Biskop Magne hørte dette, gif han til Kongens Hal og bad Sigurd komme ud. Kongen kom med draget Sverd i sin Haand, modtog Biskoppen vel og bød ham ind at drikke. „Undet Grinde har jeg," svarede Magne. „Er det sandt,

1) Sn. Kap. 34. Fornm. S. VII, 168—171.

2) Sn. Kap. 23 og 40. Kirken i Kastellet eller, som den og kaldes, Korskirken (fordi det hellige Kors der bevarede) blev ifølge Snorre Kap. 40 indviet i Sigurds 24de Regjeringsaar, altsaa 1127. Blandt de Kostbarheder, Sigurd skjenkede til denne Kirke, nævnes en Tavle, som han havde ladet gjøre i Grænlønd af Kobber og Sølv, overalt forgyldt og prydet med Stene; denne Tavle blev sat over Høialteret. Ligeledes nævnes et Skrin, som Erik Emune, siden Konge i Danmark, gav Sigurd, og et med gyldne Bogstaver skrevet Menarium (en fuldstændig Messesbog), en Gave af Patriarchen af Jerusalem.

Herre! at du vil forskyde Dronningen og egte en Anden?" Kongen svarede, at det var saa. „Hvi," sagde da Biskoppen ivrigt, „vil du gjøre Sligt i mit Bispedømme, at foragte Guds og den hellige Kirkes Bud? Jeg forbyder dig det paa Guds, den hellige Olafs, St. Peters og alle Helgeners Begne!" Medens han talede disse Ord, stod han med fremrakt Hals, som om han ventede, at Kongen vilde svinge Sverdet. Sigurd var ogsaa forbittret; han vendte tilbage til Hallen uden at svare Biskoppen. Men Magne gik hjem, glad over, at han havde opfyldt sin Pligt. Strax efter forlod Kongen Byen med alt sit Følge og drog til Stavanger for her at fuldbyrde Brylluppet med Cecilia. Ogsaa Biskoppen af Stavanger, Reinald, dadlede Sigurds Forsæt; dog erklærede han, at Egteskabet kunde gaa for sig, hvis Kongen til Bod vilde begave Kirken. Sigurd bød ham tage af sit Guds saameget, som han selv vilde, og egtede derpaa Cecilia. Han viiste imidlertid ikke siden Biskoppen af Stavanger mere Yndest end Biskop Magne; men Cecilia elskede han høit¹⁾.

Medens Magnus Barfods Sønner styrede Norge, havde mange Omvæltninger fundet Sted paa Ørknøerne. Haakon Paalsøn, der (1105) af Brødrene var udnævnt til Jarl over alle Verne²⁾, herskede ei længe ene. Hans Sødstendebarn, Magnus, Erlend Jarls Søn, der siden Magnus Barfods sidste Tog havde opholdt sig hos den skotske Konge, vendte tilbage og fordrede sin Fædreneav. Haakon negtede ham den i Førstningen og samlede Folk for at modstaa ham; men Magnus havde mange mægtige Venner og Frænder paa Verne, der understøttede hans Sag, og omsider bragte han det dertil, at Haakon overlod til de norske Konger at afgjøre Trætten. Magnus drog nu til

¹⁾ En. Kap. 39. Denne Begivenhed henføres i Almindelighed til 1128 (Thorlacius i Chronologien til 3die Deel af Heimskringla).

²⁾ See ovenfor S. 526.

Norge, medens Kong Sigurd var fraværende paa sit Jerusalemstog, og fik af Kong Gystein Jarlsnavn og Halvdelen af Derne (1109). Efter sin Tilbagekomst herskede han og Haakon en Stund i Fællesskab, dog uden at være oprigtige Venner. For ganske at bilægge Uenigheden mellem dem blev en Sammenkomst aftalt paa Egilsø. Men her sveg Haakon sin Frænde; han kom til Mødet med større Følge, end aftalt var, fangede Magnus og lod ham dræbe (1116). Magnus Jarl havde ved sin Rettskaffenhed og sit strenge Levnet erhvervet sig megen Agtelse og blev efter sin Død dyrket som en Helgen¹⁾. Da han ingen Børn efterlod,

1) Om disse Stridigheder mellem Haakon Paalsøn og Magnus Erlendsøn fortælles udførlig i Drfn. S. Side 118—134. Om Magnus den hellige er der desuden en egen Saga (trykt som Anhang i den kjøbenhavnste Ud-gave af Drfn. S.); denne er imidlertid opfyldt med overtroiske Fabler om Helgenens Mirakler. — Om Magnus's Dødsaar har man været uenig: Drfn. S. (S. 134) ligesom Magnus d. hell. S. (S. 504) angiver Aaret 1104 som hans Dødsaar, noget, som imidlertid umulig kan bestaa med disse Sogaers øvrige Beretning; thi ifølge den skulde Haakon Paalsøn først være bleven Jarl 1105, hvilket ogsaa stemmer med Snorres Udsagn (Sig., Gyst. og Ol. S. Kap. 2), men Magnus først have faaet Jarlsnavn af Kong Gystein efter Sigurd Jorsalafarers Bortreise fra Norge, altsaa efter 1107 (Drfn. S. 118—120). Torfæus (Orcades I, Kap. 18) forkaster ogsaa Aaret 1104 og antager 1110 for Magnus's Dødsaar; men for at bringe dette klar i Overensstemmelse med Drfn. S. Udsagn (S. 134), at Haakon og Magnus styrede 7 Aar i Fællesskab, før den Sidste blev dræbt, maa han afvige baade fra Drfn. S. og Snorre ved efter Morkinskinna at antage, at Haakon og Magnus begge have faaet Jarlsverdig-heden i samme Aar, som Magnus Barfod døde, 1103. Da imidlertid Ann. regii (Ser. rer. Dan. III, 50) anføre 1116 som Magnus's Dødsaar og Mængden af de øvrige Annaler efter Torfæus's eget Udsagn 1115, saa tror jeg, at eet af disse Aarstal, der begge vel lade sig forene med Drfn. S.s og Snorres Beretning, bør foretrakkes for det af Torfæus antagne 1110. Magnus Jarls Dødsdag skal have været 16 April, og paa den Dag høitideligholdtes siden hans Fest.

faa underlagde Haakon sig paany alle Verne, gjorde siden for at udføre sin Broder en Pilegrimsreise til Rom og Jerusalem og blev efter sin Hjemkomst meget elsket af Orknøingerne for sin kraftfulde Landsstyrelse og sine gode Love¹⁾. Han efterlod ved sin Død Jarledømmet til sine to Sønner, Paal og Harald; den sidste havde Haakon avlet med sin Frille Helga, en Datter af Moddan, en fornem Mand paa Katanes. Paal Jarl var fredelig og vensæl; Harald blev meget ledet af sin Moder Helga og hendes Søster Frakork, der begge holdtes for lumste og trylleskyndige. Brødrene havde allerede fra Barndommen af været uenige, og da Harald lod dræbe Paals Ven Thorkel Fostre, kom det til aabenbart Fiendskab mellem dem. Kort efter døde imidlertid Harald Jarl pludseligen, som det hed, dræbt ved en fortryllet Kjortel, som af Helga og Frakork var virket og bestemt for hans Broder, men som Harald mod deres Villie iførte sig. Paal drev nu Søstrene bort fra Verne og var en Stund ene Jarl²⁾. Men Magnus den helliges Søster Gunnhild var af Kong Magnus Barfod bleven giftet med Kol fra Ugder, og deres Søn, den førnævnte Kale, troede sig at have Ret til sin Morbroder Magnus's Deel af Orknøerne. Kale var i Skjønhed, Raskhed og Kundskaber en af de mest udmerkede Unglinger i Norge. Han kunde — som han selv i en Vise siger — ni Idrætter; han var øvet i Bretspil, Runer, Læsning og Smedekunst; han kunde løbe paa Ski, flyde med Bue og ro; han forstod at slaa Harpen og var Skald.

1) Orkn. S. Side 138. — Haakon Jarls Dødsaar kjendes ikke.

2) Brødrenes Tvist og Harald Jarls Død fortælles i Orkn. S. Side 138—144. I Thorkel Fostres Drab havde Nordmanden Sigurd Slember, som dengang var i stor Yndest hos Helga og Frakork, megen Deel og maatte derfor drage bort fra Verne. — Harald Jarls Dødsaar vides ikke. [Efter Munchs Formodning er Haakon Jarl død 1122 eller 1123 og Harald 1127 eller 1128].

Kale understøttedes af sin vise Fader og af sin Ven Harald Gille og bragte det omsider dertil, at Kong Sigurd i det sidste Aar af sit Liv (1129) gav ham Jarlsnavn og Halvdelen af Orknøerne med Paal. Kale antog nu Navnet Rognvald efter den vensale Jarl Rognvald Brusessøn; men det varede flere Aar, før han kom i Besiddelse af sit Jarledomme¹⁾.

Da Kong Sigurd havde styret Norge i 27 Aar, blev han syg under et Ophold i Viken. Hans Venner raadede ham til at stille sig fra Cecilia, og hun selv bad Kongen, at han vilde sørge for sit Vel ved at lade hende fare bort. Sigurd tog sig denne hendes Begjering meget nær. „Gi troede jeg,“ sagde han, „at du vilde forlade mig, som de Andre.“ Han blev blodrød i sit Ansigt og vendte sig bort fra hende; men Cecilia drog bort. Nu forværredes Kongens Sygdom, og han døde 40 Aar gammel, een Nat efter Mariemesse i Fasten (26de Marts 1130). Han efterlod sig kun to Børn, nemlig med Borghild Sønnen Magnus og med Dronning Malmfrid Datteren Kristina. Hans Lig blev ført til Oslo og der jordet i St. Hallwards Kirke i Muren udenfor Choret paa den sydlige Side²⁾.

Kong Sigurd roses baade af Nordmænd og Udlæn-

¹⁾ Kale Sæbjørnsøn (den ældre), Lendermand fra Agder, havde fulgt Magnus Barfod paa dennes Vesterhavstog 1098 og var megetyndet af Kongen, hvem han ofte hjalp med sine vise Raad. Han fik farlige Saar i Kampen i Angulsø Sund (see ovenfor S. 515) og døde af disse den Vinter, da Kongen opholdt sig paa Sudeøerne (1098—1099). Magnus giftede siden Kales Søn og Arving Kol med Gunnhild, den orknøiske Jarl Erlends Datter, for ved dette anseelige Giftermaal at hode ham hans Faders Død i Kongens Tjeneste. Af dette Egteskab fødtes Kale den yngre eller Rognvald Kale (Orkn. S. Side 110—116). Om Kale Kolsøns Ungdomsbedrifter handler samme Saga Side 150—170.

²⁾ Sn. Kap. 41.

dingen for sin Iver i at ophjælpe Christendommen¹⁾. Vel bar denne Iver ofte Sværmeriets Præg og virkede maaskee mere til Klerkevældets end til den sande Oplysnings Fremme; men Sigurds redelige Villie bør man ei derfor drage i Tvivl. Som Yngling var han paa sin Jorsalafærd bleven indviet i Tidsalderens blinde Overtro, og denne næredes i hans senere Aar ved stedse tiltagende Tungstind og dyb Følelse af egen Svaghed. Under saadanne Omstændigheder vilde det være uretsfærdigt at dømme ham haardt, fordi han lod sig rive med i Strømmen af sin Samtids Bildfarelser. At han meente det vel med sit Folk, derom vidner hans Mundheld: „Mest ynder jeg Bønder, bygget Land og varig Fred“²⁾; derom vidner og den Kjærlighed, hele Folket bar til ham uagtet alle hans Overilelser. „Norge var lykkeligt,“ sige Sagaerne, „medens han styrede; der var gode Aaringer og Fred i Landet“³⁾.

Norge havde saaledes paa den Grundvold, der var lagt under den hellige Olaf, hævet sig til et høit Trin af Magt og Velstand. De indvortes Uroligheder i dette 95aarige Tidsrum vare kun ubetydelige. Der herskede i det Hele Enighed mellem Konge og Folk. Kongerne agtede Lovene og Folkets gamle Frihed, og Folket ærede Kongernes gode Villie, Fædrenelandsfind og Duelighed. Landet udviklede en frigerisk Kraft, som maa vække Forundring, medens til samme Tid fredelige Sysler trivedes; Christendommen mildnede Sederne, Velstanden tiltog, Kjøbstæder reiste sig, og Handelen opblomstrede.

1) See det i Saml. til det norske Folks Sprog og Historie I, 110 meddeelte Brev til Sigurd fra Petrus den ærverdige, Abbed i Klostret Cluny i Frankrige.

2) Bændr pykkja mér beztir,
bygt land ok friðr standi. Ágrip Kap. 49.

3) Sn. Kap. 41.

Norges Statsforfatning undergik i dette Tidrum ingen særdeles væsentlig Forandring. Kongernes Retterbøder indskrænkede sig kun til at befri Almuen for enkelte byrdefulde Baalæg, der endnu vare tilbage fra den danske Svein Knutsøns Herredømme. Thingene vedbleve at nyde sin gamle Anseelse, og Bønderne sin gamle Frihed. Kjøbstadboerne fik sin Byret (Bjarkøret), forsaavidt som deres Stilling var forskjellig fra Landboernes, deres Sager paa-dømtes og deres fælles Unliggender afgjordes paa Bymøder (mót) eller Bything, som Bøndernes paa Landsthingene. Byretten gjaldt ogsaa for Handlende paa deres Handelsstevner og for Fisserne, naar de laa samlede i Fisserleierne¹⁾.

Det er især med Hensyn til Sædernes Formildelse og den aandelige Dannelses Fremskriden, at det nu fuldendte Tidrum af Norges Historie er vigtigt. Her viser Christendommen sig allerede som kraftigt virkende. Folket vantes til et roligere Liv, idet den nye Tro fremstillede de forhen almindelige Vikingetoge som utilladelige²⁾. De første Skridt gjordes til Trældommens Ophævelse, da det i Loven paabødes at friskjøbe en Deel Træle hvert Aar

1) Andet Brudstykke af den ældre Bjarkøret, Kap. 42. Norges gamle Love I, 312.

2) Saaledes siger Harald Haardraade til Haakon Jvarssøn, da han hører, at denne agter sig i Viking: „Det er Noget, som medfører stort Ansvar, og som ei vel sømmer christne Mænd; i Hedenstabet ansaaes det for sømmeligt, da man ei kjendte til Gud; men nu passer det sig ikke; thi det er forbundet med stor Overtrædelse af Christendommen.“ Harald Haardr. S. i Flatsbogen (III, 367) og Norkinskinna (Torfaus Hist. Norv. III, 5, 7). — Adam af Bremen siger om Nordmændene (IV, 30): „Drevne af Fattigdom fare de den hele Verden om og hjemføre ved Sørgvertog andre Landes Rigdomme, idet de saaledes afhjælpe sit eget Lands Mangel. Men siden de have antaget Christendommen og faaet en bedre Underviisning, have de lært at elske Freden og Sandheden og at nøies med sin Armod, ja at uddøle, hvad de eie, og ikke som før samle det spredte.“

paa offentlig Bekostning¹⁾. Geistlighedens Magt var alligevel endnu ubetydelig. Kongerne, der fra først af havde indført Christendommen i Landet, vedligeholdte sin Indflydelse paa Kirken. I Uffatningen af Kirkeloven eller Christenretterne havde, ligesom ved alle andre Love, Folket paa Thingene den afgjørende Stemme²⁾. To Christenretter ere endnu tilbage fra dette Tidrum: den gamle Gulathings Christenret, grundet paa Olaf den helliges og Biskop Grimkels ældre Kirkelove og videre uddannet under Olaf Kyrre, samt den vikske Christenret, hvilken tillægges Sigurd Jorsalafarer³⁾. Begge vidne om, hvormeget Christendommens første Lærere i Norge have lempet sig efter Folkets ældre Meninger. Saaledes tillades i begge Udsættelse af nyfødte Børn, naar de i høieste Grad vare vanstabe⁴⁾. I Gulathings Christenret forbyde Bønderne Presternes Afstraffelse for geistlige Forseelser ved Bidstning, en Kirkestraf, som paa den Tid i andre Lande var almindelig, men som forekom Nordmændene vanærende for Frie og kun anvendelig paa Træle; Presterne skulde derimod nyde samme Ret som det øvrige Folk, at maatte udsone sin Brøde ved Pengebøder⁵⁾. Biskopperne, der i Begyndelsen vare omreisende Lærere uden noget bestemt Opholdssted, fik nu først — som man tror under Olaf Kyrre --

1) Ældre Gulathingslov Kap. 4 (Norges gl. Love I, 5. 6).

2) I Gulathingslovens Christenret er det overalt Bønderne, som tale.

3) Udgivne i Norges gamle Love I, 3—20 og 339—372.

4) Ældre Gulath. Christenret Kap. 21 (S. 12). Vikske Christenret Kap. 1 (S. 339).

5) „Men overalt, naar de (Presterne) tilfuge os Helligdage feil, eller bryde Biskoppens Bud i det, som vedkommer vor Christendom, da skulle de derfor bøde Guds til Biskoppen; thi vi have affkaffet det at lade dem pidske, eftersom vi besvogre os med dem og lade vore Sønnen oplæres til Prester. Vore Lærere skulle have samme Ret som enhver af os andre her i Landet.“ Gulath. Christenret Kap. 15 (S. 9).

hver sin Bispestol, i Nidaros, Bergen, Stavanger og Oslo, samt hver sit bestemte Stift¹⁾. Bispestolen i Hamar paa Opplandene blev oprettet sildigere (1152). Biskopperne valgtes af Kongen og indviedes af fremmede Erkebiskopper, først i Regelen af den bremiske, siden (fra 1104) af den lundske. Orknøerne, Grønland og Færøerne fik ligeledes i dette Tidsrum egne Biskopper. Det Samme var Tilfælde med Island; den første Biskop her var Isleif, Gissur Hvides Søn; han valgtes af Almuen omkring 1054 og blev viet 1056 af Erkebiskop Adalbert i Bremen. Siden (1106) deelttes Den i to Bispedømmer, det i Skaalholt paa Sydlandet, og det i Holar paa Nordlandet. De norske Prester valgtes efter Dvereenskomst mellem Biskoppen og Almuen og underholdtes af denne sidste, først ved frivillige Gaver, siden ved lovbestemte Bidrag, indtil Sigurd Jorsalafarer fik Tienden i Gang. Tydskeren Adam af Bremen, der skrev ved Enden af det 11te Aarhundrede, roser Nordmændenes kristelige Sindelag og deres Afgtelse for Presterne. „Den holdes neppe for Christen,“ siger han, „som ei offrer, hvergang han har hørt Messe“²⁾. Geistligheden var ellers dengang ei saa strengt adskilt fra det øvrige Folk, som den siden blev; Presternes ugifte Stand var endnu ei paabuden; de vare jævlig besvoglede og beslægtede med sine Sognefolk og vare Landsloven underkastede som den øvrige Almue.

Geistligheden i Norge dannede saaledes endnu ingen affondret Stand, hvis Fordeel det var at udelukke det øvrige Folk fra al høiere Kundskab for lettere at herske under den almindelige Uvidenhed; tvertimod virkede det for-

1) [Stavangers Bispestol er dog rimelig først oprettet under Sigurd Jorsalafarer, og Stiftet har tidligere ligget under Bergens (Gulathingslagens) Biskop. See Reysers Norske Kirkehistorie I, 143 og 156].

2) Adam IV, 30.

trolige Forhold mellem Geistligheden og Landets Bønder til nye Kundskabers Udbredelse blandt det hele Folk. Vel stod Videnskabeligheden i Middelalderen paa et temmelig lavt Trin overalt i Europa; men de første christelige Lærere indbragte dog til Norge enkelte Kundskaber, som tilforn der vare ubekjendte. Latin maatte Presterne lære for at kunne holde Gudstjeneste, noget Mathematik og Astronomi for at beregne Helligdagene. Men det vigtigste var uden Tvivl, at Nordmændene ved Christendommens Indførelse lærte Brugen af bekvemmere Skriftegn og Skrivematerialier. Skjønt de allerede i Hedenskabets forstode at riste Runer i Steen og Træ, saa var dog ei denne Skrivekunst anvendelig uden til ganske korte Optegnelser. Mundtlig Overleverelse var den almindelige Maade, paa hvilken Love, Historie, Skaldekvad, kort al Viisdom forplantedes fra Slægt til Slægt. Nu saa Nordmændene de christne Læreres Bøger skrevne paa Pergament med mindre stive Tegne og maatte snart finde Fordelen af denne Skrivemaade fremfor Runeristningen. Tidligst benyttede de uden Tvivl den nye Kunst til at opbevare Lovene; først mod Slutningen af Tidrummet begyndte enkelte Islændinger ogsaa at anvende den paa Historien. Sæmund Sigfusson (f. 1056 + 1133) og Are Thorgilsson (f. 1068 + 1148), begge med Tilnavnet den frode (Kundskabsrige), sammensatte i det norske Sprog historiske Optegnelser om Norge og Island. Det synes imidlertid, som om deres historiske Skrifter have været korte, kun bestemte til at ordne og berigtige de mundtlige Sagn og fastsætte Tidregningen. Saaledes forholder det sig idetmindste med Ares Islendingabok, det eneste nu tilværende Skrift, som med Sikkerhed kan tillægges denne Forfatter. Sæmunds historiske Optegnelser ere tabte; men hvad senere Sagasrivere have anført af ham, synes at vise, at hans Verk var af samme Beskaffenhed som

Ares. De udsørligere Sagaer derimod bleve ei før i følgende Tidrum skriftligen optegnede.

Det var overhovedet til stort Gavn for Nordmændenes eiendommelige Landsdannelse, baade i selve Norge og paa Island, at Klerkevældet ei saa hastigen og saa voldsomt brød ind over dem, som over de øvrige Folkeslag i Nordeuropa. Nordmændenes Frihedsfølelse var for stor, til at de strax skulde underkaste sig Pavedømmets Aag i dets fulde Strengthed, og deres Land var for fattigt og laa for affides, til at den romerske Curie, som allerede da sterkt lededes af Egennyttens, skulde have gjort store Dpoffrelser for at bringe dem under sit Herredømme. De fik saaledes Tid til at bringe den Landsudvikling, der allerede under Hedenstabet var dem egen, i Samklang med de nye Kundskaber, som Christendommen tilførte dem. Deres Sprog, allerede uddannet ved hyppige Retsforhandlinger og ved ideligen at anvendes til Digte og Sagn, blev tillige Skriftsprog og fortrængtes ei som saadant af Latinen, der i det øvrige Europa indtvang sig med Roms Troslærdomme. Hedenstabets Myther udryddedes ei i Norge og paa Island tilligemed Gudebillederne; tvertimod vedbleve de at tjene Digtekunsten til Prydelse og Sagaen til Dplysning, og Nordmændene ere det eneste Folk i hele Nordeuropa, der endnu besidder sine Forfædres hedenste Gudelære og hedenste heroiske Sagn opbevaret i Kvad, tilblevne under selve Hedenstabet. En Samling af slige gamle norske Sange er den ældre Edda. Eddadigtene, Norges Kongesagaer og Islands Familiesagaer ere eiendommelige Landsfrembringelser af Nordmændene, som kun saa af Europas Folkeslag i Middelalderen kunne opvise Mage til.

Saaledes virkede i dette Tidrum Christendommen, Folkeaanden og en efter Tid og Omstændigheder flog Landsstyrkelse i Forening til Norges Held. Rygtet om Rigets Velstand og Magt naaede endog til fremmede Lande.

„Norge havde dengang,“ efter den samtidige normanniske Skribent Ordericus's Udsagn, „6 Kjøbstæder ved Havet, og de store fiskerige Søer i Landets Indre vare omgivne med Gaarde; Indbyggerne havde Overflod af Fisk, Fugle og alslags Vildt; de vare nidkjære i Christendommen, holdt Fred og Rydsfhed i Vre og straffede Misgjerninger ved strenge Love. Flere Der stode under dem, og ved Skibsfart tilførtes dem Rigdom fra den hele Verden“¹⁾.

Et ganske andet Præg bærer det følgende Tidsrum i Norges Historie. Vel udviklede Landet ogsaa i dette en stor Kraft; men denne Kraft var rettet mod dets eget Indre. „Harald Gille's Komme,“ siger den danske Saxo, „nedflog som et Lyn eller en Storm Norges blomstrende Tilstand²⁾.“ Den gav Tegnet til de blodige Borgerkrige, som i mere end 100 Aar sønderlede Riget. Den gamle norske Historiefriver, Munken Thjodrek, slutter her sit korte latinske Verk for ei at fortælle de paafølgende Rædsler. „Han anseer det uverdigt,“ siger han, „at overlevere til Efterverdenens Grindring Forbrydelser, Drab, Meened, Strid mellem Frænder, hellige Steders Besmittelse, Foragt mod Guddommen, Geistlighedens og Almuens Udplyndring, Kvinders Fangenskab og flere Afstyheligheder, som det er for vidtløftigt at opregne. Heller,“ tror han, „bør man skjule sit eget Folks Brøde³⁾.“ Disse Rædsler bleve alligevel ikke skjulte: Sagaerne have skildret dem.

Spiren til Borgerkrigene laa fra først af i Norges Statsforfatning, der tilstod enhver Kongesøn Deel i Kongedømmet, ligemeget om han var egte eller uegte født. Denne Arvelov havde flere Gange skadet Riget; men dobbelt fordævelig blev den, da det vedtoges, at Proven med det gloende Jærn kunde afgjøre omtvivlet Kongebyrd. Dr-

1) Suhm V, 367.

2) Saxo Gramm. 13de Bog, S. 652 (Müllers Udg.).

3) Theod. mon. c. 34.

daler eller Gudsdomme havde allerede været brugte som Beviismidler blandt Tydsterne under Hedenskabet. Da Christendommen indførtes hos dem, optoges disse Gudsdomme af Geistligheden som et virksomt Middel til indgribende at kunne blande sig i den hele Rettegang. Den Skik, at en Anklaget kunde bevise sin Uskyldighed ved at bære eller træde gloende Jærn uden at skades, udbredte sig snart blandt alle tydske Folkesfærd og kom fra dem med Christendommen til Norge, hvor man gav denne Beviisførelse Navn af Jærnbjurd. Geistligheden, der havde Opsigt med den hele Prøve, raadede naturligviis ogsaa for dens Udfald. Idet Sigurd Jorsalafarer tillod Harald Gille at bevise sin Kongebjurd ved at træde gloende Jærn, opfordrede han, saa at sige, enhver djærv Lykkefrister til at indlade sig paa samme Bovestykke. Geistligheden var ikke længer ubestikkelig, og havde man først vundet en slu Klerk, var Jærnbjurd let overstaaet. Snart saa man ogsaa den ene Ergjerrige efter den anden at følge Harald Gilles Exempel og dristigen optræde som Kongesøn; Egennytten og Overtroen gav dem altid Tilhængere. Imidlertid vidste Geistligheden at benytte den almindelige Forvirring til sin Magts Forøgelse. De stridende Partier kappedes om at vinde den for sin Sag ved Opoffrelser. Under sit eget Overhoved, Erkebiskoppen af Nidaros, affondrede den sig lidt efter lidt fra det øvrige Folk og arbeidede endelig aabenbar paa at gjøre sig Kongemagten underdanig. Men nu fandt den kraftige Modstandere; Borgerkrigen blev en Kamp mellem geistlig og verdslig Magt og rasede vildere end nogensinde før, indtil det lykkedes Haakon den gamles Kraft og Klogskab at give Landet Fred, sætte Geistligheden skranke og atter have Norge til Magt og Hæder.

Tidrummet, der omfatter disse voldsomme Bevægelser i Norges Indre, gaar fra Sigurd Jorsalafarers Død 1130 til Haakon den gamles Død 1263, igjennem 133 Aar.

Oplysninger til Kartet.

Man skjelnede i ældre Tider mellem Norges Rige (Noregsveldi), hvorved man forstod alle de Lande, som laa under den norske Konges Herredømme (Noregs konungs ríki), og Landet Norge (Noregr).

Noregr omfattede foruden, hvad der nu ligger inden Norges Grændser, de nuværende svenske Landskaber Bohuslen, Herjedalen og Jämteland samt Särna og Idre Sogne i det svenske Landskab Dalarna. Af disse Landsdele hørte dog Jämteland i den tidligere Middelalder i længere Tid til Sverige og blev først ved Kong Gystein Magnussøn (omtr. 1110) varigt forenet med Norge (see ovfr. S. 532). — Derimod gif det gamle Norge ikke saa langt mod Nord som det nuværende. Norge regnedes kun at strække sig saalangt nordover, som Nordmænd boede ved Kysten; hvor den norske Bebyggelse ophørte, begyndte Finmarken, der ialfald ikke før i den sildigere Middelalder regnedes med til det egentlige Norge. Grændsen var her derfor noget ubestemt og flyttedes nordover, efter som den norske Befolkning udbredte sig videre. I den ældste Tid synes den at have været omtrent ved Malangen. — Grændsen mellem Norge og Sverige var, efter at den ved en Overenskomst mellem begge Lande under Magnus Lagaboters Regjering (omtr. 1270) var bleven nøiagtig bestemt, med ringe Afvigelser den samme som den nuværende mellem Norge med Tillæg af de nævnte nu svenske Landskaber

og det øvrige Sverige. De mod Norge grændsende svenske Landskaber vare Vestra Gautland (Vestergötland), Dalr (Dalsland), Vermaland (Vermeland), Järnberjaland (Dalarna) og Helsingjaland (Helsingeland, Medelpad og Ångermanland). I ældre Tider havde de norske Konger af og til gjort Fordring paa Herredømmet over flere af disse Landskaber (Dalsland, Vermeland og Helsingeland) og tildeels ogsaa for en kort Tid sat sin Fordring igjennem (see ovfr. S. 519).

Det norske Rige eller Noregsveldi omfattede foruden det egentlige Norge flere Bilande eller, som de kaldtes, Skatlande (skattlönd). Til Skatlandene regnedes: 1. Finmarken (Finnmörk), som langs Søkhysten regnedes fra Norges nordligste Grændse til ind i det hvide Hav. 2. Færøerne (Færeyjar). 3. Sjetlandsøerne (Hjaltland). 4. Orknøerne (Orkneyjar). 5. Suderøerne (Sudreyjar), nu kaldte Hebriderne. 6. Man (Mön). 7. Anglesey (Angulsey). 8. Island (Ísland). 9. Grønland (Grønland). Orknøerne og Hjaltland dannede et Jarledømme, Suderøerne og Man et Kongerige under den norske Konges Overhøihed. — Dog hørte ikke alle disse Skatlande gjennem den hele Middelalder til Norges Rige. Anglesey skal vel være undertvunget af Magnus Barfod paa hans andet Vesterhavstog i 1098 (see ovfr. S. 515), men der findes intet, som tyder paa, at Den senere har lydt under norsk Herredømme, skjønt man i Norge længe vedblev at regne den med til det norske Rige. Ogsaa over de andre Skatlande i Vesterhavet havde den norske Konges Overhøihed ofte kun lidet at betyde. Island og Grønland underkastede sig først den norske Konge mod Slutningen af Kong Haakon Haakonsøns Regjering († 1263); kort efter maatte Kong Magnus Lagabøter afstaa Suderøerne og Man til den skotske Konge (1266).

Kartet fremstiller alene det egentlige Norge (Noregr). Den i Middelalderen mest kjendte og brugte Inddeling af Landet var den i Fylker (fylki), i sin Oprindelse jævngam-

mel med Norges første Bebyggelse af Nordmænd. Fylkernes Antal var, efterat Norge var samlet og ordnet som eet Rige, 31. De vare følgende:

1. Hálogaland. Strafte sig fra Grændsen mod Finmarken til det nuværende Helgelands Sydgrænse. Fylket indbefattede saaledes: a. Helgeland, der har beholdt det gamle Navn. b. Salten, saaledes kaldet efter Salten Fjord (Salpt). c. Lofoten, hvis Navn (Lófótr) i ældre Tid kun omfattede Vest-*Vaagøen*. d. Westeraalen. e. Senjen. Den sydligste Del af Senjen, Egnen omkring de gamle Hovedingesæder Bjarkey (Bjerfø) og Prøndarnes (Throndenes), kaldtes Ömd. f. Tromsø Distrikt, forsaavidt det var bebygget af Nordmænd. — I den senere Middelalder var Hálogaland delt i to Fylker, af hvilke det nordligste kaldtes Prøndarnessfylki (Senjen og Tromsø), og det sydligste, det egentlige Háalogaland, igjen deltes i to Halvfylker, Raud-eyjar halffylki (Røde Halvfylke), der indbefattede Lofoten, Westeraalen, Salten og det nuværende Helgelands to nordligste Prestegjeld, Røde og Luro, og Hereyja halffylki (Herernes Halvfylke), hvortil regnedes Resten af Helgeland.

2. Naumdølafylki. Namdalens Fogderi (Naumudalr) tilligemed Osens Sogn af Bjørnørs Pgd. Grændsefættet mod Syd var Byrða (Børøen i Bjørnør).

3. Eynafylki. Jnderøen, Beitstaden og Verans Sogn af Otterøens Pgd.

4. Sparbyggjafylki. Sparboen (Sparabú), Stod og Snaasen.

5. Verdølafylki. Verdalen (Veradalr).

6. Skeynafylki. Skogn (Skaun) og Otterøens Pgd. undtagen Verans Sogn.

7. Stjórdølafylki. Stjørdalen (Stjóradalr) og Selbu.

8. Strindafylki. Strinden (Strind) med Undtagelse af Bratsberg Sogn, Frostøen og Lervikens Hovedsogn.

9. Gauldœlafylki. Guledalens Fogderi samt Leinstranden, Klebbu og Bratsberg Sogn af Strindens Pgd.

10. Orkdœlafylki. Orkedalens Fogderi samt Bynesfjet og Borgsen.

Fylkerne 3—10, der tilsammen udgjøre de nuværende Nordre og Søndre Throndhjems Amter med Fradrag af Rindalens og Fosens Fogderier, tilhørte Thronderne (Prœndr) og sammenfattedes under Navnet Prøndheimr (Throndhjem) eller Prœndalög (Throndelagen). Fylkerne 3—6 tilhørte Indthronderne (Innprœndr), Fylkerne 7—10 Udthronderne (Útprœndr). De første havde sit ældgamle Fællestempel og Forsamlingssted paa Mære i Sparboen (Mærin), de sidste paa Lade i Strinden (Hladir).

11. Jämtaland. Jæmteland.

12. Herjárdalr. Herjedalen.

13. Nordmœrafylki. Nordmøre (Nordmœri) og Fosens Fogderier, det sidste med Undtagelse af Osens Sogn, der hørte til Naumdœlafylki, men med Tillæg af Strandens Sogn af Lervikens Pgd.

14. Raumsdœlafylki. Romsdals Fogderi. Grændsemerket mod Nordmøre var Forbjerget Stimr (Stemshesten).

15. Sunnmœrafylki eller Sunnmœri. Søndmøre Fogderi.

16. Firdafylki. Nordfjord og Søndfjord, der i ældre Tid underet kaldtes Fjordene (Firdir). Fylkets Grændsepunkt mod Nord var det navnkundige Stadr (Statlandet). I 9de Aarh. findes den sydligste Del af Søndfjord (Dalsfjorden med de udenfor liggende Øer og den derfra opgaaende Dal) nævnt som særskilt Landskab under Navnet Fjalir (see ovft. S. 200).

17. Sygnafylki eller Sogn. Sogns Fogderi tilligemed Opheims Sogn af Bøsefstrandens Pgd., men uden Gvindviks Pgd. Grændsen mod Syd var Pínganes (Dingenes).

18. Hörðafylki. Det nuværende Søndre Bergen.

hus Amt med de Afvigelser i Grændsen mod Sogn, som under dette ere omtalte. Indbefattede saaledes Nordhordaland (Nordhordeland), Sunnhordaland (Søndhordeland), Vörs (Voss) og Hardangr (Hardanger).

19. Rygjafylki eller Rogaland. Det nuværende Stavanger Amt med Undtagelse af Lunde Sogn. Grændsepunktet mod Hordafylke var Flókavardi (Ryvarden). Det flade Kystland S. for Stavanger kaldtes Jaðarr (Jæderen).

20. Egðafylki. Amtene Lister og Mandal (med Lunde Sogn) og Nedenes. Navnet Agðir betegnede egentlig kun Kystegnene; det indre Land sammenvattedes under Navnet Robyggjalög (Rohbyggelaget). Agðir deltes igjen i Nordr-Agðir (Lister og Mandals Amt) og Austr-Agðir (Nedenes Fogderi). Af Bygderne i Nordr-Agðir merkes Hvín (Kvinesdal) og Listi (Lister). Ugders Grændsemerke mod Øst var Rygjarbit (Jærnestangen mellem Risør og Kragerø).

21. Haddingjadalr (Hallingdal).

22. Valdres (Baldres).

23. Grenafylki. Bratsberg Amt med Numedal (Numadal). Til dette Fylke hørte blandt andet Pelamörk (Thelemarken), hvilken Benævnelse da kun omfattede det nuværende Øvre Thelemarkens Fogderi tilligemed Hiterdal og Thrisdal, og Grenland (Nedre Thelemarkens Fogderi undt. Hiterdal). I den ældste Tid synes Fylkets Kystegne, paa begge Sider af Grenmar (Langesundsfjorden), at være kaldte Vestmarar.

24. Vestfold. Jarlsberg og Larviks Amt, samt Sandsøer, Eker og Lier.

25. Vingulmörk. Egnen omkring Bunden af Kristianiafjorden (Foldin) og langs dennes Østside, eller det nuværende Aket og Foslo Fogderi tilligemed Røken og Hurum og alt, hvad der af Smaalenene ligger Vest for Glommen.

26. Alfheimar. Egnen mellem Glommens og Gautelvens Mundingar eller den østlige Del af Smaalenene og

Bohuslen. Det sidste (Strækningen fra Svinesund til Rigsgrænsen i Gautelvens Munding) kaldtes Ránríki.

Fylkerne 23—26 kaldtes underet Víkin (Viken), og deres Beboere Vikverjar.

27. Raunafylki. Indbefattede Romerike (Raumaríki), Odalen, Binger og Soløer (Sóleyjar).

28. Haðafylki. Ringerike (Hringaríki) med Modum og Sigdal, Hadeland (Haðaland), Land, hvortil ogsaa hele Etnedalen regnedes, og Thoten (Þótn).

29. Heinafylki. Hedemarken (Heiðmörk) samt Bardal og Birid.

30. Guðbrandsdalir. Gudbrandsdalen med Gausdal og Faaberg.

31. Eystridalir. Østerdalen tilligemed de nu svenske Sogne Särna og Idre.

Fylkerne 27—31 sammenfattedes under Navnet Upplönd (Opplandene).

I den senere Middelalder opkom Inddelingen i Syssler (sýslur), da Sysselmænd traadte i de tidligere Narmænds Sted som Kongens Ombudsmænd omkring i Landet. Denne Sysselinddeling blev nu i mange Egne mere kjendt og brugt end den gamle Fylkesinddeling; paa et enkelt Sted, i den østlige Del af Viken, fortrængtes denne ganske, og de gamle Fylkesnavne Vingulmörk og Alfheimar kom ud af Brug. Her var den i daglig Tale brugelige Inddeling i den senere Middelalder følgende: 1. Oslóarsýsla (Oslo Syssel), omfattende Lier, Røken og Hurum, hele Akker og Follo Fogderi og Haabel Pgd. af Smaalenenes Amt. 2. Borgarsýsla (Borgefysfel) d. e. Smaalenenes Amt, undtagen Haabel og Gningdalen's Sogn. 3. Ránrikissýsla, den nordlige Del af Bohuslen tilligemed Gningdalen. 4. Elfarsýsla (Elvesfysfel), den sydlige Del af Bohuslen.

Fylkerne have igjen uden tvivl oprindelig været inddelte i Hereder (heruð, Enkelttal herað; see ovfr. S. 45). I den

historiske Tid fandtes dog ei længere nogen regelmæssig Heredsinddeling i Norge; herad brugtes derimod som ubestemt Benævnelse med snart videre, snart engere Betydning, omtrent som man nu bruger Ordet Bygd. Derimod brugtes i senere Tid andre Underafdelinger af Fylket, som Halver (halfur), Tredinger (tridjungar), Fjerdinger (fjördungar), Attinger (áttungar). Raumbølafylke var saaledes inddelt i Halver, den øvre og den ytre (af hvilke den første har givet det nuværende Overhalven — efri halfa — sit Navn); Inddelingen i Fjerdinger var almindelig paa Vestlandet, Tredinger paa Opplandene og i Viken. Attingsinddelingen, som var den sjældneste, fandtes i Raumbølafylke. — Fra Haakon den godes Tid var alle de Fylker, som laa ved Søen, inddelte i Skibreder (skipreidur; see ovfr. S. 242).

Allerede før større Riger dannede sig i Norge, synes paa enkelte Steder flere Fylker at have sluttet sig næiere sammen ved at enes om at holde et fælles Thing og bruge fælles Lov. Disse Lov- eller Thingsforeninger styrkedes og udvidedes, da der opstod Erobringsriger, som omfattede flere Fylker, og tilsidst ved Harald Haarfagre det hele Land samlede til eet Rige. Halfdan Svartes, Haakon den godes og Olaf den helliges Lovarbejder bidrog især til at udvikle denne Indretning. Efterhaanden dannedes saaledes 4 Lovforeninger (lög), der tilsammen omfattede hele det egentlige Norge. De vare:

1. Frostapingslög, hvortil hørte de 8 thrøndske Fylker, Haalogaland, Raumbølafylke, Nordmørafylke, Raumbølafylke, Jæmteland og Herjedalen. Det fælles Thing (Frostaping) holdtes regelmæssig paa Halvøen Frosta (Frosten) i Strindafylke, men kunde dog ogsaa holdes i Midaros By. Herved er dog at merke, at Haalogaland, Jæmteland og Herjedalen havde hver sit særegne, af Frostathinget uafhængige Lagthing; dog synes disse Fylker at have brugt samme Lov

som Frostathingsmændene og kan saaledes regnes til Frostathingslagen i videre Forstand.

2. Gulathingsslög. Indbefattede Summerafylke, Firdafylke, Sognafylke, Hørdafylke, Rygjafylke, Egdafylke, Valdres og Haddingjadal. Gulathinget holdtes paa Gula i Nærheden af Gvindviks Kirke, hvilket Sted da hørte til Hørdafylke.

3. Eidsivathingsslög, omfattede Opplandene. Eidsivathinget (i Sagaerne kaldet Heidsævisping) holdtes paa Eidsvellir (Eidsvold Prestegaard) i Heredet Eid (Eidsvold).

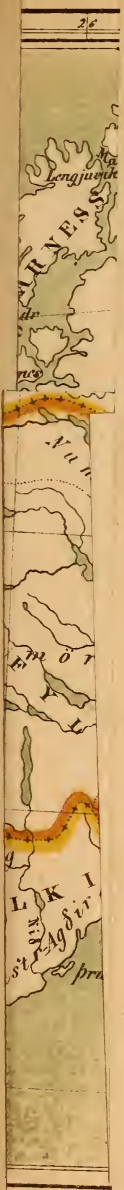
4. Borgarathingsslög, omfattende Vikens Fylker. Thingstedet var Borg (Sarpsborg).

Eidsivathingsslagen omfattede længe baade Viken og Opplandene; først i det 12te Aarhundrede synes Borgarthinget at være blevet et eget Lagthing. Endnu efter den Tid var der rimelig kun liden Forskjel mellem Eidsivathingets og Borgarthingets Love, og Borgarthinget er mulig endog først ved Magnus Lagabeters Lovforandring blevet et fuldkommen selvstændigt Lagthing, lige i Rang med de tre øvrige.

Norges geistlige Inddeling fik først sin endelige Ordning ved Oprettelsen af det norske Erkebispedømme i Nidaros og Bispesædet i Hamar i Aaret 1152. Fra den Tid var det egentlige Norge delt i fem Bispedømmer. 1. Nidaros Bispedømme, hvis Biskop tillige var det norske Riges Erkebiskop. Det indbefattede Frostathingslagen med Undtagelse af Jæmteland, Søndmøre og den nordlige Del af Østerdalen. Jæmteland hørte gennem hele Middelalderen i geistlig Henseende til Sverige (Upsala Stift), uidentvold fordi det var blevet christnet fra Sverige af. 2. Bergens Bispedømme. Firdafylke, Sognafylke og Hørdafylke, undtagen Eidsfjord Sogn i Hardanger, der stod under Stavanger Biskop. 3. Stavanger Bispedømme. Rygjafylke, Egdafylke, Haddingjadal og Valdres. 4. Oslo Bispedømme. Alle til Viken hørende Fylker undtagen Numedal og den nordlige Del af Øvre

Thelemarken. 5. Hamar Bispedømme. De oplandske Fylker tilligemed Numedal og den nordlige Del af Øvre Thelemarken. — Under Nidaros Erkebisp stod desuden ogsaa Bispedømmerne i Norges Skatlande, nemlig 6. Skaalholt og 7. Hole (Hólar), begge paa Island. 8. Garde (Gardar) paa Grønland. 9. Færøernes. 10. Orknøernes, hvorunder ogsaa Hjaltland hørte. 11. Suderøernes, tillige indbefattende Man.

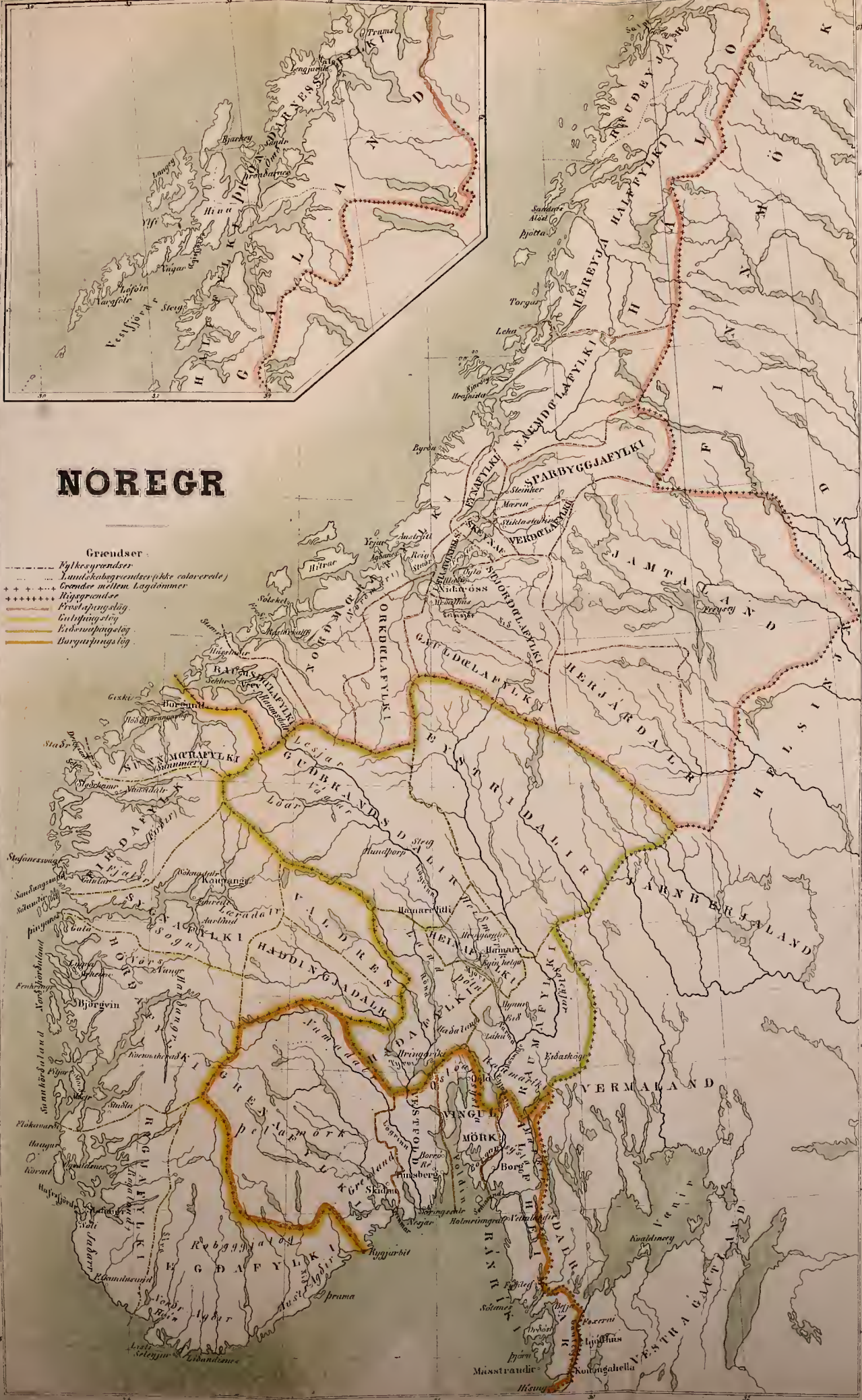

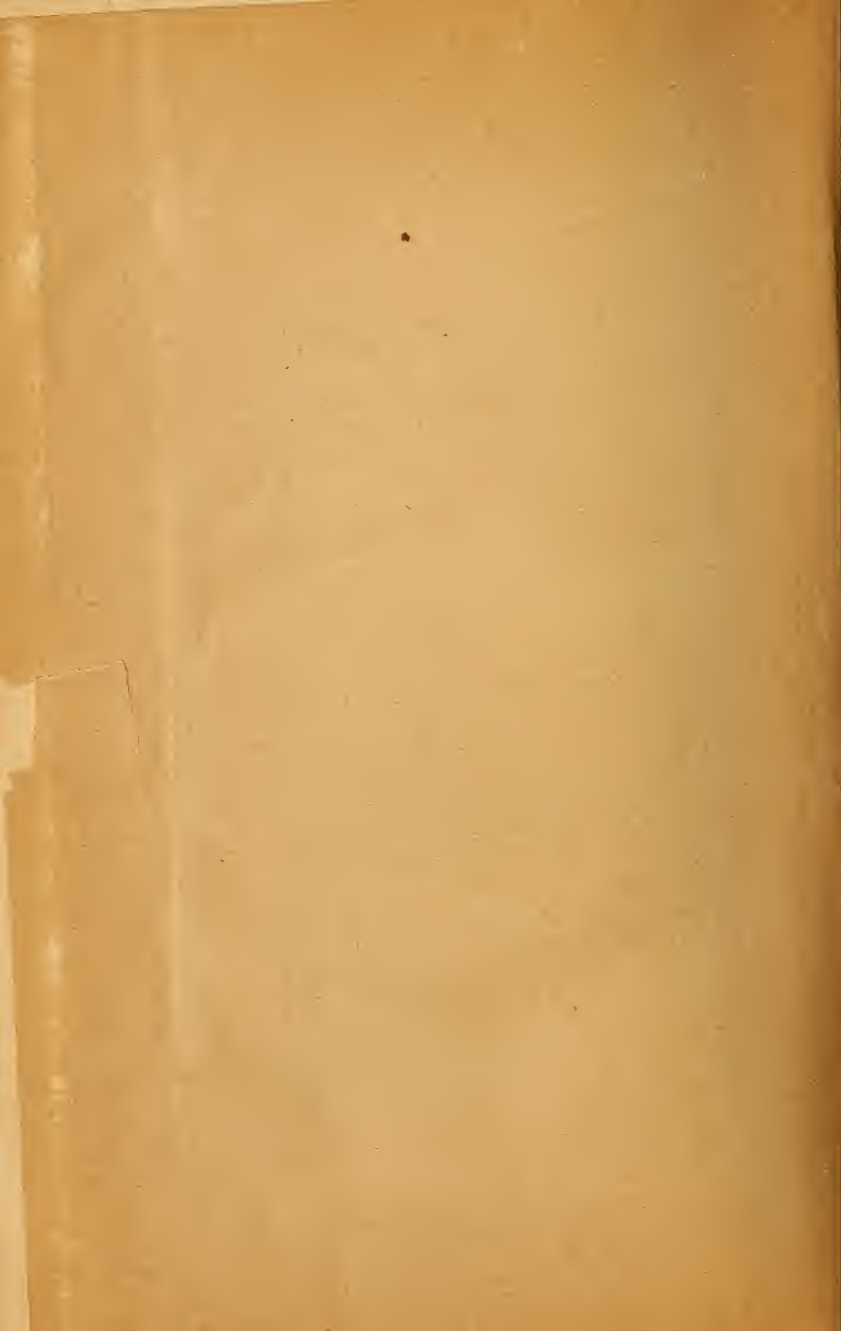

NOREGR

Grenser

- Fylkesgrænser
- - - Landsskapsgrænser (ikke colorerede)
- Grænser mellem Lagdømmer
- +++++ Bygrænser
- Præstegjængsløg
- Enebysgrænseløg
- Fiskerigrænseløg
- Bygrænseløg

LIBRARY OF CONGRESS

0 028 948 580 6